

ФИРДОУСИ ШАХ-НАМЕ

IX

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

IX

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ

Том IX

СОСТАВИТЕЛЬ ТЕКСТА А.Е. БЕРТЕЛЬС
ПОД РЕДАКЦИЕЙ А. НУШИНА

МОСКВА • 1971

И (Перс)
Ф 62

СО Д Е Р Ж А Н И Е

От составителя	5
Указатель	11
Текст	1-400

Настоящий, девятый, том завершает полное издание критического текста *Шāх-нāме* Фирдоусй, бессмертного свода эпических преданий иранских народов. В IX том входят разделы, посвященные царствованиям последних Сасанидов — от Хусрау Парвйза до Йаздгирда.

7-4-4
147-70

Ф И Р Д О У С Й
Ш А Х - Н А М Е
т. IX

На персидском языке

*Утверждено к печати Институтом востоковедения
Академии наук СССР*

Редактор *М. М. Хасман* Технический редактор *С. В. Цветкова*
Художник *А. М. Олевский* Корректор *О. Л. Щигорева*

Сдано в набор 11/III 1970 г. Подписано к печати 18/V 1971 г. Формат 84×108¹/₁₆.
Бум. № 1. Печ. л. 26,75 Усл. п. л. 44,94. Уч.-изд. л. 36,28. Тираж 3600 экз.
Изд. № 2055. Зак. 2216. Цена 4 р.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»
Москва, Центр, Армянский пер., 2

Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции» Главполиграфпрома Комитета
по печати при Совете Министров СССР
Москва, пер. Аксакова, 13.

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Девятый том критического текста *Шāх-нāме* составлен в общих чертах так же, как предыдущие тома. Однако ввиду того, что этот том — последний, составитель провел некоторые дополнительные работы, нужные для подготовки к следующему этапу критики текста, намеченному редактором первых двух томов Е. Э. Бертельсом (см. т. I, Предисловие, стр. 19). Прежде всего, для установления отношения нового текста к существующим изданиям и рукописям XV в. большая часть текста этого тома (стр. 137–372) сличена с изданиями Т. Макана (условное обозначение С) и Ж. Моля (условное обозначение Р) по тексту издания Барухим (условное обозначение Т), где они сведены, а также частично (стр. 377–378) — с известной, переписанной для тимурида Байсункара рукописью из собрания Гулистанского дворца в Тегеране (условное обозначение Г).

Это сличение показало, что в обследованной нами части текста, как и предполагал Е. Э. Бертельс¹, до восьмидесяти процентов всех чтений и вариантов, отобранных Т. Маканом и Ж. Модем как лучшие и старейшие из сорока семи использованных ими поздних рукописей, можно найти в одной или двух-трех из привлеченных для составления нашего текста пяти самых старых рукописей *Шāх-нāме*. В тех случаях, когда эти варианты попадают в разночтения нашего текста, а в основном тексте стоят признанные лучшими чтения рукописей Л и I, совпадения одной или нескольких рукописей (например, IV и VI) с С или Р нами отмечены (например, IV, VI, С — بدان). Чтения, отдельные бейты, иногда небольшие отрывки, совершенно отсутствующие в использованных нами рукописях и имеющиеся только в С и Р, следует считать позднейшими, появившимися во всяком случае после XV в., искажениями текста *Шāх-нāме*. В нашей работе они отброшены, кроме нескольких случаев, когда имеющийся только в С или Р бейт оказывался переведенным Бундари². Напротив, очень большое число чтений, в основном рукописей Л и I, а также отчасти других трех использованных рукописей, помещенных в основной текст и разночтения и отсутствующих в С и Р, может быть признано наиболее старым и достоверным рукописным материалом. Этот ценный материал публикуется впервые в настоящем издании.

¹ См. т. I, Предисловие, стр. 17. Ср. А. Е. Бертельс, *Отношение нового критического издания «Шах-наме» Фирдоуси к прежним изданиям*, — «V Межвузовская научная конференция по иранской филологии (Тезисы докладов)», Душанбе, 1966, стр. 31–36.

² Ср. т. I, Предисловие, стр. 17.

В процессе подготовки настоящего издания, особенно двух первых томов, опытные текстологи, к которым редактор Е. Э. Бертельс обращался за советом, неоднократно рекомендовали привлечь для составления текста дополнительно другие старейшие рукописи *Шāх-нāме*. Первая такая рекомендация, полученная в 1954 г. от С. Нафиси, была принята, и, начиная с IV тома, была привлечена каирская рукопись *Шāх-нāме* XIV в., оказавшаяся в ряде мест полезной, но довольно мало изменившая общий ход составления текста. В. Ф. Минорский в письме³ к Е. Э. Бертельсу от 11 февраля 1956 г., содержащем отзыв на предварительную публикацию части нового текста *Шāх-нāме* в XIII выпуске «Кратких сообщений Института востоковедения» (1955 г.), задавал вопрос: «Достаточно ли вы выбрали рукописей?», — и рекомендовал (признавая, правда, что шансов на успех мало) разыскать две очень старые (возможно, XIII и XIV вв.) рукописи из частных европейских собраний, появившиеся на иранской выставке в Лондоне в 1931 г. и описанные в каталоге этой выставки⁴. Я. Рыпка в аналогичном письме, помеченном 1 апреля 1956 г., писал: «В целом у меня такое впечатление, что четырех рукописей, принятых за основу, — недостаточно для текста, который так перепутан, как текст «Шах-наме», — и рекомендовал продолжить поиски «добайсункаровских» рукописей в Турции и Иране. Такая же общая, не конкретная рекомендация, соединенная с призывом ко всем специалистам по творчеству Фирдоуси искать старые рукописи *Шāх-нāме*, чтобы помочь московскому изданию, содержится в рецензии Я. Рыпки на первый том настоящего текста⁵. Предположение относительно того, что очень старые рукописи *Шāх-нāме* еще имеются в «каком-нибудь уголке Ирана, Афганистана, Пакистана или Индии», высказано в анонимной иранской рецензии на тот же первый том⁶. Совершенно конкретные рекомендации имеются в содержательной рецензии покойного А. Атеша на первые два тома настоящего издания. Он указывает на две стамбульские рукописи коллекции дворца Топкапу, переписанные в 731/1330-31 г. и 772/1370-71 г., описания которых были впервые опубликованы через год после выхода в свет первого тома настоящего текста, и дает образцы сличения этого текста с указанными рукописями. Судя по приведенным им образцам,

³ Архив Е. Э. Бертельса.

⁴ См.: «An Illustrated Souvenir of the Exhibition of Persian Art at Burlington House», London, 1931, 2 ed. (б. г. и м. изд.). На стр. 32 этого каталога воспроизведена страница рукописи с подписью: «The Prisoner, illustration to the Shah-nama, c. 1200—1210, Ajit Ghose, Coll. [Calcutta]». В. Ф. Минорский сообщает в упомянутом письме, что эта страница взята из полной рукописи *Шāх-нāме*, экспонировавшейся на выставке. Датировка В. Ф. Минорского — одного из составителей каталога — «около 1200—1210» представляется нам сомнительной. Почерк и характер миниатюры говорят скорее о середине XIV в. На стр. 34 каталога воспроизведена страница рукописи с подписью: «Alexander building a wall against Gog and Magog, illustration to the Shah-nama, early XIV century, Henry Vever, Coll. [Paris]». Об этой рукописи В. Ф. Минорский также сообщает, что она была полная, но после выставки, ввиду наличия в ней прекрасных миниатюр, она была разрезана и продана по частям в разные руки.

⁵ «Archiv Orientální», 29, 1961, S. 691.

⁶ Журн. «سخن», 11-й год издания, № 8—9 (январь 1961 г.), стр. 1031.

рукопись 772 г. х. стоит близко к рукописи Л, а рукопись 731 г. х. — к рукописи IV и, соответственно, I⁷.

Не исключая возможности широкого использования в дальнейшем другими исследователями вновь обнаруженных «добайсункаровских» рукописей для решения конкретных вопросов выбора разночтений, мы полагаем все же, что сейчас, когда работа над московским изданием закончена, можно сделать следующий вывод: первоначально привлеченного рукописного материала для данного, определенного Е. Э. Бертельсом, этапа работы было достаточно, а дополнительное привлечение рукописи К, придав в ряде частей текста бóльшую уверенность работе составителей, умножило в то же время количество плохих вариантов в разночтениях.

Все, кому приходилось работать над текстом *Шāх-нāме*, отмечают необыкновенное изобилие сравнительно мелких расхождений в рукописях этого памятника при общей большой стабильности текста. Т. Макан отмечал «a pretty general conformity» текста (Предисловие, стр. XXI), а Ж. Моля находил в рукописях «une conformité suffisante pour une décision critique» (стр. CI предисловия к французскому переводу) и считал, что все варианты «мало влияют на ход повествования» и касаются более частных. Основываясь на этом, Т. Нёльдеке в своем отличном текстологическом разборе *Шāх-нāме*⁸, не утратившем значения до сих пор, писал: «Можно допустить, что со временем все же удастся отобрать несколько рукописей в качестве твердой общей основы для текста лучшего, чем существующие»⁹. На протяжении всего своего текстологического разбора он в то же время показывает всю шаткость выбора конкретного «правильного» чтения из имеющихся вариантов лишь на основе сопоставления рукописей, эстетических критериев и субъективной эмоциональной убежденности, не подкрепленной глубокими филологическими основаниями.

Интересно отметить, что субъективная убежденность отдельных исследователей приводила в дальнейшем к тому, что они при выборе конкретных чтений становились сторонниками какого-либо одного из двух существовавших до недавнего времени изданий *Шāх-нāме* — Ж. Моля или Т. Макана. Сам Т. Нёльдеке, например, предпочитал Ж. Моля Т. Макану; С. Нафиси думал так же и поместил даже в IX томе издания Барухим все чтения Ж. Моля в основной текст, а все чтения Т. Макана — в разночтения, — на том основании, что текст Ж. Моля «ближе к языку Фирдоусй» [ср. замечание Е. Э. Бертельса относительно того, что и при попытках одну неизвестную величину (т. е. текст Фирдоусй. — А. Б.) объяснять при помощи другой столь же неизвестной (т. е. языка Фирдоусй. — А. Б.) движения вперед получиться не может (т. I, Предисловие, стр. 17)]. Другой опытный иранский текстолог, Дабир Сияки, напротив, в своем популярном издании *Шāх-нāме* безоговорочно предпочитает текст Т. Макана тексту Ж. Моля и вносит даже выпущенные Ж. Модем, И. Вуллерсом и С. Нафиси, как подложные, бейты этого издания опять в основной текст. По его мнению, лучшие рукописи *Шāх-нāме* — это известные

⁷ См. «Şarkiyat mecmuası», V, Istanbul, 1964, s. 156—157.

⁸ «Das Iranische Nationalepos», S. 195—205.

⁹ Ibid., S. 197.

ему, очевидно, по описаниям, использованные для составления нашего текста (данный IX том) рукописи I, K и Г (следует отметить, что выделенные им «лучшие» рукописи I и Г дают вариант текста, очень близкий к изданию Т. Макана), а также никем пока не использованная рукопись из частного собрания Ибрахима Хакпура в Тегеране¹⁰.

Проведенное нами сличение подготовленного на основе рукописей Л, I, K, IV, VI и перевода Бундари текста IX тома с изданиями С и Р и рукописью Г, а также приведенные материалы и соображения позволяют прийти к следующим выводам.

Во-первых, в настоящем издании выявлена, собрана и издана основная масса старейших и лучших чтений *Шāх-нāме*, имеющих в самых старых сохранившихся рукописях. Пределы этого «ядра» чтений благодаря использованию старейших рукописей весьма значительно сужены и уточнены по сравнению с изданиями, выполненными Т. Маканом, Ж. Модем, И. Вуллерсом и, в этой части текста (т. IX), С. Нафиси. Отбор из общей массы чтений старейших рукописей, произведенный составителем и редактором для основного текста, хотя и не бесспорный в частности, еще значительно сужает пределы «ядра». Систематическое привлечение большего числа «добайсункаровских» рукописей (например, упомянутых стамбульских) вряд ли помогло бы выявлению этого основного ядра, очевидного уже при сопоставлении рукописей Л, I, IV и VI, и безусловно сильно перегрузило бы аппарат текста дополнительными разночтениями. Однако выборочное использование их безусловно дало бы возможность в ряде конкретных случаев более уверенно выбирать чтения. Такого рода работу следует отнести, правда, уже к следующим этапам критики текста.

Во-вторых, в *Шāх-нāме* вряд ли можно рассчитывать на более «правильный» выбор конкретных чтений для основного текста лишь на основе сличения изданий и рукописей, хотя бы и большего их числа. Отмеченные Т. Нёльдеке факторы (гетерогенная основа всех существующих рукописей, невозможность определить, в какой мере и как конкретно Фирдоуси пользовался источниками и т. п.) и опыт работы над новым изданием *Шāх-нāме* подтверждают мысль, высказанную тем же Т. Нёльдеке: конкретный обоснованный выбор чтений возможен лишь на основе филологического углубления в текст. Первым этапом такого углубления мы считаем предложенное Е. Э. Бертельсом составление словаря-конкорданса на основе текста нашего нового издания — проверенного «ядра» старейших чтений.

В-третьих, сейчас можно наметить некоторые пути дальнейшего исследования текста *Шāх-нāме*. Так, например, определившиеся две группы близких и совпадающих чтений (включая иногда графические варианты и даже ошибки): группа часто (но не во всем) сходящихся рукописей и издания I, IV, С и Г и менее четкая группа Л, K, VI и Р — дают материал для исследования вопроса об отражении в рукописях гетерогенного происхождения двух принадлежащих самому Фирдоуси редакций *Шāх-нāме*¹¹, а также для

¹⁰ شاهنامه... فردوسی، جلد نخست،... بکوشش محمد دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۵، پیشگفتار

¹¹ Ср. М.-Н. О. Османов, *Относительно некоторых дат жизненного пути Фирдоуси*, — КСИНА, 65, М., 1964, стр. 132 и сл.

установления общей стеммы важнейших авторских и более поздних редакций текста памятника.

Как и в предыдущих томах, в основном тексте по возможности сохранены графические начертания рукописи Л, а в разночтениях — начертания старейшей из дающих данное чтение рукописей. Однако в некоторых случаях от передачи этих начертаний, иногда — стяжений, сделанных переписчиком для экономии бумаги, пришлось отказаться, так как они затрудняют восприятие текста. Пришлось отказаться также от передачи мелких несущественных разночтений, встречающихся систематически и единообразно, так как они излишне загружают издание и затрудняют пользование им. Мы приводим здесь подобные случаи.

1. Рукописи дают всегда *هدیه‌ها*, *نامها*. Мы приняли в тексте *هدیه‌ها* и *نامه‌ها*, так как иначе в первом случае иногда трудно решить, есть ли это множественное число слова *نامه* или слова *نامه* (встречаются и другие аналогичные затруднения).

2. Л дает всегда *گفت گوی*, в тексте принято *گفت و گوی*.

3. Л дает иногда *پیش گاه*, в тексте — всегда *پیشگاه*.

4. Рукописи и издание С дают *گلینوش*, только Р дает, в соответствии с греческой формой имени, конъектуру *گلینос*; в тексте принято искаженное *گلینوش*, очевидно «правильное» для *Шāх-нāме*, если учесть возможность сирийской передачи.

5. Рукописи IV и VI иногда дают (имеющееся и в печатных изданиях) ошибочное начертание *کنند آور*; в тексте — всюду исправленное по этимологии *کنداور*, разночтения не даны.

6. Л дает всегда *هرک*, *هرج*, *آنچ* и т. п., принятое нами в тексте. Разночтения *هرکه*, *هرچه* и т. п. по другим рукописям не отмечены.

7. В использованных нами рукописях, не различающих *ب* и *پ*, невозможно установить, имеем ли мы чтение *پرمنش* или *پرمنش*. Слово *پرمنش* считается общеизвестным и зафиксировано даже словарем Диххуда, однако редактор тома А. Нушин, на основе проведенного им исследования, предложил всюду в тексте заменить *پرمنش* на *پرمنش* (ср. *پرترمنش*, *پرست منش* и т. п.), что нами и выполнено. Такое же исправление было ранее предложено в письме М. Минови Е. Э. Бертельсу.

8. Не учтены расхождения типа *زاوولستان* (Л и I) и *زابلستان* (К и VI); *زبان* (Л и другие рукописи) и *زبان* (иногда I); *شست* (все рукописи) и *شصت* (издания); *سلیح* и *سلاح* (Л) и *نوشت*; *نیش* (I); *لاژورد* и *لاجورد*.

9. Л дает всегда *کین* вместо *کاین*, однако такое начертание затрудняет понимание (иногда получается путаница *کینه* — *کین*), и нами принято всюду в тексте начертание *کاین*.

10. Часто встречающийся *радйф* *ау* — *ау* в Л обычно дан в форме *او*, иногда с мелко написанным *ی* в конце одного мисра; во всех других рукописях он дан в форме *ау*. В тексте в этом *радйфе* и рифме на *о* всюду принято начертание *ау*.

11. Почти по всему тексту, где допускает метр, Л дает усеченную форму предлога *ز*, остальные рукописи дают *از*. В тексте принято во всех таких случаях *ز* (ср. т. VI, «От составителя», стр. 5—6).

12. Издания последовательно исправляют начертание *شارستان* на *шарсан* (так же в дру-

гих словах с этим окончанием), искусственно подчиняя слово требованию метра. Все рукописи дают начертание *شارستان*, принятое нами в тексте.

13. В рукописях разнбой *نیاطوش — نیاطوس*. Нами принято чаще всего встречающееся в рукописях *Шāх-нāме* написание *نیاطوس* (древнее искажение из *تیادوس*).

14. Разнбой в передаче артикля, изафета и т. п. после конечной *ха-йи хавваз*, имеющийся в рукописях и изданиях, устранил: артикль с именем существительным дан всюду по типу *فرستاده‌ی* («посланец»), второе лицо глагола—всюду по типу *کرده‌ای*, изафет—всюду по типу *خانه‌ی من*. Имеющееся в Л начертание типа *خانه‌ی من* нами не принято.

15. Часто встречающееся в Л начертание типа *نیگوی* (*нйкувй*) вместо *نیگوی*, подтвержденное рифмой (см., например, *Хусрау Парвйз*, б. 1703: *پهلوی — توی* *пахлавй-тувй*), сохранено нами в тексте.

16. Встречающаяся, особенно в рукописях IV и VI, *хамза* в словах типа *آئین* заменена на *ی — آیین*.

17. Многочисленные разночтения *برین — بدین*, *بران — بدان* смысла бейта, как правило, не меняют, однако часть их сохранена в аппарате данного тома, так как относительно этих разночтений трудно сделать окончательный выбор без специального исследования употребления предлогов *بر* и *به* при сложных глаголах в языке *Шāх-нāме*. Эти разночтения появились, очевидно, в результате сходства начертаний *بر* и *بد* в архаичном почерке. Судя по всему, часто начертание *بر*—результат неправильного прочтения начертания *بد* в *بدین*, укоренившегося при последующей переписке.

А. Бертельс

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

- ا
- آبتين (Абитин)
Фарайин 10; Йаздгирд 558
- آذر (маһ) (Āzar), месяц
Ҷусрау Парвиз 4079; Ширӯя 166
- آذربادگان (Āзарабадаган)
Ҷусрау Парвиз 1564, 1674; Йаздгирд 64
- آذرگشسپ (آتش، آتشكده) (Āзаргушасп), огонь,
храм огня
Ҷусрау Парвиз 1, 140, 258, 906, 1118,
1601, 2032, 2128, 3956; Йаздгирд 65
- آذرگشسپ (سردار) (Āзаргушасп), военачальник
Ҷусрау Парвиз 479 (?), 1831
- ارجاسپ (Арджасп)
Йаздгирд 569
- ارد (روز) (Ард), день
Йаздгирд 1
- اردبيل (Ардабил)
Ҷусрау Парвиз 11, 544, 949
- اردشير بابكان (Ардашир [Первый]) и [اول]
(Ардашир Бабакан)
Ҷусрау Парвиз 327, 328, 343, 485, 1421,
1626, 3546, 3552; Йаздгирд 588, 589(?), 667
- اردشير [سوم] (Ардашир [Третий])
Ширӯя 600; Ардашир 1, 17, 27, 34, 37,
41; Фарайин 16
- اردوان (Ардаван)
Ҷусрау Парвиз 328, 1628
- اردبهبشت (Урдибихишт)
Йаздгирд 526
- ارژنگ چين (Аржанг-и Чин)
Ҷусрау Парвиз 2999
- آرش (Ариш)
Ҷусрау Парвиз 366, 428; Ширӯя 317
- ارمنييه (Армийниа), арمنيہ (Арманийа)
Ҷусрау Парвиз 12, 100, 544, 3271
- اروندرود (Арвандруд)
Йаздгирд 248, 367
- آزم دخت (Āзармдухт) и آزم (Āзарм)
Āзармдухт 1, 10
- زند استا و زند (Аста у Занд) см. также زند
Ҷусрау Парвиз 810, 911, 1603 (Занд у
Аста), 2131
- اسفنديار (Исфандйар)
Ҷусрау Парвиз 340, 2497; Ширӯя 323;
Йаздгирд 570
- اسکندر см. سکندر
- اشتاد (Аштад), اشتاگشسپ (Аштāгушасп)
Ҷусрау Парвиз 1833; Ширӯя 19, 23, 54,
72, 78, 95, 96, 102, 344
- اشکانيان (Ашканийан)
Ҷусрау Парвиз 327, 334
- افراسياب (Афрасийаб)
Ҷусрау Парвиз 842, 1287, 1911, 2774;
Йаздгирд 566
- آفريدون см. فريدون
- الانان (Аланан)
Ҷусрау Парвиз 3130
- الانشاه (Аланшāх) см. также خسرو پرويز
Ҷусрау Парвиз 209, 223, 229, 305
- التونيه (Алтунийа)
Йаздгирд 381

- ʔامل (ʔамул)
 Ҳусрау Парвиз 2878, 2885, 2928, 2933,
 3527; Ҷаздгирд 264
- (дшт) ʔамуй (ʔамуй), равнина
 Ҳусрау Парвиз 2854, 2855, 2863, 2896.
- ʔандиан (ʔандийʔан)
 Ҳусрау Парвиз 100, 537, 1136, 1164, 1353,
 1408, 1621, 1775, 1791, 1830, 2149
- (ʔ) ʔндио шаһр (ʔндио шаһр?)
 Ҳусрау Парвиз 2136
- (ʔ) ʔормзд (ʔормзд), день?
 Ҳусрау Парвиз 1636
- (ʔрд) ʔормзд (ʔормзд), богатырь
 Ҳусрау Парвиз 1834
- ʔрнғ см. ʔрнғ
- ʔһрмн (ʔһрмн) и ʔһрмн (ʔһрмн) см. тажже
 рнғ (рнғ)
 Ҳусрау Парвиз 2513, 3110, 4072; Шнруйа
 184; Ҷаздгирд 36, 141, 350
- ʔһоуз (ʔһоуз)
 Ҳусрау Парвиз 3690, 3723
- ʔиран (ʔиран) и ʔиран-рнғ (ʔиран-рнғ)
 Ҳусрау Парвиз 2, 8, 101, 287, 289, 342,
 363, 368, 383, 390, 424, 486, 487, 488,
 489, 635, 787, 801, 802, 832, 844, 889,
 897, 902, 917, 1083, 1144, 1167, 1173,
 1206, 1233, 1287, 1300, 1308, 1339,
 1346, 1352, 1369, 1370, 1498, 1589, 1671,
 1731, 1828, 1835, 1903, 2104, 2305, 2309,
 2311, 2376, 2386, 2392, 2412, 2435, 2442,
 2445, 2446, 2447, 2456, 2468, 2473, 2499,
 2504, 2520, 2525, 2559, 2561, 2638, 2668,
 2760, 2776, 2777, 2781, 2808, 2853, 2920,
 3116, 3119, 3183, 3251, 3258, 3260, 3335,
 3341, 3360, 3365, 3453, 3528, 3552, 3554,
 3604, 3690, 3812, 3818, 3822, 3835, 3843,
 3867, 3874, 3883, 3933, 3954, 3955, 4056,
 4081; Шнруйа 32, 43, 59, 128, 137, 254,
 407, 409, 481, 521, 524, 546, 547; Ардашнр
 1, 3, 10, 16, 18, 20, 23; Фарʔнн 22; Ҷазд-
 гирд 58, 66, 79, 80, 105, 127, 146, 168,
- 195, 268, 298, 317, 320, 368, 461, 562,
 719, 728, 762
- ʔнрғ (ʔнрғ)
 Ҳусрау Парвиз 1307, 1311, 3260, 3528,
 3532; Ҷаздгирд 563
- ʔнзд-ғшасп (ʔнзд-ғшасп)
 Ҳусрау Парвиз 1678, 1740, 1853, 1866,
 1869, 1965, 2192, 2847, 2900
- ʔнʔан-ʔнру (ʔнʔан-ʔнру)
 Ҳусрау Парвиз 3685
- ʔнн-ғшасп (ʔнн-ғшасп)
 Ҳусрау Парвиз 141(?)
- б
- ʔабк (ʔабк)
 Ҳусрау Парвиз 430
- ʔабл (ʔабл)
 Ҷаздгирд 368
- ʔабуй-ʔнрмн (ʔабуй-ʔнрмн)
 Ҳусрау Парвиз 860
- ʔабрд (ʔабрд)
 Ҳусрау Парвиз 3611, 3621, 3624, 3626,
 3627, 3634, 3672, 3676, 3677, 3799; Шнруйа
 374, 375
- ʔалу (ʔалу)
 Ҳусрау Парвиз 1136, 1150, 1163, 1408,
 1436, 1523, 2151
- ʔаһле (ʔаһле)
 Ҳусрау Парвиз 978, 983
- ʔахара (ʔахара)
 Ҷаздгирд 462, 759, 785
- (ʔ) ʔрʔасай (ʔрʔасай?)
 Ардашнр 35
- ʔрд (ʔрд)
 Ҳусрау Парвиз 11, 481, 544, 545; Шнруйа
 131
- ʔрзмнр (ʔрзмнр)
 Ҳусрау Парвиз 2145
- ʔрсам (ʔрсам)
 Ҷаздгирд 457, 460, 767, 791, 803, 906, 813

- برطاس (Буртас)
 Ҳусрау Парвиз 3790; Ширӯя 207
- (برج) بره (Бара), знак зодиака Овен
 Ҳусрау Парвиз 3568
- بست (Буст)
 Ёаздгирд 324, 422
- بستام (Бистам), گستههم (Бистам) см. также
 Ҳусрау Парвиз 1104, 1107, 1108
- بغداد (Бағдād)
 Ҳусрау Парвиз 4, 13, 128, 3554; Ёаздгирд
 247, 250, 297
- بلخ (Балх)
 Ҳусрау Парвиз 461; Ёаздгирд 751
- بندوی (Биндӯй), خراد (Биндӯй-и Ҳаррад)
 Ҳусрау Парвиз 1, 99, 134, 150, 177, 447,
 521, 538, 575, 578, 634, 641, 645, 670,
 695, 700, 713, 722, 740, 753, 762, 765,
 766, 770, 775, 780, 894, 895, 896, 910,
 911, 912, 920, 929, 945, 951, 952, 966,
 968, 972, 976, 1571, 1576, 1578, 1584,
 1620, 1697, 1830, 1870, 1931, 1939, 2075,
 2079, 2087, 2096, 2098, 2105, 2112, 2143,
 2869, 2899, 2901, 3141; Ширӯя 139, 142;
 Ёаздгирд 572
- بو بكر (Бу Бакр)
 Ёаздгирд 88
- بهرام پور سیاوش (Бахрам пур-и Сийāvуш), پور
 سیاوش (Пур-и Сийāvуш)
 Ҳусрау Парвиз 678, 726, 740, 745, 754,
 761, 768, 780, 895, 904, 915, 927, 932,
 937, 942, 1844(?)
- (روز) بهرام (Бахрам), день
 Ҳусрау Парвиз 2574, 2601
- (سیاره) بهرام (Бахрам), планета
 Ҳусрау Парвиз 3598; Ёаздгирд 39, 339
- بهرام چوبینه (Бахрам-и Чубина), چوبینه
 (Бахрам-и Чубин), چوبینه (Чубина)
 Ҳусрау Парвиз 62, 74, 77, 85, 96, 119,
 136, 137, 142, 147, 152, 167, 170, 179,
 180, 184, 197, 198, 205, 213, 226, 265,
 281, 326, 347, 355, 359, 425, 429, 434,
 440, 448, 456, 471, 499, 513, 540, 546,
- 555, 585, 586, 588, 595, 601, 608, 620,
 638, 645, 648, 676, 731, 748, 765, 767,
 770, 778, 818, 851, 862, 863, 869, 872, 876,
 879, 881, 900, 919, 929, 931, 932, 935,
 936, 939, 947, 950, 952, 982, 1529, 1585,
 1615, 1617, 1645, 1652, 1665, 1666, 1689,
 1720, 1721, 1723, 1725, 1729, 1739, 1777,
 1788, 1795, 1796, 1799, 1808, 1813, 1819,
 1823, 1845, 1857, 1859, 1866, 1874, 1881,
 1896, 1915, 1917, 1924, 1949, 1950, 1951,
 1962, 1963, 1968, 1973, 1978, 1979, 1983,
 1985, 1986, 1988, 1990, 1996, 1997, 1999,
 2009, 2014, 2018, 2020, 2185, 2193, 2205,
 2213, 2219, 2233, 2241, 2248, 2250, 2255,
 2260, 2262, 2266, 2268, 2276, 2284, 2303,
 2306, 2308, 2310, 2328, 2329, 2332, 2348,
 2353, 2362, 2363, 2365, 2374, 2380, 2383,
 2384, 2389, 2391, 2393, 2424, 2437, 2440;
 2442, 2452, 2455, 2457, 2464, 2467, 2470,
 2513, 2525, 2532, 2558, 2572, 2579, 2581,
 2601, 2611, 2618, 2624, 2668, 2676, 2685,
 2689, 2699, 2712, 2714, 2717, 2728, 2740,
 2832, 2843, 2857, 2864, 2892, 2898, 2908,
 2912, 2936, 2965, 2975, 3050, 3052, 3111,
 3386; Ширӯя 132, 135, 137, 138, 274;
 Ёаздгирд 354, 592
- بهرام گور (Бахрам Гур)
 Ёаздгирд 109
- بهمن (Бахман)
 Ҳусрау Парвиз 3060
- (یعنی نیزک طرخان) بیژن طرخان (Бйжан, тарҳан,
 т. е. Нйзак)
 Ёаздгирд 444, 446, 450, 459, 762, 763,
 766, 783, 793, 796, 800, 802, 814, 815,
 817, 819, 821
- بيستون (Бйсутун)
 Ҳусрау Парвиз 243
- پ**
- پارس (Парс)
 Ҳусрау Парвиз 364, 827
- خسرو پرويز см. پرويز

- پشن (Пашан)
 Ҳусрау Парвиз 3636
- پوران دخت (Пурандухт), پوران (Пуран)
 Пурандухт 1, 3, 8
- پور تخواره (Пур-и Тахвара)
 Ҳусрау Парвиз 2152
- پیروز (Пируз)
 Ҳусрау Парвиз 1315, 1318, 1319, 1629(?),
 3117(?)
- پیروز خسرو (Пируз-и Ҳусрау), پیروز (Пируз)
 Ардашир 9, 24, 32, 38, 42, 44, 45; Пурандухт 7, 9
- پیروز شاپور (Пируз-и Шапур)
 Йаздгирд 167, 173, 175
- پیروزه (Пироза), трон (تخت)
 Ҳусрау Парвиз 3589, 3593, 3594
- پیغمبر هاشمی (Пайгамбар-и Хашимӣ) см. также محمد
 Йаздгирд 178
- پیکار گرد (Сурод)
 Ҳусрау Парвиз 3652
- پیکند (Пайканд)
 Йаздгирд 794
- ت (Табург)
 Ҳусрау Парвиз 2823, 2826, 2830, 2841,
 3032
- تخوار (Тахвар) и تخواره (Тахвара)
 Ҳусрау Парвиз 580, 590, 1249, 1832, 3938,
 3953, 3960, 3963, 3965
- تور (Тур)
 Ҳусрау Парвиз 1305, 1911, 3290; Йаздгирд 562
- توران (Туран) و شهر ترکان (Шахр-и Туркан)
 Ҳусрау Парвиз 287, 489, 842, 2186, 2412,
 2422, 2447, 2692, 2776, 2791, 3251, 3258,
 3784, 3812; Шируйа 59, 137
- تیر (Тир), планета Меркурий (سیاره)
 Ҳусрау Парвиз 1886, 3599; Йаздгирд 40
- ث (Триа)
 Ҳусрау Парвиз 1560
- ج (Жадустан)
 هندوستان (Джадустан) см. также هندوستان
 Ҳусрау Парвиз 3258; Шируйа 219
- جاماسپ (Жамасп)
 Ҳусрау Парвиз 3537, 3539, 3556; Шируйа 326
- جانفروز (Жанфурӯз)
 Ҳусрау Парвиз 1855
- جانوسپار (Жанусипар)
 Шируйа 391
- جامشید (Жамшид) و جم (Джамм)
 Ҳусрау Парвиз 840, 1356, 2091, 2495, 2647;
 Шируйа 313, 539; Йаздгирд 557
- جهرم (Джахрам)
 Шируйа 376; Фарруҳзād 1
- جهن برزین (Джахн-и Бурзйн), جهن (Джахн)
 Ҳусрау Парвиз 3523, 3526
- جیحون (Джайхун)
 Ҳусрау Парвиз 2465, 2476; Йаздгирд 124,
 765, 804
- چ (Чач)
 چاچ (Чач)
 Ҳусрау Парвиз 2151, 3272; Йаздгирд 760,
 767, 770
- بهرام چوبینه см. چوبینه
- چیچست (Чйчаст)
 Ҳусрау Парвиз 1569
- چین (Чйн) و ترک و چین (Турк у Чйн)
 Ҳусрау Парвиз 363, 383, 488, 2194, 2217,
 2286, 2302, 2311, 2330, 2334, 2336, 2387,
 2390, 2422, 2445, 2461, 2468, 2476, 2520,
 2559, 2566, 2690, 2698, 2715, 2781, 2798,
 2850, 3135, 3260, 3311, 3554, 3603, 3687,

3784, 3790, 3991; Шйруйа 34, 207, 573;
Йаздгирд 622

ح

(?) حسنوی (Хаснуй?)

Хусрау Парвиз 2461

حسين قتيب (Хусайн-и Қутайб)

Йаздгирд 851

خ

خانون (Хātун)

Хусрау Парвиз 2292, 2297, 2304, 2307,
2313, 2318, 2324, 2329, 2333, 2372, 2375,
2526, 2530, 2541, 2547, 2551, 2555, 2592,
2596, 2695

خانان (Хāqān) и خاقان چين (Хāqān-и Чин)

Хусрау Парвиз 363, 1244, 1256, 1269,
2019, 2189, 2190, 2194, 2201, 2206, 2211,
2213, 2215, 2216, 2219, 2223, 2231, 2238,
2242, 2252, 2257, 2274, 2275, 2278, 2280,
2284, 2296, 2300, 2314, 2319, 2320, 2327,
2338, 2339, 2372, 2378, 2397, 2413, 2416,
2417, 2430, 2436, 2440, 2442, 2443, 2450,
2456, 2462, 2472, 2477, 2479, 2482, 2500,
2503, 2507, 2511, 2521, 2526, 2542, 2559,
2561, 2571, 2595, 2669, 2674, 2685, 2686,
2699, 2715, 2741, 2745, 2749, 2752, 2755,
2759, 2762, 2766, 2770, 2806, 2823, 2831,
2891, 2918; Йаздгирд 279, 301, 309

خانگي (Хāнагй)

Хусрау Парвиз 3219, 3225, 3229, 3232,
3297, 3361

خراد برزين (Харрād-и Бурзйн)

Хусрау Парвиз 150, 537, 1032, 1035, 1137,
1145, 1164, 1168, 1170, 1172, 1194, 1353,
1363, 1420, 1424, 1443, 1452, 1524, 2117,
2153, 2192, 2471, 2475, 2484, 2524, 2534,
2549, 2563, 2592, 2597, 2697, 2700, 2708,
3244, 3348; Шйруйа 19, 23, 54, 57, 78,
344

خراسان (Хурāsān)

Хусрау Парвиз 828, 2144, 2872, 2875,
3134; Йаздгирд 277, 297, 377, 748

خراسان (سيهبد) (Хурāsān), военачальник

Хусрау Парвиз 805, 814, 835

خرداد (Хурдād)

Йаздгирд 628

(?) خرمنه (Хармана?)

Йаздгирд 385

خره اردشير (Хурра-и Ардашйр)

Хусрау Парвиз 1024, 1038, 3887

خزر (Хазар)

Хусрау Парвиз 3271, 3311

خزروان خسرو (Хазарвāн-и Хусрау)

Хусрау Парвиз 821, 837

خسرو (Хусрау), خسرو پرويز (Хусрау Парвиз),
پور هرمزد (Пур-и Хур-
муд)

Хусрау Парвиз, 2, 17, 25, 26, 60,
79, 81, 95, 102, 127, 145, 147, 166, 167,
196, 213, 236, 293, 335, 348, 377, 427,
431, 435, 454, 520, 535, 539, 551, 552,
563, 564, 570, 586, 590, 591, 596, 602,
608, 633, 639, 642, 671, 679, 683, 693,
698, 701, 714, 721, 739, 746, 755, 767,
773, 787, 824, 827, 829, 830, 850, 890,
907, 913, 925, 975, 977, 980, 985, 986,
991, 995, 996, 1000, 1004, 1018, 1028,
1032, 1040, 1058, 1069, 1070, 1072, 1079,
1090, 1099, 1103, 1107, 1111, 1122, 1135,
1195, 1203, 1210, 1222, 1228, 1230, 1251,
1254, 1263, 1269, 1272, 1336, 1342, 1345,
1365, 1503, 1504, 1533, 1541, 1543, 1556,
1572, 1577, 1583, 1584, 1585, 1587, 1593,
1597, 1614, 1642, 1648, 1657, 1660, 1671,
1683, 1695, 1702, 1706, 1709, 1713, 1724,
1729, 1730, 1731, 1735, 1744, 1757, 1759,
1772, 1785, 1788, 1790, 1791, 1795, 1815,
1816, 1827, 1836, 1854, 1857, 1867, 1874,
1882, 1888, 1889, 1891, 1902, 1904, 1914,
1935, 1988 (پور هرمزد), 2016, 2020, 2056,
2057, 2058, 2065, 2074, 2080, 2085, 2086,

- 2090, 2095, 2104, 2113, 2149, 2413, 2448,
2529, 2560, 2588, 2666, 2700, 2701, 2871,
2876, 2923, 2932, 2958, 2968, 2971, 2985,
2997, 3001, 3010, 3037, 3062, 3067, 3070,
3073, 3077, 3089, 3095, 3109, 3120, 3168,
3174, 3175, 3198, 3204, 3206, 3246, 3283,
3367, 3382, 3387, 3389, 3391, 3414, 3415,
3416, 3425, 3435, 3437, 3438, 3440, 3441,
3446, 3453, 3467, 3475, 3478, 3503, 3549,
3595, 3619, 3632, 3635, 3647, 3653, 3660,
3668, 3678, 3687, 3692, 3708, 3712, 3718,
3727, 3738, 3742, 3772, 3781, 3787, 3823,
3834, 3851, 3854, 3873, 3876, 3889, 3894,
3918, 3920, 3941, 3954, 3964, 3977, 3986,
4016, 4017, 4029, 4042, 4044, 4047, 4050,
4053, 4058, 4071; Ширӯйа 66, 70, 74, 79,
272, 370, 372, 406, 445, 448, 454, 465,
477, 478, 510, 533, 559, 565, 582, 589; Арда-
шӣр 11, 15, 19; Йаздгирд 12, 571
- (آسیابان) خسرو (Ҳусрау), мельник
Йаздгирд 491, 496, 511
- (گرد) خورشید (Ҳуршйд), богатырь
Ҳусрау Парвиз 1834
- خوشنواز (Ҳушнаваз)
Ҳусрау Парвиз 846, 1315, 1318
- (برج) خوشه (Ҳуша), знак зодиака Дева
Ҳусрау Парвиз 2939
- د**
- (سرود) دادآفرید (Дадāфарйд), песня
Ҳусрау Парвиз 3644
- دارа (Дарā)
Ҳусрау Парвиз 435, 845
- دارابگرد (Дарāбгирд)
Ҳусрау Парвиз 2146
- دار عيسى (Дар-и ‘Йисā) и دار مسيحا (Дар-и Ма-
сиҳā)
Ҳусрау Парвиз 3328, 3334; Ширӯйа 37,
38, 290
- داناپناه (Данāпанāх)
Ҳусрау Парвиз 1617
- دخت بابک (Духт-и Бāбак)
Ҳусрау Парвиз 327
- لاژوردین [دژ] ((Даж-и) Лāжвардйн)
Йаздгирд 385
- دفتر دمنه (Дафтар-и Димна)
Ҳусрау Парвиз 94
- (کوه) دماوند (Дамāванд), гора
Ҳусрау Парвиз 3522
- (کوه) دوک (Дук), равнина и гора
Ҳусрау Парвиз 1566, 1609, 1691, 1698 (гора)
- دی (Дай), день (روز)
Ҳусрау Парвиз 4079; Ширӯйа 166
- ر**
- رابه کوه (Рāбакух)
Йаздгирд 405
- رادفرخ (Радфаррух) и فرخ راد (Фаррухрād)
Ҳусрау Парвиз 830, 831, 836
- رادمان (Радмāн)
Ҳусрау Парвиз 100
- رادوی (Радӯй)
Йаздгирд 532
- رام (Рām)
Ҳусрау Парвиз 1740
- رام بزرین (Рām-и Бурзйн)
Ҳусрау Парвиз 2147
- رستم (Рустам)
Ҳусрау Парвиз 2497; Ширӯйа 323
- پور هرمزد رستم (Сибид) (Рур-и Хурмузд)
Ҳусрау Парвиз 3922; Йаздгирд 24, 25,
30, 136, 175, 194, 198, 207, 209, 226, 228,
232, 234, 237, 239, 332, 435
- رودبار (Рудбār)
Йаздгирд 48
- روس (Рус)
Ҳусрау Парвиз 3790
- روم (Рӯм)
Ҳусрау Парвиз 629, 640, 651, 755, 757,
767, 787, 844, 893, 902, 907, 975, 1043,
1056, 1133, 1160, 1206, 1223, 1287, 1300,

- 1308, 1339, 1347, 1370, 1589, 1640, 1658,
1732, 1733, 2124, 2126, 2446, 3120, 3121,
3207, 3239, 3258, 3260, 3335, 3340, 3341,
3365, 3554, 3687, 3784, 3790, 3821, 3830,
3864, 3892; Шируйа 34, 37, 59, 219, 534,
573; Ардашйр 12, 20, 30; Йаздгирд 392, 719
- روين دژ (Руйиндјж)
Йаздгирд 348
- ری (Рай)
Ҳусрау Парвиз 338, 340, 364, 2018, 2668,
3053, 3054, 3056, 3059, 3070, 3078, 3080,
3089, 3106, 3110; Йаздгирд 322, 323, 433,
440
- ريمن (Рйман)
Ҳусрау Парвиз 1811, 2444, 3877
- ز
- زابليستان (Забулистан)
Ҳусрау Парвиз 3124; Йаздгирд 66
- زحل (Зухал)
Йаздгирд 368
- زرد هشت (Зардухшт), زردشت (Зардушт)
Ҳусрау Парвиз 310, 402, 810, 2066
- زرق (Зарқ)
Йаздгирд 478, 480, 508, 655, 660
- زند (Занд) см. также زند
Ҳусрау Парвиз 402, 910
- زنگوی (Зангуй)
Ҳусрау Парвиз 580, 1831, 2461, 3141
- زهرة (Сияре) (Сияре), планета
Йаздгирд 39
- س
- ساری (Сарй)
Ҳусрау Парвиз 2878, 3527; Йаздгирд 264
- ساسان (Сасан)
Ҳусрау Парвиз 430, 431, 433, 434, 435,
2454, 2637; Йаздгирд 214, 589
- ساسانیان (Сасанийан) и ساسانی (Сасанй)
Ҳусрау Парвиз 329, 332, 333, 429, 1221,
1624, 1635, 2449; Шируйа 408; Ардашйр
25; Йаздгирд 43, 84, 117, 587
- سام (Сам)
Ҳусрау Парвиз 491, 492
- خسرو پرويز ساوه شاه (Савашах) см. также پرويز
Ҳусрау Парвиз 368, 420, 474, 797
- سبز در سبز (Сабз дар сабз), песня (سرود)
Ҳусрау Парвиз 3659
- ساده (Сада)
Ҳусрау Парвиз 2132; Йаздгирд 369
- سرکش (Саркиш)
Ҳусрау Парвиз 1552, 1762, 3608, 3613,
3616, 3620, 3672, 3799
- سروش (Суруш)
Ҳусрау Парвиз 1887, 1892
- سعد وقاس (Са‘д-и Ваққас) (یعنی سعد ابن ابی وقاس)
и سعد (Са‘д)
Йаздгирд 22, 134, 137, 168, 170, 171, 176,
214, 228, 232, 233, 237, 333
- سقلاب (Сақләб)
Ҳусрау Парвиз 3311
- اسکندر (Искандар) и سکندر (Сикандар)
Ҳусрау Парвиз 338, 388, 844, 1218, 3342,
3542, 3544
- سلم (Салм)
Ҳусрау Парвиз 1305, 1911, 3290, 3342
- سماک (Симак) (ستاره ها) (Ситаре-ха), звезды
Ҳусрау Парвиз 3310
- سمرقند (Самарқанд)
Ҳусрау Парвиз 3272; Йаздгирд 445, 760
- سنباد (Сунбад)
Ҳусрау Парвиз 852
- سوفزای (Суфазай?)
Ҳусрау Парвиз 1629
- سیاوش (Сийавуш)
Ҳусрау Парвиз 2774; Шируйа 321; Йаздгирд
565
- ش
- شاپور (Шапур), богатырь (گرد)
Ҳусрау Парвиз 100, 537, 1137, 1163, 1352,

- 1409, 1522, 1621, 1775, 1780, 1783, 1785,
1816, 1830, 2148
1409, 1522, 1621, 1775, 1780, 1783, 1785,
1816, 1830, 2148
- (شاه) [اول] شاپور (Шапур [Первый]), шах
Хусрау Парвиз 1283
- (گلشن) شادگان (Шадаган), сад
Хусрау Парвиз 866; Шируйа 519, 554
- شبدیز (Шабдиз)
Шируйа 394
- (شعبه مغیره بن شعبه) (یعنی مغیره بن شعبه)
т. е. Муғйра ибн Шу‘ба
Йаздгирд 194, 204, 208
- شمیران (Шамйран)
Йаздгирд 348, 405
- شهران گراز (Шахрэнгураз)
Хусрау Парвиз 795
- شهروی (Шахруй)
Йаздгирд 548
- شهریار (Шахрийар)
Шируйа 537
- (شیر؟) شیر (Шир?)
Хусрау Парвиз 3249
- (برج) شیر (Шир), знак зодиака Лев
Хусрау Парвиз 3569
- شیرذیل (Ширзйил)
Хусрау Парвиз 1831
- شیرکبی (Ширкап[п]и)
Хусрау Парвиз 2291, 2298, 2317, 2321,
2337, 2343, 2357, 2364
- شیرویه (Шируй, Шируйа) см. также قباد
[دوم]
Хусрау Парвиз 3174, 3206, 3209, 3319,
3339, 3341, 3490, 3494, 3507, 3936, 3950,
3961, 3962, 3969, 3989, 3990, 4033, 4034,
4042; Шируйа 1, 18, 59, 349, 350, 351,
366, 370, 420, 428, 470, 478, 480, 491,
500, 505, 515, 518, 545, 550, 553, 584,
585, 593, 596; Ардашир 12, 16
- شیرین (Ширин)
Хусрау Парвиз 3024, 3033, 3035, 3367,
3383, 3385, 3410, 3421, 3433, 3438, 3454,
3474, 3478, 3480, 3486, 3487, 3489, 3980,
3984, 3985, 3995, 3996; Шируйа 155, 173,
- 373, 478, 480, 484, 502, 506, 507, 513,
519, 526, 528, 545, 550, 575, 585, 587, 590
- ص
- (صطخر و صطخر یعنی اصطخر)
ت. е. Истахр)
Хусрау Парвиз 2146; Фарйин 28
- ض
- ضحاک (Заххак)
Хусрау Парвиз 415, 786, 839, 3520; Шируйа
316, 557, 558, 560
- ط
- (طاق دیس تخت) (Тāхдїс), трон
Хусрау Парвиз 3519
- طایف (Тайиф)
Йаздгирд 392
- طراز (Тараз)
Хусрау Парвиз 1379, 3154; Шируйа 573
- طوس (Тус)
Йаздгирд 338, 379, 422, 423
- پور هوشنگ (Тахмурас), также طهمورث
Хусрау Парвиз 2495, 3253; Шируйа 313
- طیسفون (Тисфун)
Хусрау Парвиз 609, 827, 4075; Шируйа
24, 49, 376; Ардашир 49; Йаздгирд 334
- ع
- عطار د (‘Утарид)
Йаздгирд 40
- علی دیلمی (‘Али Дайламй)
Йаздгирд 849
- عمر (‘Умар)
Йаздгирд 22, 88, 842
- دارعیسی (‘Йса-йи Марйам) см. также عیسی مریم
и مسیح
Хусрау Парвиз 1461

ف

فِرَات (Фурат)
 Ҳусрау Парвиз 989, 999

فَرَائِين (Фарайин) **گراز** (يعني فرخان شهر براز) (Farāyin Gurāz) см. также **گراز**
 Фарайин 1, 23, 29; Йаздгирд 595

فَرَاب (Фараб)
 Йаздгирд 807, 808

فَرخ زَاد (Фаррухзād) и **هرمزاد** (Фаррухзād-и Хурмузд)
 Ҳусрау Парвиз 815, 1833; Фаррухзād 1; Йаздгирд 248 (فرخ زاد هرمزد), 253, 259, 263, 290, 320, 380, 429, 440 (فرخ زاد هرمزد)

زَادْفَرخ (Фаррухзād-и Āзармагāн) и **آزرمگان** (Зādфаррух)
 Ҳусрау Парвиз 3814, 3823, 3824, 3825, 3890, 3903, 3908, 3910, 3918, 3923, 3924, 3930, 3931, 3939, 3941, 3948, 3953, 3970, 4031, 4032, 4046, 4049, 4060; Ширӯя 280, 439

فَرْدَاوس (Фирдаус)
 Йаздгирд 180

فَرَعَان (Фар‘ан?)
 Ҳусрау Парвиз 3718

فَرُود (Фарӯд)
 Ширӯя 537

فَرِيدُون (Фарйдун) и **آفریدون** (Āфарйдун)
 Ҳусрау Парвиз 148, 416, 1182, 1357, 1911, 3260, 3274, 3290 (آفریدون), 3521 (آفریدون), 3525 (آفریدون), 3529; Ширӯя 315, 539; Фарайин 10; Йаздгирд 12 (آفریدون), 258, 559 (آفریدون)

فَرِيدُونِيَان (Фарйдунийан)
 Ҳусрау Парвиз 632

فَغْفُور (Фағфӯр)
 Ҳусрау Парвиз 3992; Йаздгирд 280, 467, 549

فَلَاطُون (Филатун)
 Ҳусрау Парвиз 1262

فُورْدِين (يعني فروردین) (Фурадин, т. е. фарвардйн)
 Ҳусрау Парвиз 3092, 3167, 3604

ق

قَادَسِي (Қāдаси)
 Йаздгирд 28, 48, 123, 128

قَارَن (Қāран)
 Ширӯя 317

قَبَاد (Қубād) см. также **کیتباد**
 Ҳусрау Парвиз 1358, 1630, 1631, 2124, 3117; Ширӯя 318

قَبَاد (يعني شيرويه) [دوم] (Қубād [Второй], т. е. Ширӯя)
 Ҳусрау Парвиз 3174, 3976, 3979, 3988, 3990, 4074, 4080; Ширӯя 6, 58, 66, 69, 298, 354, 423

قِچْقَار (Қичқар?)
 Йаздгирд 784

قُرْآن (Қур‘ан)
 Йаздгирд 179

قُسْطَانِيَا (Қустанийя)
 Ҳусрау Парвиз 1278

قَالُون (Қалун)
 Ҳусрау Парвиз 2535, 2564, 2589, 2600, 2603, 2612, 2614, 2692

قَيْسِ بْنِ حَارِث (Қайс ибн Ҳарис)
 Ҳусрау Парвиз 997

قَيْصَر (Қайсар)
 Ҳусрау Парвиз 630, 650, 907, 1044, 1060, 1064, 1084, 1094, 1129, 1140, 1142, 1146, 1150, 1157, 1158, 1165, 1167, 1171, 1173, 1175, 1191, 1201, 1210, 1211, 1214, 1216, 1225, 1229, 1241, 1251, 1252, 1261, 1265, 1335, 1338, 1349, 1350, 1360, 1365, 1366, 1368, 1372, 1374, 1377, 1385, 1386, 1405, 1408, 1417, 1419, 1435, 1439, 1446, 1450, 1493, 1529, 1530, 1546, 1558, 1747, 2029, 2039, 2040, 2055, 2066, 2069, 2071, 2078, 2101, 2103, 2104, 2107, 2705, 3170, 3200, 3204, 3221, 3237, 3241, 3249, 3295, 3333, 3360, 3365, 3827, 3829, 3832, 3839, 3842,

3847, 3852, 3853, 3854, 3866, 3869, 3874,
3875, 3880, 3892, 3905; Ширӯя 35, 38,
267, 272, 289, 292

ک

کاوس کای (Kāvus Kay)

Ҳусрау Парвиз 2649

کرخ (Karx)

Ҳаздгирд 249

کوسری (Kisra) см. также روان نوشين

Ҳусрау Парвиз 225, 2124, 3266

کشان (Kashān)

Ҳусрау Парвиз 354, 2600

کاشمگان (?), сын Фарруҳ-
зада

Ҳаздгирд 382

کلات (Kalāt)

Ҳаздгирд 348

کلبوی سوری (Kalbūy-i Sūrī)

Ҳаздгирд 57

دفتر دمنه و کلبه (Kalīla u Dimna) см. также

Ҳусрау Парвиз 98, 3495

کوت (Kūt) и کوت هزاره (Kūt-i Hazāra)

Ҳусрау Парвиз 1552, 1707, 1713, 1716,
1719, 1725, 1733, 1742, 1744

کيخسرو (Kay-Хусрау)

Ҳусрау Парвиз 2497, 3534; Ширӯя 312;
Ҳаздгирд 567

کيقباد (Kay-Қубад)

Ҳусрау Парвиз 899, 1183, 1285, 2091, 2496;
Ширӯя 312

کيوان (Kayvān)

Ҳусрау Парвиз 1468, 1886, 2281, 2399,
3541, 3598, 3599, 3710; Ҳаздгирд 40

کيومرث (Kayūmarc)

Ҳусрау Парвиз 1180, 1356, 2091, 3253

ک

گراز (Gurāz)

Ҳусрау Парвиз 3820, 3826, 3827, 3832,

3837, 3849, 3860, 3864, 3870, 3875, 3877,
3882, 3896; Ардашир 11, 46

گردوی (Girdūy)

Ҳусрау Парвиз 100, 149, 168, 172, 521,
530, 634, 1620, 1733, 1804, 1809, 1814,
1830, 1870, 2150, 2778, 2890, 2926, 2932,
2941, 2939, 2964

گردیه (Gurdīya)

Ҳусрау Парвиз 2730, 2804, 2825, 2829,
2839, 2893, 2896, 2898, 2912, 2913, 2917,
2926, 2932, 2936, 2938, 2974, 3025, 3036,
3038, 3046, 3048, 3098, 3104

گرسون (Garsatun)

Ҳаздгирд 758

گرسبوز (Garsīvaz)

Ҳаздгирд 567

گرگان (Gurgān)

Ҳусрау Парвиз 2878; Ҳаздгирд 323, 324

گرگين ميلاد (Gurgīn-i Mīlād) и گرگين (Gurgīn)

Ҳусрау Парвиз 274, 367, 377

گستهم (Gustaham) см. также بسطام

Ҳусрау Парвиз 1, 64, 68, 99, 134, 150,
177, 183, 446, 521, 528, 537, 575, 591,
596, 598, 634, 641, 670, 1108, 1110, 1116,
1136, 1163, 1353, 1387, 1388, 1396, 1399,
1405, 1436, 1504, 1521, 1573, 1575, 1577,
1580, 1581, 1620, 1697, 1776, 1818, 1825,
1828, 1870, 1871, 1873, 2081, 2144, 2874,
2877, 2888, 2892, 2897, 2919, 2921, 2925,
2926, 2948, 3141; Ширӯя 139, 143; Ҳазд-
гирд 572

گشتاسپ (Gustāsp)

Ҳусрау Парвиз 311, 3535, 3536, 3554;
Ширӯя 325

گشсп (Gushasp)

Ширӯя 281

گينوش (Gāynuš)

Ҳусрау Парвиз 4077; Ширӯя 50, 55, 58,
61, 68, 75, 82

گنبدین (کوه، دژ) (Gūnbādīn), гора, замок

Ҳаздгирд 385

- گنج افراسياب (Гандж-и Афрасйаб)
 Ҳусрау Парвиз 3795
- گنج بادآور (Гандж-и Бадӓвар)
 Ҳусрау Парвиз 3793; Шйруйа 228
- گنج خضرا (Гандж-и Ҳазра)
 Ҳусрау Парвиз 3792; Шйруйа 227
- گنج سوخته (Гандж-и Сухта)
 Ҳусрау Парвиз 3796
- گنج عروس (Гандж-и 'Арус)
 Ҳусрау Парвиз 3790; Шйруйа 227
- گنگدژ (Ганг-диж)
 Шйруйа 322
- گودرز (Гударз)
 Шйруйа 324
- ل
- لاژورد (Лажвард), трон (تخت)
 Ҳусрау Парвиз 3588, 3592
- لهراسپ (Лухрӓсп)
 Ҳусрау Парвиз 311, 3535; Йаздгирд 569
- م
- ماچين (Мӓчйн)
 Ҳусрау Парвиз 3991; Йаздгирд 622
- مازندران (Мӓзандарӓн)
 Йаздгирд 58
- مانوى (Мӓнуй)
 Ҳусрау Парвиз 1065
- ماهوى (Мӓхуй), ماهوى سورى (Мӓхуй-и Сурй) и سورى (Сурй)
 Йаздгирд 282, 326, 423, 426, 429, 430, 438, 446, 450, 452, 456, 458, 464, 466, 473, 474, 509, 516, 518, 519, 527, 533, 543, 548, 554, 613, 625, 629, 630, 645, 650, 651, 652, 665, 715, 719, 721, 744, 763, 772, 773, 790, 797, 801, 804, 809, 816, 818, 836
- ماهيار (Мӓхийӓр)
 Ҳусрау Парвиз 340
- پيغمبر هاشمى محمد (Муҳаммад), см. также
 Йаздгирд 184, 193, 216
- محمود (Маҳмуд)
 Йаздгирд 855
- مدائين (Мадӓйин)
 Ҳусрау Парвиз 3685
- مردوى (Мардуй)
 Ҳусрау Парвиз 3624, 3626, 3631
- مرو (Марв)
 Ҳусрау Парвиз 2558, 2572, 2600, 2739, 2767, 2816, 2891; Йаздгирд 326, 461, 462, 678, 768, 771, 775
- مريم (Марйам)
 Ҳусрау Парвиз 1502, 1515, 1531, 1536, 1547, 1900, 1903, 1905, 1906, 2095, 2099, 2111, 3201, 3215, 3336, 3486, 3489
- مسيح (Масйх) и مسيحا (Масйхӓ), см. также
 عيسى مريم و دارعيسى
 Ҳусрау Парвиз 1317, 1384, 1390, 1460, 1471, 2078, 2091, 2093, 3279, 3345; Шйруйа 37, 296; Йаздгирд 663
- مصر (Миср)
 Ҳусрау Парвиз 998
- مقاتوره (Мақӓтӯра)
 Ҳусрау Парвиз 2215, 2233, 2246, 2252, 2254, 2259, 2263, 2266, 2267, 2272, 2303
- مكران (Макрӓн)
 Ҳусрау Парвиз 3554, 3991
- منوچهر (Минучихр)
 Ҳусрау Парвиз 426, 495, 3532; Йаздгирд 564
- موسيل ارمنى (Маусйл-и Арманй) и ارمنى (Арманй)
 Ҳусрау Парвиз 969, 971, 973, 1570, 1588, 1593, 1595, 1774, 1816
- مهرانستاد (گرد) (Михрӓнситад), богатырь
 Ҳусрау Парвиз 380
- مهرانستاد (بازارگان) (Михрӓнситад), купец
 Ҳусрау Парвиз 1025
- مهرنوش (Михрнӯш)
 Йаздгирд 553
- مهروى (Махруй)
 Ҳусрау Парвиз 951, 2799

- مههرمزد (Михрхурмузд) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ширӯя 447, 458
- ميروى طبرى (Мирӯй-и Таб[а]рӣ) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Йаздгирд 56
- ميشسار (تخت) (Мйшсәр), трон и 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 (Мйшсар)
 Ҳусрау Парвиз 3587, 3591
- ميلاد (Милад) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 365
- ن**
- نارون (بیشه) (Нараван), лес 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 2884, 2973, 3268; Йаздгирд
 257, 263
- ناهيد (Наҳид) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 2939, 3585
- نخشب (Наҳшаб) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Йаздгирд 785
- نستود، نستور؟ بستور؟ (گرد) (Настуд, Настур?
 Баствар?), богатырь 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 538, 1961, 1962, 2002,
 2009, 2011, 2017
- نستود (نستود و شيرين) (Настуд), сын Ҳус-
 рау и Ширин 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 рау и Ширин
 Ширӯя 537
- نشاпور (Нишапур) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Йаздгирд 422
- نوذر (Наузар) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 492, 495, 843
- نوشين روان (Нүшинраван) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 46, 1286, 1920, 2138, 3266;
 Ширӯя 264; Йаздгирд 15, 162, 365 (анушин)
 (роан), 588, 668, 672, 823
- نهروان (Нахраван) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 80, 135, 145, 165, 502,
 594, 607, 608, 621, 638
- نياطوس (يعنى تبادوس) (Нийātус, Тийādус, Фео-
 досий) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 1535, 1538, 1539, 1545,
 1551, 1554, 1558, 1567, 1697, 1730, 1861,
 1899, 1902, 2073, 2077, 2083, 2084, 2098,
- و**
- ورينغ (Варйғ) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 1071, 1127, 1539
- ه**
- هرمز (Хурмуз) и 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 هرمزد (Хурмузд)
 Ҳусрау Парвиз 42, 51, 225, 286, 289, 308,
 320, 322, 473, 479, 625, 648, 664, 667,
 1285, 2124, 2515, 3139, 3248; Ширӯя 126;
 Йаздгирд 571
- هرمز (روز) (Хурмуз), день 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 3604
- هرمزد خراد (Хурмузд-и Ҳаррад) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Йаздгирд 542
- هرمزد شهران گراز (Хурмузд-и Шахрāнгураз) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Фарайин 27, 34 (шهران граз)
- هرميان (Хармийан) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 3690
- هرى (Харй) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Йаздгирд 751
- هژير (Хажйр) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ширӯя 321
- هند (Хинд) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 1452, 3311, 3687, 3784
- هندوستان (Хиндустāн) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 2200, 3258; Ширӯя 158,
 219
- هوشنگ (Хушанг) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 3323; Ширӯя 313, 571
- هيتال (Хайтāl) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯя 278, 283
 Ҳусрау Парвиз 2422, 3135, 3372

هیتالیان (Хайтāлийāн)

Ҳусрау Парвїз 848

Йаздгирд 1, 13, 23, 186, 247, 343, 527,

585, 614, 705, 727, 761, 768, 861

ی

یزدان سرای (Йаздāнсарāй)

Ҳусрау Парвїз 681

یزد گرد (Йаздгирд, Йаздгард, Йаздигард)

یلان سینہ (Йалāнсйна)

Ҳусрау Парвїз 141, 605, 606, 1678, 1693,

1721, 1740, 1832, 1848, 1853, 1866, 1965,

1973, 2192, 2662, 2799, 2849, 2900, 2907,

2915, 2917, 2921

T E K C T

СПИСОК ОПЕЧАТОК

Страница	Строка	Напечатано	Следует читать
٤	5 сн.	بوران دخب	پوران دخت
٥	6 сн.	I	VI
١٧	2 св.	پاره	پاره‌یی
٢٤	12 св.	گشته	گشته‌ای
٢٧	11 св.	دخمه	دخمه‌یی
٣٢	10 св.	ذبیړه	ذبیړه
٣٨	14 сн.	گیاه	گاه
٥٠	8 сн.	ترة	ترة
٥٣	8 св.	سپاوش	سپاوش
٧٨	13 сн.	بندگی‌را	بندگی‌را
١٩٨	4 сн.	خلافی	خلا فی
٢٠٣	2 св.	کیومرثی	کیومرثی
٢٠٣	9—10 сн.	⁴ L, I — کیومرثی	⁴ K, IV, VI, T — کیومرثی
٣٢٩	7 сн.	فضر به	فضربه
٣٤٦	9 сн.	Аззаша	Аззама
٣٥٢	5 св.	فرومایه	فرومایه‌یی
٣٦٦	2 св.	ذبیړه	ذبیړه
5	7 св.	٣٧٢	٣٨٢

نخواند کسی بد سرانجام او
سخن بهتر از گوهر شاهوار
که بادا همهساله بر تخت ناز
نیایش همی ز آسمان بر گذشت
خجسته بدو گردش روزگار
میراد ازو شادای و خرمی

گسسته شد از تاجها نام او
سخن مانند اندر جهان یادگار
ازین نامه شاه دشمن گداز
همه مردم از جانها شد بدشت
که جاوید بادا سر تاجدار
بفرمان او باد یکسر زمی

ز هر کشوری راستگویان مرز
 گیا رُست ازان دشت بر گشته زار
 بمی دانشان بر بماید گریست
 چو شد گرسنه تا نیاید بمانگ(؟)
 تو با او بزفتی و قندی مکاو
 نگرود کسی گرد آیین و راه
 کسی از نیستی تا نباشد برنج

نشستند و اندیشه کردند(؟)
 پراکنده گشتند گاوان کار
 که بی کار مرد(؟) بی دانشیست
 ورا داد بایید دو چار(؟) دانگ
 کسی کو ندارد زر و تخم و گاو
 نوشتند پاسخ که از داد شاه
 بخوبی نوا کن تو اورا ز گنج

20

XIX

(پادشاهی یزدگرد) IV— после б. 860

باآغاز خوب و بانجام نیک
 که او خلعتی یابد از آسمان
 بمانده کلاه کیی بر سرش
 منش بر گشته ز چرخ بلند
 کجا بشمرد ماه و سال مرا
 درفشی شود بر سر بخردان
 که خوانند هر کس برو آفرین
 که چون شاهرا سر به پیچد ز داد
 ستاره نخواهد ورا نیز شاه
 چو درد دل بیگناهان بود
 هنرمند با دانش و دادگر
 همان نام نیکو بود پادگار
 مهان عرب خسروان عجم
 جهاندار و دولت ایرانیمان
 که بیدادگر بود و ناپاک بود
 بمرد او و جاوید نامش نمرد
 بگنج و بتخت مهی شاد بود

بفرخنده فال و بهنگام نیک
 بهبینی بدین داد نیکگی گمان
 که هر گز نگرود کهن منبرش
 سرش سبز باد و تنش بی گزند
 ندارد کسی خوار فال مرا
 نگه کن که این نامه تا جاودان
 کیومرثرا تخمه گورد این
 چنین گفت نوشینروانرا قباد
 کند چرخ منشور اورا سیاه
 ستم نامه عدل [عزل؟] شاهان بود
 بماناد تا جاودان این گهر
 نباشد کسی در جهان پایدار
 کجا آفریدون و ضحاک و جم
 کجا آن بزرگان ساسانیمان
 نکوهیده تر شاه ضحاک بود
 فریدون فرخ ستایشی بمرد
 نکوهیده آنکس که بیداد بود

5

10

15

10 چو سوری خداوند¹ خود را بکشش
 دو بهره ازین نام و ذنک آن تست
 چو بشنید بیژن بر آشفت سخت
 [چو بشنید بیژن فرستاد مرد
 15 [که ما دوستی را سوی خان تو
 [ازین مرز چندانکه خواهی بگپیر
 [چو بشنید ماهوی دل شاد کرد

XVIII

(I— после б. 776), پادشاهی یزدگرد

بدیوان ستاینده با فر و تاج
 نبودی ستاینده از سپیم شاد
 بیاید بریزد بید رهنمون
 که از داد و از ایمنی در جهان
 5 بسرش اندرون داوریهها فزود
 پر از رنج گشتند و پرخاشجوی
 بدلش اندر آمد ازان کار هوی
 پر از داد دلشان چنان چون سزید
 ز یزدان نیکی دهش کرد یاد
 10 گر آرند کژی بکار اندرون
 بدان تا شود هر کسی چارهجوی
 یکی نامه فرمود پس شهریار
 سوی راست گوین و کار آگهان
 که(?) دینش پادشاهی گزند
 15 نگردد کسی گردد آیین و راه
 نهادی بران سلم نام خراج
 بشش ماه بستد بشش باز داد
 بدان چاره با مرد پیکار خون
 ازان پس نوشتند کار آگهان
 که هر کس درم بود خراجش نبود
 5 ز بری(?) بکژی نهادند روی
 چو آن نامه بر خواند پرخاشجوی
 بهر کشوری مرزبانی گزید
 بدرگاه یک ساله روزی بداد
 10 بفرمود کاندرا بریزند خون
 ترا بند و فرمان یزدان بروی
 بر آید بسی برترین روزگار
 کجا او پراگنده بد در جهان
 که اندر جهان چیست ناسودمند
 15 نوشتند پاسخ که از داد شاه

K, C— روی تخت—⁴ Г— б. оп. ³ K— б. оп. ² C— سواران جنگی—¹ K— چو ماهو شهنشاه—
 б. оп., K— см. в тексте после б. 782; последующие 4 бб. дает только IV.

سواران نپیـزور نامدار
 که پنهان مکن تیغرا در نیام
 جهانرا بپرداز از یزدگرد
 بخوبی بسی سعدرا داد وعد
 بفرمودشان عمرو کردن درنگ
 دران روز آن لشکر تازیان
 چهارم چو بفرخواست گیتی فروز
 وزان گرزداری سواران نماند
 سپه مانده چون مرغ خسته بدام
 بنزدیک خود موبدانرا بخواند
 که با ما پر از کینه شد روزگار
 بدان مرز اندک فراوان آمدن
 (б. 35 — метр нарушен, рифмы нет)

25 عمر عمرو معدی اباد ده هزار
 فرستاد زی سعد و دادش پیام
 سپهرا بیاور بیکجای گرد
 بشد عمرو معدی بنزدیک سعد
 سپه روز دیگر پیامد بچنگ
 فراوان بکشتند از ایرانیان
 30 دو رزم گران کرده شد در سه روز
 از ایرانیان نامداری نماند
 عرب کشته بد هر کرا بود نام
 چو شاه آنچنان دید خیره بماند
 بگفتا چه بینید درمان کار
 35 [نمایید دلم سوی آمل شدن]

XVII

(پادشاهی یزدگرد) IV, Г, C — после б. 766, K — после б. 770)

زمانه بمست از بد و نیک لب
 سواران گردن کشی جنگجوی
 چو لشکر فرستی فرستم نهان
 ترا زیبد اندر جهان مهتری
 بمر و اندرون شاهرا یافتند
 هزیمت گرفتند ایرانیان
 بترسید کز لشکرش بد رسد⁵
 بدو در شد آن⁶ شاه خورشیدفر
 فرستاد کس کرد شاهرا قبا⁷

5 که چون تو رسیدی¹ بریک فرب
 ازیدر بشد² لشگری سوی اوی
 ترا گفت ازان پس که تاج مهان³
 همان تخت زرین و انگشتتری
 ازایدر سپاه تو بشتافتند
 گرفتند آن⁴ شاهرا در میان
 چو تنها بماند آن شه پرخرد
 یکی آسیما بود بر رهگذر
 خبر یافت ماهوی سوی ز شاه

¹ K — (؟) شنیدی ² K — چو شد ³ IV, Г, C — تاج شاهنشهان ⁴ K — من [این — C] ⁵ K — б. оп. ⁶ IV, Г — شد درو ⁷ K — اورا ⁸ K — بران آسیما کرد اورا

قبا

30 بیکیار بر لشکر آمد شکست
 بلشکر چنین گفت بیدار شاه
 که بسیار کشتند از پیل مست
 کزین رزم روی اندر آرم بر¹

Далее интерполяцию дает только рукопись Г (35 66.)

5 فرخزاد از خرمی بر دمید
 بدان کار نغنوده بد یزدگرد
 یکی موبدی گفت کای شهریار
 شده لشکر ما چنان چیره دست
 بدو شاه گفت ای سگ بدنژاد
 ز ساسانیان تاج و تخت کهن
 ازو روی را شاه یکسوی کرد
 بدو گفت کای مرد با سنگ و آب
 که در پیش یزدان ستاده بدم
 همی گفتم ای کردگار سپهر
 نگارنده چه ره جانور
 بدو نیک یکسر بفرمان تست
 گر از بنده آمد گناه بزرگ
 ببخشای کاین گاه ببخشایش است
 10 ز من کم مکن تخت ساسانیان
 چو از غم روان من آسوده بود
 مرا کرد بیدار این نابکار
 بدو گفت موبد که ای شهریار
 بریده نباید امید از خدا
 همیشه ترا باد شاهنشاهی
 20 چو سعد آن سپه دید آشوفته
 یکی نامه بنوشت سوی عمر
 بدو گفت بفرست مارا مدد
 که بدخواه خود را بران گونه دید
 چو از بخت اندیشه بسیار کرد
 بمین دشمنانرا چنان کشته زار
 همه تازیان کشته افکنده پست
 که خشنود یزدان ز جانانت مباد
 بشد زین که گفتم تو با من سخن
 سوی موبد موبدان روی کرد
 روانم چنان دید اکنون بخواب
 زبانرا بغواهی گشاده بدم
 فروزنده ماه و ناهید و مهر
 شب و روزشان از هم خواب و خور
 که هر دو جهان تا بود آن تست
 بید کارها گشت گاهی سترگ
 چو بخشودیم گاه آرایش است
 بدین ملک دارم از ارزانیان
 بدان بد که یزدان ببخشوده بود
 که جز بد میناد از روزگار
 بهر کار بارت خداوندگار
 که تا جاودان او بود پادشا
 بزرگی و دیهیم و تخت مهی
 همه کشته و خسته و کوفته
 بگفت اندرو هر چه بد خیر و شر
 که کم شد فراوان سپاه از عدد

¹ Г -- б. оп.

بر آویخته همچو شیر و پلنگ
 ز هر سو بلشکرگه آمد سپاه²
 سواران جنگ‌آور کارزار³
 گزیدند مردان چو شیر دژم
 بگرد آمد از نامور شش هزار
 که فردا جز از ما نه بندد کمر⁵
 زمین گشت ازو چون حریر سفید
 دران دشت پییکار آوای کوس⁶
 بیاراست با میمنه میسره
 ابر پیل بنشسته بر⁷ قلبگاه⁸
 باورد بیرون شدند از مصاف
 که از کینه آمد سوی کارزار
 نبند تازیانرا ازیشان زیان¹⁰
 که شد درع بر تن همه لغت لغت
 که از تازیان بد سپاهی گران
 که از خون زمین چون گل آغشته شد

همه روز بودند گردان جنگ
 چو بنمود شب آن¹ درفش سپاه
 از ایرانیان کشته شد سی هزار
 بدان شب نشستند گردان بهم
 بکردند آن⁴ رزمجویان شمار
 بخوردند سوگند یک با دگر
 چو بر زد سر از چرخ گردنده شید
 همی کرد برابر غرّان فسوس
 فرخزاد و لشکر همه یکسره
 نهاده بسر تاج فرخنده شاه
 سواران نام‌آور از بهر لاف
 از ایرانیان شد⁹ همان شش هزار
 بر آویختند با همه تازیان
 چنان جنگشان گشت یکباره سخت
 بیماری شدند آذرمان دیگران
 دران رزم چندان عرب کشته شد

15

20

25

Γ-доб.:² آن شب-Γ¹

بدان لشکر کم شد ده و دو هزار * ازان نامداران نیزه‌گزار

Γ-доб.:⁵ ازان-Γ⁴ نامدار-Γ³

ازین نامداران لشکر یکی * اگر چه بود این پسند اندکی

چو فردا بنیروی یزدان پاک * کنیم ان سپهرا سراسر هلاک

Γ-доб.:⁸ بنشست در-Γ⁷ обратный порядок мисра. Γ⁶

ابر راستش موبد موبدان * بدست چپش بخردان و ردان

چو دید آنچنان لشکر تازیان * بیاراست سعد آن هژبر زیان

Γ-доб.: بدان تازیان شد ازیشان زیان-Γ¹⁰ بد-Γ⁹

بغرید هر یک بکردار رعد * بکردند حمله ابر جنگ سعد

XV

(K, IV, Г—после б. 242) پادشاهی یزدگرد)

ازان بر لشکر تازیان سپه‌ها را بکردند² زیر و زبر بکشتند ازان تازیان بی‌شمار و لیکن هم⁴ از تشنگی با خروش چو بی آب لشکر چنان خیره گشت

5

یکی حمله بردند ایرانیان بتیر و بژوپین و تیغ و تبر³ بدادند داد اندران کارزار نه با مرد زور و نه با اسب توش برایشان سپاه عرب چیره گشت

XVI

(IV, Г—после б. 276) پادشاهی یزدگرد)

یکی بار دیگر بسازیم جنگ سپه‌ها ز هر سو بیاورد کرد که لشکر برون بر سوی رزمگاه برون رفت از ایرانیان لشکری چو لشکر بیکدیگر آمد فراز چنان گشت گیتی ز گرد سپاه بر آمد ز هر دو سپه بوق و کوس همه⁷ نامداران⁸ ایرانیان بکشتند ازان تازیان بی‌شمار ز گرز گران و ز شمشیر تیز بکشتند چندان ز هر دو گروه چنان اندران رزم آویختند همه ترگ و جوشن پر ز خون شده

5

10

مگر بغت گم کرده آید بچنگ فرخزادرا گفت پس نرد کرد که تنگ اندر آمد ز دشمن سپاه که از رختشان پر شو کشوری سوی جنگ شد آنکه بد رزمساز⁵ که شد چهر مهر درفشان سپاه⁴ رخ بددلان گشت خون سنندروس یکی حمله بردند اندر میان به پیوست بر هر سوی کارزار بر انگیختند از جهان رستخیز به آوردگه شد بکردار کوه⁹ که گفتی بهمشان بر آمیختند ز خون روی صحرا چو جیحون شده¹⁰

سراسیمه گشت آن همه نامور—K³ سپه گشت ازان حمله—K² کامد زبان—Г¹

بدست یلان تیغ رخشان بدی * بر آوردگه بر سرافشان بدی

جمل—Г⁷ IV—б. оп. ⁶ IV—б. оп. ⁵ IV—б. оп. همه لشکر—K⁴ Г—доб. ⁹ Г—доб. ⁸ Г—доб.

Г—доб. ¹⁰

ز کشته باورد شد تنگ جای * پراگنده هر جای شد دست و پای

همان زشت و خوب و همی خوب و زشت¹ نبد² راه دوزخ پدید از بهشت
 دگر گونه شد چرخ گردان سپهر³ از آزادگان پاک ببرد مهر
 بداد جهان دادگر⁴ کردگار نباشد همان⁵ بنده را هیچ کار⁶
 ابا رای او بنده را رای نیست⁷ جز او جان ده و چهره آرای نیست

5

XIV

(پادشاهی یزدگرد) Л, С, Р — после б. 26)

چو آگاه شد زان سخن پهلوان بیامد بر شاه روشن روان
 زمین را بموسید و بردش نماز همی بود پیشش زمانی دراز
 یکی⁸ آفرین خواند بر⁹ شهریار که ای از کیان جهان یادگار
 که داری تن پیل و چنگال شیر نهنگ دمان اندر آری بزیر
 سر سرکشانرا بهنگام جنگ بمری چو تو تیغ گیری بچنگ
 شنیدم که از تازیان بی شمار سپاهی همه رخ بکردار قار
 بدین مرز ما رزم خواه آمدند اگر چند بی گنج و شاه آمدند
 سپهدارشان سعد و قاص نام که جویای گاهست و جویای کام
 درفش بزرگی و گنج و سپاه ترا دادم ای پهلوانیک خواه
 سپهرا بیارای و بر ساز جنگ نباید که گیری زمانی درنگ
 از ایدر چو رفتی چنین جنگجوی سپهرا چو روی اندر آید بروی
 تو خود را نگه دار از¹⁰ تازیان بهر کار بنگر بسود و زیان
 بدو گفتم رستم که من بنده ام بپیش تو اندر¹¹ پرستنده ام
 بپرّم سر دشمن شاهرا ببند آورم جان بدخواهرا
 زمین را بموسید آمد بدر همه شب همی بود پرکینه سر¹²
 چو خورشید تابنده بنمود روی بیامد دمان رستم کینه جوی

5

10

15

همان زشت خوب و همان خوب—VI همه زشت شد خوب و هر خوب زشت—IV¹
 بچهر—IV, VI, C³ شده—C² همان زشت شد خوب و شد خوب زشت—C زشت
 C⁷ نباید همی بنده را کار کرد—C⁶ همی—IV⁵ جهان آفرین—C جهاندار ما—IV⁴
 P—¹² ایدر—P¹¹ ازاین—P¹⁰ پس—P⁹ برو—P⁸ بآزار او بنده را پای نیست
 پیراندیشه سر

XII

(پادشاهی فرخزاد) K, IV, VI, C, P—после б. 7)

یکی بنده بودش چو سرو سهی
سیه چشم بد نام آن بی هنر²
یکی⁴ پرستاری⁵ بدل دوست گشت
بیر⁶ آن⁷ پرستار پیغام کرد
بیابای ز من بی کران خواسته
پرستار بشنید و پاسخ نداد
چو بشنید این شاه¹⁰ پرتاب شد
سیه چشم را بند بر پای کرد
چو بگذشت چندی بران بدهنر¹³
ازو شاه برداشت بند گران
دگر باره زی خدمت شاه شد
همی جست از کینه بر شاه جای

XIII

(پادشاهی یزدگرد) K, IV, VI, C—после б. 21)

که¹⁹ بخت²⁰ عجم از عرب تیره²¹ شد
بر آمد جهانرا ز شاهان قفقیز
همه²² فر²³ ساسانیان خیره²³ شد²⁴
نهان گشت زرو بر آمد²⁵ پیشینز

پرستارش—T⁵ ابا—VI⁴ مبیناد—IV³ پرهنر(?)—VI⁹ بدگهر—K² فریبی—C¹
K—گرد—VI⁸ این—VI⁷ سوی—T⁶
بر او فرستاد هر گونه مرد * که گر با من آیی بیکیجای گرد
که—VI¹² K—б. оп.; VI¹² ازو شاه را چشم پر آب شد—VI¹¹ K, VI¹¹ پرخشم—VI¹⁰ P—б. оп.
K, ¹⁶ گشتند—T¹⁵ K—б. оп. ¹⁴ بی هنر—T¹³ (ср. б. 4). ¹³ با من گر آیی بیکیجای گرد
C—خیره—IV²¹ Tخت—IV²⁰ چو—C¹⁹ VI¹⁸ P—б. оп. ¹⁷ K, VI¹⁷ VI—б. оп.
فآذن بناء—B²⁴ (VI—без рифмы). ²³ IV, VI, C—تیره ²² VI, C—بخت ²¹ عرب بر عجم چیره
الدولة الساسانية بالانقضاض، و تسلطت من المسلمین علی قواعد ملکہم آیدی الانتقاض و
—IV²⁵ حينئذ امتلاء صاع ملوک العجم و استعلت الأنوار الاسلامیة فزحزحت تلك الظلم
شد زر و گشت پیدا—C (метр нарушен); و گشت پیدا

چو آن دید بهمن برون شد بچنگ
 شد از بانگ رویین و آوای سنج¹
 همان از تف شید و از تنگ جای²
 بزد میمنه جمله با⁴ میسره
 ازایشان سواران فراوان بکشت⁶ 15
 گراز آن چنان دید بالای خواست⁸
 نهاده بگردن یکی لغت گرز⁹
 چو بهمن بدیدش بر انگیخت اسپ
 یکی نیزه زد بر میان گراز
 ز باد اندر آورد گرز گران 20
 فرو کوفت بر کتف¹³ بهمن ز درد¹⁴
 یکی تیغ زد بر سر و¹⁶ گردنش
 چو شد کشته بر دست بهمن گراز
 بلشکر چنین گفت بهمن دهید
 فگندند چندان بدان رزمگاه 25
 ازایشان فراوان گرفتند اسپر
 چو پیروز خسرو گرفتار شد
 ازان جایگه²⁰ نزد شاه آمدند
 چو بهمن سر و تاج او را²² بدید
 بنزدیک او برد پیروز را 30

جای تنگ - VI-2 نای رویین و ز بانگ صنج - VI- بانگ آن نای رویین و صنج - IV-1
 شکسته شد آن - VI-5 بر - IV, VI-4 نهد جای آویز و روی درنگ (?) - VI-6. оп.; IV-3
 بر جای خواست - VI-8 (без рифмы). دگر جمله لشکر نمودند پشت - VI-7 گذشت - VI-6
 - IV-12 بیلا و - VI- ز بالای - IV-11 نمود آن بزرگی - IV-10 برون رفت گرز (?) - IV-9
 جوانمرد - IV-15 زگرد (?) - VI- بدر - IV-14 سفت - IV-18 شد آن زخم نیزه میانرا مجاز (?)
 رزمگه - VI-20 بیکار - VI-19 اندرز (?) - IV-18 باز - VI-17 بربرو - IV-16 درد دلبران بخورد
 دل آزم - VI-24 نام - IV-23 توران - IV-22 بایران سرازرا (?) - VI- بایوان توران - IV-21

15 اگر هست دانا گل افشان کند¹ و گر چرخ ازین کار³ آگاه نیست همه نیک و بد ز آفریننده⁴ دان ترا نز پی این جهان آفرید سرانجام بنگر له جاننت کجاست

ز باغ گل افشان بیابان کند² سوی کینه او ترا راه نیست خداوند دانا و بیننده⁵ دان ز چرخ روان مرترا بر گزید⁶ که گر ایمنی خواهی و راه راست⁷

IX

(8. K, IV, VI—после б. پادشاهی بوران دخت)

5 کجا نام او بهمن نامدار بدو داد پوران⁹ سپاهی گران بپرداخت گنجی پر از خواسته بنزدیک ایشان¹⁰ فرستادشان که گر کشته گر زنده آن دو سوار چو بهمن سپهرا براه آورید سپاهی چو دریا بهامون کشید برابر بکینه فرود آمدند ازان سوی دریا وزین سوی کوه ز هر دو سپه خاست آوای کوس

که پیروز بودی گه⁸ کارزار ابا ترگ رومی و برگستوان شد آن لشکر گشن آراسته بسی پند و اندرزها دادشان بنزد من آریدشان بسته زار¹¹ به پیش سپاهش سپاه آورید سر نیزه از کشته در خون کشید¹² ز کینه همی بی درود¹³ آمدند تو گفستی بمودند با هم گروه¹⁴ جهان شد ز گرد سپه آبنوسی

ز نیک و ز-IV³ IV-б. оп. روانرا بدانش گروگان کند-VI² VI-بفرمان کند-VI¹ IV-⁶ خداوندرا راد و دافنده-IV⁵ نیک و بدرا فریبنده-IV⁴ ازین راز-VI⁶ بد چرخ VI-⁶ ز جان و خرد مرترا این سزید ز چرخ روان مرترا بر کشید * ولی نز پی این جهان آفرید IV-¹¹ بنزد گرازه-IV¹⁰ (в тексте по T). توران-Рукописи⁹ بهر-VI⁸ IV, VI-б. оп.⁷ IV-¹¹ زینهار IV-¹¹ доб.:

چو بشنید این داستانرا گراز * همی لشکر خویشرا کرد ساز¹² IV-

گرازان بدانیدیش بی نام و ننگ * که بر شه-ریاران جهان کرد تنگ IV-¹⁴ б. оп. همی بی پیام و درود-VI¹⁴ ابر کوه نزدیک رود(؟)-IV¹³

VII

(پادشاهی فرایمین, K, IV, VI, T, P, C — после б. 39)

بر آراست¹ یک روز پس² شهریار
 ابا او ز ایرانیمان لشکری
 فرایمین بر انگیخت از جای اسپ
 سواران شده گرد با شهریار
 بدانگه که زی شهر گشتند باز
 بران نامور او⁸ ز ترکش نخست⁹

شد از شهر بیرون ز بهر شکار
 هرانکس که که بود اگر مهتری³
 همی تاخت هر سو چو آزرگشسپ⁴
 بنخچیر تازان ز بهر شکار⁵
 نگه کرد ناپاک⁶ شهران گراز⁷
 یکی تیر پولاد پیمان بجست¹⁰

VIII

(پادشاهی فرایمین, K, IV, VI—после б. 52)

نمودند اگر بود پنهان شدند
 چو از تخم شاهان بریدند امید
 بنزدیک موبد شدند آن مهان
 که مارا بگو چاره اندرین
 بدیشان چنین پاسخ آورد پیر
 چگونه بود زندگی در برش
 چو تن بود لشکر چو سر شهریار
 ازین پس هرانکو زند داستان
 بجوید بر چرخ گردنده کین
 بکن کار گیتی به یزدان یله
 دگر هر چه باشد بیاید پدید¹⁶

پراکنده هر سو نگهمان شدند¹¹
 نیامد بشاهی کسی را نوید
 بگفتند¹² با او سخن در نهان
 که بی پادشا گشت ایران زمین¹³
 که شد بختشان تیره از هور و تیر
 تنی را کزو دور باشد سرش
 چو شد سر ز تن بر نیاید بکار¹⁴
 بشاهی شما یید همداستان¹⁵
 که نفرین شودتان همه آفرین
 نشایدت کردن ز گردون گله
 چنان گردد او کایزدش آفرید

مه بود گر [یا-IV] کهتری-IV, C³ یکی روز آراست آن-IV² بیاراست-P¹
 VI-⁷ K, VI-⁶ IV-⁵ T-⁴ ناپاک-IV⁶ IV, VI-⁵ б. оп. IV, VI-⁴ б. оп. بودند کند اوری-³ VI-
 درست-C¹⁰ IV-⁹ نخست-IV¹⁰ بجست-C⁹ IV, C-⁸ بدان شاه شوم و-IV, T⁸ مهران گراز
 IV-¹⁶ VI-¹⁵ б. оп. VI-¹⁴ K-¹³ نپایند کار-¹² VI-¹¹ б. оп. IV-¹¹ 66. 1-9 оп. VI-¹² بگردند-
 اندر وی آمد پدید-VI که هرچ اندرو هست آید پدید

VI

(K, IV, VI, C — перед б. 1) پادشاهی فرایین

گراز اندر آمد بشهر اندرون
یکی جای بگزید خالی گراز
چو بگشاد پیروز خسرو زبان
کرا بر گزیدی بشاهنشاهی
چنین داد پاسخ نموده³ گراز
به بینید فردا یکی شاه نو
بدانشش بود مردرا آبروی
سخن آن به آید⁵ که گوید⁶ خرد⁷
نکوتر هنر مردرا بخردی⁹
بکاری که زیما نباشد کسی
چو¹¹ خودرا بدان خیره رسوا کند
چو از سر خرد رفت و از چشم شرم
ندارد نمهره ازین ایچ¹⁴ باک
همه نیکوی پیشه کن گر¹⁶ توان
همه مردمی باید¹⁷ آیین تو
سپهبد بجستن گرفت از کیان
بدو داد شاهای گراز آن زمان

نه دستورا مانند و نه¹ رهنمون²
نشستند با او بزرگان براز
چنین گفت کای نامور پهلوان
که زیمنده باشد بتاج مهی
که چیزی نداریم از ایران براز⁴
نشسته ابر گاه چون ماه نو
بمی دانشی تا توانی مپوی
چو باشد خرد رسته گردد ز بد⁸
ز کار جهان و ره ایزی¹⁰
نباید که یاد آورد زان بسی
اگر چند کردار والا کند
هم از نام و از ننگ و از¹² سرد و گرم¹³
چه دانا بر او چه یک مشمت خاک¹⁵
که بر کس نماند جهان جاودان
همان رادی و راستی دین تو
فرایین بدست آمدش از میان¹⁸
فرایین شد از کار او شادمان¹⁹

که چیز از بزرگان-IV⁴ سپهبد-VI⁵ نمهره(؟)-IV³ نی-VI¹
بد نماید ز مرد خرد-VI⁷ خوب گوید چو دارد-C⁶ ار بماند-K⁵ نداریم باز
بخردیست-VI, C⁹ خردمند آنکس کزین نگذرد-VI⁸ بسته گردند بد-K⁸
همان نام و ننگ-C¹² که-IV, C¹¹ که کار جهان از [و-C] ره ایزدیست
چه آن مرد زنده چه در-C¹⁵ ندارد ازین هیچ نامرد-C¹⁴ IV-ب. op.¹³ و همان
IV-ب. op.¹⁹ IV-ب. op.¹⁸ زان میان-VI¹⁸ یاد-IV¹⁷ IV-ب. op.¹⁶ زیر خاک

- 15 مکو پید¹ درهای بدرا بمشست
 نباید که این گنبد تیزگرد
 بتترسم که یزدان⁴ بر ایرانیمان
 چو پیروز بشنید ازین گونه پند
 بنزد گراز آن بد بدنژاد
 چو آگاه شد زان سخنها گراز
 ز پیروز خسرو بر آشفت سخت
 بفرمود لشکر که بیرون شوند¹³
 ازین آگهی نزد¹⁴ پیروز رفت
 بنزد تغوار و مرانرا¹⁶ بخواند
 ز کار گرازش چو داد¹⁷ آگهی
 بیروز¹⁹ خسرو ز نزد²⁰ تغوار
 بخون بزرگان ایران²¹ مکوش
 که²³ آن نامه بنوشته²⁴ سوی اوی
 چو پیروز خسرو چنین²⁷ نامه دید
 ز کار آن کنی از به و بتترت²⁹
 کجا داد یزدانست یاری دهد
- 20 نه فرخ بود بی گنه شاه گشت²
 از ایران بر آرد ازین گونه³ گرد
 ازین چیزهاشان⁵ سر آرد⁶ زمان⁷
 نبشت او یکی نامه⁸ پندمند⁸
 که چون او سپهبد جهانرا مباد
 تو گوئی⁹ یکی¹⁰ دل گرفتشی¹¹ بگاز
 سپهبد بر آراست هر گونه¹² رخت
 ازان شهر یکسر بهامون شوند
 هیونی بر افگند هر سوی¹⁵ تفت
 وزین در فراوان سخنها براند
 وزان کینه با¹⁸ تاج شاهنشهی
 چنین پاسخ آمد که ای نامدار
 سخن هر چه گوید گراز آن نبوش²²
 که تا ناید او²⁵ نزد²⁶ تو کینه جوی
 ز اندیشه²⁸ بد دلش بر دمید²⁸
 که بنوشست اختر همی بر سرت³⁰
 ترا اندران کامگیری دهد³¹
- 25
30

ایران (؟) - K⁴ ازین کینه - VI, C - بیکبار - IV³ VI - 6. оп. چه کو پید - IV¹
 گفتمی - IV, C⁹ سودمند - C⁸ IV - 6. оп. آید (؟) - K⁶ بدتریهها - C تیرگیها - VI⁵
 هم اندر زمان او برون کرد (؟) - IV¹² بریدش (؟) - VI¹¹ کسی - C, IV, VI¹⁰
 بر - IV¹⁸ بداد - IV¹⁷ مرورا - IV, C¹⁶ پیروز - IV, C¹⁵ سوی - IV, VI, C¹⁴ کشند
 C - بیوش (؟) - VI²² بخون خود و این بزرگان - IV²¹ پیش - VI²⁰ ز پیروز (؟) - K¹⁹
 IV, VI, که ناید بنزدیک - IV²⁶ نیاید مگر - C²⁵ که بنوشته ام نامه - IV²⁴ چو
 C - 6. оп. که از کار آن کن که آید برت - VI²⁹ نامید - C²⁸ چنان - C³⁰ C - 6.
 оп.; IV - 66. 30-31 доб. после б. 33 текста.

جز از کشتن او¹ نباشد روا² چنانچه است بادافره ما سزا³
چو دارند⁴ فرمان ما را نگاه بنزدیک ما هست شان دستگاه

V

(پادشاهی اردشیر شیروی) K, IV, VI, C—после б. 32)

بسی کرد اندیشه در این سخن
که این کار پیشی آمدم ناگهان
گر ای دونک این شاه گردد تپاه
چنین پاسخ آمد ز پیران بدوی
چنین بد مکن تو بگفت گراز
بکن پاسخ نامه اندر خورش
بگوشی مکن رای یزدان تپاه
بر اندیش¹⁶ از کار پرویز شاه
چنورا¹⁹ فرود آوریدی ز تخت
دگر گشت گیتی از انسان که بود
چنان شد ز پیموده کار جهان
کنون تا بجای²³ قباد اردشیر
جهان شد ز اورنگ او شادمان
چه باید ز²⁶ ارمنده گیتی چنین

C—⁶ VI—б. оп. ⁵ دانند—VI ⁴ ناسزا—K, IV, VI ³ جزا—IV ² کشتن او—IV ¹
شود C—برویر—VI ⁷ شود K, VI—доб. б. 33 текста; VI—после него доб. б. 40 текста и
след. б.:

پیمامی فرستاد نزدیک او * که ای پرهنر مهتر نامجو
IV—¹² همان چاره کار—C ¹¹ VI—б. оп. ¹⁰ تپه گشتن ما سزد زین گناه—IV, C ⁹
C—¹⁷ IV, C—¹⁷ بیندیش—IV ¹⁶ VI—б. оп. ¹⁵ زی—IV ¹⁴ مکن—IV ¹³ خواب—VI, C ¹² جهل
ابی مایه شد—IV ²¹ تخت شاهان—IV ²⁰ چو او را—IV, VI, C ¹⁹ VI—б. оп. ¹⁸ کار
C—²⁵ VI, C—²⁴ IV—б. оп. ²⁴ که بر جای شاهی—VI ²³ IV, VI—б. оп. ²² کشور زاد و بود(؟)
پیر از درد و کین—IV ²⁷ که—IV, VI, C ²⁶ IV—б. оп. ²⁵ و زمان

III

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI—после б. 1361

ز عیب و هنر هر چه¹ دارد رواست
نیمشته سراسر بخط من است
نهادم برین نامه بر مهر خویش
پس از تو هر آنکس که قیصر شود⁴
نیمشته برین بر گوای منست 5

برین نامه بر پاک یزدان گواست
که خط من اندر جهان روشن است
چنان چون بود رسم² و آیین و³ کیش
جهان گیر و⁵ با تخت و افسر شود⁶
روان و خرد آشنای⁷ منست

IV

(پادشاهی اردشیر شیری) K, IV, VI, P—после б. 7)

کنم تازه آیین نوشین روان
ز گنجم جهان گردد آراسته
نیایند آرام لز من بدان
ز من گسترده¹¹ در جهان ایمنی
سپهرا از اندازه¹³ پاییه دهم 5
همه شهر ایران کنم چون ارم
بدینار دلشان¹⁴ کنم شادمان
هر آنکس که امید دارد¹⁷ بما
ز لشکر یکی گر ز فرمان من¹⁹

شود⁸ شاد آزادگانرا روان
پر از باغ گوهر پر از خواسته⁹(?)
نباشم زمانی ایی موبدان¹⁰
نهانی کنم رسم¹² آهرمنی
بهر کارشان نیز مایه دهم
نمانم که باشد کس از من دژم
نماید که باشد¹⁵ کسی¹⁶ بدگمان
بگوید کنم در زمانش روا¹⁸
برون آید از عهد و پیمان من¹⁹

K—بود K— 6 оп. و K, IV— 5 K—بود 4 K—بود 3 I—و оп. راه—K 2 آنچه—IV 1
доб.:

تن از پیش کنشان چو جوشن کنم * همه کارشان خوب و روشن کنم
VI—доб.:

بدوشان(?) بجان و دل و تن کنیم * همه کارشان خوب و روشن کنیم
باغ و پر گوهر—VI باغ و پر موبد و خواسته—IV 8 کنم—VI 8 رهنمای—K, VI 7
VI, 13 نهان گردد آیین—IV 12 چو من گسترم—VI 11 IV—б. оп. 10 P—б. оп. خواسته
که دارند حاجت—IV 17 دلها بود—IV 16 گردد—VI 15 ایشان—P دلها—IV 14 بازده—P
ما—P 19 بگویند حاجت کنشان—IV 18

ملحقات

I

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI— после б. 1333)

نوازندهٔ مردم خویش باش
چو بخشنده باشی و فریادری
ز شاهان هر آنکس که بیدار بود
ز دشمن ندیدند² هر گز بدی
بزرگی که خواهند⁴ پیوندرا
کنون ما یکایک ترا خواستیم
نگهبان کوشنده درویش باش
نیازد¹ بتاج و بتخت تو کس
جهانرا ز دشمن نگه‌دار بود
بیفزودشان فرّه³ ایزدی
تن خویش و هم پاک⁵ فرزندرا
زبانرا ببندت⁶ بیماراستیم

5

II

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI, T— после б. 1358)

وزو نیز رو⁷ تا بلهراسپ شاه
سر سرکشان فرخ اسفندیار
برین¹⁰ گونه تا بابکان اردشیر
که¹¹ خسرو که دارد ز هرمنز¹² نژاد
کجا سلم بودش نیای کهن
ز لهراسپ آید⁸ بگشتاسپ گاه⁹
کزو تازه شد بهمین نامدار
کزو شد جوان اختر گشته پیر
ابا قیصر¹³ یکدل و یک نهاد
نگویم¹⁴ دروغ و¹⁵ نجویم¹⁶ سخن

5

بزرگان بخواهند—⁴ IV فرّه—³ K, IV, VI چو با کس نکردند—² VI بنازد(؟)—¹ IV
⁹ K, IV, ⁸ K, VI— رو تا—⁷ K, VI— وزو رو چنین—⁶ K— ازین—⁵ K, VI
ندیدم—¹⁴ K او—¹³ T— доб. کسری—¹² K, VI— چو—¹¹ K, IV— ازین—¹⁰ IV— شاه—^{VI}
نپرسم—¹⁶ K, VI— و—¹⁵ IV— نگیرم—^{VI}

[همی گاه¹ محمود آباد باد چناناش ستاییم⁴ که اندر جهان مرا از بزرگان ستایش بود که جاوید باد آن⁷ خردمند مرد همش رای و هم دانش و هم نسب 860
سر آمد کنون قصه یزدگرد⁹ ز هجرت شده پنج¹¹ هشتاد بار¹² چو این¹⁴ نامور نامه آمد بمن ازان پس¹⁷ نمیرم¹⁸ که من زنده ام هران کسی که دارد هشی و رای و دین 865

چو بر باد دادند رنج مرا * نبد حاصلی سی و پنج مرا
کنون عمر نزدیک هشتاد شد * امیدم بیک باره بر باد شد
I, VI—б. оп.; IV—б. стоит после б. 861; K—б.
1 K, IV, C—تن شاه 2 K, IV—جان و 3
I, VI—б. оп.; IV—б. стоит после б. 861; C—доб. б. 860. 4 T—ستودم 5 K—مازند از 6 K—تا بود IV—
I—ای ? ستایش P—б. оп.; L—доб.:

چنین پهلوانان گردن کشان * که دادم درین قصه زیشان نشان
بآخر رسانیدم این داستان * ز کار و ز کردار آن راستان
IV—доб. б., добавленный выше P к б. 851, а затем доб. бб. 851 и 856 текста, далее доб.:

بدو ماندم این نامها یادگار * بشش بیور ابیاتش آمد شمار
T—этот б. стоит после б. 859 текста; K—после б. 861; после приведенного б. IV доб. интерполя-
цию — 23 бб. (см. приложение XIX). 9 K—خسروان 10 K—جوان و بخت جوان—
выше в K этот б. стоит без разночтений после б. 842; K—доб. б. 856 текста и приведенный б. рук. IV о ко-
личестве стихов поэмы. 11 L, VI—доб. و 12 K—چار و هشتاد و سیصد سال 13 I—доб.:
(стерто) بیت شش بار بیور هزار * سخنه های شایسته آبادار
اگر باز جویدی ازو بیت بد * همانا که باشد کم از پنج صد
و کم تعب تحملت و کم غصص تجرعت حتی تسنی لی نظم هذا الكتاب فی مدة ثلاثین—B
سنة آخرها سنة أربع و ثمانین و ثلاثمائه (ср. K). و هو یشتمل علی ستین ألف بیت
سنة I—стерто. 14 (ср. I, K, IV). و جعلته تذكرة للسلطان أبي القاسم محمود بن سبکتگین
15 C—بشد 16 K, IV—б. оп. 17 VI—من 18 T—پس 19 K, IV—б. оп.
20 K, IV—б. оп.

چو بگذشت سال از برم^۱ شست و پنج
 بتاریخ شاهان نیاز آمدم
 845 بزرگان و^۴ با دانش آزادگان
 نشسته نظاره من از دورشان
 جز احسنت^۵ ازیشان نمد بهرام
 سر بدره‌های کهن بسته شد
 ازین نامور^{۱۰} نامداران شهر
 850 [که همواره کاری^{۱۳} بخوبی روان
 حسین^{۱۶} قتیب^{۱۷} است از آزادگان
 ازویم خور و پوششی و سیم و زر
 نیم آگه از اصل و فرع خراج
 [جهاندار اگر نیستی تنگدست
 855 چو سال اندر آمد بهفتاد و یک

فزون کردم^۲ اندیشه درد و رنج
 بپیش اختر دیرساز آمدم^۳
 نبشتند یکسر همه رایگان
 تو گفتمی بدم پیش‌مزدورشان
 بکفت^۶ اندر^۷ احسنت‌شان زهرام
 وزان بند روشن^۸ دلم خسته شد^۹
 علی دیلمی^{۱۱} بود کوراست بهر^{۱۲}
 بنزد بزرگان^{۱۴} روشن روان^{۱۵} [
 که از من نخواهد سخن رایگان^{۱۸}
 وزو یافتم جنمیش و^{۱۹} پای و پر^{۲۰}
 همی غلتم اندر میان دواج^{۲۱}
 مرا بر سر گاه بودی نشسته^{۲۲} [
 همی زیر بیت^{۲۳} اندر آرم فلیک^{۲۴}

^۱ K, IV — بر — ^۲ K — گشتم ^۳ K, IV — доб.:

دو ده سال و پنج اندرین شد مرا * همه عمر رنج اندرین شد مرا
^۴ IV — оп. ^۵ Л — احسن ^۶ Л, IV — بکف ^۷ K — بکفید از ^۸ K, IV — بسته ^۹ I, VI —
 б. оп.; IV — доб.:

کسی نیست اندر جهان کسی نژاد(؟) * توان کرد پیش(؟) بزرگان بیاد
 بو دلف [بود کف — I] ^{۱۲} I, K, IV, VI, P — دیلم و ^{۱۱} I, IV, VI — دیلم نامه از ^{۱۰} K, IV, VI —
 همی داشت آن مرد ^{۱۴} T — کارم ^{۱۳} T — K, IV — доб. б. 852. راست بهر
^{۱۶} VI, T — حیی ^{۱۷} VI — испорчено. ^{۱۸} IV — б. стоит вторым в интерполяции; P — доб. (ср. ниже,
 доб. к б. 858):

ابو نصر وراق بسیار نیز * بدین نامه از مهتران یافت چیز
 پا و پر ^{۲۱} VI — доб. б. 860 текста. ^{۲۲} K, IV —
 VI, C — پال و پر ^{۲۰} I — оп. ^{۱۹} Л, IV, VI —
 б. оп. ^{۲۳} T — شعر ^{۲۴} VI — далее бб. 856—860 оп.; T — далее доб.:

سی و پنج سال از سرای سپنج * بسی رنج بردم بامید گنج

همانجا یگه آتشی¹ بر فروخت
 ازان تخمه کس در زمانه نماند
 بزرگان بران دوده نفرین کنند
 که نفرین برو⁵ باد و هر گز مباد
 کنون زین سپس⁸ دور عمر بود
 پدرا و هر سه پسر را بسوخت²
 وگر مانند هر کو بدیدش³ براند
 سر از کشتن⁴ شاه پر کین کنند
 که اورا نه نفرین فرستد⁶ بداد⁷
 چو⁹ دین آورد تخت منبر بود¹⁰

پدر با پسر هر سه با هم بسوخت — P² هم آنجا بلند آتشی — K, IV, VI, T —
 K — доб.:

یکی مهتری بود نامش گراز * کزو بود ماهوی را نام و ناز
 نگهبان آن لشکر و کارزار * ازو بود ماهوی یل نامدار
 پیوید و هر جا بر آمد خروش * شد آن مرز یکسر پر از جنگ و جوش
 گراز اندران تیرگی کشته شد * همه دودها روز بر گشته شد
 ср. выше, 3-7-й бб. интерполяции, доб. IV к б. 832, ср. добавление С к б. 828 Т (всего 6 бб.); IV —
 доб.:

دگر آسیابان که شفا بکشت * بفرمود تا آورندش بمشیت
 همانگه ورا زنده بر دار کرد * بداندیش آن شاهرا خوار کرد
 IV — بدو — C — باو — L⁵ سزوار او(?) — I⁴ هر کس که دیدش — I, K, IV, VI, T³
 IV — доб. :⁷ نه نفرین فرستی — VI, T — فرستی تو نفرین(?)

روانش بدوزخ گرفتار باد * همیشه ورا خصم دادار باد
 گنهکار شد بیژن ترک نیز * ورا نیز هم بر سر آمد قفیز
 چنان مرد فرزانه دیوانه گشت * خرد ز آنچنان مرد بیگانه گشت
 همی بود تا خویشتن را بکشت * زه ای چرخ گردندهی کوژپشت
 و کان علی بیژن هذا کفل من دم : доб. Б — доб. варианты 2-4-го бб. этой интерполяции; C —
 یزدجرد علی ما سبق. فقيل إنه جنّ فی آخر عمره، و قتل نفسه بیده، و لحق بمن مزی
 K —¹⁰ که — I⁹ چو زین بگنری — IV⁸ : ср. выше добавления Б к бб. 755 и 803. :من صحبه
 доб.:

هندي را بیاراست بر راه داد * چو زو صد و شست منبر (стерто)
 سر آمد کنون قصه یزدگرد * بمه سپندار [مد] روز ارد
 ازین نامه شهریاران نماند * هران چیمز کز دفتر آنرا بخواند
 B — дает концовку в 4 строки.

چو دستش¹ بمرید گفتا دو پا
بفرمود تا گوش و بینیش پست
بفرمود کاینرا⁴ برین ریگ گرم
منادی گری گرد لشکر بگشت
که ای بندگان خداوندگوش
چو ماهوی باد آنکه بر جان شاه
سه پور جوانش⁹ بلشکر بدند

بمرید تا ماند ایدر بجا²
بریدند و خود بارگی بر نشست³
بدارید تا خوابش آید ز شرم⁵
بدرگاه⁶ هر خیمه‌یی بر گذشت
مشورید بیپوده هر جای⁷ هش
نبخشود⁸ هر گز مبیناد گاه
همان هر سه با تخت و افسر بدند

¹ K — доб.: دستان — VI

زهی بر کشیدند سر تا بپای * بر آمد ز در تا به (стерго)
لب و گوش و بینیش بمرید پست * یکی جام می بر نهاده بدست
بدو گفت کین کشتن آسان بدی * اگر او نه فرزند سامان بدی
ز هی دیگر از تارکش بر کشید * همی راند تا زیر پایش رسید
بدو گفت کین کشتن ناگزیر * ز نوشین روان شاه تا اردشیر
دگر گفت کز کشتن شهریار * ز ترکان چرا خواستی کارزار
سرشرا بفرجام بمرید پست * بیفگند پیش و بخوردن نشست
ثم امر فسّوا سیرا من: B — доб.: IV — после б. 832 доб. 4-й, 5-й и 6-й бб. этой интерполяции;
کورا — IV⁴ K — б. оп. مفرق رأسه الی فقار ظهره، و سیرا آخر من جبته الی سرته...
⁵ IV, P — доб.:

سرشرا بفرجام بمرید پست * بیفگند پیش و بشادی [بخوردن — P] نشست
ср. 7-й б. интерполяции K, доб. к б. 831 текста; B — доб.: ثم ضربوا رقبتة، затем IV — доб.:
همه گنج و لشکرش تاراج کرد * زمین را بخون پرتّ درّاج کرد
چو سازنده‌تر شدورا روزگار * بمر و اندر آمد ز هر سو سوار
یکی نامور بود نامش گراز * کزو بود ماهوی را نام و ناز
فروزنده او بود و مهتر پسر * همی خسروی ساخت از نامور
چو بشنید مرد اندران روزگار * که ماهوی شد کشته در کارزار
بتوفید شهر و بر آمد خروش * شد آن مرز یکسر پر از جنگ و جوش
گراز اندران تیرگی کشته شد * همه دودها روز بر گشته شد
VI — ⁹ T — نبخشید — ⁸ هر جای بیپوده — ⁷ K, IV, T و ⁶ K — доб. و ⁵ IV доб. б. 839. ⁹ VI —
گزینش — C گرانش

<p>بمالید² و ز اندیشه آزاد شد³ همی رفت ماهوی چون باد گرم⁴ خرد شد ز مغز سرش⁶ ناپدید بسر بر پراگند ریگ روان که چون تو پرستار⁷ کس را مباد خداوند پیروزی و گاهرا ز نوشین روان در جهان یادگار⁹ نیاید مگر کشتن¹¹ و سرزنش بمندان در پیش این انجمن تنش را بدان کینه در خون کشد¹⁴ بپاسخ زمانی همی بود دیر¹⁵ که کین از دل خویش بیرون کنم¹⁶ همی تاج و تخت¹⁸ آمدت¹⁹ آرزوی²⁰ که این دسترا در بدی نیست جفت</p>	<p>چو بشنید بیژن از ان¹ شاد شد شراعی زدند از بر ریگ نرم گنه کار⁵ چون روی بیژن بدید شد از بیم همچون تن بیروان بدو گفت بیژن که ای بدنژاد چرا کشتی آن دادگر شاهرا پدر بر پدر شاه و خود شهریار⁸ چنین داد پاسخ که از¹⁰ بدکنش بدین بد کنون گردن من بزن بترسید¹² کش پوست بیرون کشد¹³ نهانش بدانست مرد دلیر چنین داد پاسخ که ای دون کنم بدین مردی و دانش¹⁷ و رای و خوی بشمشیر دستش²¹ بمرید و گفت</p>	<p>820 825 830</p>
--	---	----------------------------

3 K-6. op. بخندید - P بنازید(?) - VI بتازید - C IV 2 دلش - VI, C بدل - IV, P 1

4 IV 7 ز مغزش همه - C IV 6 شبان زاده - K 5 K-6. op. ماهو برو نرم نرم - IV 4
9 K-доб.: نامدار - IV 8 سرافراز(?)

(стерто) پنهان چاه - بان * بکف راد و دایم بدل مهر بان
K, IV (K - после приведенного б.) - доб.:

بکندی تو بپیخ و فارا ز دل * بیندودی آن مهر تابان بگل
14 IV کشید - P کشند - IV 13 بفرمود - K 12 کوشش - K 11 که بر - VI, C کزین - IV 10
15 C-б. op. 16 K, IV - доб.:

ایا بیهنر مردشوریده تخت * نه زیبای تاج و نه زیبای تخت
19 K-19 گاه و تخت - VI تاج چاچ - IV تخت عاج - K 18 اگر مرد زی دانش - K 17
20 C-б. op.; K-доб.:

بتاراج دادند بار و بنه * کشیدند ماهوی بر بر همه(?)
(стерто) بفرمود دژ خیم کامد به پیش * که بودش دل از گفتن

21 VI - دستش - دستش

795 چو بشنید بیژن سپه بر گرفت
 طلایه پیامد که آمد سپاه
 [سپاهی بکشتی بر آمد ز⁴ آب
 سپهدار بیژن به پیش⁶ سپاه
 چو ماهوی سوری سپهرا بدید
 ز بس جوشن و خود و زرین¹⁰ سپر
 غمی شد برابر صفی بر کشید
 ز کار جهان دست بر سر گرفت¹
 به پیکند² سازد همی رزمگاه³
 که از گرد پیدا نبد آفتاب⁵
 پیامد که سازد همی⁷ رزمگاه⁸
 تو گفستی که جانش ز تن بر پرید⁹
 ز بس نیزه و گرز و چاچی تیر¹¹
 هوا نیلگون شد زمین ناپدید

۱۶

800 چو بیژن سپهرا همه راست کرد
 بدانست ماهوی و از¹³ قلبگاه
 بایرانیمان¹² بر کمین خواست کرد
 خروشان برفت از میان سپاه¹⁴

IV, Γ — доб.: 1 K — شگفت اندر مانده

* چو تیر از کمان سوی ماهوی شد * سوی بدذژاد [پهلوان-Γ] جهانجوی شد
 IV — далее доб.:

ز جیحون گذر کرد بیژن چو گرد * دل از شاه ایران شده پر ز درد
 سپاهی که جیحون و هامون و کوه * شد از نعل سم ستوران ستوه
 ز بس نیزه داران و جوشنوران * زمین تیره شد از کران تا کران
 IV — доб.: 3 به بیگند- C بیک چند- P 2

چو بشنید ماهوی بر بست کوسی * زمین شد ز گرد سپاه آبنوسی
 شبانزاده چون روی بیژن بدین * بران نامدار آفرین گسترید
 بران لشکر گشن و آن پهلوان * دلش گشت پر درد و بیجان روان
 IV, Л, 8 هم او- P 7 ز پیش- P 6. оп. IV, Л, 5 ز کشتی پیامد بر (9) K 4
 б. оп.; K — доб.:

چو بشنید ماهوی بر بست کوسی * زمین شد ز گرد سپه آبنوسی
 IV — تیر و تیر- K 11 رومی IV — چینی- C, K 10. оп. IV — 9. (ср. выше, рук. IV).
 Л, K, P, C — доб.: خانای تیر

شتر بارها نیزه [تیغ- K نیز- C] بر اشتران * ز لشکر همی رفت دیگر کران
 [شد بدیگر کران- K, C]

IV — ماهوی از- C ماهوی کز- K 13 بر ایرانیمان- K, IV 12. б. оп. Л- 14

چنین گل¹ پپالیز² شاهان مباد
 چو بشنید بیژن³ سپه گرد کرد
 ز قحقار⁷ باشی⁸ پیامد⁹ دمان
 چو نزدیک شهر بخارا رسید 785
 بیماران چنین گفت کانون شتاب
 به پیکار ما پیش¹² آرد سپاه
 ازان پس پرسید کز¹⁴ نامدار¹⁵
 جهاندار شہرا برادر بدست¹⁹
 790 کہ اورا بیماریم و یاری دهیم²¹
 بدو گفت برسام کای شهریار²²
 بران شہرها تازیانراست دست²⁴
 چو باشد نیاید³ ز پپالیز یاد⁴
 ز ترکان سواران روز نبرد⁶
 نجست ایچ گونه بره بر زمان
 همه دشت نخشب سپه گسترید
 مدارید¹⁰ تا او بدین¹¹ روی آب
 مگر باز خواهیم زو¹³ کین شاه
 کہ مانند¹⁶ ایچ فرزند کاید¹⁷ بکار¹⁸
 پسر گر نبود ایچ دختر بدست²⁰
 بماهوی بر کامگاری دهیم²¹
 سر آمد برین تخمه بر روزگار²³
 کہ نہ شاه مانند نہ یزدان پرست²⁵

دهد پادشاهی بیاد - I, K⁴ مبادا - IV³ . بپالیز - I² دل بد - I گل خو - K, IV, VI, T¹

K - доб. (ср. б. 11 предыдущей интерполяции):

تو بهره ازین نام و ننگ آن تست * سواران جنگی و جنگ آن تست
 I, K, C - доб.:

چو بشنید بیژن بر آشفت سخت * کزو شاهرا تیره شد روی سخت
 I - далее доб.:

چنین گفت کز تخمه شهریار * کہ دانی کنون در جهان یادگار
 بدو گفت گوینده نیکبخت * سر آمد بر آن تخمه بر تاج و تخت
 (без рифмы); IV - б. стоит
 5 K, C - تا - بفرمود پس تا - K, C⁵
 7 L - стерто; IV - قحقار - P
 8 IV - تاشی - C - قاجار (؟) - C
 9 K, IV, C - پیش من - K, IV, C¹² ازین - K¹¹ سپارید (؟) - L¹⁰ وزانجا پیامد سپهبد - K⁹
 IV, T - ازو - IV, T¹⁴ از - L¹⁴ خواهم ازو - IV, T¹⁵ K¹⁵ کزان نامدار - K¹⁵ از - L¹⁴ خواهم ازو - IV, T¹⁵
 16 IV, T - نامدار
 17 K - آید - K¹⁷ 18 K - доб.:

پس آنگه چنین گفت کز شهریار * کہ دانی کنون در جهان یادگار
 نداشت - K, IV, T, P²⁰ چنان پادشاهی برادر نداشت - IV, T, P²⁰ خسرو برادر نداشت - K, C¹⁹
 21 IV, T, P - کنیم - K, C²² نامدار - K, C²² نیکبخت - T²³ تاج و تخت - IV²⁴ بہر - IV²⁵ K²⁵
 و نہ آتش نہ شہر - IV آذرپرست - C

ابا لشکری^۲ جنگسازان نو^۳
جهان دیده‌یی^۵ نام او گرستون^۶
چنان ساخته لشکری^۷ جنگجوی
بماید گرفتن بدین مهر و تاج
که سالار بد او بر این^۹ هفت گرد
کزو تیره^{۱۰} شد بخت^{۱۱} ایران زمین^{۱۲}

بآموی شد پهلو^۱ پیشرو
طلایه پیش سپاه^۴ اندرون
بشهر بخارا نهادند روی
بدو^۸ گفت مارا سمرقند و چاچ
بفرمان شاه جهان یزدگرد
ز بیژن بخواهم بشمشیر کین

760

۱۵

که ماهوی بگرفت تخت مهی^{۱۸}
همی رام گرد^{۱۴} برو بر^{۱۵} زمین
بپرخاش با لشکری جنگجوی^{۱۷}
برو^{۱۹} کرد گوینده آن کار یاد^{۲۰}
چو^{۲۲} من بردم از چاچ چندان سوار
بشد یزدگرد از میان یکتنه^{۲۴}
همان یاره گوهراگین اوی

چنین تا بیژن رسید آگهی
بهر سو فرستاد مهر و نگین
کنون سوی جیحون نهادست روی^{۱۶}
بپرسید بیژن که تاجش^{۱۸} که داد
بدو گفت برسام کای شهریار^{۲۱}
بیاوردم از مرو^{۲۳} چندان بنه
ترا گفته بد^{۲۵} تخت زرین اوی

765

^۱ I, C—پهلوان K, IV, Γ, T—طلایه پیش اندرون—^۲ I, C—
I, C—обратный порядок мисра. ^۳ I, Γ, ^۴ I, K, IV, Γ, T—لشکر و—
^۵ I—دیده و—^۶ K, T—گرسیمون ^۷ I, P—لشکر ^۸ I, K, IV, Γ, T—همی ^۹ I, C—بود اندرین—
K, IV—او بود ^{۱۰} I—خیره—^{۱۱} Л—تخت ^{۱۲} Л, K, IV, Γ, T—شاه—
I—^{۱۳} I, K, IV, Γ, P—شاهنشاهی—^{۱۴} K—که آرام گیرم—^{۱۵} I—(؟) بما بر—
K—بدو بر—^{۱۶} I—همی کرد ازان کار—^{۱۷} IV—ب. оп. ^{۱۸} I, Γ, C—مهرش—^{۱۹} IV—بدو ^{۲۰} I, Γ—
IV—^{۲۱} I, Γ—نامدار ^{۲۲} Л, IV, Γ, C—
I—^{۲۳} I—مرز—^{۲۴} T—вместо этого б. (ср. интерполяцию):
از ایدر بشد لشکری سوی اوی * سواران گردن‌کشی و نامجوی
^{۲۵} I—ترا گفت من—P—مرا گفت بر—IV—پراگنده بد—

نـه بر مـهر¹ آرام گـیرد² سـپاه
 چـرا ریـختم خـون شـاه جـهان
 جـهاندار داند⁶ کـه مـن چـون بدم
 ازین کار⁸ گـیتـی پـر آواز گـشت⁹
 کـه بگـستی¹¹ آن رـشتـه نـار خـویش¹²
 روان ورا زهر¹⁸ تـریـاک شـد
 زبـان تـیز گردان بـشـیرین¹⁵ سـخن
 مـرا شـاه داد¹⁶ از پی مـهـتری
 چـو شـب تـیره تـر شـد مـرا¹⁷ خواند شاه
 کـه داند بگـیتی²⁰ کـه بر کـیست گرد²¹
 بـود روز کـین تـاجت²² آید بـکار²³
 هـمانا کـه هـست اـین²⁵ ز تـازی²⁶ نـهان²⁷
 نـگـه دار هـم زین نـشان²⁸ راه مـن
 بـفرمان او بر نـشـینم بـگاه
 کـه داند کـه اـین راسـتـست از³³ دروغ

IV-⁴ بودمان چاره اندر- I, Γ, C-³ نه آرام گیرد بمن بر- K-² مهر- I, Γ, C-¹
 جزا نزد که داند- Γ جزا نزد نداند(؟)- I-⁶ کچون من در اندیشه خون- I-⁵ روز
 فقال الوزير: إن الإيرانيین ما حضروا هذا- B-⁹ راز- Л-⁸ برو- I-⁷ (метр нарушен).
 I-¹¹ همه- Л, K, Γ-¹⁰ (далее - по тексту). الوقعة. و من الذی شاهد قتلک لیزد جرد؟
 آن بست(؟)- K- آن بسته ز نار خویش- I, IV, C, Γ-¹² که نگستی(؟)- IV- که دیگر بر(؟)
 بمن- I, K, IV, Γ, T-¹⁶ به نیکو- I, K, C-¹⁵ یاد- I-¹⁴ خاک- K, T-¹³ بازار خویش
 ز گیتی- I, IV, Γ, C-²⁰ گرد- K-¹⁹ بمن- I, IV, T-¹⁸ تیره شد مر مرا- K-¹⁷ داد شاه
 I-²³ کین [کت- K] هر دو- K, IV, T-²² که بر کیست گرد نبرد(؟)- I-²¹
 وآنه [یزدجرد] زوچک بنتا له صغیره، و آمری- B- جز دختری- K, IV, Γ, T-²⁴ б. оп.
 که از تازیان شد- IV-²⁶ هست او- Γ, T- او شد- K-²⁵ بالدفاع عنها و القيام بالأمر دونها
 کار- I, IV, Γ, T-³¹ مژده- I-³⁰ وزین- Γ-²⁹ ازین همنشان- I, Γ, C-²⁸ б. оп. I-²⁷
 یا- IV- I, K-³³ برین چاره گیری همانا- K خود را- I, IV, Γ, C-³²

که گیتی همی بر تو بر بگنرد
 در خوردنت چیره³ کن بر نهاد
 مرا دخل و خرج ار⁵ برابر بدی
 تگرگ آمد امسال بر سان مرگ
 در هیزم و گندم⁸ و گوسفند
 می آور که از روزمان بس نماند
 زمانه دم ما¹ همی بشمرد²
 اگر خود بمانی دهد آنک داد⁴
 زمانه مرا چون برادر بدی⁶
 مرا مرگ بهتر بدی از⁷ تگرگ
 بمست این برآورده⁹ چرخ بلند
 چنین بود تا بود¹⁰ و¹¹ بر کس نماند¹¹

¹ I, K, IV, Г, C — نفس را ² Г — доб. (ср. выше K):

هر آنکس که از دل خویش کاست * بجان و تن خویش بر پادشاست
 نه بیبشی و کمی بود بر فزود * بنزدش چو روزیش یازنده بود
 K — доб.:

اگر زندگانیت باشد بداد * بمانی پس از زندگانیت شاد
 هر آنکس که گیتی باندازه داشت * سر از ایمنی از زمانه فراشت
³ I — خیره ⁴ K, IV — б. оп.; Г — доб. (ср. C):

مکن تا توانی تو کردار بد * گر از دانشی بد نیاید سزد
 بدین مایه روز اندرین کالبد * جز از تخم نیکی نکاری سزد
 هم از گندم و هیزم و⁸ K — (؟) زان⁷ K, C — ⁵ I — خوردن ⁶ K — б. оп. ⁸ K — (؟)
⁹ I — (؟) ¹⁰ K — و ¹¹ I, IV, Г — доб. (I, Г — вместо б. 714, IV — перед б. 714), K — перед б. 714 доб. б. 711:

بیاور بمن ده می آن هر سه گرد * بیاد روان شه یزدگرد
 [بگویش بیاور بمن ده سه گرد — IV]
 [مگر کی بیاور بمن ده سه گرد — Г]

که بیدادی آمد ز بنده بروی [بدوی — Г] * سزد گر خورم باده بی [زین — IV] گفت و گوی
 P — доб. 2-й б. этой интерполяции; K — доб.:

ازین تیرگی بر نیابی دو و نک(؟) * بجز شادمانی و از نام نیک
 چو بیدادی آمد همیشه ازوی * سزد گر خورم باده بی گفت و گوی
 مکن تا توانی تو کردار بد * که از دانشی بد نیارد سزد(؟) (ср. выше)
 بدین مایه روزاندرین کالبد * سزد گر نیاری بکردار بد
 IV — доб.:

مکن تا توانی تو کردار بد * گر از دانشی بد نیاید سزد

زمین بلا بهر دیگر کس است
 به³ بیند کنون روزگار درشت⁴
 نیایش کن⁶ پاک جان تویم
 کفن دشت شادی و راغ⁹ تو باد¹⁰
 ز هامون سوی دخمه بگذاشتند¹²
 سر آمد برو رنج¹⁴ و تخت و کلاه¹⁵

ترا در بهشتت تخت این بس است¹
 دگر گفت کانس که او² چون توکشت
 سقف⁵ گفت ما بندگان تویم
 که این دخمه پر لاله⁷ باغ تو باد⁸
 بگفتند¹¹ و تابوت بر داشتند
 بران¹³ خوابگه رفت ناکام شاه

700

۱۳

وگر¹⁷ کینه خوانیم¹⁸ ازین هفت گرد¹⁹
 مرا فیلسوف ایچ پاسخ نداد²¹
 بماند²⁴ همی پاسخ اندر نهفت²⁵
 بیارای و دلرا بفردا مپای

چنین داد خوانیم¹⁸ بر یزدگرد
 اگر²⁰ خود نداند همی کین و داد
 وگر²² گفت دینی همه بسته گفت²³
 اگر هیچ گنجست²⁶ ای نیکرای

705

¹ I, K, IV, VI -- تخت نشست ² I, IV, F, T -- کان مرد کو ³ IV -- (؟) نه ⁴ K -- б. оп.
⁵ I -- دگر ⁶ IV, P -- نیایشگر ⁷ K -- لاله ⁸ L -- باغ و باد ⁹ K -- دست
¹⁰ K, F -- доб.: شادی چراغ (؟)

سزد گرد بتو ما نیندیم لب * ز تو ایمنی بود مان روز و شب
¹¹ L -- برفتند ¹² IV -- доб. (ср. выше):

سزد گرد ز تو ما نیندیم لب * که بود از تومان ایمنی روز و شب
 خواهیم ¹⁶ IV -- ¹⁵ IV -- б. стоит после б. 705. ¹⁴ K, IV, F -- تاج ¹³ I, K, IV, F, T -- بدان
¹⁷ T -- ویا ¹⁸ L, K -- داریم ¹⁹ IV -- доб. (после б. 704): خواهیم ¹⁹ IV -- доб. (после б. 704):

همین چار و این هفت و این ده و دو * بر آنم که عاجزتر آمد ز تو
 IV, F, C -- доб. (IV -- после приведенного б., C -- после б. 704):

الا ای سخنگوی مرد کهن * بگرد از ره آز و بگسل سخن
 دگر گفت کین پاسخش بسته ²³ L -- دگر ²² F -- ²¹ IV -- б. оп. ²⁰ I, K, F, T -- وگر
²⁴ L, K -- نماند ²⁵ K -- обратный порядок
 دگر پاسخش را بدین گونه گفت ²⁴ L, K -- K -- گفت (؟)
 мисра; б. стоит после б. 708; IV -- б. оп.; K -- доб.:

ز پیشی و کمی بود بر فزود * بود بس روی را با ترا زه بود (؟)
 گرت هیچ گنجست ²⁶ K -- F, C -- گنجست ²⁶ K -- گرت
 گرت هیچ گنجست ²⁶ K -- IV -- گرت رنج گنجست ²⁶ K --

دگر گفت اگر شاه لبر¹ا بیست
 نه مهر⁵ و پرستنده⁶ بارگاه 685
 دگر گفت کز خوب گفتار⁹ اوی¹⁰
 همی سرو کشت او¹² بماغ بهشت
 دگر گفت یزدان روانت ببرد
 روان ترا سودمند این¹⁵ بود
 کنون در بهشتست بازار شاه 690
 دگر گفت کای شاه دانش پذیر²⁰
 درودی همان²² بر که کشتی بماغ
 دگر گفت کای شه‌ریار جوان
 لب²⁴ خامش و جان بچندین گله
 تو بیکاری و جان²⁸ بکار اندرست 695
 بگوید روان گز زبان بسته شد
 اگر دست بیکار گشت³⁰ از عنان
 دگر گفت کای³² نامبردار نو³³

¹ I, K, IV, Γ - شاه‌را لب ² K - نه‌بینم ³ IV - و. оп. ⁴ Л - و. оп. ⁵ K - پار ⁶ I, K, Γ - доб.: K, IV, Γ, T - نه جاه - P - نه گاه - Γ - ب. оп.; ⁷ I, Γ - فز - ⁸ IV - پیرستنده و -

وگر [مگر - IV, Γ] خود نیاید همی این بکار * چرا باید این رنج و این روزگار
 کشتی - ¹² I, K, Γ, C - نه‌بینم - Γ, C - فدایم - ¹¹ I, K, IV - تو - ¹⁰ Γ, C - کردار - ⁹ I, K, IV -
 بزند(؟) - ¹⁶ IV - سودمندی - ¹⁵ K, IV - بدین درد و خواری - ¹⁴ K - روانت به‌بیند - ¹³ K, Γ, C -
 گرانه‌ایه از دخمه^(?) اردشیر - IV - خردمند و از گوهر اردشیر - ²¹ K, T - رامش‌پذیر
 نو بیکار و - ²⁶ K - برفتی - ²⁵ K - لب - Γ, T - زبان - ²⁴ K - فروزان - ²³ K - هران - ²² I, IV -
 به‌الید - P - به‌الود - ²⁹ I, K, IV, Γ, C - بدار - T - بکار - IV - بناز - ²⁸ K - سر - ²⁷ K, C - جانث
³⁰ K - شد ³¹ IV - ب. оп.; K - доб.:

ندیدم سواری بدین فر و برز * نه آن ترگ و جوشن نه آن دست و گرز
 چو بدخواه جنگی به‌الین رسید * نباید ترا با سپاه آرمید
 چنین گل پایین شاهان مباد * چو باشد نباشد به‌پالیز باد
³² I - ای ³³ K, IV, Γ, T - گو

سکوبیا ازان¹ سوکواران چهار
 گشاده³ تن شهریار جوان
 بغشکی کشیدند زان آبگیر
 بباغ اندرون دخمه‌یی⁶ ساختند
 سر زخم آن دشمنه⁸ کردند خشک⁹ 675
 بیاراستندش بدیمای زرد
 می و مشک و کافور و چندی¹² گلاب
 چه گفت آن گرانمایه دهقان¹⁴ مرو
 که بغشش ز کوشش¹⁷ بود در نهان¹⁸
 دگر²¹ گفت اگر چند خندان بود 680
 که²² از چرخ گردان پذیرد فریب
 دگر گفت کانرا²⁶ تو دانا مغوان
 همی²⁸ خواسته جوید و نام بد

فکنده بدینسان بآب اندرون * بمانده [برهنه-C] نگونسار و تن پر ز خون
 1 K-(?)-آن سکوبیا و IV-سکوبیا و آن(?) K-
 2 K, IV, Γ-رودبار-Л-б. оп.
 3 K, IV, Γ-برهنه 4 Γ-برو 5 IV-شیر 6 Л-دخمه‌ها 7 Л-б. стоит после б. 677.
 8 Л-(?)-زخم I-دوشته(?) K-زخم K-پس سر زخم C-شاه-آن زخم P-9 سر زخم آن شاه-
 10 Л-دوب. б. 13 Л-دوب. б. و بیدو(?) K- و دبق و- I, IV, Γ-12 زیر دست K-11 و- Л-10 خشک
 674; IV, Γ-دوب.:

بر آیین ایران و راه مغان * نهادند در دخمه اورا نهان [دخمه‌اش-Γ
 با فغان]
 14 I-(?)-رهبان 15 IV, C-چو 16 K-آزاده‌سرو 17 Л-(?)-کوش (метр нарушен). 18 K-
 19 K-از 20 Л, K, Γ-دوب.:
 یکی گفت شاهها شدی کشته زار * بدست فرومایه نابکار
 Γ-перед этим б. доб.:

چو تابوت آن کشته بر داشتند * همی دست بر دست بگذاشتند
 21 I, IV, Γ-یکی 22 Γ-اگر 23 K-گر 24 I-(?)-نماند 25 Л-(?)-نشیب 26 I,
 Γ-بغون ردان C-نجوید روان-IV, Γ-بجای روان K-27 کورا-IV آنرا-Γ,
 C-همه 29 K-دوب.:

بداند که بر بد ازو بد رسد * بمینو مکافات از نیک و بد

<p>نه پیش از مسیح² این سخن کس شنید یکی⁴ بدنژادی و افکنده‌یی⁵ ازین⁸ بهر ماهوی نفرین سزد⁹ دریغ آن دل¹² و دانش و رای تو¹³ دریغ این¹⁷ جوان و¹⁸ سوار هژیور¹⁹ بمردی خبر زین²² بنوشین روان²³ جهاندار و²⁴ دیهیمجوی ترا²⁵ برهنه بآب اندر انداختند²⁶</p>	<p>چنین گفت راهب که این کس¹ ندید که بر شهریاری زند³ بنده‌یی بپرورد تا بر تنش⁶ بد⁷ رسد دریغ آن سر و تاج¹⁰ و بالای تو¹¹ دریغ آن¹⁴ سر¹⁵ تخمه¹⁶ اردشیر تنومند بودی²⁰ خرد با روان²¹ که در آسیما ما هروی ترا بدشمنه جگرگاه بشکافتند</p>	<p>665</p> <p>670</p>
---	--	-----------------------

¹ I, K, IV, VI - کسی تاجداری بدینسان - ² P - از تو هیچ - ³ Л, I, K, IV - ز بد - ⁴ I, IV, VI, T - سگی - ⁵ I, K, IV, VI, T - پراکنده‌یی - ⁶ K - سرش - ⁷ I, IV, Г - این - ⁸ I, K, IV, Г, P - وزین - ⁹ K - доб:

کجا لشکر و گاه و آن گنج تو * کجا بخشش و مهر و آن رنج تو
¹⁰ Γ - پای - ¹¹ IV - او - ¹² IV - بر - ¹³ Л -

دریغ این رخ و شاخ و این یال او * دریغ این دل و دانش و بال او
I - б. оп.; K - доб: Γ, C - گرز و آن دست و شاخ و گرز - او - IV -

دریغ آن کیسی فر یزدان و برز * دریغ آن سر و شاخ و آن دست و گرز
سوار - I - ¹⁹ سپهد - K - ¹⁸ آن - Γ - ¹⁷ K, ¹⁶ IV - دخمه و ¹⁵ K - доб. این - I, IV - ¹⁴
I, P - доб: ¹¹ سوار جهان و هژیور - Γ سوار جوان هجیر - IV جوان دلیر

دریغ آن سر و کاره سامانیان [سلسانیان - P] * دریغ آن فرّ و برز و تاج کیان
بمردی خرد این خبر با - I تو امید بودی خردرا روان - ²¹ Л - ²⁰ K - (؟) -
IV - б. оп. جهانرا ز(؟) - K - оп.; و - I - ²⁴ IV - б. оп. بنزدیکی شاه - I - ²² روان(؟)

²⁶ Л - доб: IV - б. оп.; I, K, IV, Г, C - доб: اندرون یافتند - Γ اندرش یافتند -

همانا که آن [در - K] خاک بریان [گریان - C] * روان و تن شاه گریان شود
شود [همان گاه و دیهیم گریان شود - K]

[زمان و زمین نیز گریان شود - IV]

[همان ابر بر خاک گریان شود - Γ]

[روانش بدین سوگ بریان شود - C]

خروشان شود دخمه [تخمه - I] اردشیر * که نشنید کس شاه در آبگیر
далее Γ и C доб:

<p>ابا یاره و گوهر نابسود¹ بسر آمد ز آرام وز کارزار³ ازان آسیا⁴ افگنند⁵ اندر آب کشیدند پر⁸ خون تن شهریار⁹ بگرداب زرق¹² اندر انداختند¹³ دو مرد گرانمایه آنجا رسید¹⁴ بیامد یکی بر¹⁶ لب جویبار¹⁷ بشورید¹⁹ و آمد هم اندر شتاب²⁰ بدان سوکواران بگفت آنچ دید²³ برهنه بگرداب زرق²⁵ اندرست سکوبا و²⁷ رهبان ز هر در²⁸ کسی که ای تاجور³⁰ شاه آزادمرد³¹</p>	<p>بنزدیک ماهوی رفتند زود بماهوی گفتند کان شهریار² بفرمود کورا بهنگام خواب بشد تیز بدمهر⁶ دو⁷ پیشکار کجا¹⁰ ارج¹¹ آن کشته نشناختند چو شب روز شد مردم آمد پدید ازان سوکواران¹⁵ پرهیزگار تن او برهنه بدید¹⁸ اندر آب چنین²¹ تا در خان راهب²² رسید که شاه زمانه بغرق²⁴ اندرست برفتند زان سوکواران²⁶ بسی خروشی بر آمد ز راهب²⁹ بدرد</p>	<p>655 660</p>
--	--	--------------------

¹ I, IV, VI — б. оп. ² Г — سرفراز ³ Г — آرام و ناز ⁴ Г — порядок 66.: 649, 648, 651, 652. ⁵ I, K, Г, T — جایگه ⁶ Л — доб. ⁷ I — دو مردی ⁸ Л, K — بر ⁹ I, K, C — доб.:

تن شاهرا ز [ازان — K, C] آسیا بر گرفت * همان آسیابان به پیش [ببین — C] ای شگفت [سزد گر بمانی بدین در شگفت — I]

¹⁰ K — همی ¹¹ I — ارز ¹² Г, C — ژرفی ¹³ I, C — перед этим б., K, P — после этого б. доб.:

به آب اندر افکنده مرد [شاه — K] دلیر * سرش گه زبر بود [گاه بالا — K] و گاهی بزیر
¹⁴ K, IV, Г — доб.:

بنزدیک آن آسیا [و] آب زود [رود — K] * ز ترسا بسی بر [بُد — IV] فراز و فرود
برهنه تن شاه دید — ¹⁸ K, IV رودبار — ¹⁷ I, Г, P تا — ¹⁶ I, K, IV, Г, T سوسواران — ¹⁵ K
Г — доб.:

ازان جایگه مرد پرهیزگار * بیامد بر مردم سوکوار
بگفت آنچ دید اندران جویبار * بر آشفت هر یک ز بد روزگار
K — ²⁵ بغرق (؟) — ²⁴ Г, T б. оп. ²³ K — مدبج — ²² I, Г, C — مطبخ — ²¹ I, IV, Г, T دوان —
ز راهب بر — ²⁹ I, IV و از هر — ²⁸ IV شگوبا — ²⁷ I, IV سوسواران — ²⁶ K تن او بزرق
نامور — ³⁰ Г, P نامور — ³¹ IV — доб.:

کجا لشکر و گاه و آن گنج تو * کجا بخشش و مهر و آن رنج تو

بنزدیک تنگ¹ اندر آمد بهوش
یکی دشنه زد بر تهی‌گاه² شاه³
بخاک اندر آمد سر و افسرش
اگر راه یابد کسی زین جهان 640
ز پرورده سپر آید این هفت گرد
برین گونه بر تاج‌داری بمرد¹¹
خرد نیست با گرد گردان سپهر
همان به که گیتی نه‌بینی بچشم
سواران ماهوی شوریده‌بخت 645
ز تخت و ز آوردگه¹⁸ آرمید
گشادند بند قبای بنفش
[فگنده تن شاه ایران بخاک
ز پیش شه‌نشاه بر خاستند²²
که ماهوی را باد تن همچنمین 650

او-Γ بزد دشنه بر کمرگاه شاه-K³ جگرگاه-IV کمر بند-I² او-Γ, C شاه-K¹
Γ-доб: ز گیتی نهان شد سر و گاه او-Γ⁵ بخشم-Л⁴
چو بدید دشنه تهی‌گاه شاه * رها شد بزخم اندرون آه شاه
B-бб. 438-450 не переведены. K-доб:⁶
دگر دشنه زد بر تهی‌گاه اوی * ز گیتی نهان شد سر و گاه اوی
IV, Γ, C-доб. бб. 643 и 644 текста. I, K,¹⁰
IV- که از لشکر اورا-K¹² I, K, IV, VI-نمرد¹¹ شود بی گنه کشته چو-Γ
IV, VI, Γ-جنگش Γ-کینش-IV¹⁴ بمرد-VI¹³ که اورا ز لشکر
после б. 640 текста. I, K, IV, Γ, P-¹⁸ چو دیدند-Γ, P¹⁷ نجویی-K ندانی-I, IV¹⁶
I, K, IV, Γ, P-²¹ و شمشیر و پهلوی(?) K²⁰ هر کسی اورا بزاری-K¹⁹ آوردگاه
IV, Γ-б. 648 стоит после б. 649; I, K, IV, Γ-доб:
همین [همان-K] پای مردان چو بر خاستند * زبانها بنفرین بیاراستند
I, K, IV, Γ, C-²² داشتند- I, K, IV, Γ, C²³ بر داشتند-
Γ²⁴ ورا بر زمین خوار بگذاشتند
درا فگنده در خون

625 چو بشنید ماهوی بیدادگر
چنین گفت با آسیابان که خیز
چو بشنید ازو آسیابان سخن
شبانگاه نیران³ خرداد ماه
ز درگاه ماهوی چون⁵ شد برون
630 سواران فرستاد ماهوی زود
بفرمود تا⁷ تاج و آن گوشوار
نیاید که یکسر¹⁰ پر از خون کنند¹¹
بشد آسیابان دو دیده پر آب
همی گفت کای¹⁴ روشن¹⁵ کردگار
635 تو زین¹⁶ ناپسندیده فرمان او
بر شاه شد دل پر از شرم و بای¹⁸

سخنهای کجا گفت او را پسر
سواران بمر خون دشمن بریز¹
نه سر دید ازان کار پیدا نه بن²
سوی آسیا رفت نزدیک شاه⁴
دو دیده پر از آب⁶ دل پر ز خون
پس آسیابان بکردار دود
همان مهر و آن⁸ جامه شاهوار⁹
ز تن جامه شاه¹² بیرون کنند¹³
بزرگی دو رخساره چون آفتاب
تویی برتر از گردش روزگار
هم اکنون به پیچان تن¹⁷ و جان او
رخانش پر¹⁹ آب و دهانش چو خاک²⁰

¹ Л, I, IV, P— доб.:

که او نیز هر گز نیاید بدست * چو از من [بد-IV] چنین آشکارا بجست
K— доб.:

کزین پس نه بینید جای نشان * ازو مرده گر زنده گردن کشان
K— доб. در کار پیدا نه بن-Γ این ببد بدرا نه بن-IV پیدا ز کار و نه بن-K²

ز کار زمانه بر آشفت سخت * به پیچید از ان فر و آن تاج و تخت
نیاید که او نیز باشد درست * چو از من چنین آشکارا بجست
IV— ایران-K تیران-I تیران-Л³ (ср. б., доб. Л, I, IV, P к б. 626 и доб. Γ к б. 621).

چو از-K⁵ سر آمد برو تاج و تخت و کلاه-IV⁴ (в тексте по T). Γ— نمران-Γ انپران

همان مهر-Γ⁸ کاین-Γ کان-I, K, IV, T⁷ و I, K, IV, Γ, T— доб.⁶ پهبش ماهوی او

چو-I, IV, Γ, C¹² کنید-I, C¹¹ جایی-K لشکر(؟)-Л¹⁰ جامه شهریار-K, Γ⁹ با

بدین-I, K, IV, Γ, T¹⁶ داور-K, Γ, C¹⁵ ای-I¹⁴ کنید-I, C¹³ بی جان شود جامه

دهن [لبان-C] پر ز خاک(؟)-Л, C²⁰ چو(؟)-I¹⁹ گرم و درد-K¹⁸ دل-I, K, IV, Γ, T¹⁷

رخان پر ز آب و-Γ دهن چاک چاک(؟)-IV رخان پر ز گرد پر ز خاک و دهان-K

دهان پر ز خاک

چو بنشست¹ ماهوی با راستان
 اگر زنده ماند تن² یزدگرد
 برهنه شد این راز من⁴ در جهان
 بیاید مرا از بدش⁶ جان بسر⁷
 چنین داد پاسخ خردمند مرد
 اگر شاه ایران شود¹² دشمن
 وگر خون او را بریزی بدست
 چپ و راست رنجست و اندوه و درد
 پسر گفت کای باب فرخنده‌رای
 سپاه آید او را¹⁸ ز ماچین و چین
 تو این را چنین²² خرد کاری میدان
 گر از²⁶ دامن او درفش‌ی کنند

615
620

چه بینید گفت اندرین داستان
 ز هر سو برو³ لشکر آیند گرد
 شنیدند یکسر کهان و مهان⁵
 نه تن مانند ایدر نه بوم و نه بر⁸
 که این خود⁹ نخستین¹⁰ نیایست کرد¹¹
 ازو بد رسد بی‌گمان بر تننت
 که کین خواه¹³ او در جهان ایزدست¹⁴
 نگه کن کنون تا چه بایدت کرد¹⁵
 چو دشمن کنی زو¹⁶ بپرداز جای¹⁷
 بما بر شود¹⁹ تنگ روی²⁰ زمین²¹
 چو چیره شدی²³ کام²⁴ مردان بران²⁵
 ترا با سپاه از بنه²⁷ بز کنند

1 Л- (?), 2 K, C- همی 3 K- ورا 4 Л- ما 5 Л- б. стоит после б. 622; Б- (этот перевод дан до перевода б. 614). قد ظهر الآن هذا السر، و علم به الناس و شاع بیتمهم

6 IV- اندرین 7 Л- (?), 8 Л- б. стоит после б. 622; K-

مرا زین بدیهها شود سر بیاد * نه تن مانند ایدر نه بوم و نژاد
 از بن-⁹ K و لا یبقی منا عینا و لا أذرا، و لا یترک فی بلادنا نجما و لا شجرا-
 B-¹³ K بود-¹² Л- 617 стоит после б. 619. 11 Л- б. 617 steht nach б. 619. 10 P- نخستت-
 C- این را این از-¹⁴ IV گزیدی-¹⁶ K- Γ گرفتگی-¹⁵ Л, K- б. стоит после б. 622. 14 Л- доб. б. 617. 15 Л, K- б. стоит после б. 622. 16 K-
 17 Γ- доб.:

که چون رفت هر گز نیاید بدست * چو از بد چنین آشکارا بجست
 ср. ниже доб. к б. 626. 18 Г, P- آرد-¹⁹ Г, P- کند²⁰ I- ما-
 21 IV- б. оп.; Л- доб. бб. 620, 615 и 616 текста; K- доб. б. 620; K- далее доб.:

نیاید که از بهر شاه ای پدر * بد آید ز هر گونه مارا بسر
 22 I- کار را-²³ Γ- (?), شود²⁴ I- (?), کار²⁵ K- زد با ردان-²⁶ K-
 27 I, K, IV, VI- جهان-²⁸ Γ- با سپاهت ز بن-
 آن

تن خویش بر خیره رسوا مکن
هرآنکس که با تو نگوید درست
تو بیماری اکنون و ما¹ چون پزشک
تو از بندهٔ بندگان کمتری
همی² کینه با³ پاک یزدان نهی
شیمانزاده را دل پر از⁴ تخت بود
چنین بود تا بود و این تازه نیست
یکی را بر آرد بچرخ بلند
نه پیوند با آن¹⁰ نه با اینش کین¹¹
همه موبدان تا جهان شد سپاه
بگفتند زین گونه¹³ با کینه جوی
چو شب تیره شد گفت با موبدان
من امشب بگردانم این¹⁵ با پسر¹⁶
ز لشکر بخوانیم داننده بیست
برفتند دانندگان از برش¹⁹

که بر تو سر آرند زود این سخن
چنان دان که او دشمن جان تست
پزشک خروشان بخونین سرشک
باندیشهٔ دل مکن مهتری
ز راه⁴ خرد⁵ جوی تخت مهی
ورا پند آن موبدان سخت بود⁷
که کار⁸ زمانه بر اندازه نیست
یکی را کند خوار و زار و نژند⁹
که دانست راز جهان آفرین¹²
بر آیین خورشید بنشست ماه
نبد سود یک موی زان¹⁴ گفت و گوی
شمارا ببايد شد ای بخردان
ز هر گونه‌یی دانش آرم بمر¹⁷
بدان تا بدین بر¹⁸ نماید گریست
بیامد یکی موبد از لشکرش²⁰

هنر— K, IV, Γ, T—⁵ رای— IV—⁴ کینه— K—³ همه— K, IV—² من— K, IV, Γ, T—¹

فکان کلامهم عنده کالماء یجری علی الصخرة الصماء. و کان هو السلطنة— B—⁷ بران— IV—⁶
قد تمکن من دماغه و قلبه، و غطی علی بصر بصیرته فصار لا یفرق بین رشفه و غیبه
Γ—⁹ доб.:⁹ گزاف— K, IV, Γ, T—⁸

یکی را بنمانی نیاز آورد * یکی را دگر تخت نیاز آورد
یکی را کند از جهان بی نیاز * یکی را بماند باندوه و آز
یکی زار و گریان و خسته جگر * یکی را بر آرد بخورشید سر
نه شرم و نه دانش— K, Γ, IV, C—¹² با این بکین— K, Γ, C—¹¹ نه با اینش مهر و— IV—¹⁰
همه [همی— IV, Γ, P—] پند گفتند— K, IV, Γ, C, P—¹³ نه کیش و [نه آیین— IV, C—] نه دین
باندیشم— P— بگویم همی— K—¹⁵ (метр нарушен). سود یک موبد ازان— IV— سودمندان همه— K—¹⁴
درش— L—¹⁹ بد— IV, Γ, T—¹⁸ (без рифмы). این را بسر— IV, C—¹⁶ این
فقاموا فاستحضر جماعة من جهة أصحابه— B— بیامد پس از موبدان لشکرش— P—²⁰

580 باآتش نهال دلسترا¹ مسوز سپاه پیراگندهرا گرد کن
 ازپدر بیپوزش بر شاه رو وزانچایگه جنگ² لشکر³ بسیج
 کزین بد⁵ نشان دو گیتی شوی چو کلری که امروز بایدت کرد
 585 همی یزدگرد شهنشاهرا که در جنگ⁹ شیرست بر گاه¹⁰ شاه
 یکی¹³ یادگاری ز ساسانیان پدر بر پدر داد¹⁵ و دانش پذیر
 بود¹⁶ اردشیرش بهشتم¹⁷ پدر که یزدانش تاج کیمان¹⁹ بر نهاد
 590 چو²¹ تو بود مهتر بکشور²² بسی چو بهرام چوبین²⁴ که سیصد هزار
 بیک تیر او²⁵ پشت بر گاشتنند چو از رای²⁶ شاهان²⁷ سرش سیر گشت
 595 فرآیین که تخت بزرگی²⁸ بجست برانگونه بر کشته شد زار و خوار
 بترس از خدای جهان آفرین

تن و جان خودرا - T نهاد بدترا - Γ نهانی تنترا - IV دل و جان خودرا - K¹
 بر آیدت گرد - K⁶ پس - IV⁵ ز زاری و - K, IV⁴ دشمن - K, IV, Γ, T³ رزم - K²
 فروزان - K, Γ, C¹¹ تخت - K, IV, Γ, T¹⁰ رزم - K, P⁹ خوانی - IV⁸ تیه - Π⁷
 سواری میان - K, P¹⁴ همی - Π¹³ چو خورشید بر تختگاه - Γ خورشید و ماه - K, C¹²
 بهشتم - K, Γ, C¹⁷ پس از - K, IV, Γ, T¹⁶ راد - IV, Γ, T¹⁵ شاه - K¹⁵ بگیتی میان - Γ
 شهریاران - K, IV, Γ, T²⁰ کبی - IV, Γ, T¹⁹ بود تاجور - IV, Γ, P¹⁸ بد آن تاجور - K, T¹⁸
 25 I, IV, بهرام رازی - IV, Γ, P²⁴ یاد - IV, Γ²³ بگیتی - K, C²² ز - K, IV, Γ, T²¹
 29 K, T - کبی را - Γ, T²⁸ مهی را - IV²⁸ شاهی - K²⁷ تخت - K, IV, Γ²⁶ ازو - VI
 آفرید و کلاه - IV, Γ, C³⁰ نبرگیرد این - IV, Γ³⁰ نبرد دارد این

بمندی و گسستهم کرد آنچ کرد
 چو دستش شد او² جان ایشان ببرد
 ترا زود یاد آید این روزگار
 تو زین هرچ کاری⁷ پسر بدرد
 بپرهیز زین گنج آراسته
 همی سر به پیچی بفرمان¹¹ دیو
 بچیزی که بر تو نزیبد همی
 نیاساید این چرخ گردان ز گرد¹
 در کینه را³ خوار نتوان شمرد⁴
 به⁵ پیچی ز اندیشه ناپکار⁶
 زمانه زمانی⁸ همی⁹ نغنونود¹⁰
 وزین مردی تاج و این خواسته
 ببری همی¹² راه گیهان خدیو
 ندانی که دیوت فریبد همی

ششم کین پرویز شاه بلند * که از خوشنواز آمد او را گزند
 کمر بست بر کین او سوفزای * سر خوشنواز اندر آمد بپای
 Л — после этого б. доб.:

بهفتم سخن کین هر مزد شاه * چو پرویز را گشته شد دستگاه
 K, Γ, C — доб.: این گنبد تیزگرد — IV¹

ز کردار ایشان نکرد ایچ یاد * چو [K-که] خون پدر بود و مهر و نژاد
 K — перед этим б. доб.:

شندی که پرویز از کین اوی * که پاکیزه بد رای و آیین اوی
 از انسان بمریدشان دست و پای * نیارست رفتن کسی خود ز جای
 IV — 4 بدیها کجا — K³ چو شد دستور — I, T, 1 چو شد دست در — Γ چو شد تاجور — K²
 K, P — 8 پدر هرچه کرد — IV⁷ به پیچیدت اندیشه ناپکار — K⁶ که — IV, P⁵ б. оп.
 K, IV, Γ — доб.: 10 برین — IV, Γ⁹ زمانی زمانه

شمانی بدی تییره جان و گهر * بدرگاه شاه اندر افکنده سر [اوفتاده بسر] — Γ
 نه [K-که] او بر کشیدت بدین پایگاه * فرامش مکن نیکی و گنج [رنج — Γ] شاه
 [بارگاه — IV]

K — вариант первого б.:

شمانی بدین گونه آیین و فر * نجوید همی کینه تاجور
 و اذکر مبدأ أمرک إذ كنت راعیاً من رعاة الیهیم فجعلک هذا الملك حامیاً من حماة — B
 التهم. و لم یزل یمد بضعک حتی صیرک صاحب جیش خراسان، و قائد قواد آل ساسان.
 IV, ز گفتار(?) — K¹¹ فلا تقابل حق نعمته بالكفران و لا تلق فیادک الی ید الشیطان
 ببری دل از — K, IV, Γ, T¹² بگفتار — P

<p>چه آورد ازان خویشتن را بسر بفرجام کار آمدش خواستار³ کجا از ایران ورا رنجه کرد برو گردش آسمان شد⁷ درشت⁸ شد آن بند بدرا سراسر کلید کمر بست بی آرزو در¹⁰ میان بمرد¹¹ از روان و خرد شرم و آب¹² بیامد جهان کرد پر¹³ گفت و گوی سر کینه جوین¹⁴ پر از بیم کرد که ریزنده خون لهراسپ بود ز کینه ندادش زمانی درنگ چو پرویز را گشن شد دستگاه¹⁶</p>	<p>شنیدی که ضحاک بیدادگر برو¹ سال بگذشت مانا² هزار و دیگر که⁴ تور آن سرافراز مرد همان⁵ ایرج پاک دین را⁶ بکشت منوچهر زان⁹ تغمه آمد پدید سه دیگر سیاوش ز تغم کیان بگفتار گرسیوز افراسیاب جهاندار کیخسرو از پشت اوی نیارا بخنجر بدونیم کرد چهارم سخن کین ارجاسپ بود چو اسفندیار اندر آمد بچنگ به پنجم سخن کین هرمزد شاه¹⁵</p>	<p>560</p> <p>565</p> <p>570</p>
--	---	----------------------------------

¹ Γ - دو - IV ² K, IV, Γ, T - از ³ Γ - دوب:

اگر چند دیر آمد آن روزگار * نبودش بجز بر بد آموزگار

همان تا جهان شد ازان سان - K⁷ پای دلرا - IV⁶ کو چون - IV⁵ چو - K, C⁴

Γ, T - نیاورد هم زان جهانرا بمشت - IV⁸

بخیره بکشت ایرج پاکرا * که بخشایش آمد برو خاکرا

K - دوب:

فرستاد نزد فریدون گرد * جهانرا سراسر بانده سپرد

Γ - 6. op. ⁹ K, IV, Γ, T - ازان ¹⁰ K, IV, Γ, T - بر ¹¹ K, IV, Γ, C - بست ¹² K - دوب:

چنان نامور شهریاری بکشت * همی تا جهان شد ازیشان درشت

Γ - دوب:

چو آن شاهرا کشت آن بدسرشت * بگیتی درون تغم بدرا بکشت

T - دوب:

چنان شاهزاده جوانرا بکشت * ازیرا جهان گشت با او درشت

که رستم مراورا گه کارزار - L, P¹⁶ اسفندیار - L, P¹⁵ کینه داران - K¹⁴ بی (؟) - IV¹³

L, P - دوب:

بکشت و سر آمد برو نیز روز * شد آن نامور گرد گیتی فروز

سر انجام بنگر که بهمن چه کرد * ز پور تهمتن بر آورد گرد

بدانست کو نیست جز یزدگرد
 هم‌اکنون جدا کن سرش را^۲ ز تن
 نمازم کسی زنده از گوهرت^۳
 بزرگان بیدار^۴ و کنداوران
 زبان پر ز گفتار و پر آب چشم
 بجان و^۵ خرد بر نهادی^۶ لگام
 چرا دیو چشم ترا تیره^۷ کرد
 دو گوهر بود در یک انگشتری
 روان و خرد را بیپا^۸ افگنی
 مشو بدگمان با جهان‌افزین
 بفرزند^۹ مانی یکی کشته‌مند^{۱۰}
 بزودی سر خویش بینی نگون
 همان بر تو نفرین کند تاج و گاه
 پسر بدرد بی‌گمان^{۱۱} کشت تو^{۱۲}
 که هر گز نبردی ببد کار^{۱۳} بست
 بدین^{۱۴} اندرون^{۱۵} بود آرام او

چو ماهوی دلرا^۱ بر آورد گرد
 بدو گفت بشتاب زین انجمن
 وگرنه هم اکنون ببرم سرت
 شنیدند ازو این سخن مهتران
 همه انجمن گشت ازو پر ز خشم
 یکی موبدی بود رادوی^۲ نام
 بماهوی گفت ای بداندیش مرد
 چنان دان که شاهی و پیغمبری
 ازین دو یکی را همی بشکنی
 نگر تا چه گویی بپرهیز ازین
 نخستین ازو^۳ بر تو آید گزند
 که بارش کمست آید و^۴ برگ خون
 همی^۵ دین یزدان شود زو^۶ تباه
 برهنه شود در جهان زشت تو
 یکی دین‌وری^۷ بود یزدان‌پرست
 که هر مزد خرد^۸ بد نام او

530

535

540

^۱ K, IV, C — ماهوی را دل — ^۲ I, VI — سرش را جدا کن — ^۳ Г — доб.:

چو ماهوی با آسیابان بگفت * که آن شاه را خاک باید نهفت
^۴ K — ایران — ^۵ Г — رازی — ^۶ K, Г, T — از — ^۷ I, K, IV, VI, Г, T — نهاده — ^۸ I, K,
 IV, VI, Г, T — خیره — ^۹ I, K, IV, VI, Г, C — بیپای — P — B — далее бб. 536—591 переданы очень
 кратко с пояснением: ^{۱۰} I, K,
 و اطل صاحب الكتاب نفسه فی حکایة خطابهم له فی ذلک
 همان — ^{۱۱} K, P — آورد — ^{۱۲} K — کشته‌مند(?) — ^{۱۳} VI — بفرجام — ^{۱۴} IV — ازین — ^{۱۵} I, K, VI, Г, T —
 زن سپس — ^{۱۶} K, VI, Г — زن — ^{۱۷} K — доб.:

همان زندگانیست ناخوش بود * چو رفتی نشستت بر آتش بود
^{۱۸} I, Г, T — دینور — K, VI — دینور — ^{۱۹} K, Г — به‌بیداد — VI — (؟) — ^{۲۰} I —
 بیدار دو(?) — ^{۲۱} I — بدیر — ^{۲۲} Л — (؟) — ^{۲۳} K — اندر او(?) — ^{۲۴} I — خرداد(?)

چه مردی بدین فر و این برز¹ و چهر
 از ایرانیانم بدو گفت شاه 500
 بدو آسیابان بتشویر گفت
 اگر نان کشکینت آید بکار
 بیمار جزین نیز⁶ چیزی که هست
 بسسه روز شاه جهانرا ز رزم⁷
 بدو گفت شاه انج داری بیمار 505
 سبک⁹ مرد بی مایه چپین نهاد¹⁰
 ببرسم شتابید و آمد بر¹²
 بر مهتر زرق¹⁶ شد بی گذار¹⁷
 بهر سو فرستاد ماهوی کس
 ازان²⁰ آسیابان بپرسید مه 510
 بدو گفت خسرو که در آسیا
 ببالا بکردار سرو سهی
 دو²³ ابرو کمان و دو نرگس دژم
 ببرسم همی واژ²⁶ خواهد گرفت

Γ-² برز و بالا-Γ برز و این فر- VI, T, قد و این برز-IV برز و این قد-I¹
 :доб. K, IV, Γ-⁴ بی نوایی- VI, Γ, C-³ نمودم

ازین غم روانم بهم بر زدی * چنان دان [کنون چونکه IV, Γ-] که مهمان
 ما [من-Γ] آمدی

VI, Γ, ⁹ خواب-⁸ L, K, VI-⁸ شاه جهاندار رزم(?)⁷ L, VI-⁷ نیست-⁶ K, T-⁶ ازین-⁵ L
 بی مایه بدنژاد- C بی مایه بدنهاد- VI بی مایه بی مراد- IV چندی ستاد(?)¹⁰ I-¹⁰ بسد- C
 K, ¹⁵ اندرو-¹⁴ I, K, IV, Γ, P-¹⁴ بجای-¹³ L, C-¹³ ز راه(?)¹² IV-¹² برش-¹¹ I, IV, VI, C-¹¹
 نابکار- K بی تیمار-¹⁷ I-¹⁷ ژرف(?)¹⁶ L, VI-¹⁶ بازگاه-¹⁵ IV, Γ, T-¹⁵ بازخواه(?)¹⁴ I-¹⁴ بارگاه- VI
 оп. و-¹⁹ I, P-¹⁹ به-¹⁸ I, K, IV, Γ, P-¹⁸ زان کنار- C بی گیار-¹⁷ Γ, P-¹⁷ بی کنار- VI سو کوار- IV
 I, K, IV, VI, Γ, ²⁴ I, K, IV, VI, Γ, ²⁴ چو(?)²³ I-²³ و ²² I, C-²² доб. ²¹ L-²¹ چرا-²⁰ I, IV, VI, Γ, T-²⁰ ازین
 I, K, ²⁷ I, K, ²⁷ یار(?)²⁶ K-²⁶ باز-²⁵ I, IV, VI, Γ, T-²⁵ باد و روان پر ز غم-²⁴ I, K, IV, T-²⁴ دهان-²³ T
 بدو-²⁸ IV, VI, Γ, T-²⁸ VI, Γ-²⁸ обратный порядок мисра.

چه بندی دل اندر سرای فسوس
 خروشی بر آید که بر بند رخت
 دهان⁸ نا چریده دو دیده پر آب
 گشاد آسیابان در آسیا
 490 فروماپیۀ بود خسرو بنام
 خور خویشی زان آسیا ساختی
 گوی¹⁶ دید بر سان سرو بلند
 یکی افسری²⁰ خسروی بر سرش
 495 [بپیچکر یکی کفش زرین²³ بیای
 نگه کرد خسرو بدو²⁷ خیره ماند
 بدو گفت کای شاه²⁹ خورشیدروی
 چه جای نشستنت³² بود آسیا

که هزمان¹ بگوش آید² آواز کوس³
 نه بیینی بجز⁴ دخمه⁵ گور⁶ تخت⁷
 همی بود تا بر کشید آفتاب
 بیشت اندرون بار و⁹ لختی¹⁰ گیما
 نه تخت و نه گنج¹¹ و نه تاج¹² و¹³ نه کام¹⁴
 بکاری جزین خود¹⁵ نپرداختی
 نشسته بران¹⁷ سنگ چون¹⁸ مستمند¹⁹
 1 درفشان ز دیبای چینی²¹ برش²²
 ز خوشاب و²⁴ زر²⁵ آستین قبای²⁶
 بدان²⁸ خیرگی نام یزدان بخواند
 برین³⁰ آسیا چون رسیدی تو گوی³¹
 پر از گندم³³ و خاک و چندی³⁴ گیما

5 K- جزاز- K, IV, VI, T- 4 آیدت بانگ کوس- VI, Γ- 3 آمد- IV- 2 هر دم- Γ- 1
 جهان(؟)- L- 8 و VI, Γ- 7 обратный порядок мисра. و L- 6 دخمه(؟)- IV, VI, Γ- 4
 نه تاج- K- 12 نه گنج و نه تخت- IV- 11 کختی(؟)- L- 10 و IV, T- 9 دهن- K, Γ-
 K, C- 15 (без рифмы). نام- I- 14 نه هوش و نه نام و نه چیز و- VI, Γ- 13 و نه گنج
 بر- I, K, IV- 17 فرای رجلا- B- شهری- L- 16 دگر زرین- VI- جدا زرین- IV, Γ- دگر زان
 Γ- 19 доб.: بران خاک بر- VI, Γ, T- بر- IV- 18
 چو ماهی شب تیره تابان ز میخ * دو چشمشش پر از آب و دل پر دریغ
 K, IV, VI, Γ, T- 22 доб.: رومی- VI, Γ, C- 21 افسر- IV, VI, Γ, C- 20 افسرو- L-
 دو چشمش [چشم- IV, VI, T-] گوزن و برو * نشد [شده- IV] دیده از دیدن شپیر
 یال شیر
 [دیدنش هیچ- T-] سپر
 [نگشتی ز دیدار او دیده سپر- Γ-]
 ز خوشاب آستین- I- 26 بگوهر همه- K- 25 و VI- 24 یکی کفش زرین مرورا- K- 23
 و هو قاعد هناک علی الحشیش :. далее B доб.: نوفي رجله مداسی ذهبی- B- ب. L- ز زر بد قبای
 B- مرد- C- «مرد»- I- надписано над «شاه» 29 دران- IV- 28 درو- IV- برو- K- 27 و التراب
 32 I, IV, بگوی- I, K, IV, VI, Γ, C- 31 بدین- I, K, IV, Γ, T- بران- L- 30 آیها الشهریار
 VI, Γ, T- نشست تو- 33 K- پراگنده از- 34 K- لختی

<p>همی زد بتیغ و بیای و رکیب² چو بیچاره‌تر گشت بنمود پشت یکی کابلی⁵ تیغ در مشت اوی یکی آسیا بد بر آن آب زرق⁷ ز بدخواه در آسیا شد نهان همه زرق ازو شد پیر از⁹ گفت‌وگوی همان گرز و¹⁰ شمشیر زرین‌نیام¹¹ ازان باره و ساز¹⁴ جوشان شدند نشست از بر خشک لختی گیاه فرازش بلند و نشیب¹⁶ نشیب¹⁷ بگردون¹⁹ کشیدی فلک²⁰ تخت²¹ اوی¹⁸ ز نوششی²³ فراوان فزون بود²⁴ زهر</p>	<p>شهنشاه در جنگ شد ناشکیب¹ فراوان ازان نامداران³ بکشت ز ترکان بسی بود در پشت اوی⁴ همی تاخت جوشان چو از ابر برق⁶ فرود آمد از باره⁸ شاه جهان سواران بجستن نهادند روی ازو باز ماند اسپ زرین‌ستام بجستنش¹² ترکان¹³ خروشان شدند نهان گشته¹⁵ در خانه آسیا چنین است رسم سرای فریب بدانگه که بیدار بد بخت اوی¹⁸ کنون آسیایی بیامدش²² بهر</p>
--	--

¹ K, VI, Г, T — مردی نمود ² K — (без рифмы); VI, Г, T — доб.: K — دلیری و گندی و گردی نمود:

همی زد بتیغ و بیای و رکیب * که در رزم و در بزم باید شکیب
 یکی پس — IV در پس پشت او — ⁴ I, K, VI, Г, T ³ VI, Г, C — بقلب اندرون چند ازیشان —
 در دشت چون تیره برق — ⁶ K ⁵ K — هندوی (метр нарушен). پشت او (؟).
 یکی آسیا دید بر آب زرق — ⁷ I, K, IV, VI, Г, T ⁸ I, K, IV, VI, Г, T — اسب — [VI — برف]
 ازان گبر و — ¹⁰ LI ¹¹ K — 481 стоит перед б. 480. ¹² IV — چو —
 بدان جستن اند — ¹³ K ¹⁴ I, T — آن ساز و آن اسب و آن ساز —
 [VI — برف] ¹⁵ I, K, IV, VI, T — شاه — (метр нарушен). ¹⁶ K, VI, Г, T —
 بلندست و سپس — ¹⁷ K, IV, Г — доб.: IV — فرازش بلندست و پشتش —

اگر بخردی دل درو در [رای پا او — VI, Г] میند * که نباید بفرجام ازو جز گزند
 بگاه بسودن چو مارست نرم * و لیکن گه زهر دادنش گرم
 — ²² I — رخت — ²¹ LI — زمان — VI, Г — ملک — ²⁰ I — بگردن — ¹⁹ I, K, IV, VI, Г, T ¹⁸ K — شاه —
 — ²³ I, IV, VI, K, Г, C — ز شهدش — ²⁴ I, IV, VI, Г, C — доб. варианты бб.,
 добавленные к б. 484.

بیرسام فرمود تا ده هزار 460
 بمرو اندرون¹ ساز جنگ آورد
 سپاه از بخارا چو پیران تنرو
 شب تیره هنگام بانگ خروسی
 جهاندار⁵ زین⁶ خود نه⁷ آگاه بود
 بشبگیر گاه⁹ سپیده‌دمان¹⁰ 465
 که ماهوی گوید که آمد سپاه
 سپهدار خانست¹² و¹³ فغفور چین
 بر آشفت و جوشن بپوشید شاه
 چو نیروی پرخاش ترکان بدید
 بپیش سپاه اندر آمد چو پیل 470
 چو بر لشکر ترکی بر حمله¹⁶ برد
 همه پشت بر تاجور¹⁸ گذاشتند
 چو بر گشت ماهوی شاه جهان
 چنین بود ماهوی را رای¹⁹ و راه

1 I, K, IV, VI, Γ و— T آید و— 2 VI, Γ شهر— C شاه— P تخت— 3 K ماه— B—
 4 VI, Γ, T دشت— 5 VI, Γ, T شهنشاه— 6 K, P ازان— 7 K, VI, C کی— 8 K—
 هم اندر زمان— 10 VI, Γ, T خروشی بر آمد— 9 K, VI, Γ, T جوینده گاه بود
 و لما أصبح— B سواری پیامد سپیده‌دمان— VI, Γ, C سواری پیامد هم اندر زمان— 11 K—
 و— 13 I, P خاقانست— IV سپهبد چه خاقان— K قانست(?)— 12 I— ماهویه اگاه فارسی
 14 I, K, IV, VI, Γ, T آمدند از دو رویه سپاه— [Γ— فرود] IV, VI, Γ, C— доб.:

رده بر کشیدند و بر شد خروش * سپهدار ایران بر آورد جوش
 K— этот же б. стоит между двумя след. доб. бб.; I, K, IV, Γ, T— доб.:

بیاراست با میمنه میسره * بجنگ اندر آمد سپه یکسره
 همی بود با نیزه در قلبگاه * شد از گرد گیتی سراسر سپاه
 B— доб. 15 VI— б. оп. فلما اصطف الفریقان و تقابل الجمعان وقف الملک فی القلب...
 نامور— 16 VI, Γ, C پس لشکر او(?)— 17 K— چو اجر خروشان یکی حمله— 16 VI, Γ, C
 که آید بدان سو [سان— C] گرفتار شاه— 20 VI, Γ, C روی— Γ رسم— 19 VI—

ازو نزد بیژن یکی نامه شد
 یکی رزم پیشش آمدت سودمند
 ابا تاج و گاهست و با افسرست³
 همان گنج و چتر سپاهش⁵ تراست⁶
 جهان پیشش ماهوی خودکامه⁷ دید
 چه داری⁹ بیاد¹⁰ اندرین¹¹ داستان¹²
 برانم شود کارم ایدر تپناه
 مرا بی‌منش خواند و چاپلوس
 همی ترسد از روز ننگ و نبرد¹⁶
 که ای شیردل مرد پرخاشجوی
 بیاری ماهوی و باز آمدن
 بیاری شود سوی آن رزمگاه
 سبکسار خواند ترا مرد سنگ
 مرا خود نه جنبید باید ز جای

چو ماهوی بدبخت خودکامه¹ شد
 که ای پهلوانزاده بی‌گزند
 که شاه جهان با² سپاه ایدرست
 گر آیی سر و تاج و گاهش⁴ تراست
 چو بیژن نگه کرد و آن نامه دید
 بدستور گفت ای⁸ سر راستان
 بیاری ماهوی گر من سپاه
 بمن¹³ بر کند شاه چینی¹⁴ فسومی
 و گر نه کنم¹⁵ گوید از بیم کرد
 چنین داد دستور پاسخ بدوی
 از ایدر ترا ننگ باشد¹⁷ شدن
 ببرسام فرمای¹⁸ تا با سپاه
 بگفتار سوری¹⁹ شوی سوی جنگ
 چنین گفت بیژن که اینست رای

450

455

همان [همی-Γ] نام بیژن بایران و چین * ز مردیش کردند نقش نگیین
 و کان شجاءا بطلا مشهورا بالرجولية و المسالة: B-доб.

نشستش ز [به-IV] گیتی بمر و -I, IV, VI, Γ, C بی³ -I, K, C² بدکامه-K¹
 چیره-IV تخت و سپاهش-K, Γ, C چیز و سپاهش-I⁵ گاه و تاجش-I⁴ اذدرست
 :доб. K, IV, VI, Γ, T-⁶ همین گاه تخت سپاهش-VI سپاهش(؟)

ز کین نیاکان بدل یاد کن * برین [بدین-VI, T] تخمه بر داد بیداد کن
 K, IV-доб. после этого б.:

شهنشاه ازان خود کی [نه-IV] آگاه بود * که ماهوی سوریش بدخواه بود
 چگوننه-I¹² اندرون(؟)-Л¹¹ یادآوری-Γ¹⁰ یاری-VI⁹ آن-K⁸ بدکامه-K⁷
 I-доб.: شنیدی تو از راستان

چه داری بیاد اندرین داستان * هم از رای ماهوی زاده شبان
 I¹⁶ و گر نه هم او-VI, Γ¹⁵ چندی-Γ چندین-VI, C چین این-K¹⁴ بما-K¹³
 IV, VI, Γ¹⁷ از روزگار نبرد-VI, Γ, C بترسید گوید ز روز نبرد-IV گرد روز نبرد-K
 ماهو-K, VI¹⁹ الرأی أن قندب لهذا الأمر ولدی برسام-B¹⁸ باید-C

برین^۱ نیز بگنشت چندی سپهر
 جدا شد ز مغز بداندیش مهر^۲
 شبانرا^۳ همی تخت کرد^۴ آرزوی
 دگر گونه‌تر شد^۵ بآیین و خوی
 تن خویش یکچند بیمار کرد
 پرستیدن شاه دشوار^۶ کرد

۱۰

یکی پهلوان^۷ بود گسترده‌کام^۸
 نژادش ز طرخان^۹ و بیژن بنام
 نشستش بشهر سمرقند بود
 بران مرز چندیش^{۱۰} پیوند بود^{۱۱}

445

^۱ I, Г, P— بدین ^۲ K, IV, Г— доб.:

چو آگاهی آمد ز نیزه‌وران * ز بغداد و اروندرود از کران
 [و ری کان گزیده سران—IV]
 [زبغداد و ری آمده بر کران—Г]
 далее K—

که کس پیش ایشان نشد تیز چنگ * ازین‌سان بود ساز و آیین جنگ
 IV, Г—

نیامد کسی پیش ایشان بجنگ * که یارستانشان چرخ پیروزه‌رنگ
 رخ شاه ایران پر آژنگ شد * ازان کار دشمن بدل تنگ شد
 далее K—

چو ماهوی ازان گونه دید این سپاه * شده زرد چون کاه رخسار شاه
 IV, Г—

چو ماهوی مرشاهرا مانده دید * به بی‌کام او بخترا رانده [مانده—Г] دید
 و انتهی الخیر الی مرو بآن: доб. после б. 432; Б— доб.:
 عساکر سعد بن وقاص رضی الله عنه أخذوا المدائن و سائر ما تاخمها من بلاد المملكة
 سناذرا(۹)—VI^۳ فعظم ذلك علی یزدجرد. و لما علم ماهویه بآن أمره قد أشفى علی الزوال...
 پادشه—P شاه دشوار—I^۶ دگر شد برای و—VI, Г^۵ کردتخت—VI, Г, T^۴ شتابان—C
 طلحنند—Г طلخون—I—طلخان—VI, IV, LI^۹ نام—K^۸ ملک من ملوک التری—B^۷ خوار
 доб.: Г—^{۱۱} بسی گرد او خویش و—^{۱۰} Г

یکی تری مردانه بد سرفراز * از افراسیابی گو جنگ ساز
 K, Г (Г— после приведенного б.)— доб.:

همی رفت نرم از بر خاک گرم¹ زمین را ببوسید و بردش نماز فرخزاد چون روی ماهوی دید ز ماهوی سوری دلش گشت شاد 430 که این شاه را از نژاد کیان نباید⁸ که بادی برو بر جهد مرا رفت باید همی سوی ری که چون من فراوان باوردگاه¹³ چو رستم سواری بگیتی نبود بدست یکی زاغ سر¹⁶ کشته شد که یزدان و را جای نیکان دهد بدو گفت ماهوی کای پهلوان پذیرفتم این زینهار ترا فرخزاد هر مزد زانجایگاه²² 440

دو دیده پر از آب کرده ز شرم² همی بود³ پیشش زمانی دراز⁴ سپاهی بران سان⁵ رده بر کشید برو بر بسی پندها کرد یاد⁶ سپردم ترا⁷ تا بماندی میان و گر⁹ خود¹⁰ سپاسی برو¹¹ بر نهاد ندانم که کی¹² بینم این تاج کی شد از جنگ¹⁴ آن نیزه داران تپاه نه گوش خردمند هر گز شنود¹⁵ بمن¹⁷ بر چنین روز بر گشته شد¹⁸ سپهزاغ را درد¹⁹ پیکان دهد²⁰ مرا شاه چشمست و روشن روان سپهر ترا²¹ شهریار ترا سوی ری پیامد²³ بفرمان شاه²⁴

دوجوی - Л -² گرم از پی خاک نرم (?) - IV همی رفت گرم از بر خاک روی - Л -¹

رفت - I -³ K, IV, VI, Г, T -⁴ доб.:

سپاهش همه خواندند آفرین * برفتند گریبان و سر بر زمین [یکایک نهادند سر بر زمین - Г, T]

سراسر سپاهش - Г, P -⁶ доб. IV, VI, Г, T -⁵

بماهوی سوری فرخزاد گفت * بدانگه که بگشاد راز نهفت K, خور (?) - I, IV, VI, Г -¹⁰ و یا - K, Г, C -⁹ نمائی - IV, VI, Г, C -⁸ بتو - IV, VI, Г, C -⁷ رزم - K -¹⁴ در آوردگاه - Г بر آوردگاه - I, K -¹³ بدانم دگر - K -¹² بدو - I -¹¹ کس - T -¹⁵ VI -¹⁶ б. оп. و VI -¹⁸ б. оп. K, IV -¹⁹ доб. K, IV, Г, T -¹⁷ بما -¹⁸ به تیغ یکی تیغ زن - IV -¹⁶ б. оп. VI -²⁰ б. оп.; Г -²⁰ доб.:

سپاه سپاهان و ری را همه * بگرد آورم سوی شاه رمه I, IV, VI, ²¹ و إنما أذهب لأجمع عساكر الری و اصبهان، و أقدبهم علی الملك: B -²¹ доб. ازان بارگاه - VI, Г, C -²² مرا - Г -²⁴ доб. بسوی ری آمد - IV -²³ ازان بارگاه - VI, Г, C -²² مرا - Г -²⁴ доб.:

ابا تازیان چند جست او نبرد * ازو هم بر آمد بفرجام گرد

405 شتروار سیصد ز زربفت شاه¹ بیمارید⁴ یکی موبدی با گروه
 دیدار⁸ پیران⁹ و فرهنگیان بدو¹² روز نامه¹³ بدژها نهند¹⁴
 دگر خود بدارند¹⁷ با خویشتن همانا¹⁸ بران راغ و کوه بلند
 410 شمارا بدین روزگار ستترگ هنرمند²¹ گوینده²² دستور ما
 که هر کسی که این را²³ ندارد²⁴ برنج یکی خوب سریند پیکر بزر
 بدین روزگار تپاه و²⁷ دژم بسنگ²⁸ کسی کو بود زیردست
 415 ازان³⁰ شست بر سر شش و چار دانگ بیک³³ روی بر نام یزدان پاک
 دگر پیکرش³⁶ افسر و³⁷ چهر ما

بیمارند بر² بارها تا دو ماه² ز گاه⁵ شمیران⁶ و از رابه کوه⁷
 بزرگان که اند¹⁰ از¹¹ کنارنگیان یکی نامه گنجور¹⁵ ما را دهند¹⁶
 بزرگان که باشند زان انجمن ز ترکی و ز تازی نیاید گزند
 یکی دست¹⁹ باشد بر ما²⁰ بزرگ بفرماید اکنون بگنجور ما
 فرستد ورا پارسی جامه²⁵ پنج بیابند فرجام زین کار بر²⁶
 بیابد ز گنجور ما چل درم یکی زین درمها گر اید بدست²⁹
 بیمار³¹ نمشته بخواند بمانگ³² کزویست امید³⁴ و زو ترس و پاک³⁵
 زمین بارور گشته از مهر ما

1 I, Γ, T—ز نفت سپاه 2 I—با 3 K, IV, VI—6. оп. 4 Л, VI—بیماد 5 IV—کوه 6 Л—
 دبیران و—K⁸ راده کوه—T زاوه کوه—IV⁷ ز گاه و ز یغمنج(؟)—I⁹ ز گاو و ز نعمج(؟)
 K¹¹ بزرگان کوه—VI, Γ, C—بزرگان هند—IV بزرگان که هند(؟)—Л¹⁰ و—I⁹
 K—نهیید—Γ, P¹⁴ ازین هر چه [آنچه—Γ] باید—VI, Γ¹³ بدین—IV¹² بزرگان دانا
 I¹⁸ بدارید—Γ, P—بیمارند—K¹⁷ دهید—Γ, P¹⁶ نامور گنج—VI¹⁵ کشند—C—برند
 VI, Γ, C—پاکیزه—K, IV²² و—I, IV, P—доб. 21 K—بماپر—K²⁰ دشت—VI¹⁹ همان تا
 بیابد—K, IV, VI, Γ, C—²⁶ خانه(؟)—VI²⁵ بیمار—T²⁴ آنرا—K²³ خردمند پاکیزه
 I, P—پس آنگه—K, IV, C—²⁸ و—K, IV, VI, Γ, C—²⁷ [بیماد—C] بفرجام ازین رنج بر
 I, IV, VI, Γ, C—³⁰ یکی زیر رمها(؟) گراید نشست(؟)—K—بشست—C بشست—IV, VI, Γ, P—
 K, VI, ³⁴ یکی—K³³ بیاید نوشته بحواب و(؟) بمانگ—Л³² بیاید—VI, Γ³¹ ازین
 K—³⁷ پیکر—VI پیکر و—IV³⁶ امید و هم هم و پاک—Л³⁵ که امید ازویست—Γ
 افسر و پیکر و

همان¹ ارزن² و پسته و ناردان بیارد یکی موبدی³ کاردان⁴
 شتروار زین هر یکی ده⁵ هزار هیونان بختی بیارند بار⁶
 همان گاوگردون هزار از⁷ نمک بیارند⁸ تا بر چه گردد فلک⁹
 ز خرما هزار و ز شکر¹⁰ هزار بود سخته و راست کرده شمار¹¹
 ده و دو هزار انگبین کنده¹² بدنها کشند¹³ آن¹⁴ همه یکسره¹⁵
 نمخورده سرپوست¹⁶ چون چل¹⁷ هزار بیارند آنرا که آید بکار¹⁸

دو-IV⁵ 400. вариант б. 400. VI, Г-доб. VI, Г-мобд³ شکر-K² هم از-IV¹

VI, Г-بود سخته(?) و باز کرده شمار-IV⁶ I-б. оп.;

شتروار ارزن [گاورس-Г] ازین هم شمار * بیارد کسی تا که آید بکار

دوب.: IV-б. оп.; I-9 فرستیم VI, Г-8 بخروار ازان پس هزاران (б. см. выше) VI, Г-7

شتروار کنجد هم ازین شمار * بیارد همان تا که آید بکار

بیارند-K هیونان بختی بیارند بار-I, IV (ср. б. 399) I, IV¹¹ ز خرما و هر گونه خیری-K¹⁰

بود ساخته راست-T بخروار رخت [نفت-Г] آورد زین شمار-VI, Г ازان تا که آید بکار
 VI-доб.: کرده شمار

همان دبه مشک و روغن هزار * هیونان بختی بیارند بار
 Г-доб.:

بپشت هیونان بدین بارگاه * فرستید و آید تازان بره

I-б. оп.; I-15 این-K, IV, C-14 کشید-Г¹³ کاندره-K کنکره(?) -Л¹²

دگر دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی پیر با یادگار

доб.: K- (ср. выше, рук. VI, ср. ниже, рук. Л, К, Г, IV);

همان دبه و مشک روغن هزار * بخروار آرند هم زین شمار

Г-доб.:

همان دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی پیر با پادکار(?)

доб. (ср. выше): Л-18 I, VI-б. оп.; K-17 هر گوشت-T¹⁶

دگر دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی سز با پادکار

ز هر سوبه [بران سنک-Г] دژها-Г, P-همان [جز این-C] پیشکاران بیارند بار-K, C-

доб.: IV- (ср. выше) کشد پیشکار

همان دنبه و مشک روغن هزار * بخروار نفت آورد زین شمار

کنون ما بدستوری رهنمای¹ بسوی خراسان نهادیم روی
 به‌بینیم تا گردش روزگار پس اکنون ز بهر کنارنگ طوسی
 فرغزاد با ما ز یک⁸ پوستست 380
 بالتونیه‌ست¹⁰ او کنون رزمجوی¹¹ کنون کشمگان پور¹³ آن رزمخواه¹⁴
 بگفت آنچ آمد¹⁷ ز شایستگی شنیدیم¹⁸ زین مرزها هرچ گفت
 دژ گنبدین¹⁹ کوه²⁰ تا²¹ خرمنه 385
 ز هر گونه بنمود آن دلگسل²⁴ ز خوبی نمود آنچ بودش بدل²⁵
 همه² پهلووانان پاکیزه‌رای بر³ مرزبانان دیهیم‌جوی⁴
 چه گوید بدین⁵ رای نااستوار⁶ بدین⁷ سو کشیدیم پیلان و کوس
 به⁹ پیوستگی نیز هم دوستست سوی جنگ دشمن نهادست روی¹²
 بر ما پیامد¹⁵ بدین بارگاه¹⁶ هم از بندگی هم ز بایستگی
 بلندی و پستی و غار و نهفت دگر²² لاژوردین ز بهر بنه²³
 ز خوبی نمود آنچ بودش بدل²⁵

پیکارجوی-IV⁴ سوی-IV³ همان-I, VI, Γ, T² شهریار(؟)-L¹
 K, برین-I⁵ 378-381 оп. پدروار بدشیر و آزرمجوی(؟)-VI پرخاش‌جوی-Γ, T
 برین-I, IV⁷ چه بندد [آرد-Γ] برین بند [پند؟-K] نااستوار [آموزگار-K]-IV, Γ, C
 میانرا بیست-Γ بالتونیه او-P بالتونیه‌ست-L¹⁰ ز-K⁹ زهم-I, K, IV, Γ⁸
 K-بروی سپاه اندر آورده روی-I, C¹² بالتو نباشد کنون جنگجوی(؟)

شما با سپه‌بند چو آرید روی * ازین سو بیاید شدن رزم‌جوی
 K-کنون گاهش آمد که او با سپاه-L¹⁴ کم سکن پور(؟)-VI کشمشان پور(؟)-IV¹³
 پیامدبرما-VI, Γ بر ما بیاید-K بیاید بر ما-L¹⁵ کنون کشمگان توز آن رزمگاه(؟)
 L, P-Γ رزمگاه-¹⁶ доб.:

بیاورد گنج و سپاه او بسی * ز شاهان ندانم جز اورا کسی
 I-¹⁹ شنیدم-K, VI, C¹⁸ آنکه باید-Γ, T آنکه آمد-VI آنچه بادد-IV آنچ آید-K¹⁷
 VI, Γ تیغ با-K, IV²¹ گنبدان کوه-C گنبدان بود-L²⁰ درین گنبد-VI گنبدی
 K-²³ доб. دژ(؟)-I, K, IV, VI, Γ, T²² تیغ تا

ز هر چیز کان بود از نیک و بد * چنان کرده(؟) نامداران سزد
 IV-حوال و نغمور حش مردی سکل(؟)-I جو با دو حو و نمو و مرز شکل(؟)-L²⁴
 حوال و چو تخمورم و دو سکل(؟)-VI و تمور و چو مردی شکل²⁵ Γ-б. оп.

چنین گشت پرگار چرخ بلند
ازین زاغساران بی آب و رنگ
365 که نوشین روان⁴ دیده بود این بخواه
چنان دید کز تازیان صد هزار
گذر یافتندی بارونند رود⁸
بایران و بابل¹¹ نه¹² کشت و درود
هم آتش بمردی بآتش کده
370 از¹⁸ ایوان شاه جهان کنگره
کنون خوابرا پاسخ آمد پدید
شود خوار هر کسی که هست ارجمند
پراگنده گردد بدی در جهان
بهر کشوری در ستمگاره‌یی
375 نشان شب تیره آمد²³ پدید

که آید بدین¹ پادشاهی گزند²
نه هوشی و نه دانش نه نام و نه ننگ³
کزین تخت⁵ بپراگند رنگ و آب⁶
هیونان مست و⁷ گسسته مهار
نماندی برین⁹ بوم و بر تار و پود¹⁰
بچرخ زحل¹³ بر شدی¹⁴ تیره دود¹⁵
شدی¹⁶ تیره نوروز¹⁷ و جشن سده
فتادی بمیدان او یکسره¹⁹
ز ما بخت گردن بخواهد کشید
فرومایهرا بخت گردد بلند
گزند²⁰ آشکارا و خوبی²¹ نهان
پدید آید و زشت²² پتیاره‌یی
همی²⁴ روشنایی بخواهد پرید²⁵

¹ I, IV, VI— برین ² K— доб.:

بدین تخت شاهی نهادند روی * شکم گرسنه کام دیهیم‌جوی

³ K— б. оп., см. выше; IV, VI, Г, С— доб.:

بدین تخت شاهان نهادند روی * شکم گرسنه کام [مرد—C] دیهیم‌جوی

Г— перед этим б. доб.:

همه نیزه‌هاشان شکسته بدست * سپر را نه بند(؟) و نه مخ و نه شست

بر آیین جوشن بروز و بشب * نمدها بتن‌شان دریده بلب(؟)

оп. و—⁷ I, K, IV, VI, Г, ⁸ K— P—⁶ دوده—⁵ K—⁴ I, IV, VI, Г, P— انوشیروان

ز بوم و ز بر کم شدی [شده—IV] تاروپود—¹⁰ K, IV— بدین—⁹ C— ز اروندرود—⁸ K, IV

بکیوان همی—¹³ K— ز—¹² K, IV, VI, Г, T— کابل—¹¹ K— بچرخ زحل بر شدی تیره دود—P

IV, VI, Г— حمل—¹⁴ Г— بر شده—¹⁵ Л— б. оп.; VI, Г, C— б. 368 стоит после б. 369.

¹⁶ K— شده—¹⁷ VI— نورنوروز—¹⁸ IV, C— ز—¹⁹ Л— б. оп.; Г— доб.:

سر تاج شاهان ما نیزه دید * هیونان همه مست و سرخیره دید

پدید آید از دور [و—Г]—VI, Г— پدید آورد زود—²² IV— نیکی—²¹ K, IV— کنند(؟)—²⁰ VI—

ز ما بخت فرخ بخواهد برید [رمید—Г]—VI, Г, C—²⁵ VI, Г, C— همه—²⁴ I— همان—²³ VI— آید—

۸

پر از خون دل و روی چون سندروسی
 کزو دید^۲ نیرو و بخت و هنر^۳
 خداوند^۴ دیهیم شاهنشاهی^۵
 بخشکی چو پیل و نهنگ اندرآب^۶
 دم خویش بی رای او نشمرد^{۱۰}
 پدر^{۱۱} نامور شهریار سترگ^{۱۲}
 نگهبان جنبده و^{۱۴} بوم و بر
 که از^{۱۵} تاج دارند از^{۱۶} اختر^{۱۷} سپاس^{۱۸}
 فروزنده تاج و تخت و نگین
 که با فرّ و برزند و با داد و راه^{۲۲}
 کلات از دگر دست^{۲۵} و دیگر گروه^{۲۶}

یکی نامه بنوشت^۱ دیگر بطوسی
 نخست آفرین کرد بر دادگر
 خداوند^۴ پیروزی و فرهی 340
 پی پشه تا پتر و چنگ^۷ عقاب
 ز پیمان و غرمان او نگنرد^۹
 ز شاه جهان یزدگرد بزرگ
 سپهدار یزدان^{۱۳} پیروزگر
 ز تخم بزرگان یزدان شناس 345
 کزیشان شد^{۱۹} آباد روی زمین
 سوی^{۲۰} مرزبانان با گنج و گاه^{۲۱}
 شمیران و رویین دژ^{۲۳} و رابه کوه^{۲۴}

۱ K - доб.: ۲ Г, C - کزویست ۳ Л -

بمقام اور ویژه نام استبناه (?) * بویژه خداوند خورشید و ماه
 ۴ K - همان تخت - VI, Г, C ۵ VI, Г, C - وزویست ۶ VI, Г, C -
 خداوند گردنده خورشید و ماه * فروزنده شاه با تاج و گاه
 کزویست پیروزی و فرهی * همان تخت [و] دیهیم شاهنشاهی
 ۸ Б - پی پشه تا پتر پتران - T ز پتر پشه تا بچنگ (?) - IV پی پشه تا ابرو و پتران - K ۷
 و کتب ایضا الی والی طوسی، والی سائر ولایة الملاد المتاخمة لها: 66. 338-421
 نشمیریم - L ۱۰ نگنردند - IV, Г - نگنردیم - L ۹ يعلمهم بحاله، و یأمرهم بالاجتماع و الاحتشاد
 ایران و - VI, Г, T ۱۳ K - 6. 333 стоит после 6. 334. ۱۲ L, K - بدان ۱۱ L, K - نشمردند - IV, Г
 - Γ نگهبان و جنبنده (?) - T نگهبان ایران و آن [هر - IV] - K, IV - نگهبان خمنده و (?) - I ۱۴
 شناسی (?) - IV, VI ۱۸ ایزد - Γ ۱۷ ز - C و (?) - L ۱۶ اگر - IV که با - K ۱۵ نگهبان جنبنده
 با - I ۲۲ نعمنج و راه (?) - I نعمنج و گاه (?) - L ۲۱ سر - K ۲۰ بد - K ۱۹ (без рифмы).
 رایده کوه - I ۲۴ رویین - Γ روئینه - IV, C روینده - I, K, VI ۲۳ تاج و سپاه - VI, Г داد و گاه
 دیگرش - IV ۲۶ بست - K ۲۵ راده کوه - T رودابه کوه - Γ زاوه کوه - IV, VI رانه کوه - K
 (без рифмы). (کوه ?)

330 خداوند گردنده بهرام و¹ هور² کند چون بخواهد ز ناچیز چیز بگفت آنک مارا چه آمد بروی ز رستم کجا کشته شد³ روز جنگ بدست یکی سعد وقاص نام کنون تا در طیسفون لشکرست 335 تو با لشکرت رزمرا ساز کن من اینک پس نامه برسان باد فرستاده⁴ دیگر از انجمن

خداوند پیل³ و خداوند مور⁴ که آموزگارش نباید بنیز⁵ وزین پادشاهی بشد رنگ و بوی⁶ ز تیمار بر ما جهان گشت⁸ تنگ نه بوم و نژاد⁹ و نه دانش نه کام¹⁰ همین¹¹ زاغ¹² پیسه¹³ پیشش اندرست¹⁴ سپهرا برین بر هم¹⁵ آواز کن¹⁶ بیایم بنزد تو ای پاک و راد¹⁷ گزین کرد بینادل و رایزن

که آموزگاری-IV⁵ VI-б. оп.⁴ شیر-K³ بهرام و گردنده هور-K² و-Л¹ K-доб: که آموزگارش نباشد به-نیز-VI نمایدش نیز

خداوند گردنده گردان سپهر * خداوند ماه و خداوند مهر
ازو شادمان پهلوان سوار * کزو شادمان شد دل شهریار
پس از آفرین گفت کای نامدار * چه گوئیم از چرخ ناپایدار
ندانی که مارا چه آید بروی * ازین پادشاهی بشد رنگ و بوی
نه رای و نه کام-K¹⁰ نهزاد-VI, Г, T⁹ کرد-K⁸ که کشته شد او-IV⁷ K-б. оп.⁶
راغ [و] پیشه-K, IV, VI¹³ و IV-доб.¹² همه-IV همان-K, T¹¹ (без рифмы) VI, Г-نام
I-доб: K¹⁴ زاغ پیشه-Г سعد وقاص

بمرو آیم و کس فرستم برین * بخاقان ترکان و بغفور چین
ازیشان بخواهم فراوان سپاه * مگر بغت بر گشته آید براه
من اندر نشاپور یک هفته پیش * نباشم که رنج درازست پیشش
VI, Г, C (в варианте K) - доб:

من اندر نشاپور یک هفته پیش * نباشم که رنج درازست پیشش
بمرو آیم و کس فرستم بدین * بغفور ترک [چین-VI] و بخاقان چین
وزیشان بخواهم فراوان سپاه * مگر بغت فرخنده آید براه
بیایم-I, IV, VI, Г-¹⁷ لانی اذا وصلت الی نيسابور لا أقیم فیها اکثر من أسبوع: B-доб:
IV-доб. первые два IV-بیایم بهاشیم از داد شاد-K¹⁷ هم هر چه یایم [باید-IV دارم-Г] بیاد
бб. из добавленных к б. 335; K, IV, VI, Г, C - доб:

هیونی بر افگند برسان باد * بنزدیک ماهوی سوری نژاد

وزان پس بـبـازارگانان¹ چـین
 مـباشـید یک چـند کـز تـازیان
 ازو باز گـشتـند با درد و جوش
 فرخزاد هر مزد لشکر براند 320
 همی رفت⁶ با ناله و درد شاه
 چو منزل بمنزل بیامد بری
 ز ری سوی گرگان بیامد چو باد
 ز گرگان بیامد سوی راه بست¹³
 چـنـین گـفت کاکـون بـایـران زمـین²
 بـدین³ سـود جـسـتن سـر آید زیـان⁴
 ز تیمار⁵ با ناله و با خروش
 ز ایران جهاندیدگانرا بخواند
 سپهبد پیش اندرون با سپاه⁷
 بر آسود یکچند⁸ با رود و می
 همی بود⁹ یکچند¹⁰ ناشاد¹¹ و شاد¹²
 پر آژنگ رخسار و دل نادرست¹⁴

۷

دبیر جهاندیدهرا پیش خواند 325
 جهاندار چون کرد آهنگ مرو
 یکی نامه بنوشت با درد و خشم¹⁷
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 دل آکنده بودی همه بر فشاند¹⁵
 بـمـاهـوی سـوری کـنارنگ مرو¹⁶
 پـر از آرزو دل پر از آب چشم¹⁸
 خـداونـد دانـا و پـروردگـار¹⁹

¹ K—(метр нарушен). ² I, IV, VI—б. оп. ³ Г, Т—برین ⁴ I, IV, VI—б. оп.
 ...و أخذ فی: ⁵ I, VI, C, Г—بتیمار ⁶ K, IV—راند ⁷ Б—66. 297—321 текста переданы так:
 طریق خراسان فتبعه أهل المدينة یبکون و یندجون. فوق ساعة و ودعهم، و کان ذلک آخر عهده بهم
 یک—⁸ I, K, IV, VI, C—بر آسود ⁹ I, IV—(؟) همی گفت ¹⁰ I, K, IV, VI, Г, C—
 همی بود—¹¹ I, P—оп. ¹² IV—شاد ¹³ IV—(؟) پشت ¹⁴ I, P—
 K, ¹⁵ I—б. оп.; T—б. стоит после б. 327 текста. ¹⁶ K,
 IV—б. оп. ¹⁷ K, IV—رنج ¹⁸ K, IV, VI, Г—[IV—چه از] ¹⁹ K—
 K, IV—доб.:
 ز شاه س—راف—راز آزاده—سرو * بـمـاهـوی سـوری کـنارنگ مرو
 K—далее доб.:
 نویسنده بنوشت با درد و خشم * پـر از آرزو دل پر از آب چشم
 خروشان ز گردون ناپایدار—VI, Г—دانی آموزگار—¹⁹ K

همه¹ با تو آییم تا روزگار
 ز⁴ خاقانیان⁵ آنک بد چربگوی
 که ما بوم آباد بگذاشتیم
 کنون داغ دل نزد⁶ خاقان شویم⁷
 310 شهنشاه مژگان پر از آب کرد
 که یکسر بیزدان¹⁰ نیایش کنید
 مگر باز بینم شمارا یکی¹¹
 همه¹³ پاک پروردگار منید
 نخواهم که آید شمارا گزند
 315 به بینیم¹⁵ تا¹⁶ گرد¹⁷ گردان¹⁸ سپهر
 شما ساز گیرید با²⁰ پای²¹ او
 چه بازی کنند در دم² کارزار³
 بخاک سیه بر نهادند روی
 جهان در پناه تو پنداشتیم
 ز تازی سوی مرز دهقان⁸ شویم⁷
 چنین گفت با نامداران بدر⁹
 ستایشی ورا در فزایش کنید
 شود تیزی تازیان اندکی¹²
 همان از پدر یادگار منید
 مباشید با من ببد یارمند¹⁴
 ازین سو کنون¹⁹ بر که گردد بمهر
 گذر نیست با²² گردش و رای²³ او

303 б. K— стоиt перед б. 303
 K— б. стоиt перед б. 303
 1 Л, K— همی 2 I— بردر 3 IV— کردگار همی کردهشد همی
 текста; I, IV— доб.:

شهنشاه با درد و با آب چهر * یکی پاسخ آورد با داد و مهر
 با آزادگان گفت کز مهر و داد * سخن جز برین گونه هرگز مباد [کردند یاد-IV]
 I, IV— бб. 307—312 оп. 4 VI, C— از 5 I, IV, VI, T— ایرانیان 6 VI, Г— پیش 7 K—
 نامداران مرد- 9 VI, Г— نه بر کام از مرز دهقان- K— ترکان- 8 VI, Г— شوی VI, C— رویم
 K— доб.:

با آزادگان گفت کز مهر و داد * سخن چون برین گونه کردند یاد
 شود درد و اندوه مارا [برما-K] بسر- 12 VI, Г, C— دگر- 11 VI, Г, C— بدادار یزدان- K— 10
 VI и Г— доб. бб. 300—306, опушенные выше (Г—включая б., добавленный к б. 302 текста), и затем доб.:

شهنشاه با درد و پر آب چهر * یکی پاسخ آورد با داد و مهر
 مهانرا چنین گفت کز مهر و داد * سخن جز بدین گونه هرگز مباد
 I, IV— б. оп. 13 I, K, IV, VI, Г, C— شما 14 I, IV, VI— б. оп. 15 I— بپرسید- K, C—
 به بینیم- 19 I, IV, VI, 17 K, VI, Г, C— رای- 18 I, IV, VI— از- 16 IV— بی بینید- VI, Г— بترسید- IV
 22 I, IV, 21 I, K, IV— داد- VI, Г, C— ساز- 20 VI— چه افزایش و- K, C— چه فرماید و-
 23 I, IV— یاد- VI, Г, C— ساز- K— گفت و گوی- K— کسرا ازین

بمیدگوه‌هران بر¹ بس² ایمن مشو
 که هر چند بر گوهر³ افسون کنی
 چو پروردگارش چنان آفرید
 ازیشان⁴ نم‌زند⁵ رنگ و⁶ نژاد⁷
 بدو گفت شاه ای هرزبر ژیان⁸ 295
 بمبود آن شب و بامداد پگاه
 ز بغداد راه خراسان گرفت
 بزرگان ایران همه پر ز درد
 بروبر همی خواندند آفرین
 خروشی بر آمد ز لشکر⁹ 300
 ازیشان هرآنکس که دهقان بدند
 خروشان بر شهریار آمدند
 که مارا دل از بوم و آرامگاه
 همه¹⁰ بوم آباد و فرزند و گنج
 305 زمانه نخواهیم بی تخت تو

1 K, IV - ایچ 2 VI - کس 3 Г - بر بد تو 4 I, Г, C - رنگ 5 K - доб.:

درختی که تلخست اورا سرشت * گرش در نشانی بی‌باغ بهشت
 گر از جوی خلدش بهنگام آب * بی‌پای اندگ‌بین ریزی و مشک ناب
 سرانجام گوهر بکار آورد * همان میوه تلخ بار آورد

9 VI - رنگ I - نپرسند VI و K - доб. پرسند K, IV, P, Г 7 از اسپان VI, P, K, Г 6
 14 K, VI - б. оп. ندارم T 13 دمان K, VI, C 12 C - б. оп. شادی K, P 10 مراد (؟)
 17 Л - درگه K بر آمد ز درگه 312. 306-300 стоят после б. VI, Г 16 تن K, P 15
 20 I, IV - به [از-K] ایران ز پشت بزرگان بدند I, K, IV, VI 19 لشکر Л 18 بر آمد
 21 K, IV, C - доб.: سیل بار K نو بهار

بگفتند با شاه ما [ما شاهرا IV] بنده ایم * تن و جان به مهر تو آگنده ایم
 24 K - و 23 K - همان 22 K - گاه و IV - б. оп. بی شاه و گاه K

همان¹ که سوی خراسان شویم
 کزان سو فراوان³ مرا لشکرست⁴
 بزرگان و ترکان⁷ خاقان چین
 بران⁸ دوستی⁹ نیز بیشی¹⁰ کنیم 280
 بیاری¹³ بیاید سپاهی¹⁴ گران
 کنارنگ مروست¹⁸ ماهوی نیز
 کجا پیشکار²⁰ شبانان ماست
 ورا بر کشیدم که گوینده²¹ بود
 چو بیارزرا نام دادیم²⁴ و ارز 285
 اگر چند بی‌مایه و بی‌تنست²⁶
 ز موبد شنیدستم این داستان
 که پرهیز از آن کن²⁷ که بد کرده‌ای
 بدان²⁹ دار اومید³⁰ کورا بمهر
 فرخزاد بر هم بزد هر³⁵ دو دست 290

لشکرند—Л, К, С—⁴ کزان سر فرازان—Л—³ بیداد—K, IV—² همان به—K, VI, Г, T—¹
 بزرگان ترکان و—K, Г, T—⁷ کنداورند—Л, K, C—⁶ بسی—I, IV, VI, Г, C—⁵
 I, 11, (без рифмы). خویشی—I—¹⁰ چو آیند ما—Г—¹ بندها(؟)—VI—⁹ مرزها—K, IV—⁹ وزان—IV—⁸
 سپاه—IV, VI—¹⁴ بتازی(؟)—I—¹³ سرافراز—K, IV, VI, Г—¹² یکی با—K, IV, VI, Г—¹ ابا—T—
 کنداوران—I, K, IV, VI, Г, C—¹⁷ توران—K, T—^و 16 I, K, IV, VI, Г—¹⁶ доб. و—K, Г, T—¹⁵ оп.
 K—¹⁹ سواران و مردان—I—¹⁹ مردیست—Г—¹⁹ در مرو—VI—¹⁸ مروست و—K, IV—¹⁸
 VI, Г, C—²⁰ جوینده—K—²¹ او بنده—I—²¹ و—Л—²⁰ доб. سواران و پیلان—IV, VI, C—²⁰ شبران
 نه بی آرزو—Л—²⁴ گوینده—K, VI, Г, C—²³ سراینده و گرد—I, K, IV, VI, Г, C—²² پوینده
 بران—Г—²⁹ گر—VI—²⁸ کس—I—²⁷ بی‌دانش و ریمنست—I—²⁶ و—VI, C—²⁵ оп. نام داریم
 K, IV, VI, Г, C—³³ خواسته—K, IV, C—³² پس—VI, Г—³¹ K—³¹ امید—I, K, IV, VI, Г, C—³⁰
 Г, T—³⁴ доб.: برده‌ای بر—T—³⁴ برده‌ای بر—P, C—

من اورا نیمازدم از هیچ روی * ز دشمن بود این زمان کینه‌جوی
 K, T—³⁶ بر زد بهم بر—K—³⁵ و نحن لم نؤذ ماهویه فلعله لاینسی آپادینا :—B—³⁶
 چنین

- 260 دگر روز بر گاه بنشست¹ شاه² یکی انجمن کرد با³ بخردان چه بینید گفت اندرین⁴ داستان فرخزاد گوید که با⁶ انجمن باآمل پرستندگان تواند چو لشکر فراوان شود باز گرد شمارا پسند آید¹⁰ این¹¹ گفت و گوی شهنشاه گفت این¹³ سخن در خورست¹⁴ بزرگان ایران و چندین سپاه سر خویش گیرم بمانم¹⁶ بجای مرا جنگ دشمن به آید ز¹⁹ ننگ که خیره بیدخواه منمای پشت²⁰ چنان هم که کهنتر بفرمان شاه جهاندار²⁴ باید که اورا برنج بزرگان برو خواندند آفرین نکه کن کنون تا چه²⁷ فرمان دهی مهانرا چنین پاسخ آورد شاه
- 265 بسر بر نهاد آن کیانی کلاه بزرگان و بیداردل موبدان چه دارید⁵ یاد از گه باستان گذر کن سوی پیشه نارون بساری همه بندگان تواند بمردم توان ساخت⁷ ننگ⁸ و نبرد⁹ باواز گفتند کاین نیست¹² روی مرا در دل اندیشه دیگرست بر و بوم آباد¹⁵ و تخت و کلاه بزرگی نباشد نه مردی و¹⁷ رای¹⁸ یکی داستان زد برین بر پلنگ چو²¹ پیش آیدت²² روزگاری²³ درشت بد و نیک باید که دارد نگاه نمازند بجای و²⁵ شود سوی گنج که اینست آیین شاهان دین²⁶ چه خواهی و با²⁸ ما چه پیمان نهی²⁹ کز اندیشه گردد دل من³⁰ تپاه³¹
- 270
275

ازان - K³ پیامد شهنشاه با فر و [به - P] گاه - I, P² بنشست بر گاه - VI, Γ¹
 :dob. - Γ, P⁹ جنگ - K⁸ کرد - I, K, VI, Γ, T⁷ بی(?) - IV⁶ آرید - I⁵ اندران - K⁴
 به لشکر چنین گفت آنگاه شاه * که ای بر گزیده سران سپاه
 I¹³ کاینست - I, K, IV, VI, T¹² آمد - VI سرانرا پسند آمد آن - I¹¹ پسندست - K¹⁰
 نه - K, IV, T¹⁷ نمازم - P¹⁶ ایران - VI, Γ, C¹⁵ این نه اندر خورست - K, T¹⁴ آن
 که دشمن چه [که - I] - I, VI, Γ²⁰ که - IV¹⁹ بزرگی و مردی نباشد نه رای - I, VI, Γ¹⁸
 - I, VI, Γ, C²⁴ روزگار - I, IV, VI, Γ, P²³ آیدش(?) - I²² که - L²¹ افکنده بیند چه پشت
 فرجام - VI, Γ, C²⁶ آیین شاهی و دین - K²⁶ آیین و فرجام دین - I²⁶ و - L²⁵ شهنشاه
 دهی - K, VI²⁹ بر - K, P²⁸ کن که کنون چه - VI, Γ, C²⁷ تخت و نگین
 I, K, IV, VI, Γ, C³¹ همی دل - VI, Γ, C³¹ IV, Γ - dob. интерполяции: IV - 31 бб. (описание еще одной битвы с арабами);
 Γ - 71 бб. (сперва те же 30 бб., что в IV, а затем описание беседы Йаздигирда с мобедами и еще одной битвы) (см. приложение XVI); B - интерполяции не переведены.

باروندرود^۱ اندر آمد بخشم
 که از نیزه‌داران نماند ایچ گرد
 سوی^۴ رزم جستن بهامون شدند^۵
 شکست اندر آمد بایرانیان^۷
 پیر از گرد^۹ با آلت رزمگاه
 دو دیده پیر از خون و دل پیر^{۱۲} گداز
 که گاه کیی را^{۱۴} بشولای همی
 که با تاج بر تخت شاید^{۱۵} نشاند
 میان جهان^{۱۷} چون کنی کارزار
 جهانی شود بر تو بر انجمن
 جوانی^{۲۰} یکی کار بر ساز نو^{۲۱}
 یکی دیگر^{۲۳} اندیشه آمد پدید

فرخزاد هر مرد با آب چشم
 بگرخ^۲ اندر آمد یکی حمله برد
 هم‌آنگه^۳ ز بغداد بیرون شدند
 [چو بر خاست گرد نبرد از میان^۶
 فرخزاد بر گشت و شد نزد^۸ شاه
 فرود آمد از باره^{۱۰} بردش^{۱۱} نماز
 بدو گفت چندین^{۱۳} چه مولی همی
 ز تخم کیان کس جز از تو نماند
 255
 توی یک تن و دشمنان^{۱۶} صد هزار
 برو تا سوی^{۱۸} بیشه زارون
 وزانجایگه چون فریدون برو^{۱۹}
 فرخزاد گفت و جهانان^{۲۲} شنید

و انهزم الفرس فتمبعهم المسلمون فقتلوا بعضهم، و مات من العطش بعضهم. فباخ جمرهم
 و صارو رمادا تنوه الرياح. فركب المسلمون صهوات النصر راكضين ليلا و نهارا في عساکر
 كالسيل و الليل حتى نزلوا على بغداد - هكذا قال - و فيها يزدجرد

فعبّر... - B از اورندرود - P از اروندرود - C از آوردرود(?) - VI - I, K, IV, Γ
 بکشتند - I, K, IV, C - ۵ پی - Γ - ۴ چنین تا - VI, Γ - یکایک - I, T - ۳ بگرد(?) - K - ۲ دجلة
 و جرت بینهم وقعة - B - 6. on.; I, IV, VI, C - ۷ مهان - JI - ۶ چندی و پیر خون شدند
 بر - I, IV, VI, C - ۸ عظیمه قتل فیها خلق کثیر من الفرس، و جرح منهم خلق آخرون
 آمد و برد پیشش - I, VI, Γ, T - ۱۱ اسپ - K, IV - ۱۰ درد - VI, Γ - رنج - I, IV - ۹ گشت نزدیک
 بگاه کیی بر - K که تاج کیانرا - I, IV - ۱۴ شاهها - I, IV - ۱۳ تن پیر - C, VI - ۱۲ تن در - I, IV, Γ
 VI - I, IV, K, ۱۶ مازد - VI - ۱۵ که تخت کیانرا - T که تخت کیی بر - Γ ز تخت کیی بر - VI
 VI, Γ, T - ۲۰ چو آیی - K - ۲۰ بیای - JI - ۱۹ سر - I, K - ۱۸ آبا آن همه - K - ۱۷ دشمنت - VI, Γ, T
 شهنش - C - سپهد - I, VI, Γ, P - ۲۲ جوانی و گاهست و رزم آزمای - JI - ۲۱ چو آتش - C
 تازه - I, K, IV, VI, Γ, T - ۲۳

هزیمت گرفتند ایرانیان بسی تشنه² بر زمین بمردند نیز
 بسوی شاه ایران پیامد⁶ سپاه بیخداد بود آن زمان یزدگرد
 بسوی نامور کشته شد در میان¹ پر آمد ز شاهان³ جهانرا⁴ قفیز⁵
 شب تیره و روز تازان بره⁷ که اورا سپاه اندر آورد گرد⁸

سپاه مسلمان پس اندر دمان * همی شد بکردار شیر ژیان
 K — доб.:

سواران تازی همی تاختند * سر نیزه از ابر بفراختند (ср. Ъ)
 چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 далее идет интерполяция 5 бб., встречающаяся также в IV и Г (см. приложение XV), и затем доб.:

چه مایه بکشتند از ایران سپاه * بسی باز گشتند از آوردگاه
 IV, Г — доб. интерполяцию 5 бб.

جهانرا پر آمد ز شاهان—IV⁴ گردان—K³ بسته(?)—Л² 1—бб. 244—247 оп.
 VI, Г, C—آمد—پر جهانرا⁵ IV—доб. те же 3 бб., которые рукопись I доб. после б. 243;
 единственный вариант—2-е мисра 3-го б.: بسی باز گشتند از آوردگاه⁶ K—⁷ IV—
 б. стоит после б. 247 текста; VI, Г — доб.:

چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 چه مایه بکشتند از ایران سپاه * بسی باز گشتند از آوردگاه
 سپاه مسلمان پس اندر دمان * همی شد بکردار شیر ژیان
 P — доб. здесь 2-й б. этой интерполяции, а C—доб. 1-й и 3-й ее бб.; ср. выше, рукописи I и IV, ср. Б.
⁸ VI—доб. L—آمد بگرد—VI:

چنین تا بکرخ اندرون شد ز راه * هم از پارسی هم ز تازی سپاه
 VI—доб.:

بگفتند با او که رستم نماند * ازین غم بدریا درون نم نماند
 بکشتند چندی از آوردگاه * دگر باز گشتند از ایران سپاه
 Г, C — доб.:

بگفتند با او که رستم نماند * ازین [ازان—C] غم بدریا درون نم نماند
 بکشتند چندان از [چندی—C] ایران سپاه * دگر باز گشتند ازان رزمگاه
 هم آنکه [ازانجا—C] بکرخ اندر آمد سپاه * هم از پارسی هم ز تازی [به—C] راه
 و ضرب علی رأسه ضربة تشظت منه بیضته، و انفلقتم هامته: B—бб. 232—247 переданы так:
 فضربه ضربة ثانیة نزلت من عاتقه الی صدره. و اللہ یختص من یشاء بنصره. فهلک رستم

فرود آمد از پشت زین¹ پلنگ
 بپوشید دیدار رستم ز گند
 یکی تیغ زد بر سر⁶ ترگ اوی
 چو دیدار رستم ز خون تیره شد⁹
 دگر¹⁴ تیغ زد بر بر و¹⁵ گردنش
 سپاه از دو رویه خود آگاه نه¹⁷
 همی جست مرپهلوانرا سپاه
 بدیدندش از دور پر خون و خاک¹⁸
 بزد بر کمر بر سر² پالهنگ³
 بشد سعد پویان بجای⁴ نبرد⁵
 که خون اندر آمد ز تارک⁷ بروی⁸
 جهانجوی تازی¹⁰ بدو¹¹ چیره¹² شد¹³
 بخاک اندر افگند¹⁶ جنگی تنش
 کسی را سوی پهلوان راه نه¹⁷
 برفتند تا پیشش آوردگاه
 سراپای کرده¹⁹ بشمشیر²⁰ چای²¹

3 K — доб.: کمرگاه بر — 2 K اسب و زین — VI, C, Γ 1

سپهبد چو بر سینۀ او نشست * همی خواست تا سر ببردش پست
 همی خواست از تن سرش را برید * ز رخسندۀ [رخشیدن-Γ] تیغ اسپش اندر رمید
 سپهبد کشیدش بران روی خاک * بجایا بر آمد جهانجوی پای
 چو از دشت آورد بر خاست گرد (مرد) * بر رستم آمد بکردار گرد(؟)
 IV, Γ — доб.:

چو بر سینۀ سعد رستم نشست * گرفت آن سر و ریش او را بدست
 همی خواست از تن سرش را برید * ز رخسندۀ [رخشیدن-Γ] تیغ اسپش رمید
 بران روی میدان کشیدش بروی * رها شد بجان سعد از دست اوی
 ازان جای بر جست آن شیرمرد * بر رستم آمد بکردار گرد
 4 Л, VI, C — جای P بدشت — 5 K, IV, Γ — б. оп.; Л — доб.:

بر آورد شمشیر سعد از نیام * یکی نعره زد بمر جوینده نام
 6 I, VI, Γ — سرو 7 K — جالا Γ — ترکش — 8 IV — б. оп. 9 I, K, VI, T, Γ — گشت 10 VI —
 14 I, IV — б. оп. 13 I, K, VI, T, Γ — گشت 12 I, K, VI, P, Γ — برو 11 I, K, VI, P, Γ — جاری
 بدیدند پس پر ز خون و ز خاک — 18 IV نی — 17 I, P افتاد — 16 K سرو — 15 I, K, T یکی
 19 T, Γ — گشته 20 Γ — ترک و 21 I — доб.:

چه مایه بکشتنند ز ایران سپاه * همه کشته دیدند بر دشت و راه
 چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 چه مایه تبه گشت از ایران سپاه * شب تیره و روز روشن براه
 ср. P и C, где 1-й и 2-й бб. этой интерполяции стоят после бб. 245 и 246, соответственно затем C доб.
 (ср. B):

<p>هم اسپ گرانمایه از² کارزار دهن³ خشک و گویا زبان⁴ چاک چاک گل تر بخوردن گرفت اسپ و مرد⁷ ازین روی رستم وزان روی سعد⁹ بیکسو کشیدند ز آوردگاه بزیر یکی سرو¹¹ بالا شدند دو سالار هر دو بدل¹³ کینهخواه¹⁴ یکی تیغ زد بر سر اسپ سعد جدا شد¹⁶ ازو سعد پرخاشخ¹⁷ بدان تا نماید بدو¹⁸ رستخیز ز گرد سپه²⁰ این مرانرا²¹ ندید²²</p>	<p>شد از تشنگی دست گردان¹ ز کار لب رستم از تشنگی شد چو خاک چو بریان و گریان شدند از⁵ نبرد⁶ خروشی بر آمد بکردار⁸ رعد برفتند هر دو ز قلب¹⁰ سپاه چو از لشکر آن هر دو تنها شدند همی تاختند اندر آوردگاه¹² خروشی بر آمد ز رستم¹⁵ چو رعد چو اسپ نبرد اندر آمد بسر بر آهیخت رستم یکی تیغ تیز همی خواست از تن سرشرا برید¹⁹</p>	<p>225</p> <p>230</p> <p>235</p>
--	--	----------------------------------

بتن [ببر- P, Γ] بر [در- Γ] سلیح گران * هم آورد نپیزهوران داشتند
داشتند

و ثقلت علی الایرانیین أسلحتهم حتی کادت تحترق أجسادهم تحت الدروع، و تذوب: B-دوب:
أفئدتهم بین أحناء الضلوع

زبان گشت اندر دهان [دهن- VI, Γ-] I, VI, C, Γ-⁴ دهان- IV, T-³ در-² رستم- I-¹
چنان تنگ شد روزگار نبرد- I, K, T-⁶ شد اندر- IV, VI, Γ-⁵ زبان گشت از تشنگی- K-
⁷ P, Γ- دوب.:

چو رستم بچنگ اندرون بنگرید * سر نامداران همه کشته دید
یکی تیغ زد بر سر اسپ- I-⁹ بر آورد برسان- Γ-⁸ أكلوا الطين و التراب المبلول- B-
فلما رأى فلهما رأی: B-²²⁸⁻²⁴⁴ далее бб. 228-244 переданы так: I-²²⁹⁻²³² далее бб. 229-232 текста; B-
رستم ذلک بارز سعدا فغلبه سعد، و ضرب علی رأسه ضربة تشظت منه بیضته و انفلقت
هامته فصر به ضربة ثاذیة نزلت من عاتقه الی صدره. و الله یختص من یشاء بنصره
بر یکدگر- VI, C, Γ-¹³ اذدران رزمگاه- VI, C, Γ-¹² تند- K, IV, VI, T, Γ-¹¹ تاب- VI-¹⁰
¹⁴ K, IV, Γ- دوب.:

تن رستم از تشنگی ناتوان * بکوشید از بهر شیرین [لیکن زبهر- Γ] روان
پرخاشگر- Γ-¹⁷ بیفتاد- Γ- جدا گشت- K, VI, T-¹⁶ بر آورد رستم- K, IV, VI, Γ-¹⁵
سپاه- P- سپه- K- سپاه- I, VI, C, Γ-²⁰ چو برنده تیغ از میان بر کشید- Γ-¹⁹ ورا- I-¹⁸
²¹ I-²¹ مرورا-²² K-²² شد جهان ناپدید- K, IV, Γ-²² б. стоит после б. 236 (K-²² б. повтoren).

تو اکنون بدین خرمی باز گرد
 که جای سخن نیست روز نبرد
 بگویش که در جنگ مردن بنام
 به از زنده دشمن بدو¹ شادکام²

۵

بفرمود تا³ بر کشیدند⁴ نای
 بر آمد یکی ابر⁷ و بر شد خروش⁸
 سنانهای الماس در تیره گرد¹¹
 همی¹⁸ نیزه بر مغفر آبدار
 سه روز¹⁶ اندران جایگه جنگ¹⁷ بود
 سپاه اندر آمد چو دریا⁵ ز جای⁶
 همی کز شد⁹ مردم تیزگوش¹⁰
 چو آتش پس پرده¹² لاژورد¹²
 نیامد¹⁴ بزخم¹⁵ اندرون پایدار
 سر آدمی سم اسپان بسود¹⁸

220

1 K, VI—برو 2 I, IV, C—گفتار خام K, VI, Γ, T—доб. (ср. прим. 6):

چو شعبه ز نزدیک او گشت باز * سپهرا بفرمود تا کرد ساز
 ز هر سو—K, VI, T—بهرسو⁵ I—در دمیدند—Γ⁴ ازان رو همی—VI ازان پس همی—K³
 6 T—جای—K, VI—доб.:

همان سعد لشکر بیاورد زود * زیان کرد رستم بدان سعد سود
 فرد شعبه، و عزم علی القتال، و أمر بدق الكوسات، و النفخ فی البوقات و النایات—B
 ز لشکر بر آمد بگردون—VI⁸ گرد—Γ, C—بازگ—K⁷ (ср. прим. 2, ср. прим. 12 к б. 222).
 10 Γ, P—доб.:
 9 IV, C—شدی—VI کر شده—VI کر شدی—IV⁹ خروشی

چو شعبه بیامد بنزدیک سعد * ابا آن سخنهای مانند [چودرنده—P] رعد
 سپهرا بفرمود سعد دلیر * بیماراست [ببیمارستن—P] رزم ورا [را—P]
 همچو شیر

بر [به—P] آمیختند آن دو لشکر بهم * ابر جایگه بر فشرده قدم
 Γ—الماس بمیان گرد—IV الماس ازان تیره گرد—K, VI—الماس گون در بگرد—L¹¹
 ستاره تو گفتی—C تو گفتی ستارهست بر [در—I] لاچورد—I, P, Γ¹² الماس در قلب گرد
 1—L—доб.: شب لاچورد

همان سعد لشکر بیاورد زود * زیان کرد رستم بدان سعد سود
 (ср. прим. 6 к б. 220).
 13 I—همان—Γ همه—I¹⁴ نیاید—I¹⁵ بتاب—K¹⁶ سپه—K¹⁷ I, K, IV,
 بر [به—K, VI, T—] ایرانیان بر بمود آب [کار—K—] I, K, IV, VI, T, Γ—بود جنگ—K, VI, T, Γ¹⁸
 1—K, IV, VI, Γ—доб.: جنگ

بدان چهره و زاد و آن مهر و خوی¹ جهان گر بر اندازه⁴ جوی⁵ همی سخن گوی مردی بر ما فرست بدان تا بگوید که رای⁷ تو چیست سواری فرستیم نزدیک⁸ شاه تو جنگ چنان پادشاهی¹⁰ مجوی نیمیره جهاندار نوشین روان¹³ پدر بر پدر شاه و خود¹⁵ شهریار جهانی¹⁷ مکن پر ز نفرین خویش بتخت¹⁸ کیان تا¹⁹ نباشد نژاد نگه کن بدین²² نامه پندمند چو نامه بمهر اندر آمد بداد بر سعد وقاص شد پهلوان همه غرقه در جوشن و²⁵ سیم و زر

چنین² تاج و تخت آمدت³ آرزوی سخن بر گزافه نگویی همی جهان دیده و گرد و زیبا⁶ فرست بتخت کیان رهنمای تو کیست بخواهیم ازو هرچ خواهی⁹ بخواه که فرجام کار انده آید¹¹ بروی¹² که با داد او پیر گردد¹⁴ جوان زمانه ندارد چنو¹⁶ یادگار مشو بدگمان اندر آیین خویش نجوید خداوند فرهنگ²⁰ و داد²¹ مکن چشم و گوش و²³ خردرا بپند به پیروز شاپور فرخ نژاد²⁴ از ایران بزرگان روشن روان سپرهای زرین و زرین کمر

بدان چهره و—K, VI, I, IV—(I—حایحوی—) I, IV—¹ چرا—VI² بدان چهره و آن زاد و آن مهر و خوی—P آن مهر و آن رای و خوی همان به کز اندازه—K, VI, C—⁴ تخت آیدت—K, VI, C—³ I, IV—⁵ فرستم—IV فرستم بدین نزد—I, K, VI, P—⁸ راه—Л—⁷ دانا—K, VI, T—⁶ دانی(?)—I—⁵ رزم چنین شهریاری—IV شهریاری—I—¹⁰ گویی—Л, IV—⁹ فرستم بنزدیک—C کنون نزد B—66. 161—166 نه переведены.¹² کار انده آرد—VI ازین خواری آرد—I, IV—¹¹ ل—¹¹ جهانرا—C—¹⁷ چنین—VI—¹⁶ و او—I—¹⁵ گشتی—I, K, VI, C—¹⁴ نوشیروان—VI, C—¹³ C—б. оп.; IV—доб.:²¹ آیین—I, IV—²⁰ چون—I, K, IV, VI, P—¹⁹ که تخت—I, K, IV, VI, P—¹⁸ خداوند او را کند آزم—ون * بفرجامشان او بود رهنمون K—²⁵ خسرو نژاد—K—²⁴ گوش و چشم—K, VI—²³ و—I, K, IV, VI—²² برین—Л—²² و оп.

ترا ای برادر تن آباد باد
 که این قادسی گورگه منست
 چنین است راز سپهر بلند
 دو⁴ دیده ز شاه جهان بر مدار
 که زود آید این روز آهرمندی⁶
 چو نامه بمهر اندر آورد⁷ گفت
 که¹⁰ این نامه نزد برادر برد
 130

دل شاه ایران بتو شاد باد
 کفن جوشن و خون¹ کلاه منست
 تو دلرا بدرد² من اندر میند³
 فدی⁵ کن تن خویش در کارزار
 چو گردون گردان کنند دشمنی
 که پیونده⁸ با⁹ آفرین باد جفت
 بگوید جزین هرچ اندر خورد

۳

فرستاده نیز چون¹¹ برق¹² و رعد
 یکی نامه‌یی بر حریر سپید
 بعنوان بر از پور هرمزد شاه
 سوی سعد وقاص جوینده جنگ
 سر نامه گفت از جهاندار پای
 کزویست بر پای²³ گردان سپهر
 ازو²⁴ باد بر شهریار آفرین
 که دارد بفر آهرمن را ببنند
 پیش آمد این ناپسنده کار
 بچن باز گوی آذک²⁹ شاه تو کیست
 135

فرستاد تازان¹³ بنزدیک سعد
 نویسنده بنوشت تابان¹⁴ چو شید¹⁵
 جهان پهلوان رستم نیکخواه¹⁶
 جهان کرده بر خویشان¹⁷ تار و تنگ¹⁸
 بیاید¹⁹ که باشیم با²⁰ بیم²¹ و باک²²
 همه پادشاهیش دادست و مهر
 که زیبای تاجست و تخت²⁵ و نگین
 خداوند شمشیر²⁶ و تاج²⁷ بلند
 به بیهوده این رنج و این کارزار²⁸
 چه مردی و آیین و راه تو چیست
 140

تو- K, VI-⁴ به تیمار من در میند- VI-³ ز مهر(؟)- I-² خود و جوشن(؟)- IV-¹
 پیونده را- I, IV, VI-⁹ پیونده(؟)- P-⁸ و Л-дод.⁷ اهریمنی- I, K, VI-⁶ فدا- VI-⁵
 فرستاد ازین سو- I, IV, C-¹³ باد- I-¹² خاست چون- VI- نیز با(؟)- IV-¹¹ چو- Л-¹⁰
 K,¹⁷ کینمخواه- I, IV-¹⁶ I-б. оп.; نیشتنند پر بیم و چندی امید- I, C-¹⁵ تازان- Л-¹⁴
 IV-²² ترس- K, VI, T-²¹ شرم- I-²¹ بی- T-²⁰ نباید- IV, T-¹⁹ I-б. оп.¹⁸ خسروان- VI-
 I, C-²⁷ تختست- VI-²⁶ گاه- I-²⁵ و زو- I, IV, T-²⁴ کیوان و- I-²³ با شرم و پای
 B-бб. 141-142 не переведены. رنج با کارزار- I رنج و این روزگار- Л²⁸ تیغ و کلاه و کمنده(؟)
 این که- K, P-²⁹

نیارند هنگام¹ رامش نمید²
 کسی سوی آزادگی⁴ ننگرد⁵
 شود روزگار مهان⁶ کاسته⁷
 دهن⁸ خشک و لبها شده لاژورد⁹
 چنین تیره شد بخت ساسانیان
 دژم گشتت وز ما بترید مهر¹¹
 همی بر برهنه نیاید بکار¹³
 نگشتی¹⁵ باورد زان¹⁶ زخم¹⁷ سیر¹⁸
 ز دانش زیان آمدم بر زیان¹⁹
 گر اندیشه نیک و بد²¹ نیستی
 درشتند²² و بر تازیان دشمنند
 ز دشمن زمین رود²⁵ جیحون شود
 ندانند²⁶ کاین رنج کوتاه نیست
 چه سود آید از رنج²⁸ وز کارزار

115
 نباشد بهار و زمستان پدید
 چو بسیاری³ ازین داستان بگذرد
 بریزند خون از پی خواسته
 دل من پر از خون شد و روی زرد
 که تا من شدم پهلووان از میان
 چنین بی وفا گشت¹⁰ گردان سپهر
 مرا تیغ¹² پیکان آهن گذار
 همان تیغ کز¹⁴ گردن پیل و شیر
 نبرد همی پوست بر تازیان
 مرا کاشکی این²⁰ خرد نیستی
 بزرگان که در قادی با منند
 گمانند²³ کاین بیش بیرون²⁴ شود
 ز راز سپهری کس آگاه نیست
 چو بر تخمه پی²⁷ بگذرد روزگار

120
 125

¹ I — ذتابد بهنگام — ² K, IV — доб.:

ز پیشی و پیشی ندارند هوش * نهان بر بد و دوش پشمینه پوش(؟)
 VI, C — доб.:

ز پیشی و پیشی ندارند سود [هوش — C] * خورش نان کشکین و پشمینه بود [پوش — C]
³ I — آزادگان — ⁴ I, K, VI — ⁵ I — б. оп.; K, VI — б. 114 стоит после б. 115 текста. ⁶ I —
 یک — ⁹ I, VI — دهان — ⁸ I, K, IV, T — روزگار بد آراسته — ⁷ K, IV, VI, C — روزگاری بدان(؟)
 ل — ¹⁰ L — ¹¹ IV, C — доб.:

اگر تیر [نیزه — C] بر کوه رویین زخم * گذاره کند زانکه رویین تنم
¹² T — ¹³ K — گذار (без рифмы); K — доб.:

اگر تیغ بر کوه رویین زخم * گذاره کند زانک رویین تنم
¹⁴ I, IV — ¹⁵ I, IV, VI — ¹⁶ VI — ¹⁷ I, K, IV, C, P — ¹⁸ I, C — ¹⁹ I — ²⁰ L — ²¹ I, K, IV, VI, C — ²² I, K, IV —
 بزخم اندر — ²³ I, IV — ²⁴ C — ²⁵ I — ²⁶ I — ²⁷ I, IV — ²⁸ I —
 از — [I — доб.]; روز بد — ²¹ I, K, IV, VI, C — ²² I, K, IV — ²³ I — ²⁴ C — ²⁵ I — ²⁶ I — ²⁷ I, IV —
 کین — ²¹ I, K, IV, VI, C — ²² I, K, IV — ²³ I — ²⁴ C — ²⁵ I — ²⁶ I — ²⁷ I, IV —
 تیغ — ²⁸ I —

نهمان بدتر¹ از² آشکارا شود
 بداندیش گردد پدر بر پسر
 شود بنده بی‌هنر شهریار
 بگیتی کسی را نماند وفا
 از ایران وز ترک وز تازیان
 نه دهقان نه ترک و نه تازی بود
 همه گنجها زیر دامن نهند
 بود دانشومند و زاهد⁶ بنام⁷
 چنان⁹ فاش گردد غم و رنج و شور
 نه جشن¹² و نه رامش نه کوشش¹³ نه کام¹⁴
 پدر با¹⁶ پسر کین سیم آورد
 زبان کسان¹⁸ از پی سود خویش

105
110

دل شاهشان³ سنگ‌خارا شود
 پسر بر پدر همچنمین چاره‌گر
 نژاد و بزرگی نیاید بکار
 روان و زبانها شود پر جفا
 نژادی پدید آید اندر میان
 سخنها بکردار بازی بود⁴
 بمیرند و کوشش بدشمن دهند⁵
 بکوشد ازین تا که آید بکام⁸
 که شادی¹⁰ بهنگام بهرام گور¹¹
 همه چاره⁷ ورزش و ساز دام¹⁵
 خورش کشک و پوشش گلیم آورد¹⁷
 بجویند و دین اندر آرند پیش¹⁹

مردمان C- شاه چون-³ I, K, VI- نهانی بتر ز K, C- نهان ترا(؟)-² I- بهتر-¹ VI-

⁴ I- б. оп.; K- доб.:

بآرایش و زیب جویند نام * ز هر گونه⁷ نیز جویند کام
 بدین‌سان به یزدان نمایند راه * نه افزایش از فرشان تاج و گاه
 گریزند از رادی و راستی * نه‌بیمند ازیشان جز از کاستی
 IV- доб.:

بدین و بدولت فرازند نام * ز هر چه بجویند یابند کام
 نه دولت دهدشان زبن تاج و گاه * نه دینشان بیزدان نمایند راه
 زاهد و دانشی-⁶ I- б. оп. ⁵ I- б. оп. 3-й б. интерполяции K; VI- доб. 1-й б. интерполяции K.

چنین-⁹ I- بدام-⁸ C- б. оп.; I, K, IV, VI, C- زاهد و دانشومند نام-⁷ K, IV, VI- (؟)
¹⁰ I, K, C- رامش-¹¹ VI- б. оп.; K- б. стоит после б. 111 текста; K- доб.:

نه فرّ و نه دانش نه گوهر نه نام. * بکوشش ز هر گونه⁷ ساز و دام
 همه کوشش-¹⁵ I- نه بخشش بود-¹⁴ K, VI- بخشش-¹⁴ IV- نه بخشش و(؟)-¹³ I- نه گنج-¹² I, K
 K, VI- б. стоит после б. 112 текста; K, VI- بچاره ز هر گونه کوشش بود-¹¹ K, VI- ورزش و ساز و نام(؟)
 IV- б. оп. ¹⁶ I- б. ¹⁷ C- б. оп. ¹⁸ L- کسی ¹⁹ K, VI- доб. б. 110 текста.

<p>همه نام بو بکر² و عهر کنند¹ نشیمی درازست پیش³ فراز ز اختر همه تازیانراست بهر شود ناسزا شاو گردن فراز⁵ ز دیما⁷ نهند از بر سر کلاه⁸ نه گوهر نه⁹ افسر¹⁰ نه بر سر درفش¹¹ بداد و ببخشش همی¹⁴ ننگرد نهفته کسی¹⁷ خروشان کند¹⁶(؟) کمر بر میان و کله بر سرست(؟) گرامی شود کژی و کاستی سوار آنک لاف آرد و گفت و گوی²⁰ نژاد و هنر کمتر آید ببر²¹ ز نفرین ندانند باز آفرین</p>	<p>چو با تخت منبر برابر کنند¹ تبه گردد این رنجهای دراز نه تخت و نه دیهیم بینی نه شهر چو روز اندر آید⁴ بروز دراز پوشد⁶ ازیشان گروهی سیاه نه تخت و نه تاج و نه زرینه کفش برنجد یکی¹² دیگری بر¹³ خورد شب آید یکی چشمه¹⁵ رخشان کند¹⁶ ستانند روزشان¹⁸ دیگرست ز پیمان بگردند وز راستی پیاده شود مردم جنگجوی¹⁹ کشاورز جنگی شود بی هنر رباید همی این ازان آن ازین</p>
---	--

¹ K, T - شود VI - بود عثمان - ² L - ³ IV - پیشش I - آمد - ⁴ I, K, IV, VI, C -
شودشان [تان-I] سر از خواسته بی نیاز ⁵ K, IV, T - بپوشید VI - بپوشند ⁶ L - دیما - ⁷ L -
I - (؟) بدرجا ⁸ L - доб.:

گر از چهرشان بر گشایم سخن * همانا که هر گز نیاید بمن
بدیده چو خون و برخ همچو قار * بجای برهشان بود سوسمار
خورش دوغ دارند و نان جوین * نخوانند یک بر دگر آفرین
سر و پاتهی و شکم گرسنه * ز جامه تن خوارشان برهنه
نه افسر نه طوق و نه زرینه کفش * نه هنگام پیکار کوس و درفش (93 ب. ص)

اختر ¹⁰ K, VI - نه هر گونه - ⁹ IV -
کسی - ¹¹ VI - کوس و درفش ¹² K, VI - کسی ¹³ VI - آید ¹⁴ I - ببخش کسی - ¹⁵ K, IV, T -
یکی را - ¹⁶ K, VI - برهنه بسی را - ¹⁷ L - کنند ¹⁸ L - چشم ¹⁹ K, VI, T - بدو - ²⁰ K, VI -
سواران شوند از در گفت و گوی ²¹ I - رزمجوی - ²² I, IV, C - شتابنده روز و شبان
K, VI - доб.: سوارش ز لاف آورد گفت و گوی - ²³ VI - سواران گه لاف بر گفت و گوی

هم باشد ز بن فرّ آزادگان * بلندی گزینند بی مایگان
²⁴ I - (؟) K, VI - ب. стоит после б. 82 текста.

بکوشید و بخشنده باشید نیز¹ ز خوردن بفردا ممانید چیز²
 که من با سپاهی بسختی درم برنج و غم و شوربختی درم
 رهایی³ نیابم سرانجام ازین چوشا⁴ باد نوشین ایران⁵ زمین⁶
 چو گیتی شود تنگ بر شهریار تو گنج و قن و جان گرامی مدار
 کزین تخمه نامدار ارجمند بگیتی جزو نیستمان یادگار⁹
 ز کوشش⁷ مکن هیچ⁸ سستی بکار ز ساسانیان یادگار اوست¹⁰ بس
 دریغ این سر و تاج و این مهر و داد که خواهد شد این¹³ تخت شاهی بباد¹⁴
 تو پردود¹⁵ باش و بی آزار¹⁶ باش ز بهر تن شه بتیمار¹⁷ باش¹⁸
 گر اورا بد آید تو شو¹⁹ پیش اوی بشمشیر بسپار²⁰ پرخاشجوی²¹

بجز نام نیکو ممانید نیز—K, VI که جز نام نیکو نماند بچیز(؟)—I² چیز—K, VI¹
 Л—доб.:⁶ بایران—IV⁵ خوش آن—I⁴ زمانی—I³ C—б. оп. (без рифмы); نیز—IV
 خنک شهر ایران و آن شهریار * خنک روز شادی و بهروزگار
 که چون او نباشد دگر شهریار—K, VI; I, IV—б. оп.; ایچ—K, VI, C⁸ بکوشش—P⁷
 ثم أطال الكتاب: 83—128 стоит фраза: Б—далее вместо перевода бб. 83—128
 T—جز او نیست پروردگار—T
 K, VI—доб.:¹² و K, IV, VI, C, P—доб.¹¹ یادگارست—I, K, IV, VI, C¹⁰ فی هذه المعنی
 نگه دار اورا بروز و بششب * که تا چون بود کار من با عرب
 L,¹⁶ پیروز—P¹⁵ IV—б. оп.¹⁴ شدن—I, K, VI, T¹³ C—доб. этот б. после б. 82 текста.
 P—جهاندار—P¹⁸ همیشه بپیش جهاندار—I, K, IV, C¹⁷ L—порядок бб.: 85, 88 86, 87, 91,
 89, 90; IV—доб.:

نگهدار اورا بروز و بششب * که تا چون بود کار من با عرب (ср. прим. к б. 84)
 بکوشش مکن هیچ سستی بکار * بگیتی جز او نیست پروردگار (ср. б. 83)
 L—доб.:²¹ و یاوه مگوی—I, C²¹ و K, IV, VI—доб.²⁰ سر—K, IV, VI, C¹⁹
 که این کیش را روزگاری نماند * ز ساسانیان یادگاری نماند
 K, VI—доб.:

بایران چو گردد عرب چیره دست * شود بی بها مرد یزدان پرست
 بمرید فروزنده این آذران * ازین بی هنر خیردسر تازیان
 که این کیش را روزگاری نماند * ز ساسانیان شهریار نماند
 IV—доб. 1-й и 2-й бб. этой интерполяции с вариантом 2-го б.:
 ازین دیوخو بی هنر سروران

<p>همی تاز¹ تا آذربادگان همیدون گله هرچ داری ز اسپ ز زابلستان³ گر ز ایران سپاه بدار و بیوش و بیماریار مهر ازو⁶ شادمانی⁷ و زو در⁸ نهیب سخن هرچ گفتیم بمادر بگوی درویش ده از ما و بسپار پند گر از من بدآگاهی آرد کسی چنان دان که اندر سرای سپنج چو گاه آیدش زین جهان بگذرد همیشه بیزدان پرستان گرای که آمد بتنگ اندرون روزگار تو با²¹ هر²² که از دود²³ ما بود همه پیش یزدان نیایش کنیید .</p>	<p>بجای بزرگان و آزادگان² ببر سوی گنجور آذرگشسپ هرآنکس که آیند زنهار خواه⁴ نگه کن بدین گردگردان⁵ سپهر زمانی فرازست و روزی⁹ نشیب¹⁰ ندیدند همانا مرا نیز روی¹¹ بدان تا نباشد بگیتی نژند¹² مباش اندرین کار غمگین بسی¹³ کسی کو¹⁴ نهد گنج با¹⁵ دست¹⁶ رنج¹⁷ ازان رنج او دیگری بر خورد¹⁸ بپرداز دل زین سپنجی سرای ندیدند مرا¹⁹ زین سپس²⁰ شهریار اگر پیر اگر مرد برنا²⁴ بود شب تیره اورا²⁵ ستایش کنیید²⁶</p>	<p>65 70 75</p>
--	---	-------------------------

¹ I—(؟) داز² Л—б. оп.; Б—آذربایجان—...; далее бб. 65—68 не переведены.

³ K, VI—زاولستان ⁴ Л—б. оп. ⁵ K, VI, C—کارگردان ⁶ K, VI, T—کز و ⁷ K, IV, VI, T—درویش ⁸ K, IV, VI, P—با ⁹ K, VI, T—فراز و زمانی ¹⁰ Л—б. оп. ¹¹ I—درویش ¹² I—б. оп. ¹³ Б—бб. 71—77 не переведены. ¹⁴ K, VI—هرآنکو ¹⁵ K, VI—بی ¹⁶ Л—доб. و ¹⁷ IV—پاداش رنج ¹⁸ K, IV, VI, P—доб. ¹⁹ K, VI—بی ²⁰ K, VI—بی ²¹ K, VI—بی ²² K, VI—بی ²³ K, VI—بی ²⁴ K, VI—بی ²⁵ K, VI—بی ²⁶ K, VI—بی

ز گنج جهان رنج پیش آیدش * چو [جز—IV] از بار [داز—IV] تیمار پیش آیدش
¹⁸ Л, I, P—б. оп.; K, IV, VI, P—доб.:

چه سودت پس این همه رنج و آز * که از بیشتر کم نگردد نیاز
هرآنکس—VI²² دگر—IV که تا—K²¹ ندیدند زین پس کسی(؟)—K²⁰ نباشد کسی—VI¹⁹
جهان آفرین را—I, K, VI²⁵ گر مرد دانا—L²⁴ تو با مردم خویش کز ما بود—L²³
²⁶ K, IV, VI—доб.:

بیدزدان [بایدزد—IV] کنیید از زمانه پناه * جز اورا مدانیید فریادخواه
[بجز وی میباشید فریادخواه—IV]

که^۱ از قادسی^۲ تا لب رودبار
 وزانسو^۵ یکی بر گشاییم^۶ راه
 بدان تا خریم و فروشیم چیز
 پذیریم ما^۸ ساو و باژ گران
 شهنشاهرا نیز فرمان بریم
 چنین است گفتار و کردار نیست
 برین نیز جنگی بود هر زمان
 بزرگان که با من^{۱۱} بجنگ اندرند
 چومیروی^{۱۳} طبری^{۱۴} و^{۱۵} چون ارمنی
 چو کلبوی^{۱۷} سوری^{۱۸} و این مهتران
 همی سر فرازند کایشان کینند^{۱۹}
 اگر مرز و^{۲۲} راهست اگر نیک و بد^{۲۳}
 بکوشیم و مردی بکار آوریم
 نداند کسی^{۲۵} راز گردان سپهر
 چو نامه بخوانی خردرا مران
 همه گرد کن خواسته هرچ هست

1 I - گر 2 IV - (؟) پارسی VI - (؟) فالسی 3 VI - بر 4 B - 66. 48-50 переданы так:
 و هم یلتمسون أن نقاسمهم الأرض فیکون لهم ما وراء الغرات و یکون لنا ما دونه علی
 (ср. комментарий издателя).
 5 K, VI, C - وزان پس 6 I, K, IV, VI, T - بر گشایند 7 I, K, IV, VI, C - وزان 8 IV, VI,
 C - ما 9 I - 66. 51 и 52 оп.; B - эти 66. не переведены. 10 I - (؟) اختر 11 IV - ما 12 I - 6. оп.
 13 Л - (؟) مردوی IV - مردوی 14 VI - طنزی 15 IV - و چون راد و 16 I - 6. оп. 17 K,
 VI - بر ایران 18 I - رازی C - ماهوی سوران 19 I, K, VI, T - که اند 20 Л - چه اذد - K, VI, T,
 [مرز - IV] 21 I, K, IV - و 22 I, K, IV - چه اذد - K, VI, T,
 23 VI - بید و 24 K, VI, P - که اکنون چگونست با ما بمهر 25 I - ندانست کسی 26 I - بایران شان - K,
 IV - که این چند گه گشت با ما بمهر 27 I - 6. оп. 28 K - (؟) بیندیش VI - بینداز
 (метр нарушен). 29 I - 6. оп. 30 I,
 IV - جامه و بر - IV جامه های T

40 که این خاذه از پادشاهی تهمیست
 ز چارم² همی بنگرد³ آفتاب
 ز بهرام و زهرهست⁴ مارا گزند
 همان تیر و⁷ کیوان برادر شدست
 [چنین است و⁹ کاری بزرگست پیش
 همه بودنیها بهبینم¹² همی
 بر ایرانیان¹⁵ زار و¹⁶ گریان شدم
 دریغ این سر و تاج و این داد و تسخت¹⁷
 45 کزین پس شکست آید¹⁹ از تازیان
 برین سالیان چار صد بگذرد
 ازیشان فرستاده آمد بمن

¹ K, IV, VI—доб.:

خور و ماه و ناهید با تازیان * چنان شد کز اختر نیاید [بیباید-IV] زیان
 بنگرم(?)—K³ جاه(?)—K² و اتفقت الشمس و القمر و الزهرة فی طالع العرب—B
 بجنگ بزرگان بد [بزرگانش—C] آمد—I, IV, C⁵ درین—VI⁴ گرفتم من از ارتفاع—VI
 I—б. оп.⁸ نیز—K, VI⁷ ز بهرام نیزست—I, IV⁶ K, VI—б. оп.⁴⁰ steht после б. 40 текста.
 وزو—K, IV, P—¹³ نهبینم(?)—K¹² همی سیری آید—I¹⁰ و—K⁹ оп.
 و الأولى آن أوثر السکوت و أفوض الأمر الی مالک الملک و
¹⁴ Б—бб. 42—46 переданы так: K, IV, VI, C—доб.: الملکوت (ср. прим. издателя);

چو آگاه گشتم ازین [من از—VI] راز چرخ * که مارا ازو نیست از [وز—VI] بخت برخ
 [جز رنج برخ—C]

[که مارا ز دولت نماندست برخ—IV]

و اورنگ و—K, VI, C سر و کار این تاج و بخت—I¹⁷ و—L, I, IV¹⁶ لاپرانیمان—L¹⁵
 I, K, IV, VI—доб.:²⁰ آمد—IV¹⁹ آیین و بخت—I, K, VI, C¹⁸ بخت

شود تیره این تاج ساسانیان * زیان گردد این اختر پر زیان [کاوایان—VI, K]

از—IV²⁴ گفت—L, IV²³ نسپرد—K, IV, VI, T²² بکس—I²¹

عمر سعد و قاسم را با سپاه
 چو آگاه شد زان سخن یزدگرد
 بفرمود تا پور هر مزد راه^۳
 که رستم بدش نام و بیدار بود
 ستاره شمر بود و بسپار هوش^۶
 برفت و گرانمایگانرا ببرد
 برین^۸ گوذه تا ماه بگذشت سی
 [سی کشته شد لشکر از هر دو سوی
 بدانست رستم شمار سپهر
 همی گفت کاین^{۱۳} رزم را روی نیست
 بیاورد صلاب و اختر گرفت
 یکی نامه سوی برادر ببرد
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 دگر گفت کز گردش آسمان
 گنه کارتر در^{۱۸} زمانه منم

فرستاد تا جنگ^۱ جوید ز شاه
 ز هر سو سپاه اندر آور کرد^۲
 به پیماید و بر کشد با^۴ سپاه
 خردمند و گرد و جهاندار بود^۵
 بگفتار موبد نهاده دو گوش^۷
 هر آنکس که بودند بیدار و گرد
 همی رزم جستند در^۹ قادیسی^{۱۰}
 سپه یک ز دیگر نه بر گاشت روی^{۱۱}
 ستاره شمر بود^{۱۲} و با داد و مهر
 ره آب شاهان بدین^{۱۴} جوی نیست^{۱۵}
 ز روز بلا دست بر سر گرفت^{۱۶}
 نوشت و سخنها همه یاد کرد
 کزو دید نیک و بد روزگار
 پژوهنده مردم شود بدگمان^{۱۷}
 ازیرا^{۱۹} گرفتار آهرمنم^{۲۰}

بر گزینند I-^۴ شاه I, K, IV, VI-^۳ سپاه پراگنده را کرد گرد VI-^۲ رزم K, C-^۱
 5 K, VI-^۵ سپه را ز دشمن نگهدار بود-^۶ بسپار کوش K-^۷ Л, C-^۷ доб. интерполяцию 16 бб. (см. приложение XIV).
 8 I, C-^۸ بدین 9 Л, VI-^۹ K-^{۱۰} (؟) با 10 IV-^{۱۰} (؟) پارسى 11 Л-
 شب و روز آویزش و جنگ بود * دل رستم نامور تنگ بود
 I-б. оп.; K, IV, VI-^{۱۱} доб.:

همی چاره تازیان کم شناخت * اگر چند در جنگ سر بر فراخت
 فالتقوا هنالك و جرت بینهم وقعة عظيمة. و كانت الحرب بينهم أولًا سجلا و قتل B-
 15 I-б. 31 برین IV-^{۱۵} برین I-^{۱۴} این I-^{۱۳} و-^{۱۲} Л 12 من الجاذمین خلق کثیرا
 16 I-^{۱۶} обратный порядок мисра. 17 K, VI-^{۱۷} (؟) شادمان 18 I-^{۱۸} (؟) کرد
 19 I-^{۱۹} (؟) ازیران 20 K, IV, VI-^{۲۰} اهریمنم

<p>درازست گفتار چندین مناز¹ چو پرویز با تخت و افسر نه‌ای³ چه کرد این بر افراخته هفت گرد کلاه بزرگی⁵ بسر بر نهاد منم پای فرزند نوشین روان⁶ خور⁷ و خوشه و برج ماهی⁸ مراست نیازم آذرا که مهتر¹⁰ بود¹¹ همان رزم و¹⁴ تنیدی و مردانگی نه گنج و نه دیهیم شاهی نه¹⁷ تخت¹⁸ بینداز²⁰ کام و بر افراز نام²¹ همی ماه و خورشید بر سر گذشت²⁵</p>	<p>تو بیجان شوی او بماند دراز تو از آفریدون² فزونتر نه‌ای بژرفی نگه کن که با یزدگرد چو بر خسروی گاه⁴ بنشست شاد چنین گفت کز دور چرخ روان پدر بر پدر پادشاهی مراست بزرگی هم هرک کهتر⁹ بود نجویم¹² بزرگی¹³ و فرزاندگی که بر کسی نماند همی زور و¹⁵ بخت¹⁶ همی نام جاوید باید¹⁹ نه کام برین²² گونه²³ تا سال شد بر دو هشت²⁴</p>
---	---

ز جم و فریدون—K² حدیثی درازست چندین مساز [مناز—VI, T—] I, K, IV, VI, T—

³ K, IV, VI— доб.:

چو جم شید دیوت بفرمان نمود * چو کاووسی جاننت گرزمان نمود
و گر شاه گردی سر انجام چه * باآغاز ملکست و فرجام چه
—VI, T—⁶ بلندی—L⁵ تخت—I, K, IV, VI, C—⁴ C— доб. вариант первого из этих двух бб.
—VI, P—¹⁰ مهتر—VI, P—⁹ ماه و ماهی—IV—چرخ و ماهی—I—⁸ جد(؟)—⁷ نوشیروان
بجویم(؟)—VI, C—¹² و ساجذب بأعضاء الأصغر، و أزيد مراتب الأكابر...—B—¹¹ C—ب. оп.;
—K, VI—¹⁶ و—IV, P—روز و—I, K, IV, VI, T—¹⁵ و—L, I, IV—¹⁴ بلندی—IV, T—¹³
—K, IV,²¹ بر انداز—L—²⁰ مازد—I, C—¹⁹ بخت—K, VI—¹⁸ و شاهی و—IV—¹⁷ تاج و تخت
VI, C— доб.:

ز نامست تا جاودان زنده مرد * که مرده شود کالبد زیر گرد
چه نیکو بود شاه را داد و دین * ز نامشی زبانها پر از آفرین
بر آنم که تا زنده ماند تنم * بن [بر—K, IV] و بیخ بد از جهان بر کنم
(ср. 2-й б. приведенной интерполяции) و ما أحسن حلیمة العدل و الدین علی نعو السلاطین!—B—
—K, VI—²⁴ دو هفت—K, VI—²⁴ گفته—L—²³ بدین—K—²² أئت علی ملکہ ستة عشر عامًا—B—
—K, IV, VI, C—²⁵ همه آرزو روز بر شاه رفت(؟)—VI—
B— доб. сходный отрывок (см. интерполяцию).

پادشاهی^۴ یزدگرد

۱

بم‌ماه سفندارمذ^۲ روز ارد^۳
 چو^۵ از گردشی روز بر گشتت سپهر
 نگشستی سپهر بلند از برم
 چه گویم جز از^۶ خام‌مشی نپست روی^۷
 نماذد^۸ همی بر کسی بر دراز^۹
 ندارد کسی آلت داوری^{۱۰}
 ز تیمار گیتی میر هیچ نام
 سرانجام خاکست^{۱۱} بالین تو
 بس ایمن مشو بر سپهر بلند
 چنان دان که از بی‌نیازی کند^{۱۴}

چو بگذشت زو^۱ شاه شد یزدگرد
 چه گفت آن سخن‌گوی مرد دلیر^۴
 که باری نژادی مرا مادرم
 بپرگار تنگ و میان دو گوی
 نه روز بزرگی نه روز نیاز
 زمانه زمانه‌ست چون بنگری
 بیمارای خوان و پیمای جام
 اگر چرخ گردان کشد زین تو
 دسترا بتیمار چندین^{۱۲} میند
 که^{۱۳} با پیل و با شیر بازی کند^{۱۴}

5

10

¹ I, K, IV—ازو—T او—² K, P—سپندارمذ—³ IV—ارد—VI—б. оп.; Б—бб. 1—13 не переведены, вместо них дан большой отрывок с пояснением: ⁴ IV—دلیر ⁵ I, K, IV, VI, T—که ⁶ I, K, IV, VI, P—که جز—⁷ C—б. оп. ⁸ T—بماذد ⁹ K—доб.:
 بدولت مناز و ز محنت منال * که این هر دورا زود باشد زوال
 نه شادی بماذد نه اندوه و غم * نه بیداد ماند نه داد و ستم
 بهر گونه بگذرد روزگار * تو تخم بدی تا توانی مکار
 پیشی—¹² K, VI—¹¹ I, K, IV, VI, T—خشتست ¹⁰ K, VI, P—مکن داوری—
 کنی(۹)—¹⁴ IV—¹³ I, IV—چو

چنین است کردار گردنده دهر
 بخور هرچ داری² بفردا مپای
 ستاند ز تو دیگری را دهد
 بخور هرچ داری فزونی بده
 هرآنکه که روز تو اندر گذشت
 ننگه کن کزو چند یابی تو بهر¹
 که فردا مگر دیگر آیدش³ رای
 جهان خوانیش بی گمان بر جهد⁴
 تو رنجیده ای بهر⁵ دشمن منه
 نهاده همه⁶ باد گردد بدشت⁷

15

دگر کس کلاه کبی بر نهد—P⁴ آیدت—L³ یابی—IV² 11 стоит после б. 12. —L¹
 K—доб.:⁷ همی—IV, C⁶ بخش—K⁵

پس آنکه که چون روز شد خواسته * بهر جای گردد همه کاسته
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی روانت به نیرو شود
 IV—доб.:

ننگه کن که چندین بزرگان دهر * جز از خاک ما این ندارند بهر
 پس آن به که چون روز نو خواسته * بمایست گردد همی کاسته (?)
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی ترا نام نیکو شود
 VI—доб.:

پس آنکه چو روز تو شد خواسته * بهر جای گردد همه کاسته
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی روانت بنیرو شود
 بدشمن رسد آنچه بودت بگنج * بخور تا روانت نباشد برنج
 C—доб.:

بدشمن رسد آنچه باشد به گنج * بده تا روانت نباشد برنج
 B—в начале и конце царствования добавляет отрывки, отсутствующие в *Shāh-nāme*, с пояснением: وقال
 غیر صاحب الکتاب

پادشاهی^۱ فرخ زاد

بران تخت شاهپیشی بنشاندند^۱
 ز نیکی دهش^۳ بر جهان آفرین
 نخواهم جز از^۴ ایمنی در جهان
 چو من شاه باشم نگردد بلند
 نیارد بکار^۶ اندرون کاستی
 نجویم^۷ ابر^۸ بی گزندان گزند^۹
 بخاک اندر آمد سر و^{۱۰} بخت اوی^{۱۱}
 یکی بنده^{۱۵} در^{۱۶} می بر آمیخت زهر^{۱۷}
 هراذکس که بشنید بر وی^{۲۰} گریست
 ز هر سو همی^{۲۲} دشمن آمد پدید^{۲۳}

ز جهرم فرخ زانرا خواندند
 چو بر تخت بنشست و^۲ کرد آفرین
 منم گفت فرزند شاهنشهران
 ز گیتی هراذکس که جوید گزند
 هر^۵ انکس که جوید بدل راستی
 5 بدارمش چون جان پاک ارجمند
 چو یک ماه بگذشت بر تخت اوی
 همین^{۱۲} بودش از روز و^{۱۳} آرام^{۱۴} بهر
 بخورد و یکی^{۱۸} هفته زان پس^{۱۹} بزیست
 همی^{۲۱} پادشاهی بپایان رسید
 10

^۱ I—б. 1 стоит после б. 2. ^۲ K, IV, VI, T—و оп. ^۳ VI—بنیکی جهش P—بنیکی جهش
^۴ I, K, VI, T—بجز ^۵ Л—هم ^۶ I, C—بداد ^۷ VI—نخواهم ^۸ Л, IV—بر ^۹ K, IV, VI—доб.
 интерполяцию б бб.; C—доб. варианты бб. 1, 2 и 4 интерполяции, C и P доб. б. 6 интерполяции (см.
 приложение XI). ^{۱۰} I, K, VI, C—و оп. ^{۱۱} IV—б. оп.; K, IV, VI, T—доб. интерполяцию: K—8 бб.,
 IV—12 бб., VI—9 бб., T—11 бб. (см. приложение XII). ^{۱۲} I—چنین IV, T—همی ^{۱۳} K, IV, C—
 و оп. ^{۱۴} I—(؟) آرام از رود آرام ^{۱۵} K, IV, T—سپه چشم ^{۱۶} I, K, IV, T—با ^{۱۷} VI—б. оп.
^{۱۸} K—یک و ^{۱۹} VI—دیگر ^{۲۰} I, IV—مرگش ^{۲۱} VI—فرخ زاد ^{۲۲} VI—زهر گوشه ^{۲۳} K, IV, VI, C—доб.:
^{۲۱} K—همان VI—چو آن VI—همان ^{۲۲} VI—زهر گوشه ^{۲۳} K, IV, VI, C—доб.:
 نگونسار شد تخت ساسانیان * از ان زشت کردار [بدخواه—K] ایرانیان [VI—
 چه سود از دلیری ایرانیان—VI]

همی بود بر تخت بر¹ چار ماه به پنجم شکست اذدر آمد بگناه
 از آزرم گیتی بی آزرم گشت پی اختر رفتنش² نرم گشت
 شد او نیز و آن تخت بی شاه ماند³ بکام دل مرد بدخواه ماند³
 همه کار گردنده چرخ این بود ز پرورده خویش پر کین بود⁴

10

¹ K, VI— تا ² I, K, IV, VI— رفتن اخترش ³ I, IV— شد ⁴ K, VI— доб.:

کرا دولت و بخت یاری دهد * ورا بر جهان کامگاری دهد
 چو گم کرده ای باز یابد رواست * نه گردون بکام دل پادشاست
 چه نیکو بود داده شهریار * گران شهر یاری بود پایدار
 نه کاهد نیفزاید از بخش چرخ * بآخر همانست کاولش نرخ
 نه ز افزون فزاید(؟) نه کاهد ز غم [VI—کم] * چنین است آیین چرخ دژ
 IV— доб. варианты 3 бб. этой интерполяции в таком порядке: 1, 4, 3; Б — доб. большой отрывок с вводными словами: ... و قال غیر صاحب الکتاب...

پادشاهی آزرمدخت

ز تاج بزرگان² رسیده بکام³
گرفت این جهان جهانرا بدست
جهان گشته⁵ و کار کرده ردان
کزین پس همه خشت بالین کنیم
چنانم مراورا⁶ چو پروردگار⁷
به پیچید ز آیین و راه¹⁰ خرد
ز دهقان و¹² تازی و رومی شمار¹³

یکی دخت دیگر بد¹ آزرمد نام
بیامد⁴ بتخت کیان بر نشست
نخستین چنین گفت کای بخردان
همه کار بر داد و آیین کنیم
هرآنکس که باشد مرا دوست دار
کسی کو ز پیمان⁸ من⁹ بگذرد
بخواری تنش را¹¹ بر آرم بدار

T-² یکی دیگری دختر P- یکی دختری دیگر K, VI, C- یکی دختری بود I, IV-¹
جهان دیده I, K, IV, VI, T-⁵ برآمد I-⁴ شد [I-] او شاد کام I, K, IV, VI, C-³ بزرگی
I, IV, T-⁶ من او را K, VI-⁷ б. оп.; IV, C-⁷ доб.:

مراورا بدینار یاری کنم * گنه گر کند بردباری کنم
بریده K, VI, P-⁸ چو زنده تنش را L-¹¹ آیین راه و L-¹⁰ ما K, IV, VI-⁹ فرمان VI-⁸
K, IV, VI-¹³ доб. سوار K, VI-¹³ L-¹² و оп. سرش را

همه شهر ایران ازو شادمان * نمازند اندر ایران یکی بدگمان
ز دادش بخورد آب با میش گرگ * بشاهی بید چون قباد بزرگ
بزرگان برو آفرین خواندند * همه کشور او را بفرمان شدند
ز ترک و ز روم و ز هند و ز چین * مراورا بدی هدیه و آفرین
VI-⁸ вариант 2-го мисра 3-го б.: P-⁸ доб. варианты 3 бб. этой интерпо-
ляции в таком порядке: 3, 1, 4.

ز لشکر بسی¹ نامور بر گزید²
 بدو گفت کای بدتن کینه جوی
 چنان چون بود درخور ناسزا
 برانم ز گردن ترا⁴ جوی خون⁵
 بزین اندرون نوز⁶ نابوده⁷ راست
 فگنده بگردن درون پالهننگ
 بمیدان کشمید آن خداوند کین¹¹
 بفتراک بر گرد کرده کمند
 زمان تا زمانش بینداختی¹³
 بران کتره بر بود¹⁶ چند آفرین
 همی رفت خون از برش¹⁹ نرم نرم
 چرا جویی از کار بیداد داد²¹
 نجست²³ از بر خاک باد سپهر
 بید²⁵ ناگهان کز پرگار اوی
 ابا خویشستن نام نیکی بمرد
 توانا بهر کار و ما ناتوان²⁷

خیر چون بنزدیک پوران رسید
 بمردند پیروزرا پیشی اوی³
 ز کاری که کردی بیابی جزا
 مکافات یابی ز کرده کنون
 ز آخر هم آنگه یکی کتره خواست
 بمستش بران باره بر همچو سنگ⁸
 چنان⁹ کتره تیز¹⁰ نادیده زین
 سواران بمیدان فرستاد چند
 که تا¹² کتره اورا همی تاختی
 زدی هر زمان خویشستن¹⁴ بر زمین¹⁵
 چنین تا برو¹⁷ بر بدزید¹⁸ چرم
 سرانجام جانش²⁰ بخواری بداد
 همی داشت این زن²² جهانرا بهر
 چو شش ماه بگذشت بر کار²⁴ اوی
 بیک هفته بیمار گشت²⁶ و بمرد
 چنین است آیین چرخ روان

¹ K, IV, VI, P— یکی ² K, IV, VI—доб. интерполяцию: K, VI—30 бб., IV—29 бб. (см. приложение IX). ³ K, IV, VI—روی شاه نو دید روی ⁴ P—تو ⁵ I, K, IV, C—
 بآیین دیوان بریزمت خون—VI چنان چون بود در خور سرنگون [K, IV—رهنمون] ⁶ Л, IV—نیز ⁷ I, K, IV, VI, C—ناگشته ⁸ I, K, IV, VI, C—سنگ چو سنگ—
⁹ K, VI—چو آن ¹⁰ Л—تند ¹¹ VI—دین ¹² K, VI—با ¹³ I, IV, T—برانداختی ¹⁴ VI—
¹⁵ IV—بدو—Л ¹⁶ IV—خواند ¹⁷ هر زمانش بروی زمین—K ¹⁸ هر زمانش همی
¹⁹ I, IV, T—تنش ²⁰ IV, VI—جانرا ²¹ K, IV, VI, C—доб.:

جز از [بجز—IV] بد نباشد مکافات بد * چنین از ره داد یزدان [دادن—IV, C] سزد
²² K, VI—توران ²³ IV—نجست ²⁴ P—از کار ²⁵ IV—بشد ²⁶ I, IV, T—
 پیکارکوی(?)—VI ²⁷ K, IV, VI, C—доб. интерполяцию: K, VI—9 бб., IV—6 бб., C—8 бб. (см. приложение X);
 و قال غیر صاحب الکتاب... B—доб. 2 фразы с вводными словами:

پادشاهی^۵ پوران دخت^۱

چو زن شاه شد کارها گشت خام
بزرگان برو گوهر افشانند^۳
نخواهم پراگندن انجمن
توانگر کنم تا نماند برنج
که از درد^۶ او بر من آید گزند
بر آیین شاهان کنم گاه را^۷
بیاورد ناگاه^۸ مردی درست^۹

یکی دختری بود پوران^۲ بنام
بران تخت شاهیش بنشانند
چنین گفت پس دخت پوران^۲ که من^۴
کسی را که درویش باشد ز گنج
مبادا ز گیتی^۵ کسی مستمند
ز کشور کنم دور بدخواه را
نشانی ز پیروز خسرو بجست

5

^۱ Все рукописи—توران دخت، T و B—پوران ^۲ Все рукописи—توران ^۳ K, IV, VI—دوب.:

به ایران هرآنکس که بد نامدار * بررفتند نزدیک آن کامگار
راه را—^۷ K, VI ^۶ رنج—VI ^۵ K, VI, C ^۴ K, VI—من که من—VI—دوب.:

ز ایران بمرم پی بی [گم—VI] رهان * چنان چون بود رسم و ساز مهان
[شاهنشهان—VI]

سخن بشنوم از لب بخردان * نه پیچم ز آیین و راه ردان
بدانرا ز بد دست کوه کنم * سوی داد و نیکی همی ره کنم
بدردم من از کشته شاه اردشیر * نمانم بدخواه او روز دیر—VI
[نمانم بدخواه او روز دیر—VI]

^۹ K, IV ^۸ بیگانه—K, VI, C ^۵ I, IV—بی گاه—IV—دوب. варианты 3-го и 4-го бб. этой интерполяции.
VI—دوب. (ср. прим. к бб. 4, 5, 7 следующей интерполяции):

که نزد گرازست بی درد و غم * نشست شب و روز بی [با—IV] دل درم

به‌پیم‌چمید و بر زد یکی باد سرد
 سپه تیغ‌ها بر کشیدند پاک
 همه شب همی خنجر انداختند
 همی این ازان بستند و آن² ازین
 پراگنده گشت⁵ آن سپاه بزرگ
 [فراوان بماندند بی شهریار
 بچستند فرزند شاهان بسی
 بزاری بران خاک دل پر ز درد¹
 بر آمد شب تیره از دشت خاک
 یکی از دگر باز نشناختند
 یکی یافت³ نفرین دگر آفرین⁴
 چو میشان بددل⁶ که بینند⁷ گرگ
 نیامد کسی تاج را خواستار⁸
 ندیدند زان نامداران کسی⁹

¹ P— درد ز درد— I, K, IV, VI, C—б. оп. ² I— آن و بستدی (метр нарушен).

³ VI—بود T—کرد ⁴ K—доб.:

چو پیدا شد آن دیمه² زرد رنگ * ازو کوه شد همچو پشت پلنگ
 ز لشکر بسی‌کشته و کوفته * سوار و سپه یکسر آشوفته
 IV—доб.:

چو پیدا شد آن مطرد زرد رنگ * بشد کور (کوه؟) سر زو چو پشت پلنگ
 بسی خسته بود و بسی کوفته * سوار و سپه بر آشوفته
 VI—доб.:

ز لشکر بسی خسته و کوفته * سوار و سپه یکسر آشوفته
 P и C—доб. варианты этих двух бб. ⁵ K, IV, P— شد ⁶ VI, C— بی‌دل ⁷ I— بینند K, P—
 I—б. оп.; Л— چو میشان که یابند ناگاه

چو خورشید تابنده بنمود روی * بر آسود آن لشکر جنگجوی
⁹ K, IV, VI—доб. интерполяцию (см. приложение VIII): K—16 бб., IV—5 бб., VI—13 бб.

<p>35 بدیشان چنمین گفت شهران گراز¹ گر ایدونک بر³ من نسازید بد هم اکنون بنیروی یزدان پاک چنمین یافت پاسخ ز ایرانیمان همه لشکر امروز یار توایم چو بشنید زایشان ز ترکش نخست⁷ بر اندگیخت از جای اسپ سیاه 40 کمانرا بمازو همی در کشید بشورش گری تیر بازه¹² بمست بزد تیر ناگاه بر پشت او همه تیر تا پر در خون¹⁶ گذشت¹⁷ 45 ز باره در افتاد²⁰ سر²¹ سرنگون</p>	<p>که این کار ایرانیمان شد دراز² کنید آنک⁴ از داد و گردی⁵ سزد مرورا ز باره در آرم⁶ بخاک که بر تو مبادا که آید زیان گرت زین بد آید حصار توایم یکی تیر پولاد پیکان بجست⁸ همی داشت لشکر مرورا نگاه⁹ گهی در¹⁰ بر و گاه بر¹¹ سر کشید چو شد غرقه¹³ پیکانش بگشاد شست¹⁴ بیفتاد تازانه از مشت او¹⁵ سر آهن از نافی¹⁸ بیرون گذشت¹⁹ روان گشت زان زخم او جوی خون²²</p>
---	---

¹ K, VI—جراز—B—مهران گراز—² K, VI—доб.:

به بین تا چه آمد بایرانیمان * ز دشمن چه آمد بتخم [بتخت—VI] کیان
چو باید که درمان این من کنم * بکوشم که رنج از شما بفرکنم
هماننا که این آرزوی شما * بیاریم(?) [سرآریم؟—VI] و این گفت و
گوی شما

و لا—B—آزادمردی—T—رادمردی—I, IV, VI—زادمردی—K—⁵ آنچه—IV, C—⁴ با—K, VI—³
نسخته الیوم من—B—من اورا ز تخت اندر آرم—I, K, IV, VI, T—⁶ تتجنبوا طریق الحرية
همی جست بر شاه بی مایه—K, IV, T—⁸ این گرد خسروپرست—K, IV, T—⁷ التخت
K, IV, VI, T—فأخرج نشابة علیها نصل من الفولاد—(بعد از ترجمه ب. 38 متن)—
доб. интерполяцию (см. приложение VII): K, T—6 бб., IV, VI—4 бб.; ср. б. 39 текста и б. 6 интерполя-
ции; B—در—VI—б. оп. ⁹ L, P—¹⁰ و قد خضروا مع الملك فی المیدان—B—

بسودش کزیتر(?) و باره [بازه—VI]—K, VI—تیر بازو—IV—نیز بازو—I—¹² در—K, VI—¹¹
VI—¹⁵ دست—I, K, IV—¹⁴ شرق—L, IV, VI—¹³

بزد بر بر سینة(?) شهریار * همانگه ز اسپ اندر افتاد خوار
VI—б. оп. ¹⁹ سر تیر تا نافی—L—¹⁸ نشست—I—¹⁷ همی تیر تا پر پر از خون—L—¹⁶
I, K, IV, VI, C—б. оп. ²² شه—P—²¹ بیفتاد—P—²⁰ حتی خرج نصلها مع روحه من صدره—B—

بدشنام لبها بیاراستند
شب³ تیره هرمزد شهران⁴ گراز
گزیده سواری⁷ ز شهر صطخر
بایرانیمان گفت کای مهتران
همی دارد او مهترانرا⁸ سبک⁹
همه دیده‌ها زو شده پر سرشک
چنین داد پاسخ مرورا سپاه¹³
نه کس را همی آید از رشک یاد
جهانی همه¹ مرگ او خواستند²
سخنهای همی گفت چندان⁵ براز⁶
که آن مهترانرا بدو بود فخر
شد این روزگار فرایمین گران
چرا شد چنین مغز و دلتان تنک¹⁰
جگر پر ز خون شد بمباید¹¹ پزشک¹²
که چون کس نماند از در پیشگاه
که پردازدی¹⁴ دل¹⁵ بدین¹⁶ بدنژاد¹⁷

ز بی‌دانشی نیستش رای و هوش * همی هر زمانی بر آید بجوش
VI—вариант 1-го б.:

که این خیره‌سر مرد بیدین و داد * در ظلم یکبارگی بر گشاد
¹ I—همی ² K, IV, VI, T—دوب.:

نهانی بیکجای گرد آمدند * ابر کار او داستانها زدند
سخنهای او گفت چندی—⁶ K چندی—⁵ I, IV مهتران—⁴ K, VI شبی—³ I, IV, T
VI—⁹ آن مهر اورا(؟)—⁸ K سپاهی—⁷ K سخنهای او گفت چندان براز—^{VI} دراز(؟)
K, IV, VI—¹⁰ سبک—^{VI} از مهر دلرا تنک(؟)
VI—¹⁰ K, IV, VI—دوب.:

بتابید یکباره از داد روی * ازین پادشاهی بشد رنگ و بوی
کسی را بنزدیک اونیست آب * ازو گشت ایران چو پتر غراب [بی—IV
آب و خراب]

جگر بر نجوشد یکی را [کسی را—VI] ز رشک [برشک—IV, IV—P] نه پیدا—¹¹ C
K, IV, VI, T—دوب.:

نه ساسانی و نه ز تخم کیان * چرا پیش او بست باید میان
همانا که دلتان ز بر بر پرید * و یا زهره شد در شکم ناپدید
K—¹⁸ I, C ازین—¹⁶ I, C لب—¹⁵ K, VI بگشایدی—^{VI} بر داری—¹⁴ I, T بدو آن سپاه—¹³ P
K, VI, ... حتی یقتل هذا الدعای الخبیث الأصل—^B IV—¹⁷ برین
T—دوب.:

برای تو گشتیم همداستان * بگوهر چه دانی تو از راستان
کزین شاه دیوانه تیزمغز * نه گفتار نیکو نه کردار نغز
چگونه رهانیم ایران زمین * که بر وی مبادا بداد آفرین
IV—دوب. 1-й из этих бб.

بدو هفتنه از گنج شاه اردشیر
 هرانگه که رفتی بمی سوی باغ
 همان⁵ تشست⁶ زرین و سیمین بدی
 چو هشتاد در⁸ پیش و هشتاد پس
 همه شب بدی خوردن آیین اوی 20
 شب تیره همواره گردان¹¹ بدی
 نماندش بایران¹⁵ یکی¹⁶ دوستدار
 فرایمین همان ناجوانمرد گشت
 همی زر بر چشم بر دوختی²⁰
 همی ریخت خون سر بی گناه 25

¹ L-بهای VI-نهایی ² K, IV, VI-доб.:

جهانرا چنین شاه هر گز مباد * که از بن نداند ز بیداد داد
 هران ده که ویران و بی بر شود * درو [دران-IV] جغد سالار و مهتر شود
 چو آن تخت ساسانیان خیره گشت * دل زبردستان همی [همه-IV] تیره گشت
 کسی کو بنیکی بود ناسپاسی * ز بد روز و شب باشد اندر هراس
 فرایمین برینسان همی چند روز * همی راند شاهی و دولت سپوز
 I, K, IV, VI, C-⁵ و L-доб.⁴ بجز-³ VI, P-³ همیراند با تاج گیتی فروز-^{VI} вариант
 از-⁸ K-⁸ P-б. 18 стоит после б. 19 текста. طشت-⁷ IV, T-جام-^{K, VI} دشت(?)⁶ I-⁶ همه
 I, K,¹² خندان-¹¹ L-¹¹ B-далее бб. 21-27 не переведены. L-б. оп.;¹⁰ بر شمع داران(?)⁹ I-⁹
 IV, VI, T-یا-¹³ K, VI-بایوان ¹⁴ K, IV, VI-доб.:

دل آزار ازو [آزرده زو-IV] گشته لشکر همه * پر آشوب و پر درد کشور همه
 K, VI-доб. بدن روزگار-¹⁷ I, K, IV, VI, T-کسی-¹⁶ I, K, IV, VI, T- از ایران-¹⁵ I, IV, T-
 جهانزی ز بیداد او گشته پست * ز دستش نهاده بسر بر دو دست
 I, IV-¹⁸ B. после б. 28 текста. VI-второе мисра испорчено; C-доб. вариант этого
¹⁹ K, IV, VI-доб.:

چنان زفت شد سفله و تنگدل * که بودی دریغش ز دیوار گل
 K, VI-доб.²² ازوی-^{VI, P} روزی-^{I, IV} ²¹ I, IV-²¹ ز زر چشمه‌ها را فرو دوختی-^{VI} ²⁰
 ازان خیره‌سر مرد بی داد و دین * نباشد ز نیکی برو آفرین

5 نهانی بدو گفت مهتر پسر
[مباش ایمن و گنج را چاره کن
چو از تخمه شهریاران³ کسی
اوزان پس چنین⁶ گفت کهتر⁷ پسر
سزاوار⁹ شاهمی سپاهست و گنج
فریدون که بد آبتینش پدر
10 جهانرا بسه پور فرخنده داد
به مرد و بگنج¹⁴ این جهانرا بدار
ورا خوش نیامد¹⁶ بدین¹⁷ سان سخن
عرضرا بدیوان شاهمی¹⁹ نشاند
15 شب تیره تا²⁰ روز دینار داد

که اکنون بگیتی توی¹ تاجور
جهان بان شدی کار یکباره کن²
بیاید⁴ نمانی تو ایدر بسی⁵
که اکنون بگیتی توی تاجور⁸
چو با گنج باشی نمانی برنج¹⁰
مراورا که بد پیشی او¹¹ تاجور
که اندر جهان او بد¹² از داد شاد¹³
نزاید ز مادر کسی شهریار¹⁵
بمهتر پسر گفت خامی مکن¹⁸
سپهرا سراسر بدرگاه خواند
بسی خلعت ناسزاوار داد

بسان پدر شهریاری شود [بود-IV, C] * فرزند سر و نامداری شود [بود-IV, C]
هر انکو بما شادمانی کند * ابر مردم او کامرانی کند [کامها-VI]
کامرانی کند

گه [گهی-C] بزم دل شادمانی کند * گه [گهی-C] رزم بدخواهرا بشکرد
[شادمان می خوریم-IV, C خورد-VI]
[بشکریم-IV, C]

¹ I, K, IV, VI, C-پدر-که بد ای پدر-IV, C-ازما [سر. ب. 8 текста]. ² Л-66. 6-8
оп.; B-эти бб. не переведены. ³ VI-شاه ایران ⁴ IV-نیاید ⁵ IV, C-доб.:

ز شاهمی بدل ماند اندوه و درد * شوی زار و بیچاره و روی زرد
سرافراز-⁹ I, K, VI-⁸ Ср. б. 5 текста; IV-доб. б. 12 текста. ⁷ VI-بدو ⁶ VI-
¹³ I, IV-¹² K, VI-کجا در جهان ¹¹ IV, VI, C-پیشی ازو ¹⁰ IV-б. 9 стоит после б. 10.
و إنما B-بمردی و گنج T-بباش و بگنج(?) K-¹⁴ K, VI-б. стоит перед б. 14 текста. ¹⁵ IV-б. стоит после б. 8; K, VI, P-доб.:
ملک بالمال و العسکر

چو فرمان مرا باشد و تاج و تخت * بنزد بدو [بدان-P-بمن-VI] مردم نیکبخت
بیافروزد [بر افروزد-VI] این بر شده بخت من * بکیوان رساند سر تخت من
K, VI-¹⁸ K, VI-بران IV-¹⁷ I-پرین ¹⁶ I, IV, T-خوشتتر آمد ¹⁹ I, IV, C-شاهان ²⁰ I, K, IV, VI, T-و
б. оп.

پادشاهی^۱ فرایین

فرایین چو تاج کیان بر نهاد^۲ همی گفت چیزی که آمدش یاد^۳
همی گفت شاهی کنم^۴ یکزمان نشینم^۵ برین تخت بر^۶ شادمان^۷
به از بندگی توختن^۸ شست سال بر آورده^۹ رنج^{۱۰} و فروبرده یال
پس از من پسر بر نشیند بگاه نهد بر سر آن^{۱۱} خسروانی کلاه^{۱۲}

^۱ P—فرایین گراز—Перед б. 1 доб. интерполяции (см. приложение VI): K, VI—17 бб., IV—11 бб., C—15 бб. ^۲ L—کی بر نهاد—IV کیانی بیافت—L^۳ سوی افسر شهریاران شتافت—L^۴ L—دوب.:

وزان پس چو او تاج بر سر نهاد * به بیداد بنشست بر تخت داد
IV—دوب. (ср. прим. 12 к б. 4):

که چه بهتر از شاهی و برتری * نه فرمان بری باشد و کهتری
نشستی—VI نشینی بتخت کیان—K^۶ نشینی—I, K, IV, VI, T^۵ کنی—I, K, IV, VI, T^۴
IV—دوب. ^۷ بتخت کیی

بمانم بشاهی بسی سالیان * همه پوشش از خز و از پرنیان
L, I, ^{۱۰} L, IV—بر آورد—L^۹ کو چنین(?)—IV^۸ C—دوب. вариант этого б. после б. 3 текста. سرش—K, VI—سر این—I, IV^{۱۱} گنج—K, IV^{۱۲}
K, VI—دوب. (ср. прим. 7 к б. 2):

چه بهتر ازین شاهی و برتری * نه فرمان بری باشد و کهتری
بماند بشاهی همین سالیان * همه پوشش از خز و از پرنیان
K, IV, VI, C—دوب. (K, VI после этих 2 бб.):

جفا پیشه از پیش خاندان¹ بجست
 همی داشت تا شد تپاه² اردشیر
 همه یار پیروز خسرو شدند⁴ 45
 هیونی بر افگند نزد گراز
 فرستاده چون شد بنزدیک اوی
 بی‌آورد زان بوم چندان سپاه
 همی تاخت چون باد تا طیسفون
 ز لشکر نیارست¹⁰ دم زد¹¹ کسی 50

لب شاه بگرفت ناگه بدست
 همه کاخ شد پر³ ز شمشیر و تیر
 اگر نو جهانجوی اگر گو بدند⁵
 یکی نامه‌یی نیز با آن⁶ دراز
 چو خورشید شد جان⁷ تاریک اوی
 که بر مور و بر پیشه بر بست راه
 سپاهش⁸ همه دست شسته بخون⁹
 نبد خود دران شهر¹² مردم¹³ بسی¹⁴

فماج- شدند- K, VI⁵ بدند- I, T⁴ پر شد- I³ مرده شد- K, VI² خسرو- J¹
 الناس بعضهم في بعض، و شهرو السیوف غیر أنهم كانوا موافقین لفیروز فیما فعل
 :دوب- K, VI, C⁹ سپاهی- K, VI, C⁸ رای- VI⁷ او- K, VI⁶ فسکنوا
 چو آورد ازان سوی [روی- C] ایران سپاه * پذیره شدندش بزرگان برآه
 :دوب- I¹⁴ لشکر- I, K, VI, C¹³ بدان جای- K, VI, C¹² زددم- I¹¹ نیارند- VI¹⁰
 بیامد بایران میانرا بمست * بشمشیر و نیزه فرازد دست

35 دل روشن نامور شد تـماه¹ که تا چون کند بد بدان زادشاه²
 ورا خواندی هر زمان³ اردشیر
 برآسای⁵ دستور بودی ورا
 بیامد شبی⁷ تیره گون بار یافت
 نشسته بایوان خویش⁹ اردشیر
 چو پیروز خسرو بیامد برش
 بفرمود تا بر کشیدند رود
 چو نیمی شب¹³ تیره¹⁴ اندر کشید
 شده مست یاران شاه اردشیر
 بداندیش یاران او را براند

1 I, K, IV, VI, T—سیاه 2 L—شاه(؟) در I, K, IV, VI—
 K—этот б. стоит после 2-го б. интерполяции; IV—б. стоит после всей интерполяции; VI—б.
 стоит после 1-го б. интерполяции; L—доб.:

همی ساخت او کشتن شاه را * زهر(؟) بر انگیخت بد خواه را
 همان نیز شاه اردشیر جوان * نبود یکی روز بی پهلوان
 IV—доб. (ср. интерполяцию):

ز کار آن کنی از به و بدترت * که بنماید این چرخ و این اخترت
 مگر داد یزدانت باری دهد * ترا اندران کامگاری دهد
 6 B—бб. 6 بدانسان که IV—برآیین—K, VI 5 بد او—VI 4 همیشه ورا خواندی—IV 3
 34 и 35 не переведены. 7 L, K, VI, C—شب 8 K, C—خوب 9 L—شاه 10 B—бб. 36 и 37
 передает так: فاستصحب [اردشیر؟] جماعت من غلمانه ذات لیلة و حضر [فیروز؟] بابه. شد—
 I, K, IV, VI, T 12 بگردون—VI 11 ففتح له الطريق فدخل فوجده فی مجلس الشرب
 یکدمی—L 15 نیمی ز تیره شب—K, VI, C 14 شبی—IV 13 ایوان او پر ز بانگ سرود
 بجز—T 19 بازگیر(؟)—I 18 و—P 17 بر—T 16 L—доб.:

چو پیروز اندیشه کرد اندران * که تا چون ز خسرو بر آرد زمان [روان—VI]
 IV—доб.:

بسی بدتن اندیشه کرد اندران * که تا چون بر آرد ز شیرو روان

<p>دگر گونه آهنگ بدکامه کرد که شد تیره این تخت ساسانیان² توانی مگر چاره‌یی ساختن بجویی بسی⁴ یار برنا و پیر از آن پس بیابای همه کام خویش گر⁷ ایدونک این راز بیرون دهی⁸ من از روم چندان سپاه آورم بژرفی نگه دار گفتار من چو پیروز خسرو چنان نامه دید</p>	<p>بپیروز خسرو یکی نامه کرد¹ جهانجوی باید که بندد میان³ ز هر گونه اندیشه انداختن جهانرا بپردازی از اردشیر⁵ شوی ایمن و شاد ز آرام خویش⁶ همی⁹ خنجر کینه را¹⁰ خون دهی¹¹ که گیتی بچشمست سپاه آورم¹² مبادا که خوار آیدت کار من¹³ همه پیش و پس رای خودکامه دید¹⁴</p>	<p>25</p> <p>30</p>
--	--	---------------------

سپه گشت ازو—K, VI³ شاهنشهان—P² و کتب فی السر الی فیروز کتابا...—B¹

K—доб.: اختر کاویان

بگوید بر موبد نیکرای * زمانه بپردازد از شاه جای (؟)
 اگر شاه خواهند ایرانیان * جهانجوی باید که بندد میان
 که اورا که بنشانده اند ناسزاست * بر ایرانیان تاج و تختش بلاست
 IV—доб.:

کجا این نشاننده ناسزاست * بایرانیان تاج و تختش بلاست
 VI—доб.:

بگوید بر موبد پاکرای * که آمد مران تخت شاهی بی پای (؟)
 IV—доб.⁵ مگر—L⁴

چو گردد سر و تاج او ناپدید * چو خواهیم شاهی توان بر گزید
 K, VI—доб.⁶

چو گردد [باشد—VI] سر و تاج او ناپدید * چو خواهیم شاهی توان بر گزید
 همه—L, VI⁹ نهی—K, VI⁸ و—I, IV, C⁷
 K—доб.¹² (без рифмы).

نباید که گردد بخیره هلاک * ز گاه بزرگان مشو سوی خاک
 K, VI—доб.:

پشیمانی آنکه بیایدت [نداردت—VI] سود * که شمشیر من سر بکینه درود
 B—доб. 2 бб., добавленные K
 ...فانک إن أطلعت علیه [السر] أحدا لم تلقى خیرا—C¹³
 K, IV, VI, C—доб. интерполяцию I—راه بدکامه دید—L, IV, VI¹⁴
 к б. 30. (см. приложение V): K—31 бб.; IV—25 бб.; VI—26 бб.; C—31 бб.

15
 چو خسرو که چشم و دل روزگار
 چو شیروی را^۲ شهریاری دهد^۳
 چنو^۴ رفت^۵ شد تاجدار اردشیر
 مرا گرز ایران رسد هیچ^۸ بهر
 نبودم من آگه که^{۱۲} پرویز شاه
 بیایم کنون با سپاهی^{۱۵} گران
 به بینیم تا کیست این کدخدای
 چنان بر کنم بیخ او را ز بن
 نوندی برافگند پویان براه

20
 نه بیند چنو نیز یک شهریار^۱
 همه شهر ایران بخواری دهد^۳
 بدو^۶ شادمان جان^۷ برنا و پیر
 نخواهم^۹ که بروی رسد^{۱۰} باد شهر^{۱۱}
 بگفتار آن بدتنان^{۱۳} شد تباه^{۱۴}
 ز روم و ز ایران گزیده سران
 که باشد پسندش بدین^{۱۶} گونه رای
 کزان پس نراند^{۱۷} ز شاهی^{۱۸} سخن^{۱۹}
 بنزدیک پیران^{۲۰} ایران سپاه^{۲۱}

^۱ K, VI, C—доб.:

که مارا رسید ازوی این سروری [بترتی—VI] * ازو باز گشتم به [ز—VI] فرمان برو
 زمانه فرود آرد او را ز تخت * بتابد بیکباره زو روی بخت
 شود چرخ گردنده با وی بکین * کند مهر [بهر—C] او را نهان در زمین
 بگیرد ازو مهتری هور و ماه * ستاند ز شاهی چنان تاج و گاه
 IV—доб.:

شود چرخ گردنده با او بکین * کند مهر او را نهان در زمین
 ازو—VI, K, VI^۶ و IV—доб. رفته—L^۵ چو او—IV, VI, T^۴ دهند—IV^۳ شیرویه را—VI^۲
 IV, T—^۹ هیچ—VI رنج—K, P^۸ شادمانند—K, IV, VI شادمانید(؟)—I^۷ نه زو—P
 K, IV, VI, T—доб. (ср. б. 15):
 K, IV, VI, T—доб. ^{۱۱} دهر—VI ^{۱۰} I, K, IV, VI, T—جهد—^{۱۲} نمازم

نخواهم که باشد چنو شهریار * اگر چند بی شاه شد روزگار
 که او را بسی داوری در سرست * همان رای با لشکر [برلشکرش—IV, VI]
 دیگرست

14 VI—доб.:

چنان خسرو راد فرخنده داد * کزو بود گیتی بهر چیز شاد
 دریغ آنچنان شاه و آن دستگاه * کز اهریمنان گشت ناگه تباه
 K, VI—доб. ^{۱۹} K, VI—بشاهی—^{۱۸} K, VI—براید(؟)—L^{۱۷} برین—I^{۱۶} سپاه—IV, T^{۱۵}

چو بنوشتن نامه شد اسپری * گزید او یکی را به پیغامبری
 B—б. не переведен.^{۲۱} گردان—K, VI^{۲۰} ...ثم أنظر من يصلح لهذا الأمر B—доб.:

بسی کس بگفتارش¹ آرام یافت
 پیروز خسرو سپردم³ سپاه⁴
 از آرام او هر کسی کام یافت²
 که از داد شادست و شادان ز شاه
 بمانید⁶ شادان و روشن روان⁷
 بایران چو باشد⁵ چنو پهلووان

10

۲

پس آگاهی آمد بنزد گراز
 فرستاد گوینده‌ی را ز روم¹⁰
 که جانش بدوزخ گرفتار باد
 که دانست هر گز که سرو بلند
 که زو بود⁸ خسرو بگرم⁹ و گداز
 که در خاک شد تلج شیروی شوم
 سر دخمه¹¹ او نگونسار باد¹²
 بیاغ از گیاه یافت خواهد گزند¹³

ب-⁴ سپردش-Л³ K, IV, VI, T-этот б. стоит перед б. 11 текста. IV-¹ ز گفتارش
 Л,⁶ نباشد- K, VI که باشد-Л⁵ ثم إنه فوّض پهلوانیه جنوده الی رجل یسمى فیروز...
 L-⁷ доб.: بمازاد- K, VI

درفش فریدون و گنج و سپاه * ترا دادم ای سرو [ر] نیک خواه
 تو باید که باشی کنون پیشرو * که هستی دلیر و سرافراز و گو
 K-⁸ доб.:

جهان گشت از داد او چون بهشت * بهر جای دهقان گل تازه کشت
 و انتها الخیر بموت شیرویه- B-⁹ ب-روم-Л, K, VI¹⁰ بدرد- VI⁹ که بگذشت (?)- Л⁸
 و پیام آردشیر مقامه الی جُراز إصبهید حدود الروم فکتب الی مشایخ ایران کتابا...
 K-¹² доб.: تخمه¹¹ K-¹¹

مبادا ز تخمش کسی پادشا * که دیگر نباشد کسی پارسا
 IV, VI-¹³ доб.:

مبادا ز تخمش کسی شهریار * درخت امیدش مدارد [میاراد- VI]¹³ بار
 K, VI-¹³ доб.:

چو از سرو بن باغ گردد تهی * بگیرد گیاه جای سرو سهی
 K-¹³ после него доб.:

چو همیشه تهی گردد از نره شیر * شغال اندر آید همیشه دلیر

پادشاهی^۵ اردشیر شیروی^۱

۱

از ایران برفتند برنا و پیر
بدان تا چگونه^۲ سر آید^۳ سخن^۴
چنین گفت کای^۵ کاردیده گوان
گشاده زبان باد و یزدان پرست
همان از پس^۷ فرّه و دین^۸ رویم
همه کار و کردار ما داد باد^۹
ستمگارگان را بخون در کشیم^{۱۱}

چو بنشست بر تخت شاه اردشیر
بسی نامداران گشته کهن
زبان بر گشاد اردشیر جوان
هرآنکس که بر گاه^۶ شاهی نشسته
بر آیین شاهان پیشین رویم
ز یزدان نیکی دهش یاد باد
پرستندگان را همه بر کشیم^{۱۰}

5

^۱ I, IV, C—شپرویه VI—قباد ^۲ K—چه گوید ^۳ P—بر آید ^۴ K, VI, C—доб.:

بر شاه بنشست [گرد آمد—VI] از هر سوی * بجایی [ز جای—VI] که بد نامور پهلوی
вариант C—پهلوی بهر نامداران همان نامداران بهر پهلوی—C
^۵ I—ای ^۶ P—تخت ^۷ I, IV, VI—پی ^۸ P—
فرّه دین ^۹ K—доб.:

بهر جایگه داد پیدا کنم * همان نیکویها هویدا کنم
K, P—در کشید—L^{۱۱} بر کشید—L^{۱۰}
گوانمایگان را گرامی کنم * پرستندگان نیز نامی کنم
VI—доб.:

بهر جایگه داد پیدا کنیم * همه نیکویها هویدا کنیم
گوانمایگان را گرامی کنم * پرستندگان نیز نامی کنم
ср. прим. к б. 6 и вариант K и P к б. 7; K, IV, VI, P—доб. интерполяцию, см. приложение IV: K—
11 бб., IV—10 бб., VI—после приведенных двух бб. доб. 11 бб., P—8 бб.

بگیتی بهی بهتر از گاه نیست بدی بتتر¹ از² عمر کوتاه نیست³
کنون پادشاهی شاه اردشیر بگویم که⁴ پیش آمدم ناگزیر

¹ K, IV, C-بدتر ² VI-(۹) آن ³ K, VI-доб:

ازین پادشاهی چه باید [اید-VI] بهی * کزینسان همی تاج بر سر نهی
بنام نکو گر بمپیری رواست * ترا نام باید که [بهتر-چو-VI] تن مرگ راست
چو-VI⁴

585 پیرسید شیروی کای¹ نیکخوی
 فرستاد شیرین بشیروی کس
 گشایم در دخمه² شاه باز
 چنین گفت شیروی کاین هم رواست
 نگه بان در دخمه را باز کرد
 بشد چهر بر چهر⁴ خسرو نهاد
 590 هم آنگاه⁶ زهر هلاهل بخورد⁷
 نشسته بر شاه پوشیده روی
 بدیوار پشتش نهاد¹⁰ و بمرد
 چو بشنید شیروی¹⁴ بیمار گشت
 بفرمود تا دخمه دیگر¹⁷ کنند
 595 در دخمه¹⁹ شاه کرد استوار
 که شیروی را²¹ زهر دادند نیز
 بشومی بزاد و بشومی بمرد
 کسی پادشاهی کند هفت ماه

¹ I, IV, روی بر روی—K, VI ² K, T—آمدش ³ K, VI—دگر از—K ⁴ K, VI—همه—P همی—C
⁵ I, K, IV, هم اندر زمان زهر هایل بخورد—L ⁶ هم آنگاه—K ⁷ هم آنگاه—K ⁸ هم آنگاه—K
⁹ در—VI, T ¹⁰ I, K, IV, VI, T—ستایش ¹¹ I, K, IV, VI, T—برفت—K, VI ¹² I, P—نهاده ¹³ I, P—بنزدیکی و—IV ¹⁴ K, VI—دوب:
¹⁵ K, VI—دوب:

هزار آفرین باد بر جان اوی * بران مهر بانسی و آن رای و خوی
 вариант IV—دوب: بران مهر و آن عهد و پیمان او—VI

هزار آفرین باد بر آنکه او * سر انجام چون او رود مشکبوی (۹)
¹⁴ K—ب. оп. ¹⁵ K—ب. оп. ¹⁶ K—ب. оп. ¹⁷ K—ب. оп. ¹⁸ K—ب. оп. ¹⁹ K—ب. оп. ²⁰ K—ب. оп.

در دخمه شاه را استوار * بکردند و بگذشت بسی روزگار
²¹ I, IV, P—شاهان ²² I, IV, P—شاهان ²³ I, IV, P—شاهان ²⁴ I, IV, P—شاهان
 کند گرد بر کردن خود بزه * ازان پادشاهی چه باید مزه (۹)

نیاید² ز دانندگان کاستی
 بمشکوی زرین او نو شدم⁴
 ازان پس چه پیدا شد از من گناه
 چه روی آید اندر زنی⁶ چاره جوی
 زبانها بیاسخ بیاراستند
 سخن گوی و دانا و روشن روان
 نه نیز از پس پرده آوا شنید
 چو تو نیز⁷ نشست بر تخت ناز⁸
 جهانجوی و بیداردل بندگان
 ستوده بچین و بروم¹⁰ و طراز
 بدی کردن¹¹ از روی تو کی سزد
 که چرخ بلندش کند سرزنش
 کزین پس مبیناد شادی و بخت¹²
 که جان پدر را بتن¹³ خوار کرد
 که تاریک¹⁴ شد جان باریک¹⁵ من
 جهان آفرین را پرستنده ام¹⁹
 پر از درد بودم ز بدخواه خویش
 زبانش مگر بد²⁰ سراید ز من²¹
 هم از درد پرویز بریان²³ شدند
 شنیده بگفتند ازان بی گناه²⁵

مگویند یکسر جز از¹ راستی
 که زان پس که من نزد³ خسرو شدم⁴
 سر بانوان بودم و⁵ فرّ شاه
 نیاید سخن هیچ گفتن بروی
 همه یکسر از جای بر خاستند
 که ای نامور بانوی بانوان
 بیزدان که هر گز ترا کس ندید
 همانا ز هنگام هوشنگ باز
 همه خادمان و پرستندگان
 باواز گفتند کای⁸ سرفراز
 که یارد سخن گفتن از تو ببد
 چنین گفت شیرین که این بدکنش
 پدر را بکشت از پی تاج و تخت
 مگر مرگ را پیش دیوار کرد
 پیامی فرستاد نزدیک من
 بدان¹⁶ گفتم این بد¹⁷ که من¹⁸ زنده ام
 پدیدار کردم همه راه خویش
 پس از مرگ من بر سر انجمن
 ز گفتار او ویژه²² گریان شدند
 برفتند²⁴ گویندگان نزد شاه

565

570

575

580

1 VI- بجز 2 VI- نیاید 3 I, K, IV, VI, T- پیش 4 Л- بدم 5 VI- ار 6 Л, K, IV, I- ای 7 VI- دخت 8 Л- گردن فراز 9 تخت آز- VI 10 I, K, IV, VI- چشمش مبیناد خود ایچ [روی- C] بخت- I, C 11 IV- گفتن 12 I, C 13 I, IV- پدر زان نشان- K, VI- چنان را پدر را 14 K, IV, VI- باریک 15 Л, K, IV, VI- تاریک 16 VI- بدل 17 IV- این را 18 T- تا 19 I, K, IV, VI, C- بدل بنده ام 20 VI- (؟) بر 21 Л- (؟) تن 22 IV- جمله 23 IV- وزانجا 24 I, K, IV, VI, T- رفتند 25 Л- (؟) نیک خواه B-конец пропуска в переводе, ср. б. 559.

بدو گفت شیروی جانم تراست
 550 بدو گفت شیرین که هر خواسته
 ازین پس یکایک سپاری³ بمن
 بدین نامه اندر نهی⁶ خط خویش
 بکرد آنچه فرمود شیروی زود
 برآه⁸ آمد از گلشن شادگان
 555 بخانه شد و بنده آزاد کرد
 دگر هرچ بودش بدرویش داد
 بمغشید چندی بآتش کده¹⁴
 دگر بر کنامی که ویران شدست¹⁷
 بمزد جهاندار خسرو بداد¹⁸
 560 پیامد بدان¹⁹ باغ و بگشاد روی
 همه بندگانرا²¹ بر خویش²² خواند
 چنین گفت زان پس بمانگ بلند
 همه گوش دارید گفتار من

دگر¹ آرزو هرچ خواهی² رواست
 که بودم بدین کشور آراسته
 همه⁴ پیش این نامور⁵ انجمن
 که بیزارم از چیز او⁷ کم و بیش
 زن از آرزوها چو پاسخ شنود
 ز پیش بزرگان و آزادگان
 بدان⁹ خواسته بنده را شاد کرد¹⁰
 بدان کو ورا خویش¹¹ بد¹² پیش داد¹³
 چه بر جای¹⁵ نوروز و جشن سده¹⁶
 رباطی که آرام شیران بدست¹⁷
 بنیکی روان ورا کرد شاد
 نشست از بر خاک بی رنگ و بوی²⁰
 مران هر یکی را بخوبی نشانند²³
 که هر کس که هست از شما ارجمند²⁴
 نمیند کسی نیز دیدار من²⁵

¹ K, VI—کجا ² J—آرزوی هرچ باید ³ VI—سپارد ⁴ K, VI—همان ⁵ I, K, IV, VI—
 10 K, VI—доб.: همان بنده از خاصی خود نه هزار * نر و ماده هر یک چو خرم بهار
 13 J—б. 556 стоит مرانرا که درویش بد—VI هرآنکس که درویش تر—K¹² پیش—I¹¹
 16 I—(?) مهر سده—C مهر و سده—
 15 IV—همان جای—
 14 K, VI—بر آتش کده—
 17 I—بود K, IV, VI, T—بدی ¹⁸ B—صدقة عن پرویز—
 19 J—بران ²⁰ IV—بوی و رنگ و بوی—
 21 K, VI—از بر کاخ با رنگ و بوی—
 22 K, VI—بدان جای—
 23 K—در نشانند—
 24 I, C—بی گزند—
 25 J—من—
 K, IV, VI—доб.: یکسر ز کردار من
 بترسید از داور دانخواه * فروزنده اختر و هور و ماه

چو نستود¹ و چون² شه‌ریار و فرود
 ز جَمّ و فریدون چو ایشان نژاد
 بگفت این و بگشاد چادر ز روی
 سه‌دیگر چنین است رویم که هست 540
 مرا از هنر موی بُد در نهان⁹
 نمودم همه پیشت¹⁰ این¹¹ چادویی
 نه کسی موی من¹² پیش ازین¹³ دیده بود
 ز دیدار پیران¹⁴ فرو ماندند
 چو شیروی رخسار شیرین بدید 545
 ورا گفت جز تو نباید کسم
 زن خوبرخ پاس‌غشش داد باز
 سه²² حاجت بخواهم چو²³ فرمان دهی

مبادا که پیچد - K, VI⁴ B - б. не переведен.³ هم - I² نستور - T نستوه - JI, K¹

⁵ C - доб.:

که هر چار اکنون بخاک اندرند * گرازان بمینوی پاک اندرند
 جهان - JI⁹ (без рифмы). روی - JI⁸ (без рифмы). مشک - I, C⁷ رو چو ماه - I⁶ - исправлено:
 نمودم همین - VI نمودم همیشه چنین - IV مردم همینست از (?) - K¹¹ نیست - I¹⁰
 نه کسی مثل این موی من - JI¹³ او - I, IV, T¹² نمودم همین است آن - C آنست از
 ز شادی همه جان - IV¹⁵ ز دیدار او چون - IV¹⁴ نه کسی روی من در جهان - IV
 فدھشو لمارأوا من وجه كالنهار الشامس، و شعر كالليل الدامس - K, ¹⁷ (ср. б. 538).
 روانش نهانی - VI, C¹⁸ IV - доб.:

چنان خیره مانده بد از چهره اوی * دلش گشت آگنده از مهر اوی
 K, VI²⁰ - доб. ز ایران - T¹⁹ C - доб. вариант этого б.

چو آن خیره مانده بد از چهره او * دلش گشت آگنده [پرشور - VI] از مهر او
 ز فرمان تو سر نیارم برون * و گر کشور از من شود جوی خون
 IV - доб. ور از چشم و دل غرقه کردم بخون: VI - вариант:

نیایم برون من ز فرمان تو * مگر جان به بندم به پیومان تو
 B - دو - T²² نه ام - I²¹ C - доб. вариант этого б.
 فرماندهی - IV²⁴ که - T²³ الثلاث (ср. б. 584).

520 چه دیدید از من¹ شما از بدی
 بسی² سال بانوی ایران بدم³
 نجستم همیشه جز از راستی
 بسی کس بگفتار من شهر⁵ یافت
 بایران که دید از بنه سایه ام
 525 بگویند هر آنکس که دید و شنید
 بزرگان که بودند در پیش شاه
 که چون او زنی نیست اندر جهان
 چنین گفت شیرین که ای مهتران
 بسه چیز باشد زنانرا بهی
 530 یکی آنک با شرم و با خواستست
 دگر آنک فرخ پسر زاید او
 سه دیگر که بالا و رویش بود
 بدانگه که من جفت خسرو بدم¹⁶
 چو بیگام و بی دل بیامد ز روم
 535 از آن پس بران¹⁸ کامگاری رسید
 وزو نیز فرزند بودم چهرار

۱ نى كنى ست إیران ثلاثین سنة- B³ چو سی- K² که از من چه دیدی- J, I, IV¹
 4 K, IV, VI- доб.:

خداوند داند ز راز جهان * که او داند از آشکار و نهان
 کز انگه که در پرده خسروم * نه بر بد غنودم نه هم بغنوم
 5 K-بهر⁵ I, K, IV, VI, C-بهر باره⁶ شهر- K⁷ K-б. оп. 8 K-б. оп.; VI- 66. 525-
 530 оп. 12 VI-конец лакуны; جهان دیده و کار کرده سران- I, K, IV, VI, T¹¹ بر- I, VI¹⁰
 بپوشد که نیروی و- J¹⁴ ز شیری- J¹³ أحدها یمن الأثر مع الحیاء و موافقة الزوج- B
 K, VI- доб. 15 K- доб. بزین اندرون نیز- K, VI

بگفت این و شیرین زبان بر گشاد * ز روز گذشته همی کرد یاد
 بشیروی گفت ای شه نامدار * چو گفتمی سخن پاسخش گوش دار
 شد- J, VI¹⁹ بدان- I, K, IV, VI, T¹⁸ بپوشندگی- IV به پوشیدگی- I¹⁷ شد- I, K, VI, T¹⁶

چو تو² در زمانه سخن خواره³ نیست⁴
 به پیمچید و رنگ رخس زرد شد⁵
 نیایم مگر با یکی انجمن
 جهان دیده و چیز خوانندگان
 بیاورد داننده و⁷ سال خورد
 که بر خیز و پیش آی و گفتار بس
 بپوشید و آمد بنزدیک شاه
 که بد جای گوینده آزادگان¹⁰
 چنان چون بود مردم پارسا
 که از سوک خسرو بر آمد دو ماه
 بدان تا سوی کهنتری ننگری
 وزان نیز نامی تر و خوب تر
 بده وانگهی¹² جان من پیش تست¹⁸
 ز فرمان و رای و¹⁵ دل فرخت
 که بر گوید¹⁶ آن خوبرخ داستان¹⁷
 که ای شاه پیروز بادی¹⁸ و شاد
 ز پاکسی و از راستی یکسوام
 ز تیزی جوانان نگیرند²² کین
 که بودند در گلشن شادگان

چنین¹ گفت کز آمدن چاره نیست
 چو بشنید شیرین پر از درد شد⁵
 چنین داد پاسخ که نزد تو من
 که⁶ باشنند پیش تو دانندگان
 فرستاد شیروی پنجاه مرد
 505 وزان پس بشیرین فرستاد کسی
 چو شیرین شنید آن کبود و سیاه⁸
 بشد تیز تا گلشن شادگان⁹
 نشست از پس¹¹ پرده پی پادشا
 510 بنزدیک او کسی فرستاد شاه
 کنون جفت من باش تا بر خوری
 بدارم ترا هم بسان پدر
 بدو گفت شیرین که دادم نخست
 وزان پس نیاسایم¹⁴ از پاسخت
 515 بدان گشت شیروی همداستان
 زن مهتر از پرده آواز داد
 تو گفستی که من بدتن¹⁹ و²⁰ جادوام
 بدو گفت شیرویه²¹ بود این چنین
 چنین گفت شیرین با آزادگان

1 I, IV—بدو 2 K, VI—چنو 3 K, VI—گنه کاره 4 IV, C—доб.:

بیما و سر تاج مارا بمین * اگر هست زبمنده کن آفرین
 فلبست شیرین ثیاب الحداد،⁸ B— داننده⁷ K, VI— چو⁶ K— گشت⁵ I, K, IV, VI, T—
 (cp. b. 519); B— شادکام—⁹ J— و ظاهرهت بین البیاض و السواد و استصحبت قطعة سم
 B— آذگهی—¹² J, K, VI— بر—¹¹ J— که بودند آنجا همه نیک نام—¹⁰ J— شادکان
 چر—¹⁶ K— و—¹⁵ K, VI— بر آسایم(?)—¹⁴ J— (cp. b. 529). فقالت أنصفنی فی ثلاثة أشیاء
 IV—¹⁸ فرضی شیرویه بما قالت، و سألها من الأشیاء الثلاثة— B راستان(?)—¹⁷ I— گفت
 ندارند—²² J— شیروی—²¹ I, IV, K, T— و—²⁰ K, VI, C— بدزن—¹⁹ I, K, IV— باشی

وزان پسر گنه¹ زشت دشنام او² بر آشفست شیرین ز پیغام او
 485 چنین گفت کانکس که خون پدر
 نه بینم⁵ من آن بدکنش را ز دور
 دبیری پیآورد انده پری⁸
 بدان مرد داننده اندرز کرد
 همی داشت لغتی بصندوق زهر
 همی داشت آن زهر با خویشتن
 490 فرستاد پاسخ بشیروی باز
 سخنها که گفتی تو برگست و باد
 کجا¹² در جهان¹³ جادویی جز بنام
 وگر¹⁵ شاه ازین رسم و اندازه بود
 که جادو بدی کس بمشکوی شاه¹⁷
 495 مرا از پی¹⁹ فرخی²⁰ داشتی²¹
 ز مشکوی²⁵ ز زمین مرا خواستی
 ز گفتار چونین²⁷ سخن شرم دار
 ز دادار³¹ نیکی دهش یاد کن
 500 ببردند پاسخ بنزدیک شاه

فر-⁴ K, IV, VI, T-¹ I, K, IV, VI, P- بی گنه² او-³ VI- زشت شد نام او-⁵ I-⁶ B-66. ز شهر-⁷ I-⁸ K, VI-(?) دانداسری(?)⁹ I-¹⁰ B-66. 489 و 490 не переведены. ¹¹ IV- نامور ¹² I, K, VI, C- که او- ¹³ IV- که اندر جهان- ¹⁴ IV, P- ¹⁵ K, VI- اگر ¹⁶ I- ¹⁷ I, C- او- ¹⁸ K- ¹⁹ I, C- او- ²⁰ T- فرهی ²¹ IV- خواستی ²² K, VI- بشمگیر ²³ T- بدیدار من دیده آراستی- ²⁴ K, VI- برداشتی- ²⁵ IV- نگماشتی (I و IV точек не имеют). ²⁶ IV- چه چشمم بگماشتی- ²⁷ I, C- ²⁸ K, VI- پندم سخن کرد(?) ²⁹ I- ³⁰ K- ³¹ I- ³² I- ³³ VI- ³⁴ K- از- ³⁵ VI- از- ³⁶ K- از- ³⁷ VI- از- ³⁸ K- از- ³⁹ VI- از- ⁴⁰ K- از- ⁴¹ VI- از- ⁴² K- از- ⁴³ VI- از- ⁴⁴ K- از- ⁴⁵ VI- از- ⁴⁶ K- از- ⁴⁷ VI- از- ⁴⁸ K- از- ⁴⁹ VI- از- ⁵⁰ K- از- ⁵¹ VI- از- ⁵² K- از- ⁵³ VI- از- ⁵⁴ K- از- ⁵⁵ VI- از- ⁵⁶ K- از- ⁵⁷ VI- از- ⁵⁸ K- از- ⁵⁹ VI- از- ⁶⁰ K- از- ⁶¹ VI- از- ⁶² K- از- ⁶³ VI- از- ⁶⁴ K- از- ⁶⁵ VI- از- ⁶⁶ K- از- ⁶⁷ VI- از- ⁶⁸ K- از- ⁶⁹ VI- از- ⁷⁰ K- از- ⁷¹ VI- از- ⁷² K- از- ⁷³ VI- از- ⁷⁴ K- از- ⁷⁵ VI- از- ⁷⁶ K- از- ⁷⁷ VI- از- ⁷⁸ K- از- ⁷⁹ VI- از- ⁸⁰ K- از- ⁸¹ VI- از- ⁸² K- از- ⁸³ VI- از- ⁸⁴ K- از- ⁸⁵ VI- از- ⁸⁶ K- از- ⁸⁷ VI- از- ⁸⁸ K- از- ⁸⁹ VI- از- ⁹⁰ K- از- ⁹¹ VI- از- ⁹² K- از- ⁹³ VI- از- ⁹⁴ K- از- ⁹⁵ VI- از- ⁹⁶ K- از- ⁹⁷ VI- از- ⁹⁸ K- از- ⁹⁹ VI- از- ¹⁰⁰ K- از- ¹⁰¹ VI- از- ¹⁰² K- از- ¹⁰³ VI- از- ¹⁰⁴ K- از- ¹⁰⁵ VI- از- ¹⁰⁶ K- از- ¹⁰⁷ VI- از- ¹⁰⁸ K- از- ¹⁰⁹ VI- از- ¹¹⁰ K- از- ¹¹¹ VI- از- ¹¹² K- از- ¹¹³ VI- از- ¹¹⁴ K- از- ¹¹⁵ VI- از- ¹¹⁶ K- از- ¹¹⁷ VI- از- ¹¹⁸ K- از- ¹¹⁹ VI- از- ¹²⁰ K- از- ¹²¹ VI- از- ¹²² K- از- ¹²³ VI- از- ¹²⁴ K- از- ¹²⁵ VI- از- ¹²⁶ K- از- ¹²⁷ VI- از- ¹²⁸ K- از- ¹²⁹ VI- از- ¹³⁰ K- از- ¹³¹ VI- از- ¹³² K- از- ¹³³ VI- از- ¹³⁴ K- از- ¹³⁵ VI- از- ¹³⁶ K- از- ¹³⁷ VI- از- ¹³⁸ K- از- ¹³⁹ VI- از- ¹⁴⁰ K- از- ¹⁴¹ VI- از- ¹⁴² K- از- ¹⁴³ VI- از- ¹⁴⁴ K- از- ¹⁴⁵ VI- از- ¹⁴⁶ K- از- ¹⁴⁷ VI- از- ¹⁴⁸ K- از- ¹⁴⁹ VI- از- ¹⁵⁰ K- از- ¹⁵¹ VI- از- ¹⁵² K- از- ¹⁵³ VI- از- ¹⁵⁴ K- از- ¹⁵⁵ VI- از- ¹⁵⁶ K- از- ¹⁵⁷ VI- از- ¹⁵⁸ K- از- ¹⁵⁹ VI- از- ¹⁶⁰ K- از- ¹⁶¹ VI- از- ¹⁶² K- از- ¹⁶³ VI- از- ¹⁶⁴ K- از- ¹⁶⁵ VI- از- ¹⁶⁶ K- از- ¹⁶⁷ VI- از- ¹⁶⁸ K- از- ¹⁶⁹ VI- از- ¹⁷⁰ K- از- ¹⁷¹ VI- از- ¹⁷² K- از- ¹⁷³ VI- از- ¹⁷⁴ K- از- ¹⁷⁵ VI- از- ¹⁷⁶ K- از- ¹⁷⁷ VI- از- ¹⁷⁸ K- از- ¹⁷⁹ VI- از- ¹⁸⁰ K- از- ¹⁸¹ VI- از- ¹⁸² K- از- ¹⁸³ VI- از- ¹⁸⁴ K- از- ¹⁸⁵ VI- از- ¹⁸⁶ K- از- ¹⁸⁷ VI- از- ¹⁸⁸ K- از- ¹⁸⁹ VI- از- ¹⁹⁰ K- از- ¹⁹¹ VI- از- ¹⁹² K- از- ¹⁹³ VI- از- ¹⁹⁴ K- از- ¹⁹⁵ VI- از- ¹⁹⁶ K- از- ¹⁹⁷ VI- از- ¹⁹⁸ K- از- ¹⁹⁹ VI- از- ²⁰⁰ K- از- ²⁰¹ VI- از- ²⁰² K- از- ²⁰³ VI- از- ²⁰⁴ K- از- ²⁰⁵ VI- از- ²⁰⁶ K- از- ²⁰⁷ VI- از- ²⁰⁸ K- از- ²⁰⁹ VI- از- ²¹⁰ K- از- ²¹¹ VI- از- ²¹² K- از- ²¹³ VI- از- ²¹⁴ K- از- ²¹⁵ VI- از- ²¹⁶ K- از- ²¹⁷ VI- از- ²¹⁸ K- از- ²¹⁹ VI- از- ²²⁰ K- از- ²²¹ VI- از- ²²² K- از- ²²³ VI- از- ²²⁴ K- از- ²²⁵ VI- از- ²²⁶ K- از- ²²⁷ VI- از- ²²⁸ K- از- ²²⁹ VI- از- ²³⁰ K- از- ²³¹ VI- از- ²³² K- از- ²³³ VI- از- ²³⁴ K- از- ²³⁵ VI- از- ²³⁶ K- از- ²³⁷ VI- از- ²³⁸ K- از- ²³⁹ VI- از- ²⁴⁰ K- از- ²⁴¹ VI- از- ²⁴² K- از- ²⁴³ VI- از- ²⁴⁴ K- از- ²⁴⁵ VI- از- ²⁴⁶ K- از- ²⁴⁷ VI- از- ²⁴⁸ K- از- ²⁴⁹ VI- از- ²⁵⁰ K- از- ²⁵¹ VI- از- ²⁵² K- از- ²⁵³ VI- از- ²⁵⁴ K- از- ²⁵⁵ VI- از- ²⁵⁶ K- از- ²⁵⁷ VI- از- ²⁵⁸ K- از- ²⁵⁹ VI- از- ²⁶⁰ K- از- ²⁶¹ VI- از- ²⁶² K- از- ²⁶³ VI- از- ²⁶⁴ K- از- ²⁶⁵ VI- از- ²⁶⁶ K- از- ²⁶⁷ VI- از- ²⁶⁸ K- از- ²⁶⁹ VI- از- ²⁷⁰ K- از- ²⁷¹ VI- از- ²⁷² K- از- ²⁷³ VI- از- ²⁷⁴ K- از- ²⁷⁵ VI- از- ²⁷⁶ K- از- ²⁷⁷ VI- از- ²⁷⁸ K- از- ²⁷⁹ VI- از- ²⁸⁰ K- از- ²⁸¹ VI- از- ²⁸² K- از- ²⁸³ VI- از- ²⁸⁴ K- از- ²⁸⁵ VI- از- ²⁸⁶ K- از- ²⁸⁷ VI- از- ²⁸⁸ K- از- ²⁸⁹ VI- از- ²⁹⁰ K- از- ²⁹¹ VI- از- ²⁹² K- از- ²⁹³ VI- از- ²⁹⁴ K- از- ²⁹⁵ VI- از- ²⁹⁶ K- از- ²⁹⁷ VI- از- ²⁹⁸ K- از- ²⁹⁹ VI- از- ³⁰⁰ K- از- ³⁰¹ VI- از- ³⁰² K- از- ³⁰³ VI- از- ³⁰⁴ K- از- ³⁰⁵ VI- از- ³⁰⁶ K- از- ³⁰⁷ VI- از- ³⁰⁸ K- از- ³⁰⁹ VI- از- ³¹⁰ K- از- ³¹¹ VI- از- ³¹² K- از- ³¹³ VI- از- ³¹⁴ K- از- ³¹⁵ VI- از- ³¹⁶ K- از- ³¹⁷ VI- از- ³¹⁸ K- از- ³¹⁹ VI- از- ³²⁰ K- از- ³²¹ VI- از- ³²² K- از- ³²³ VI- از- ³²⁴ K- از- ³²⁵ VI- از- ³²⁶ K- از- ³²⁷ VI- از- ³²⁸ K- از- ³²⁹ VI- از- ³³⁰ K- از- ³³¹ VI- از- ³³² K- از- ³³³ VI- از- ³³⁴ K- از- ³³⁵ VI- از- ³³⁶ K- از- ³³⁷ VI- از- ³³⁸ K- از- ³³⁹ VI- از- ³⁴⁰ K- از- ³⁴¹ VI- از- ³⁴² K- از- ³⁴³ VI- از- ³⁴⁴ K- از- ³⁴⁵ VI- از- ³⁴⁶ K- از- ³⁴⁷ VI- از- ³⁴⁸ K- از- ³⁴⁹ VI- از- ³⁵⁰ K- از- ³⁵¹ VI- از- ³⁵² K- از- ³⁵³ VI- از- ³⁵⁴ K- از- ³⁵⁵ VI- از- ³⁵⁶ K- از- ³⁵⁷ VI- از- ³⁵⁸ K- از- ³⁵⁹ VI- از- ³⁶⁰ K- از- ³⁶¹ VI- از- ³⁶² K- از- ³⁶³ VI- از- ³⁶⁴ K- از- ³⁶⁵ VI- از- ³⁶⁶ K- از- ³⁶⁷ VI- از- ³⁶⁸ K- از- ³⁶⁹ VI- از- ³⁷⁰ K- از- ³⁷¹ VI- از- ³⁷² K- از- ³⁷³ VI- از- ³⁷⁴ K- از- ³⁷⁵ VI- از- ³⁷⁶ K- از- ³⁷⁷ VI- از- ³⁷⁸ K- از- ³⁷⁹ VI- از- ³⁸⁰ K- از- ³⁸¹ VI- از- ³⁸² K- از- ³⁸³ VI- از- ³⁸⁴ K- از- ³⁸⁵ VI- از- ³⁸⁶ K- از- ³⁸⁷ VI- از- ³⁸⁸ K- از- ³⁸⁹ VI- از- ³⁹⁰ K- از- ³⁹¹ VI- از- ³⁹² K- از- ³⁹³ VI- از- ³⁹⁴ K- از- ³⁹⁵ VI- از- ³⁹⁶ K- از- ³⁹⁷ VI- از- ³⁹⁸ K- از- ³⁹⁹ VI- از- ⁴⁰⁰ K- از- ⁴⁰¹ VI- از- ⁴⁰² K- از- ⁴⁰³ VI- از- ⁴⁰⁴ K- از- ⁴⁰⁵ VI- از- ⁴⁰⁶ K- از- ⁴⁰⁷ VI- از- ⁴⁰⁸ K- از- ⁴⁰⁹ VI- از- ⁴¹⁰ K- از- ⁴¹¹ VI- از- ⁴¹² K- از- ⁴¹³ VI- از- ⁴¹⁴ K- از- ⁴¹⁵ VI- از- ⁴¹⁶ K- از- ⁴¹⁷ VI- از- ⁴¹⁸ K- از- ⁴¹⁹ VI- از- ⁴²⁰ K- از- ⁴²¹ VI- از- ⁴²² K- از- ⁴²³ VI- از- ⁴²⁴ K- از- ⁴²⁵ VI- از- ⁴²⁶ K- از- ⁴²⁷ VI- از- ⁴²⁸ K- از- ⁴²⁹ VI- از- ⁴³⁰ K- از- ⁴³¹ VI- از- ⁴³² K- از- ⁴³³ VI- از- ⁴³⁴ K- از- ⁴³⁵ VI- از- ⁴³⁶ K- از- ⁴³⁷ VI- از- ⁴³⁸ K- از- ⁴³⁹ VI- از- ⁴⁴⁰ K- از- ⁴⁴¹ VI- از- ⁴⁴² K- از- ⁴⁴³ VI- از- ⁴⁴⁴ K- از- ⁴⁴⁵ VI- از- ⁴⁴⁶ K- از- ⁴⁴⁷ VI- از- ⁴⁴⁸ K- از- ⁴⁴⁹ VI- از- ⁴⁵⁰ K- از- ⁴⁵¹ VI- از- ⁴⁵² K- از- ⁴⁵³ VI- از- ⁴⁵⁴ K- از- ⁴⁵⁵ VI- از- ⁴⁵⁶ K- از- ⁴⁵⁷ VI- از- ⁴⁵⁸ K- از- ⁴⁵⁹ VI- از- ⁴⁶⁰ K- از- ⁴⁶¹ VI- از- ⁴⁶² K- از- ⁴⁶³ VI- از- ⁴⁶⁴ K- از- ⁴⁶⁵ VI- از- ⁴⁶⁶ K- از- ⁴⁶⁷ VI- از- ⁴⁶⁸ K- از- ⁴⁶⁹ VI- از- ⁴⁷⁰ K- از- ⁴⁷¹ VI- از- ⁴⁷² K- از- ⁴⁷³ VI- از- ⁴⁷⁴ K- از- ⁴⁷⁵ VI- از- ⁴⁷⁶ K- از- ⁴⁷⁷ VI- از- ⁴⁷⁸ K- از- ⁴⁷⁹ VI- از- ⁴⁸⁰ K- از- ⁴⁸¹ VI- از- ⁴⁸² K- از- ⁴⁸³ VI- از- ⁴⁸⁴ K- از- ⁴⁸⁵ VI- از- ⁴⁸⁶ K- از- ⁴⁸⁷ VI- از- ⁴⁸⁸ K- از- ⁴⁸⁹ VI- از- ⁴⁹⁰ K- از- ⁴⁹¹ VI- از- ⁴⁹² K- از- ⁴⁹³ VI- از- ⁴⁹⁴ K- از- ⁴⁹⁵ VI- از- ⁴⁹⁶ K- از- ⁴⁹⁷ VI- از- ⁴⁹⁸ K- از- ⁴⁹⁹ VI- از- ⁵⁰⁰ K- از- ⁵⁰¹ VI- از- ⁵⁰² K- از- ⁵⁰³ VI- از- ⁵⁰⁴ K- از- ⁵⁰⁵ VI- از- ⁵⁰⁶ K- از- ⁵⁰⁷ VI- از- ⁵⁰⁸ K- از- ⁵⁰⁹ VI- از- ⁵¹⁰ K- از- ⁵¹¹ VI- از- ⁵¹² K- از- ⁵¹³ VI- از- ⁵¹⁴ K- از- ⁵¹⁵ VI- از- ⁵¹⁶ K- از- ⁵¹⁷ VI- از- ⁵¹⁸ K- از- ⁵¹⁹ VI- از- ⁵²⁰ K- از- ⁵²¹ VI- از- ⁵²² K- از- ⁵²³ VI- از- ⁵²⁴ K- از- ⁵²⁵ VI- از- ⁵²⁶ K- از- ⁵²⁷ VI- از- ⁵²⁸ K- از- ⁵²⁹ VI- از- ⁵³⁰ K- از- ⁵³¹ VI- از- ⁵³² K- از- ⁵³³ VI- از- ⁵³⁴ K- از- ⁵³⁵ VI- از- ⁵³⁶ K- از- ⁵³⁷ VI- از- ⁵³⁸ K- از- ⁵³⁹ VI- از- ⁵⁴⁰ K- از- ⁵⁴¹ VI- از- ⁵⁴² K- از- ⁵⁴³ VI- از- ⁵⁴⁴ K- از- ⁵⁴⁵ VI- از- ⁵⁴⁶ K- از- ⁵⁴⁷ VI- از- ⁵⁴⁸ K- از- ⁵⁴⁹ VI- از- ⁵⁵⁰ K- از- ⁵⁵¹ VI- از- ⁵⁵² K- از- ⁵⁵³ VI- از- ⁵⁵⁴ K- از- ⁵⁵⁵ VI- از- ⁵⁵⁶ K- از- ⁵⁵⁷ VI- از- ⁵⁵⁸ K- از- ⁵⁵⁹ VI- از- ⁵⁶⁰ K- از- ⁵⁶¹ VI- از- ⁵⁶² K- از- ⁵⁶³ VI- از- ⁵⁶⁴ K- از- ⁵⁶⁵ VI- از- ⁵⁶⁶ K- از- ⁵⁶⁷ VI- از- ⁵⁶⁸ K- از- ⁵⁶⁹ VI- از- ⁵⁷⁰ K- از- ⁵⁷¹ VI- از- ⁵⁷² K- از- ⁵⁷³ VI- از- ⁵⁷⁴ K- از- ⁵⁷⁵ VI- از- ⁵⁷⁶ K- از- ⁵⁷⁷ VI- از- ⁵⁷⁸ K- از- ⁵⁷⁹ VI- از- ⁵⁸⁰ K- از- ⁵⁸¹ VI- از- ⁵⁸² K- از- ⁵⁸³ VI- از- ⁵⁸⁴ K- از- ⁵⁸⁵ VI- از- ⁵⁸⁶ K- از- ⁵⁸⁷ VI- از- ⁵⁸⁸ K- از- ⁵⁸⁹ VI- از- ⁵⁹⁰ K- از- ⁵⁹¹ VI- از- ⁵⁹² K- از- ⁵⁹³ VI- از- ⁵⁹⁴ K- از- ⁵⁹⁵ VI- از- ⁵⁹⁶ K- از- ⁵⁹⁷ VI- از- ⁵⁹⁸ K- از- ⁵⁹⁹ VI- از- ⁶⁰⁰ K- از- ⁶⁰¹ VI- از- ⁶⁰² K- از- ⁶⁰³ VI- از- ⁶⁰⁴ K- از- ⁶⁰⁵ VI- از- ⁶⁰⁶ K- از- ⁶⁰⁷ VI- از- ⁶⁰⁸ K- از- ⁶⁰⁹ VI- از- ⁶¹⁰ K- از- ⁶¹¹ VI- از- ⁶¹² K- از- ⁶¹³ VI- از- ⁶¹⁴ K- از- ⁶¹⁵ VI- از- ⁶¹⁶ K- از- ⁶¹⁷ VI- از- ⁶¹⁸ K- از- ⁶¹⁹ VI- از- ⁶²⁰ K- از- ⁶²¹ VI- از- ⁶²² K- از- ⁶²³ VI- از- ⁶²⁴ K- از- ⁶²⁵ VI- از- ⁶²⁶ K- از- ⁶²⁷ VI- از- ⁶²⁸ K- از- ⁶²⁹ VI- از- ⁶³⁰ K- از- ⁶³¹ VI- از- ⁶³² K- از- ⁶³³ VI- از- ⁶³⁴ K- از- ⁶³⁵ VI- از- ⁶³⁶ K- از- ⁶³⁷ VI- از- ⁶³⁸ K- از- ⁶³⁹ VI- از- ⁶⁴⁰ K- از- ⁶⁴¹ VI- از- ⁶⁴² K- از- ⁶⁴³ VI- از- ⁶⁴⁴ K- از- ⁶⁴⁵ VI- از- ⁶⁴⁶ K- از- ⁶⁴⁷ VI- از- ⁶⁴⁸ K- از- ⁶⁴⁹ VI- از- ⁶⁵⁰ K- از- ⁶⁵¹ VI- از- ⁶⁵² K- از- ⁶⁵³ VI- از- ⁶⁵⁴ K- از- ⁶⁵⁵ VI- از- ⁶⁵⁶ K- از- ⁶⁵⁷ VI- از- ⁶⁵⁸ K- از- ⁶⁵⁹ VI- از- ⁶⁶⁰ K- از- ⁶⁶¹ VI- از- ⁶⁶² K- از- ⁶⁶³ VI- از- ⁶⁶⁴ K- از- ⁶⁶⁵ VI- از- ⁶⁶⁶ K- از- ⁶⁶⁷ VI- از- ⁶⁶⁸ K- از- ⁶⁶⁹ VI- از- ⁶⁷⁰ K- از- ⁶⁷¹ VI- از- ⁶⁷² K- از- ⁶⁷³ VI- از- ⁶⁷⁴ K- از- ⁶⁷⁵ VI- از- ⁶⁷⁶ K- از- ⁶⁷⁷ VI- از- ⁶⁷⁸ K- از- ⁶⁷⁹ VI- از- ⁶⁸⁰ K- از- ⁶⁸¹ VI- از- ⁶⁸² K- از- ⁶⁸³ VI- از- ⁶⁸⁴ K- از- ⁶⁸⁵ VI- از- ⁶⁸⁶ K- از- ⁶⁸⁷ VI- از- ⁶⁸⁸ K- از- ⁶⁸⁹ VI- از- ⁶⁹⁰ K- از- ⁶⁹¹ VI- از- ⁶⁹² K- از- ⁶⁹³ VI- از- ⁶⁹⁴ K- از- ⁶⁹⁵ VI- از- ⁶⁹⁶ K- از- ⁶⁹⁷ VI- از- ⁶⁹⁸ K- از- ⁶⁹⁹ VI- از- ⁷⁰⁰ K- از- ⁷⁰¹ VI- از- ⁷⁰² K- از- ⁷⁰³ VI- از- ⁷⁰⁴ K- از- ⁷⁰⁵ VI- از- ⁷⁰⁶ K- از- ⁷⁰⁷ VI- از- ⁷⁰⁸ K- از- ⁷⁰⁹ VI- از- ⁷¹⁰ K- از- ⁷¹¹ VI- از- ⁷¹² K- از- ⁷¹³ VI- از- ⁷¹⁴ K- از- ⁷¹⁵ VI- از- ⁷¹⁶ K- از- ⁷¹⁷ VI- از- ⁷¹⁸ K- از- ⁷¹⁹ VI- از- ⁷²⁰ K- از- ⁷²¹ VI- از- ⁷²² K- از- ⁷²³ VI- از- ⁷²⁴ K- از- ⁷²⁵ VI- از- ⁷²⁶ K- از- ⁷²⁷ VI- از- ⁷²⁸ K- از- ⁷²⁹ VI- از- ⁷³⁰ K- از- ⁷³¹ VI- از- ⁷³² K- از- ⁷³³ VI- از- ⁷³⁴ K- از- ⁷³⁵ VI- از- ⁷³⁶ K- از- ⁷³⁷ VI- از- ⁷³⁸ K- از- ⁷³⁹ VI- از- ⁷⁴⁰ K- از- ⁷⁴¹ VI- از- ⁷⁴² K- از- ⁷⁴³ VI- از- ⁷⁴⁴ K- از- ⁷⁴⁵ VI- از- ⁷⁴⁶ K- از- ⁷⁴⁷ VI- از- ⁷⁴⁸ K- از- ⁷⁴⁹ VI- از- ⁷⁵⁰ K- از- ⁷⁵¹ VI- از- ⁷⁵² K- از- ⁷⁵³ VI- از- ⁷⁵⁴ K- از- ⁷⁵⁵ VI- از- ⁷⁵⁶ K- از- ⁷⁵⁷ VI- از- ⁷⁵⁸ K- از- ⁷⁵⁹ VI- از- ⁷⁶⁰ K- از- ⁷⁶¹ VI- از- ⁷⁶² K- از- ⁷⁶³ VI- از- ⁷⁶⁴ K- از- ⁷⁶⁵ VI- از- ⁷⁶⁶ K- از- ⁷⁶⁷ VI- از- ⁷⁶⁸ K- از- ⁷⁶⁹ VI- از- ⁷⁷⁰ K- از- ⁷⁷¹ VI- از- ⁷⁷² K- از- ⁷⁷³ VI- از- ⁷⁷⁴ K- از- ⁷⁷⁵ VI- از- ⁷⁷⁶ K- از- ⁷⁷⁷ VI- از- ⁷⁷⁸ K- از- ⁷⁷⁹ VI- از- ⁷⁸⁰ K- از- ⁷⁸¹ VI- از- ⁷⁸² K- از- ⁷⁸³ VI- از- ⁷⁸⁴ K- از- ⁷⁸⁵ VI- از- ⁷⁸⁶ K- از- ⁷⁸⁷ VI- از- ⁷⁸⁸ K- از- ⁷⁸⁹ VI- از- ⁷⁹⁰ K- از- ⁷⁹¹ VI- از- ⁷⁹² K- از- ⁷⁹³ VI- از- ⁷⁹⁴ K- از- ⁷⁹⁵ VI- از- ⁷⁹⁶ K- از- ⁷⁹⁷ VI- از- ⁷⁹⁸ K- از- ⁷⁹⁹ VI- از- ⁸⁰⁰ K- از- ⁸⁰¹ VI- از- ⁸⁰² K- از- ⁸⁰³ VI- از- ⁸⁰⁴ K- از- ⁸⁰⁵ VI- از- ⁸⁰⁶ K- از- ⁸⁰⁷ VI- از- ⁸⁰⁸ K- از- ⁸⁰⁹ VI- از- ⁸¹⁰ K- از- ⁸¹¹ VI- از- ⁸¹² K- از- ⁸¹³ VI- از- ⁸¹⁴ K- از- ⁸¹⁵ VI- از- ⁸¹⁶ K- از- ⁸¹⁷ VI- از- ⁸¹⁸ K- از- ⁸¹⁹ VI- از- ⁸²⁰ K- از- ⁸²¹ VI- از- ⁸²² K- از- ⁸²³ VI- از- ⁸²⁴ K- از- ⁸²⁵ VI- از- ⁸²⁶ K- از- ⁸²⁷ VI- از- ⁸²⁸ K- از- ⁸²⁹ VI- از- ⁸³⁰ K- از- ⁸³¹ VI- از- ⁸³² K- از- ⁸³³ VI- از- ⁸³⁴ K- از- ⁸³⁵ VI- از- ⁸³⁶ K- از- ⁸³⁷ VI- از- ⁸³⁸ K- از- ⁸³⁹ VI- از- ⁸⁴⁰ K- از- ⁸⁴¹ VI- از- ⁸⁴² K- از- ⁸⁴³ VI- از- ⁸⁴⁴ K- از- ⁸⁴⁵ VI- از- ⁸⁴⁶ K- از- ⁸⁴⁷ VI- از- ⁸⁴⁸ K- از- ⁸⁴⁹ VI- از- ⁸⁵⁰ K- از- ⁸⁵¹ VI- از- ⁸⁵² K- از- ⁸⁵³ VI- از- ⁸⁵⁴ K- از- ⁸⁵⁵ VI- از- ⁸⁵⁶ K- از- ⁸⁵⁷ VI- از- ⁸⁵⁸ K- از- ⁸⁵⁹ VI- از- ⁸⁶⁰ K- از- ⁸⁶¹ VI- از- ⁸⁶² K- از- ⁸⁶³ VI- از- ⁸⁶⁴ K- از- ⁸⁶⁵ VI- از- ⁸⁶⁶ K- از- ⁸⁶⁷ VI- از- ⁸⁶⁸ K- از- ⁸⁶⁹ VI- از- ⁸⁷⁰ K- از- ⁸⁷¹ VI- از- ⁸⁷² K- از- ⁸⁷³ VI- از- ⁸⁷⁴ K- از- ⁸⁷⁵ VI- از- ⁸⁷⁶ K- از- ⁸⁷⁷ VI- از- ⁸⁷⁸ K- از- ⁸⁷⁹ VI- از- ⁸⁸⁰ K- از- ⁸⁸¹ VI- از- ⁸⁸² K- از- ⁸⁸³ VI- از- ⁸⁸⁴ K- از- ⁸⁸⁵ VI- از- ⁸⁸⁶ K- از- ⁸⁸⁷ VI- از- ⁸⁸⁸ K- از- ⁸⁸⁹ VI- از- ⁸⁹⁰ K- از- ⁸⁹¹ VI- از- ⁸⁹² K- از- ⁸⁹³ VI- از- ⁸⁹⁴ K- از- ⁸⁹⁵ VI- از- ⁸⁹⁶ K- از- ⁸⁹⁷ VI- از- ⁸⁹⁸ K- از- ⁸⁹⁹ VI- از- ⁹⁰⁰ K- از- ⁹⁰¹ VI- از- ⁹⁰² K- از- ⁹⁰³ VI- از- ⁹⁰⁴ K- از- ⁹⁰⁵ VI- از- ⁹⁰⁶ K- از- ⁹⁰⁷ VI- از- ⁹⁰⁸ K- از- ⁹⁰⁹ VI- از- ⁹¹⁰ K- از- ⁹¹¹ VI- از- ⁹¹² K- از- ⁹¹³ VI- از- ⁹¹⁴ K- از- ⁹¹⁵ VI- از- ⁹¹⁶ K- از- ⁹¹⁷ VI- از- ⁹¹⁸ K- از- ⁹¹⁹ VI-

یکی گشتت با آنک نانی فراخ
 خردمند گوید نیارد بها 475
 جهانرا مغوان جز دلاور نهنگ
 سر آمد کنون کار پرویز شاه
 نیابد¹ نه بیند برو بوم² و کاخ³
 هر آنکس که ایمن شد از اژدها
 بخاید بدندان چو گیرد بچنگ
 شد آن نامور تخت و گنج و سپاه⁴

۶

چو آوردم این روز خسرو ببن
 چو پنجاه و سه روز بگذشت زین
 بشیرین فرستاد شیروی کس 480
 همه جادویی دانی و⁸ بدخویی
 بتنیل همی داشتی شاهرا
 بترسی¹¹ ای گنه کار و نزد¹² من آی
 ز شیروی و شیرین گشایم⁵ سخن⁶
 که شد کشته آن شاه با آفرین
 که ای نرّه جادوی بی⁷ دست رسی
 بایران⁹ گنه کارتر کس توئی
 بچهاره فرود آوری ماه را¹⁰
 بایوان چنین شاد و ایمن¹³ میای¹⁴

شاه و آن K, VI— 4 T—б. оп. 3 در باغ—K, VI— 2 I, IV— 1 ل—باید VI— 1

ز شیرین و شیرویه گویم VI— 5 دستگاه
 هر آنکس که دارد به [ز—C] گیتی امید *
 چه جویی [پویی—C, IV] برین گونه گم *
 کرده راه
 ازو هر چه یابی [خواهی—K آید—VI] بدل *
 کن پسند
 مدان خوبشتن را جز از [بجز—C, VI] ناتوان *
 جوانمردی و راستی پیشه کن *
 ببخش و بخور تا توانی درم *
 چه نیکوتر از یار هشیار دوست *
 وفاداری از دوستان بس نکوست
 از ما وفادار—از یار هشیار C—вм. 6) که جزین دگر—جزین دو درم C—вм. a) варианты:
 که ای—T که داری تو بر جادویی—VI که بر همه جادوان—IV که بر جادویی مرترا—K⁷
 IV—обратный¹⁰ ز ایران—Л⁹ ندانی جز از جادو و [تنیل و—C] I, C—⁸ ریمن و جادوی
 خرم—IV خندان—I¹³ پیش—I, K, IV, VI—¹² متریس (?—IV میاش—I¹¹ 14 I—б. 483 стоит после б. 484.

سبک رفت و جامه ازو¹ در کشید
 [به پیچید و بر زد یکی سرد باد 460
 بزین گونه گردد جهان جهان
 سخن سنج بی رنج گر⁵ مرد لاف
 اگر گنج داری و گر⁷ گرم و رنج
 بی آزاری⁹ و راستی بر گزین
 چو آگاهی آمد ببازار و راه 465
 همه¹¹ بدگمانان بزندان شدند
 گرامی ده و پنج فرزندی بود
 بزندان بکشتمندشان بی گناه
 جهاندار چیزی نیارست گفت
 چو بشنید شیرویه¹⁷ چندی گریست 470
 بدان تا زن و کودکانشان¹⁸ نگاه
 شد آن پادشاهی و چندان سپاه
 که کس را ز شاهنشاهی آن نبود

¹ IV—доб.: سبک باز شد جامه زو— I, IV—ازان VI—²

ز رای و خرد مغز و دل داشت پایک * چه آن هوش مغز و چه یکمشت خاک
³ I, K, IV, VI, T—б. оп. ⁴ K, VI—همه ⁵ I, IV, P—اگر K, VI—از ⁶ K—بد ⁷ I, IV, C—
 ابا رنج کس—ابا هیچکس. 8 с вариантом: в.м. ⁸ IV—доб.:
 پس این بیهمده رنج و این از چیست * که فر جام از مرگ باید گریست

چو دانی که گیتی وفادار نیست * ابا هیچکس نیک کردار نیست
 ابا رنج کس—ابا هیچکس. 10 K, VI—доб. 2 бб. прим. 8 с вариантом: в.м. ⁹ IV—
 همان—¹¹ I, C—
 B—после приблизительного перевода бб. 461—464 доб. 7 бб. стихов на ту же тему.

سرگشته IV—¹⁶ K, VI—پابند ¹⁵ K, VI—شاهان که—¹⁴ I, IV—
 ز ایوان—¹³ Л—
 بنزدیک—¹² K, VI—
 ...نفذ جماعة من الحرمس الى حجر نساء أبیہ...—¹⁸ B—
 کودکانش—¹⁸ Л—
 شیروی—¹⁷ I, K, IV, T—
 B—далее бб. 472—488 не переведены. ²⁰ K, IV, VI—доб.:

چنان پادشاهی و آن دستگاه * که اندر جهان داشت پرویز شاه
 چو بگذشت بگذشت آن روزگار * نبودش ز گل پرنیانی ز خار
 نه سودش ز گل بود او را نه خار—^{VI} نه سودش ز گل نه زیانی ز خار—^{IV}
 варианты:

چو فرزند او² یار³ دادم ترا
 بیامد کشنده سبک⁴ پرشتاب⁵
 ورا دید پابنده⁸ در پیشگاه
 سرشکشی ز مژگان برخ بر چکید¹⁰
 که زاینده را بر تو باید گریست¹²
 غریبم بدین شهر¹³ بی یار و جفت
 بدست فرومایه¹⁴ بدگمان¹⁴
 بگیتی نجوید کسی مهر او
 بریدک چنین گفت کای رهنمای
 یکی پای تر¹⁸ جامه¹⁹ دلپذیر
 ندانست²⁰ کودکی²¹ همی راز²² اوی
 یکی تشت²³ زرین بر شاه برد
 همی کرد خسرو ببردن شتاب
 نه گاه سخن بود و گفتار²⁶ راز²⁷
 بزمزم همی توبه کرد از گناه
 بدان تا رخ جان ستانرا ندید
 در خانه²⁸ پادشاه را بیست

یکی کیسه دینار دادم¹ ترا
 یکی خنجری تیز دادش چو آب
 چو آن بدکنش⁶ رفت نزدیک⁷ شاه
 بلرزید خسرو چو او را⁹ بدید
 بدو گفت کای¹¹ زشت نام تو چیست
 مرا مهر هرمزد خوانند گفت
 چنین گفت خسرو که آمد زمان
 بمردم نمااند همی چهر او
 یکی ریدکی¹⁵ پیش او بد¹⁶ بیای
 برو تشت¹⁷ آب آر و مشک و عبیر
 پرستنده بشنید آواز اوی
 ز پیشش بیامد پرستار خرد
 آبا جامه و آبدستان²⁴ و آب
 چو برسم بدید اندر آمد بواز²⁵
 چو آن جامه هارا²⁸ بیوشید شاه
 یکی چادر نو بسر در کشید
 بشد مهر هرمزد²⁹ خنجر بدست

445

450

455

¹ K, IV, VI, T— دارم ² T— خود ³ K— یار ⁴ K, VI, C— دلی ⁵ I, IV—б. оп. ⁶ I—
 چنان بد زهش(؟) ⁷ K, VI— در پیش ⁸ T— پابنده ⁹ I— چنورا ¹⁰ IV, C— доб. (ср.
 б. 448):

همی دل گواهی بداد اندران * که آمد ورا زندگانی کران
¹¹ I, IV, T— ای ¹² K, VI— کام تو چیست ¹³ K— доб. و ¹⁴ K, VI—
 طشت— K, IV, VI, T— و ¹⁵ VI— کودکی ¹⁶ Л, K— بر ¹⁷ Л— доб. و ¹⁸ K—
 بدانست— ¹⁹ Л, K, IV, VI— یکی جامه پای تن— ²⁰ Л— پای هم— VI— پای دل(؟)— IV— پای دست—
 ایبریق— ²¹ K, IV, VI, T— طشت ²² K, IV, VI, T— هم آواز(؟)— VI— (без рифмы). ²³ K, IV, VI, T—
²⁴ B— بیاز— ²⁵ P— نیاز(؟)— IV— بیاز— K, VI, C— (без рифмы); ²⁶ K, IV, VI— هنگام— ²⁷ K,
 و ²⁸ Л— доб. ²⁹ K, VI— جامه نو— ³⁰ IV, VI, C— راز

425 که یکبار گفتیم و این دیگرست
 نشسته بیک شهر بی بر¹ دو شاه
 چو خویشی فزاید پدر با پسر
 نیم اندرین³ کار همداستان
 بترسید شیروی و ترسنده بود
 چنین داد پاسخ که سر سوی دام⁵
 430 شمارا سوی خانه باید شدن
 بچوید تا کیست اندر جهان
 کشنده همی جست بدخواه شاه
 کس اندر جهان زهره آن نداشت
 که خون چنان¹⁰ خسروی ریختی¹¹
 435 ز هر سو همی جست بدخواه شاه
 دو چشمش¹³ کیود و دو رخساره زرد
 پر از خاک پای و شکم گرسنه
 ندانست کس نام او در جهان
 بر زادفرخ شد این مرد زشت
 440 بدو گفت کاین¹⁹ رزم کار منست
 بدو گفت رو گر توانی بکن²²
 ترا خود جزین داوری در سرست
 یکی گاه دارد یکی زیرگاه
 همه بندگانرا ببرند² سر
 مزن زین سپس پیش ما⁴ داستان
 که در چنگ ایشان یکی بنده بود
 نیارد مگر مردم زشت نام
 ببران آرزو⁶ رای باید زدن
 که این رنج بر ما⁷ سر آرد نهان
 بدان تا کنندش⁸ نهانی تبا⁹
 ز مردی همان بهر¹² آن نداشت
 همی کوه در گردن آویختی¹²
 چنین تا بدیدند مردی براه
 تنی¹⁴ خشک و¹⁵ پر موی و رخ¹⁶ لاژورد
 تن¹⁷ مرد بیدادگر برهنه
 میان کهنان و میان مهران
 که هر گز مبیناد خرم بهشت¹⁸
 چو سیرم²⁰ کنی²¹ این شکار منست
 وزین پیش²³ مگشای لب بر²⁴ سخن²⁵

نیم من بدین- I³ ببردند- Л² تخت زر بر- P جایگه بر- C شهر کی بُد- VI¹
 مزن پیش ما این چنین- K, VI- مزن پیش ما زین سپس- I, IV, T⁴
 چنین- Л⁹ کشندش- IV⁸ برمن- K, VI- مابر- Л⁷ بدین اندرون- I, T⁶ شیری بدام
 (сп. б. 435); Л-далее бб. 433-435 оп.; Б-эти бб. переведены подробно.
 آویختن- IV همان از در کین در آویختی- K, VI¹² ریختن- IV¹¹ چنو- IV¹⁰
 K-доб¹⁸ سر- I, K, IV, VI¹⁷ لب- I, K, IV, VI, T¹⁶ و- I¹⁵ تن- I¹⁴ چشم- I¹³
 (сп. T б. 435):

بدو زادفرخ همه داستان * ز خسرو برو کرد همداستان(?)
 این که گفتی بکن- K, VI²² کنید- C کنند- I, IV²¹ شپرم- K, VI²⁰ این- I, IV¹⁹
 بر کسی سخن- VI²⁵ در- I, K, IV²⁴ نیز- I, K, IV, VI²³

همه بوم ایران تو ویران شمر
 سر تخم ساسانیان¹ بود شاه
 شد این تخمه ویران و ایران همان³
 410 فزون زمین نباشد کسی را سپاه
 گزند آمد از پاسیمان بزرگ
 نباشد⁶ سپاه تو هم پایدار
 روان تو را دادگر⁷ یار باد
 بیزدان و نام تو ای شهریار
 415 که گر⁹ دست من زمین سپس نیز رود
 بسوزم همه¹³ آلت خویش را
 بهرید هر چار¹⁵ اذگشت خویشی
 چو در خانه شد آتشی بر فروخت

۵

هرانکس که بد گرد با¹⁹ شهریار²⁰
 420 چو²¹ شیروی ترسنده²² و خام بود
 بدانست اخترشمر²³ هرک دید
 برفتند هر کس که بد کرده بود
 ز درگاه یکسر بنزد²⁷ قباد

گله گشت اکنون -⁴ Л همه -³ کسی -^{IV, P} یکی -^{I, K, C} 2 ایرانیان -¹ P
 9 I, K, بدسگالت -^{I, IV, VI} 8 یارگر -^I 7 نماند -^{VI} 6 آمد -^{K, VI} 5 همه بی رمه
 ثم إنه نذر أنه لا يمسی بعده -^B 12 برو -^{VI} 11 بسازد -^{I, K, IV, VI} 10 وگر -^{IV} اگر -^{VI}
 :B-доб. 16 بیچاره -^Л 15 نمیند -^I به بینم -^Л 14 کنون -^K 13 مزهرا و لا بجس و ترا
 و عاش [بهرید :B-доб. 18 همه آلت خویشتن را -^Л 17 و جعل یفیض علیها من مدامعه
 نزد آن -^{I, T} 19 العواد] بعد پرویز ما عاش حلیف الهم و الحزن، ندیم الویل و الحرب
 P- 24 مردم شمر -^{I, IV, VI, T} 23 ترسیده -^K 22 که (؟) -^Л 21 زادفرخ و آفرانه... -^B 20
 به پیش -^{I, K, IV, VI, T} 27 کارشان -^{K, VI} 26 کزو بر بزرگان چه خواهد رسید -^{IV} 25 بزرگی

380 پیامد بدان خانه اورا بدید
 زمانی همی بود در² پیش شاه
 همی⁴ پهلوانی برو⁵ مویه کرد⁶
 چنان بد که زارپش بشنید شاه
 نگره‌بمان که بودند⁹ گریان شدند
 همی گفت الا یا رسوا
 کجات آن بزرگی¹³ و آن دستگاه
 کجات آن همه¹⁵ برز و¹⁶ بالا و تاج¹⁷
 385 کجات آن همه مردی²⁰ و زور²¹ و فر²²
 کجا²⁵ آن شمس‌ستان و رامشگران
 کجا افسر و کاویانی درفش
 کجا آن دلپیران جنگ‌آوران
 کجا آن همه بزم و ساز شکار

1 J, T — چون — 2 I, T — بر — 3 K, VI, P — доб.:

بدلیش آتشی مهر او بر فروخت * ز قه‌ماز خسرو روانش [دل و جان — P] بسوخت
 بیمارید چشمش چو ابر بهار * کنارش ز دیده چو دریا کنار
 بسازید ره را بر [نوحه به — P] آواز رود * بمربط همی مویه زد بر [با — P] سرود
 که — VI⁷ و هو یندبه بالغناء الفلوی — B⁶ همی — K, IV, VI⁵ ابر — K, IV, VI, C⁴
 نگره‌بمان او جمله — VI⁹ B — эти бб. не переведены. C — бб. 380 и 381 оп.; B — эти бб. не переведены.

10 K, VI — تیز — 11 K, IV, VI, T — دلاور — 12 K, VI — доб. б. 385 текста и после него:

کجات آن همه زاد [فر — VI] و مردانگی * کجات آن همه فر [هوش — VI] و فرزاندگی
 کجات آن همه دانش و مال و گنج * که دشمن مبین‌نادر جز درد و رنج
 کجات آن بزرگان با — K, VI¹⁷ و — I¹⁶ оп. آذچنان — I, IV, C¹⁵ بخت — T¹⁴ بزرگان — J¹³
 K — доб.: کجات آن بزرگی و آن تخت عاج — K¹⁹ برو — I, IV¹⁸ تخت و تاج

کجات آن همه لشکر و زیب و فر * که گیتی همی داشتی زیر پر
 K, VI — بر فریب — J²⁴ جهانی — J²³ فر و زیب — J²² زیب — IV²¹ رادی — K, VI²⁰
 I, K, IV, VI²⁵ — б. оп. P — б. оп. K, VI — б. стоит после б. 382 текста; K, VI — б. که گیتی تھی کردی از بد گهر
 VI — I, K, IV, VI, T — бб. 28 I, K, IV, VI, T — برو — I, K, IV, VI²⁷ دل و — VI²⁶ درو — IV²⁶ کجات — VI

388—390 оп.

365 که¹ غم-گمین نیماشد بدرد² پدر
 نباید که دارد بدو⁵ کس امید
 چنمین یافت پاسخ ز مرد گناه
 تو اورا بدل ناهش پیوار⁸ خوان⁹
 چنمین داد شیروی پاسخ که شاه
 سخن خوب¹³ رانیم یک ماه نیز
 مگر شاد باشیم¹⁴ ز اندرز او¹⁵
 چو پاسخ شنیدند بر خاستند
 370 بخوال پیگران¹⁸ شاه شیروی گفت
 سپیشش همه¹⁹ خوان زرین نهید
 برزده همی برد و خسرو نغورد
 همه خوردش از دست شیرین بدی

نخوانم-ش³ جز بدتن و بدگهر⁴
 که او پوده-تر باشد از پوده بید⁶
 که هر کس که گوید پرستم دو شاه⁷
 و گر ارجمندی¹⁰ بود خوار خوان¹¹
 چو بی گنج باشد نیززد¹² سپاه
 ز راه درشتی نگویم چیز
 که گنجست سرتاسر این¹⁶ مرز او
 سوی خانه-ها رفتن آراستند¹⁷
 که چیزی ز خسرو نباید نهفت
 خورشها برو چرب و شیرین نهید
 ز چیزی که دیدی بخوان²⁰ گرم و سرد
 که شیرین بخوردنش²¹ غمگین بدی

۴

375 [کنون شلیون باربد گوش دار
 چو آگاه شد باربد زانک شاه
 ز جهرم بیامد سوی طیسفون
 سر مهترانرا باغوش دار²²
 بپرداخت بی داد و بی کام گاه²³
 پر از آب مژگان و دل پر ز خون

اورا بجز بدگهر- VI پدهنر- I, P⁴ نخوانند- K, VI³ ز درد- VI² چو- I, IV¹
 ز رستم ز شاه- K پرستم ز شاه- L⁷ چوب بید- VI⁶ دارد ازو- VI داری بدان- L⁵
 و گر از- VI¹⁰ دان- K, VI⁹ تو اورا بدانش هش پیوار- L⁸ که رستم ز شاه- IV, VI⁸
 VI¹⁴ چرب- I, K, IV, VI, P¹³ نیابد- K, VI, T¹² نباشد- I¹² دان- K, IV, VI, P¹¹ گرامی
 سر تا بسر- I, K, IV, VI¹⁶ از ایدر باو- IV¹⁵ گردیم
 375. 6. K, VI²¹ بر خوان بدی- K, VI²⁰ همان- K¹⁹ بخوال پیگری- IV¹⁸
 سر مهتری را در آغوش دار- IV سر مهتران اندر آغوش دار- K, VI²² L-6. op.; K, VI²² برانکار- IV
 بپرداخت بی کام- IV بپرداخت نا کام بایسته گاه- K, VI²³ بپرداخت ناکام تخت و کلاه- L²³
 و بی گاه گاه

350 به‌نزدیک ش‌پیرویه¹ رفت این دو مرد
یک‌ایک بدادند پیغام شاه
پر آژنگ رخسار و دل پر ز درد²
بش‌پیروی بی‌مغز و³ بی‌دست‌گناه

۳

355 چو بش‌نمید شیروی⁴ بگریست سخت
چو از پیشی بر خاستند آن گروه
بگفتار زشت و بخون پدر
فرود آمد از تخت شاه‌ی قباد
360 ز مژگان همی بر برش خون چکبید
چو بر زد سر از تیره‌کوه آفتاب
برفتند یکسر سوی⁸ بارگاه
برفتند گردنکشان پیشی او
نشستند با روی کرده دژم
360 بدانست کایشان بدانسان¹² دژم
بدیشان¹⁵ چنین گفت کان¹⁶ شهریار
دلش گشت ترسان⁵ ازان تاج و تخت
که او را همی داشتندی ستوه
جوانرا همی سوختندی جگر
دو دست گرامی بسر بر نهاد
چو آگاهی او بدشمن⁶ رسید⁷
بدانیدیش را سر بر آمد ز خواب
چو بش‌نمید بنشست بر گاه⁹ شاه
ز گردان¹⁰ بیگانده و خویشی او
زبان‌شان زچنبید¹¹ بر پیشی و کم
نشسته چرایند با¹³ درد و غم¹⁴
کجا باشد از پشت پروردگار

بیجان—⁵ J, ⁶ I, K, IV, T— شیروی—¹ I, K, IV, T—
گرد—² I, K, IV, VI—³ I, K, IV, VI—⁴ VI—⁵ VI—
K, VI—⁶ پر زخم—⁷ T—⁸ لشکر—⁹ J—¹⁰ после этого б. на полях помета пропуска; Б—¹¹ далее бб. 356—369
не переведены; K, VI—¹² доб.:

ببودند ترسان ز بیم گناه * پر از بیم گشتند یکسر سپاه
T—¹³ доб.:

ازان گریه و زاری شهریار * شدند آن همه لشکرش ترسگار
بیک جای یکسر بگرد آمدند * ز خسرو همی داستانه‌ها زدند
که پرویز اگر بر نشیند بگاه * بود دار جای سران سپاه
نه پیچید(؟)¹¹ VI—¹² زیاران—¹³ VI—¹⁴ I, K, IV, VI—¹⁵ تخت—¹⁶ I, K, VI—¹⁷ بدان
کای—¹⁸ J—¹⁹ بایشان—²⁰ I—²¹ C—²² б. оп. ²³ I—²⁴ چرایید بی—²⁵ I—²⁶ پسر سپید شیروی ازیشان—²⁷ I—²⁸ پس—²⁹ K, VI—

- 320 همه در خوشاب بد پیکرش
سیاوش همان نامدار هژیر²
کجا گنگدژ کرد جایی برنج
کجا رستم زال و اسفندیار
چو گودرز و هفتاد پور گزین
چو گشتاسپ شاهی که دین بهی
325 چو جاماسپ کاندر شمار سپهر
شدند آن بزرگان و دانندگان¹⁰
که اندر هنر این ازان به¹² بدی
بپرداختند این جهان فراخ
330 ز شاهان مرا نیز همتا نبود
جهانرا سپردم بنیک و ببد
بسی راه دشوار بگذاشتیم¹⁷
همه بومها پر ز گنج¹⁹ منست

IV, 4 دو پیر(؟) - IV, VI دو پیر - K, T 3 هژیر - K, T 2 سرش - VI برش - IV 1
K -- доб.: 6 مردان - K 5 بردن - VI

شهنشاه کیخسرو نیکبخت * کزان سان ندیدند بیدار بخت
K - доб. (ср. C): 9 ز ناهید و - VI 8 بپدرفت - K, IV, VI 7

کجا رفت اسکندر نامور * کزو گشت گیتی بزیر و زبر
همان نامور شاه بهرام گور * که چون او نبد کس بمردی و زور
ز بخشندگی شه چو او خود نبود * نیارست گردون سرش را بسود
همان هم بنالم بروشن روان * جهاندار کسری نوشین روان
کجا آن چل و هفت شاه جهان * همه کار ایشان شد اندر نهان
بسی کاخ و ایوانها ساختند * برفتند و عالم بپرداختند

بما ماخذ این باغ - K, VI 14 بد - IV 13 مه - IV 12 خوانندگان - VI, T 11 فرزندگان - IV 10
K, IV, VI, T 18 بگذاشتیم - K, IV, VI, T 17 نماذم - T 16 بما ماخذ ایوان و میدان - IV 15
K - 20 رنج - K 19 332, 334, 333, 335, 338, 336, 337. K, VI - далее порядок бб.: K, VI برداشتم

بیزدان بگویم نه¹ با² کودکی همه کار یزدان پسندیده ام مرا بود شاهسی و هشتت سال کسی کاین⁴ جهان داد دیگر دهد برین⁶ پادشاهی کنم آفرین 305
 چو یزدان بود یار و فریادرس بدان کودکی زشت و⁸ نادان بگوی که پدرود بادی⁹ تو تا جاودان شما ای گرامی فرستادگان ز من هر دو پدرود باشید نیز 310
 کنم آفرین بر¹¹ جهان سربسر بمیرد کسی کو ز مادر بزاد چو¹⁵ هوشنگ و طهمورث و جمشید که دیو و دد و دام فرمانش برد فریدون فرخ که او از¹⁹ جهان 315
 ز بد دست ضحاک تازی بپست چو آرش که بردی بفرسنگ تیر قباد آنک آمد ز البرز کوه که از آبگینه همی خاذه کرد

که نشناسد او بد ز نیک³ اندکی همان شور و تلخی بسی دیده ام کس از شهریاران نبودم همال نه بر من⁵ سپاسی همی بر نهی که آباد با⁷ بدان⁷ زمین نیازد بنفرین ما هیچ کس که مارا کنون تیره گشت آب روی سر و کار ما باد با بخردان سخن گوی و پرمایه آزادگان سخن جز شنیده مگوید چیز¹⁰ که اورا ندیدم مگر¹² بر¹³ گذر ز کیخسرو آغاز تا کیقباد¹⁴ کزیشان بدی جای بیم¹⁶ و امید¹⁷ چو روزش سر آمد برفت و بمرد¹⁸ بدی دور کرد²⁰ آشکار و نهان بمردی ز چنگ زمانه نجست²¹ چو پیروزگر²² قارن شیر گیر²³ بمردی جهان دار شد با²⁴ گروه²⁵ وزان خاذه گیتی پر افسانه کرد

زین-IV⁴ او نیک و بد-IV, VI از نیک و بد-I, K, C³ تا-K² که-Л, K¹
 K, IV, P-تیزو-I⁸ که آباد دارد بدانش-K, IV, VI⁷ بران-K, IV, VI⁶ کس-I, IV⁵
 VI, C-تیز-I⁹ باشی-I¹⁰ Б-далее 66. 311-343 не переведены. IV-بر оп.¹¹ I, K, IV,¹²
 K, VI,¹⁶ ز-K, VI¹⁵ ز خسرو که یاد آوری تا قباد-I, K, IV¹⁴ در-VI¹³ بجز-VI, P-
 C-چو روز درازش سر-K, IV, VI, P-¹⁸ Л-66. 313-341 оп.¹⁷ کزیشان جهان بد به بیم-
 که پیروز-I²² درست-K, VI, P-²¹ بدی در جهان(?)²⁰ K- در-K, VI¹⁹ آمد بمرد
 K, VI-доб.:²⁵ بی-K²⁴ شهرگیر-I, IV, VI, C-²³ بد(?)²⁵

همان نام بردار کاوس کی * جهاندار با داد فرخنده پی

- 270 بدان پاسخش¹ ای بد کم خرد² تو دعوی کنی هم⁵ تو باشی گوا
چو قیصر ز گرد بلا رخ بشست
هر آنکس که گیتی بید نسپرد⁸
بداند که¹⁰ بهرام بسته میان
برومی سپاهی نشاید شکست
275 بدان رزم یزدان مرا یار بود
شنیدند¹⁵ ایرانیان آنج بود
مرا نیز چیزی که بایست کرد
ز خوبی و از مردمی کرده ام¹⁷
280 بگوید ترا²⁰ زادفرخ²¹ همین
گشسپ آنک بد نیز گنجور ما
که از گنج ما²⁴ بدره بد صد²⁵ هزار
نیاطوس را مهره دادم هزار
کجا سنگ هر مهره یی³⁰ بد هزار

بدان پاسخ آید-IV بدان پاسخ این آید ای کم خرد-I, T² بدین پاسخ این-K¹
 جز این چیز-IV جز آنچه چیز-I, K³ که ای کم خرد
 بسپرد-C دشمرد(؟)-I⁸ بگیتی-K, VI⁷ دانا-K دانش-I, IV, VI, C⁶ و-I⁵
 K, VI¹⁰ بمغز اندرون دان که دارد خرد-K, VI⁹ بمغز اندرش هیچ باشد خرد-I, IV⁹
 (без рифмы); K-б. оп. VI-پالوده بست-IV¹² نشاید-IV, T¹¹ بدانکه که
 I, K, IV, VI, T¹⁷ نیاطوش-I, K, IV¹⁶ شنودند-I, K, VI, T¹⁵ ما-IV¹⁴ پیش-I, K, IV, VI, T¹³
 VI-ابا-K²⁰ پژمرده ام(؟)-K بشمرده ایم-I, VI¹⁹ آن-T, K¹⁸ کرده ایم-VI
 هم از گنج ما-VI در گنج ما-K²⁴ و-دوب. K, C²³ و-I, VI-دوب. L²¹ رادفرخ-
 ز منقال گنجی چو-L²⁹ هم از زر سرخ-VI²³ بابکار-VI²⁷ چو-I, IV²⁶ سه-I, P²⁵
 مهر ازو-VI³⁰ همان زر سرخ و همان گوشوار-I, IV, C (ср. след. б.); I, IV, C³¹ کردم شمار
 L-б. оп.; K, VI, P-دوب.³² جنگی(؟)

همان جامه دیبای چینی هزار * ازو پنیج زربفت گوهرنگار
 مر [که-VI] آن هر یکی را در صد هزار * بدادی بها مرد [بها کرد اشداد-VI] پرهینگار

پدید آمد اکنون ز نازارز ارز
 گشاده به بیند² بداندیش راه³
 شکفته همیشه گل کامگار
 چو پالیز گردد⁴ ز مردم تهی
 همه⁷ شاخ ناز و بهی بشکنند⁸
 بپرچینش بر¹⁰ نیزه ها خار اوی
 چه باغ و چه دشت و چه دریا چه¹³ راغ
 دل و پشت ایرانیان نشکنی
 خروش سواران و کین آختن¹⁶
 باندیشه بد منه¹⁷ در میان
 خردمند خواند ترا بی خرد
 همه مردم ناسزارا دهی
 باندرز این کرد در نامه یاد²⁰
 همی خویشتن را بکشتن²¹ دهد
 بد اندیش با او کند کارزار
 مرا خواندی دودل²³ و خویش کام²⁴
 که²⁶ گفتار آموزگار تو بود
 تو خود کی شناسی جفا از وفا²⁸

سواران پراگنده کردم¹ بمرز
 چو از هر سوی باز خوانی سپاه
 که ایران چو باغیست خرم بهار
 پر از نرگس و ناز و سیب و بهی
 سپرغم⁵ یکایک ز بن بر کنند⁶
 سپاه و سلیحست دیوار⁹ اوی
 اگر بنگنی¹¹ خیره¹² دیوار باغ
 نگر تا تو دیوار او¹⁴ ننگنی
 کزان پس بود غارت و تاختن¹⁵
 زن و کودکی و بوم ایرانیان
 چو سالی چنین بر تو بر بگذرد
 من ایدون شنیدم کجا تو¹⁸ مهی
 چنان دان که نوشین روان¹⁹ قباد
 که هر کو سلیحش بدشمن دهد
 که چون باز خواهد کش²² آید بکار
 دگر آنک دادی ز قیصر پیام
 سخنها نه از²⁵ یادگار تو بود
 وفا کردن او و از ما جفا²⁷

چو بخشش-Л-⁵ کردم(؟)-Л-⁴ بد و نیک راه(؟)-VI-³ نه بیند(؟)-Л-² کرده-Л-¹
 -Л-¹⁰ دیدار-К-⁹ بشکنند-IV-⁸ همان-К, P-⁷ کند-IV-⁶ سمومش-IV-^{سمومش} سپردم(؟)-I-
 و-VI-¹³ تیره(؟)-Л-¹² برکنی-I-¹¹ بدیوار بر-IV-^{بهر جای بر}-VI-^{VI-¹⁰ K, VI-^{بهر چپینش بر}}
 که جای-I, K, IV, VI-¹⁸ بود-Л-¹⁷ توختن-VI, K-¹⁶ سوختن-VI, K-¹⁵ دیوارها-IV-¹⁴
 باندرز نامه درین [چنین-IV, VI, C-<sup>VI, C-^{IV, VI, C-^{کرد یاد}}]
 K, ²⁵ خویش نام-IV-^{شادکام}-Л-²⁴ ده دل-VI, K-²³ که-IV, C-²² I, IV, C-²¹ بشیون-VI, K-²¹
 وفا کردن-IV-^(без рифмы) جفا کردن تو و از ما وفا(؟)-K-²⁷ ز-IV-²⁶ سخنهای ما-VI-
 وفا از جفا-VI-^{جفارا}-Л-²⁸ جفا کردن او و از ما وفا-VI-^{از ما و از وی جفا}</sup>

همان پر گزندان که نزد تو اند
 235 همی داد خواهند تختت بباد
 چو بودی خردمند نزدیک تو
 بدادن نبودی کسی را زیان
 ایسا پور کم روز و⁶ اندک خرد
 چنان دان که این⁸ گنج من⁹ پشت تست
 240 هم آرایش پادشاهی بود
 شود بی درم شاه بیدادگر
 بپخشش نباشد ورا دستگباه
 [ار¹⁴ ایدونک از تو بدشمن رسد
 [زیزدان¹⁶ پرستنده بپزارگشت
 245 [چو¹⁸ بی گنج باشی نیاید¹⁹ سپاه
 سگ آن به که خواهند نان بود
 دگر آنک گفستی ز کار سپاه
 ز بی دانشی این²² نیاید²³ پسند²⁴
 چنین²⁶ است پاسخ که از²⁷ رنج من
 250 ز بیگانگان شهرها بستدم²⁸
 بدان تا آرام بر تخت ناز

¹ I, K, IV, 6 باپراذیان - Л 5 گیتی - I 4 کند - K 3 ز گیتی - K 2 بتیره - IV 1
 بر - I, K 11 باد - K 10 ما - I, K, IV, VI, T 9 آن - VI 8 کیفر - K, VI 7 و - VI, P
 IV - доб: آیین و فر - IV 12
 جهاندار بی گنج پر غم بود * ورا تخت چون جای ماقم بود
 فسوسی بخواند بزرگش نه شاه - P فسوسیش خوانند مردم [هر کس - C] نه شاه - IV, C 13
 برو نام دادر بر - K, VI 17 ز تو آن - VI 16 66. 243-245 оп. - Л 15 و - T گر - K, IV, VI 14
 VI - I-б. оп. 21 بومها بر - T بوم بر - Л 20 نیاید - T نباشد - K, VI 19 تو - K, VI 18
 ز - IV ز بیدانشیت آن نیامد [نیاید - C] پسند - I, C 24 نیامد - K, VI, P 23 آن
 چنین پاسخ آرای - Л 27 چنان - VI 26 سود و - K, IV, VI 25 بی دانشیت اینت نامد پسند
 بی درد و رنج - VI 31 نشینند - K 30 زدیم - I, IV, P 29 بستدیم - I, IV, P 28 کز

جز¹ از باژ و² دینار هندوستان
 جز⁵ از باژ وز ساو⁶ هر کشوری 220
 جز از رسم و آیین نوروز⁸ و مهر⁹
 جز از جوشن و خود¹⁰ و گوپال و تیغ
 جز از مشک و کافور و خژ و سمور
 هرا ن کس که مارا بدی زیر دست
 همی تاختندی بدرگاه ما 225
 ز هر در فراوان کشیدیم رنج
 دگر گنج¹⁷ خضرا و گنج عروسی
 فراوان ز نامش¹⁹ سخن راندیم
 چنین بیست و شش سال تا سی و هشت²¹
 همه مهتران خود²² تن اسان بدند²³ 230
 همان²⁴ چون شنیدم ز فرمان²⁵ تو
 نماند کس اندر جهان رامشی
 همی کرد خواهی جهان پر گزند

جز³ از کشور روم و جادوستان⁴
 ز هر نامداری⁷ و هر مهتری
 از اسپان وز بنده خوب چهر
 ز ما این نبودی کسی را دریغ
 سپاه¹¹ و سپید و ز کیمال¹² بور¹³
 چنین باژها¹⁴ بر هیونان مست¹⁵
 نه پیمچید گردن کس¹⁶ از راه ما
 بدان تا بیباگند زین گونه گنج
 کجا داشتیم از پی روز بوس¹⁸
 سرانجام²⁰ با آورش خواندیم
 بجز با آرزو چرخ بر ما نگشت
 بداندیشی یکسر هراسان بدند²³
 جهانرا بد آمد²⁶ ز پیمان تو
 نماید²⁷ گزیدن بجز²⁸ خامشی²⁹
 پر از درد کاری³⁰ و ناسودمند

1 K—چو T—چه 2 I, IV—و оп. 3 I, T—چه 4 Л—доб.:

جز از مصر و شام و دیار یمن * جز این شهرها تا بهمرز ختن
 وز بُرز⁸ Л—وز 9 K, VI—
 مرزداری⁷ VI—هدیه و باژ⁶ I, K, IV, VI, T—چه T—چو⁵ K—
 K, L—تور¹³ و I—доб. 12 I—
 کبود¹¹ I—ترگ¹⁰ K, VI—گرز¹⁰ Л—رسم نوروز و آیین مهر
 ز هند و ز سند و ز کیمال و تور^{IV} ز هر گونه هر جای کیمال [در بزم^{VI}] و سور^{VI}—
 کس گردن^{IV, P}—کسی گردن¹⁶ K, VI—بر هیونان بیست^{T—15} بارها¹⁴ I, K, IV, VI, T—
 گشادیم از^{VI}—227 стоит после б. 228; K, VI, P—بوق و کوس¹⁸ Л—در گنج¹⁷ K, VI—
 جزین بیست و سه²¹ Л—بفرجام²⁰ I, K, IV, VI, T—ز رامش¹⁹ (؟) ل—بهر روز فسوس
 همه کهتران زو^{K, VI}—همه کهتر امان²² (؟) ل—(سر. б. 214). سال یا سی و هشت²¹ (؟)
 کنون^T—چنان²⁴ I, K, IV, VI—شدند²³ K, IV, VI—همه مهتران زان^{IV}—[زان^{VI}]
 جز از^{I, K, VI, T}—28 I, K, VI, T—نیارد²⁷ IV—جهانرا ندانم²⁶ (؟) ل—شنیدیم فرمان²⁵ K, VI—
 درد و رنجی^{VI—30} K, VI—обратный порядок мисра. 29 K, VI—کس از^{IV—29}

گناه مرا جای² پالایش است
 نه زین بد که گفندی کسی بر خورد³
 که بر خواند آن پهلوی نامه را
 خردمند را غم گساری بود
 بخوانند دانند⁵ بازار ما⁶
 سپهید بهر جای بنشاندیم⁸
 نیارست کس گردن افراختن
 همه گنج ما یکسر آگنده شد
 ز دریا کشیدند چندان گهر¹¹
 مرا بود هامون و دریا و کوه¹²
 ز دینار نو بدره¹³ آگنده شد¹⁴
 همان آلت و جامه زرنگار¹⁵
 ز هر گوهری گنجها¹⁷ ماله گشت¹⁸
 سوی شادی و مهتری²⁰ آختم²¹
 چو شد باز دینار بر²⁴ صد هزار
 همه چرم²⁶ پنداوسی پارسی
 پراگنده دینار بد شاهوار²⁷

ازیشان ترا دل پر آسایش¹ است
 نگنجد ترا این سخن در خورد
 و لیکن من از بهر خود کامه را⁴
 همان در جهان یادگاری بود
 پس از ما هر آنکس که گفتار ما
 ز برطاسی وز چین سپه راندیم⁷
 ببردیم بر دشمنان⁹ تاختن
 چو دشمن ز گیتی پراگنده شد
 همه بوم شد نزد¹⁰ ما کارگر
 که ملاح گشت از کشیدن ستوه
 چو گنج درمها پراگنده شد
 ز یاقوت وز گوهر شاهوار
 چو دیهیم ما بیست و شش ساله گشت¹⁶
 درم را یکی میخ نو ساختم¹⁹
 بدان²² سال تا²³ باز جستم شمار
 پراگنده افگند²⁵ پنداوسی
 بهر بدره یی در ده و دو هزار

205

210

215

نه زین جان آن بدتنان بر خورد—³ I, T نیز—² K, VI, C آرایش—¹ I, K, IV, VI
 نه زین جای من مرترا بر خورد—⁴ I, IV, IV نه جان تو زین داستان بر خورد—³ K, VI
 بخواند بداند به آزار ما—⁶ I بخواند بداند ز—⁵ IV بخواند بداند—⁵ K بدکامه را—⁴ T
 پیش—¹⁰ I, K, VI, T نبردند بر دیگران—⁹ K, VI بنشاندیم—⁸ L سخن راندم—⁷ L—⁹
 همان—¹⁵ I, K, IV, VI, T ز دینارها بدره—¹³ L IV—⁶. op. ¹⁴ IV—⁶. op. ¹² IV—⁶. op. ¹¹ IV—⁶. op.
 L—¹⁸ ز هر گونه گنج ما—¹⁷ K, VI بیست و سه سال شد—¹⁶ L جامه و آلت کارزار
 K, فرخی—²⁰ I ساختیم—¹⁹ IV, P گنج ما بر گذشت—¹⁸ IV ز هر گونه گنج پر مال شد
 چون—²⁴ I, K, IV, VI, T دران—²³ I, K, IV, VI, T آختم—²² VI—²¹ I خرمی—²¹ IV, VI
 واگنده—²⁶ K, VI افگنده—²⁵ I, IV, T چو [دو—²⁵ IV] صد بار دینار بد—²⁵ IV, VI, T
 همان نیز—²⁷ P—²⁷ порядок 66.: 218, 217, 216, 215.

185 چو اندیشه ایزدی داشتیم
 کنون من شنیدم که کردی رها
 ازین بد گنه کار ایزد³ شدی
 چو مهتر شدی کار هشیار کن
 مبخشای⁶ بر هرک رنجست زوی⁷
 190 بر آنکس کزو در جهان جز گزند
 دگر آنک از خواسته گفته‌ای¹³
 ز کس ما نجستیم جز بازوساو
 ز یزدان پذیرفتم آن تاج و تخت
 جهان آفرین داور داد و¹⁶ راست
 نیم دژمنش¹⁹ نیز در خواست او
 195 بجستیم خشنودی دادگر
 چو پرسد ز من کردگار جهان
 بپرسد که او²³ از تو داناترست
 همین²⁴ پرگناهان که پیش تو اند
 ز من هرچ گویند زین پس همان²⁵
 200 همه بنده²⁶ سیم و ززند و بس

سخنهای همی خوار¹ بگذاشتیم²
 مرآن را که بُد بتتر از اژدها
 بگفتار و کردارها بد⁴ شدی
 ندانی تو داننده را⁵ یار کن
 اگر⁸ چند امید گنجست زوی⁹
 نه بینی مراورا چه کمتر¹¹ ز بند¹²
 خردمندی و رای¹⁴ بنهفته‌ای
 هراکس که او داشت با باز تاو¹⁵
 فراوان کشیدم ازان رنج سخت
 همی¹⁷ روزگاری¹⁸ دگر گونه خواست
 فزونی نجویم²⁰ در کاست او²¹
 ز بخشش ندیدم بکوشش²² گذر
 بگویم بدو آشکار و نهان
 بهر نیک و بد بر توانا ترست
 نه تیمار دار و نه خویش تواند
 شوند این گره بر تو بر بدگمان
 کسی را نباشند²⁷ فریادرس

کردار نادان - K, VI - 4 یزدان - K, VI - 3 نگذاشتیم (?) - I - 2 مرابن را همان - IV - 1
 5 I, K, IV, داننده - IV, T - 7 ببخشای (?) - IV, T - 6 مبخشای (?) - L - 8 رنجت ازوست - IV, T - 9 سزاوار - VI - 12
 بهتر - IV, T - 11 هر - IV, T - 10 گنجت ازوست - IV, T - 9 وگر - T -
 از آنکس - VI - 15 راه - K, VI - 14 راد - L - 14 و اما ما ذکر من ظلمنا للرعية... - B - 13 باشد بمنتد
 فاذا لم نطالبهم قط إلا - B - 184-185; K, VI - 185; متر ناروشن) که در دانش بود تاو (?)
 بواجب الخراج، و ما طلبناهم بذلك إلا لیشتدّ ظهر ملکنا بالکتوز التي کمزناها. و هی
 (далее до б. 262 не переведено, ср., однако, б.
 20 K - 19 بدمنش - VI - 19 روزگار - IV, VI - 18 چنین - VI - 17 همین - K - 17
 21 IV, T - 16 و. оп. 21 L - 6. оп. 22 IV - 22 بکوشش نباشد - IV - 22 نجویم که
 همان - VI, C - 24 بپرسیدن او - K, VI - 23 کسی را نیابی تو - I, K, IV, VI, T - 27 و. оп. 26 K, C - 26 با تو مهان - VI - 25

مرا¹ نامه آمد ز هندوستان
 ز رای⁵ برین⁶ نزد ما نامه بود
 یکی تیغ⁷ هندی و پیل⁸ سپید
 ابا تیغ¹¹ دیبای زربفت پنبج¹¹
 سوی تو یکی¹⁴ نامه بد¹⁵ بر پرند
 بخواندم یکی مرد هندی دبیر
 چو آن نامه را او بمن بر¹⁹ بخواند
 بدان²¹ نامه در بد²² که شادان بزی
 که چون²⁵ ماه آذر بُد و²⁶ روز دی
 شده پادشاهی پدر²⁹ سی و هشت
 درخشان شود روزگار بهی
 مرا آن زمان این سخن بد³² درست
 من آگاه بودم که از بخت تو
 160
 165
 170

و قد کنت اخبرت بما: B—передает так: 4 بران—VI³ شدم—VI² ترا—I, IV, I¹
 عالم—B⁵ далее бб. 159—172 переведены одной фразой. 5 B—
 K, P—پیلی⁹ K, P—تاج—VI⁷ گزین—IV⁶ في الشاهنامه: ملك الهند
 с примечанием: 13 I, K, همان جامه و—IV¹² بود—I, K, IV, VI¹¹ بود مارا—I, K, IV, VI, C¹⁰ کزو—VI, IV, VI—
 L—доб. (ср. б. 182): گهر نابسود—IV, VI

چو مارا نبد پیشه خون ریختن * بدان کار تنگ اندر آویختن
 سوی ما چو—K¹⁴ Ср. прим. к бб. 158, 172, 173 по Б (в Л и Б—следы другой редакции текста).
 دیدم—I, K, IV, VI, C¹⁶ (метр нарушен) سوی ما رسید آن خط—VI—یکی نامه—IV¹⁵ آن
 نامه رای [شاه—VI, K]—I, K, IV, VI, P¹⁹ گوینده—I, T¹⁸ این—T—آن—K, IV, VI¹⁷ من
 نوشته چنان بد—VI²² بران—I²¹ بدان آب دیده همی بر فشاند—K, IV, VI²⁰ هندی
 که تو شادی و خرمی را سزی—K, VI²⁴ که شادانی و—I, K, IV, VI, C²³ L—تاج ور—
 VI—پادشاهی پیش بر—K²⁹ و—I, IV, C—доб. و²⁸ بشادی—K²⁷ بود—IV, VI, T²⁶ کجا—K²⁵
 I, K, VI, T³³ شد—K, VI, T³² تاج مهی را—I, C³¹ تو—I, K, IV, VI, T³⁰ پادشاهیت بر
 درخشندگی—K, VI³⁵ ز گاه و—C³⁴ بشایست—IV—نشایست—T

بریدیم بندوی را دست و پای
 چو گسسته شد² در جهان ناپدید
 بفرمان ما ناگهان کشته شد
 دگر آذک گفتی تو⁵ از کار خویش
 145 بُد آن⁸ تا ز فرزند من⁹ کار بد
 بزندان نبرد¹⁰ بر شما تنگ و بند
 بدان روزتان خوار نگذاشتم
 بر آیین شاهان پیشین بدیم¹³
 150 ز نخچیر وز گوی و رامشگران
 شمارا بچیزی نبود نیاز
 یکی کاخ بُد کرده زندانش نام¹⁶
 همان نیز گفتار اخترشناسی
 که از تو بد آید بدین سان که هست¹⁹
 155 وزان پس نهادیم مهری بروی
 چو شاهیم شد²² سال بر سی و شش
 تو داری بیاد²³ این سخن بی گمان

سر بخت—P سر و پای—K, VI سر و روی—L³ بد—K² که او—I, K, IV, VI, T¹
 —كما ذكر—و هما اللذان لا يخفى غناؤهما، و ما ثبت لهما من الحقوق حيث: B—دوب.⁴
 جعلاً أرواحهما وقاية لنا، و خاضا غمرات المهالك دوننا. فلم نبال بذلك حتى أهلكناهما
 آزار—K, IV, VI⁷ حبسك و إخوتك—B⁶ گفته بد—L⁵ طلبنا للشفی و الانتقام
 همان—K¹² نیز—I, K, IV, VI, T¹¹ بود(؟)—K¹⁰ ما—I, K, IV, VI, C⁹ ازان—K, VI⁸
 بددر—IV¹⁵ برین کار بر دیگر آیین بودیم—L¹⁴ پیشی رویم—L¹³ همی—C
 16 L (перевод б. 152 стоит в Б после перевода б. 146, затем приблизительно переданы бб. 147—151, с деталями имеющегося выше описания места заключения Шируйе).
 17 I, K, IV, C زیستید—VI زیستند—B¹⁸ B—далее бб. 153—157 ne переведены.
 K—بینداختیم—I²⁰ B—перевод этого б. соединен с переводом бб. 145—146.
 21 Sp. далее б. 173. 22 I, K, IV, VI, C—شد—IV نه انداختیم
 23 K, IV, VI—بیاد دادی

بیارم¹ کنون پاسخ این همه
 پس از مرگ من³ یادگاری بود
 چو پیدا کنم بر تو انبوه⁵ رنج
 نخستین که گفتمی ز هر رمز سخن
 ز گفتار بدگوی مارا⁸ پدر
 از اندیشه¹⁰ او چو آگه شدیم¹⁰
 همان¹¹ راه جستیم و بگریختیم
 از اندیشه¹³ او گناهیم نمود
 شنیدم که بر شاه من بد رسید
 گنه کار بهرام خود¹⁵ با سپاه
 ازو نیز¹⁸ بگریختم روز جنگ
 ازان پس دگر باره باز آمدم
 نه پرخاش بهرام یکباره بود²⁰
 بفرمان یزدان نیکی فزای
 چو ایران و توران²² با آرام²³ گشت
 چو از جنگ چو بیینه²⁶ پرداختیم²⁷
 چو²⁹ بندوی و گسته هم خالان بدند
 فدا³⁰ کرده³¹ جانرا همی³² پیش من
 چو خون پدر بود و درد جگر

راست گاری—IV, C-⁴ تا—VI, C-³ بگویی پیش—I, K, IV, VI, C-² بگویم—VI-¹
 K, VI-⁶ بونی سست و ان روزگار—I-⁷ هست—⁶ اندوه—IV, C-⁵ راست باری(؟)—VI-
 بیآشفت—I-⁹ بر ما—I, K, IV, VI, T-⁸ پی سست آن روزگاری—IV-⁴ ازان پییده روزگار
 I-6. on.¹⁴ از—K, IV, VI-¹³ در—K, VI-¹² همی—I, K, IV, VI, T-¹¹ شدم—K, C-¹⁰
 مرورا—IV-¹⁹ ازو من چو—¹⁸ ما—I, IV, VI, T-¹⁷ بر—I, K, VI, T-¹⁶ بد—¹⁵ Л -
 بهرام—I-²³ زیران—I, IV, VI-²² جهان دیده بر— Л -²¹ بجنگ اندرون آهنین پاره بود—VI-²⁰
 ساختیم(؟)—I-²⁸ پرداختیم—I, C-²⁷ بهرام—K, VI-²⁶ پدرام—IV-²⁵ کام—K, IV, T-²⁴
 کردی—I-³¹ همه— Л , K-³² کردی—I-³⁰ که—K, VI-²⁹ ساختیم—C-
 I, K, IV, VI, T-³³ بد—I-³⁴ مهربان

110 سخن هرچ بشنمیدی اکنون¹ بگوی
گشادند گویا زبان این دو مرد
پیمامش² مرا کمتر از آبجوی³
بر آورد پیچان یکی باد سرد⁴

۲

بدان نامور گفت پاسخ شنو
بگویی که زشت⁵ کسانرا مجوی
سخن هرچ گفتی نه گفتار تست
مگو⁹ آنچه¹⁰ بدخواه تو بشنود
115 بدان گاه¹² چندان نداری خرد
بگفتار بی بر چو نیرو¹⁵ کنی
کسی کو گنه کار خواند¹⁸ ترا
نماید که یابد بر تو نشست
120 میندیش زمین پس برین سان²¹ پیام
بیزدان مرا کار پیراستست
بدین جستن²³ عیبهای²⁴ دروغ
یکایک بمر سوی سالار نو
جز آنرا⁶ که بر تابی از ننگ⁷ روی
مماناد گویا زبانت درست⁸
ز گفتار¹¹ بیپهوده شادان شود
که مغزت بدانش خرد¹³ پرورد¹⁴
روان و خردرا پیر¹⁶ آهو¹⁷ کنی
ازان پس جهاندار خواند¹⁸ ترا
بگیرد¹⁹ کم و بیش چیزی²⁰ بدست
که دشمن شود بر تو بر شادکام
نهاده بران²² گیتی ام خواستست
بنزد بزرگان نگیری²⁵ فروغ

سخن هر چه فرزند او یاد کرد—K, IV, T⁴ آب روی—Л³ نباشد—Л² آنچه—IV¹
K, VI—доб.:

جهاندار [چو آزاد—VI] بشنید گفتارشان * به پیچید ازان نامور سرکشان
IV, T—доб.:

جهاندار بشنید گفتار مرد * بر آورد پیچان یکی باد سرد
عیب—I, K, IV, VI, T⁷ جز آنگه—K, IV, VI, T⁶ چو آنگه—I⁶ عیب—I, K, IV, VI, T⁵
T—مگوی—I, K, IV, VI⁹ B—66. 115—126 не переведены. گویای این تن درست—I, IV, P⁸
I, K, VI, T¹³ ندانی که—VI بدانند که—I, K, IV, T¹² بگفتار—I, IV¹¹ آنی—I, IV, P¹⁰ بگو(؟)
خواهد—I, IV¹⁸ آهو—IV¹⁷ بی—Л, I¹⁶ نیکو—IV¹⁵ بشنود—K¹⁴ سخن—VI, T¹⁴
I, K, IV, VI, T²² بدانسان—VI²¹ کاری—I, K, IV, VI, T²⁰ نگیرد—I, K, T¹⁹ داند—K, VI¹⁹
نگیرد(؟)—IV²⁵ عیبها و—VI²⁴ گفتنی—I گفتن و—Л, IV²³ بدان—VI, T²³

بدین¹ گونه تا² شادورد مهین³ 95
 بپویید اشتاد⁵ و آن بر گرفت
 جهاندار از اشتاد⁶ بر گاشت روی
 بهی را نهادند بر شادورد
 پر اندیشه شد نامدار از بهی
 همانگه سوی آسمان کرد روی
 که بر گیرد آنرا که تو افگنی¹⁰ 100
 چو از دوده ام¹¹ بخت روشن بگشت
 باشتاد گفت آنچه داری پیام
 وزان بدسگالان که¹⁵ بی دانشند
 همان زان سپاه پراگندگان¹⁸ 105
 بخواهد شدن بخت زین²⁰ دودمان
 سوی ناسزایان شود تاج و تخت
 نماید بزرگی بفرزند من²⁴
 همه دوستان²⁶ ویژه دشمن²⁷ شوند
 نهان آشکارا بکرد این بهی

1 I, K, VI—برین 2 I, T—از IV 3 I, IV, T—مهی 4 I, IV, T—زمی 5 Б—آسفاذ
 6 K, IV, VI—استاد 7 K, VI—پدید 8 K—آن 9 K, VI—از بهی 10 I, K, IV, VI, T—
 زشت نام— 11 I, T—دوده 12 I, K, VI, T—شادی 13 IV—б. оп. 14 I, K, IV, VI, T—
 15 I, IV, T—همه بدسگالند و 16 IV—ویژه 17 I, IV, T—б. 103 стоит после б. 104 текста; K, VI—
 همان از گنه کار بد—K, VI—همان [هم از—IV] راز معجب گنه کردگان—18 I, IV—
 بداندیش و بدگو—VI بداندیش و تیره روان کردگان—K بردگان—19 I, IV—
 پرستندگان K, VI—доб.:

سرافراز گردد کسی کو که هست * پر از غم شود جان آنکو که هست
 20 I, IV, T—ازین 21 I—بدین IV—برین 22 K, VI—б. оп. 23 K, VI—б. оп. I, IV, C—доб. б.
 прим. 19. 24 I, K, IV, VI, T—ما 25 I, IV, C—در تخمه 26 K—دشمنان 27 K—ایمن
 28 I, VI, T—برین IV—وزین 29 K, IV, VI—گونه 30 K, IV, VI, T—بر I—بن 31 I, K, IV,
 VI, T—شاهنشاهی

بر شاه شد دست کرده بکش
 بدو گفت شاهها انوشه بدی
 چو اشتاد و² خرد برزین بشاه³
 بخندید خسرو باواز گفت
 گرو شهریارست پس من کیم 80
 که از من همی بار بایدت خواست
 پیامد گلینوش نزد¹⁰ گوان
 کنون دست کرده بکش در شوید
 دو مرد خردمند و¹² پاکپزه گوی
 چو دیدند بردند پیشش نماز 85
 جهاندار بر شادورد¹⁶ بزرگ
 همان¹⁸ زژ و گوهر برو بافته
 نهالیش¹⁹ در زیر دیبای زرد
 بهی تناور²¹ گرفته²² بدست
 چو دید آن دو مرد گرانمایه را²⁴ 90
 ازان خفتگی خویشتن کرد راست
 بمالین²⁷ نهاد آن گرامی بهی
 بهی زان دو بالشی به نرمی²⁸ بگشت²⁹

¹ I, K, ⁴ I, K, ³ I, IV, T- شاه- اسغاذ- B- on.; ² J, I, IV- و بود مرد داننده فش- VI-
 چه ام- ⁷ VI, P- بدین- ⁶ I, K, IV, VI, T- باد- IV- بود(؟)- ⁵ I- که گفتار تو- IV, VI, T-
 خسروان- ¹¹ I, P- پیش- ¹⁰ K, VI- و گر- ⁹ I- پویند- IV- گوید- ⁸ I, T- K, VI- گویند-
 اما من: B- ¹⁵ B- دستند- ¹⁴ I, K, IV, VI, T- و on. ¹³ K, VI- دیدم- ¹² I, K, IV, VI, T-
 I, K, ¹⁸ I, K, ¹⁷ I, IV, VI, T- نشسته- K- نشسته- ¹⁶ I- بساط- B- شادروان- ¹⁵ I- الحیاء أو من الهیمة
 K- ²² K- بهی نغز بویا- ²¹ VI- وسادة- B- مسندی- ²⁰ I, T- لحنی- ¹⁹ B- همه- ¹⁸ I, K, IV, VI, C-
 بدانایی و- ²⁵ K, VI- گران سایه را- ²⁴ K, VI, P- گشته- ²³ IV- بهی را همی بر گرفته
 J, I, VI- ²⁸ J, I, VI- بمالشی- ²⁷ I, IV- جهان آفرین را نهان- ²⁶ I, K, IV, VI, T- فرهی پایه را
 بهی را چو بنهاد ازانجا بگشت- ²⁹ VI- ³⁰ I, K, IV, VI, C- ²⁹ I, K, IV, VI, C- ³⁰ I, K, IV, VI, C- ز نرمی

بایران و توران¹ و روم² آگه‌بست
 تو این³ جوشن و خود و گبر و کمان⁴ 60
 گلپینوش گفت ای جهان‌دیده مرد
 که تیمار بردی ز نازک تنم
 برین⁶ مهر بر⁷ آفرین خوانمت
 نباشد⁹ بجز¹⁰ خوب گفتار تو
 بکاری کجا آمدستی بگوی 65
 چنین داد پاسخ که فرخ قباد
 اگر باز خواهی بگویم¹⁵ همه
 گلپینوش گفت ای گرازمایه مرد
 و لیکن مرا شاه ایران قباد
 که همداستانی مکن روز و شب 70
 مگر آنک گفتار او بشنوی
 چنین گفت اشتاد کای²² شادکام²³
 پیامبست²⁵ کان تیغ بار²⁶ آورد
 تو اکنون ز خسرو برین²⁷ بار خواه
 گلپینوش بشنید و بر پای جست 75

گرز و کمان—K, IV, VI, P—گوز گوان—I⁴ ترا—K, VI—³ کنون—K² نیران—I, IV, P¹
 IV—6. оп. ⁵ ازین—K, VI—⁶ مژدها—VI⁷ IV—6. оп. ⁸ میادا—IV⁹ I, K, IV, VI, C—¹⁰
 K, VI—همه—¹³ K, VI—باد از جهان یار تو—I, IV, T—¹² جهاندار—K, VI—¹¹ جز از
 VI—доб:

بسی پند و اندرزها یاد کرد * کجا هر چه او کرد بر داد کرد
 I, K, IV, VI, T—¹⁶ چنین—K, VI—¹⁷ یاد—K, VI—¹⁵ بجویم—K¹⁵
 ب—²⁰ گشایند—P—گشایی—I—¹⁹ در—P
 K, VI—²³ قال اسفاز—B—اشتا که ای—I, IV, C—²² باشد—K, VI—²¹ بها لا یغفی علی
 I, K, VI, T—²⁷ یار(?)—VI—²⁶ پیامست—I, K, IV—²⁵ ایدر—VI—²⁴ ذبک نام
 I, K, IV, VI, T—²⁹ بتن بر بست—I, K, IV, VI, T—²⁹ بجویم پیغام شاه—K, IV, VI, C—

40 ز یزدان شناس انج¹ آمدت پیش
 بدن² بد که کردی³ بهمانه منم
 بیزدان که از من نمد⁴ این گناه
 کنون پوزش این همه باز جوی
 ز هر بد⁷ که کردی بیزدان گرای
 مگر مرترا او بود دستگیر
 45 دگر آنک فرزند بودت دو هشت
 بدر بر کسی¹¹ ایمن از تو نخفت
 چو بشنید پیغام او¹² این دو¹³ مرد
 برین¹⁶ گونه تا کشور طیسفون
 50 نشسته بدر بر گلینوش¹⁷ بود
 همه لشکرش یکسر آراسته
 ابا جوشن و خود²⁰ بسته میان
 بچنگ اندرون گرز پولاد داشت
 چو خراد برزین و اشتاگشسپ
 55 گلینوش بر پای جست آن زمان
 بجایی که بایست بنشاندشان
 سخن گوی خراد برزین نخست
 گلینوش را گفت فرخ قباد

نبود — I, K, IV, VI, T — 4 کزین بد — I, IV, T — 3 بران — VI — 2 اینک — I, K, IV, VI — 1
 ز بدها — I, K, IV, VI, T — 7 کار شاه — IV ناج و گاه — K — 6 نمودم (?) — L — 5
 بدین سرکسی — I — 11 Ср. б. 39, прим., ср. С. رنجهای — L — 9 که او بیست
 هر دو — I — 15 و L — доб. 14 خراد و اسفاد — B این هر دو — IV — 13 شاه — L — 12 بدین سرکشی
 I, K, همه تیغهارا به پیراسته — K, VI — 19 و — I — 18 گلینوسی — P — 17 بدین — K, IV, T — 16
 IV, VI, C — б. 51 стоит после б. 52. L — доб. 20 همه — I, K, IV, T — 21 و L — доб. 22 IV — б. оп. 23 L — б. оп.
 فقال خراد: إن شیرویه حملنه رسالة الی 25 B — вместо этого б.: K, IV, VI, C — 24
 (ср. б. 66); далее бб. 59—67 не переведены. و جئنا لآدائها الیه

25 پیمای رسانمید نزد¹ پدر
 بگویی که مارا نمید این گناه
 که³ بادافره ایزدی یافتی
 یکی آنک ناپاک⁴ خون پدر
 نباشد⁸ همان⁹ نیز همداستان
 دگر آنک گیتی پر از گنج تست
 نبود¹² بدین¹² نیز همداستان
 سدیگر که چندان دلیر و سوار¹³
 نبودند¹⁶ شادان ز فرزند¹⁷ خویش
 یکی سوی چین بد¹⁹ یکی²⁰ سوی روم
 دگر آنک قیصر بجای تو کرد
 سپه داد و دختر ترا داد نیز
 همی خواست دار مسیحجا بروم
 بگنج تو از دار عیسی چه سود²⁷
 ز بیچارگان خواسته بستدی

30
 35

سخن یاد گیری همه² در بدر
 نه ایرانیانرا بد این دستگاه
 چو از نیکوی روی بر تافتی
 نریزد⁵ ز⁶ تن⁷ پاکزاده پسر
 که پیشش¹⁰ کسی گوید این¹¹ داستان
 رسیده بهر کشوری رنج تست
 پر از درد کردی دل راستان
 که بود اندر¹⁴ ایران همه نامدار¹⁵
 ز بوم و در و پاک پیوند خویش¹⁸
 پراگنده گشته بهر²¹ مرز و بوم
 ز هر گونه از تو چه تیمار²² خورد
 همان گنج و²³ با²⁴ گنج بسیار چیز
 بدان²⁵ تا شود خرم آباد بوم²⁶
 که قیصر بخوبی همی شاد بود²⁸
 ز نفرین بروی تو آمد بدی²⁹

VI- پیمای ز من نزد فرخ- IV پیمای بپر نزد فرخ- K پیمای بری نزد فرخ- I, T-
 بریزد- J-⁵ بی باک- VI ناپاک- IV-⁴ تو- VI-³ یاد گیر از من- VI-² پیمای بپر پیش
 گویدی- J-¹¹ پیش- J, K, VI-¹⁰ بران- K, IV-⁹ نبود- J-⁸ همی- IV-⁷ ز- J-⁶
 14 K, VI, C- دگر آنک چندان دلیر و سپاه- J-¹³ بران- IV-¹² برین- K, VI-¹¹ بدان- I-¹²
 ...إساءة تک- B-¹⁸ بفرزند- K, VI-¹⁷ بمودند(؟)- VI, C-¹⁶ بدین پیشگاه- J-¹⁵ بودند از
 شد- K, VI, T-¹⁹ الی جمیع آجنادک بتفریقک بینهم و بین اولادهم و إخوتهم
 K, VI-²³ بسی او بجای تو- K, VI-²² ز هر گونه از تو تیمار- I, IV, C-²¹ ز هر- J-²⁰ دگر
 J-²⁷ شود تازه آن مرز و بوم- I, K, IV, VI, T-²⁶ بدل(؟)- VI-²⁵ در- VI-²⁴ و- IV-²³
 و منها: B-²⁹ ب-²⁸ ب. نه переведен; B-²⁹ ندادی تو از بهر ننگ و نبرد- J-²⁸ کرد(؟)
 [أفعالک الذميمة] أنه کان لک سنة عشر ابنا فحبستهم أجمعین فشدت و ذاقهم و ضیقت
 P-²⁷ خناقهم فکانو معذبین فی یدک لیلا و نهارا یشکونک سرا و چهارا
 دگر آنکه فرزند بودت دو هشت * شب و روز ایشان بزندان گذشت
 بدین سرکشی از تو ایمن زخفت * ز بیم تو بگذاشتندی زخفت

برین گونه کاری بپیش آمدست²
 گراینده گردد⁴ بآیین و راه⁵
 بکوشم بداد⁶ آشکار و نهان
 دل مرد درویش را نشکنیم⁸
 کجا یاد دارند کار کهن
 ز ایرانیان پاک و بیدار⁹ کیست
 دو استاد را گر نگیرند چشم
 کرا بر گزینند¹¹ پاک از میان
 دو دانا و گوینده¹⁵ و یادگیر¹⁶
 جهانان دیده و کار کرده¹⁸ ردان
 که¹⁹ از رنج یابید سرافراز گنج²⁰
 پر²² از آب مژگان بیاراستند
 بفرمان نشستند هر دو²³ بر اسپ
 بیاید گرفتن ره طیسفون²⁵

ز ناخوب کاری که او راندست¹
 بیزدان کند پوزش او³ از گناه
 بپردازم آنگه بکار جهان
 بجای نکو کار نیکی کنیم⁷
 دو تن بایدم راد و نیکوسخن
 بدان انجمن گفت کاین کار کیست
 نمودند گردان سراسر بچشم
 بدانست شیروی¹⁰ کایرانیان
 چو اشتاد¹² و¹³ خراد¹⁴ برزین پیر
 بدیشان¹⁷ چنین گفت کای بخردان
 مدارید کار جهانرا برنج
 دو داننده بی کام²¹ بر خاستند
 چو خراد برزین و اشتاگشسپ
 بدیشان²⁴ چنین گفت کز دل کنون

15

20

¹ I, K, IV—اورا بدست ² I, K, IV, VI, C—بهد در جهان نام او ماندست ³ I, IV—
 پوزشی ⁴ K—باشد ⁵ K, VI, T—доб:

چو او رام گردد بگفتار من * بی آزار گردد دل آزار من [هم از کار من—VI]
 شیرویه—VI استاد—K¹⁰ هشیار—VI⁹ کنیم—I, VI, T⁸ نشکنیم—I, VI, T⁷ همی—K⁶
 I, T—¹⁵ I, T—¹⁴ L—و доб. ¹³ L—و оп. ¹² Б—آسفاذ کشسب ¹¹ I, K, IV, VI, T—گزیدند
 I—¹⁷ I—¹⁶ K, VI—یادگیر—K, VI—دو داناى داننده یادگیر—K, VI—داناى گوینده
 K, VI, C—доб: ²⁰ K, VI, C—¹⁹ K—گر ¹⁸ I—کار دیده ¹⁷ I—بایشان

برنج اندرست ای خردمند گنج * نیاید کسی گنج بی درد و رنج [C—б. оп.]
 شما را بیاید شدن پیش شاه * مگر کز شما شاه آید براه
 بگویمد پیشش چو بیاید سخن * چه از نو چه از داستان کهن
 K, VI—доб: ²⁵ K, VI—²⁴ I—بایشان ²³ K, VI—نشستند هر دو بفرمان—K, VI—²² I—رخ—²¹ VI—
 بخراد گفتا نگر نغنوی * بویژه که دستور خسرو قوی

پادشاهی^۴ شیرویه

۱

بسر بر نهاد آن کیی تاج آز^۱
 برو خواندند آفرین کیان
 که ای پره‌نر خسرو ارجمند^۴
 نشستی^۷ با آرام بر تخت عاج
 چنین هم بخویشان و پیوند^۸ تو
 که همواره پیروز باشی و^۹ شاد
 چه^{۱۰} نیکو بود داد با^{۱۱} خوش منش^{۱۲}
 بپریم^{۱۳} کردار آهرمندی
 که^{۱۷} افزون بود فر و خویشی مرا^{۱۸}
 بگویم^{۲۰} بدو این سخن در بدر

چو شیروی بنشست بر تخت ناز
 برفتند گوینده^۲ ایرانیان
 همی^۳ گفت هر یک بمانگ بلند
 چنان^۵ هم^۶ که یزدان ترا داد تاج
 بماناد گیتی بفرزند تو
 چنین داد پاسخ بدیشان قباد
 نباشیم تا جاودان بدکنش
 جهانرا بداریم با ایمنی
 ز بایسته^{۱۴} کار پیشی^{۱۵} مرا^{۱۶}
 پیامی فرستم بنزد^{۱۹} پدر

5

10

چنین I-^۵ I, IV-6. on. ^۴ K, VI, T- چنین ^۳ VI-^۲ پیونده VI-^۱ باز K, VI-^۱
 ابا [ابر- VI] K, VI- بخویش و بپیوند-^۸ I, IV, T- نشستن-^۷ JI, K, VI- دان K, VI-^۶
 بود شاه نیکومنش-^{۱۲} K, VI- بود شاه را-^{۱۱} IV- که-^{۱۰} VI- و-^۹ I- خویش و پیوند
 K, VI, ز بایسته کاری که پیشی مرا-^{۱۶} I- پیشین-^{۱۵} IV- بر-^{۱۴} IV- نجویم-^{۱۳} IV-
 کند مره و-^{۱۸} K- کند فره و دین مرا-^{۱۷} I- چه-^{۱۷} VI- ز بایسته آیین پیشین ما-^{۱۶} T-
 IV-^{۲۰} فرستیم نزد-^{۱۹} IV, VI- کند فره دین ما-^{۱۸} VI- کند فره دین مرا-^{۱۷} IV- دین ما
 که گوید

4075 بگو¹ تا سوی طیسفونش برند
 [بباشد با آرام ما روز چنند³
 برو بر موکل کنند⁵ استوار
 چو گردنده گردون بسر بر بگشت⁷
 کجا ماه آذر بدی⁹ روز دی
 4080 قباد آمد و تاج بر سر نهاد
 ز ایران برو کرد بیعت سپاه
 نمد پادشاهیش¹³ جز¹⁴ هفت¹⁵ ماه
 چنین است رسم سرای جفا
 بدان² خانه رهنمونش برند
 نباید نماید کس اورا گزند⁴
 گلینوش را با سواری⁶ هزار
 شد آن شاه را⁸ سال بر سی و هشت
 گه آتش¹⁰ و مرغ بریان و می
 با آرام بر تخت بنشست¹¹ شاد
 درم داد یکساله از گنج¹² شاه
 تو خواهیش ناچیز خوان خواه شاه
 نباید کزو چشم داری وفا¹⁶

نمیشد بایوان ما در پسند(؟) IV-مار و سپند-I³ پدر-IV, I² یکی-K¹
 با یار-I⁶ کنید-I, IV, VI⁵ π-б. оп. نماید که دارد کس اورا نژند-K, IV, VI, C⁴
 بدو-I, K, IV, VI, T⁹ ...من ملکه-B از شاهیش-K, T⁸ برگشت-VI, P⁷ مردی
 از گنج یک ساله-I, VI, P¹² بنشست بر تخت-K, IV, VI, C¹¹ آذر-IV¹⁰
 هشت-I¹⁵ بر-VI¹⁴ زندگانیش-IV, VI, T¹⁶ K, VI, P-доб.:
 جوانمردی از کارها پیشه کن * همه نیکویی را در [نیکوی اندر-P] اندیشه کن
 [VI-б. оп.]

چو گویدی کزو من رسیدم بکام * نگه کن که آن کام بندست و دام
 ز بد تا توانی سگالش مکن * ازین مرد داننده بشنو سخن
 چو گفتار و کردار نیکو کنی * بکیتی [به نیکی-K] روانرا بی آهو کنی

4035 چنمین گفت شیروی با باغبان
 نگوویی هم اکنون بمرم¹ سرت
 بدو گفت شاهها بیباغ اندرست
 بیبالا چو سرو² و³ برخ چون بهار
 سراسر همه باغ زو روشنست
 فرو هشته از شاخ زرین سپر
 4040 برید این چنمین شاخ⁸ گوهر ازوی⁹
 ز بازار نان آور و¹¹ نان خورش
 بدانست شیروی کو¹⁴ خسروست
 ز درگاه رفتند سیصد¹⁵ سوار
 چو خسرو ز دور آن سپهرا بدید
 4045 چو روی شهنشاه دید آن سپاه
 یکایک بر زادفرخ شدزد
 که ما بندگانییم و او خسروست
 نیارد برو زد کسی²⁰ باد سبرد
 بشد زادفرخ بنزدیک شاه
 4050 چو نزدیک او رفت²¹ تنها بیود
 بدو گفت اگر شاه بارم دهد
 بیایم بگویم سخن هرچ هست

کانه-5⁴ و оп. -³ ل. 1 I, K, C هم اکنون -¹ I, K, C
 و تحت رکیته سیف: B-⁷ بندۀ پیش-⁶ K, VI بر-⁵ I, T أنت بالشماثل و الشكل
 نان آر با-¹¹ K, VI که ای در-¹⁰ K بروی(؟)-⁹ I قیمتی-⁸ VI (ср. выше, б. 4004).
¹² IV-¹³ IV-¹³ доб. (метр нарушен): هماندم-
 بر نمانوا آمدم دادم بدوی * سر آمد مرا این همه گفت و گوی
 داستانهما-¹⁷ I, K, IV, VI, T همی-¹⁶ I, C ثلاثائة-¹⁵ B-¹⁵ C-¹⁵ صد کان-¹⁴ I, K, IV, VI, T
 نیارد زدن کس-²⁰ I, K, IV, VI, T که دیدار او در زمانه نوست-¹⁹ VI-¹⁹ بران-¹⁸ I, IV
 و گر باز پویم-²⁴ K گفتهها-²³ VI چندی-²² IV و ل-²¹ доб. و [K, VI, P-²¹ بدو پرو-²¹ و گر نیز پویم-^{VI}

درخت بلند از برش سایه‌دار
 بنان آمد آن پادشاهارا نیاز
 که نشناختی چهره شهریار
 که شاخی گهر زین کمر باز کش^۴
 ز هر گونه مهره^۸ بسی برده رنج^۹
 که این مهره‌ها تا کت^{۱۰} آید^{۱۱} بکار
 دگر نان و^{۱۳} بی‌راه جای^{۱۴} گذر^{۱۵}
 درم بد کسی را که بودی بکار
 بدان شاخ زرین ازو خواست^{۱۸} نان
 ندانم نیارمت^{۱۹} کردن رها
 که این را بها کن بدانش بکوش
 بدو گفت کاین را که یارد خرید^{۲۱}
 برین گونه هر سال صد نو بدی
 گر از بنده^{۲۲} خفته بپریده‌ای^{۲۳}
 ابا گوهر و زر و با^{۲۵} کارکرد
 سوی شهریار نو^{۲۶} اندر کشید^{۲۷}
 بریده یکی شاخ زرین کمر

همی بود خسرو بران^۱ مرغزار
 چو بگذشت نیمی ز روز دراز
 بهیام اندرون بد یکی پایکار^۲
 پرستنده را گفت خورشیدفش^۳ 4020
 بران شاخ بر^۵ مهره^۶ زر^۷ پنج
 چنین گفت با باغبان شهریار
 بمآزار شو بهره‌یی^{۱۲} گوشت خر
 مرآن گوهرانرا^{۱۶} بها سی هزار
 سوی نانبا^{۱۷} شد سبک باغبان 4025
 بدو ناناوا گفت کاین را بها
 ببردند هر دو^{۲۰} بگوهر فروش
 چو داننده آن مهره‌ها را بدید
 چنین شاخ در گنج خسرو بدی
 [تو این گوهران از که دزدیده‌ای 4030
 سوی زادفرخ شدند آن سه^{۲۴} مرد
 چو آن گوهران زادفرخ بدید
 بشیروی^{۲۸} بنمود زان سان گهر^{۲۹}

خورشیدفر - I, K, IV, VI, T - ۱ بدان - I, K, IV, VI - ۲ بود یک باز یار - I - ۳
 نیاز - K, VI - ۷ مهره بد - I, K, VI - ۶ بد - IV, T - ۵ بئر زین گرامی کمر - I, K, IV, VI, T - ۴
 مهره را بر که - I - ۱۰ بگوهر ز مهره بسی دیده رنج - I, K, IV, VI - ۹ بمهره ز گوهر - T - ۸
 K, ۱۲ مهرها گیر کاید - IV - ۱۱ مهره امروز - T مهره بین تا که - VI مهرها را که - K
 هر یکی را - K, VI - ۱۶ دگر - L - ۱۵ جای - L, C - ۱۴ و - L - ۱۳ پارء - VI, T - ۱۸
 I - 6. on. ۲۱ گوهر - K, VI - ۲۰ نیارمش - K, VI, T - ۱۹ جست - VI - ۱۸ ناناوا
 I, K, IV, VI, T - ۲۷ شاه شیرویه - VI - ۲۶ ابا - K - ۲۵ دو - VI - ۲۴ ل - 6. on. ۲۳ مهتری
 گفت اینت فرخ گهر - IV - ۲۹ و کان قد وصل مع نخوار : B - 6. on. ۲۸ اندر دوید

شب تیره گون اندر آمد بباغ
 بباغ بزرگ اندر از بس درخت
 بیاویخت از شاخ زرین سپر⁶
 نشست از بر نرگس و زعفران
 4005 چو خورشید بر زد سنان از فراز
 یکایک بگشتند گرد سرای
 بستاراج دادند گنج ورا
 همه باز گشتند دیده پر آب
 [چه جویم ازین گنبد تیزگرد
 4010] یکی را همی تاج شاهی دهد
 یکی را برهنه سر و پای و سفت
 یکی را دهد نوشه و¹⁴ شهید و شیر
 [سرانجام هر دو بخاک اندرند
 اگر خود نژادی خردمند مرد
 4015] ندیدی جهان از بنه به بدی
 کنون رنج در کار خسرو بریم
 بدانگه که بر خیزد از خواب¹ زاغ²
 نمید شاه را در³ چمن⁴ جای تخت⁵
 بجای⁷ کزو دور بودی گذر
 یکی تیغ در زیر زانو گران⁸
 سوی کاخ شد دشمن دیوساز⁹
 تهمی بد ز شاه¹⁰ سرافراز¹¹ جای
 نکرد ایچ کس¹² یاد رنج ورا
 گرفته ز کار زمانه شتاب
 که هر گز نیاساید از کارکرد¹⁸
 یکی را بدریا براهی دهد
 نه آرام و خورد و نه جای نهفت
 بپوشد بدیبا و خز و حریر¹⁵
 بتاریک دام هلاک¹⁶ اندرند
 نبود ورا روز ننگ و نبرد¹⁷
 اگر که بدی مرد اگر مه بدی
 بخواننده آگاهی¹⁸ نو بریم

و دخل الی باغ له قریب من قصره یدعی باغ الہندوان - B² باغ - J¹
 همان ترکش آویخت - I⁶ I, C - б. оп.⁵ در [بر - K] چمن شاه را - K, VI⁴ بر - K, IV, P³
 دیوساز - I, IV⁹ در دست و گرز گران - VI⁸ بجای - J⁷ از شاخ بر
 C - доб. آن¹¹ K, VI¹¹ دلآرای - I¹² نکردند - J¹³ б. оп., следующие 7 бб. J¹³ - также оп., B -
 эти 8 бб. не переведены.¹⁴ K, IV¹⁴ نوشه از - I¹⁵ بخز و بدیبا حریر - I¹⁵ T - [چاه - C]¹⁶
 بجویندگان آگهی - K, VI¹⁸ نبود پیش اندوه ننگ و نبرد - T ننگ روز نبرد - K, VI¹⁷ مغای
 بخوانندگان آگهی - IV

دلش زان سخن پیر ز آزار¹ شد²
 چه داری بخواب اندرون³ گفت و گوی
 خروشییدن پاسه‌بانان نیوش
 برخساره شد چون گل شنبلید
 بیاید⁶ گفتار⁷ اخترشناس⁸
 نه‌اندی ورا ز نام کردم قباد
 دگر نامش اندر نه‌فتم همی
 قبادش همی خواند این پیش‌کار¹⁴
 و گر سوی ماچین و مکران زمین¹⁵
 ز فغفور چیننی بخوهم سپاه
 سخنه‌ای او بر زمین خیره بود
 همی آمدش کار دشوار¹⁸ خوار
 بر افسون ما چیره شد بدگمان
 همیشه ز تو دور دست بدی²¹
 مبادا که²² آید بدشمن نیاز
 نهد بی‌گمان سوی این کاخ²³ روی
 دو شمشیر هندی و رومی²⁴ کلاه²⁵
 یکی بنده گرد و²⁸ پرخاش‌خو
 از آواز او شاه بی‌دار شد
 بشیرین چنین گفت کای ماه‌روی
 بدو⁴ گفت شیرین که بگشای گوش
 چو خسرو بدان⁵ گونه آوا شنید
 چنین گفت کز شب گذشته سه پاس
 که این بدگهر⁹ تا ز¹⁰ مادر بزاد¹¹
 باواز شیرویه¹² گفتم همی
 ورا نام شیروی¹³ بد آشکار
 شب تیره باید شدن سوی چین
 بری‌شان بافسون بگیریم راه
 ازان کاخترش باسمان¹⁶ تیره بود
 شب تیره افسون نیامد¹⁷ بکار
 بشیرین چنین گفت کامد¹⁹ زمان
 [بدو گفت شیرین که نوشه²⁰ بدی
 بدانش کنون چاره خویش ساز
 چو روشن شود دشمن چاره‌جوی
 هم‌آنکه زره خواست از گنج شاه
 همان ترکش²⁶ تیر و زین سپر²⁷

¹ K, IV, VI, C— تیمار ² I—б. оп. ³ I, IV, T— اندرین ⁴ I, K, VI, T— چنین ⁵ I, K, VI, T—
 الآن قد ظهر ⁶ B— که [چو—VI] آمد بگفتار—⁷ K, VI ⁸ I, IV— بتناوید ⁹ I, IV— بران—
 IV, VI, T—
¹⁰ I, K, IV, VI, T— چون ¹¹ VI— بدکنش—¹² K, IV, VI, T— بدزهش—¹³ I— صدق قول منجمین
 زای کار(؟)—¹⁴ I— شیرویه—¹⁵ VI— (метр нарушен). ¹⁶ I, K, IV, T— شیروی ¹⁷ B— доб.: هؤلاذ بغاة ¹⁸ I, K, IV, VI, T—
 [...الی ملک الصین]. و استعین به علی هؤلاذ بغاة ¹⁹ I, K, IV, VI, T— ناپکار—²⁰ I, K, VI, T—
 هم در—²¹ IV— اندر—²² I, IV, VI, P— دشوار—²³ I, K, VI— ز آسمان—²⁴ I—
 I— درگاه—²⁵ IV— این گاه—²⁶ I— کت—²⁷ I, K, IV, VI, C—²⁸ I, K, IV, VI, C—
 کمر—²⁹ IV— و ³⁰ IV, VI, T— доб. ³¹ I—
³² K, IV, VI, C— و ³³ I, K, IV, VI, T—
 (метр нарушен). ³⁴ I—
³⁵ I, K, IV, VI, T—

اگر تو بدین کار همداستان
یکی کم بود شاید از شانزده
بشایند^۴ هر کس^۵ بشاهنشاهی
فرو ماند شیروی گریان بجای
نمایشی تو کم گیر^۱ زمین راستان^۲
برادر بماند^۳ ترا پانزده
بدیشان^۶ بود^۷ شاد تخت مہی
ازان خازنه^۸ تنگ بگذارد پای

۷۴

همان زادفرخ بدرگاه
که آگه شدی زان سخن شهریار
چو پژمرده شد چادر آفتاب
بفرمود تا پاسمانان شهر
برفتند یکسر سوی بارگاه
بدیشان چنین گفت کامشب^{۱۱} خروش
همه پاسمانان بنام قباد
چنین داد پاسخ که ای دون کنم^{۱۲}
چو شب چادر قیرگون کرد نو
همه پاسمانان بنام قباد
شب تیره شاه جهان خفته بود
چو آواز^{۱۷} آن پاسمانان شنید
بدو^{۱۹} گفت شاهها چه شاید بدن

۳۹۷۰
۳۹۷۵
۳۹۸۰

همی بود و کس را ندادی گذر
بدرگاه بر بود چون^۸ پرده دار^۹
همی ساخت هر مہتری جای خواب
هر آنکس که از مہتری^{۱۰} داشت بہر
بدان جای شادی و آرام شاه
دگرگونه تر کرد باید ز دوش
همی کرد باید بہر پاسی یاد
ز سر نام پرویز بیرون کنم^{۱۲}
ز شهر و ز بازار بر خاست غو
چو آواز دادند کردند یاد^{۱۳}
چو^{۱۴} شیرین بمالینش بر^{۱۵} جفته بود^{۱۶}
غمی گشت و زیشان^{۱۸} دلش بر دمید
برین داستان^{۲۰} بماید زدن^{۲۱}

^۱ I, IV, T- بماند برادر- ^۲ I, K, IV, VI, T- ^۳ I, T- داستان- ^۴ I, IV, T- نمایشی شوی کم- VI- ^۵ I, IV, T- یک- K, VI- ^۶ I- شاید که هر یک- ^۷ VI, C- ^۸ I, IV, T- یک- ^۹ I, IV, T- یک- ^{۱۰} I, IV, T- یک- ^{۱۱} I, C- امشب- ^{۱۲} K, VI- ^{۱۳} I, K, IV, VI, C- б. оп., вместо него (P-после него) доб.: کنیم

که نوشه [کانشه- P, IV] زیاد از بزرگان قباد * بہر کشوری نام او یاد باد [یاد یاد- K, VI, P] ^{۱۴} I- ^{۱۵} I- ^{۱۶} K, IV, VI, T- ^{۱۷} IV- آوای- ^{۱۸} I, IV, ^{۱۹} I, IV, C- ^{۲۰} I, IV, C- ^{۲۱} I, C- ^{۲۲} I, IV, C- ^{۲۳} I, IV, C- ^{۲۴} I, IV, C- ^{۲۵} I, IV, C- ^{۲۶} I, IV, C- ^{۲۷} I, IV, C- ^{۲۸} I, IV, C- ^{۲۹} I, IV, C- ^{۳۰} I, IV, C- ^{۳۱} I, IV, C- ^{۳۲} I, IV, C- ^{۳۳} I, IV, C- ^{۳۴} I, IV, C- ^{۳۵} I, IV, C- ^{۳۶} I, IV, C- ^{۳۷} I, IV, C- ^{۳۸} I, IV, C- ^{۳۹} I, IV, C- ^{۴۰} I, IV, C- ^{۴۱} I, IV, C- ^{۴۲} I, IV, C- ^{۴۳} I, IV, C- ^{۴۴} I, IV, C- ^{۴۵} I, IV, C- ^{۴۶} I, IV, C- ^{۴۷} I, IV, C- ^{۴۸} I, IV, C- ^{۴۹} I, IV, C- ^{۵۰} I, IV, C- ^{۵۱} I, IV, C- ^{۵۲} I, IV, C- ^{۵۳} I, IV, C- ^{۵۴} I, IV, C- ^{۵۵} I, IV, C- ^{۵۶} I, IV, C- ^{۵۷} I, IV, C- ^{۵۸} I, IV, C- ^{۵۹} I, IV, C- ^{۶۰} I, IV, C- ^{۶۱} I, IV, C- ^{۶۲} I, IV, C- ^{۶۳} I, IV, C- ^{۶۴} I, IV, C- ^{۶۵} I, IV, C- ^{۶۶} I, IV, C- ^{۶۷} I, IV, C- ^{۶۸} I, IV, C- ^{۶۹} I, IV, C- ^{۷۰} I, IV, C- ^{۷۱} I, IV, C- ^{۷۲} I, IV, C- ^{۷۳} I, IV, C- ^{۷۴} I, IV, C- ^{۷۵} I, IV, C- ^{۷۶} I, IV, C- ^{۷۷} I, IV, C- ^{۷۸} I, IV, C- ^{۷۹} I, IV, C- ^{۸۰} I, IV, C- ^{۸۱} I, IV, C- ^{۸۲} I, IV, C- ^{۸۳} I, IV, C- ^{۸۴} I, IV, C- ^{۸۵} I, IV, C- ^{۸۶} I, IV, C- ^{۸۷} I, IV, C- ^{۸۸} I, IV, C- ^{۸۹} I, IV, C- ^{۹۰} I, IV, C- ^{۹۱} I, IV, C- ^{۹۲} I, IV, C- ^{۹۳} I, IV, C- ^{۹۴} I, IV, C- ^{۹۵} I, IV, C- ^{۹۶} I, IV, C- ^{۹۷} I, IV, C- ^{۹۸} I, IV, C- ^{۹۹} I, IV, C- ^{۱۰۰} I, IV, C- ^{۱۰۱} I, IV, C- ^{۱۰۲} I, IV, C- ^{۱۰۳} I, IV, C- ^{۱۰۴} I, IV, C- ^{۱۰۵} I, IV, C- ^{۱۰۶} I, IV, C- ^{۱۰۷} I, IV, C- ^{۱۰۸} I, IV, C- ^{۱۰۹} I, IV, C- ^{۱۱۰} I, IV, C- ^{۱۱۱} I, IV, C- ^{۱۱۲} I, IV, C- ^{۱۱۳} I, IV, C- ^{۱۱۴} I, IV, C- ^{۱۱۵} I, IV, C- ^{۱۱۶} I, IV, C- ^{۱۱۷} I, IV, C- ^{۱۱۸} I, IV, C- ^{۱۱۹} I, IV, C- ^{۱۲۰} I, IV, C- ^{۱۲۱} I, IV, C- ^{۱۲۲} I, IV, C- ^{۱۲۳} I, IV, C- ^{۱۲۴} I, IV, C- ^{۱۲۵} I, IV, C- ^{۱۲۶} I, IV, C- ^{۱۲۷} I, IV, C- ^{۱۲۸} I, IV, C- ^{۱۲۹} I, IV, C- ^{۱۳۰} I, IV, C- ^{۱۳۱} I, IV, C- ^{۱۳۲} I, IV, C- ^{۱۳۳} I, IV, C- ^{۱۳۴} I, IV, C- ^{۱۳۵} I, IV, C- ^{۱۳۶} I, IV, C- ^{۱۳۷} I, IV, C- ^{۱۳۸} I, IV, C- ^{۱۳۹} I, IV, C- ^{۱۴۰} I, IV, C- ^{۱۴۱} I, IV, C- ^{۱۴۲} I, IV, C- ^{۱۴۳} I, IV, C- ^{۱۴۴} I, IV, C- ^{۱۴۵} I, IV, C- ^{۱۴۶} I, IV, C- ^{۱۴۷} I, IV, C- ^{۱۴۸} I, IV, C- ^{۱۴۹} I, IV, C- ^{۱۵۰} I, IV, C- ^{۱۵۱} I, IV, C- ^{۱۵۲} I, IV, C- ^{۱۵۳} I, IV, C- ^{۱۵۴} I, IV, C- ^{۱۵۵} I, IV, C- ^{۱۵۶} I, IV, C- ^{۱۵۷} I, IV, C- ^{۱۵۸} I, IV, C- ^{۱۵۹} I, IV, C- ^{۱۶۰} I, IV, C- ^{۱۶۱} I, IV, C- ^{۱۶۲} I, IV, C- ^{۱۶۳} I, IV, C- ^{۱۶۴} I, IV, C- ^{۱۶۵} I, IV, C- ^{۱۶۶} I, IV, C- ^{۱۶۷} I, IV, C- ^{۱۶۸} I, IV, C- ^{۱۶۹} I, IV, C- ^{۱۷۰} I, IV, C- ^{۱۷۱} I, IV, C- ^{۱۷۲} I, IV, C- ^{۱۷۳} I, IV, C- ^{۱۷۴} I, IV, C- ^{۱۷۵} I, IV, C- ^{۱۷۶} I, IV, C- ^{۱۷۷} I, IV, C- ^{۱۷۸} I, IV, C- ^{۱۷۹} I, IV, C- ^{۱۸۰} I, IV, C- ^{۱۸۱} I, IV, C- ^{۱۸۲} I, IV, C- ^{۱۸۳} I, IV, C- ^{۱۸۴} I, IV, C- ^{۱۸۵} I, IV, C- ^{۱۸۶} I, IV, C- ^{۱۸۷} I, IV, C- ^{۱۸۸} I, IV, C- ^{۱۸۹} I, IV, C- ^{۱۹۰} I, IV, C- ^{۱۹۱} I, IV, C- ^{۱۹۲} I, IV, C- ^{۱۹۳} I, IV, C- ^{۱۹۴} I, IV, C- ^{۱۹۵} I, IV, C- ^{۱۹۶} I, IV, C- ^{۱۹۷} I, IV, C- ^{۱۹۸} I, IV, C- ^{۱۹۹} I, IV, C- ^{۲۰۰} I, IV, C- ^{۲۰۱} I, IV, C- ^{۲۰۲} I, IV, C- ^{۲۰۳} I, IV, C- ^{۲۰۴} I, IV, C- ^{۲۰۵} I, IV, C- ^{۲۰۶} I, IV, C- ^{۲۰۷} I, IV, C- ^{۲۰۸} I, IV, C- ^{۲۰۹} I, IV, C- ^{۲۱۰} I, IV, C- ^{۲۱۱} I, IV, C- ^{۲۱۲} I, IV, C- ^{۲۱۳} I, IV, C- ^{۲۱۴} I, IV, C- ^{۲۱۵} I, IV, C- ^{۲۱۶} I, IV, C- ^{۲۱۷} I, IV, C- ^{۲۱۸} I, IV, C- ^{۲۱۹} I, IV, C- ^{۲۲۰} I, IV, C- ^{۲۲۱} I, IV, C- ^{۲۲۲} I, IV, C- ^{۲۲۳} I, IV, C- ^{۲۲۴} I, IV, C- ^{۲۲۵} I, IV, C- ^{۲۲۶} I, IV, C- ^{۲۲۷} I, IV, C- ^{۲۲۸} I, IV, C- ^{۲۲۹} I, IV, C- ^{۲۳۰} I, IV, C- ^{۲۳۱} I, IV, C- ^{۲۳۲} I, IV, C- ^{۲۳۳} I, IV, C- ^{۲۳۴} I, IV, C- ^{۲۳۵} I, IV, C- ^{۲۳۶} I, IV, C- ^{۲۳۷} I, IV, C- ^{۲۳۸} I, IV, C- ^{۲۳۹} I, IV, C- ^{۲۴۰} I, IV, C- ^{۲۴۱} I, IV, C- ^{۲۴۲} I, IV, C- ^{۲۴۳} I, IV, C- ^{۲۴۴} I, IV, C- ^{۲۴۵} I, IV, C- ^{۲۴۶} I, IV, C- ^{۲۴۷} I, IV, C- ^{۲۴۸} I, IV, C- ^{۲۴۹} I, IV, C- ^{۲۵۰} I, IV, C- ^{۲۵۱} I, IV, C- ^{۲۵۲} I, IV, C- ^{۲۵۳} I, IV, C- ^{۲۵۴} I, IV, C- ^{۲۵۵} I, IV, C- ^{۲۵۶} I, IV, C- ^{۲۵۷} I, IV, C- ^{۲۵۸} I, IV, C- ^{۲۵۹} I, IV, C- ^{۲۶۰} I, IV, C- ^{۲۶۱} I, IV, C- ^{۲۶۲} I, IV, C- ^{۲۶۳} I, IV, C- ^{۲۶۴} I, IV, C- ^{۲۶۵} I, IV, C- ^{۲۶۶} I, IV, C- ^{۲۶۷} I, IV, C- ^{۲۶۸} I, IV, C- ^{۲۶۹} I, IV, C- ^{۲۷۰} I, IV, C- ^{۲۷۱} I, IV, C- ^{۲۷۲} I, IV, C- ^{۲۷۳} I, IV, C- ^{۲۷۴} I, IV, C- ^{۲۷۵} I, IV, C- ^{۲۷۶} I, IV, C- ^{۲۷۷} I, IV, C- ^{۲۷۸} I, IV, C- ^{۲۷۹} I, IV, C- ^{۲۸۰} I, IV, C- ^{۲۸۱} I, IV, C- ^{۲۸۲} I, IV, C- ^{۲۸۳} I, IV, C- ^{۲۸۴} I, IV, C- ^{۲۸۵} I, IV, C- ^{۲۸۶} I, IV, C- ^{۲۸۷} I, IV, C- ^{۲۸۸} I, IV, C- ^{۲۸۹} I, IV, C- ^{۲۹۰} I, IV, C- ^{۲۹۱} I, IV, C- ^{۲۹۲} I, IV, C- ^{۲۹۳} I, IV, C- ^{۲۹۴} I, IV, C- ^{۲۹۵} I, IV, C- ^{۲۹۶} I, IV, C- ^{۲۹۷} I, IV, C- ^{۲۹۸} I, IV, C- ^{۲۹۹} I, IV, C- ^{۳۰۰} I, IV, C- ^{۳۰۱} I, IV, C- ^{۳۰۲} I, IV, C- ^{۳۰۳} I, IV, C- ^{۳۰۴} I, IV, C- ^{۳۰۵} I, IV, C- ^{۳۰۶} I, IV, C- ^{۳۰۷} I, IV, C- ^{۳۰۸} I, IV, C- ^{۳۰۹} I, IV, C- ^{۳۱۰} I, IV, C- ^{۳۱۱} I, IV, C- ^{۳۱۲} I, IV, C- ^{۳۱۳} I, IV, C- ^{۳۱۴} I, IV, C- ^{۳۱۵} I, IV, C- ^{۳۱۶} I, IV, C- ^{۳۱۷} I, IV, C- ^{۳۱۸} I, IV, C- ^{۳۱۹} I, IV, C- ^{۳۲۰} I, IV, C- ^{۳۲۱} I, IV, C- ^{۳۲۲} I, IV, C- ^{۳۲۳} I, IV, C- ^{۳۲۴} I, IV, C- ^{۳۲۵} I, IV, C- ^{۳۲۶} I, IV, C- ^{۳۲۷} I, IV, C- ^{۳۲۸} I, IV, C- ^{۳۲۹} I, IV, C- ^{۳۳۰} I, IV, C- ^{۳۳۱} I, IV, C- ^{۳۳۲} I, IV, C- ^{۳۳۳} I, IV, C- ^{۳۳۴} I, IV, C- ^{۳۳۵} I, IV, C- ^{۳۳۶} I, IV, C- ^{۳۳۷} I, IV, C- ^{۳۳۸} I, IV, C- ^{۳۳۹} I, IV, C- ^{۳۴۰} I, IV, C- ^{۳۴۱} I, IV, C- ^{۳۴۲} I, IV, C- ^{۳۴۳} I, IV, C- ^{۳۴۴} I, IV, C- ^{۳۴۵} I, IV, C- ^{۳۴۶} I, IV, C- ^{۳۴۷} I, IV, C- ^{۳۴۸} I, IV, C- ^{۳۴۹} I, IV, C- ^{۳۵۰} I, IV, C- ^{۳۵۱} I, IV, C- ^{۳۵۲} I, IV, C- ^{۳۵۳} I, IV, C- ^{۳۵۴} I, IV, C- ^{۳۵۵} I, IV, C- ^{۳۵۶} I, IV, C- ^{۳۵۷} I, IV, C- ^{۳۵۸} I, IV, C- ^{۳۵۹} I, IV, C- ^{۳۶۰} I, IV, C- ^{۳۶۱} I, IV, C- ^{۳۶۲} I, IV, C- ^{۳۶۳} I, IV, C- ^{۳۶۴} I, IV, C- ^{۳۶۵} I, IV, C- ^{۳۶۶} I, IV, C- ^{۳۶۷} I, IV, C- ^{۳۶۸} I, IV, C- ^{۳۶۹} I, IV, C- ^{۳۷۰} I, IV, C- ^{۳۷۱} I, IV, C- ^{۳۷۲} I, IV, C- ^{۳۷۳} I, IV, C- ^{۳۷۴} I, IV, C- ^{۳۷۵} I, IV, C- ^{۳۷۶} I, IV, C- ^{۳۷۷} I, IV, C- ^{۳۷۸} I, IV, C- ^{۳۷۹} I, IV, C- ^{۳۸۰} I, IV, C- ^{۳۸۱} I, IV, C- ^{۳۸۲} I, IV, C- ^{۳۸۳} I, IV, C- ^{۳۸۴} I, IV, C- ^{۳۸۵} I, IV, C- ^{۳۸۶} I, IV, C- ^{۳۸۷} I, IV, C- ^{۳۸۸} I, IV, C- ^{۳۸۹} I, IV, C- ^{۳۹۰} I, IV, C- ^{۳۹۱} I, IV, C- ^{۳۹۲} I, IV, C- ^{۳۹۳} I, IV, C- ^{۳۹۴} I, IV, C- ^{۳۹۵} I, IV, C- ^{۳۹۶} I, IV, C- ^{۳۹۷} I, IV, C- ^{۳۹۸} I, IV, C- ^{۳۹۹} I, IV, C- ^{۴۰۰} I, IV, C- ^{۴۰۱} I, IV, C- ^{۴۰۲} I, IV, C- ^{۴۰۳} I, IV, C- ^{۴۰۴} I, IV, C- ^{۴۰۵} I, IV, C- ^{۴۰۶} I, IV, C- ^{۴۰۷} I, IV, C- ^{۴۰۸} I, IV, C- ^{۴۰۹} I, IV, C- ^{۴۱۰} I, IV, C- ^{۴۱۱} I, IV, C- ^{۴۱۲} I, IV, C- ^{۴۱۳} I, IV, C- ^{۴۱۴} I, IV, C- ^{۴۱۵} I, IV, C- ^{۴۱۶} I, IV, C- ^{۴۱۷} I, IV, C- ^{۴۱۸} I, IV, C- ^{۴۱۹} I, IV, C- ^{۴۲۰} I, IV, C- ^{۴۲۱} I, IV, C- ^{۴۲۲} I, IV, C- ^{۴۲۳} I, IV, C- ^{۴۲۴} I, IV, C- ^{۴۲۵} I, IV, C- ^{۴۲۶} I, IV, C- ^{۴۲۷} I, IV, C- ^{۴۲۸} I, IV, C- ^{۴۲۹} I, IV, C- ^{۴۳۰} I, IV, C- ^{۴۳۱} I, IV, C- ^{۴۳۲} I, IV, C- ^{۴۳۳} I, IV, C- ^{۴۳۴} I, IV, C- ^{۴۳۵} I, IV, C- ^{۴۳۶} I, IV, C- ^{۴۳۷} I, IV, C- ^{۴۳۸} I, IV, C- ^{۴۳۹} I, IV, C- ^{۴۴۰} I, IV, C- ^{۴۴۱} I, IV, C- ^{۴۴۲} I, IV, C- ^{۴۴۳} I, IV, C- ^{۴۴۴} I, IV, C- ^{۴۴۵} I, IV, C- ^{۴۴۶} I, IV, C- ^{۴۴۷} I, IV, C- ^{۴۴۸} I, IV, C- ^{۴۴۹} I, IV, C- ^{۴۵۰} I, IV, C- ^{۴۵۱} I, IV, C- ^{۴۵۲} I, IV, C- ^{۴۵۳} I, IV, C- ^{۴۵۴} I, IV, C- ^{۴۵۵} I, IV, C- ^{۴۵۶} I, IV, C- ^{۴۵۷} I, IV, C- ^{۴۵۸} I, IV, C- ^{۴۵۹} I, IV, C- ^{۴۶۰} I, IV, C- ^{۴۶۱} I, IV, C- ^{۴۶۲} I, IV, C- ^{۴۶۳} I, IV, C- ^{۴۶۴} I, IV, C- ^{۴۶۵} I, IV, C- ^{۴۶۶} I, IV, C- ^{۴۶۷} I, IV, C- ^{۴۶۸} I, IV, C- ^{۴۶۹} I, IV, C- ^{۴۷۰} I, IV, C- ^{۴۷۱} I, IV, C- ^{۴۷۲} I, IV, C- ^{۴۷۳} I, IV, C- ^{۴۷۴} I, IV, C- ^{۴۷۵} I, IV, C- ^{۴۷۶} I, IV, C- ^{۴۷۷} I, IV, C- ^{۴۷۸} I, IV, C- ^{۴۷۹} I, IV, C- ^{۴۸۰} I, IV, C- ^{۴۸۱} I, IV, C- ^{۴۸۲} I, IV, C- ^{۴۸۳} I, IV, C- ^{۴۸۴} I, IV, C- ^{۴۸۵} I, IV, C- ^{۴۸۶} I, IV, C- ^{۴۸۷} I, IV, C- ^{۴۸۸} I, IV, C- ^{۴۸۹} I, IV, C- ^{۴۹۰} I, IV, C- ^{۴۹۱} I, IV, C- ^{۴۹۲} I, IV, C- ^{۴۹۳} I, IV, C- ^{۴۹۴} I, IV, C- ^{۴۹۵} I, IV, C- ^{۴۹۶} I, IV, C- ^{۴۹۷} I, IV, C- ^{۴۹۸} I, IV, C- ^{۴۹۹} I, IV, C- ^{۵۰۰} I, IV, C- ^{۵۰۱} I, IV, C- ^{۵۰۲} I, IV, C- ^{۵۰۳} I, IV, C- ^{۵۰۴} I, IV, C- ^{۵۰۵} I, IV, C- ^{۵۰۶} I, IV, C- ^{۵۰۷} I, IV, C- ^{۵۰۸} I, IV, C- ^{۵۰۹} I, IV, C- ^{۵۱۰} I, IV, C- ^{۵۱۱} I, IV, C- ^{۵۱۲} I, IV, C- ^{۵۱۳} I, IV, C- ^{۵۱۴} I, IV, C- ^{۵۱۵} I, IV, C- ^{۵۱۶} I, IV, C- ^{۵۱۷} I, IV, C- ^{۵۱۸} I, IV, C- ^{۵۱۹} I, IV, C- ^{۵۲۰} I, IV, C- ^{۵۲۱} I, IV, C- ^{۵۲۲} I, IV, C- ^{۵۲۳} I, IV, C- ^{۵۲۴} I, IV, C- ^{۵۲۵} I, IV, C- ^{۵۲۶} I, IV, C- ^{۵۲۷} I, IV, C- ^{۵۲۸} I, IV, C- ^{۵۲۹} I, IV, C- ^{۵۳۰} I, IV, C- ^{۵۳۱} I, IV, C- ^{۵۳۲} I, IV, C- ^{۵۳۳} I, IV, C- ^{۵۳۴} I, IV, C- ^{۵۳۵} I, IV, C- ^{۵۳۶} I, IV, C- ^{۵۳۷} I, IV, C- ^{۵۳۸} I, IV, C- ^{۵۳۹} I, IV, C- ^{۵۴۰} I, IV, C- ^{۵۴۱} I, IV, C- ^{۵۴۲} I, IV, C- ^{۵۴۳} I, IV, C- ^{۵۴۴} I, IV, C- ^{۵۴۵} I, IV, C- ^{۵۴۶} I, IV, C- ^{۵۴۷} I, IV, C- ^{۵۴۸} I, IV, C- ^{۵۴۹} I, IV, C- ^{۵۵۰} I, IV, C- ^{۵۵۱} I, IV, C- ^{۵۵۲} I, IV, C- ^{۵۵۳} I, IV, C- ^{۵۵۴} I, IV, C- ^{۵۵۵} I, IV, C- ^{۵۵۶} I, IV, C- ^{۵۵۷} I, IV, C- ^{۵۵۸} I, IV, C- ^{۵۵۹} I, IV, C- ^{۵۶۰} I, IV, C- ^{۵۶۱} I, IV, C- ^{۵۶۲} I, IV, C- ^{۵۶۳} I, IV, C- ^{۵۶۴} I, IV, C- ^{۵۶۵} I, IV, C- ^{۵۶۶} I, IV, C- ^{۵۶۷} I, IV, C- ^{۵۶۸} I, IV, C- ^{۵۶۹} I, IV, C- ^{۵۷۰} I, IV, C- ^{۵۷۱} I, IV, C- ^{۵۷۲} I, IV, C- ^{۵۷۳} I, IV, C- ^{۵۷۴} I, IV, C- ^{۵۷۵} I, IV, C- ^{۵۷۶} I, IV, C- ^{۵۷۷} I, IV, C- ^{۵۷۸} I, IV, C- ^{۵۷۹} I, IV, C- ^{۵۸۰} I, IV, C- ^{۵۸۱} I, IV, C- ^{۵۸۲} I, IV, C- ^{۵۸۳} I, IV, C- ^{۵۸۴} I, IV, C- ^{۵۸۵} I, IV, C- ^{۵۸۶} I, IV, C- ^{۵۸۷} I, IV, C- ^{۵۸۸} I, IV, C- ^{۵۸۹} I, IV, C- ^{۵۹۰} I, IV, C- ^{۵۹۱} I, IV, C- ^{۵۹۲} I, IV, C- ^{۵۹۳} I, IV, C- ^{۵۹۴} I, IV, C- ^{۵۹۵} I, IV, C- ^{۵۹۶} I, IV, C- ^{۵۹۷} I, IV, C- ^{۵۹۸} I, IV, C- ^{۵۹۹} I, IV, C- ^{۶۰۰} I, IV, C- ^{۶۰۱} I, IV, C- ^{۶۰۲} I, IV, C- ^{۶۰۳} I, IV, C- ^{۶۰۴} I, IV, C- ^{۶۰۵} I, IV, C- ^{۶۰۶} I, IV, C- ^{۶۰۷} I, IV, C- ^{۶۰۸} I, IV, C- ^{۶۰۹} I, IV, C- ^{۶۱۰} I, IV, C- ^{۶۱۱} I, IV, C- ^{۶۱۲} I, IV, C- ^{۶۱۳} I, IV, C- ^{۶۱۴} I, IV, C- ^{۶۱۵} I, IV, C- ^{۶۱۶} I, IV, C- ^{۶۱۷} I, IV, C- ^{۶۱۸} I, IV, C- ^{۶۱۹} I, IV, C- ^{۶۲۰} I, IV, C- ^{۶۲۱} I, IV, C- ^{۶۲۲} I, IV, C- ^{۶۲۳} I, IV, C- ^{۶۲۴} I, IV, C- ^{۶۲۵} I, IV, C- ^{۶۲۶} I, IV, C- ^{۶۲۷} I, IV, C- ^{۶۲۸} I, IV, C- ^{۶۲۹} I, IV, C- ^{۶۳۰} I, IV, C- ^{۶۳۱} I, IV, C- ^{۶۳۲} I, IV, C- ^{۶۳۳} I, IV, C- ^{۶۳۴} I, IV, C- ^{۶۳۵} I, IV, C- ^{۶۳۶} I, IV, C- ^{۶۳۷} I, IV, C- ^{۶۳۸} I, IV, C- ^{۶۳۹} I, IV, C- ^{۶۴۰} I, IV, C- ^{۶۴۱} I, IV, C- ^{۶۴۲} I, IV, C- ^{۶۴۳} I, IV, C- ^{۶۴۴} I, IV, C- ^{۶۴۵} I, IV, C- ^{۶۴۶} I, IV, C- ^{۶۴۷} I, IV, C- ^{۶۴۸} I, IV

سخنه‌هاش چون¹ زادفرخ شنید
 بدو گفت کاکنون بزندان شویم
 3950 بی‌اریم² بی‌باک³ شیرووی را
 سپه‌مید نگه‌بان زندان اوست
 ابا شش هزار آزموده سوار
 چنین گفت با زادفرخ تـخوار
 گرین⁴ بخت پرویز گردد جوان
 3955 مگر دار دارند⁵ گر⁶ چاه و بند⁷
 بگفت این و از⁸ جای پر کند⁹ اسپ
 سپاه اندر آورد یکسر بـجنگ
 سر¹⁰ لشکر نامور گشته شد
 پراگنده شد لشکر شه‌ریار
 3960 بزندان¹¹ تنگ اندر آمد تـخوار
 بشیروی گردنکش آواز داد
 بدانست شیروی کان سرفراز
 چو روی تـخوار او¹² فروزان بدید¹³
 بدو گفت گریبان که خسرو کجاست
 3965 چنین گفت با شاهزاده تـخوار

مراورا ز ایرانیان بر گزید
 بنزدیک آن مستمندان شویم
 جوان و¹⁴ دلیر¹⁵ جه‌انجوی را
 کزو داشتی بیشتر¹⁶ مغز و پوست
 همی دارد آن بستگانرا بزار¹⁷
 که کار سپه‌مید گرفتیم خوار
 نماید بایران یکی پهلوان
 نماید بایران کسی¹⁸ بی‌گزند¹⁹
 همی تاخت²⁰ برسان آزرگشسپ
 سپه‌مید پذیره شدش بی‌درنگ
 سپه‌مید بـجنگ اندرون کشته شد
 سیه گشت روز و تبه گشت کار
 بدان چاره با جامه کارزار
 سبک پاسخش نامور²¹ باز داد
 بدانگه بزندان چرا شد فراز
 از²² اندوه چندان دلش²³ بر دمید²⁴
 رها کردن ما نه²⁵ کار شـماست²⁶
 که گر مردمی کام شیـران تـخوار

بگویم شاهزاده—VI بیدار—K³ بر آریم—IV² سخنهای چون—K سخنها چو از—I, C¹
 و کان شیرویه—B و—Л-б. оп.; بیشتر داشتی—K⁶ و—IV-доб.⁵ و—I, K, VI, C⁴ оп.
 بینند—K⁹ اگر—K, VI⁸ محبوبسا فی عقر بابل، و حارسه اصبهید فی ستة آلاف فارسی
 14 Л, 13 IV-б. оп. یکی—K, VI, P¹² مگر دار یا چاه یا غل و بند—VI¹¹ یا—I, K¹⁰
 19 I, K, C, IV, 18 K, VI-доб. چو—VI¹⁷ همه—VI¹⁷ رفت—K, VI¹⁶ کرد—I, K, IV, VI, T¹⁵ ز—VI
 22 I, 21 K, VI دید—K (تخواره—C) و—I, IV, P²⁰ با مور پاسخش—VI
 جان و دلش—K, VI, P²⁴ خندان (в тексте конъектура, в Л точек нет).—I, IV, C²³ ز—IV, C
 فلما رآه علی تلک الہیئة کاد تنشق مرارته—B لبش را گزید—IV لبش بترکید—I²⁵
 و خاف علی أبیه من القتل:—B²⁷ من نه—VI من چه—I, IV²⁶ من الفزع

چنین گفت با زادفرخ که شاه
 کنون تا یکی شه‌ریاری پدید
 که این بوم آباد ویران شود
 نگه کرد باید بفرزند⁵ اوی
 3935 ورا شاد بر تخت باید نشاند
 چو⁸ شیروی بیدار مهتر پسر
 همی رای زد زمین نشان هر کسی
 که بر خاست گرد سپاه تغوار¹⁰
 پندیره شدش زادفرخ بره¹²
 3940 رسیدند پس یک بدیگر فراز
 همان¹⁴ زادفرخ زبان بر گشاد
 همی¹⁶ گفت لشکر بمردی و رای
 سپهبد¹⁷ چنین داد پاسخ بدوی
 اگر با سپاه¹⁹ اندر آیم بچنگ
 3945 گرامی بد این شه‌ریار جوان²²
 چو روز چنان²³ مرد²⁴ کرد او²⁵ سپاه
 نژند آن زمان شد که بیداد شد

1 K - گناه سراسر 2 K, IV - نیاید VI - بیماری 3 IV - برون 4 I, K, IV, VI, T -
 از آشوب 5 I, K, IV, VI, C - که فرزند 6 K, VI - با 7 I, K, IV, VI, C - доб.:

ازان [ازین- IV وزین- VI] بکاری دگر پردزیم [بجریم؟- K برزیم- VI درخیم- C]
 که [چو- IV] تلخی مزیدیم شیرین مریم [چو تلخی مریم بشیرین بریم- VI]
 برفتند با او- K¹³ که شاه؟- L¹² کردها- L¹¹ تغار(?) - VI¹⁰ گذر- VI⁹ که- I⁸
 ...فوافق زادفرخ علی رأیه. فتم الباب و شرعوا: 3939-3950 B-66. فراوان سپاه
 همی- K, VI¹⁴ فی خلع پرویز و إخراج ولده شیرویه من الحبس، و تقریر الأمر علیه
 K, VI, جامه گفت و گوی- I, IV¹⁸ کس اندر(?) - I¹⁷ بدو- K¹⁶ همی- K, IV, VI, T¹⁵
 کنم بر جهان روز تاریک- VI²¹ یلان- I, K, IV, T²⁰ یلان- P¹⁹ از در گفت و گوی- C
 گردد- I, K, IV, VI, T²⁵ شاه- K²⁴ چنون(?) - C- چنو- I, IV, VI²³ جهان- I²² و تنگ
 26 VI-6. оп.

شما خوار دارید¹ گفتار من
 بدشنام لب را³ گشایید باز 391E
 هر آنکس که بشنید زو این سخن
 همه یکسر از جای بر خاستند
 بشد زادفرخ بخسرو بگفت
 مرا بیم جانست اگر نیز شاه
 بدانست خسرو که آن کز گوی 3920
 ز بیم برادرش چیزی نگفت
 که پیچیده بد رستم⁷ از شهر یار
 دل زادفرخ نگه¹⁰ داشت نیز

۷۳

بدانست هم زادفرخ که شاه
 چو آمد¹³ برون آن بداندیش شاه¹⁴ 3925
 بدر بر همی بود تا¹⁸ هر کسی
 همی ساخت همواره تا¹⁸ آن سپاه
 همی راند با هر کسی داستان
 که شاهی²¹ دگر بر نشیند²² بتخت
 بر زادفرخ یکی پییر بود 3930

1 VI—(؟) راست دانید(؟) 2 I, K, IV, VI—یک تن 3 I, K, IV, VI, T—لمها 4 I—б. оп.;
 B—افحاش و الهمم من السفه و الهمم من السفه و الهمم من السفه (ср. б. 3902 текста). 5 Л—оп. 6 IV—
 بجای خود و—T بمردی خود و—VI بجایی ابا—L 7 L—(؟) قیصر 8 L—(؟) راستی داشت اندر
 9 L, K, VI—سی B—не переведено. 10 I, K, IV, VI, C—تبه 11 I, IV, VI, T—همی 12 I, K,
 IV, VI, C—همی 13 K, VI—پیامد 14 L—(؟) راه 15 IV—باز 16 K—بدان 17 L—(؟) رفتن بدان
 18 I, K, T—با و VI—با 19 IV, VI—(؟) پییر 20 I, IV, VI, T—یک یک 21 VI—شاه 22 I, K, T—نشاند 23 I, K, IV, VI, T—در
 24 I, C—پیر 25 K—(؟) از ریر

مترسید گفت ای بزرگان که¹ شاه
 مباشید جز یکدل و یک زبان
 3900 و گر شد همه زیر یک چادریم
 همان⁵ چون شنیدند آواز او
 مهان یکسر از جای بر خاستند
 بر شاه شد زادفرخ چو گرد
 بدو گفت رو پیش ایشان بگوی
 3905 که بفریفتش قیصر شوم¹⁰ بخت
 که نزدیک ما او گنه کار شد
 فرستید یکسر بدین بارگاه
 بشد زادفرخ بگفت این سخن
 نیارست لبراکشود¹⁷ ایچ کس
 3910 سبک زادفرخ زده ان بر گشاد
 کزین سان سپاهی دلیر و جوان
 شما را چرا بیم باشد²¹ ز شاه
 بزرگی نه بیم بدرگاه او

ندید² از شما آشکارا گناه
 مگویند³ کز ما که شد بدگمان
 بمردی همه یار هم⁴ دیگریم
 بدانست هر مهتری راز او⁶
 بران هم نشان پاسخ آراستند
 سخنه‌های ایشان⁷ همه⁸ یاد کرد
 که اندر شما کیست آزارجوی⁹
 بگنج و سلیم¹¹ و بتاج و بتخت
 هم از¹² تاج و¹³ اورنگ¹⁴ بیزار شد
 کسی را که بودست زین سر¹⁵ گناه¹⁶
 رخ لشکر نو ز غم شد کهن
 پر از درد و¹⁸ خامش بماندند و¹⁹ بس
 همی کرد گفتار ناخوب یاد
 نه بینم کس اندر میان²⁰ ناتوان
 بگیتنی پراگنده دارد²² سپاه
 که روشن کند اختر و ماه او²³

¹ I - Z, IV - چو ² Л - بدید ³ I, IV, C - بگویند ⁴ I, K, IV, VI, T - یک ⁵ K, IV, ... و لم یبق علی بابہ أحد یمیل إلیه. و قد
 استوحش منه أخی رستم و هو فی عشرة آلاف فارسی. و أراه لم یبق من ملکہ إلا قد نص
 سخنها برایشان - VI ⁷ (cp. 6. 3921).
 وزو - VI وزین - I, K, IV, T - کلاه - K, VI ¹¹ شور - IV ¹⁰ آزاده خوی - Л ⁹ همی - I ⁸
 IV ¹⁶ زایشان - K, VI ازین بد - I, C ¹⁵ تاج و اورند - IV, C - تاجور نیز - I ¹⁴ و - Л ¹³
 :dob. I, K, VI - ز لشکر هرآنکس که گم کرد راه

و گر نه همه دار بینید و چاه * ز لشکر هرآنکس که گم کرد راه
 جهان - Л ²⁰ و - I, K, VI, P ¹⁹ و - K, IV, VI, T ¹⁸ گشاد - I, K, IV, VI, T ¹⁷
 :dob. K, IV, VI - کردن - K, VI از در - I, IV, T ²² ترسی باید - I, K, IV, VI, T ²¹
 بهر ادرم رستم ز فرممان او * بگشتست و هم دل ز پیمان او

3880 ترا چند خوانم برین¹ بارگاه
 کنون آن سپاهی که نزد تواند
 برای و بدل ویژه با قیصرند
 بر ما فرست آنک⁵ پیچیده اند
 چو این نامه آمد بنزد گراز
 گزین کرد زان نامداران سوار
 بدان مهتران گفت یکدل شوید
 3885 بمباشید یکچند زین روی آب
 چو هم پشت باشید با هم رهان¹⁰
 سپه¹³ رفت تا خره اردشیر¹⁴
 کشیدند لشکر بران¹⁵ رودبار
 چو آگاه شد خسرو از کارشان¹⁶
 3890 بفرمود تا زادفرخ برفت
 چنین بود¹⁸ پیغام نزد سپاه
 چو راه دادی که قیصر ز روم
 که بود آنک از راه یزدان بگشت
 چو پیغام خسرو شنید آن²² سپاه
 3895 کس آن راز پیدا نیارست کرد
 پیمیر²⁵ یکی بد بدل با گراز
 پیامد نهانی بنزدیکشان²⁷

نه بهرام و نه K, VI- بتیران ماه-³ I- ز آیین-² I, IV, C- بدین-¹ I, IV, VI, P-
 پسندیده اند-⁶ K, VI- آنچه-⁵ K- بر اندیشه-⁴ I, K, IV, VI, T- اسپران روز-^{IV}
 IV- اگر هم زبان-^{K, VI} با هم زبان-^{I-10} دلاور-^{K, VI, C-9} بایران-⁸ JI, I- دیرساز-⁷ JI,
 I, VI-¹⁴ I, VI- بشب-¹³ JI- ز بن کند کوه خارا توان-¹² VI- کی (؟)-¹¹ I, K- یا هم زبان
 نمود-¹⁷ K, VI- سرکشان-¹⁶ K, VI- بدان-¹⁵ I, K, T- اردشیر خره-^B خوره اردشیر
 تیمار-²¹ K, VI- رای-²⁰ K, IV, VI, P- کزین-^{K, IV, VI} که چون-¹⁹ I, C- برد-¹⁸ I, T-
 رخسارگان شان-²³ I, IV- چو بشنید پیغام یکسر [خسرو-^{VI}]-²² K, VI-
 24 K, IV, VI- شاه (؟)-²⁷ JI- از باد و از خاک-²⁶ K, VI, T- زادفرخ-²⁵ B- چو کاه

مرا خواست افگند در¹ دام اوی وزانجایگه لشکر اندر کشید چو آگاه‌ی آمد بسوی گراز دلش گشت پر درد و رخساره زرد² 3865 یکی نامه بنوشته با⁷ باد و دم از ایران چرا باز گشتی بگویی شه‌نشاه داند که من کردم این چو قیصر نگه کرد و آن نامه دید 3870 فرستاد تا از آن بگذرد¹² گراز که ویران کنی تاج و گاه مرا کزان نامه جز گنج دادن¹³ به باد مرا خواستی تا بخسرو دهی بایران نخواهند بیگانه‌ی 3875 بقیصر بسی کرد پوشش گراز گزین کرد خسرو پس آزاده‌ی یکی نامه بنوشته سوی¹⁷ گراز

که تار یک با دادا سرانجام² اوی³ شد آن آرزو به⁴ دلش ناپدید که آن نامور شد سوی روم باز سواری⁶ گزید از دلیران مبرد که بر⁸ من چرا گشت قیصر دژم⁹ مرا کردی اندر جنهان چاره جوی دلش گردد از من پر از درد و کین¹⁰ ز لشکر گرانمایه‌ی بی گزید¹¹ کزان ایزدت کرده بد بی‌نیاز با آتش بسوزی سپاه مرا نیامد مرا از تو ای بدتر از آن که هر گز مبادت بهی و مهی¹⁴ نه قیصر نژادی نه فرزانه‌ی بی‌کوشش نیامد بدماش فراز¹⁵ سخن گوی و دانا فرستاده‌ی¹⁶ که ای بی‌بها ری‌من دیوساز¹⁸

1 IV—(cp. 6. 3865): با دادا دل و کام— I, K, IV, VI, C— 2 پر— L— 3

دلش گشت پر درد و رخساره زرد * به‌ترسید از آن روز تنگ نبرد دلش آنچنان شد ز بیم و ز درد— IV— 5 از— P— 4 3863, 3862, 3864, 3865. 6 L— سواران— 7 K— پر— 8 VI— از— I, IV, C— 9 کرد قیصر ستم— 10 K— چین— 11 K— گرانمایگانرا— 12 IV— بسوی— 13 K— کردن— 14 I, K, IV, VI, T—دوب.: 15 K—

بم‌ایست دانست کای‌یرانیان * چو بینند شاه از نژاد کیان فکان من جواب قیصر له: .: ب—دوب.; VI—ب. оп.; (cp. 6. 3877); که ای بی‌بها ریمن دیوساز— 16 K— کیف أعود و هذا أثر فاسک؟ و آنی و قد عرفت ربوضک لافتراسک؟ فلم يرجع قلبه له. و كأنما وافق قول الشعاعر قوله حیث قال و هو النعمان بن المنذر ملک العرب: قد قبیل ذلک إن حقبا و إن کذبا * فما اعتذارک من شیء إذا قبلا 17 VI— به پیش— 18 K—ب. оп. 16 K, VI—ب. оп.

بگیرد ترا نزد قیصر برد
 بپرسد ترا کز کجایی مگوی²
 به پیومودم این رنج⁶ راه دراز⁷
 تو این نامه بر بند⁸ بر دست راست 3850
 برون آمد از پیش خسرو نوند
 بیمامد چو نزدیک قیصر رسید
 سوی قیصرش برد سر پر ز گرد
 بدو گفت قیصر که خسرو کجاست
 ازو خیره شد کهتر¹⁴ چارهجوی 3855
 بجویند¹⁵ گفت این بلاجوی را
 بچسبند و آن نامه از دست او
 ازان مرز دانا سری را بچسبست
 چو آن نامه بر خواند مرد دبیر
 بدل²² گفت کاین بد²³ کمین گراز²⁴ 3860
 شهنشا و لشکر چو²⁸ سیصد هزار

گرت نزد سالار¹ لشکر برد
 بگویش³ که من⁴ کهتری⁵ چارهجوی
 یکی نامه دارم بسوی گراز
 گر ایدونک بستاند از تو رواست
 بمازو مر⁹ آن نامه را کرد بند¹⁰
 یکی مرد بطریق اورا¹¹ بدید
 دو رخ زرد و لبها شده لاژورد
 بمایدت گفتن¹² بما¹³ راه راست
 ز بیمش بپاسخ دژم کرد روی
 بداندیش و¹⁶ بدکام¹⁷ و¹⁸ بدگوی¹⁹ را
 گشاد آنک دانا بد و راهجوی
 که آن²⁰ پهلوانی بخواند²¹ درست
 رخ نامور شد بکردار قیصر
 دلیر آمدستم²⁵ بدامش²⁶ فراز²⁷
 کس از پیل²⁹ جنگش³⁰ نداند شمار³¹

منم-IV⁴ بگویی-VI بدیشان-K³ بگوی-I, K, IV, VI² چو بردت بسالار(?)¹ L-
 نامهرا دار-IV⁸ راه دور و دراز-K, VI⁷ و L, C-⁶ دوب. کهتر-IV, VI⁵ کهترم-K⁵
 هم آنکه نگهبانش بر ره-I¹¹ نامه کرده به بند-K, VI¹⁰ بر-I, K, IV, VI, P⁹
 مهتر-L¹⁴ بمن-I, K, IV, VI, T¹³ بپاید نمودن-VI¹² یکی کارجویش بره بر-C
 بدروی-I¹⁹ و VI, T¹⁸ بدنام-L¹⁷ و VI, P¹⁶ بجویند-K بجوینده(?)¹⁵ L-
 اینت-I, IV²³ چنین-K, VI, C²² بداند-VI²¹ او-VI, C²⁰ IV-⁶ ب. оп.
 که-K, VI, C²⁷ بدامت-IV²⁶ آمدم من-I, IV²⁵ با لشکر خود بر از-K, VI, C²⁴
 K, VI-^{دوب.} مارا تمه خواست کردن گراز
 دلیر آمدم من بدامش فراز * بدین چاره کردن کمین گراز
 همانگاه از انجای-IV³¹ گنجش-K, VI³⁰ و L, K, VI-^{دوب.} 29³¹ بامرد-I, K, IV, VI, T²⁸
 بر بست بار

بدو گفت بر خیز و ایران بگیر
 چو آن نامه بر خواند قیصر سپاه
 3830 بیاورد لشکر هم آنگه ز روم
 [چو آگاه شد زان سخن شهریار
 بدانست کان هست کار گراز
 بدان کش همی⁶ خواند و او⁷ چاره جست
 ز پرویز ترسان بد آن بدنشان
 3835 شهنشاه بنشست با مهتران
 ز اندیشه¹⁰ پای دلرا بشست
 چو اندیشه⁸ روشن آمد فراز
 که از تو پسندیدم این کارکرد
 ز کردارها بر فزودی فریب
 3840 چو این نامه آزد نزدیک¹⁴ تو
 همی باش تا من بچنیم ز جای
 چو زین روی وزان روی باشد سپاه
 بایران ورا دستگیر آوریم
 ز درگه یکی¹⁷ چاره‌گر بر گزید
 3845 بدو گفت کاین¹⁹ نامه اندر نهان
 چنان کن²⁰ که رومیّت بیند²¹ کسی

نخستین من آیم ترا دستگیر¹
 فراز آورید از در² رزمگاه
 بیامد سوی مرز آباد بوم³
 همی داشت آن کار دشوار خوار⁴
 که گفته‌ست با قیصر رزمساز⁵
 همی داشت آن⁸ نامور⁹ شاه سست
 ز درگاه او هم ز گردنکشان
 هر آنکس که بودند ز ایران سران
 فراوان ز هر گونه‌یی چاره جست
 یکی نامه بنوشت نزد¹¹ گراز
 ستودم¹² ترا نزد¹³ مردان مرد
 سر قیصر آوردی اندر نشیب
 پر اندیشه کن رای تاریک¹⁵ تو
 تو با لشکر خویش بگذار¹⁶ پای
 شود در سخن رای قیصر تباه
 همه رومیانرا اسیر آوریم
 سخن‌دان و گویا¹⁸ چنان چون سزید
 همی بر بکردار کارآگهان
 بره بر سخن پرسد از تو بسی

¹ VI-66. 3828-3832 оп.; Б- доб. рассказ «не со слов автора» (т. е. Фирдоуси) о войнах Хусрау с Византией, о посланиях пророка Мухаммада императору Ираклию и Хусрау и о том, как Хусрау порвал послание. ² I, K, IV, VI, T- از پی ³ I, IV, VI- б. оп.; К- مرز ایران ز بوم- ⁴ Л, VI- б. оп.; Б- ...يقصد بلاد برويز ⁵ Л, VI- б. оп. ⁶ I- بسی ⁷ K, VI-[VI-او] آن ⁸ IV, VI- او- ⁹ I, K, IV, VI, T- نامه ¹⁰ I, K, IV, VI, C- باذدیشه ¹¹ I, K, IV, VI- سوی ¹² Л-(?)- ¹³ I, K, IV, VI, C- پیش ¹⁴ K, VI- آید بنزدیک- ¹⁵ VI, T- تاریک- ¹⁶ Л, K, IV- بگذار- ¹⁷ I, K, IV, VI, C- ز درگاه یک- ¹⁸ K, IV, VI, T- دانای و سخن‌گوی ¹⁹ I, K, IV- این- ²⁰ IV, P- رو- ²¹ I, T- رومی نه‌بیند(؟)- K, IV, VI- بیندت رومی- ²¹ I, T-

بزرگی و دیهیم شاهنشاهی
 از^۳ ایران و توران^۴ بر آورد گرد
 ز بیدادی^۵ کهتران شاد گشت
 دژم روی با زیردستان ژکان^۸
 همی این بران آن برین بر زدی
 که چون^۹ گرگ بیدادگر گشت میش
 نکرد آرزو جز همه^{۱۱} گنج نو^{۱۲}
 ز ایران سوی شهر^{۱۴} دشمن شدند
 همی دود^{۱۶} نفرین بر آمد ز شهر^{۱۷}
 کزو یافتی خواب و آرام^{۱۹} و ناز
 یکی دیوسر بود^{۲۱} بیداد و^{۲۲} شوم
 از ایران نخست او به پیچید سر^{۲۴}
 بنزدیک خسرو گرامی بدی
 همه^{۲۶} زادفرخ بدی بارخواه^{۲۷}
 دل زادفرخ تبه گشت نیز
 ز کشور بکشور به پیوست راز^{۲۸}
 بقیصر ورا نیز بدکامه^{۲۹} کرد

بدان^۱ نامور تخت و جای^۲ مهی
 جهاندار همداستانی نکرد
 چو آن^۵ دادگر شاه بیداد گشت
 بیامد فرخزاد آزرمگان^۷
 3815 ز هر کس همی خواسته بستدی
 بنفرین شد آن آفرینهای پیش
 بیماراست بر خویشتن رنج نو^{۱۰}
 چو بی آب و بی نان^{۱۳} و بی تن شدند
 هر آنکس کزان بدتری^{۱۵} یافت بهر
 3820 یکی بی هنر بود نامش گراز^{۱۸}
 که بودی همیشه نگهبان روم^{۲۰}
 چو شد شاه با داد^{۲۳} بیدادگر
 دگر زادفرخ که نامی بدی
 نیارست کسی رفت نزدیک^{۲۵} شاه
 3825 شهنشاه را چون پر آمد قفیز
 یکی گشت با سال خورده گراز
 گراز سپهبد یکی نامه کرد

ذیران— I, IV, VI—^۴ ز— I, K, T—^۳ تخت و تاج— IV— تاج و تخت— K, VI—^۲ بران— K—^۱
 IV—^۸ جو یا جهان (؟)— VI—^۷ به بیدادی— I, K, IV, C—^۶ چنان— K, IV, VI, T— بجان (؟)— I—^۵
 (без рифмы). رنج تو (؟)— IV—^{۱۲} هیچ جز— K, VI—^{۱۱} تو (؟)— IV—^{۱۰} آن— L—^۹ ردان (؟)
 بدتری— L—^{۱۵} همی سوی— VI— سوی مرز— K—^{۱۴} بی نان و بی آب— I, K, IV, VI, T—^{۱۳}
 خورد و آرام— IV— شاه آرام— K, VI, C—^{۱۹} جراز— B— (см. прим.). IV—B. оп. و I, T—доб. و^{۱۷}
 دادگر شاه (؟)— K—^{۲۳} و— IV—^{۲۲} و... و ایلمه حفظ ثغور الروم— B— بوم— L—^{۲۰}
 مگر— I, K, IV, VI, T—^{۲۶} رفتن کسی پیش— K, VI— رفتن کسی نزد— I, IV, C—^{۲۵} VI—B. оп.
 خودکامه— K, VI—^{۲۹} و... و یعلمه بجمیع أسرار برویز— B—^{۲۸} شدی گاه گاه— IV—^{۲۷}

3800 ز رامشگران سرکش و بناربد
 بمشکوی زرین² ده و دو هزار
 دگر پیل بد دو هزار³ و دوپست⁴
 فغستان چیننی و پیل و سپاه
 دگر اسب جنگی ده و شش هزار⁸
 ده و دو هزار اشتر¹⁰ بارکش
 3805 که هرگز کسی اندر¹² جهان آن ندید
 چنویی¹⁴ بدست یکی پیشکار
 تو بی‌رنجی از کارها بر گزین
 که نیک و بد اندر جهان بگذرد
 اگر تخت یابی اگر¹⁸ تاج و¹⁹ گنج
 3810 سرانجام جای تو خاکست و خشت

1 I, K, IV, VI, T — بازار بد [IV—نگشتند] 2 I — زرش 3 I, K, IV, VI, C —
 در IV — با 6 K, VI — گفتند 5 VI — گفتند VI — گفتند 4 B — آلف و مائتا — 4 جنگی هزار
 9 I — سته عشر آلف فرس — B چل و شش هزار — K, VI صد و دو هزار — 8 L — 7 T — 6. оп.
 10 B — بغل 11 I — (؟) بارشش 12 K — کسی در 13 K, VI — доб.:

دگر تخت کش نام بد طاقدیس * که پرویز [نوروز—VI] بنهاد در اسپریس
 دگر بزم زر آنک برسان موم * که هرگز ندیدند در چین و روم
 دگر اسپ شمدیز کز تاختن * نماندی بهنگام کین آختن (в с б. есть)
 K, C — доб.:

چو شیرین زن اندر شمسستان او * که روشن بدی زو گلسنتان او
 تیمار بیشی — 16 I, IV, C به 15 K, VI — چنین کسی — IV چو او — K, VI — 14 L, C
 K, VI, P — تیمار گیتی — 17 IV — доб. (ср. прим. к б. 3810):

ز پرویزت اندازه باید گرفت * ز دفتر بخوانی بمادی شگفت
 18 I, K, VI, C — وگر 19 I — оп. 20 VI — فرسوده 21 I, K, VI — доб. (ср. выше, в с есть):

ز پرویزت اندازه باید گرفت * ز دفتر بخوانی بمادی شگفت

که چندان سزاواری¹ و دستگاه
 کزان بیشتر نشنوی در جهان
 ز توران وز هند و چین و⁶ روم
 همی⁸ باژ بردند نزدیک شاه
 3785 غلام و پرستنده از هر دری
 ز دینار و¹¹ گنجش کرانه نبود
 ز شاهمین و باز¹⁴ و پزان عقاب
 همه بر گزیدند پیمان¹⁵ اوی
 3790 نخستین که بنهاد گنج عروس
 دگر گنج پر در خوشاب بود
 که خضرا نهادند نامش²⁰ ردان
 دگر گنج بادآورش خواندند²³
 دگر آنک نامش همی بشنوی
 3795 دگر نامور گنج افراسیاب
 دگر گنج کش خواندی سوخته
 دگر آنک بُد شادورد بزرگ²⁹
 بزر³² سرخ گوهر³³ برو³⁴ بافته

بزرگی و اورنگ² و فرّ و سپاه³
 اگر چند پرسی⁴ ز دانا مهان⁵
 ز هر کشوری کان بد آباد بوم⁷
 برخشنده روز و شبان سپاه⁹
 ز درّ و ز یاقوت و هر گوهری¹⁰
 چنو خسرو¹² اندر زمانه¹³ نبود
 ز شیر و پلنگ و نهنگ اندر آب
 چو خورشید روشن بدی¹⁶ جان اوی
 ز چین و ز برطاس¹⁷ وز روم¹⁸ و روس¹⁹
 که بالاش یک تیر پرتاب بود
 همان تازیان²¹ نامور²² بخردان
 شمارش بکردند²⁴ و در ماندند
 تو گویی²⁵ همه²⁶ دیبه²⁶ خسروی
 که کس را نبود²⁷ بخشکی و آب
 کزان گنج بد کشور²⁸ افروخته
 که گویند³⁰ رامشگران سترگ³¹
 بزر اندرون رشتهها تافته³⁵

1 K, VI, C — سرافرازی 2 I, IV, VI, C — اورند 3 K, VI, C — کلاه 4 I — باشی 5 VI —
 ...الهند و الروم و التترک و الصین — B ز توران چین و ز هند و ز — K⁶ دانشوران
 7 VI — б. оп. 8 I — همه 9 VI — б. оп. 10 K, VI — هر کشوری 11 I, VI — оп.
 12 K — که 13 VI — میانه 14 IV — بازان 15 I, VI — شاهمین و بازان 16 I, K, IV, VI, T — شدی 17 I, C — بلغار 18 P — هند 19 B — доб.
 K, IV, VI, C — فرمان 20 VI — (؟) پیش و الروم و الروسی 21 Л, P — کاردان 22 K — هم 23 B — доб.
 известный рассказ о происхождении этого названия, оговаривая, что он «не со слов автора книги»
 (т. е. Фирдоусі). 24 I, K, IV, VI, C — گرفتند 25 K, VI — دانی 26 I — همان 27 I, K, VI, T — نبود آن 28 K — گیتی 29 B — الشادورد الکبیر — B
 بگویند (؟) 30 IV — B — بسی 31 I, VI — б. оп.; B — باسمه 32 K, IV, VI — بسی 33 K, VI — گوهر
 34 K — بد 35 I, C — б. оп. و زر

بگویم بدان کاردان¹ پوزشم فرستاد و رفتند ز ایوان شاه همی برد دانای رومی رسن به پیمود بالای کار و برش رسن باز بردند نزدیک شاه 3735
چنین گفت رومی که از زخم کار نه دیوار ماندی نه طاق و نه کار بدانست خسرو که او راست گفت رها کرد هر کو⁹ بزندان بدند مرورا یکی بدره¹¹ دینار داد 3740
بران¹² کار شد روزگار¹³ دراز چو شد هفت سال آمد ایوان بجای مرورا بسی آب داد و زمین همی کرد هر کس بایوان نگاه کس اندر جهان زخم¹⁸ چونین¹⁹ ندید 3745
یکی حلقه²¹ زرین²² بدی²³ ریخته²⁴ فرو هشته زو²⁸ سرخ زنجیر زر

بپوزش بجای² آید³ افروزشم⁴ گرانمایه استاد با نیکخواه همان مردرا نیز با خویشتن کم آمد ز⁵ کار از رسن هفت رش بگفت آنک با او بیامد براه بر آوردمی⁶ بر سر ای⁷ شهریار نه من ماندمی بر در شهریار⁸ کسی راستی را نیارد نهفت بداندیش¹⁰ گر بی گزندان بدند بزندانیان چیز بسیار داد بکردار آن شاه را بُد نیاز¹⁴ پسندیده خسرو¹⁵ پاکرای¹⁶ درم داد و دینار و کرد آفرین بنوروز رفتی بدان جایگاه¹⁷ نه از کاردانان پیشین²⁰ شنید ازان چرخ²⁵ کار اندر²⁶ آویخته²⁷ بهر²⁹ مهره‌یی³⁰ در نشانده گهر

¹ K, VI, C—کارها-² I, IV—بجای-³ K—باید-⁴ I, C—آموزشم-⁵ I, K, IV, VI, T—کم آورد-⁶ I, IV, C—بر افزودمی-⁷ K—(؟)—از سرار(؟)
لم یثبت [الطاق] إلا قلبلا، و لم یجد عملی فتیلا-⁸ I—نامدار-⁹ I, K, IV, VI—کس-¹⁰ VI, C—بدندیش-¹¹ I—بده بدره-¹² I, C—چو ده بدره-¹³ I, K, T—روزگاری-¹⁴ B—66. 3739—3741 переданы так: و اشتغل الرومی
VI, P—نیکرای-¹⁵ K, VI, P—مردم-¹⁶ I, IV—رهنمای-¹⁷ I, K, IV, VI, P—نامور کاردانان-¹⁸ I, K, IV, VI, T—چونان-¹⁹ I, K, IV, VI, C—کاخ-²⁰ K, VI—جای شاه
VI—حلقه از زر فرو-²¹ VI—حلقه از زر همه-²² K—حلقه زر-²³ IV—جام-²⁴ VI—و کن-²⁵ B—آویختند-²⁶ VI—جای خرم در-²⁷ K, VI—چرخ ماه اندر-²⁸ L—خوب-²⁹ IV—ریختند
حلقه—³⁰ VI—یکی-²⁹ IV—زان-²⁸ IV—فی طاقه [الایوان] حلقه کبیره من الذهب

بدو گفت خسرو که چندین زمان
 نباید که داری ازین¹ دست باز
 بفرمود تا سی هزارش بزم
 بدانست کاریگر راست گوی³ 3715
 که گیرد بران⁵ زخم⁶ ایوان شتاب
 شب آمد بشد⁸ کارگر ناپدید
 چو بشنید خسرو که فرعان⁹ گریخت
 چنین گفت کازرا¹¹ که¹² دانش نمود
 بفرمود تا کار او بنگرند 3720
 دگر گفت کاریگران آورید¹⁴
 بچستند¹⁵ هر کس که دیوار دید
 به بیچارگی دست ازان باز داشت
 کزان شهر کاریگر آید¹⁷ کسی
 همی جست استناد آن¹⁹ تا سه سال 3725
 بسی یاد کردند زان کارجوی
 یکی مرد بیدار با فرّهی
 هم آنگاه رومی بیامد چو گرد²¹
 بگو تا چه بود اندرین²⁴ پیوزشت
 چنین گفت رومی²⁹ که گر شهریار 3730

¹ I, K, IV, VI, T — تو زین ² I, IV, P — نیامد [IV-(?) پورت] K, VI, C —
 نگیرد همی عیب از عیب جو — VI ⁴ آنست کو(؟) — VI آنست اوی — K ³ بزر و بسیمت نیاید
 شد آن — I, K, IV, VI, T ⁸ بگسلد — K, VI ⁷ که گر گیرد از کار — K, VI ⁶ بدان — I, T ⁵
 فرمان — K, VI رومی — I, IV ¹⁰ имя не дано. — B — VI فرحان — K فرغان — I, C ⁹
 و. — VI — доб. ¹⁵ آوردند — IV ¹⁴ غم و رنج مارا چرا می فرود — VI ¹³ کاینها ز — IV ¹² کورا — K ¹¹
 — J — استنادرا — VI ¹⁹ بماند آنچه چنان — K, IV, VI ¹⁸ آمد — IV آرد — K, VI ¹⁷ آواز — IV ¹⁶
 شاه گفت — I, IV, T ²² باد — VI ²¹ اورا بگپنی — VI کاریگرانرا — IV کاری گیری — K کاری گیری با
 — I, K, IV, VI ²⁵ نگر تا چه داری همی [کنون — VI] — K, VI ²⁴ ای دید نژاد(؟) — VI ²³
 رومی — J ²⁹ آمرزشت — I ²⁸ آر — VI آید — I, K ²⁷ بد — IV ²⁶ بگفتار

بدو گفت شاه این ز من در پذیر
 یکی جای خواهم که فرزندی من 3695
 نشیند بدو در نگرده خراب
 مهندسی پذیرفت³ ایوان شاه⁴
 فرو برد⁵ بنیاد ده شاه⁶ رش⁷
 ز سنگ و ز گچ بود⁸ بنیاد کار
 چو دیوار ایوانش آمد بجای 3700
 که گر شاه بیند یکی کاردان
 فرستد تنی صد¹¹ بدین بارگاه¹²
 بدو داد زانگونه مردم¹⁴ که خواست
 بریشم بیاورد تا¹⁵ انجمن
 ز¹⁹ بالای آن تابداده رسن 3705
 رسن سوی گنج شهنشاه برد
 وزان پس پیامد بایوان شاه
 چو فرمان دهد خسرو زودیاب
 چهل روز تا کار بنشیندم
 چو هنگامه زخم ایوان بود 3710
 بدان زخم خشم²⁴ نماید نمود

لا يتأثر بالثلج و المطر و غیرهما - B برق - K, P² همه - K برا - I, IV, C¹
 شاهارش - J⁶ برده - IV⁵ ز شاه - I, IV, VI⁴ پذیرفت از(?) - K پذیرفت - I, IV
 رش⁷ - I, K, ز گچ بود و ز سنگ - VI⁸ فخفروا الأرض مقدار خمسين ذراعا بذراع الیبد - B⁷
 کارگاه - IV¹² چند - P فرستاد باید - K, C¹¹ بود شهريار - K, VI¹⁰ خواهد - IV, VI, T
 بیارید - K¹⁶ با - K, IV, VI¹⁵ مردی - IV¹⁴ جماعة من الموابذة - B مردم - K, VI¹³
 :دوب. - I, K, IV, VI¹⁸ باریکتایی - IV, VI¹⁷ بتابید - IV, VI

ز بالای [بمالی - K] دیوار ایوان شاه * بپیمود تا خاک دیوارگاه
 بکیوان - IV²³ بدان - K, VI بدین - I, P²² و دوب. - I, VI²¹ بر - I²⁰ چو - I, K, IV, VI¹⁹
 بدان چشم زخمت(?) - VI²⁴

۷۰

بگویم که پیش آمد از راستان^۱
 خردمند مردم چرا غم خورد^۴
 نخواهم من از خواب بیدار گشت
 نه نیکو بود مردم پیرکش^۷
 ز من روی کشور شود پسر سخن
 که تخم سخن من پراگندهام
 پس از مرگ بر من کند آفرین
 صفت‌های^۹ ایوان خسرو کنم^{۱۰}
 که بگذاشت^{۱۲} با کام دل چار سی
 بهند و بچین و باآباد بوم^{۱۴}
 ز هر کشوری آنک^{۱۵} بد نامدار
 ز خشت و ز گج^{۱۷} هر دلش یاد بود
 ز ایران و اهواز^{۲۰} وز هر میان^{۲۱}
 ازان سی^{۲۴} دو رومی و دو^{۲۵} پارسی
 برو کار و زخم بنا^{۲۶} یاد کرد
 بگفتار بگذشت از^{۲۷} پارسی

[از ایوان خسرو کنون داستان
 جهان بر^۲ کهان و مهان^۳ بگذرد
 بسی مهتر و کهتر^۵ از من گذشت
 3680 همانا^۶ که شد سال بر شست و شش
 چو این نامور نامه آید بمن
 ازان پس نمیرم که من زندهام
 هرآنکس که دارد هشی و رای و دین
 3685 کنون از مداین سخن نو کنم^۸
 چنین گفت روشن دل^{۱۱} پارسی
 که^{۱۳} خسرو فرستاد کسها بروم
 برفتند کاری گران سه هزار
 ازیشان^{۱۶} هرآنکس که استاد بود
 3690 چو صد^{۱۸} مرد بیرون شد از رومیان^{۱۹}
 ازیشان^{۲۲} دلاور گزیدند^{۲۳} سی
 بر خسرو آمد جهان دیده مرد
 گرانه‌مایه رومی که بد هندسی

^۱ I, IV, T—б. оп.; K, VI—б. стоит после б. 3685; Б—бб. 3678—3686 не переведены. ^۲ I,

هرآنکس—^۶ I کهتر و مهتر—^۵ K, VI C—б. оп. ^۴ مهان و کهان—^۳ I, P که روز—^۳ IV
 همانکه—^۷ K, IV, VI, T VI—^۷ خوش زندگانی دگر نماید ^۸ I, IV کنیم ^۹ I, K, IV, VI—
 روشن دلی—^{۱۱} K, P—^{۱۲} K, IV—^{۱۰} I, IV کنیم K, VI—^{۱۰} доб. б. 3678. سخنهای T—^{۱۰} سخنهای
 هر که—^{۱۵} I, IV, T بلاد الهند و الروم و الفارس—^{۱۴} B چو—^{۱۳} I, IV بگذشت (۹)
 بگزید—^{۱۹} I, C—^{۱۶} I, IV, T فاختر او منهم مائة—^{۱۸} IV, C دو صد—^{۱۷} IV, C گل—^{۱۷} IV, C وزیشان—^{۱۷} IV, P
 اهواز و ایران—^{۲۰} IV, P بیرون شدند از میان—^{۲۱} K, IV, VI, P اندر میان
 ازیشان—^{۲۴} K, IV گزین کرد—^{۲۳} I, C وزیشان—^{۲۲} I, VI, T رومیان—^{۲۵} I, IV, C
 هر گونه گفتارها—^{۲۶} K, VI ثلاثه فارسها و رومیین—^{۲۷} B و یک—^{۲۷} K, VI

- 3660 همی¹ سبز در سبز خوانی کنون² چو بشنید پرویز بر پای خاست
 که بود اندر آن جام یک من نمید
 چنین گفت کاین گر فرشته بدی
 وگر دیو بودی نگفتی سرود
 بجوید در باغ تا این کجاست
 3665 دهان و برش⁹ پر ز گوهر کنم¹⁰
 چو بشنید رامشگر¹² آواز اوی
 فرود آمد از شاخ سرو سهی
 بیامد بمالید بر خاک روی
 بدو گفت شاهها یکی بندهام
 3670 سراسر بگفت آنچه بود¹⁵ از بنه
 بدیدار¹⁷ او شاد شد شهریار
 بسرکش چنین گفت کای بد هنر¹⁹
 چرا دور کردی تو اورا ز من
 بآواز²¹ او شاد²² می در²³ کشید
 3675 برین گونه تا سر سوی خواب کرد
 بمد باربد شاه رامشگران
 سر آمد کنون قصه²⁵ باربد

¹ K, VI همه ² همی-K ³ سازید-VI ⁴ I, IV, C مردان-VI ⁵ K-
 یکی جام می [جامه-IV, P] گلشن آرای-I, K, IV, VI, C, P ⁶ جزین نیز دیگر ندانی همی
 چنین ساخته در بچ(?) آواز رود-VI همان ساخته کرده آواز [آوای-K] رود-JL, K ⁷
 B-- ¹² بدین-K ¹¹ کنیم-IV ¹⁰ حجره-B ذره اش(?)⁹ K- و-I ⁸ cp. б. 3658 текста.
 VI- ¹⁷ بود-I, K, IV, VI, T ¹⁶ رفت-I, K, IV, VI, T ¹⁵ K-б. оп. ¹⁴ K-б. оп. ¹³ K-б. оп. ¹³ بهر بد
 بی هنر-K ¹⁹ گل و مل بباغ-VI گلستان بوقت-IV می گل بباغ-K ¹⁸ ز دیدار
²⁰ I, K, VI, T رود ازین-IV رود اوز-²¹ I, IV, T بر آواز-²² I, K, VI شاه-²³ I, IV,
 روز-K, VI ²⁶ گفتن باربد-IV روز بر بار بد-I, K, C ²⁵ تا-K, VI ²⁴ بر-T

3640 جهاندار بستند¹ ز کودک نمید²
 بدانگه که خورشید بر گشت زرد
 زننده بران سرو بر⁵ داشت رود
 یکی نغز دستان بزد بر درخت
 سرودی باآواز خوش بر کشید
 3645 بماندند یک مجلس اندر¹⁰ شگفت
 بدان نامداران بفرمود شاه
 فراوان بچستند و باز آمدند
 جهاندیده آنگه ره اندر¹² گرفت
 که گردد گل سبز¹³ رامشگرش
 3650 بیاورد جامی دگر میگسار
 زننده دگرگون بیاراست رود
 که پیکارگردش¹⁶ همی خواندند
 چو آن دانشی گفت و¹⁷ خسرو شنید
 بفرمود کاینرا بجای آورید
 3655 بچستند بسیار هر سوی باغ
 ندیدند چیزی جز از¹⁸ بید و سرو
 شهنشاه پس جام دیگر بخواست¹⁹
 بر آمد دگرباره باذگ سرود

بلور از می سرخ شد³ ناپدید
 همی بود تا گشت شب⁴ لاژورد
 همان ساخته⁶ پهلوانی⁷ سرود
 کزان خیره⁸ شد مرد بیدار بخت
 که اکنون تو خوانیش⁹ داد آفرید
 همی هر کسی رای دیگر گرفت
 که جویند¹¹ سرتاسر آن جشن گاه
 بنزدیک خسرو فراز آمدند
 که از بخت شاه این نباشد شگفت
 که جاوید بادا سر و افسرش
 چو از¹⁴ خوبرخ بستند آن¹⁵ شهریار
 بر آورد ناگاه دیگر سرود
 چنین نام ز آواز او راندند
 باآواز او جام می در کشید
 همه باغ یکسر بپای آورید
 ببردند زیر درختان چراغ
 خرامان بزیر گل اندر تذرو
 بر آواز آن²⁰ سر بر آورد راست²¹
 همان²² ساخته کرده²³ آواز²⁴ رود

بد- I, VI, T-³ بخوردش نمید- VI بخورد آن نمید- K² چو بنشست و بستند- J¹
 خسروانی- VI, C-⁷ همی ساختش- K⁶ سروبن(؟)- VI⁵ تا شد شب- K برکنید- J⁴
 مجلس- K¹⁰ اکنون تو خوانی تو(؟)- K اکنونش خوانی تو- I, IV, VI, C-⁹ تیره- VI⁸
 جهاندیده دانا سخن- K, VI- جهاندیده این سخن بر- I¹² جویند- I, IV, K, T-¹¹ همه در
 گل- I, IV, VI, T-¹³ فقالوا- B جهاندیده سرکش سخن بر- T جهاندیده آن کار اندر- IV در
 VI- آن- J¹⁴ لا بعد... آن تغنیه فی مجلس آنسه افضان السرو- B گل سرخ- K و سر و
 گرفت- K¹⁹ بجز- VI¹⁸ و- J¹⁷ بی کارگرد- B¹⁶ شد بر- VI از- J¹⁵ این
 سرو بن داشت- VI- (без рифмы); جام می خواست تغفت- K²¹ او- I, K, IV, VI, C-²⁰
 آوای- K, VI, C-²⁴ دگر گونه‌تر ساخت- C²³ بهم- K²² راست(؟)

- 3610 همی هر زمان شاه برتر گذشت
 کسی را نشد^۵ بر درش کار بد
 بدو گفت هر کس که شاه جهان^۸
 گر^{۱۰} با تو اورا برابر کند^{۱۱}
 چو بشنید مرد آن بجوشیدش آز
 3615 ز کشور بشد تا بدرگاه شاه
 چو بشنید سرکش دلش تیره شد^{۱۵}
 بیامد بدرگاه^{۱۸} سالار بار
 بدو گفت رامشگری بر درست
 نباید که در پیش خسرو شود
 3620 ز سرکش چو بشنید دربان شاه
 چو رفتی بنزدیک او باربد
 ندادی ورا بار سالار بار
 چو نومید بر گشت زان بارگاه
- چو شد سال^۱ شاهیش^۲ بر بیست^۳ و هشت^۴
 ز درگاه^۶ آگاه شد پارید^۷
 گزیدست رامشگری در نهان^۹
 تزا بر سر^{۱۲} سرکش افسر کند^{۱۳}
 وگرچه نبودش بچیزی نیاز
 همی کرد رامشگرانرا نگاه^{۱۴}
 بزخم^{۱۶} سرود اندرو^{۱۷} خیره شد^{۱۵}
 درم کرد^{۱۸} و دینار^{۲۰} چندی نثار
 که از من بسال^{۲۱} و هنر^{۲۲} برترست
 که ما کهنه گشتیم و او نو شود
 ز رامشگر^{۲۳} ساده^{۲۴} بر بست راه
 همش کار^{۲۵} بد بود و هم^{۲۶} بار^{۲۷} بد
 نه نیزش^{۲۸} بدی مردمی^{۲۹} خواستار^{۳۰}
 ابا بربط آمد سوی باغ شاه

۴ Б-б. ۳ C- پنج(?) IV- ۲ K- پادشاهیش ۱ IV- روز ۱
 ...سوی بهرید العواد- ۷ B ۶ K, VI, P- درگاهش ۵ I, K, IV, VI, T- نهد ۱
 (в подробном примечании издателя указывается на то, что появление , в этом начертании имени — свиде-
 тельство заимствования из пехлеви, где , и ل имели одинаковое начертание). ۸ IV- مهان ۹ I, IV,
 VI- از جهان (I, VI- без рифмы); K, P- از مهان ۱۰ I, K, IV, VI, T- که گر ۱۱ I, T- کنند
 و لو رآک و علم بذکاک و حسن صنعتک لعزله، لامحالة، B- کنند- ۱۳ I, T- سر- ۱۲ Л оп.
 ۱۷ IV, VI, ۱۶ I- доб. و ۱۵ I, K, IV, VI, T- گشت ۱۴ B- و کان یغشی المغتین- ۱۸ I, K, IV, VI, T- اندرون- P-
 ۲۱ K, VI- و ۲۰ Л, K, VI- доб. داد- ۱۹ K, VI- بنزدیک- ۱۸ I, K, IV, VI, T- خرد- ۲۲ IV- برای
 ۲۵ IV- شاد- ۲۴ IV- ز رامشگران- IV- برامشگران- ۲۳ K, VI- بدهمش- ۲۶ I, T- ۲۷ I, K, VI- یار- IV- ۲۸ K- (؟)- سرکش ۲۹ IV- مهتری ۳۰ I, C- б. оп.;
 نکردی ازو یک سخن خواستار- VI

به پیروزه بر جای دستور بود
 3595 چو بر تخت پیروزه بودی نشست
 چو رفتی بدستوری رهنمای
 یکی جامه افکنده بد زرّیفت
 بگوهر همه ریشدها بافته
 بدو⁹ کرده پیدا نشان سپهر
 ز کیوان و تیر و ز گردنده¹¹ ماه¹²
 3600 هم از¹⁴ هفت کشور بروبر¹⁵ نشان
 بروبر نشان¹⁸ چل و هشت¹⁹ شاه
 برو بافته تاج²² شاهنشهران
 بچین در یکی مرد بد بی همال
 سر سال نو هرمنز فوردین
 3605 بمرد آن کیبی فرش نزدیک شاه
 بگسترد روز نو²⁶ آن جامهرا
 بران جامه بر مجلس آراستند
 همی آفرین خواند سرکش²⁸ برود
 بزرگان برو²⁹ گوهر افشانند

¹ K, 3 خردمند دناای خسروپرست - VI, K² که هم کدخدا بود و گنجور بود - VI¹
 3592. I-دوب. 6. 3592. و من عند الدستور یرتقی الی مجلس پرویز - B- 6. 3592. C- 6. 3592. پیمش - VI, IV
 9 I, K, IV, T- زر بد و - K, VI زرّ بر - I, IV⁸ سر - IV⁷ بالای - K⁶ و - K, IV, VI⁵ و
 و از تیز - IV و تیر و ز پوینده - I¹¹ ز کیوان و بهرام و ز - I, K, IV, VI, T¹⁰ برو
 بد و نیک - K (cp. 6. 3601). سر و تاج و گاه - I¹³ همه نقشها تا بماه - K, VI¹² پوینده
 16 VI, (метр нарушен). برین - Л¹⁵ همان - VI¹⁴ بد و نیکخواه - VI بهر دستگاه - IV شاه
 T²⁰ هفت - K, IV, C¹⁹ بد - Л-دوب. 18 I, IV-6. 3592. و ز مردم سرکشان - Л¹⁷ روم - P
 قد صورت فیه صور: 3598-3602 переданы так: B- 66. 3598-3602. I, VI-6. 3592. و - I, VI²¹ و
 بدرگاه سالار - I, IV²⁴ البروج و الکواکب مع صور جمیع من ملک الأرض الی عهد پرویز
 28 Л, K, بدکامهرا - I, K, IV, VI, C²⁷ نوز - K, VI²⁶ بر گشادند - I, K, VI, T²⁵ چین
 بزرگی - K, VI³⁰ بران - I, K, IV, VI²⁹ سرگش - P هرکس - I, VI²⁸

3550 ز هر کشوری مهترانرا بخواند
ازیشان فراوان شکسته³ بیافت
بیاورد پس تخت شاه اردشیر
بهم بر⁶ زدند آن سزاوار تخت
3555 و را درگر⁷ آمد ز روم و ز چین
هزار و صد و بیست⁹ استاد بود
که او را بنا¹¹ شاه گشتاسپ کرد
ابا¹⁵ هر یکی مرد شاگرد¹⁶ سی
نفرمود تا یک زمان دم زدند
چو بر پای کردند تخت بلند
3560 برش بود بالای²⁰ صد شاهرش²¹
صد و بیست²⁴ رش نیز پهناش بود
بلندیش پنجاه و صد شاهرش²⁶
همان شاهرش هر رشی²⁹ زو سه رش³⁰

وزان¹ تخت چندی سخنها براند²
بشادی سوی گرد کردن⁴ شتافت
ز ایران هرآنکس که بد تیزویر⁵
بهنگام آن شاه پیروزبخت
ز مکران⁸ و بغداد و ایران زمین
که¹⁰ کردار آن تختشان یاد بود
برای¹² و بتدبیر¹³ جاماسپ کرد¹⁴
ز رومی و¹⁷ بغدادی¹⁸ و پارسی
بدو سال تا تخت¹⁹ بر هم زدند
درخشنده شد روی بخت بلند
چو هفتاد رش بر نهی²² از برش²³
که پهناش کمتر²⁵ ز بالاش بود
چنان بد²⁷ که بر ابر سودی سرش²⁸
کزان سر³¹ بدیدی³² کشورش³³

نوشته—³ Л, K, IV, VI, C. ² I—б. оп.; B—далее бб. 3551—3554 не переведены. ¹ Л—بران

هرآنکس که بودند برنا و پیر—⁵ K, VI—گردون(?)—⁶ VI—بشادی دل سوی دیگر—⁴ IV—
ألف و مائة—⁹ B—صد و شست—⁸ K, VI—کرمان—⁷ IV—زرگر—¹ I, IV, P—در—
¹⁴ T—بران کار تدبیر—¹³ I—بر او—¹² Л—تیمه(?)—¹¹ I—ز—¹⁰ K—صد و بست—⁹ C و عشرون
¹⁶ K, ¹⁵ Л, K, VI—ازان—¹⁵ كانوا يعرفون وضع ذلك التخت على ما وضعه جاماسپ—⁶ б. оп.;
و—¹⁸ K, VI—ز روم و ز—¹⁷ I—و کان مع کل أستاذ ثلاثون تلميذا—¹⁶ B—گرد او مرد—^{VI}
²² I, ²¹ Л—ارش—²¹ طوله—²⁰ I, K, IV, VI, T—کار—¹⁹ I, K, IV, VI, T—از تازی
و جعلوا...—²⁴ B—صد و سی ارش—²⁴ Л—بر سر نهی با سه شش—²³ K, VI—بر نهیم—^{IV}
B—پنجاه و شش بار ارش—²⁶ Л—بهتر—²⁵ K—برتر—²⁵ Л, VI—عرضه مائة و عشرين ذراعا
و مقداره ثلاثة—²⁸ I—обратный порядок мисра; ²⁷ I, IV—شد—²⁷ I, IV—و سمكه مائة و خمسين ذراعا بالذراع الشاهي
و مقداره ثلاثة—³⁰ B—پنج رش—³⁰ P—زو سه شش(?)—³⁰ K—یکی—²⁹ K, VI, P—³⁰ K, VI, T—б. оп.
همی سوی کش(?)—³³ Л, C—б. оп.; ³² IV—(?)—³¹ K—سو—³¹ K—أذرع بذراع الیبد
چنان بد که بر ابر سودی سرش—³³ P—همه سوی خوش(?)—³³ Л, C—б. оп.; ³³ IV—б. 3563 стоит перед б. 3562; VI—(?)—

همان¹ شاد بد² زو³ منوچهر نیز
 بران تخت چینی همی بر فزود
 فراوان بیفزود بالای⁴ تخت
 وزو همچنان تا بگشتاسپ شد
 که کار بزرگان نشاید نهفت
 فزونی چه داری بدین⁷ کارکرد
 پس از مرگ ما را که⁸ خواهد⁹ ستود¹⁰
 بدید از در گنج دانش¹¹ کلید
 همی کرد پیدا چه و چون و چند
 بران تخت کرد او بفرمان شاه¹³
 ز شاهان هرانکس که آن گاه¹⁴ دید
 ز زر و ز سیم و ز عاج و ز شیز
 ز بی دانشی کار یکباره کرد
 همی دست بر دست بگذاشتند
 کجا گشته بد نام¹⁷ آن تخت پیر¹⁸
 بران²¹ آرزو سوی دیگر شتافت²²
 ازان پس که کام²³ بزرگی براند
 رسید آن گرامی سزوار گاه²⁵

چو ایرج بشد زو بماند این سه چیز
 هرانکس که او تاج شاهی بسود
 چو آمد بکیخسرو نیکبخت
 برین هم نشان تا بلهراسپ شد 3535
 چو گشتاسپ آن تخت را دید⁵ گفت
 بجاماسپ گفت ای⁶ گرانمایه مرد
 یکایک ببین تا چه خواهی فزود
 چو جاماسپ آن تخت را بنگرید
 برو بر شمار سپهر بلند 3540
 ز کیوان همه نقشها¹² تا بماه
 چنین تا بگاه سکندر رسید
 همی بر فزودی برو چند چیز
 مر آنرا سکندر همه پاره کرد
 بسی از¹⁵ بزرگان نهان داشتند 3545
 بدین¹⁶ گونه بد تا سر اردشیر
 ازان تخت جای¹⁹ نشانی نیافت²⁰
 بمرد او و آن تخت ازو باز ماند
 بدین²⁴ گونه بد تا به پرویز شاه

¹ K, VI, و ² IV - доб. ³ همان تا بگاه - I ⁴ بلالا و - Л ⁵ شد - VI ⁶ همی - VI ⁷ آن - T
⁸ برین - IV, VI ⁹ ما تا کی - I ¹⁰ چه خواهی - K ¹¹ بسود - I ¹² رشتها(?) - VI ¹³ از در دانش آنرا - IV
¹⁴ VI - برین - I, IV, VI ¹⁵ بسی آنرا - K, VI ¹⁶ کار - VI ¹⁷ ازان - I, IV, T ¹⁸ زیمر - I ¹⁹ K, VI ²⁰ I, P
 بیافت - I, P ²¹ ازان - VI ²² K, T ²³ بزرگی - K ²⁴ K, IV, VI ²⁵ I - б. оп.
 بکرد و نیامد چنان چون سزید * وزان نیز او شادمانی ندید
²³ Л - نام ²⁴ K, IV, VI ²⁵ I - б. оп.

ازان یسکدل و یسک^۱ زبان راستان
 که بنهاد پرویز در^۳ اسپریس
 که ناپارسا بود و ناپاک بود^۴
 وزان تازیان نام مردی^۵ ببرد
 که شاهش جدا داشتی از گروه
 رسیده بهر کشوری کام اوی
 گهر گرد^۷ بر^۸ گرد او در نشاخت^۹
 که آن تخت پرمایه آزاد^{۱۴} بود^{۱۵}
 یکی تاج^{۱۷} زرین و دو گوشوار
 که بد مرز^{۲۰} منشور او چون بهشت
 کزان^{۲۲} نامداران وی آمد پدید^{۲۳}
 بران پادشاهی بر افزود^{۲۶} نیز^{۲۷}
 که ماندست زو^{۲۹} در جهان^{۳۰} یادگار
 همی خواندی نام او دادگر^{۳۲}

کنون داستان گوی در داستان
 ز تختی که خوانی ورا طاق دیس^۲
 3520 سر مایه آن ز ضحاک بود
 بگاهی که رفت آفریدون گرد
 یکی مرد بد در دماوند کوه
 کجا جهن بر زمین بدی نام اوی
 یکی نامور شاهرا تخت ساخت^۶
 3525 که شاه^{۱۰} آفریدون بدو^{۱۱} شاد بود^{۱۲}
 درم داد مرجه^{۱۶} را سی هزار
 همان^{۱۸} عهد ساری و آمل^{۱۹} نوشت
 بدانگه که ایران بایرج رسید^{۲۱}
 جهاندار^{۲۴} شاه آفریدون^{۲۵} سه چیز
 3530 یکی^{۲۸} تخت و آن گرز^{۲۹} گاو سار
 سدیگر کجا هفت چشمه گهر^{۳۱}

66-B^۴ که موبدش بنهاد بر- I, IV^۳ طاق ویس- P^۲ ازان نیک دل- VI^۱
 در- K^۸ و L-دوب. ^۷ کرد- I^۶ شاهی- K, C- گردی- I^۵ 3518-3520 не переведены.
 چنان- I^{۱۳} شد- I, K, IV, VI, T^{۱۲} بدان- I, K, IV, VI^{۱۱} شاد- L^{۱۰} سخت کرد- I^۹
 تخت گه تاج باداد شد- VI شد- I, K, IV, T^{۱۵} آباد- I, K, IV, T^{۱۴} چوآن- K, IV, VI, T
 (очевидно, ошибочно, так как три рукописи дают (ساریه). K, IV, VI-عهد- I, K, IV, VI-دوب. ^{۲۰}
 و L^{۱۶} آمل و ساوه- B^{۱۹} همش- I, T^{۱۸} تخت- IV^{۱۷} ثلاثین ألف دینار- B-صد- L^{۱۶}
 نامدارانش او بود خرد- I, K, IV, VI, C^{۲۳} که از- K, VI^{۲۲} سپرد- I, K, IV, VI, C^{۲۱}
 همی شاد بد زو- K^{۲۷} درافزود- VI بیفزود- IV^{۲۶} از آفریدون- I^{۲۵} بدو داد- IV^{۲۴}
 همان- IV, C^{۲۸} I-همین- I^{۲۸} 3530-3532 оп., ср. второе мисра б. 3532.
 کمر(?)- I-مگر(?)- L^{۳۱} سدیگر درفشست ازو- IV^{۳۰} ماند او ازو- VI مانده ازو- I, C^{۲۹}
 B-جوهرة المعروفة بذات العيون السبع- IV-6. оп. ^{۳۲}

3505 ز فرزندان رنگ¹ رخس زرد شد²
 ز گفتار مرد ستاره‌شمر
 همی گفت تا کردگار سپهر
 چو بر⁷ پادشاهیش بیست و سه⁸ سال⁹
 بیازرد زو شه‌ریار بزرگ
 پر از درد شد جان خندان¹⁵ اوی
 هم آنرا¹⁸ که پیوسته او بدند
 3510 [بسی دیگر از مهتر و کهتران²¹
 همی بر گرفتند زیشان شمار
 همه کاخهارا²⁴ یک²⁵ اندر دگر²⁶
 ز پوشیدنیها و از خوردنی
 3515 بایوانهاشان پیاراستند
 همان²⁹ می فرستاد و رامشگران
 بهنگامشان رامش و خورد بود

4 B- پرخون- K³ گشت- K, VI² ز فرزندان رنگین- IV, C ز فرزندان وارون- I¹
 حرد(?)- VI- کار- K, IV, T⁶ برین- K⁵ و تذکر قول المنجمین و ما رأوه فی طالع
 10 I, IV, T- فلما بلغ الشأب ثلاثا و عشرین سنة- B⁹ سی و دو(?)- VI⁸ از- VI, T⁷
 نه بر- K¹⁴ بود و گرد و- I, IV¹³ که پور- IV¹² شیر و بیفراخت- K¹¹ شیروی
 پس- K, VI¹⁶ شد در غمش جان- VI¹⁵ نه بارای بود و سترگ- VI رای بود و سترگ
 17 I, IV, VI, T- доб.:

ابا آنک همشیره بودی ورا * کجا آب ازو تیره بودی ورا
 (без рифмы) بدند- K²⁰ که از رای- VI که در رای- K¹⁹ هم او را- VI همانا- K¹⁸
 و أحصوا- B- K-б. стоит перед б. 3510 текста; I, IV, VI, T-б. оп.; مهتران و سران- K²²
 ده- VI²⁵ کاخهای- I²⁴ که و مه- I, K, IV, VI, T²³ (ср. прим. 17). رضعاء و غلمانه
 بزندان شیروی- K, VI, C بریدند بفرمان آن دادگر- I²⁷ راه دریک دگر- C²⁶
 و خرقوا القصور بعضها الی بعض حتی کان- B چاره‌گر- IV [شیروی- VI] بد [شد- C] سر بسر
 K³² برایشان- I, IV, T³¹ ب. оп. VI³⁰ همی- I²⁹ ب. оп. K²⁸ شیروی پتردد فیها
 ب. оп.; VI- доб. (метр нарушен):

همه نام شیروی به در جهان * روند(?) میان کسان و مهان

همیشه ز رشکش دو رخساره زرد
 شد آن نامور دخت¹ قیصر نژاد
 که او داشت آن راز تنها² و بس³
 شبستان زرین⁴ بشیرین سپرد
 بمالا ز سی سالگان بر گذشت
 بدان تا شود نامور پرت⁷ هنر
 شب و روز شادان بفرمان شاه
 پیامد بنزدیک آن نیکبخت⁸
 همیشه بمبازیش بودی¹⁰ نیاز
 نوشته کليلة بران دفترش¹¹
 بریده یکی خشک چنگال گرگ
 همی این بران¹⁴ بر زدی چونک¹⁵ خواست¹⁶
 ز یازی و بیمهوده کردار¹⁸ اوی
 شیخ گاو و²¹ رای جوان سترگ
 ازان برمنش کودک شوربخت
 ز دستور و²⁸ گنجور بشنیده²⁴ بود
 که بازبست با آن گرانمایه جفت
 همی داشت خسرو مراورا²⁸ نگاه

ز مریم همی بود شیرین بدرد
 بفرجام شیرین ورا زهر داد
 ازان چاره آگه نبد هیچ کسی
 چو سالی بر آمد که مریم بمرد
 چو شیرویه⁵ سال شد بر دو هشت⁶ 3490
 بیاورد فرزنانگانرا پدر
 همی داشت موبد مراورا نگاه
 چنان بد که یک روز موبد ز تخت
 چو آمد بنزدیک شیرویه⁹ باز
 یکی دنتری دید پیش اندرش 3495
 بدست چپ آن جوان سترگ¹²
 سروی سر¹³ گاو میشی براست
 غمی شد¹⁷ دل موبد از کار اوی
 بفالش بد آمد هم آن چنگ²⁰ گرگ
 ز کار زمانه غمی گشت سخت 3500
 کجا²² طالع زادنش دیده بود
 سوی موبد موبد²⁵ آمد²⁶ بگفت
 بشد زود موبد بگفت آن²⁷ بشاه

¹ I, IV, T- خوب K, VI- ماه خوبرخ ² K, VI, C- پنهان ³ I, IV-6. оп. ⁴ K,
 VI- شبستان سراسر IV- شبستان شهنشه VI-
 شیروی را-⁵ I, K, IV, T- ⁶ Л- دو هفت ⁷ IV- با ⁸ VI- شوربخت ⁹ I, K, IV, T- شیروی ¹⁰ I, IV, VI, T- دیدی
 بدن-¹¹ Б-б. не переведен. ¹² K, VI- بزرگ ¹³ Л- سرو سرو (метр нарушен). ¹⁴ I, IV-
 و يلعب لعب الصبي :dob- (без рифмы); بر زدی آن براست(?)¹⁶ Л- هرکه-¹⁵ I, IV, VI-
 Л- ز مالش نداند همی(?)²⁰ VI- چنان-¹⁹ K- گفتار-¹⁸ K- همیشه(?)¹⁷ VI- العارم
 I, K, IV, VI, T- او-²² I, K, IV, VI, T- سر کاو و-²³ Л, VI- оп. ²⁴ I,
 Б- موبد الموبدان-²⁵ I, IV- موبد موبد-²⁶ VI, C- موبد
 I, C- این²⁷ I, C- موبدان شد ²⁸ I, IV- زبانرا

ز خون تَشْت پرمایه کردند پاک
 چو روشن شد² و پاک تَشْت پلید
 بهی بر پراگند مشک و گلاب
 ز شیرین بران تَشْت بد رهنمون
 بموید چنین گفت خسرو که⁶ تَشْت
 بدو گفت موید که⁹ نوشه بدی
 بهرمان ز دوزخ تو کردی بهشت
 چنین گفت خسرو که شیرین بشهر
 کنون تَشْت می¹⁵ شد بمشکوی ما
 ز من گشت بدنام شیرین نخست
 همه مهتران خواندند آفرین
 بهی آن¹⁹ فزاید که تو به کنی
 که هم شاه و هم موید و هم ردی

3475
 3480

بشستند روشن¹ بآب و بخاک
 بکرد آنک او شسته بد پر نمید³
 شد آن تَشْت بی رنگ⁴ چون آفتاب
 که آغاز چون بود و فرجام چون⁵
 همانا بد این گر⁷ دگرگونه گشت⁸
 پدیدار شد نیکوی از¹⁰ بدی
 همان خوب کردی تو¹¹ کردار زشت¹²
 چنان بد که آن بی منشی¹³ تَشْت زهر¹⁴
 برین گونه پر بو شد از بوی ما¹⁶
 ز پرمایگان نامداری¹⁷ نجست
 که بی تاج و تخت¹⁸ مبادا زمین
 مه آن شد بگیتی که تو مه کنی²⁰
 مگر بر زمین سایه²¹ ایزدی

۶۷

ازان پس فزون شد بزرگی شاه
 همه روز با دخت قیصر بدی

3485

که²² خورشید شد²³ آن کجا²⁴ بود ماه
 همو بر²⁵ شبستانش²⁶ مهتر بدی

چنان پاک تَشْت—³ JI شد روشن—² I, K, IV, VI زرین—¹ P پاکش—⁴ IV زرشن—¹ I
 که آن روز چون بود و امروز—⁵ K, VI رخشنده—⁶ VI, C بی رنگ—⁴ P انجمن چون بدید
 همانا بد این یا—⁷ K, VI, P همانا بدیدن—⁷ I, IV, C ز—⁶ K I, IV, T—⁶ ب. on. چون
⁸ B بموید چنین گفت—⁹ I فقال الملك: هذا مثل شیرین—⁸ B زن—¹⁰ I, IV, C
¹¹ I, K, JI—¹⁴ ب. on. بر منشی(؟)—¹³ IV خوب کردار و دیدار زشت—¹² IV خوب پیدا ز—¹² VI, T
 و إنما—¹⁵ B نو باشد از بوی ما—¹⁵ IV شد رنگ از بوی ما(؟)—¹⁶ I—¹⁶ ب. on. نو—¹⁵ I—¹⁵ IV زر—¹⁵ I
¹⁷ I, K, IV, VI, T لما تحولت الی بیتنا عادت طاهرة و ان كانت من قبل مساویها طاهرة
 مهانرا ز گیتی تو—²⁰ I زن—¹⁹ I, K, IV, VI, T تخت و تاجت—¹⁸ K, VI دوستداری—¹⁸ T
 گشت—²³ I, T چو—²² I, K, IV, VI, T فره—²² I, K, IV, VI, C پرده—²¹ I مه می کنی
 شبستان—²⁶ K, VI در—²⁵ VI, P شد آنکه او—²⁴ VI

- 3455 نبودى چو شيرين بـمشـكوى او
 نيـاكانـت آن دانـشى راسـتان
 چو گشت آن سخـنـهاى مـوبـد دراز
 [چنين گفـت مـوبـد كه فـردا پـگـاه
 مـگـر پـاسـخ شـاه يـابـيم باز
 دگر روز شـبـگـير بـر خـاسـتـنـد
 يـكـى گفـت مـوبـد ندانـست⁵ گفـت
 3460 سـيـوم⁶ گفـت كـامـروز پـاسـخ دـهد
 هـمـه مـوبـدان بـر گـرفـتـنـد راه
 بـزرگان گـزـيدنـد جـاى نـشـسـت
 چو خـورـشـيد رـخـشـنـده¹⁰ پـالـوده گـشـت¹¹
 3465 بـتـشـت¹³ اـنـدرون رـيـخـتـش¹⁴ خـون گـرم
 از آن تـشـت هر كـس بـه¹⁵ پـيـچـيد روى
 هـمـى كـرد هر كـس بـخـسـرو¹⁶ نـگـاه
 بـايرانيان گفـت كـاين خـون كـيست
 بـدو گفـت مـوبـد كه خـون پـلـيد
 3470 چو مـوبـد چـنين گفـت بـر داـشـتـش²⁰
- بـهر جـاى رـوشـن بـدى روى¹ او
 نـكـردنـد يـاد از چـنين داسـتان²
 شـهـنـشـاه پـاسـخ نـداد ايـچـ باز
 بـيـابـيم يـكـسـر بـدين بـارگـاه³
 كه امـروزمان شـد سخـنـها دراز⁴
 هـمـه بـنـدگـى را بـيـاراسـتـنـد
 دگر گفـت كان بـا خـرد بـود جـفـت
 سـزد زو كه آواز⁷ فرخ نـهـد⁸
 خـرامان بـرفـتـنـد نـزدـيك شـاه
 بـيـامـد يـكـى مـرد تـشـتـى بـدست⁹
 يـكـايـك بـران مـهـتـران بـر گـذـشـت¹²
 چو نـزدـيك شـد تـشـت بـنـهـاد نـرم
 هـمـه اذـجـمن گـشـت پـر گفـت وگـوى
 هـمـه اذـجـمن خـيـره از بـيم شـاه
 نـهـاده بـتـشـت اذـر¹⁷ از بـهر چـيست
 كـزو دـشـمنـش¹⁸ گـشـت هر كـش بـديـد¹⁹
 هـمـه دسـت بـر دسـت بـگـذاشـتـش²¹

¹ Л — б. оп. ² Б — 66. 3453—3455 переданы так: ³ Л — б. оп. ⁴ Л — б. оп.; Б — 66. 3457—3458 переданы так: ⁵ I, فقال الموبد: غدا يجيئنا الملك عن كلامنا ⁶ I, K, IV, VI — обратный порядок мисра. ⁷ I, K, IV, VI — доб.: ⁸ I, K, IV, VI — доб.: ⁹ K, VI — доб.: ¹⁰ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹¹ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹² I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹³ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁴ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁵ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁶ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁷ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁸ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ¹⁹ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ²⁰ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра. ²¹ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра.

يـكـى طـشـت زـرين بـكـرده پـلـيد * شـده زـر پـاكـش ز خـون نـاـپـديـد
 رـخـشـنـده گـشـت¹⁰ IV, C تـابـنـده¹¹ I, K, VI مـالـيـده گـشـت¹² I, K, IV, VI, T مـالـيـده طـشـت
 13 I, K, IV, VI, T بـگـشـت¹⁴ I, K, IV, VI, T يـكـايـك از آن مـهـتـر آلوده شـد¹⁵ I, K, IV, VI, T مـالـيـده طـشـت
 16 I, K, IV, VI, T خـسـرو بـهر كـس¹⁷ I, K, IV, VI, T نـهـاده بـپـيش مـن¹⁸ I, K, IV, VI, T هر كـس كه دـيد¹⁹ I, K, IV, VI, T دـشـمنـش²⁰ I, K, IV, VI, T بـديـد
 21 I, K, IV, VI, T بـگـذاشـتـنـد²² I, K, IV, VI, T دـاشـتـنـد

بیازردم^۱ از بهر^۲ آزارتنان^۳ 3445
 همی گفت و پاسخ نداد ایچ کس^۵
 هرانکس که او^۷ داشت آزار و خشم
 چو موبد چنان دید بر پای خاست
 بروز جوانی شدی شهریار
 شنیدی بسی نیک و بد در جهان^{۱۰}
 کنون^{۱۲} تخمه مهتر آلوده شد^{۱۳}
 3450 پدر پاک و مادر بود^{۱۷} بی^{۱۸} هنر
 ز کزّی نجوید کسی راستی
 دل ما غمی شد ز دیو سترگ
 بایران اگر زن نبودى جزین
 پر اندیشه گشتم ز تیمارتان^۴
 ز گفتن زبانها بیستند^۶ بس
 یکایک بموبد نمودند چشم^۸
 بخسرو چنین گفت کای راد و راست^۹
 بسی نیک و بد دیدی از روزگار
 ز کار بزرگان و کار^{۱۱} مهان
 بزرگی ازین^{۱۴} تخمه^{۱۵} پالوده شد^{۱۶}
 چنان^{۱۹} دان که پاکى نیاید بمر
 که^{۲۰} از راستی بر کنی^{۲۱} کاستی^{۲۲}
 که شد یار با^{۲۳} شهریار بزرگ
 که خسرو بدو^{۲۴} خواندی آفرین

ز پرمایگان—K, VI— ز بازارتنان—I, IV—^۴ آزادگان—K, VI—^۳ بیم—I, IV—^۲ بازارم—I—^۱
 آوموا الی موبذ الموبذان—B—^۸ کزو—I, K, IV, VI, T—^۷ و VI, T—دوب.^۶ ندادند پس—IV—^۵
 3446—3451 переданы словами: B—داد راست—K, VI—شاه راست—IV, C—داد و راست—I—^۹
 داستان جهان—VI—^{۱۰} 3449 не переведена. интерполяция после б. 3449
 I, K, IV, VI, T—^{۱۴} گشت—I, K, IV, VI, T—^{۱۳} که چون—I, K, IV, VI, C—^{۱۲} حال—VI—^{۱۱}
 I, K, IV, VI, T—دوب.:—I, K, IV, VI, T—^{۱۸} دوده—K, VI—^{۱۵} ازان

چنان دان که هر گز گرامی پسر * نمودست یازان بخون پسر
 مگر مادرش تخمه را تیره کرد * پسر را بآلودگی خیره کرد
 چو ضحاک تازی کشنده پدر * که جمشید را زو چه آمد بپسر
 след. б. только K, VI—

چو افراسیابی که از بهر تخت * بکشت او چو اغریث نیکبخت
 سکندر که او خون دارا بریخت * چنان آتش کین بجا بر [بایران—K, VI] بیمبخت
 که دارا برادر پدر [ورا—IV] خواندی * همی فیلسشش پسر خواندی
 I, K, VI—после этих б бб. доб.:

[یکمین اندرون تخمه آلوده گشت * بزرگی ازان تخمه [قوم—VI] پالوده گشت]
 گر—I, K, VI, C—^{۲۰} یقین—VI—^{۱۹} بد—I—^{۱۸} بد مادرش—I, IV, C—^{۱۷} ср. б. 3449 текста.
 I, K, VI, T—^{۲۴} یاور—I, IV—^{۲۳} آستی—I, K, VI, T—^{۲۲} پر کند—C—پر کند—I, IV, P—^{۲۱}
 ورا—IV—برو

ازانچایگه شد بدشت شکار
 چو از کوه و ز دشت بر داشت بهر
 3430 بیستند آذین² بشهر و براه
 ز نالییدن بوق⁴ و بانگ سرود
 چنان خسروی برز و شاخ⁵ بلند
 ز مشکوی شیرین⁷ بیامد برش
 بموید چنمین گفت شاه آن زمان¹⁰
 3435 مرین خوبرخرا بخسرو دهید
 مراورا بآیین پیشی¹² بخواست

۶۶

چو آگاهی آمد ز خسرو براه
 که شیرین بشکوی خسرو شدست
 همه شهر زان¹⁵ کار غمگین شدند
 3440 نرفتند¹⁷ نزدیک¹⁸ خسرو سه روز
 فرستاد خسرو مهانرا بخواند
 بدیشان چنمین گفت کاین روز چند

بنزد بزرگان و نزد¹³ سپاه
 کهن بود کار¹⁴ جهان نو شدست
 پر اندیشه و درد و نفرین شدند¹⁶
 چهارم چو بفروخت گیتی فروز
 بگاه¹⁹ گرانمایگان²⁰ بر نشاند
 ندیدم شمارا شدم مستمند

I—доб.: I, K, VI, C—چو یوزان و بازانش آمد بکار

بشادی همی کرد چندی شکار * اباباده و رود و بامی گسار
 IV—доб.:

بشادی همی کرد چندی شکار * چو یوزان و بازانش آمد بکار
 (без рифмы) شاه برز و(?) K—⁵ ز آوای نای وز—⁴ K, VI و ³ VI—доб. آیین—² VI
 I, K, IV, ⁹ رکیب—⁸ K, VI ⁷ ل—زرین ⁶ I, T ز شهر—⁶ I, T (без рифмы) یال و برز—⁶ VI
 پیش—¹³ K, VI پیشین—¹² I, K, IV, VI, T مهانرا—¹¹ VI شاه زمان—¹⁰ K, P سرش—¹⁰ VI
 فاعظم ذلک—¹⁶ B ازان—¹⁵ I, K, IV, VI, T بوده کار—¹⁵ I, K, IV, VI, T گشته کار—¹⁵ I, K, IV, VI, T روزگار—¹⁴ I, C
 فلم—¹⁷ B برفتند—¹⁷ L, VI علی اکبر الدولة و أعیان الحضرة و سائر المواجدة و العلماء
 گرانمایگی—²⁰ I بجای—¹⁹ K, VI در پیش—¹⁸ K, VI بدخلوا

همه¹ پیش آنکس که با بوی خوش
 که تا نورد ناگهان³ گرد باد
 3410 چو بشنید شیرین که آمد سپاه
 یکی زرد پیراهن مشکبوی
 یکی از برش سرخ دیبای روم⁶
 بسر بر نهاد افسر⁸ خسروی
 از ایوان خسرو¹⁰ بر آمد بام
 3415 همی بود تا خسرو آنجا رسید
 چو روی ورا دید برپای خاست
 زبان کرد گویند بشیرین سخن
 بنرگس گل و¹⁵ ارغوانرا¹⁶ بشست
 بدان آبداری و آن¹⁷ نیکوی
 3420 که تهمنا¹⁸ هژیرا سپهدتنا
 کجا²⁰ آن همه مهر و²¹ خونین سرشک
 کجا²³ آن همه روز کردن بشب²⁴
 کجا²⁶ آن همه بند و پیوند ما
 همی گفت وز دیده خوناب زرد
 3425 بچشم اندر آورد زو خسرو²⁷ آب
 فرستاد بالای زرین ستام
 که اورا بمشکوی زرین برند

VI- 5 سپه I, C- 4 ناگهان نورد- I, C- 3 و میرفت VI- 2 همی IV, VI- همان I- 1
 افسری I- 8 زژ و IV, VI- 7 یکی سرخ گوهر ز دیبای روم(?) IV- 6 سپاه اندرون بود شاه
 K- 13 بید K, IV, VI- 12 ز روز- K, VI- 11 خرم I, K, IV, VI, T- 10 گوهر I, IV, T- 9
 شاهها- I, IV, T- 18 بدان K- 17 زعفرانرا- I, IV- 16 گلاب(?) K- 15 سخن I- 14 بخون
 کجات- K, VI- 23 آنرا- VI- 22 و- IV- 21 کجات- K, VI- 20 تنای(?) K- گوا- I, IV, C- 19
 عنبر آگین- IV- 28 شاه- K, VI- 27 کجات- K, VI- 26 بلب- I, IV- 25 ز شب- IV, T- 24
 29 سخنها ز گوهر پرو بشمرند- I

پس اندر بدی^۱ پانصد^۲ بازدار 3395
 ازان^۵ پس برفتند سیصد سوار
 بزنجیر هفتاد^۸ شیر^۹ و پلنگ
 پلنگان و شیران آموخته
 قلاده^{۱۲} بز^{۱۳} بسته صد^{۱۴} بود سگ^{۱۵}
 پس اندر ز رامشگران دو هزار
 بزیر اندرون هر یکی اشتری^{۱۸} 3400
 ز کرسی و خرگاه و پردهسرای
 شتر بود پیش اندرون پانصد
 ز شاهان برنای^{۲۲} سیصد سوار
 ابا یاره و طوق و زرین کمر
 دو صد برده^{۲۵} تا^{۲۶} مجمر افروختند 3405
 دو صد مرد برنای^{۲۷} فرمانبران
 همه^{۳۰} پیش بردند تا باد بوی

چه با- I, IV, C-^۳ هفتصد- I, K, IV, VI, T-^۲ دمان- IV- دوان- K, VI, T- جوان- I-^۱
 جز از باشه- K, VI-^۴ VI-^۴ доб.:
 چو بالای سیصد بزیرین ستام * که بودند ازو پیشتر در کنام
 K, VI-^۷ ب. оп. همه بازدار و همه- IV- او(?)^۶ I-^۶ وزان- I, IV, T-^۵ ср. б. 3491 текста.
 دهان- I, VI, T-^{۱۱} K-^{۱۰} б. оп. یوز- VI-^۹ بزنجیر هشتاد- VI بزنجیرها ده ز-^۳ Л-
 K, VI-^{۱۵} سگ- K, VI-^{۱۵} هفتصد- I, K, IV, VI, P-^{۱۴} ز زر- VI-^{۱۳} (؟)سگ- IV-^{۱۳} قلیده- I, IV-^{۱۲}
 بز-^{۲۰} L-^{۲۰} (؟) IV-^{۱۹} بگردن همی هر یکی چنبری- K-^{۱۸} همان- IV-^{۱۷} بر- I, K, IV-^{۱۶}
 K, VI-^{۲۳} обрат-^{۲۳} برنا چو- I, K, IV, VI, P-^{۲۲} زاهر(?)^{۲۱} VI-^{۲۱} رسمرا- I, K, IV, T-^{۲۱} و
 доб.: обратный порядок мисра; I, K, IV, VI, T-^{۲۱} доб.:

همه جامهها سرخ و زرد و بنفش * شهرنشاه با کواپانی درفش
 همی راند با تاج و با گوشوار * بز بافته جامه شهریار
 I, K, IV, VI, T-^{۲۵} б. 3409 текста. 3403 и 3404 текста вместе с интерполяцией стоят после б. 3409 текста.^{۲۴}
 Z نیلوفر و- IV- ابا نیله و- I-^{۲۸} برنا ز- I, K, IV, VI, T-^{۲۷} با- L, K, IV-^{۲۶} بنده- K, IV, C-^{۲۵}
 همی- I, T-^{۳۰} ابا مشک و با عود و با- K, VI-^{۲۹}

3380 که جاوید باد افسر و تخت او
 چنین گفت داننده¹ دهقان² پیر
 غم و شادمانی بباید کشید
 جوانان داننده و⁴ با گهر
 چو پرویز ناپاک⁶ بود و جوان
 ورا در⁸ زمین دوست شیرین بدی
 3385 پسندش نبود جزو در جهان
 ز شیرین جدا بود¹² یک روزگار
 بگرد جهان در¹⁵ بی آرام بود
 چو خسرو بپردخت¹⁶ چندی بمرز

ز خورشید تابنده تر بخت او
 که دانش بود مرد را دستگیر
 ز هر شور و تلخی³ بباید چشید
 نگیرند بی آزمایش هنر⁵
 پند زنده و پور چون پهلوان⁷
 برو⁹ بر چو روشن جهان بین بدی¹⁰
 ز خوبان وز¹¹ دختران مهران
 بدانگه که بد در¹³ جهان شهریار¹⁴
 که کارش همه رزم بهرام بود
 شب و روز گریبان بدی خوب چهر

۶۵

3390 چنان بُد که یک روز¹⁷ پرویز شاه
 بیماراست برسان شاهنشهران
 چو بالای سیصد بز زمین ستام
 هزار و صد و شست خسرو پرست
 هزار و چهل چوب و شمشیر¹⁹ داشت

همی آرزو کرد نخچیرگاه
 که بودند ازو پیشتر در جهان
 ببردند با خسرو نیک نام¹⁸
 پیاده همی رفت ژوپین بدست
 که دیبای در بر²⁰ زره²¹ زیر داشت

¹ K — گوینده ² Л — دهقان داننده ³ I, K, IV, VI, P — تلخ و شوری ⁴ K, IV, VI, C —
 دارند و P — داننده ⁵ VI — доб.:

چو پرویز بی پاک بود و جوان * بی تلخ و شیرین چشید از جهان
 بر — ⁸ I, K, IV, P — پند زنده پور جهان پهلوان (?) — ⁷ K — بی پاک — VI, C — ⁶ IV, P —
 شد بر — ¹³ I, K, IV, VI, T — ماند — ¹² K, VI — از — ¹¹ I, K, IV, P — ¹⁰ VI — б. оп. ⁹ K — بدو
 بپرداخت — ¹⁶ VI, C — بر — ¹⁵ I — او — ¹⁴ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра.
 که — ²⁰ IV — مرد شمشیر — VI, C — خوب شمشیر — ¹⁹ I, K, IV — ¹⁸ VI — б. оп. ¹⁷ I — یکچند
 که دیبای زر بخت در — ²¹ K, VI — دیبای زر بر

3365 بررفتند شادان ازان مرز و بوم
همه مهتران خواندند آفرین
کنون داستان کهن نو کنیم
بنزدیک قیصر ز ایران بروم¹
بران پرهنر شهریار زمین²
سخنهای شیرین و خسرو کنیم

گفتار اندر داستان خسرو و شیرین

3370 کهن گشته این نامه باستان
همی³ نو کنم گفتهها⁴ زین سخن⁵
بود بیست⁷ شش بار بیور هزار
نه بیند کسی نامه پارسی
اگر باز جوئی¹² درو¹⁸ بیت بد
چنین شهریاری و بخشندوی
نکرد اندرین¹⁷ داستانها نگاه
حسد کرد بدگوی در کار من
3375 چو سالار شاه این سخنهای نغز
ز گنجش من ایدر²¹ شوم شادمان
وزان²² پس کند یاد²³ بر شهریار
ز گفتار و کردار آن راستان
ز گفتار پیدار مرد کهن⁶
سخنهای شایسته و⁸ غمگسار⁹
نوشته باپیات¹⁰ صد بار سی¹¹
هماندا که کم باشد¹⁴ از¹⁵ پانصد¹⁶
بگیتی ز شاهان درخشندوی
ز بدگوی و¹⁸ بخت بد آمد گناه
تبه شد بر شاه بازار من¹⁹
بخواند به بیند²⁰ بپاکیزه مغز
کزو دور بادا بد بدگمان
مگر تخم²⁴ رنج من آید بیمار

¹ I, K, IV, C—б. оп.; Б—доб. рассказ о том, как был захвачен, а затем возвращен Парвизом крест, на котором был распят Христос. Примечание издателя: согласно историческим источникам, крест был захвачен в 614 г. н. э., а не в 602 (как в *Шāх-нāме*), возвращен же в 628 г., после смерти Парвиза.
² VI—б. оп. ³ K—کنون VI—همه ⁴ I, K, IV, C—نامه VI—نامهها ⁵ I, K, IV, VI, T—نشان
⁶ I, K, IV, T—ز کردار و گفتار این داستان VI—کجا یادگارست ازان سرکشان—⁷ IV, VI—доб. و ⁸ K, IV, VI, T—شایسته ⁹ K, VI—شاهوار ¹⁰ K, VI—زادپیات ¹¹ IV—مهذب
باشد کم ¹⁴ I, K, IV, VI—ازو ¹³ I, K, IV, VI, T—جویند—¹² I, C—نوشته دو صد بار سی
¹⁵ VI—با ¹⁶ IV—چار صد VI—پنج صد ¹⁷ VI—نکردند زین ¹⁸ IV—و оп. ¹⁹ I, IV—б. оп.
²⁰ VI—(?)—بخواند و بپوید(?) (метр нарушен). ²¹ IV—من آنگه ز گنجش ²² K—ازان ²³ IV—
یار(?) ²⁴ Л—доб. و

گشاداند زان پس در گنج باز
 3350 نغستین صد و شست بنداوسی¹
 بگوهر بپاگنده⁴ هر یک چو سنگ
 بران هر یکی دانهها⁷ صد⁸ هزار
 بی‌آورد سیصد شتر سرخموی
 مران هر یکی را درم دو هزار
 3355 ز دیبای چینی صد و چل هزار
 دگر¹⁶ پانصد¹⁷ در خوشاب بود
 صد و شست یاقوت چون ناردان
 ز هندی و چینی و از بربری¹⁹
 ز چینی که خیزد ز هر کشوری
 3360 فرستاد سیصد شتروار بار
 یکی خلعت افگند بر خانگی
 همان جامه و تخت و اسب و ستام
 بدینسان چنین صد شتر²³ بار کرد
 بیخشید بر فیلسوفان درم²⁷

کجا گرد کرد او بروز دراز
 که پنداوسی² خواندش پارسی³
 نهادند بر هر یکی مهر⁵ تنگ⁶
 بها⁹ بود بر دفتر¹⁰ شهریار
 سیمه چشم و آراسته¹¹ راهجوی¹²
 بها داده بُد نامور شهریار¹³
 ازان¹⁴ چند زربفت¹⁵ گوهرنگار
 که هر دانه‌پی¹⁸ قطره آب بود
 پیسنندیده مردم کاردان
 ز مصری و از جامه پهلوی²⁰
 که چونان نمد در جهان دیگری²¹
 از ایران بر قیصر نامدار
 فزون‌تر ز خویشی و بیگانگی
 ز پوشیدنیها که بر دیم²² نام
 ازان²⁴ ده²⁵ شتر بار²⁶ دینار کرد
 ز دینار و هر گونه‌پی²⁸ پیش و کم²⁹

و أمر فملئوا—B صد و شست و سی قارسی(?)—VI صد و شست و سه اوسی—K¹
 I, T—⁴ فارسی—IV³ پیداوسی—T² مائة و ستین درجا او کپسا بالجواهر الشمینة
 K, VI—(?) سگالیده⁵ I—доб. و K, VI—б. 3352 стоит перед б. 3351. ⁷ I, K, IV,
 I—¹⁰ چهره—درم—VI, T, IV, K, I—⁹ سی—VI, K—⁸ مرآن هر یکی را بها—VI, T
 و آوقروا—B—3355; B—стоит после б. 3355; I, T—б. оп.; K, VI—б. I, T—¹² کارجوی—IV
 11 K, VI—افراشته—¹³ I, K, IV, VI, T—б. оп. ¹⁴ I, K, T—ازو—¹⁵ K, VI—доб. و ¹⁶ I—
 و از—IV—هرسوی—P—پرسوی(?)—I—¹⁹ دانه چون—IV—¹⁸ چار صد—IV—پانصد از—VI, K—¹⁷
 که بپسندد اندر—C—I, IV—²¹ خسروی—IV—ششتری—VI, K, T—²⁰ چینی و بر سویی(?)
 IV—²⁴ چنین هم شتروارها—VI, T, IV, K, I—²³ بردزد—VI, T, IV, K, I—²² جهان مهتری
 گونه از—VI—²⁸ فیلسوفان روم—C—I, K, IV—²⁷ شتروار—I—²⁶ یک—VI, P—²⁵ I—²⁵ ازو
²⁹ I, K, IV, C—بوم و بوم—

دگر هرچ گفستی ز شیره روی من
 3320 بدانستم و آفرین خواندم
 دگر هرچ گفستی ز پاکیزه دین
 همه خواند بر ما یکایک دبیر
 بما بر ز دین کهن ننگ نیست
 همه داد و نیکی و شرمست و مهر
 3325 بهستی یزدان زیوشان ترم⁹
 ندانیم¹¹ انباز و پیوند¹² و¹³ جفت
 در اندیشه دل نگنجد خدای¹⁵
 دگر کت¹⁷ ز دار مسیحها سخن
 3330 میدان¹⁹ دین که باشد بخوبی پپای
 کسی را که خوانی همی²² سوکوار
 که گوید که فرزند یزدان بد اوی²³
 چو پور پدر²⁴ رفت سوی²⁵ پدر

I-⁵ ز یک شنبه و K-⁴ مرترا-IV³ من K, VI-² بدین IV-بدان I, K, VI-¹
 شایسته و-I, P-⁶ ز دار مسیحا و ز آفرین VI-روزه و آفرین K, IV, T-روز و ز آفرین
 زیوشاتریم-I, K, IV, VI-¹⁰ کن که(؟)-K-⁸ شایسته دلپذیر-IV, VI, C-⁷
 ندانیش-K-ندانیمش-I, IV, VI, T-¹¹ 3327, 3326, 3325. K, VI-порядок бб.:
 نگردد جدا(؟)-IV-¹⁵ نخواهد-I, K, IV, VI, T-¹⁴ همتاش-VI-¹³ همتا-K-فرزند-IV, C-
 3327-3303-бб. B-رهنما-IV-¹⁶ دلت گر(؟)-K, VI-¹⁷ هر آن T-¹⁹ آورد-VI-آمد و
 باشد-P-باشد C-²¹ بران I, K, IV, VI, T-²⁰ هر آن T-¹⁹ آورد-VI-آمد و
 پیش-K, VI-²⁵ چو فرزند بُد-I, K, IV, VI-²⁴ او I, IV, P-²³ ورا-VI-
 دوده(؟)-K-²⁶ دوده(؟)-IV-²⁷ доб.: IV-

هرآنکس که راند چنین گفت و گو * مسیح است یکبار بیزار ازو
 مسیح پیچ پیچ آور رهنما * چو ما بنده بود زان خدا
 بقدرت ورا بی پدر یک خدای * بی آورد از مادر پاکرای
 گسر آدم بد از خاک او بُد ز باد * یکی بنده بود با شرم و داد
 مگوید کورا پی او بخت کس * که بر آسمان زنده ماند دست و بس

سرخنهای با مغز و^۲ فرخ نوشت
 بـران^۵ بـاد کو بـاد^۶ دارد جـهـان^۷
 وزو دارد اندر جـهـان بـیم^۹ و بـاک
 کزین گونه بـر پـای دارد سپـهر
 بـنـامـه نـمودی^{۱۰} نـیـایـش مـرا
 سـخـن گـفـتن تـاجـور^{۱۱} بـخـردان
 نـخـواهم که چـندان^{۱۳} بود رنج تو
 بـر آورد بـوم تـرا^{۱۴} بـر^{۱۵} سـمـاک
 چـنـین ارجـمند آمد آن^{۱۷} بوم و بر
 ز یزدان شـمـارا رسـید^{۱۸} آفرین^{۱۹}
 بـهـر دانشـی غـمـگـسارم بـدی^{۲۱}
 بـدین^{۲۴} پـر هنـر پاک فرزند تو
 بـوم و برو پاک^{۲۷} پیـونـد^{۲۸} خویش
 مرا در جـهـان خـوار بـگـذاشتند^{۲۹}
 هـمـان از پـدر بـیـشـتر بـودیم^{۳۰}
 پـدر بـینـد^{۳۲} آزاده و نیکخواه

چو یک ماه شد^۱ نامه پاسخ نوشت
 سر نامه گفت^۳ آفرین مـهـان^۴
 بدو نیک بـینـد^۸ ز یزدان پاک 3305
 کند آفرین بر خداوند مهر
 نخست آنک کردی ستایش مرا
 بدانستم و شاد گشتم بدان
 پذیرفتم آن نامور گنج^{۱۲} تو
 از پـرا جـهـانـدار یزدان پاک 3310
 ز هند وز سقلاّب و چین^{۱۶} و خزر
 چه مردی چه دانش چه پرهیز و دین
 چو کار آمدم پیش یارم بـدی^{۲۰}
 چندان شاد گشتم^{۲۲} ز پیوند^{۲۳} تو
 که کهنتر^{۲۵} نباشد بفرزند^{۲۶} خویش 3315
 همه مهتران پشت بر گاشتنند
 تو تنها بجای پدر بودیم
 ترا همچنان دارم^{۳۱} اکنون که شاه

^۱ I بد-^۲ K, IV- و оп. ^۳ K کرد-^۴ Л- نهان ^۵ I بدان ^۶ I, K, IV, VI, T-
 پاک ^۷ I, IV, T- نهان ^۸ K, VI- داند ^۹ I, K, IV, VI, T- ترس- ^{۱۰} VI- فزودی ^{۱۱} K, IV,
 از- ^{۱۲} I, K, VI, C- نامور ^{۱۳} K, IV- چندین ^{۱۴} K, VI- شما ^{۱۵} K, P-
 رسد- ^{۱۶} I- (؟) هند ^{۱۷} I- ارجمند آمد این- ^{۱۸} K, VI- ارجمندی با- ^{۱۹} IV- доб.:
 IV, C- بود

که نیکی سگالید و نیکی خصال * پرسستندۀ دادگر ماه و سال
 بودم- ^{۲۰} K, IV, VI, P- یار آمدی ^{۲۱} K, IV, VI, P- ^{۲۲} Л- доб. 6. 3316.
 ز- ^{۲۳} I, IV, C- پیوند ^{۲۴} K, VI- وزین ^{۲۵} I, K, IV, VI, T- مهتر- ^{۲۶} K, T-
 پیوند ^{۲۷} K, VI- و آرام ^{۲۸} K, T- فرزند- ^{۲۹} K, VI- б. оп., см.
 دارم- ^{۳۰} IV- (؟) ^{۳۱} I, IV, C- دادم ^{۳۲} K, VI- доб. 21 к б. 3313.

ز دشمن برستند چندی¹ جهان² از تازی و هندی و ایرانیان
 3270 روارو چنین⁴ تا بمرز⁵ خزر ز هپتال و⁶ ترک و سمرقند و چاچ
 همه که تهران⁸ شما بوده اند که¹⁰ شاهان ز تخم فریدون بدند
 3275 بدین خویشی اکنون که من کرده ام بدانگونه¹² شادم که تشنه بر¹³ آب¹⁴
 جهاندار بپایدار فرخ¹⁶ کناد یکی آرزو²⁰ خواهم از شهریار
 که دار مسیحا بگنج شمس است 3280 بر آمد برین²⁴ سالیان دراز
 بدین²⁵ آرزو²⁶ شهریار جهان ز گیتی²⁸ برو بر²⁹ کنند³⁰ آفرین
 بدان³² من ز خسرو پذیرم³³ سپاس همان هدیه و باز³⁵ و ساوی که من
 3285 پذیرد پذیرم سپاسی³⁶ بدان شود فرخ این جشن و آیین ما

رو از چین چنین⁴ K, VI- بهان³ I- فرزندگان² K, VI- جمله¹ I, T- چندان¹ I, T-
 5 I, T- بندگان⁸ IV- اورنگ⁶ K, VI- اروند⁷ I, IV- و⁶ IV- از دریای چین تا بشهر⁵ I, T-
 9 I, K, IV, VI, T- بران¹⁰ I, IV, C- چو¹¹ IV- 3275 стоит перед б. 3274. 12 K, VI-
 و گرسبزه از آب و از¹⁵ I, IV- از¹⁵ K, VI- از¹⁵ I, IV, T- آب¹⁴ I, IV, T- پرتشنه¹³ K- برانگونه
 16 IV- باسخ¹⁷ VI, P- زود¹⁸ IV- فرخ¹⁹ B- 66. 3246-3277 переданы сокращенно, одной
 фразой. 20 Л- آرزوی²¹ I, K, IV, VI, T- که آن آرزو²² VI- آرزویشی اگر²³ IV-
 24 I, K, IV, VI, C- برین²⁵ K- بدان²⁶ L- آرزوی²⁷ VI- در نهان²⁷ VI- دل ما بجوید همی
 28 K- او³¹ I, IV, VI, T- کتندش همه رومیان³⁰ VI- همه روم بروی²⁹ IV- ز کهتر²⁸ K-
 32 IV, P- بدین³³ K, VI- وزان³⁴ I, P- هر شب³⁵ I, P- پذیرم³⁴ I, P- ز خسرو³³ K, VI-
 36 K, VI- پذیرم³⁷ I, IV, C- چشم³⁷ I, IV, C- روی تو چشم³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C-
 37 I, IV, C- چشم³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C- سپاسی³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C-
 37 I, IV, C- چشم³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C- سپاسی³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C-

همیشه بدل شاد و روشن روان
 گرانمایه شاه³ کیومرثی⁴
 پدر بر پدر و⁷ پسر بر پسر
 برین⁸ پاک یزدان کند آفرین
 نه چون تو خزان¹⁰ و نه چون تو بهار¹¹
 همه مردمی و همه راستی
 بایران¹⁶ و توران¹⁷ و هندوستان
 ترا داد یزدان بپاکسی نژاد
 فریدون چو ایران بایرج سپرد
 برو آفرین کرد روز نخست
 همه²⁰ بی نیازی و نیک اختر
 تو گویی که یزدان شمارا سپرد
 هنر پرور و راد²³ و بخشنده گنج
 نهادند²⁵ بر دشمنان باز و ساو
 ز هنگام کسری²⁷ نوشین روان
 که از ژرف دریا بر آورد پی
 ز ترکان همه³⁰ پیشه ناراون

3255
 3260
 3265

همیشه خرد پیر¹ و دولت جوان²
 همان پور هوشنگ⁵ طهمورثی⁶
 میاها که این گوهر آید بر
 بزرگان ملک و بزرگان دین⁹
 نه چون تو بایوان¹² چین بر¹³ نگار
 مبیناد جاانت¹⁴ بد¹⁵ کاستی
 همان ترک تا روم و¹⁸ جادوستان
 کسی چون تو از پاک مباد نژاد
 ز روم و ز چین نام مردی¹⁹ ببرد
 دلش را ز کژی و تازی بشست
 بزرگی و مردی²¹ و افسونگری
 وزان دیگران نام مردی²² ببرد
 ازین تخمه هر گز نبد²⁴ کس برنج
 بد اندیشستان²⁶ بارکش همچو گاو
 که باها همیشه روانش جوان²⁸
 بران گونه دیوار²⁹ بیدار کی
 بشستند³¹ و³² بی رنج گشت³³ انجمن³⁴

¹ VI - به پیروز - ² IV - доб. б. 3249 текста. ³ I, K, IV, VI, P - شاه ⁴ Л, I -
 برو - ⁵ VI - ⁶ I, IV, C - доб. و ⁷ I, K, IV, VI, T - طهمورثی ⁸ I, K, IV, VI, T - پیر ⁹ K, VI -
 نو بهار (?) - ¹⁰ I, K, IV, VI, T - سوار ¹¹ K - ¹² I, K, IV, VI, C - بر ایوان ¹³ K, VI, T -
 چینی ¹⁴ I - جاننش ¹⁵ I, K, IV, VI, T - در ¹⁶ I, C - ¹⁷ I, P - ¹⁸ K, VI -
 نیران ¹⁹ K, IV - ²⁰ K, VI - ²¹ I, C - ²² IV - ²³ I - ²⁴ I - ²⁵ I - ²⁶ K, ²⁷ I - ²⁸ K, VI, T -
 доб.: ²⁹ K, VI - ³⁰ K, VI - ³¹ I, K, T - ³² K - ³³ K - ³⁴ VI -
 که چون او یکی شاه اندر جهان * نبود و نباشد ز تخم مهان
 و- ²⁹ K, VI - ³⁰ K, VI - ³¹ I, K, T - ³² K - ³³ K - ³⁴ VI -
 پی افگند مرزی ابا انجمن - شد ز -
 оп.

کسی کو درین سایه شاه¹ شاد
 ابا هدیسه و باژ روم آمد³
 3240 برفتیم با فیلسوفان بهم
 ز قیصر پذیرد مگر باژ و چیز⁸
 بخندید از آن پر هنر مرد¹¹ شاه
 فرستاد پس چیزها¹⁴ سوی گنج
 بخزاد برزین چنین گفت¹⁶ شاه
 3245 بعنوان نگه کرد مرد دبیر
 چنین گفت کاین نامه سوی²⁰ مهست²¹
 جهاندار و²³ بیدار و²³ پدram²⁴ شهر²⁵
 جهاندار فرزند هر مزد شاه
 ز قیصر پدر مادر شیر نام
 3250 ابا³⁰ فر و با برز³¹ و³² پیروز باد
 بایران و تورانش بر³³ دسترسی

¹ I, K, C— شاه کو به پیوستگی شاه—IV
² IV— زندگانی—³ I, K, IV, VI,
⁴ I, K, IV, VI, T— بدن—⁵ I, K, IV, VI, T— بدین—⁶ VI—
⁷ IV— نباشند از—⁸ IV— چیز—⁹ IV— مگر شاه چیز—¹⁰ I, C— بود—
 3240 стоит перед б. 3239.
¹¹ K, VI— خردمند—¹² I, IV, T— زیرش—¹³ I, K, IV, VI, T—
 3227—3242 زیرگاه—¹⁴ VI— هدیهها—¹⁵ VI— رنج—
 آسوده باشی ز رنج—
 IV— доб: و مدحه و هتاه بالولد الذی رزقه

هم از بهر مریم نثاری که بود * سوی او فرستاد آذگاہ زود
 VI— доб:

وزان پس بفرمود تا شد دبیر * گشادند آن نامه در حریر
¹⁶ IV— بفرمود—¹⁷ I, K, T— آن—¹⁸ VI— б. оп.
¹⁹ I, IV, C— بود—²⁰ IV, P— گوینده او—
²¹ Л— نامه زی مهترست—VI نامه نزد شهست—IV نامه زین مهترست—K نامه مبهمست—
²² I, IV, T— سرافراز—²³ I, IV, T— و—²⁴ IV— (؟)—²⁵ K, VI— پدram—
 سر افراز دانای پدram—
²⁶ Л— زیما—²⁷ I, IV— واروندوگاه—²⁸ K—
 تاینده—²⁹ IV— б. оп.
³⁰ I, IV, C— که با—³¹ I, C— بافر—³² I, K, IV— و—³³ I—
 و نیرانش—
 K, VI— و توران ورا—
 34 I— (؟)—
 (очевидно, هنیار или هنیار هنیار).

3220 همی شد برین¹ گونه با² ساروان³ چو آگاهی آمدد بپرویز شاه
بفرخ⁷ بفرمود تا بر نشست
که سالار او بود بر⁸ نپهروز
برفتند با او سواران¹⁰ شاه
3225 چو از دور دید آن سپه خاندگی
چنین تا بنزدیک شاه آمدند
چو دیدند زیبا رخ شاهرا
نهادند¹⁵ همواره¹⁶ سر بر زمین
بمالید پس خاندگی رخ بخاک
3230 ز پیروزگر آفرین بر تو باد
بزرگانش از جای بر خاستند
چنین گفت پس شاهرا خاندگی
ز خورشید²⁵ بر چرخ تابنده تر
میادا جهان بی چنین شهریار
3235 میباید کس روز بی کام تو
جهان بی سر و افسر تو مباد
ز قیصر درود و ز ما آفرین

شتروار - I, K, IV, VI, T - 4 ساربان - I, IV, VI, C - 3 بر(?) - IV - 2 بدین - K, VI - 1
سالار نپهروز - B - 7 که از پیش قیصر کس - K, VI - 6 (метр нарушен) پیغامبر - I, IV - 5
گرانمایه و گرد و - K, C - گرد و لشگرفروز - I, IV, P - 9 در - IV - 8 المسمی فرخزاد
بدان - I, K, IV, VI, T - 12 بفرزاندگی - VI - بمردانگی - I, C - 11 دلبران - K - 10 لشگرفروز
بسر بر(?) - I - 17 هموار - I - 16 فتادند - VI - 15 بدان - VI, C - 14 بارگاه - I, K, IV, VI, T - 13
- I - 23 شاد - I, IV, T - 22 شاد - K, VI - 21 بجز - IV - 20 مهتر - I, IV, C - 19 ای - I, K - 18
IV, 27 خیای - J - 26 بخورشید - I - 25 چون تو نباشد - K - 24 همه دست بردست بگذاشتند
چنین - K, VI - ورا - I, IV, T - 28 یابنده(?) - VI - 29 IV - 6. 3237 стоит перед б. 3236; VI -
بایران و توران و هندوستان * همان ترک با روم و جادوستان

نشاید مگر دانش و تخت را
 چو من شادمانم تو شادان بزی³
 چو آن نامه نزدیک قیصر رسید
 3205 بفرمود تا گاودم بر درش
 بیستند آیین⁷ بی راه و راه
 بر آمد هم⁹ آواز رامشگران
 بدرگاه بردند چندی صلیب
 بیک هفته زین گونه با رود و می
 3210 به شتم بفرمود¹² تا کاروان
 صد اشتر ز گنج درم بار کرد¹³
 ز دیبای زربفت رومی¹⁶ دوپست
 چهل خوان زرین پایه بسد
 همان چند¹⁹ زرین و سیمین دده²⁰
 3215 بفریم فرستاد چندی گهر
 چه از جامه²⁵ نرم رومی حریر
 همان باز کشور که تا²⁸ چار بار
 فرستاده چون³⁰ مرد رومی چهل
 گوی پیشرو نام او خاندگی

1 K - دانش - VI رامش 2 IV - доб.:

نخواهم بجز آنکه تا کردگار * بخوبی نه مال وی آید ببار
 زدند و پر از⁶ L و I, IV, VI - доб. 5 شادی - I, K, IV, VI, T 4 (без рифмы) 3
 گلاب - K, IV, VI 11 آنطاکیه - B 10 بر - L 9 شیرویه - L 8 آذین - I, K, IV, VI, T 7
 15 K, C - ز دینار پنجاه خروار کرد - I 14 کرد بار - K, C 13 بفرمود هشتم که - K 12
 تو - K 17 چینی - IV 16 هر انچش بد از گنج اینار کرد - VI ز دینار پنجه ز بهر نثار
 طوق - IV 19 جامه را بار نیست - IV جامه را تار نیست - I, T 18
 K, 25 ز زر - I, VI 24 طاووس - VI 23 پتر - IV نر - I, K 22 چشمها - IV 21 رده - L, IV 20
 و حوضا معمولا من الذهب مرصعا بالجواهر - B - I - б. оп.; 27 زر - IV, VI 26 خز و - VI, C
 28 I, K, IV, VI, T - بد 29 دیبای (?) - K, IV 30 فرستاد با - I, K, IV, VI, T

3190 چنیمن داد پاسخ ورا شه-هر-یار
 ز گفتار این مرد اخترشناس
 بگنجور گفت آن یکی³ پرنیان
 بیاورد گنجور و موبد بدید
 ازان⁵ پس بدو گفت یزدان بس است
 3195 گر⁷ ایدونک ناچار⁸ گردان سپهر
 بتیمار کسی باز گردد ز بد
 جز از شادمانیت¹² هر گز مباد
 ز موبد چو بشنید خسرو سخن
 دبیر¹⁵ پسندیده¹⁶ خواند پیش¹⁷
 که من تنگدل گشتم از روزگار¹
 ز گردون گردان شدم ناسپاس²
 بیاور یکی⁴ رقعہ اذدر میان
 دلش تنگ شد خامشی بر گزید
 کجا⁶ برتر از دانش هر کس است
 دگرگون نماید بچوینده⁹ چه
 چنیمن گفته¹⁰ از دانشی کی سزد¹¹
 ز گفتار ایشان مکن هیچ¹³ یاد¹⁴
 بخندید و کاری نو افگند بن
 سخن گفت با او ز اندازه پیش¹⁸

۶۳

3200 بقیصر یکی نامه فرمود شاه
 که مریم پسر زاد زیبا²⁰ یکی
 که بر نه سزاوار شاهی¹⁹ کلاه
 که هر گز ندیدی چنو²¹ کودکی

وزان- I, IV, T-⁵ بیاورد و آن- I, IV-⁴ فرمودگان- I, IV, T-³ I-ب. op. ² I-ب. op. ¹ I-ب. op.
 بگوینده- K, VI-⁹ تا چند(?)- IV-⁸ از- K, VI-⁷ I, IV, C-⁷ که او- I, K, IV, VI, T-⁶
¹⁰ I, IV, T- گفتن ¹¹ K, VI-¹¹ dob.:

چنان چون بکار زمانه دریم * بکام و بنامام زو [ازو- VI] بگذریم
 بیاید بدن چون بدارد سپهر * بکین و بپرخاش [و- VI-¹¹ dob.] با داد و مهر
 ازو کالبد راست شود و زیان * چو دانا بود زو نترسد [نبرد- VI] روان
 بجز کام و- IV شادکامیت- I, K, VI, C-¹² I, K, VI, C-¹² dob. эти же три бб. с незначительными вариантами.

شادیت ¹³ K-¹³ ایچ ¹⁴ I, IV-¹⁴ dob.:

جهان آفرین پشت و یار تو باد * سر اختر اندر کنار تو باد
¹⁸ I-¹⁸ پیش خواند- K, IV, VI-¹⁷ خواند شاه- I-¹⁷ نویسنده- I, K, IV, VI-¹⁶ I, K, IV, VI-¹⁶ دبیری- IV-¹⁵
 سخنها- IV فراوان ز هر در سخنها براند- K, VI-¹⁹ K, VI-¹⁹ (cp. б. 3190); که بر نه سزاوار شادی کلاه
 C-²⁰ K, VI, C-²⁰ شنید- I-²⁰ بشادی و شاهی- VI سراسر بشادی- K-¹⁹ بی اندازه با او براند
 چنان- IV-²¹ I, K, VI, C-²¹ یوم السبت من شهر کذا- B مهوش- IV, P-²¹ در شب

3175 نهانی بگفتی¹ بگوش اندرون
 بگوش اندرون⁴ خواند خسرو⁵ قباد
 چو شب⁸ کودک آمد⁹ گذشته سپاس
 از اخترشناسان پیرسید شاه
 بدیدی که¹⁴ فرجام این¹⁵ کار چیست
 چنیین داد پاسخ ستاره شمر
 ازین کودک آشوب گیرد زمین
 هم از راه یزدان بگردد بنیز
 3180 دل شاه غمگین شد از کارشان
 چنیین گفت با مرد داننده شاه
 نگر تا بگردد²⁴ زبانان برین
 همی داشت آن اخترانرا²⁵ نگاه
 3185 پر اندیشه بد²⁶ زان سخن شهریار
 ز نخچیر و از می بیکسو کشید
 همه مهتران سوی³⁰ موبد شدند
 بدان تا چه بد نامور شاهرا
 چو بشنید موبد بشد نزد شاه

بگوشش ورا - K, VI, 4 آشکار از - I, P, 3 خواندش - K, VI, 2 بگفتش - K, VI, C, 1
 چو آن - K, VI, 8 شب - П, 8 خواند - I, K, IV, VI, T, 7 دگر - VI, 6 نام گفتش - I, IV, C, 5
 IV - доб.: 11 بشد مرد - VI, 10 از شب - VI, 9
 برو آفریدن کرد اخترپژوه * درش استادند یکسر گروه
 VI - چه دیدید - IV چه دیدی - I, K, 14 کرد اندر - I, K, IV, VI, P, 13 هرانکس - K, VI, 12
 K, 19 ورا - VI, 18 سپاهش - I, K, IV, VI, T, 17 رنج - K, IV, VI, 16 آن - I, 15 چه بینید
 این سخنرا - I, K, IV, VI, T, 22 به زین - I, K, IV, VI, T, 21 ازان - K, VI, 20 برانیم - VI
 فحطم ذلک علییه، و خلاقی بیته مهموما محزوناً، و حجب: 3181-3186 переданы так: Б - 66. 3182-3184 не переведены). 24 VI - (؟) بگردد - I, K, IV, VI, T, 25
 روی او کس - K, IV, VI, T, 28 دران - K, IV, VI, T, 27 بدان - I, P, 27 شد - I, K, IV, VI, T, 26
 یکایک بداد آن - I, K, IV, VI, C, 32 I - б. оп. 31 پیش - K, IV, VI, T, 30 I - б. оп. 29

- 3155 همان نیز یک ماه بر چار بهر یکی بهره¹ میدان² چوگان³ و تیسر دگر بهره زو⁴ کوه و دشت⁵ شکار هراذگه⁷ که گشتی ز نغچه⁶ باز هیرانکس که بودی ورا پیشگاه⁸
- 3160 دگر بهره شطرنج بودی و نرد سه دیگر هیرانکس که داننده بود بنوبت ورا پیش بنشاندی چه ارم فرستادگانرا ز راه نوشتی همه¹³ پاسخ نامه باز فرستاده¹⁵ با خلعت و کام خویش
- 3165 همه¹⁷ روز منشور هر کشوری چو بودی سر سال نو فوردین نهادی یکی گنج خسرو نهان

۶۲

- 3170 چو بر¹⁹ پادشاهی پیش شد پنج²⁰ سال ششم سال زان²¹ دخت قیصر، چو ماه²² نبود آن زمان رسم باذگ²⁵ نه از یکی نام گشتی مراورا²⁷ پدر
- بگیتی نبودش سراسر هممال یکی پورش²³ آمد هممانند شاه²⁴ بگوش چنان²⁶ پروریده نه از نه اذی دگر آشکارا دگر

بهر ازو-VI⁴ ازو بهره گوی و میدان-I, C³ و IV, VI, P-دوب.² زند بهر-K, VI¹
 I, IV, VI, T-⁶ دشت و گور و-VI و IV-دوب. گور و دشت و-K دشت و کوه و-I, C⁵
 I, K-¹⁰ آذین I, IV, P-⁹ دستگاه-I, K, IV, VI, C-⁸ هیرانکس-I⁷ کزو-K کزان
 B-66. 3161-3162 не переведены.¹² و I, K, IV, T-¹¹ نویسنده و IV, T-¹⁰ فزاینده و
 I, IV-¹⁷ ز دریا و خشکی-I¹⁶ فرستاد-I¹⁵ بدان نامداران-I, C-¹⁴ همی-I, T-¹³
 K, IV,²¹ بگذشت-I, IV-²⁰ از-K, VI-¹⁹ هیچکس-K, VI-¹⁸ همان-K, VI, T- همین
 چو تابنده ماه-K, VI-²⁴ کودی-I, K, IV, VI, T-²³ ز شاه-K, VI, C-²² سال از-VI
 K-دوب. و I, K, IV, VI, C-²⁷ جهان-J-²⁶ نام گشتی-I, K, IV, VI, C-²⁵

در گنج بگشاد و چندی¹ درم² 3140
 بی‌آورد و گریبان بدرویش داد
 ازان⁸ کس که او یار بندوی بود
 که بودند یازان¹⁰ بخون¹¹ پدر
 چو از کین و نفرین بپردخت¹³ شاه
 ازان پس شب¹⁵ و روز گردنده دهر
 ازان چار یک بهر¹⁷ موبد نهاد 3145
 ز کار سپاه و ز کار جهان
 چو در پادشاهی بدیدی¹⁸ شکست
 سیمک دامن داد²⁰ بر²¹ تافتی
 دگر بهر شادی²³ و رامشگران
 نبودی²⁶ نه²⁷ اندیشه کردی ز بد 3150
 سیم بهر گاه²⁸ نیایشیدی
 چه‌ارم شمار سپهر بلند
 ستاره‌شمر پیش او بر پپای
 وزین بهر نیمی³² شب دیرپاز

که بودی³ ز هر مز⁴ بر⁵ رقم⁵
 چو درویش پوشیده⁶ بد پیش داد⁷
 بنزدیک گسته‌م و زنگوی⁸ بود
 ز تنهای ایشان جدا کرد سر¹²
 بدانش یکی دیگر آورد راه¹⁴
 نشست و بمخشید بر چار بهر¹⁶
 که دارد سخنه‌های نیکو بیاد
 بگفتی بشاه آشکار و نهان
 ز لشکر گر از¹⁹ مردم زیر دست
 گذشته بجستی²² و در یافتی
 نشسته²⁴ با آرام با مهتران²⁵
 چنان کز ره نامداران سزد²⁸
 جهان آفرین را ستایشیدی
 همی بر گرفتی چه³⁰ و چون و چند
 که بودی بدانش و راهنمای³¹
 نشستی همی³³ با بتان طراز

برو پر ز هر مز- I, T-⁴ دیدی- I, IV, C-³ روزی بداد- K, VI-² چندان- I, IV, P-¹
 پوشیده- I, IV, T-⁶ K, VI- 6. op.⁷ چو درویش پوشیده بد پیش داد- K, VI-⁵
 I, C-¹¹ تازان- K شادان- I, IV, C-¹⁰ گسته‌م بدگوی- I, IV, C-⁹ هر آن- I, IV, C-⁸
 و نقب عن کل من کان معاضدا و معاوننا لخالیه علی خلع هر مزد و قتلہ- B-¹² ز خون
 بپرداخت- I, K, IV, VI, T-¹³ فقطلیم حتی أهلك كل من أظہر بذلك شماتة و سرورا
 ثم قسم ساعاته و أيامه و شہوره علی مصالح الملک و- B-¹⁶ و- L-¹⁵ گاه- IV-¹⁴
 I-¹⁷ 3154-3145. бб. 3166-3155, а затем бб. 3166-3155, а затем бб. 3145-3154.
 گذشته و جستی- K, VI-²² در- L-²¹ یاد- K, VI-²⁰ اگر- K-¹⁹ ندیدی- L, IV-¹⁸ بهره
 و قسم للإصغنا الی الظلمات و قضاء- B-²⁵ نشستن- VI, T-²⁴ دگر جز بشادی- L, I, IV-²³
 VI-²⁸ که- K, VI-²⁷ نبودی- C ندیدی- P نگفتی- IV ز کردی- I-²⁶ الحاجات
 همی بود با دانش و رهنمای- K, VI-³¹ که (گه؟)- L-³⁰ کارش- K, VI, C-²⁹
 بی- I, T-³³ دگر نیمه از- VI همان نیمه از- K-³²

نمایند که کشور شود زو تپناه
 بدانند سرمایه³ و³ ارز خویش
 سواران هشیار خنجرگزار⁵
 ز بوم سپه⁶ در گلستان شوند⁷
 بگردد زبانه را نگاه
 کزین بگذرد¹¹ بند و چاه آورید
 بدان تا نماید سخن در¹⁸ نهان
 مخسپید¹⁴ در خیمه بی¹⁵ پاسبان¹⁶
 دلور سواران¹⁸ پرخاشگر
 به راه الانان فرستادشان
 بدان تا نیاید²¹ ز²² دشمن گذر
 همه در پناه جهاندان بید
 ز مردان جنگی چنان چون سزید
 بسسی پند و اندرزا دادشان
 نماید که کس پی نهد بر زمین
 روان بسته دارد به پیمان ما
 که کس را نماید شدن زور دست²⁴
 خردمند باشید و بی غم بودید²⁵

بدان تا ز روم اندر ایران سپاه
 مگر هر کسی¹ بر² کند مرز خویش
 هم از نامداران ده و دو هزار⁴
 بدان تا سوی زابلستان شوند
 3125 بدیشان چنین گفت⁸ هر کو⁹ ز راه
 بخوبی¹⁰ مراورا برآورد
 بهر سو فرستید¹² کار آگاهان
 طایفه بپاید بروز و شبان
 ز لشکر ده و دو هزار¹⁷ دگر
 3130 بخواند و بسی هدیهها¹⁹ دادشان
 بدیشان سپرد آن²⁰ در باخت
 بدان سرکشان گفت بیدار بید
 ده و دو هزار دگر بر گزید
 بسوی خراسان فرستادشان
 3135 که از مرز هیتال تا مرز چین
 مگر باگهی²³ و بفرمان ما
 بهر کشوری گنج آگنده هست
 چو باید بخواید و خرم بودید²⁵

همان نامداران—Л⁴ سرمایه—Л³ بس—I, K, IV, VI, T² که هر کس همی—K, VI¹
 گزین کرد—I, K, IV, VI, C⁵ و نفذ اثنی عشر ألفا الی بلاد زابل—B دو ره چل هزار
 ز جم آن سپه—K⁶ 3129. 17 к б. 3129. و прим. '17 к б. 3119 н ср. از ایران نبرده [و نبران—I, IV] سوار
 K, IV, آنکو—I, G⁹ بفرمود—VI⁸ بوم سپه از گلستان شوند—T⁷ ز بوم آن سپه—VI
 VI¹³ فرستاد—Л, K, VI¹² و گر نشنود—VI¹¹ بچربی—I, IV, T¹⁰ آنکو—VI, P
 B—دو پنجه هزاری—Л¹⁷ VI—б. оп.¹⁶ با—K¹⁵ بخسپند—K مخسپند—Л¹⁴ سخنها
 I, K, IV, VI, بزرگان—K, IV, VI, T¹⁸ و اثنی عشر ألفا الی اللان و حدود الخزر
 با کلاه و—I ناگهی او—Л²³ نیابند—VI²² نماید—I, K, IV, T²¹ از—IV²⁰ پندها—T
 زدید—I, IV, C²⁵ زیر دست—VI زور دست—K²⁴ باگهی ما و—IV آگهی و—K

ز ری مـمردک شوومرا بـباز خـخوان
 همی³ گـر به از خـانه بـیرون کـند
 بـخـنـدـید خـسـرو ز گـفـتـار⁷ زن
 3110 ز ری بـاز خـوان¹⁰ آن¹¹ بـدانـدیشرا
 فرسـتاد کس زشتـرخرا بـخواند
 بـکـشـتـنـد اورا¹⁶ بـزاری و درد
 همی هر زمانش فزون بود بخت

۶۱

ازان پس چو²⁰ گـسـترده شد دست شاه
 3115 همـه تـاجـدارانش کـهـتـر شـدند
 گزین کرد از ایران²² چـل و هـشت هزار²³
 در گـنـجـهـای کـهن بـر گـشـاد
 جـهانرا بـمـغـشـید بـر چـار بـهر
 ازان ذـمـامـداران ده و دو هـزار²⁷
 3120 فرسـتاد خـسـرو سـوی مـرز روم

همی - I⁵ همه - K, IV⁴ که او - VI, C³ و - K, IV, VI² مردم شوم - I, C¹
 K⁷ برکند - I, IV, T⁶ یکایک همه ناودان - T یکایک بری ناودان - VI ناودانها ز بن
 - K, VI, T⁹ شیر - K شوخ - I, IV, T⁸ کردار
 بـتـو دادم آن شـهـر و آن روستا * تو بفرست آنجا [اکنون - T] یکی پارسا
 - K, VI¹¹ فأمر الملك حينئذ باسترجاع مغرب الرباع من ذلك المقاع - B خواند - P¹⁰
 - K, VI¹⁴ زشت - I, K, IV, VI, T¹³ چنان 'آهرمن - IV چه آهریمن - K, VI¹² خوانم
 - I, IV, VI, T¹⁸ که بود او - K¹⁷ ویرا - K¹⁶ ب. op. I, IV, T¹⁵ ری را بروبر
 ازیشان - K زیشان - J²² مهتران - K, VI²¹ که - I, IV, C²⁰ نامور - C بارور - K, VI¹⁹
 اختار من الايرانيين ثمانية و أربعين - B صد و سی هزار - K, VI دو ره صد هزار - J²³
 I, K, IV, VI, T²⁴ جهان دیده و گرد و - I, K, IV, VI, T²⁴ ثمانية و ثلاثين - B разночтение ب ألف فارسی
 - I, IV, T²⁸ اثنی عشر ألف - B دو ره سی هزار - J²⁷ فرخ نژاد - K, VI²⁶ و - K, VI²⁶
 آباد - I, K, IV, VI, T²⁹ شایسته کارزار - K, VI سواران هشپار و خنجرگزار

چنین تا بیامد^۱ مه فرودین جهان از دم ابر^۲ پر^۳ ژاله شد بزرگان بیبازی بیباغ آمدند 3095
 چو خسرو گشاده در باغ دید بفرمود تا در^۷ دمیدند بوق^۸ نشستند^{۱۱} بر سبزه^{۱۲} می خواستند بیباورد پس گردیه گریبی بر اسپ نشانده ستامی بزر 3100
 فرو هشته از گوش او گوشوار بدیده چو قار و برخ چون بهار همی تاخت چون کودکی گرد باغ لب شاه ایران پر از خنده شد^{۱۷} ابابا گریه گفت کز آرزوی 3105
 زن چاره گر برد پیشش^{۲۳} نه از بوم بخش ری را^{۲۵} خرد^{۲۶} یاد کن

بیاراست گلبرگ روی زمین همه کوه و هامون پر از لاله شد^۴ همه^۵ میش و آهو براغ آمدند همه چشمه^۹ باغ پر ماغ دید^۶ بیباورد پس جامه های^۹ خلوق^{۱۰} بشادی زبانرا^{۱۳} بیاراستند که پیدا نمید گریه از کودکی^{۱۴} بزر اندرون چند گونه گهر بناخن بر از لاله کرده نگار چو میخواره بد^{۱۵} چشم او پر خمار فرو هشته از باره^{۱۶} زردین جناغ همه^{۱۸} کهتران^{۱۹} خنده را بنده شد^{۱۷} چه باید^{۲۰} بگو^{۲۱} ای زن خوبروی^{۲۲} بدو^{۲۴} گفت کای شاه گردن فراز دل غمگنان از غم آزاد کن

چون- I, IV, T-^۳ سرشک سر ابر- I, K, IV, T-^۱ برآمد- VI-^۲
 گشت- I, K, IV, T-^۴ I, K, IV, VI, T-
 همه راغها [باغها-K] شد چو پشت پلنگ * زمین همچو دیبای رومی برنگ
 VI-^۵ I, K, IV, P-^۶ همان- VI-^۶ همه چشمهها را پر از ماغ دید-
 بفرمود تا خیمه بیرون برند * همه سان شادی بهامون برند
 همان-K خذوق(?)-^{۱۰} I-^{۱۰} تشتهای-^۹ I, IV, VI, C-^۹ خیمه بیرون برند-K-^۸ بر-^۷ IV, P-
 VI-^{۱۴} روانرا-^{۱۳} I, K, IV, VI, C-^{۱۳} سفره-K-^{۱۲} و I, T-^{۱۱} I, T-^{۱۱} ساز شادی بهامون برند
 I, IV, VI, T-^{۱۷} I, K, IV, VI, T-^{۱۶} می خورده دو-K می خورده-^{۱۵} I, IV, VI, C, P-^{۱۵} ب. او.
 خواهی-^{۲۰} I, K, IV, VI, T-^{۲۰} مهتر آن-P لشکر آن-VI-^{۱۹} همی-^{۱۸} I, T-^{۱۸} گشت-
 I, IV, C-^{۲۳} I, IV, C-^{۲۳} زود بردش-^{۲۳} I, IV, C-^{۲۳} نیکخوی-^{۲۲} I, K, IV, VI, T-^{۲۲} بخواه-VI-^{۲۱} I, IV, P-^{۲۱}
 ری-K-^{۲۶} حاجتی آن تهب لی السنور فلا تقتله-^{۲۵} B-^{۲۵} همی-VI-^{۲۵} چنین-^{۲۵} K, IV, T-
 و ز خرد

- 3075 سخن هرچ گویی¹ دگرگون کنم
 تن و جان مردم پر از خون² کنم³
 سوی راستی نیستم دسترس
 سر مایه من دروغست و⁴ بس
 نوشتمه مبادا جزین بر سرت
 بدو گفت خسرو که بد اخترت
 ز زشتی⁶ بزرگی شد آن⁷ شوپس⁸
 بدیوان نوشتند منشور ری⁵
 برفتم از در و نام زشتی ببرد
 سپاه⁹ پراگنده اورا سپرد
 دل و دیده از شرم یزدان بشست
 چو آمد بری مرد ناتن درست
 بکنند و او شد¹¹ بران¹² شادکام
 بفرمود تا ناودانهای¹⁰ بام¹⁰
 دل کدخدایان از¹³ شد درشت
 وزان پس همه گریبانرا بکشت
 بهر سو همی رفت با رهنمای
 منادی گری پیش او بر¹⁴ پپای
 همی گفت گر ناودانی بجای¹⁵
 به بینی¹⁶ و گر گریه پی بر سرای
 ز برشان همی سنگ بر سر زخم
 بدان¹⁷ بوم و بر¹⁸ آتش اندر زخم
 خدایند اورا فگندی بغم
 همی جست¹⁹ جای که بد یک درم
 دل از بوم آباد بر داشتند
 همه خانه از موش بگذاشتند
 بشهر اندرون پاسمانی نبود²⁰
 ازان زشت بدکامه²¹ شوپس
 شد آن شهر آباد یکسر خراب
 همه شهر یکسر²² پر از²³ داغ و درد

که جان پرستنده—³ K, VI پرسنده پر خون—² I, IV, T گویم—¹ I, K, IV, VI, T
 ل—⁸ این—⁷ I, IV بزشتی—⁶ I, IV, C وی—⁵ K و—⁴ I پر خون کنم
 شد او—¹¹ I, C ناودانها ز بام—¹⁰ I, IV, C سپاهی—⁹ I, K, IV, VI, T بوم پی
 بدو—¹⁴ I, C در—¹⁵ VI پپای—¹⁶ I, K بدن—¹³ I, K, P ازان—¹² VI بدن—¹¹ I, IV, T
 بوم و دشت—^{IV} بوم وی—^K بوم و رست—¹⁸ I, C بران—¹⁷ I, IV بماند—^{VI} به بینم—^{IV, T}
 فلما جاء الشتاء و تابعت: 3087 و 3088 переданы так: 3087 و 3088 ب—²⁰ VI تاخت—¹⁹ IV خانه—^{VI}
 همه یکسر دل—^{VI} خودکامه—²¹ VI الأمطار خربت الدور، و کثرت الجرذان فی البیوت
 زو بود پر—²³ I, C

چنین گفت خسرو که بسیارگوی
 تنش سرخ² و بیمنی کژ و روی زشت
 یکی مرد بدنام و رخساره زرد
 همان بددل و سفله و بی فروغ
 دو چشمش⁵ کژ و سبز⁶ و دندان بزرگ
 همه موبدان⁸ مانده زو در شگفت
 همی جست هر کس بگرد جهان
 چنان¹⁰ بد که روزی یکی¹¹ نزد¹² شاه
 بدیدم¹⁵ بیارم بفرمان کسی
 بفرمود تا نزد¹⁸ او¹⁹ آورند
 ببردند زین گونه مردی برش
 بدو گفت خسرو ز کردار بد
 چنین گفت با شاه کز²⁵ کار بد²⁶

3065
 3070

نژند اختتری بایدم سرخ موی¹
 همان دوزخی روی دور از بهشت
 بداندیشی و کوتاه و دل پر ز درد³
 سرش⁴ پر ز کین و زبان پر دروغ
 برآه اندرون کژ رود⁷ همچو گرگ
 که تا یاد خسرو چنین چون⁹ گرفت
 ز شهر کسان از کمان و مهران
 پیامد کزین¹³ گونه مردی برآه¹⁴
 بدان تا فرستدش خسرو¹⁶ بری¹⁷
 وزانگونه²⁰ بازی بکاو²¹ آورند
 بخندید زو کشور و²² لشکرش²³
 چه داری بیاد ای بد بیخرد²⁴
 نیامایم و نیست با²⁷ من خرد

أشقر اللون - B یکی مرد ناپاک ناپاکگوی [بی‌پاکجوی - VI] - K, VI - [VI] زشت روی - I, 1
 K, VI - вместо бб. 3063 и 3064 текста:

تنش زرد و بیمنی کژ و زشت روی * بداندیشی و کوتاه و هم‌خیره گوی [جوی - VI]
 نژند اختتری باشدم [ناکس - VI] زشت روی * که دیگر نباشد بدان طمع و خوی
 تنش زشت و بیمنی کژ و روی زشت * یکی دوزخی مرد [روی - VI] دور از بهشت
 I, IV, T - вместо бб. 3063 и 3064:

تنش زشت [زرد - I] و بیمنی کژ و روی زرد * بداندیشی و کوتاه و دل پر ز درد
 پر از - K⁶ دو تا چشم - VI⁵ سری - I⁴ ب. оп. I, K, IV, VI³ ضعيف البدن - B²
 کژرو - K کژرو او - I⁷ أحول العينين أزرقهما - B همان سرخ - P چون خون - VI خون
 I, K, IV, VI, T - چنین - K¹⁰ کی - I⁹ فتعجب الواحدة... - B مهتران - I⁸
 I, K, IV, T - موبد - K¹⁶ بگيرم - IV¹⁵ ز راه - I¹⁴ برین - I¹³ پیش - VI¹² کسی
 C - ب. оп. I, K, IV, VI, T - پیش - I¹⁸ او - K, P - I¹⁹ وزین گونه - I, C - I²⁰
 لشکر و کشورش - IV²³ خسرو - VI²² وزان کینه اورا زکو - VI ز کوی - P بکوی
 بیاور ز - C بیاد ای بد کمخرد - VI بیاد آر گفتار بد(9) - IV بیاد و ز گفتار بد - I²⁴
 در - VI²⁷ داد پاسخ ز کردار بد - IV²⁶ داد پاسخ که از - I, T - I²⁵ گفتار بد

چنین گفت با گردیده شهریار
 کنون تا به‌بینم که با جام می
 بگرد جهان چار سالار من 3040
 ابا هر یکی زان ده و دو هزار
 چنین هم بمشکوی زرین من
 پرستار باشد ده و دو هزار
 ازان¹⁵ پس نگه‌دار¹⁶ ایشان¹⁷ توی
 نخواهم که گویند زیشان سخن 3045
 شنید آن²³ سخن گردیده شاد شد²⁴
 همی رفت روی زمین را بروی

۵۹

در آمد بروین روزگاری²⁵ دراز
 چنین²⁷ می همی خورد با بخردان²⁸
 نهد گردیده را بچپیزی نیاز²⁶
 بزرگان و رزم‌آموده²⁹ ردان³⁰

وگر- I, IV, C-⁵ سخت باشد- K⁴ سخت- VI³ همی- IV, T-² که ای بی‌غم- K, P-¹

: C- доб. سست پی- K, VI⁶

یکی جام پر باده خسروان * بکف بر نهاد آن زن پهلوان
 که گشتی گریزان ازان هرمن * نهاده بدو دیدها اذجهن
 بیاد سپه‌بند بیک دم بخورد * بر آورد ازان چشمه زرد گرد
 سپه‌بند شگفتی بماند اندرو * بدو گفت کای ماه پیکارجو
 از ایرانیان نیز- K¹⁰ هر جایگه یار من- K⁹ نگهدار- I, IV, VI, T-⁸ هرجا- VI⁷
 B-66. از ایرانیان تند- C از ایرانیانند- P از ایرانیانند- VI از ایران بیایند- IV
 نخواهم که گویند- L¹² همه پای با طوق و با گوشوار- L¹¹ 3039-3041 не переведены.
 إن فی حَجْرنا اثنی عشر ألف- B-6. оп.; L¹⁴ همان- IV¹³ (ср. б. 3045). زیشان سخن
 L¹⁹ گنج- I¹⁸ خوبان- L¹⁷ نگهبان- I, IV, T-¹⁶ ازین- I, K, IV, VI, T-¹⁵ جاریه
 یا- I, C-²² بودند(؟)- IV²¹ کسی جز تو گر [ار-IV]- I, IV, T-²⁰ خویشان- T ایشان
 VI- روزگار- IV نیز روزی- I, K, T-²⁵ گشت- I, K, IV, VI, T-²⁴ این- K, C-²³ ار- IV
 نرفت [نگشت-P] اختر نامور- K, VI, P- نجست اختر نامور جز فراز- I, IV, C-²⁶ نیز روز
 I, IV-³⁰ کارآموده- IV²⁹ مهتران- IV موبدان- K, VI, T-²⁸ شبی- IV, T-²⁷ جز بنام
 سران

3030 بدان پر هنر زن بفرمود شاه
 بن نيزه را بر زمين بر نهاد
 همی هر زمان باره⁷ برگاشتستی
 بدو گفت هنگام جنگ¹⁰ تمبرگ¹¹
 چنين گفت شيرين که ای شهريار
 تو با جامه¹⁶ پاک بر تخت زر
 3035 پخنده بشيرين چنين گفت شاه
 همی ساخت گرد اندرش¹⁷ گردیده¹⁸
 بدو مانده بد²⁰ خسرو اندر شکفت

یکی چشم بگشای ز بد دور² باش³
 زن آمد⁴ بنزدیک⁵ اسپ سپاه
 ز بالا بزین⁶ اندر آمد چو باد
 چپ و راست بپگانه راهی گرفت
 وز⁸ ابر سپه نعره بر داشتستی⁹
 بدین¹² گونه بودم چو غرنده¹³ گرگ¹⁴
 بدشمن¹⁵ دهی آلت کارزار¹⁵
 ورا هر زمان بر تو باشد گذر
 کزین زن جز از دوستداری مغواه
 بر آوردگاه¹⁹ی برش گردیده¹⁹
 بدان برز و بالا و آن یال و کفت²¹

3027. K, VI—6. ³ بگشای و در سور—IV بنمای و دستور—C, I, ² گنجور—C رنجور—I ¹
 стоит после б. 3028; K, VI—доб.:

همان پر هنر زن بفرمان شاه * نشست از بر تازی اسپ سپاه
 بمالای زین—T ⁶ که رو بر نشین تو بر—VI ⁵. (ср. б. 3025, прим. 18). ⁴ P—آید—P
 رزم—T, I, K, IV, VI, T ¹⁰ بگذاشتی—T, I, K, IV, VI, T ⁹ از—K, VI ⁸ اسپ—I, K, IV, VI, T ⁷
 جدا کردمی پیش شاه بزرگ—K ¹⁴ ارغنده—T, I, IV, ¹³ برین—I, P ¹² طورگ—IV, P ¹¹
 (ср. бб., добавленные рук. I к б. 3036); VI—далее бб. K, VI—چه کردم بدان شیرمرد سترگ—VI
 3033—3037 оп., вместо них доб.:

چو دیدش بران گونه بر شاه مه * بهر جایگه بر همی کفت زه
 چه اندار مانده بدو در شکفت * بدان برز بالا و بازو و کفت
 (ср. бб. 3036 и 3037 текста и разночтения к ним). ¹⁵ B—доб.: ¹⁵ B—доб.:
 که خون برادر بیاد آورد * بت رسم که کسارت بیاد آورد
 بسان یلانی که با—I ¹⁹ اندرون ماه چهر—C, I, ¹⁸ اندرون—IV, P ¹⁷ فی ثیاب البذلة—B ¹⁶
 (ср. б., добавленный рук. K и VI к б. 3032); C—مهر—I, IV, T—доб.:
 بسان یلان بود با کین و مهر—C

همی کفت یاری بداندیشی شاه * بپیشی منستی با آوردگاه
 هم اکنون ز زینش بسان تمبرگ * جدا کردمی پیش شاه بزرگ
 چنان برز بالا و با زور کفت—I ²¹ بماند اندرو—IV ²⁰

ازین پس کنون تا چه فرمان دهی
 چو آن نامه نزدیک خسرو رسید
 فرستاده‌یی خواست³ شیرین سخن⁴
 یکی نامه برسان ارژنگ چین
 گرانه‌ایه زترا بدرگاه خواند 3000
 فرستاده آمد بر زن چو گرد
 زن شیر زان نامه⁵ شه‌ریار
 سپهرا بدر خواند⁶ و روزی بداد
 چو آمد بنزدیکی شه‌ریار⁹
 زره چون بدرگاه شد بار یافت 3005
 بیاورد زان پس¹³ نثاری¹⁴ گران
 همان¹⁶ گنج و آن خواسته پیشی برد
 ز دی‌نار وز گوه‌ر شاه‌وار
 ز دی‌های زربفت و تاج و کمر
 ننگه کرد خسرو بران¹⁸ زادسرو 3010
 برخساره روز و بگیسو¹⁹ چو شب

چه آویزی از گوشه‌وار ره¹
 ازان زن ورا شادی زو رسید²
 که داند همه داستان که⁵
 نوشتند و کردند چند آفرین
 بنامه ورا افسر ماه خواند
 سخنه‌های خسرو بدو⁶ یاد کرد
 چو رخشنده گل شد بوقت⁷ بهار
 چو شد روز روشن بنه بر نهاد
 سپاهی پذیره شدش¹⁰ بی شمار¹¹
 دل تاجور پر ز تیمار¹² یافت
 هرآنکس¹⁵ که بودند با او سران
 یکایک بگنجور او¹⁷ بر شمرد
 کس آنرا ندانست کردن شمار
 همان تخت زرین و زرین سپر
 برخ چون بهار و برفتن تذر
 همی دُر بارد²⁰ تو گوی²¹ ز لب

1 - II و تا چه پیمان دهی - IV¹

چو آمد فرستاده و در رسید * بر خسرو آمد چنان چون سزید
 C روشن‌روان - IV شیرین زبان - I, K, VI, P⁴ جست - VI³ K - доб. вариант того же б.
 IV - بلند اختر و شاد و روشن‌روان - K, VI بلند اختری پاک روشن‌روان - I⁵ شیر زبان
 همه - I, K, IV, VI, T⁶ بلند اختر و پاک و روشن‌روان - T بلند اختر و پاک و شیرین‌زبان
 پذیره شدش لشکری [لشکر - VI] - K, VI¹⁰ شهر شاه - I, T⁹ بخواندند - II⁸ بگاه - VI⁷
 K, IV - تاجور را بی آزار - I, C¹² پذیره شدندش سران سوار - IV شدندش براه - I, T¹¹
 IV, سپاهی - K, VI¹⁴ (باز و) با او - II¹³ خسرو زو بی آزار - VI تاجور زو بی آزار
 I, K, (метр нарушен) شاه - P شه - K, VI¹⁷ همه - VI¹⁶ همان کس - I, T¹⁵ نثار - C
 چون روز و - VI روز و بزلغش - K چون روز و گیسو - I, C¹⁹ دران - VI بدان - I, T, IV
 بیمارید گفتی - C تو گفتی - I, K, IV, VI²¹ در بیمارید - VI²⁰ زلفش

- 2980 بخواند آن¹ خط شاه بر پنج تن² چو بگشاد لب زود پیمان بیست همان پنج تن را⁴ بر خویش خواند چو شب تیره شد روشنایی بکشت⁷ از آن¹⁰ مردمان نیز یار آمدند بکوشید بسیار با مرد مست سپهبد بتاریکی اندر بمرد 2985 بشهر اندرون بانگ و¹⁵ فریاد خامست چو آواز بشنید ناپاک¹⁶ زن¹⁷ شب تیره ایرانیانرا بخواند پس آن نامه شاه بنمودشان همه سرکشان آفرین خواندند 2990

۵۷

- دوات²⁰ و قلم خواست ناپاک زن²¹ یکی نامه بنوشت²³ نزدیک شاه سر نامه کرد آفرین از نخست دگر گفت کاری که فرمود شاه 2995 پراگنده گشت آن سپاه سترگ²⁷ ز هر گونه انداخت با رای زن²² ز بدخواه وز مردم نیکخواه²⁴ برانکس که او کینه از دل بشت²⁵ بر آمد بکام دل نیکخواه²⁶ بهخت جهاندار شاه بزرگ²⁸

¹ K — بخوان این — ² K, VI — زن — ³ I, K, IV, VI, T — ایشان — ⁴ K — VI — زن را — ⁵ K — ⁶ I, K, VI — در — ⁷ VI — мисра испорчено. — ⁸ K — آنکه — ⁹ Б — ¹⁰ K — لب با زبانش — ¹¹ IV — ¹² Л — ¹³ K — ¹⁴ I, IV, P — ¹⁵ Л — ¹⁶ IV, ¹⁷ VI — ¹⁸ K — ¹⁹ VI — ²⁰ I, T — ²¹ Л — ²² I, K, IV, VI, T — ²³ IV — ²⁴ K — ²⁵ I, IV — ²⁶ I, IV — ²⁷ K, IV, VI, C — ²⁸ K, IV, VI, C —

- 2960 یکی نامه بنوششت چون بوستان
 پر از عهد و پیوند² و سوگندها
 چو بر گشت عنوان آن نامه خشک
 نگیزی⁴ برو نام پرویز شاه
 یکی نامه بنوششت کردی نیز
 2965 سر نامه گفت آنک⁷ بهرام کرد
 که بخشایش آراد یزدان بروی
 هرآنکس که جانش ندارد خرد
 گر او رفت ما از پس او رویم
 چو جفت من آید بنزدیک تو
 2970 ز گفتار او هیچ گونه مگرد
 نهاد آن خط خسرو اندر میان¹⁷
 زن چاره گر بستد آن¹⁸ نامها¹⁹
 همی ساخت تا پیشه نازون
 ازو گردیده شد چو خرم بهار
 2975 ز بهرام چندی²³ سخن راندند
 پس آن نامه شوی²⁵ با خط شاه
 چو آن شیرزن نامه شاه دید
 بخندید و گفت این سخن را برنج

¹ K, VI — همان ² I, IV, VI, T — پیمان ³ Б — далее бб. 2961—2970 не переведены.
⁴ K, VI — بگیتی ⁵ C — б. оп. ⁶ Л — و оп. ⁷ I, K, IV, VI, T — آنچ ⁸ I, IV — میادش
⁹ K — مبادا ¹⁰ K, VI — که پیش هر ¹¹ K — درفشان ¹² I, IV, T — رای ¹³ Б — ср.
 прим. к бб. 2954 и 2972. ¹⁴ IV — و گرنه ¹⁵ I — شوی ¹⁶ K — مرترا ¹⁷ Б — ср.
 و أعطاه ¹⁸ K, VI — گرفت آن زن چاره گر ¹⁹ Б — ср. ²⁰ I, K, IV, VI, T — زن
 Б — فرستاده زن بود نزدیک زن (ср. прим. к бб. 2954 и 2969).
 و نغدها ایبه لتخدها. فسارت و هی تظهر آنها تروح الیهها لتعزیهها عن بهرام و تحدد
 IV — ²¹ I, IV, VI, T — همه ²² Л — و оп. ²³ IV, P — چندین ²⁴ VI — بسی ²⁵ IV —
 I — б. оп. ²⁶ VI — شب ²⁷ I — که در تیره شب نامها زود

چو این کرده باشی سپاه ترا
 2945 مرانرا² که خواهی³ دهم کشوری
 تو آیی بمشکوی زرین من⁵
 برین بر خورم سخت⁶ سوگند نیز
 اگر پیچم این دل ز⁸ سوگند من
 بدو گفت گردوی نوشه⁹ بدی
 2950 تو دانی که من جان و¹⁰ فرزند¹¹ خویش
 بجای سر تو ندارم بچیز
 بدین¹⁵ کسی فرستم بنزدیک اوی
 یکی رقعہ¹⁷ خواهم برو مهر شاه
 بخواهر فرستم زن خویشرا
 2955 که چون سخن نیست جز کار زن
 برین²¹ نیز هر چون²² همی²³ بنگرم²⁴
 بر آید بکام تو این کار زود
 چو بشنید خسرو بران²⁸ شاد شد²⁹
 هم آنگه ز گنجور قرطاس خواست

همان در جهان نیکخواه ترا¹
 بگردد بران⁴ کشور اندر سری
 سر آورده باشی همه کین من⁵
 فزایم برین بندها بند⁷ نیز
 مبادا ز من شاد پیوند من
 چو ناهید در برج خوشه بدی
 بر و¹² بوم¹³ آباد و پیوند¹⁴ خویش
 گرین چیزها ارجمندست نیز
 درفشان کنم جان¹⁶ تاریک اوی
 همان خط او چون درخشنده ماه
 کنم دور زین در بدانیدیشرا¹⁸
 بدوید¹⁹ زنی¹⁹ کو بود رای زن²⁰
 پیام²⁵ تو باید بر²⁶ خواهرم
 برین پیش و کم²⁷ نماید فزود
 همه رنجها بر دلش باد شد²⁹
 ز مشک سیه سوده³⁰ انقاس³¹ خواست

¹ I, K, IV, VI, T — доб.:

بنزدیک منشان بود زینهار * بهر جای هر گز نباشند خوار
² I, K, IV, VI, T — کسیرا ³ I — خواهم ⁴ I, K, IV, VI, T — که گردد بدان ⁵ I, K, IV, VI,
 نوشه — ⁹ I, IV, T — سر پیچم ز ⁸ I, IV — بند ⁷ IV — چند ⁶ I, K, IV, VI, T — ما
¹⁰ VI, C — و оп. ¹¹ K — (؟) پیوند ¹² Л — و оп. ¹³ Л, IV, VI — доб. و ¹⁴ K — فرزند ¹⁵ I, K,
 برین — ¹⁶ I, IV, C — رای IV — доб.:

بگویم که از رای او بر مگرد * چو گردی شود بخترا روی زرد
 و أحرصها 2954—2959 не переведены (ср. прим. к б. 2972), вместо них: ¹⁸ Б—66. ¹⁷ K, VI, T — نامه
 T — همچون — ²² I, IV — بدین — ²¹ K, VI — ب. оп. ²⁰ VI — کسی — ¹⁹ K — علی قتل زو جهها
²⁷ Л, ²⁶ K, VI — شوی — ²⁵ K, VI — بنام — ²⁴ IV — بگذرم — ²³ VI — می که می — هر چند
 کرده — ³⁰ I, IV, VI — گشت — ²⁹ I, K, IV, VI, T — بدان — ²⁸ I, K, IV, VI, T — تر — ²⁸ I, K, IV, VI, T — تر

³¹ Рукописи и C ошибочно — انقاس

سوی او شدند آن بزرگ اذچمن
 از آمدل کس آمد ز کارآگه‌هان
 همی گفت زین⁴ گونه تا تیره گشت
 2930 چو سازندگان شمع و می خواستند⁵
 ز بیگانه مردم بپردخت⁸ جای
 همان نیز¹⁰ گردوی و خسرو بهم
 بدو گفت ز ایدر فراوان سپاه
 همه خسته و کشته¹² باز آمدند
 2935 کنون اندرین رای مارا یکپست
 چو بهرام چو پینه گم کرد راه
 کنون چاره‌یی هست نزدیک من
 سوی گردیه نامه باید نوشت²⁰
 که با²² تو همی دوستداری کنم²³
 2940 بر آمد برین روزگاری²⁵ دراز
 کنون روزگار سخن گفتن است
 نگر تا چگونه کنی چاره‌یی
 که²⁸ گسته‌همرا زیر سنگ آوری

برانم که او بدوشان¹ رایزن
 همه فاش کرد² آنچه بودی³ نهان
 ز گفتار چشم یلان خیره گشت
 همه کاخ اورا⁶ پیاراستند⁷
 نشست از بر تخت با رهنمای⁹
 همی رفت از گردیه¹¹ بی‌شوکم
 بآمدل فرستادهام کینه‌خواه
 پر از¹³ ناله و با¹⁴ گداز آمدند
 که از¹⁵ رای¹⁶ ما تاج و تخت اندکیست
 همیشه بدی گردیه نیکخواه¹⁷
 مگو¹⁸ این سخن¹⁹ بر سر انجمن
 چو جویی²¹ پر از می به‌باغ بهشت
 بهر جای و هر کار²⁴ یاری کنم²³
 زبان بر دلم هیچ نگشاد راز
 که گردوی مارا بچای تنست²⁶
 کزان گم شود²⁷ زشت پت‌پاره‌یی
 دل و خاندان²⁹ ما بچنگ آوری

ازین-⁴ I, K, IV, T-⁴ بد در-³ K, VI-³ گشت-² I, K, IV-² از ایرا که او گشت شان-¹ VI-¹
 ز بیگانه ایوان بپرداختند-⁷ I, IV, C-⁷ خسرو-⁶ K, VI-⁶ ساختند-⁵ IV, VI, T-⁵ هر-^{VI}
 همی-¹¹ I, C-¹¹ نشستند-¹⁰ I, IV, C-¹⁰ بپرداخت-⁸ VI, P-⁸ پیاراستند-⁷ VI-⁷
 همی گفت هر کس ز هر-^{IV} همی گفت هر گونه از-^{K, VI, P-} گفت خسرو ز هر
 گر آن-^{K, VI, P-} که این-¹⁵ I, IV-¹⁵ پر-¹⁴ I, IV, C-¹⁴ ابا-¹³ K, VI-¹³ بسته-^{K, IV, VI, C-}
 VI-¹⁹ مگوی-¹⁸ I, K, IV, T-¹⁸ کینه‌خواه-¹⁷ VI-¹⁷ تا(؟)-^{VI-} با-¹⁶ I, K, IV, T-¹⁶ که آن-^{C-}
 جوی-²¹ J, T-²¹ و اینی آرید آن تکتب الیهها کتابا فی السر-²⁰ B-²⁰ مگوی هیچ ازان
 روزگار-²⁵ IV, VI, T-²⁵ کار هر جای-²⁴ I, K, IV, VI, P-²⁴ کنی-²³ I, K, IV, VI, T-²³ تا-^{K, IV, VI, T-}
 دل و جان مارا-²⁹ K, VI-²⁹ چو-²⁸ K, VI-²⁸ کنی-²⁷ J-²⁷ چو جان در تنست-²⁶ VI-²⁶

ازو هرک دانددش¹ پرهمیز به
 2910 گر ایدونک باشید⁴ با من⁵ بهم
 پذیرفت ازو هرک بشنید پند
 زبان تیز با گردیه بر گشاد
 ز گفتار⁹ او گردیه گشت سست
 بهودند یکسر بنزدیک¹¹ اوی
 2915 یلان سپینه را گفت کاین زن بشوی
 چنین داد پاسخ که تا گویمش
 یلان سپینه با گردیه گفت زن
 ز خاقان کرانه گزیدی سزید
 چه گویی ز گستههم یل خال شاه
 2920 بدو گفت شوئی کز ایران بود
 یلان سپینه اورا بگستههم داد
 همی داشتش چون یکی تازه سبب
 سپاهی که از نزد خسرو شدی
 هر آنکه که دیدی شکست¹⁷ سپاه

۵۶

2925 چنین تا بر آمد برین چند گاه
 بر آشفست روزی بگردوی گفت

دشته^۳ K, VI—доб.:
^۱ IV—دانید ^۲ I, K, IV, VI, T
 ز بنودی اندازه باید گرفت * ز کردار او تا بمادی شگفت
^۴ I, K, VI, T—ایدر بماشید ^۵ I, K, IV, VI, T—ما ^۶ IV—بست ^۷ I, IV, C—یک ^۸ IV—
 یکچند^{۱۱} K, VI— (в тексте по Л и С). ^{۱۰} I, K, IV, VI, P—نادرست ^۹ Л—بگفتار ^{۱۱} K, VI—
 ازان^{۱۲} VI—بدل^{۱۳} K—چه گوید چه جوید^{۱۴} K, VI, P—نگوید نجوید^{۱۵} I, IV, C—نزدیک
 خسرو نژاد^{۱۶} T—خسروی نژاد^{۱۷} I—سری^{۱۸} I, K, IV, VI—شویمش^{۱۹} Л, K, VI—برین^{۲۰} C—
 و کان کلمه انهض^{۲۱} B—گوانرا همی داشتی در پناه^{۲۲} I, K, IV, VI, T—شکسته^{۲۳} K, VI—
 الیهم عسکرا کسروه و نهبوه، حتی اعجزوه ^{۲۴} K, VI—б. оп. ^{۲۵} K, VI—б. оп.; B—бб.
 2927—2936 не переведены.

که بهرام یلرا پیر آمد قفیز
 برفت از² بر³ نامدار⁴ سترگ
 چه کرد او بدان نامداران چین
 از انجایگه نیز⁵ لشکر براند
 از آموی با⁷ نامداران خویش⁸
 بر انگیخت اسپی از میان سپاه
 فراوان ز بهرام تیمار خورد
 همی باستین خون مژگان برفت
 فرود آمد از دور¹² گریان ز اسپی
 تبه کرد و بد شد مرا¹³ روزگار
 نه از بهر او تن بخون داده بود¹⁵
 روان پیش خاکش فدا¹⁸ داشتی¹⁹
 برانسان²¹ که از گوهر او سزید
 کجا همچو هنگام بادست و پید²²
 بشهر²³ اندرون گوشت ارزان کند
 بر آشوبد و نو کند کیننها
 ازو یافتی در جهان کاپرا

وزان روی گسسته هم بشنید نیز
 همان گردیه با سپاه¹ بزرگ
 پس او سپاهی پیامد بکین
 پذیره شدنرا سپه بر نشاند
 چو آگاه شد گردیه رفت پیش⁶
 چو گسسته هم دید آن سپهرا⁸ ز راه
 پیامد بر گردیه پیر ز درد
 همان درد¹⁰ بندوی اورا¹¹ بگفت
 یلان سپینها دید و ایزدگشسپ
 بگفت آنک بندوی را شهریار
 تو گفتی نه¹⁴ از خواهرش زاده بود
 بتارک مر¹⁶ اورا روا¹⁷ داشتی
 نخستین²⁰ ز تن دست و پایش برید
 شمارا بدو چپست اکنون امید
 ابا همگنانان بتتر زان کند
 چو از دور بیند یلان سپینها
 که سالار بودی تو بهرامرا

2895

2900

2905

وزان - I, K, IV, VI, T - I, C نامداری - I, C - در - K, VI - او (?) - LI - سپاهی - I, T -
 تفت - K, VI - ابا سرور و - I, IV, C - پیش رفت - K, VI - [ازان - K, VI] همیشه چون باد
 بدو - I - درد - IV - با وی - K, P - با او - I, IV, C - حال - VI - سواران - K -
 14 K - نه بندوی - 15 K - доб.:

روان پیش پایش بر افشاندی * چو زو دور ماندی درم ماندی
 (K-без فدی - I, K, IV, VI - مرورا بمر چون ردی - VI - فدی - K - روی - I, IV - بر - I, T -
 ریفرمی). 19 C - доб. вариант б., добавленного рук. K к б. 2902. 20 P - بمستی - I, IV, T -
 مجوید خرما هم - K - که او کمتر از تیر مه بار [بزرگ - IV] پید - I, IV, P - بدانسان
 که بر ناورد هر گز از شاخ پید - C - که هر گز نیارد بری شاخ پید - VI - از شاخ پید
 23 IV - بهرو -

- 2875 بگستهم¹ گو² ایچ گوئه مپا³ فرستاده چون در⁶ خراسان رسید بگفت آنچه فرمان پرویز بود⁷ چو گستهم بشنید لشکر براند چنین تا بشهر بزرگان رسید شنید آنک شد شاه ایران¹² درشت چو بشنید دستش بدندان¹⁴ بکند همه جامه¹⁶ پهلوی کرد چاک بدانست کورا جهاندار شاه خروشان ازانجا ایگه باز گشت سپاه پراگنده کرد آنچه من چو نزدیک²¹ کوه آمد رسید همی برد²² بر هر سوی تاختن بهر سو که بیکار مردم بدند بجای²⁷ کجا لشکر²⁸ شاه بود همی³⁰ بر سرانشان فرود آمدی وزان پس چو گردوی شد نزد شاه بدان مرزبانان خاقان چکرد
- 2880 چو این نامه⁴ من⁵ بخوانی بیما⁵ بدرگاه⁸ مبرد تن آسان رسید که شاه⁸ جوان بود و خونریز⁹ بود پراگنده لشکر¹⁰ همه باز خواند ز ساری¹¹ و آمد بگرگان رسید برادرش را او بمستی¹³ بکشت فرود آمد از پشت اسب¹⁵ سمند خروشان بسر بر همی ریخت¹⁶ خاک بکین پدر کرد خواهد تپاه تو گفتمی که با باد¹⁷ انباز¹⁸ گشت همی تاخت تا همیشه¹⁹ نارون¹⁹ سپهر را بدان²⁰ پیشه اندر کشید بدان²² تاختن بود²³ کین آختن بنانی²⁴ همی²⁵ بنده²⁵ او شدند²⁶ که²⁹ گستهم زن لشکر آگاه بود سپهر را یکایک³¹ بهم برزدی بگفت آن کجا خواهرش با سپاه که در مرو زیشان بر آورد کرد

مپای— I, K, IV, VI, T—³ گوی— I, K, IV, T—² ...الی خاله الآخر المسمی گستهم— B¹
 فلما وصل الی جرجان بلغه— B⁷ اندر— I, C—⁶ بیای— I, K, IV, VI, T—⁵ ما— K, IV, VI, P—⁴
 I, K, VI,⁸ (ср. 66. 2878—2879, которые в переводе соединены с б. 2876).
 چو بشنید گستهم— K, VI—¹² بساری— K, VI—¹¹ مردم— IV—¹⁰ نوخیز— I—⁹ شاهی— T—
 برادرش بندو— K, VI—¹³ [او— IV— بندوی ناگه— C—] I, IV, C—¹³ کو شد
 VI—¹⁶ زین— I, IV, C—¹⁵ گوشت یلانی— J, I, K, IV—¹⁴ برادرش را شب بمستی— P—¹³ بمستی
 چو— K—²¹ بران— J—²⁰ عاد الی مازندران— B—¹⁹ همساز— C—¹⁸ همباز— P—¹⁷ درد— VI—¹⁷ پراکند
 سراسر همه— VI—²⁵ بنانی همه— IV, T—²⁵ نهانی— K—²⁴ کرد— IV—²³ ازان— VI—²² بردند
 چو— K—²⁹ که لشکر گه— I, IV, C—²⁸ بجای— J, C—²⁷ B— 66. 2887—2891 не переведены.
 سراسر— VI—³¹ بشب— VI—³⁰ همه— K—³⁰

دگر گفت با شه‌ریار بلند
 پس ما بیامد سپاهی گران 2860
 برانگونه² برگاشتمشان ز رزم³
 بسی نامور مه‌تران با منند
 نشستم باموی⁵ تا پاسخم
 بگوی آنچه از من شنیدی ز پند
 همه نامداران¹ جنگاوران
 که نه رزم بینند زان پس⁴ نه بزم
 نباید که آید بر دشان گزند
 بیارد مگر اخته‌تر فرخم

۵۴

ازان پس بآرام بنشست شاه
 ندید از بزرگان کسی کینه‌جوی 2865
 بدست‌تور پاکیزه یک روز گفت
 کشنده پدر هر زمان پیش من
 چو روشن روانم پر از خون بود
 نهادند خوان و می¹⁰ چند خورد
 ازان پس چنین گفت با رهنمای¹¹ 2870
 بریدند¹⁴ هم در زمان او بمرد
 چو بر خاست بهرام جنگی ز راه
 که با او بروی اندر آورد⁶ روی⁷
 که اندیشه تا کی بود⁸ در نهفت
 همی بگذرد چون⁹ بود خویش من
 همی پادشاهی کنم چون بود
 هم آن روز بندوی را بند کرد
 که او را هم اکنون بمر¹² دست و پا¹³
 پر از خون روانش بخسرو سپرد

۵۵

وزان پس بسوی¹⁵ خراسان کسی
 بدو گفت با کس مچنین زبان
 گسی کرد¹⁶ و اندرز دادش¹⁷ بسی
 از ای‌در برو تا در مرزبان

ازین پس— I, K—⁴ بر داشتیم شان بزم— K—³ بدانگونه— P—² و I, K, IV, P—¹ خوب.
 آرنده— I, IV, P—⁷ K—⁷ خوب.:
 بزه بر که— I, IV, C—⁵ هر گز— IV—
 چه‌اندار پروید— ز گورد سوار * پر اندیشه بود از بد روزگار
 رهنمای— I, K, IV, T—¹¹ می— IV, T—¹⁰ می— I, K—¹⁰ او— K, IV, T—⁹ او— I—⁹ توان— K—⁸
 پای— IV, T—¹³ I, K, IV, T—¹³ خوب.:
 فرستاد— I, K, IV, VI, T—¹⁷ فرستاد سوی— I—¹⁵ و IV—¹⁴ خوب.
 فرستاد— I, K, IV, VI, T—¹⁷ فرستاد سوی— I—¹⁵ و IV—¹⁴ خوب.

اگر^۱ از در شوی یابی^۲ بگویی
 بگفت این وزان^۵ پس بر انگیخت اسپ
 یکی نیزه زد بر کمر بند او
 یلان سینه با آن گزیده سپاه^۹
 همه لشکر چین بهم بر شکست 2850
 دو فرسنگ لشکر همی شد ز پس
 سراسر همه دشت شد رود خون
 همانا مرا خود پسندست^۳ شوی^۴
 پس او همی ساخت ایزدگشسپ^۶
 که بگست^۷ خفتان و پیوند او^۸
 بر انگیخت اسپ اندران^{۱۰} رزمگاه^{۱۱}
 بسی کشت و افگند^{۱۲} و چندی بخت^{۱۳}
 بر اسپان نماندند بسیار کس
 یکی بی سر و دیگری سرنگون

۵۳

چو پیروز شد سوی ایران کشید
 [روز چه هارم باموی شد^{۱۶}
 [باموی یکچند بنشست و بود^{۱۸} 2855
 یکی نامه سوی برادر بدر
 نخستین سخن گفت^{۲۰} بهرام گرد
 ترا و مرا مزد بسیار باد
 بر شهریار^{۱۴} دلیران کشید^{۱۵}
 ندیدی زنی کو جهانجوی شد^{۱۷}
 بدلیش اندرون داوریهها فزود^{۱۹}
 نوشت و ز هر کارش آگاه کرد
 بتیمار^{۲۱} درد برادر بمرد
 روان وی از^{۲۲} ما بی آزار باد

بگفت^۵ K, IV پسندی بشوی^۴ K پسندی تو^۳ I, IV بیمنی^۲ K- گرم^۱ T و ازان
 K-доб.:^۶

سپهدار چینی همان حمله کرد * بر آویختند آن دو گرد زبرد
 همان خواهر پهلوی نامدار * به نیزه در آمد بنزد سوار
 K-доб.:^۸ بگذاشت^۷ I, K, T

چو از پشت باره در آمد نگون * همه ریگ شد زیر او جوی خون
 کشته افگند و^{۱۲} I, P از پیء کارزار^{۱۱} IV بر انگیختند اسپ ازان^{۱۰} I سوار^۹ IV-
 IV-доб.:^{۱۳}

هزیمت شد آن لشکر چینیان * پس اندر سواران ایرانیان
 چو آن لشکر چین بهم بر درید * درفش سرافراز شد ناپدید
 I, K, IV-б. оп. ... و صلت الی آمل طبرستان^{۱۶} B رسید^{۱۵} IV و^{۱۴} Л-доб.
 و^{۲۱} Л-ب. оп. و خیمت بها و آراحت و استراحت^{۱۹} I, K, IV-б. оп. و^{۲۰} K-ب. оп.
 روان و تن^{۲۲} IV-^{۱۳}

- 2825 بشد¹ گردیده با سلیمج گران
دلاور تـ بـ برگـشی ندانست باز
چنین⁵ گفت کان⁶ خواهر کشته شاه
که با او مرا هست چندی⁸ سخن
بدو گردیده گفت اینک منم
2830 چو بشنید آواز او را تـ برگ
شگفت آمدش گفت خاقان چین
بدان تا تو باشی و را یادگار
همی گفت پاداش آن نیکوی
مرا گفت بشتاب و او را⁹ بگوی
2835 چنان دان که این خود نگفتم ز بن
ازین مرز رفتن مرا¹³ روی نیست
سخنهای برین گونه پیوند کن
همانرا¹⁶ که او را بدان¹⁷ داشتست
بدو گردیده گفت کز رزمگاه
2840 سخن هرچ گفتی تو¹⁹ پاسخ دهم
ز پیش سپاه اندر آمد تـ برگ
چو تنها بدیدش زن چاره جوی
بدو گفتت بهرام را دیده ای
مرا بود هم مادر و هم پدر
2845 کنون من ترا آزمایش کنم

بزد پاشنه بر-⁴ L نزد او شد-³ IV تا برو شد-¹ I مانند-² VI چو بد-¹ I, IV, T
بدو-⁶ I, IV, C دگر-⁵ P شد برو سرفراز-^{VI} (метр нарушен, ср. вариант K); او فراز
I, ¹⁰ با او-^C و با او-⁹ I, IV چندین-⁸ IV جویم اندر-⁷ IV گفت آن [کان-^{IV}]
-¹⁴ L, I, VI ترا-¹³ I, K, IV, T که من-¹² I, K, T بد آید بروی-¹¹ IV ز آنچ-^{IV}
I, ¹⁷ هر آنکه-^P همان کس-¹⁶ I, C همه گوش سوی خردمند کن-¹⁵ IV نپذیردش
VI-²⁰ گویی تو-^{IV, C} گوئیت(?)¹⁹ I سخنهای از-¹⁸ I, K, IV برین-^{IV} بران-^K
سپاهی ز رومی(?)

بنزدیک خاقان بزاری^۱ شدند
 که ای نامور مهتر^۳ جنگجوی
 بسی زینه‌اری بر ما^۵ رسید
 بخندد همی لشکر و کشورت^۷
 شد از خشم^۸ رنگ رخس ناپدید
 نگه کن که لشکر کجا شد براه^۹
 نخستین فراز آر شیرین سخن
 مگر بشکنی پشت^{۱۲} بدخواه ما
 بمردانگی سر بر افرازشان
 تو مردی کن و دور باش از درنگ
 که گردد زمین همچو پرتو
 گزیده ز ترکان جنگی^{۱۵} سوار^{۱۶}
 زن شیردل چون سپه‌را بدید
 ز لشکر سوی ساربان^{۱۸} شد چو باد
 پیامد نگه کرد جای نبرد
 نشست از بر باره گامزن
 همه جانها بر نهاده بکف
 که خاقان ورا خواندی پیر^{۲۱} گرگ^{۲۲}
 مگر نیست با این بزرگ انجمن

ز لشکر بسی زینه‌اری شدند
 برادر پیامد بنزدیک اوی^۲
 سپاه^۴ دلاور بایران کشید
 ازین ننگ تا جاودان^۶ بر درت
 سپهدار چین کان سخنها شنید 2810
 بدو گفت بشتاب و بر کش سپاه
 بریشان^{۱۰} رسی هیچ تندی مکن
 ازیشان^{۱۱} نداند کسی راه ما
 بخوبی^{۱۳} سخن گوی و بنوازشان
 و گر هیچ سازد کسی با تو جنگ 2815
 ازیشان یکی گورستان^{۱۴} کن بمر و
 پیامد سپهدار با شش هزار
 بروز چه‌هارم بریشان^{۱۷} رسید
 اریشان بدل بر نکرد هیچ یاد
 یکایک بنه از^{۱۹} پس پشت کرد 2820
 سلیح برادر بپوشید زن
 دو لشکر برابر کشیدند صف
 پیش سپاه اندر آمد تهرگ^{۲۰}
 بایرانیان گفت کان پاک زن^{۲۳}

فانتهی الخیر بذلک الی طُبری أخی الخاقان فقام—^۲ B ۱ I, K, IV, VI, T—بپاری
 جاوید هم—^۶ I—من—^۵ I, IV, T—سپاهی—^۴ I, K, IV, VI, T—دشتر—^۳ I—و دخل علی آخیه...
 K, IV, VI, P—بایشان—^{۱۰} I, C—ز راه—^۹ I, T—قهر—^۸ K, VI—کشور و لشکرت—^۷ I, IV—
 K, VI—بچربی—^{۱۳} I, IV, C—مگر بیمشان کرد—^{۱۲} I, IV, C—کزایشان—^{۱۱} VI—بدیشان
 K, IV, VI, I—بایشان—^{۱۷} I—دلاور سوار—^{۱۶} K, VI—چینی—^{۱۵} IV—گورسان—^{۱۴} VI, T—بنیکی
 تیز—^{۲۱} IV—طبرگ—^{۲۰} VI—طورگ—^{۲۰} IV, P—در—^{۱۹} K, I, IV, VI—چینیان—^{۱۸} J—بدیشان—
 شیرزن—^{۲۳} VI—خواند شیر سترگ—^{۲۲} K, VI

- 2790 نترسد ز آنهوه مردم کشان
بتوران غریبیم و بی پشت و یار
همی رفت خواهم چو تیره شود
شما دل برفتن مدارید تنگ⁵
که خود بی گمان از پس⁸ من⁹ سران
همه جان یکایک بکف بر نهید¹⁰ 2795
وگر بر چنین رویتان نیست رای¹⁴
باواز گفتند ما کهترییم
برین بر نهادند و بر خاستند
یلان سینه و مهر و¹⁷ ایزدگشسپ
همی گفت هر کس که مردن بنام 2800
هم آنکه سوی کاروان¹⁸ بر گذشت²⁰
گزیین کرد زان اشتران سه هزار
چو شب تیره شد گردیه بر نشست
بر افگند پرمایه برگستوان
همی راند چون باد لشکر براه 2805

شمارا-K⁵ بر(?)K⁴ چنین است کار-IV³ بروبر نشان-K² آید-K¹
I, K, IV, VI, T-گر⁷ هم-K⁸ I, K, IV, VI, C-گر⁶ ز رفتن کنون نیست تنگ
K-خرید-P خورد-¹³ I, IV, VI, C-دشمن-VI¹¹ نهیم-K¹⁰ ما-K, IV, VI, C-
و مهتر-¹⁷ جنگ و ره را-VI¹⁶ جا-¹⁵ روزتان نیست را-¹⁴ خوریم و دهیم
K, VI, T-ساربان-IV, VI¹⁹ و دشمنان-VI دشمن برو-K, P¹⁸ و مهر-K, VI-
فرکب یلان، و ایزدگشسب،-B بر گذشت-I, K, IV, VI, T²² وی-VI²¹ شد بدشت
و-IV²⁴ و-IV, VI²³ ومهرآذر و استحضروا ثلاثة آلاف جمل و حملوا الأثقال
ترک و تیغ-I, IV, P²⁶ و لما جن الليل ركبت اللبوة ساكية السلاح...-B: VI, VI²⁵
²⁷ K-گرز و تیر و کمان-VI تیغ و گرز گران-K

دلیر و خدوآوند توران سپاه
 بکوشد که³ خویشی بود در میان
 غم و رنج بپسند بفرجام کار
 چه بر خورد جز⁶ تابش آفتاب
 جوانی که چون او ز ملار نژاد
 ز توران و ایران بر آورد گرد
 بایران بریم این سخن¹¹ ناگهان
 هم از پیش تیمار این¹³ خورده ام
 بگوید ز رنج و ز¹⁴ تیمار ما
 بدین چرب گفتار من بگرود
 بایران و چین پشت و بازو توی¹⁷
 یلانرا بمردی توی رهنمای¹⁹
 ز دست تور داننده هشیارتر
 برین²¹ آرزو رای و پیمان تراست
 درم داد و اورا بدیوان نشانند
 هزار و صد و شست یل بر گزید²⁴
 نمرگاشتنندی سر از ده²⁵ سوار²⁶
 چینی گفت با لشکر رزمساز
 نه پیچد دل اندر فراز و نشیب²⁷

از¹ نیست آهو بزرگست شاه
 و لیکن چو با ترک² ایرانیان
 ز پیوند وز ببنند آن⁴ روزگار
 نگر⁵ تا سیاوش از افراسیاب
 سر خویش داد از⁷ نخستین بیاد 2775
 همان نیز پور⁸ سیاوش⁹ چه کرد
 بسازید تا¹⁰ ما ز ترکان نهان
 بگردوی من نامه پی کرده ام¹²
 که بر شاه پیدا کند کار ما
 بنیروی یزدان چنو¹⁵ بشنود 2780
 بدو گفت هر کس که بانو¹⁶ توی
 نجنبانددت کوه آهن ز جای¹⁸
 ز مرد خردمند²⁰ بیدارتر
 همه کهترانیم و فرمان تراست
 چو بشنید زیشان عرض را بخواند²² 2785
 پیامد سپه سردسر²³ بنگرید
 کزان هر سواری بهنگام کار
 درم داد و آمد سوی خازنه باز
 که هر کس که دید او دوال رکیب

این VI- او IV-⁴ چه VI-³ ترک و (?)- ترک از I-² ازین T- برو IV- I-¹
 I, K, IV, VI, T-⁹ گرد (?) VI- نوزر K-⁸ دادش VI- داد او K-⁷ زن L-⁶ مگر L-⁵
 و قد کتبت الی أخی کردویه فی هذا B-¹² آن بنه K-¹¹ بسازند با K-¹⁰ سپهبد
 K, VI-¹⁵ بچوید غم و رنج IV- بگوید بدو رنج و- I, K, VI, T-¹⁴ او L-¹³ المعنی کتابا
 نفس مانو I- و پشت و زانو توی L-¹⁷ یاور VI-¹⁶ چو آن P- چو این IV, C- چو او
 رهنمای L-¹⁹ پای VI- جا L-¹⁸ درد داور توپی VI- بند زانو توپی IV- توپی (?)
 IV-²³ امرت بوضع دیوان العرض B-²² بدین I, K, IV, VI, T-²¹ ز مردم هنرمند VI-²⁰
 صد VI-²⁵ ثم انتخبت منهم ألفا و مائة و ستین فارسا B- یل را بدید L-²⁴ سپهرا همه
 K-²⁷ обратный порядок мисра. کل واحد منهم عند الحاجة یقابل بعشرة B- هزار L-²⁶

دل او¹ ز تیمار خسته مباد
 مباد ایچ³ گیتی ز خاقان تهی 2755
 کنون چون نشستیم⁵ با یکدیگر⁶
 بدان⁸ کو بزرگست و دارد خرد
 کنون دوده را سر بر سر شیونست
 چو سوک چنان مهتر آید بر
 مرا خود بایران شدن روی نیست 2760
 اگر من بدین زودی آیم بره
 خردمند بی شرم خواند مرا
 بدین سوک چون بگذرد چار ماه
 همه بشنوم هرچ بآید شنید
 بگویم یکایک بنامه درون 2765
 تو اکنون از ایندر بشادی خرام
 فراوان فرستاده را هدیه¹⁹ داد

۵۱

وزان پس جوان²¹ و خردمند زن
 چنین گفت کامد²² یکی نو سخن
 جهاندار خاقان بیاراستست²³ 2770
 به آرام بنشستت با رای زن
 که جاوید بر دل نگردد کهن
 سخنها ز هر گونه پیراستست²⁴

¹ Л, I, K—دلور T—وی دل ² I—б. оп.; IV, VI, T—б. 2754 стоит после б. 2755. ³ I, IV, VI, T—مباد ⁴ I—مهی او داد تخت مهی—⁵ I, IV, VI, T—نشینیم ⁶ I, IV—
 بسوک اندر آهنگ شادی کنیم * نه از پارسایی و رادی کنیم
⁷ VI—در بدر ⁸ I—پران IV, T—هران ⁹ I, IV—доб.:
¹⁰ I, VI—б. оп. ¹¹ I, IV—خواند ¹² VI—فرستیم نزدیک ¹³ I—б. оп.; IV—б. 2763 стоит после
 б. 2764. ¹⁴ I, IV, VI, T—ز گویندگان ¹⁵ VI—من ¹⁶ K—конец лакуны в 27 бб., ср. прим.
 к б. 2738. ¹⁷ I, K, IV, VI, C—بگوی ¹⁸ K—داری ¹⁹ K, VI—چیز ²⁰ K—ازان ²¹ Л, K, VI—оп. ²² IV—کاید ²³ IV, T—خواستست ²⁴ K—از ما
 آراستست—IV, T—چنین خواستست

کنون هر که¹ داری همه گرد² کن
 ازین⁴ پس به بین تا. چه آیدت رای⁵
 خردرا بران⁷ مردمان شاه کن
 همی رفت¹⁰ برسان قمری ز سرو
 جهانجوی با نامور رام¹² شد 2740
 بگفت آنج خاقان بدو گفته بود
 ازان پس چنین گفت کای¹³ بخردان
 شمنارا بدین¹⁵ مزد بسپار باد
 یکی ناگهان مرگ¹⁷ بود آن نه خرد
 پس آن نامه پنهان بخواهرش داد 2745
 ز پیوند وز پند و²⁰ نیکو سخن
 ز پاکسی و از پارسیایتی زن
 جوان گفت و آن پاکدامن شنید
 وزان پس چو بر خواند آن نامه را
 خردرا چو با دانش اذیناز کرد 2750
 بدو گفت کاین نامه بر خواندم
 چنان کرد خاقان که شاهان کنند
 بدو باد روشن جهان بین من²⁵
 بپیش خردمند گوی این سخن³
 بروشن روانت خرد رهنمای⁶
 مرا زان سگالیده⁸ آگاه کن⁹
 بیامد¹¹ برادرش تازان بمر و
 بنزدیک کسهای بهرام شد
 که از کین آن کشته آشفته بود
 پسندیده و کاردیده ران¹⁴
 ورا داور دادگر یار باد¹⁶
 که کس در جهان ز آن گمانی نبرد¹⁸
 سخنهای خاقان همه کرد یاد¹⁹
 چه از نو چه از روزگار کهن²¹
 که هم غم گسارست و هم رای زن²²
 ز گفتار او خامشی بر گزید
 سخنهای خاقان خود کامه را
 بدل پاسخ نامه را ساز²³ کرد²⁴
 خردرا بر خویش بنشاند
 جهان دیده و پیشگاهان کنند
 که چونین بگوید²⁶ همی²⁷ کین من²⁵

فاجمعی أصحابک و رجالک، و شاوریهیم - 3 Л-б. оп.; یاد - VI-2 چه - K, IV, VI, T-1
 رای آیدت - IV-5 ازان - K وزان - I, IV, VI, T-4 فی ذلک ثم أعلمینی بما یخطر ببالک
 VI-ابر - K-7 روان رهنمای آیدت - IV روان و خرد پس گرای - K بر گرای - I, VI, T-6
 گفت و - T گفت - I, VI-10 K-далее бб. 2738-2765 оп. 9 از سگالیدن - K-8 برین
 IV-بیدار دل موبدان - I, C-14 با - IV-13 با نامه و نام (?)-VI-12 همی شد - VI-11
 ورا از جهان یار کردار باد - I-16 ازو - P-15 و مهتر و موبدان - VI و پاک دل موبدان
 I-б. оп. 18 سوی - VI-17 دل دشمنان پر ز تیمار باد - VI ورا با جهاندار کردار باد - IV
 نامه آغاز کرد - I, IV-24 باز - VI-23 VI-б. оп. 22 VI-б. оп. 21 VI-б. оп. 20 IV-و оп. 19 I-б. оп.
 نگوید کسی - VI-27 چینی نگوید - IV-26 ما - I, IV, T-25

- 2720 نـخوردم¹ غـم خـرد فرزند او
 چه با ما بفرزند پیوسته شد³
 بفرمود تا شد برادرش پیش
 که⁸ کسهای بهرام یل را بمین
 بگو¹⁰ آنک من خود¹¹ جگر خسته ام
 بخون روی کشور بشستم ز کین¹³ 2725
 بدین¹⁵ درد هرچند کین آورم¹⁶
 ز فرمان یزدان کسی نگذرد
 که اورا¹⁸ زمانه بران گونه بود¹⁹
 بران زینهارم که گفتم سخن²¹
 2730 سوی گردیده نامه‌یی بد²³ جدا
 همه²⁴ راستی و همه²⁴ مردمی
 ز کار تو اندیشه کردم دراز
 به از تو²⁸ ندیدم²⁹ کسی کدخدای
 بدارم ترا همچو جان و تنم³³
 2735 وزان³⁴ پس بدین³⁵ شهر فرمان تراست

¹ I - بخوردم ² I, K - نه اندیشه از - IV, VI - نه اندیشم از - ³ I, K, VI, T - بود ⁴ I, K, VI, C - دل و جان ⁵ I, K, VI, T - بود IV - 6. оп. ⁶ I, VI - از ⁷ I, IV, C - доб.: بدو گفت از این در برو تا برو * بران [بدان - IV, C] سان که در باغ پرتو تدریو ⁸ I, IV, C - تو ⁹ IV - بدو آفرین - (ср. б. 2725) IV - доб. бб. 2721 и 2720; ¹⁰ IV - دگر ¹¹ I, IV, C - دور ¹² I, K, IV, VI - برین ¹³ I, P - بکین ¹⁴ IV - 6. оп. ¹⁵ I, K, IV - برین ¹⁶ K - آوریم ¹⁷ K - اگر ¹⁸ VI - ویرا ¹⁹ VI - برد ²⁰ Л - او ²¹ I, IV, C - نخست ²² I, IV, C - پیمانهای کهن - K - پیمانهای درست ²³ I, IV, VI, C - بر ²⁴ K, P - همت ²⁵ K - بزرگی ²⁶ K - غمی ²⁷ Л - تن ²⁸ I, K, IV, VI, C - من ²⁹ VI - نباشد ³⁰ I, K, IV, VI, T - ترا ³¹ I, IV, VI, C - ما ³² IV - بیای ³³ VI - در ³⁴ K - ازان ³⁵ K, IV - برین ³⁶ K - من کن ³⁷ K - پدانت ³⁸ Л - 6. оп. ³⁸ K - پدانت ³⁷ K - پدانت ³⁸ Л - 6. оп.

ز پوشیدنیها و از پیش و کم
نوشتند بر پهلوئی نامه‌یی
ز دشمن چگونگی بر آورد گرد
چنان چون بود درخور پیشگاه
بهر⁴ برزنی رود و می خواستند⁵
بران موبدان⁷ خلعت افگند نیز
که زیبد ترا گر دهم⁸ تاج و گاه⁹
بیاگند و دینار چون صد هزار
برین¹¹ گونه تا تنگ شد جای اوی
شود روز روشن برود بر سیاه
کزو ترک پیرش¹⁴ بر آورد گرد
که بی تو مبیناد بهتر¹⁶ زمین
نخواهد که رخشان¹⁸ بود¹⁹ چهر تو

بدرویش بخشید چندی¹ درم
بهر پادشاهی و خودکامه‌یی
که دارای² دارنده یزدان چکرد
بقیصر یکی نامه بنوشت شاه
بیک³ هفته مجلس بیماراستند
بآتش کده هم⁶ فرستاد چیز
بخراد برزین چنین گفت شاه
دهانش پر از گوهر شاهوار
همی ریخت گنجور¹⁰ در پای اوی
بدو گفت هر کس که پیچد ز راه¹²
چو بهرام باشد بدشت¹³ نبرد
همه موبدان¹⁵ خواندند آفرین
چو بهرام باد آنک¹⁷ با مهر تو

2705

2710

۵۰

ز خون شد همه کشور چین چو گل
نیاید²² مگر کار ناتن درست
مرا زو همه رامش²³ و کام بود
چرا باز ماندم چنین سست و خوار
ازین پس بسوکنند من²⁶ نگرود

ازان²⁰ پس چو خاقان بپردخت²¹ دل
چنین گفت یک روز کز مرد سست
بدان نامداری که بهرام بود
کنون من²⁴ ز کسهای آن نامدار
نکو هوش کند²⁵ هرک این بشنود

2715

رودزن خاستند - VI⁵ زهر - VI⁴ یکی - K³ دادار - I, IV, VI, T² گنج و - VI¹

: K⁹ - доб. ساختن - IV⁸ نامور - I, C⁷ بآتش کده در - VI بآتش کدها - I, K, C⁶

بگنجور فرمود شاه جهان * که در آورد در میان - همان
باشد بروز - IV, VI پیل باشد اندر - I¹³ ز شاه - I, IV, C¹² بدین - VI¹¹ هر گونه - L¹⁰

بادا که - K, VI¹⁷ هر گز - I¹⁶ مهتران - I, IV¹⁵ پیر ترکی - IV پیرتر کس - I, VI¹⁴

- IV²² بپرداخت - Oстальные рук. ²¹ وزان - I, IV, VI, T²⁰ شود - IV¹⁹ روشن - VI¹⁸

او - L²⁶ بود - K²⁵ هم - K²⁴ دانش - K²³ نیامد - VI نیابد

۴۸

2685 چو بشنید خاقان که بهرام را
 چو آن^۱ نامه نزدیک خاقان^۲ رسید
 ازان آگهی شد دلش پر ز درد
 ازان کار او در شگفتی بماند
 بگفت آنک بهرام یل را رسید
 2690 همه چین برو زار و گریان شدند
 یکایک همه کار او را بساخت^{۱۲}
 قلمون را بتوران دو فرزند بود
 چو دانسته شد آتشی بر فروخت
 [دو فرزند او را^{۱۴} بر آتشی نهاد
 2695 ازان^{۱۷} پس چو^{۱۸} نوبت بغاقون رسید
 بایوان کشید آن^{۱۹} همه گنج اوی
 فرستاد هر سو هیونان مست
 همه هرچ در چین ورا بنده بود
 بیک چنند با سوک بهرام بود

۴۹

2700 چو خرداد برزین بخسرو رسید
 دل شاه پرویز ازان شاد شد^{۲۳}
 بگفت آن کجا کرد و دید و شنید
 کزان بدگهر^{۲۴} دشمن^{۲۵} آزاد شد^{۲۳}

فرستاده گفت و سپید - I, K, IV, T-^۳ نامه او بغاقان - K-^۲ همان - I, K, IV, VI, T-^۱
 شد از درد - I, K, IV, T-^۷ VI-6. op. ^۶ VI-6. op. ^۵ لب - IV-^۴ چو نامه بدید - VI-^۶ شنید
 I, K, IV, T-^{۱۲} K-6. op. ^{۱۱} از درد - I, VI, C-^{۱۰} VI-6. op. ^۹ کسی کان - I, K, IV, T-^۸
 K, IV, T-^{۱۲} K, IV, T-^{۱۱} بدن جست تا بر که گردد [آید - VI-] درست - I, VI-^{۱۳} او باز جست - T-
 VI-6. ^{۱۶} JI, VI-6. ^{۱۵} IV, T-^{۱۴} ویرا - K-^{۱۴} بدن تا گنه [همی - K-] بر که گردد درست
 K-^{۱۹} که - IV, VI-^{۱۸} I, IV, VI, T-^{۱۷} وزان - I, IV, VI, T-^{۱۷} فأحضر ابنین لذلک الشیخ فأحرقهما -
 VI-6. op.; B-^{۲۲} VI-6. op. ^{۲۱} VI-6. op. ^{۲۰} I, K, VI, T-^{۲۰} کشیدند از ایوان
 K-^{۲۵} پرهنر - I, IV, VI-^{۲۴} گشت - I, K, IV, VI, T-^{۲۳} B-66. 2699-2721 не переведены.

2670 نه این بود زان رنج پاداش من
و لیکن همانا که او این¹ سخن
نمود این جز از کار ایرانیان
بفرمود پس تا پیامد دپیر
بگوید بخاقان که بهرام رفت
2675 تو این⁶ ماندگانرا ز من یاد⁷ دار⁸
که من با تو هر گز نکردم بدی
بسی پندها خواند بر خواهرش
دهن¹² بر بناگوش خواهر نهاد
برو هر کسی¹³ زار بگریستند
2680 همی خون خروشید خواهر ز درد
ز تیمار او شد¹⁵ دلش بدونیم¹⁶
بدیما بیاراست جنگی تنش
همی ریخت کافور گرد اندرش
چنین است کار²³ سرای سپنج

که دیوی فرستد بپرخاش من
اگر بشنود سر نداند ز بن²
همی³ دیو بد رهنمون در میان
نویسد یکی نامه‌ی بر حریر⁴
بزاری و خواری و بی کام⁵ رفت
ز رنج و بد دشمن آزاد دار⁹
همی¹⁰ راستی جستیم و بخردی
ببر در¹¹ گرفت آن گرامی سرش
دو چشمش پر از خون شد و جان بداد
بدر دل اندر همی زیستند
سخنهای او یک بیک¹⁴ یاد کرد
یکی تنگ تابوت کردش ز سیم
قصب کرد¹⁷ در¹⁸ زیر پیراهنش
بدین¹⁹ گونه بر²⁰ تا²¹ نهن شد سرش²²
چو دانی که ایدر نمائی مرنج²⁴

¹ K, IV, VI, T—زین ² B—66. 2668—2671 не переведены. ³ K, IV, VI—همان ⁴ K, IV,
T—ناگزیر ⁵ K—ناکام ⁶ VI—آن ⁷ IV, VI, T—شاد ⁸ K—یادگار ⁹ K—
چو در بر¹¹ VI—همه ¹⁰ K, IV, VI, C—بدر و همی باش آموزگار
17 I, VI, ¹² I, IV, VI, T—پر دو نیم¹⁶ I, IV, VI—بد¹⁵ I, IV—سر بر¹⁴ VI—دهان
22 IV—تاهم²¹ K—بد²⁰ Л—برین¹⁹ I, K, IV, C—بسته¹⁸ IV—بود²² C—
قلت: وقال غیر صاحب الکتاب أن خرداد خدع الخاقان بچوهر: B—доб.: تا شد نهن پیکرش
сп. выше, бб. 2669—2672 и ниже бб. 2695—2696. ²³ VI—رسم ²⁴ K—доб.:

مغور انده و باده خور روز و شب * بشادی گشاده همیشه دو لب
دمی را که سرمایه زندگیست * بتلخی سپردن نه فرزاندگیست
T—доб. первый из этих бб.

- 2650 تپه شد بگفتار دیو پلید همان بآسمان¹ شد که گردان سپهر مرا² نیز هم دیو بی‌راه کرد پیشیمانم از هرچ کردم ز بد نوشتن برین گونه بد بر سرم
- 2655 ز تارک کنون آب برتر گذشت نوشتن چنین بود و⁵ بود آنچه بود همان⁹ پند تو یادگار منست سر آمد کنون کار بیداد و داد شما¹² روی را¹³ سوی یزدان کنید
- 2660 ز بدها جهاندارتان یار بس نبودم بگیتی جزین نیز بهر یلان سینه را گفت یکسر سپاه نگه کن بدین¹⁷ خواهر پاک‌تن¹⁸ مماشید یک تن ز دیگر جدا برین²⁰ بوم دشمن ممانید دیر
- 2665 همه یکسره پیش خسرو شوید گر آمرزش آید شمارا ز شاه²³ مرا دخمه در شهر ایران کنید بسی رنج دیدم²⁵ ز خاقان چین
- شمنیدی بدیها که اورا رسید به بیند پراگندن ماه و مهر ز خوبی همان دست کوتاه کرد کنون گر بمخشد ز³ یزدان سزد غم کرده‌های کهن چون خورم غم و شادمانی همه باد⁴ گشت نوشتن⁶ نکاهد نه هر گز⁷ فزود⁸ سخنهای تو گوشوار منست سخنهای¹⁰ بر من مکن نیز یاد¹¹ همه پیشت بر بخت خندان کنید مگوید ز¹⁴ اذدوه و شادی بکس سر آمد کنون رفتنی ام ز دهر¹⁵ سپردم ترا بخت بیدار خواه¹⁶ ز گیتی¹⁹ بس او مرترا رای زن جدایی مبادا میان شما که رفتیم و گشتیم²¹ از گاه²² سیر بگوید و گفتار او بشنوید جز او را مغوانید خورشید و ماه بری²⁴ کاخ بهرام و ایران کنید ندیدم که یک روز کرد آفرین

5 Л, IV, 6 (؟) VI-⁴ بپوشد ز-IV بپخشید-K³ ورا-K² همی آسمان-K¹ C-و. 6 IV, VI, C- زبدها⁶ 7 K, IV, VI, C- نخواهد⁸ VI-دوب.:

امیدم بیزدان پیروردگار * که بر من بمخشد بروز شمار 14 IV, رویها-13 K, IV, VI, T- همه-12 IV-6. 11 IV-6. 10 K- سخنها تو-10 همه-9 IV, VI, 15 IV-6. 16 IV-6. 17 VI- کنون-18 K, IV, VI, T- نیک زن-K-19 VI- کار-22 IV, VI- که من رفتیم و گشتم-21 K, T- بدین-20 VI- ز نیکی-K¹⁹ بردم-25 VI- در-K²⁴ ز راه

2635 الا ای¹ پر² آورده کوه بـ بـ بـ بـ بـ
 که کند این چنین سبز سرو سہی
 کہ آگند ناگاہ⁶ دریـا بـغاک
 غریبیم و تنها و بی دوستدار⁷
 همی گفتم⁸ ای خسرو⁹ انچه من
 کہ از تخم ساسان اگر دختری
 همه شهر ایرانش فرمان برند
 سپه‌دار نشنید پند مرا
 2640 برین¹⁸ کرده‌ها بر¹⁴ پیشیمان بری¹⁵
 بد آمد بدین¹⁸ خاندان بزرگ
 چو آن خسته بشنید گفتار او
 بناخن رخان خسته و کنده موی
 بزاری و سستی زبان بر گشاد
 2645 ز پند تو کمی نبد هیچ²¹ چیز
 همی پند بر من نبد کارگر
 نبد خسروی²⁴ برتر از جمشید
 کجا شد بگفتار²⁶ دیوان ز راه
 همان نیز بیدار کـاوس کی

1 IV, VI, C-یا 2 P-سر 3 VI-(?) خوشان 4 K-б. оп.; IV-б. стоит
 после б. 2634. 5 K-б. оп.; IV-б. стоит после б. 2634, вслед за б. 2632 текста. 6 Л-آگند
 دست و یار- C دوست و یار- P دست وار- 7 K, VI آگند این ژرف- P آگند ناباک- VI ناباک
 8 IV, VI-گفت 9 K, IV, VI, T-مہتر 10 VI-(?) و فارا ز بینا 11 T-доб.:
 همه روی کشور شود بنده اش * بگردون رسد تـاج فرخنده اش
 12 IV, C-б. оп. 13 K-(?) کزین 14 K-هم 15 Л, I, VI-بدی K-شوی T-(?) تری
 16 K-ب. оп. 17 Л, I, VI-بدی K-شوی VI-б. оп. 18 IV-برین 19 VI-б. оп.
 20 K, T-روی IV-б. оп. 21 K, IV, VI, T-مانند 22 K-سر ز پندت نبد هیچ مانند
 23 VI-далее бб. 2646-2653 оп. 24 C-مہتری 25 IV-далее бб. 2647-2652 оп. 26 K-بگشت
 27 P-доб. و 28 K-оп. بگشت او بگفتار T او ز فرمان

بیامد قلمون تا بنزدیک در
 چو دیدش یکی پییر بد سست و زار
 قلمون⁴ گفت شاهها پیامست و بس
 2615 ورا گفت زود اندر آی و بگوی
 قلمون رفت با کارد در آستی
 همی رفت⁷ تا راز گوید بگوش
 چو بهرام گفت آه مردم ز راه
 چنین گفت کاین را بگیری زود
 2620 برفتند هر کس که بد در سرای
 همه⁹ کهتران¹⁰ زو بر آشوفتند
 همی خورد سینی و نگشاد لب
 چنین¹² تا شکسته شدش دست و پای
 بنزدیک بهرام باز آمدند
 2625 همی رفت خون از تن¹⁴ خسته مرد
 بیامد هم اندر زمان خواهرش
 نهاد آن سر خسته را بر کنار
 همی گفت زار ای سوار دلیر
 که برد این ستون¹⁷ جهانرا ز جا¹⁸
 2630 الا ای²² سوار سپهبد تن
 نه خسروپرست و²⁴ نه ایزدپرست²⁵

1 K-IV, VI-ز کافی 2 K, IV, VI-بنمود 3 K, IV-اگر 4 K, VI-بدو 5 K-بدو گفت گر³ نامه داری پیار
 نخواستیم که گویم سخن پیشش کس⁵ بگوشم نهانی⁶ بهانه مجوی
 پییدار شد کتری و کاستی
 بزد دشمنه وز خانه بر شد خروش
 برفتند پویان بنزدیک شاه
 پیرسید زو تا که راهش نمود
 2620 مران پییر سررا شکستند⁸ پای
 بسینی و مشتش بسی¹¹ کوفتند
 هم از نیمه روز تا نیم شب
 فکندش اندر میان سرای
 جگر خسته و پر¹³ گداز آمدند
 2625 لبان¹⁵ پر ز باد و رخسان لاژورد
 همه موی بر کند پاک¹⁶ از سرش
 همی کرد با خویشتن کارزار
 کزو همیشه بگذاشتی نره شیر
 بر اندیشه¹⁹ بد که بُد²⁰ رهنما²¹
 2630 جهانگیر و ناپاک و شیراوژنا²³
 تن پیلوار سپهبد²⁶ که خست

بدو گفت خاتون که خفتست مست
 ز خرد برزین گل مهر³ خواست
 گل اندر زمان بر نگیزش⁴ نهاد
 بدو⁶ آفرین کرد مرد دپیر
 مگر گل نهم از¹ نگیزش بدست
 ببالین مست آمد از حجره راست
 پیامد بران⁵ مرد جوینده داد
 پیامد سپرد آن⁷ بدین⁸ مرد⁹ پیر

۴۷

2600 قیلون بستد آن مهر و تازان چو غرو¹⁰
 همی بود تا روز بهرام شد¹³
 بخانه درون بود با یک رهی
 قیلون رفت تنها بدرگاه اوی¹⁶
 من از دخت خاقان¹⁸ فرستاده ام
 یکی راز گرفت آن زن پارسا
 2605 ز مهر ورا²⁰ از در²¹ بستن است
 گر²² آگه کنی تا رسانم پیام
 بشد پورده دار گرامی دوان
 چنین گفت کمد یکی بدنشان
 2610 همی گوید از دخت خاقان²⁸ پیام
 چنین گفت بهرام کورا بگوی

بپامد ز شهر¹¹ کشان تا¹² بهرو
 که بهرام را آن نه پدram شد¹⁸
 نهاده پرش ناز و سیب¹⁴ و¹⁵ بهی
 بدربان چنین گفت کای نامجوی¹⁷
 نه جنگی کسی ام¹⁹ نه آزاده ام
 بدان تا بگویم بدین پادشا
 همان نیز پیام و آستن است
 بدین²³ تاجور مهتر نیک نام²⁴
 چنین تا در خانه پهلوان²⁵
 فرستاده و²⁶ پوستینی کشان²⁷
 رسانم بدین مهتر شادکام²⁹
 که هم زن در خانه بنمای روی

1 I, K, IV, VI, T-بر 2 چو-Л 3 گل مهره-K گل و مهره-Л 4 میان نگیزش-VI
 5 I, K, IV, VI, T-بدان 6 I, K-برو-IV 7 سپردش-IV 8 I, IV-بدان 9 K-ترک
 آن مهر-IV (без рифмы); آن مهر همچون هژبر-K آن و چو تازان تذرو-I پرو(?) -Л¹⁰
 (ср. б. 2573) و سارا لابسا فروة سوداء: B-доб. آن مهر و همچون تذرو-T تازان چو غرو
 14 VI-بود 13 I, K, IV, VI, T-کشانی K, IV, VI-ختن تا-I¹² 11 K-بشهر(?) -K
 15 K-و-оп. 16 VI-بنزدیک در-VI¹⁷ 18 I, K-خاتون 19 K-سوارم
 20 K-که 22 Л-اواز در-VI²¹ 23 K, VI-ز مهر تو-VI 24 I, T-ز مهرش همی-K
 25 Л-б. оп. 26 K, IV-فرستاده 27 Л-б. оп.
 28 K-خاتون 29 Л-б. оп.; B-بذک B-فأعلم بهرام بذک B-

- 2575 وی آن¹ روزرا شوم دارد بـفـسـال
 نخواهد² که انبوه باشد برش
 چنین گوی⁴ کز دخت خاقان⁵ پیام
 همان کارد در آستین برهنه
 2580 چو نزدیک چوبینه آیی⁸ فراز
 مرا گفت چون راز گویی⁹ بگوش
 چو گوید چه رازست¹⁰ با من بگویی
 بزن کارد و¹² نافتش سراسر بدر
 هرآنکس که آواز او¹³ بشنود
 یکی سوی فرش و یکی سوی گنج
 2585 وگر خود کشندت جهان دیده ای
 همانا بتو کس نپـردازدی
 گر ایدونک یابی ز کشتن رها
 ترا شاه پرویز شهری دهد
 چنین گفت با مرد دانا قلون
 2590 همانا مرا سال بر صد رسید
 فدای تو بادا تن و جان من
 چو بشنید خرد بر زمین دوید
 بدو گفت کامد¹⁹ گه آرزوی
 بماند اندرند این دو²⁰ کسهای²¹ من
 2595 یکی مهر بستان ز خاقان مرا

گفت (؟) K-⁴ رومی VI-³ نخواهم IV-² آن IV- این K-¹ I, K, IV, VI-⁵ خاتون
 رفتی K-⁸ بدتنه I, IV, VI-⁷ بدین I, K, IV, VI-⁶ بدین I, K, IV, VI-⁵ بدین
 VI-¹⁴ تو IV, VI-¹³ بدین کارد K-¹² و K-¹¹ I, K, VI-¹⁰ که پیشی آی VI-¹⁰ داری VI-⁹
 بدر ماندگی I, IV-¹⁷ خمید I-¹⁶ نباید مرا K, VI, P-¹⁵ I, IV-¹⁵ نباید مرا I, IV-¹⁵ بدی را همی
 به بیچارگی در تویی نان من VI- که باشد ز تو جامه و نان من K- بر تویی نان من
 اندر انک VI- اندرستند IV- اندرند آنچ I-²⁰ آمد K-¹⁹ نزد IV-¹⁸ (метр нарушен).
 بخشی تو VI-²² I, VI-²¹ کسای

شود تا¹ میانشی کنم بدو نیم² همی بود خرد برزین سه⁶ ماه
 بتنگی دل اندر قلوبن را⁹ بخواند 2565 بدو گفت روزی¹² که کس در¹³ جهان
 تو نان جو¹⁶ و ارزن و پوستین کنون خوردنی هات¹⁸ نان و¹⁹ بره²⁰
 چنان بود یک چند و اکنون چنین کنون روزگار تو بر سر گذشت
 یکی کار دارم تو را بپیم ناک 2570 ستانم یکی مهر خاقان چین
 بنزدیک بهرام بایدد شدن بپوشی همان پوستین سپاه
 نگه دار از آن³¹ ماه³² بهرام روز³³

بمیزدان که نغروشم³ اورا⁴ بسیم⁵ همی داشت این⁷ رازهارا⁸ نگاه
 بران¹⁰ نامور جایگاهش¹¹ نشانند ندارد دلی کشی نباشد¹⁴ نهان¹⁵
 فراوان بجستی ز هر در¹⁷ بچین همان پوششت²¹ جامه های سره²²
 چه²³ نفرین شنیدی و چه²⁴ آفرین بسی روز و شب دیدی و کوه و دشت²⁵
 اگر تخت یابی اگر²⁶ تیره خاک چنان رو که اندر نوردی²⁷ زمین
 بمروت فراوان بپاید²⁸ بدن یکی کارد بستان و²⁹ بنورد³⁰ راه
 برو تا در مرو گیتی فروز

بغروشم - K, VI-³ بر دو نیم - I, IV, T-² شود من - T- شود زان - IV- بازه - I-¹

این را - I, IV, T-⁴ K-доб.:⁵

مبادا کسی کو ابی مهر ما * شود سوی ایران ازین شهر ما
 فلوا - B-⁹ این ازدهارا (؟) - IV- اندیشهارا - I-⁸ آن - K, VI-⁷ شهرین - B- دو - I, IV, C-⁶
 دانی - P- آنکه - VI-¹² بارگاهش - IV, VI-¹¹ پیش گاهش - I-¹¹ بدن - I, VI-¹⁰
 در نهان بی - IV, VI- شاد اندر - K- در جهان بی - I-¹⁴ آنکس که اندر روزی کس اندر
 K-доб.:¹⁵

و یا پیشی مردم گرامی بود * همان نیز هر جای نامی بود
 کجا مرگ اورا به از زیستن * بدین گونه در خفتن و کامتن
 VI-¹⁹ خوردنیهای - L-¹⁸ بهر در - IV- ز هر کس - I- تو هر در - L-¹⁷ از جو - K-¹⁶
 با مهان - I, K, VI-²² پوشش از - K-²¹ برهست - I, K, IV, VI-²⁰ (метр нарушен) گاوکی (؟)
 همانا که - I, K, IV, VI, C-²⁵ چند - I, K, IV-²⁴ که - K-²³ یکسرهست جامهای سرهست
 وگر - I, IV-²⁶ VI-б. стоит после б. 2571 текста. VI- سال تو هشتاد [بسیار - C هفتاد - K] گشت
 ان - L-³¹ بگزیین تو - K- رو سوی - L-³⁰ و - IV-²⁹ نماید - VI-²⁸ نوردد - L-²⁷
 و هو یوم من الایام المسترفة : B-доб.:³³ روز - K, VI-³²

چنین گفت با مهتر آن¹ مرد پیر² اگر در پزشکیست بهره⁴ بدی یکی تاج نو بودی⁷ بر سرش 2545 بدو گفت کاین دانشم نیز هست بشد پیشی خاتون دوان کدخدای بدو گفت شادان زی و نوش¹¹ خور بیامد بختراد برزین بگفت 2550 برو پیشی او نام خود را مگوی بنزدیک خاتون شد آن چاره گر بفرمود تا آب¹³ ناز آورند کجا تره گر¹⁴ کاسنی¹⁵ خواندش بفرمان یزدان چو شد هفت روز 2555 بیاورد دینار خاتون ز¹⁷ گنج بدو گفت کاین ناسزاوار چیز چنین داد پاسخ که این را بدار

۴۶

وزان روی بهرام شد تا به مرو 2560 کس آمد بخاقان که از ترک و چین که آگاهی ما بخسرو برزند²¹ منادی گری کرد²³ خاقان چین

I-⁵ بهری-VI, L⁴ مرد-IV, K, L³. (без рифмы) دبیر-Л² روزی بدو-VI¹ بیازم-IV, VI بسازم-Л⁹ چگویی-IV⁸ تاج بودی ازان-Т, K⁷ شهری-VI, L⁶ مگر I, IV-¹⁴ و. доб. -L, IV¹³ یازه خوی(?) -VI¹² توشه -I, IV¹¹ بدان -VI بدین -I, IV¹⁰ خاتون ز دینار-IV¹⁷ بستاندش -I¹⁶ کاشنی-Л¹⁵ کشی -K, P کان وزان بر -K²² پرد -I, K, IV, VI²¹ تا شود کس -IV²⁰ باید بنیز-VI, K¹⁹ جامه منادی بفرمود-IV²³

بداندست کان کار او¹ شد کهن
 سخن گفتن من شود باد و بید⁴
 به بیچارگی سوی خاتون گذشت
 که روشن کند جان تاریک اوی
 همان نیز با او نشست آمدش
 دل مرد بی تن⁹ بدان¹⁰ شاد کرد¹¹
 بود¹³ تا شوم بر درش بر¹⁴ دپیر¹⁵
 کز و¹⁷ آرزوها نیاید¹⁸ بجای
 وزو دست بهرام را مغز و پوست
 وزین نیز بر²⁰ باد مگشای راز²¹
 نه سر دید پیمان²³ اورا نه بن²⁴
 که ترکان ورا داشتندی زبون
 ز کشک و ز ارزن بدی خوردنش²⁶
 بران²⁷ نامور جایگاهش نشاند
 همان پوشش و خورد²⁹ بسیمار³⁰ داد
 بر نامدارانش بنشانندی
 شک پیاده ادل و زیرک و کاردان
 ز خاتون چینی همی گفت رای³³
 چو رفتی همی داشتی بسته لب

چو بشنید خرد برزین سخن
 که² بهرام دادش بایران امید³
 چو امید خاقان بدو⁵ تیره⁶ گشت
 همی جست تا کیست نزدیک اوی
 یکی کدخدایی بدست آمدش
 سخنهای خسرو بدو⁷ یاد کرد⁸
 بدو گفت¹² خاتون مرا دستگیر
 چنین¹⁶ گفت با چاره گر کدخدای
 که بهرام چو بینه داماد اوست
 تو مردی¹⁹ دپیری یکی چاره ساز
 چو خرد برزین شنید این²² سخن
 یکی ترک بد پیر²⁵ نامش قلون
 همه پوستین بود پوشیدنش
 کسی را فرستاد و اورا بخواند
 ممر اورا²⁸ درم داد و دیار داد
 چو بر خوان نشستنی ورا خواندی
 پیر³¹ اندیشه بد مرد بسیماردان
 وزان³² روی با کدخدای سرای
 همان پیش خاقان³⁴ بروز و شب

بادهید(؟) VI- I, C- 4 بار بید- 4 I, C- 4 نوید- 3 IV, VI- 3 چو- 2 I, IV, VI- 2 تازگی- 1 IV, VI- 1
 10 I, IV, بی دین- P بی بر- 9 C- 9 کرد یاد- 8 K- 8 پرو- 7 I, K, VI- 7 باز- 6 VI- 6 پرو- 5 I- 5
 VI- 14 بدان- 13 K- 13 بدرگاه- 4 IV- 4 که نزدیک- 12 K- 12 مرد خاتون بدان کرد شاد- 11 K- 11 بدو- 11 VI- 11
 مرد- 19 IV, P- 19 بیاید(؟)- 18 VI- 18 چنین- 17 Л- 17 بدو- 16 Л, I, IV- 16 اسپر- 15 IV- 15 بر در او
 به پیچید از اندیشه- 24 K- 24 تیمار- 23 IV, T- 23 آن- 22 I, IV- 22 VI- 6. оп. 21 با- 20 I, IV- 20
 K- 27 I- 27 ز ارزن بدی نیز جوشیدنش- 26 I, IV, VI- 26 بدروی- 25 I, IV- 25 مرد کهن
 چو- 31 VI- 31 (без рифмы). 30 Л- 30 دینار- 30 همان پوستین خورد و- 29 VI- 29 فراوان- 28 VI- 28 دران
 خاتون- 34 K- 34 2541 стоит после б. 2532 текста. 33 K- 33 ورا(؟)- 32 K- 32

بفرمان او هدیه‌ها پیشش برد
 بدو گفت خاقان که بی¹ خواسته
 گر از من پذیرفت خواهی تو چیز²
 و گر نه ز هدیه تو⁴ روشن تری
 یکی جای خرم⁶ بپرداختند 2510
 بخوان⁷ و شکار و بهزم و بومی
 همی جست و⁹ روزیش¹⁰ جای بییافت¹¹
 همی¹³ گفت بهرام بدگوه‌رست
 فروشد جهان دیدگانرا بچیز
 ورا هرگز تاجور¹⁶ بر کشید 2515
 ندانست کس در جهان نام او
 اگر با تو بسپار خوبی کند
 چنان هم که با شاه ایران شکست
 گر او را فرستی بنزدیک شاه
 ازان پس همه چین و ایران تراست 2520
 چو خاقان شنید این سخن خیره شد¹⁹
 بدو گفت زین سان سخنها مگوی
 نیم من بداندیشی و پیمان شکن

¹ I, IV, VI-چیز این-² I, K, IV, VI, T-چیز این-³ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁴ I, K, IV, VI, T-چیز این-⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 خرم ایوان-IV جای خورم-⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 جای-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 بترست-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 ناخرد-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 :dob. K-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-

چو فرمان روا گشت فرمان او * بر آمد ز فرمان و پیمان او
 بشاهنشاهی سر بر آورد راست * که ایران و توران سراسر مراست
 من-²¹ I, K, IV, VI, T-دردار-²⁰ I, K, IV, VI, T-دردار-¹⁹ I, K, IV, VI, T-دردار-¹⁸ I, K, IV, VI, T-دردار-
 گشت-¹⁹ I, K, IV, VI, T-دردار-²⁰ I, K, IV, VI, T-دردار-²¹ I, K, IV, VI, T-دردار-

توانا¹ و دانا و دارنده اوست
 2490 بچرخ اندرون آفتاب آفرید
 توانایی اوراست⁴ ما بنده ایم
 یکی را دهد تاج و تخت بلند
 نه با اینش⁸ مهر⁹ و نه با آتش¹⁰ کین
 که یکسر¹³ همه¹⁴ خاک را زاده ایم
 2495 نخست اندر آیم ز جَمّ برین
 چنین هم برو تا سر کیقیماد
 برین هم نشان تا باسفندیار
 ز گیتی یکی¹⁹ دخمه²⁰ شان بود بهر
 کنون شاه ایران بنین خویشی تست
 2500 بهنگام شاهان با آفرین
 بدین روز پیوندد ما تازه گشت
 ز پیروزگر آفرین بر²⁸ تو باد
 همی گفت و خاقان بدو داده گوش
 بایران اگر نیز چون³³ تو کسست
 2505 بران گاه³⁵ جایی بپرداختش³⁶

سپهر و زمین را نگارنده اوست²
 شب و روز و آرام و خواب آفرید³
 همه⁵ راستیهایش گوینده ایم⁶
 یکی را کند بنده و⁷ مستمند
 نداند کس این¹¹ جز جهان آفرین¹²
 به بیچاره تن مرگ را¹⁵ داده ایم
 جهاندار طهمورث بـ آفرین
 همان¹⁶ نامداران که داریم¹⁷ یاد
 چو کیخسرو و رستم نامدار¹⁸
 چشیدند²¹ بر جای تریاک زهر²²
 همه²³ شاد و غمگین²⁴ بکم پیش²⁵ تست
 پدر مادرش بود²⁶ خاقان چنین²⁷
 همه کار بر دیگر اندازه گشت
 سر نامداران²⁹ زمین تو باد³⁰
 چنین³¹ گفت کای مرد دانش فروش³²
 ستاینده³⁴ آسمان او بسست
 بنزدیکی خویشی بنشاختش³⁷

¹ I-
² K-б. стоит после б. 2493 текста; VI-б. оп.
³ K, VI-б. оп.
⁴ I-
⁵ I-
⁶ IV-
⁷ I-
⁸ I, K, VI, T-
⁹ I, K, VI-
¹⁰ I, K, IV, VI, T-
¹¹ I, IV, VI-
¹² K-доб. б. 2489 текста.
¹³ K, T-
¹⁴ I, IV-
¹⁵ I, K, IV-
¹⁶ IV-
¹⁷ VI-
¹⁸ I-б. оп.; K, T-
¹⁹ I-б. оп.
²⁰ VI-
²¹ K-
²² I-б. оп.
²³ K, IV, VI-
²⁴ VI-
²⁵ I-
²⁶ I-
²⁷ B-
²⁸ IV-
²⁹ I-
³⁰ K-
³¹ I, IV, VI-
³² K-
³³ I, C-
³⁴ K-
³⁵ K-
³⁶ VI-
³⁷ VI-

- 2435 گزین کن از¹ ایران یکی مرد پیر
کزاید بر بنزدیک خاقان شود⁴
بگوید که بهرام روز نخست
همی بود تا کار او گشت راست
چو نیکو نگردد⁹ بیک ماه کار
2440 چو بهرام داماد خاقان بود
بخودی¹² سخن گفت¹³ باید بسی
- خردمند و زیبا² و گرد و دبیر³
سخن گوید و راه⁵ او⁶ بشنود
که بود و پس از⁷ پهلوانی⁸ چه جست
خداوند را زان سپس بنده خواست
تمامی¹⁰ بسالی بهرد روزگار
ازو بهد سرودن¹¹ نه آسان بود
نهانی نباید که داند کسی

۴۴

- ازان پس چو بشنید بهرام گرد
بیماد دمان¹⁵ پیشی خاقان چین
شنیدم¹⁶ که آن ریمن بد هنر
2445 سپاهی دلاور ز چین بر گزین
بگیرم بشمشیر ایران و روم¹⁷
بنام تو بر پاسه ازان بشب
بهرم سر خسر و بی²⁰ هنر
چو من کهنتری را بیندم میان
2450 چو بشنید خاقان پر اندیشه شد²³
بخواند آن کسانرا²⁶ که بودند پیر
- کز ایران بخاقان کسی¹⁴ نامه برد
بدو گفت کای مهتر بافرین
همی نامه سازد یک اذدر دگر
بدان تا ترا گردد ایران زمین
ترا شاه خوانم بران¹⁸ مرز و بوم¹⁹
بایران و توران گشایند لب
که مه پای بادا²¹ ازیشان²² مه سر
ز بن بر کنم تخم ساسانیان
ورا²⁴ در دل اندیشه²⁵ چون پیشه شد²³
سخنگوی و داننده²⁷ و یادگیر

¹ K, IV-ز ² K-بیدار IV, VI-دانا ³ K-доб.:

گزین کن یکی را ز فرمان بران * فرستش ورا نزد خاقان دمان
که IV-یکی که بد او-ЛI⁷ گوید آن این ازو-VI⁶ رای-ك راز-IV⁵ I, رود-VI⁴
ازو يك سر و دین-ЛI¹¹ بماند-IV¹⁰ I, نباشد-VI⁹ نیکویها-ك⁸ بود و پس
شودم-I¹⁶ دوان-ك¹⁵ یکی-ЛI, K¹⁴ راند-IV, VI¹³ بچربی-IV, VI¹² I, K, (так!).
بد-IV²⁰ I, VI-66. 2446-2449 оп. بایران و روم-IV¹⁹ بدان-ك¹⁸ آن مرز و بوم-IV¹⁷
ورا دل ز اندیشه-IV²⁵ وزان-VI²⁴ گشت-I, K, IV, VI²³ اورا-ك²² ماژاد-IV, K²¹ I,
گوینده-VI²⁷ کسی را-IV, K²⁶ I,

همی بود تا شمع رخشان¹ بدید
 بی‌آورد خاقان هم آنگه دپیـر
 بی‌پاسخ نوشنت آفرین نهان³
 دگر گفت کان نامه بر خواندم⁵
 تو با بنندگان گوی زین سان⁷ سخن 2420
 که مهرا⁹ ندارند¹⁰ یکسر بـمه
 همه چین و توران¹³ سراسر مراست¹⁴
 نیم تا بدم مرد¹⁷ پیمان شکن
 چو من دست بهرام گیرم بدست
 نـخـوانـدـمـرا داور²⁰ از آب پاک 2425
 ترا گـر بـزرگی بیـفـزایدی
 بران نامه بر مهر بنهاد و²³ گفت
 فرستاده آمد²⁵ بنزدیک شاه
 چو بر خواند آن نامه را شهریار
 فرستاد و ایرانیان را بخواند 2430
 همان²⁸ نامه بنمود و بر خواندند
 چنین یافت پاسخ ز ایرانیان
 چنین کارها بر دل آسان مگیر
 بنامه چنین³² کار آسان³³ مکن

بدرگاه خاقان چینسی دوید²
 ابا خامه و مشک و چینسی حریر
 ز من⁴ بنده بر کردگار جهان
 فرستاده را پیشش بنشاند⁶
 نـزـیـمـد⁸ ازان خاندان کهن
 نه که را¹¹ شناسند¹² بر جای که
 بهیستال بر نیز فرمان¹⁵ رواست¹⁶
 تو با من چنین داستانها مزن
 وزان¹⁸ پس بـمـهر¹⁹ اندر آرم شکست
 جز از پاک اینزد²¹ مرا نیست پاک
 خرد بیشتر زین بدی²² شاییدی
 که با باد باید که باشی²⁴ جفت
 بیک ماه کهنتر²⁶ به پیـمـود راه
 به پیچید و ترسان شد از روزگار
 سخنهاى خاقان سراسر براند²⁷
 بزرگان بانديشه²⁹ در ماندند
 که ای فرّ واورند و³⁰ تاج³¹ کیان
 یکی رای زن با خردمند پیـر
 مکن تیره این فرّ و³⁴ شمع کهن

ازین - K⁴ مهان - I, K, IV, T³ VI - б. оп. رسید - IV² شب درخشان - K¹
 - Л, K⁹ بر اندیش - K⁸ چندین - VI⁷ بنشانیدیم - I, IV⁶ بر خواندیم - I, IV⁵
 ترکان - K, VI¹³ شناسید - K نشانند - I, IV¹² مهرا - K¹¹ ندانید - VI بدانید - K¹⁰ مارا
 نیز - VI¹⁷ (K-без рифмы) مراست - K, VI تراست - Л¹⁶ افسر - VI, C¹⁵ تراست - Л¹⁴
 K, I²² یزدان - I, K, IV, VI²¹ موبد - K²⁰ بعهد - I, K, IV, VI¹⁹ ازان - Л, K¹⁸
 I, K²⁶ فرستاد نامه - I²⁵ گردی تو - I, K, IV, VI²⁴ و - I²³ گر بدی - VI بایدی - IV
 فر و - K³⁰ از اندیشه - K²⁹ همه - VI²⁸ بخواند (без рифмы) - Л²⁷ کمتر - K, IV, VI
 و - I, IV³⁴ نیکو - I, K, IV, VI³³ تو این - K³² شاه - Л, K³¹ فر ارونند و - VI ارونند
 نور - K³⁴ оп.;

به پنهانم¹ بزد تیر بر² چنگ اوی
 به ششم میانش گشاد از⁴ کمند
 بزد نپزه پی بر میان دده
 2370 وزان پس بشمشیر یازید مرد⁵
 سر از تن جدا کند⁸ و بفگند خوار
 ازان پیشه¹⁰ خاقان و خاتون برفت
 خروشی بر آمد ز گردان چین
 بهرام بر آفرین خواندند
 2375 چو خاتون بشد دست او بوس داد
 همه هم زبان آفرین خواندند
 گرفتش سپهدار چین در کنار
 چو خاقان چینی بایوان¹⁹ رسید
 فرستاد ده²⁰ بدره گنجی درم
 2380 [که رو پیش بهرام جنگی بگوی
 [پس پرده²¹ ما یکی دخترست
 [کنون گر بخواهی ز من دخترم
 [بدو گفت بهرام کاری²⁴ رواست

¹ I, K, IV, VI— обратный порядок мисра. ² I, IV— обратный порядок мисра. ³ I, IV, VI— обратный порядок мисра. ⁴ VI— обратный порядок мисра. ⁵ IV, VI— обратный порядок мисра. ⁶ VI— обратный порядок мисра. ⁷ IV— обратный порядок мисра. ⁸ I, K, IV, VI— обратный порядок мисра. ⁹ K— доб.:

بنزدیک خاقان خرامید شاد * سخنه‌های کیپی همی کرد باد
¹⁰ K— доб.: ¹¹ T— доб.: ¹² K— доб.: ¹³ I, K, VI, T— доб.: ¹⁴ K, IV, VI— доб.: ¹⁵ K— доб.: ¹⁶ I, VI— б. оп.; K— б. стоит после б. 2377. ¹⁷ I, K, IV, VI— б. оп. B— доб.: ¹⁸ K— доб.: ¹⁹ K— доб.: ²⁰ I, T— доб.: ²¹ I— доб.: ²² Следующие 5 бб. есть только в Л и Р. ²³ P— доб.: ²⁴ P— доб.:

2335 بدو گفت خاتون کز ایدر نه دور
 جوانان چین اندران مرغزار
 ازان همیشه پرتاب² يك³ تپروار
 بران⁴ کوه خارا یکی از دهاسست
 یکی⁶ شیر کپپیش خواند⁷ همی
 یکی دخترم⁹ بد ز خاقان چین
 از ایوان بشد نزد¹¹ آن جشنگاه
 2340 بیامد ز کوه ازدهای¹⁴ دژم
 کنون هر بهاری¹⁶ بران¹⁷ مرغزار
 برین شهر مارا¹⁸ جوانی نماند
 شدند از پی¹⁹ شیرکپی هلاک
 سواران چینی²² و مردان کار
 2345 چو از دور بینند²⁴ چنگال اوی
 بغرد بدرد دل مرد چنگ
 کس اذر نیارد شدن پیش اوی
 بدو گفت بهرام فردا پگاه
 بنهیی روی یزدان که او داد زور
 2350 بپردازم از ازدها جشنگاه

یکی مرغزارست زیبای سسور
 یکی جشن سازند گاه¹ بهار
 یکی کوه بینی سیه تر ز قار
 که این کشور چین⁵ ازو در بلاست
 دگر⁸ نیز نامش نداند همی
 که خورشید کردی¹⁰ برو آفرین
 که¹² خاقان بنخچیر بد¹³ با سپاه
 کشید آن بهار مرا او بدم¹⁵
 چنان هم بیاید ز بهر شکار
 همان نامور پهلوانی نماند
 بر ازگیخت از²⁰ بوم آباد خاک²¹
 بسی تاختند اندران کوهسار²³
 بر²⁵ و پشت و گوش و سر²⁷ و²⁸ پال اوی
 مراورا چه شیر و چه پیل و²⁹ نهنگ³⁰
 چو گبیرد شمار³¹ کم و پیش اوی
 بیایم به بینم من این³² جشنگاه
 بلند³³ آفرینند ماه و هور
 چو شبگیر مارا نمانند راه

4 IV- برتر بیک-IV برتر یکی- I, VI, T 3 ازان پس بران سوی-K 2 کاید-IV, I 1
 9 K, VI- جز این- K, VI یکی-Л 8 کپی بخواند-K 7 مگر-VI 6 ما-VI 5 بدان
 شد-I, K, IV 13 چو-I, IV, VI, T 12 سوی-I, K, IV, VI, T 11 خواندی-VI 10 دختری
 فرو برد-VI جهانمین مارا بدم-IV, T بزرگان چین را بدم-I, K 15 ازدهایی-IV, I 14
 VI- بدین شهر ما در-I, K, IV 18 بدان-I, K, IV, VI 17 بهاران-K 16 آن ماه رخ را بدم
 بوم ما-K 21 بر آورد ازین-IV زین-I 20 دم-VI بد-I, IV, T 19 بدین شهرها هم
 обратный порядок мисра-VI مرغزار-IV, VI 23 جنگی-VI, T چین اند-Л 22 گرد و خاک
 پشت و آن شاخ و آن-K 28 بر-VI 27 پشت او و-I, IV 26 سر-VI 25 دیدند-K 24
 من آن-IV, VI مرین-K 32 شمار از-I, K, IV, VI, T 31 پلنگ-K 30 بپر-I, K, IV 29
 همو-K 33

- 2315 بدو خواهد مگر ز اژدها کین من
 بدو گفت کهتر⁴ گر این⁵ داستان⁶
 تو از شیر کپی نیابی نهشان
 چو خاتون شنید این سخن شاد شد⁸
 همی تاخت تا پیش خاقان رسید
 2320 بدو گفت خاقان که عاری بود
 همی شیر کپی خورد¹⁰ دخترم
 ندانند¹⁸ کان¹⁴ اژدهای دژم
 اگر دختتر شاه نامی بود
 بدو گفت خاتون که من کین خویش
 2325 اگر ننگ باشد و گر¹⁵ نام من
 بر آمد برین نیز روز¹⁷ دراز
 چنان بد که خاقان یکی سور کرد
 فرستاد²³ بهرام یل را بخواند
 چو خاتون پس پرده آوا شنید
 2330 فراوانش بستود و کرد آفرین
 یکی آرزو خواهم از²⁶ شهریار
 بدو گفت بهرام فرمان تراست

3 K - доб.: چو بیند برو - VI پرویز شود - IV² بدو - K¹
 چنو زین سخن نزد بهرام شد * بدل گفت کین کار پندرام شد
 بخوانی - K⁷ بپاسخ چنین گفت کین داستان - IV⁶ بهرام ازین - K⁵ ماها - VI, L⁴
 I, K, IV, VI, T¹⁰ بجای - L, C⁹ گشت - I, K, IV, VI, T⁸ اگر خوانی ای - IV⁴ برین
 بدانید - L¹³ کشورم - I, K, IV¹² بگویم که - IV⁴ نگویم که - K¹¹ و - I, T¹¹ برد - T
 I, K, VI¹⁸ روزی - I, K, VI¹⁷ همه - L¹⁶ مگر - L¹⁵ نداند که آن - I, C¹⁴ ندانید - VI
 بدان سور - I²² ازان - K²¹ مهرانا - I, IV, VI²⁰ ازان راز - K¹⁹ زن آن کین - IV, VI, T
 آمد - L, K, VI²⁴ و - I, K, VI²³ доб. بدان سور رنجور - IV, VI²⁵ دستور
 بدین - I, K, IV, VI, T²⁸ باشم - VI²⁷ باشی - K²⁷ ای - K²⁶ سپهین

2300 چو آن شیر کپی ز کوهش¹ بدید
 بی‌کدم شد او³ از⁴ جهان در جهان
 چو خاقان شنید آن سیه کرد روی
 ز دردش همه ساله گریان بدزد
 همی⁷ چاره جستند زان ازدها
 چو بهرام جنگ¹⁰ مقاتوره کرد
 همی رفت¹¹ خاتون بدیدار¹² اوی
 2305 چنان بد که يك روز دیدش سوار
 پیاده فراوان بپیشش اذدرون
 بپرسید خاتون که این مرد کیست
 بدو¹⁶ گفت کهتر که دوری ز کام
 بایران یکی¹⁸ چند گاه شاه بود
 2310 بزرگانیش خوانند²⁰ بهرام گرد
 کنون تا بیامد ز ایران بچمین
 خداوند خواند²³ همی مهترش²⁴
 بدو²⁷ گفت خاتون²⁸ که با فرّ اوی
 یکی آرزو زو³⁰ بخواهم درست³¹

بدان - I⁵ زمین - K⁴ شده - IV بشد - K شدند - I³ فراز - VI² دورش - VI¹ K,
 I, K, IV, 9 بیابد - IV, P میباشد - K⁸ همه - K⁷ خوبرخ را خوب رویان - I⁶ مرآن - IV,
 VI, T - I, IV, VI¹⁸ ز ایرانیان - I, IV, VI¹² زدیدار - VI¹¹ جنگی (؟) - VI¹⁰ K, VI¹⁰ سختی - VI,
 K, P - 15: 15 K, P - 14: 14 IV - 14

چنین - I, K, T²⁰ گاه - I¹⁹ پیک - I, K, IV, VI, T¹⁸ تو نام - IV¹⁷ دگر - K¹⁶
 VI - 6. 26 شاهان - I²⁵ قیصرش - I²⁴ برادر بخواند (؟) - K²³ بدرد - VI²² گوی - IV²¹
 27 IV, VI²⁷ چنین - IV, VI²⁸ خاقان - IV²⁸ با - VI²⁹ آرزورا - K³⁰ نگر داند - I³² نخست - VI³¹
 نگیرد مرارای - K³³ نگر دد دران - VI³² نگر دد بدین - IV³³ آن

- 2285 چو چندی^۱ بر آمد برین روزگار
 چنان بد که در کوه چین^۲ آن زمان
 ددی بود مهتر^۴ ز^۳ اسپه بتهن
 بتهن^۶ زرد و گوش و دهانش سپاه
 دو چنگش بکردار چنگ هژبر
 2290 همی^۷ سنگ را^۸ در^۹ کشیدی بدم
 ورا شیر کپی همی خواندند
 یکی دختری داشت خاتون^{۱۳} چو ماه
 دو لب^{۱۵} سرخ و بینی چو تیغ^{۱۶} قلم^{۱۷}
 2295 بران^{۲۱} دخت لوزان^{۲۲} بدی مام و باب
 چنان بد که روزی پیاده^{۲۳} بدشت
 جهاندادار خاقان ز بهر شکار
 همان نیز خاتون بکاخ اذرون

چو—VI^۴ افزون بود—I^۳ که در چین بدی(؟)—I^۲ چین تا—IV^۱
 تیش—I, IV, T^۶ بسر بر دو گیسوی همچون رسن—K بسر بر دو گیسو سیه چون رسن
 دل جنگیان زو شده پر ز غم—IV^{۱۱} بترکان—L^{۱۰} بر—L^۹ پیل را—K^۸ همه—I^۷
 12 L, I, K, VI—доб.:

سوار و پیاده کشیدی بدم * همیشه دل شادمان [چینیان—I] زو بغم
 P—доб.:

سوار و پیاده کشیدی بدم * شده روز ازو بر دل پیبران دژم
 C—доб. б. 2290 текста. 13 K, IV, VI, T—خاقان 14 IV—کجا 15 IV—رخ 16 P—میخ
 بغم—L^{۲۰} دو—IV^{۱۹} رخشان—L, K^{۱۸} درم—I (VI—без рифмы); L, VI^{۱۷} سیمین
 گذشت—IV^{۲۵} همه—VI^{۲۴} پیامد—I, K, IV, VI^{۲۳} گریان—I^{۲۲} بدان—I, K, VI^{۲۱}
 26 IV, VI—بدشت 27 I—б. оп. 28 I, K, IV, VI, T—доб.:

بشد دخت ترش تا بدان مرغزار * ابا دختران و [با—I] می و می گسار

- 2270 تو¹ گفستی سخن باش و² پاسخ شنو
 ننگه کرد جوشن گذاری خدنگ
 بززد بر میان سوار دلیر
 مقاتوره چون جنگ را⁸ برنشست
 بروی اندر آمد دو دیده پر آب
 بغاقان چنین گفت¹³ کای¹⁴ کامجوی¹⁵
- 2275 بدو گفت خاقان که بهتر¹⁸ ببین
 بدو گفت بهرام کای برمنش²⁰
 تن دشمن تو چنین خفته باد
 سواری²² فرستاد خاقان دلیر²³
 ورا بسته و کشته دیدند خوار²⁵
- 2280 بخندید خاقان بدل در نهان
 پر اندیشه بد²⁷ تا بایوان رسید
 سلج²⁹ و درم خواست و³⁰ اسپ³¹ رهی
 ز دینار وز³³ گوهر شاهوار
 فرستاده از پیش خاقان ببرد

موم رنگ-P⁵ و-I, K, IV, VI, оп. ⁴ بدی-IV³ و-IV, VI, K² باز-چو-IV, VI¹
 I-⁹ خنگ-I⁸ شد از رزم و از کین مقاتوره سپر-VI⁷ پیکار-IV⁶ موم و سنگ-C
 I, IV-¹² بدش-VI¹¹ در-IV¹⁰ باورخ-VI¹² بَاوْرُغْ

چو خسته شد از تیر بر زمین بماند * زنده زدو[همان-K برد-IV] اسپ جنگی براند
 کان-I¹⁴ فرکض جوپین و جاء الخاقان و أعلمه...B¹³ K-доб. этот б. после б. 2273 текста.
 VI-¹⁸ ارام جوی-VI¹⁷ از-I, K¹⁶ نامجوی-IV, VI¹⁵ جنگجوی-K¹⁵ پس-VI¹⁵ کین-K
 سواران-VI²² زمین-VI²¹ بدکنش-VI²⁰ که وی-VI¹⁹ که او-I, K, IV, T¹⁹ نیکو
 ورا مرده دیدند بر اسپ خوار-VI²⁵ (I-без рифмы). نامداز دلیر-I, IV²⁴ چو شیر-IV²³
 оп. و-VI³⁰ سلاح-IV²⁹ زایوان-IV, VI²⁸ شد-I, K, IV, VI, T²⁷ دلیر-K²⁶
 از-K, VI³³ برده و-VI³² تاج با-K زیور و-I, IV³² оп. و-IV

بدو داد و گفتم که این^۱ یادگار
مقاتوره از پیش خاقان بررفت

۴۰

سپیده ز کوه سیه بر دمید
بیامد یکی تیغ توری^۶ بچنگ
یکی^۷ جوشن خسرو آرای خواست
بران شج^۸ بی آب نهد چنگ^۹
برفتند ترکان^۹ خسرو پرست
کرا پیشتر خواهد آمد زمان^{۱۳}
ز هامون با بر اندر آورد گرد
که اکنون ز مردی چه داری بیاد
وگر شیردل ترک خاقان پرست
کجا پی تو افکنده ای این سخن^{۱۷}
دو زاغ که از راه بر نهاد
چو شد غرق پیکانش^{۱۸} بگشاد شست^{۱۹}
نسفت آهن از آهن آبدار
که تا شد^{۲۲} مقاتوره از رزم^{۲۳} سپر
خروشید و بر گشت زان رزمگاه
نکستی مرا سوی خرگه مپوی

چو شب^۴ دامن تیره اندر^۵ کشید
مقاتوره پوشید خفتان جنگ
چو بهرام بشنید بالای خواست 2255
گزیدند جایی که هرگز پلنگ
چو خاقان شنید این سخن بر نشست
بدان^{۱۰} کار تا زمین^{۱۱} دو شیر دمان^{۱۲}
مقاتوره چون شد بدشت نبرد
به بهرام گوردنکشی آواز داد 2260
تو تازی^{۱۴} بدین^{۱۵} جنگ بر^{۱۶} پیشدست
بدو گفت بهرام پیشی تو کن
مقاتوره کرد از جهادار یاد
زه و تیر بگرفت شادان بدست
بزد بر کمر بند^{۲۰} مرد^{۲۱} سوار 2265
زمانی همی بود بهرام دیو
مقاتوره پنداشت که شد تپاه
بدو گفت بهرام کای جنگجوی^{۲۴}

شب بر—VI-^۵ خور—VI-^۴ خرامید—VI-^۳ بیبا—VI-^۲ گفت این ترا—I, K, IV, VI, P-^۱
بدان دشت [و. IV, C-^{دوب.}] هامون—I, IV, VI, C-^۸ همان—I, K, IV, VI, T-^۷ هندی—VI-^۶
بر سر آید زیان—VI-^{۱۳} زبان—VI-^{۱۲} زان—K-^{۱۱} بران—K-^{۱۰} گردان—VI-^۹ نرفتی بچنگ
جنگ—VI-^{۱۶} جنگ را—I, IV, C-^{۱۶} بدان—IV-^{۱۵} باشی—K, VI-^{۱۵} خواهی—I, IV, T-^{۱۴}
که کینه تو افکندی از—I; (метр нарушен); کزین سخنها فگندی بمن—L-^{۱۷} جنگ شد—P-^{۱۷} من
(без рифмы) دست—I, K, VI-^{۱۹} ناگاه—VI-^{۱۸} که این پی تو افکندی اندر سخن—K, VI, P-^{۱۸} بن سخن
جنگ—I, K, IV, T-^{۲۳} گردد—K-^{۲۱} باشد—L, I-^{۲۲} کمرگاه—I, K, IV, VI, T-^{۲۳}
رزمجوی—I, T-^{۲۴}

- بدو گفت بهرام کاکنون پگاه¹ 2235
 مغند³ و برو هیچ مگشای چشم⁴
 گذشت آن شب و بامداد پگاه
 جهاندار¹¹ خاقان بدو ننگرید
 ز خاقان مقتادوره آمد بخشیم
 بخاقان چنین گفت کای نامدار
 هم‌اندا که این مه‌تر پارسی
 بکوشد همی تا به پیچی ز داد
 2240 بدو گفت بهرام کای جنگجوی¹²
 چو خاقان برد راه¹⁵ و¹⁶ فرمان من
 نمازم که آیی تو هر بامداد
 بران نه که هستی تو سپه‌سوار²⁰
 2245 نیرزد که هر بامداد²¹ پگاه
 مقتادوره بشنید گفتار اوی
 بخشیم و بتندی²³ بیازید چنگ
 بهرام²⁵ گفت این نشان منست
 چو فردا بیایی بدین بارگاه²⁷
 2250 چو بشنید بهرام شد تیزچنگ

پاسخش— I, K, IV, VI, T—⁵ چهار— I—⁴ مجنب— VI—³ نزدیک شاه— VI—² براه— VI—¹
 * سخن هر چه گوید ازو نشنوند
 K—¹³ شیرخوی— VI—¹² جهان‌دیده— IV—¹¹ دینار خواه— I, K, IV, P—¹⁰ چو آمد— IV, VI—⁹
 P—¹⁶ و—¹⁵ K, IV—¹⁴ ندیدی تو مردان با آبروی— VI—¹⁴ چرا خیره— IV—¹³ ترا تیره
 و إن كنت في قوة ثلاثمائة فارس— هزار—²⁰ B—¹⁹ VI—¹⁸ ب. op. رنج—¹⁷ VI—¹⁶ ب. op.
 VI—²⁴ بتیزی— VI—²³ پر درد و پر آب روی— IV—²² بازار— I, VI—²¹ I, K—²⁰ بامدادی—
 I, Rزمگاه—²⁸ L—²⁷ (без рифмы). تیزجای—²⁶ VI—²⁵ بدو داد و—²⁴ VI—²³ یکی تیر پولادپیکان
 VI—²² بیارید یک چوبه تیر خدنگ—²¹ K—²⁰ بیامد یکی تیغ هندی بچنگ—¹⁹ L, P—¹⁸ اورا—
 ز ترکش بر آورد تیر خدنگ

2200 گـر ایدونك اذـدر¹ پـذیرى مـرا
 بدین مرز بـی یار² یار توام³
 و گـر هـیـچ رنـج⁵ آیدت بـگـنـرم
 گـر ایدونك باشى تو همداستان⁶
 بدو گفـت خـاقـان كـه اى سـرفـراز
 بدارم ترا همچو پیـونـد خـویـش
 هـمـه بـوم بـا مـن بـدین یـاورنـد
 تـرا بـر سـرـان سـرفـرازى دهم
 2205 بدین¹¹ نـیـز بـهـرام سـوگـند خـواست
 بدو گفـت خـاقـان بـه بـرتر خـداى
 كـه تـازنـده ام و یـژ¹⁴ یـار تـوام
 از ان پس دو¹⁷ ایوان بـیـاراستـند
 پـرسـتـنـده و¹⁹ پـوشـش و خـوردنى
 2210 ز سـیـمـین و زـرین²⁰ كـه آید بـكار
 فرستاد خـاقـان²² بـنـزدیک اوى
 بـچـوگـان و مـجـلس²³ بـدشـت²⁴ شـكار
 بـرین كـونـه بر بود²⁵ خـاقـان چـین
 یـكـى نـامـبـردار بـد²⁷ یار اوى
 2215 ازو مـه بـگـوهر²⁸ مـقـالـوره²⁹ نـام
 بـشـبـگـیر نـزدیک خـاقـان شـدى

6 Б- زنك- I⁵ غمگسارم تویی- I⁴ یارم تویی- I³ با ارز- K, T² ایدر- T¹
 9 VI- بل همچو- IV برسان- K⁸ سوی هندوستان- I, K, IV, VI, T⁷ و إن لم تقبلنی
 نیز- K¹⁴ و K, T, P- доб.¹³ روان- L¹² برین- I, IV¹¹ کهترند و- IV¹⁰ پیوند
 ببردند از- K¹⁹ گوهران- IV¹⁸ در(؟)- I¹⁷ دوستدار- IV, VI¹⁶ همان چاکر و- IV¹⁵
 24 IV- بخوان و مجلس- K²³ بسیار- K²² نامدار- I²¹ ز زرین و سیمین- IV, T²⁰
 یکی با گهر بد- K²⁸ نامداری که بد- I, IV, VI, T²⁷ کرد- IV²⁶ می بود- K, IV²⁵ و
 «Ахбар ат-тивал» (مغاتوره- B مغانقره- VI مغاتوره- IV مغاتوره- K مغاتوره- L²⁹
 Bal'ami- (پیغو- I و T.

وی اذدر شتاب و من اذدر درنگ
 روان تو دارنده روشن کناد
 همی خواهم از کردگار جهان²
 که یکسر بپوشد گناه مرا⁴

ز کردارها تا چه آید بچنگ
 خرد پیشی جان تو جوشن کناد¹
 ز روزی ده آشکار و نهان³
 درخشان کند تیره گاه⁵ مرا⁶

۳۹

2185 کنون داستانهای دیرینه گوی
 که چون او سوی شهر⁷ ترکان رسید
 ز گردان¹⁰ بیدار دل ده هزار
 پسر با برادرش پیش¹² اذرون
 چو آمد بر تخت خاقان فراز
 چو خاقان ورا دید بر پای جست
 2190 بپرسید بسمارش از رنج راه
 هم ایزدگشسپ و یلان سینه را
 چو بهرام بر تخت سیمین²⁰ نشست
 بدو گفت کای مهتر بافرین
 2195 تو²³ دانی که از شهریار جهان
 بر آساید از گنج²⁵ و بگزایدش²⁶

سخنهای بهرام چو بینه گوی
 بنزد دلیر⁸ و بزرگان⁹ رسید
 پذیره شدنش گزیده¹¹ سوار
 ابا هر یکی موبدی رهنمون
 برو آفرین کرد و بردش نه از
 بموسید و¹³ دسترد¹⁴ رویش بدست¹⁵
 ز کار¹⁶ و ز پیکار شاه و¹⁷ سپاه
 بپرسید و¹⁸ خرد برزینه را¹⁹
 گرفت آن زمان²¹ دست خاقان بدست
 سپه دار ترکان و سالار چین²²
 نباشد²⁴ کسی ایمن اذدر نهان
 تن²⁷ آسان کند²⁸ رنج بفرزایدش

از داور کردگار-IV, T از دادگر کردگار-I, K, VI 2 I, K, VI 2182 стоит после 6. 2184. 1 IV-6.
 ترا- VI, T ورا- I, K, IV 4 I, K, IV 4 ز دارنده چرخ و هم روزگار- K پاك پروردگار- I, IV, VI, T 3 I, IV, VI, T
 K-دوب: ویملاً نورا علیک الظلام- B ترا- VI, T ورا- I, K, IV 6 I, K, IV, VI, C ماه- 5 I, K, IV, VI, C
 بمینه روانشی پر از نور باد * همه ساله جانشی ز بد دور باد
 11 VI- ترکان- IV 10 بجای دلیران و شیران- K 9 سران- T دبیر- VI 8 شاه- VI 7
 بپرسید و- I 15 بسپرد- IV 14 بپرسید- VI 13 برادر پیشی- I, K, VI 12 ز گردان
 و- IV 18 و کار- VI 17 رزم- VI رنج- K, T جنگ- I, IV 16 بمسود دستش بدست
 VI 22 آنگهی- I, VI 21 زرین- K, VI 20 گردان بی کینه را- VI و از کار دیرینه را- K 19
 چو- K 27 و فرسایدش- VI 26 رنج- I, K, IV, VI 25 نخسپد- VI 24 که- K 23 زمین
 28 I, K, IV, VI- زید

2165 به پیمان که خواند¹ بران² آفرین
 که کوشد که آباد دارد زمین³
 گر ایونک زین سان بود پادشا
 به از دانشومند نا پارسا⁴

۳۸

2170 مرا سال بگذشت بر⁵ شست و پنج
 مگر بهره بر⁷ گیرم از پند خویش
 مرا بود نویت برفت آن جوان
 شتابم همی تا مگر یابمش
 که نویت مرا بود بی کام من
 ز بنها تو بودی مرا دستگیر
 مگر هم رهان جوان یافتی
 جوانرا چو شد سال بر سی و هفت
 همی بود همواره با من درشت
 برفت و غم و رنجش¹⁵ ایدر بماند¹⁶
 کنون او سوی روشنایی رسید
 بر آمد چنین روزگار¹⁸ دراز
 همانا مرا چشم دارد همی
 ورا سال سی بد مرا شست و هفت²⁰ 2180

نه نیکو بود گر بیازم بگنج⁶
 بر اندیشم از مرگ فرزند خویش
 ز دردش منم⁸ چون تن⁹ بی روان
 چو یابم به بیخاره بشتابمش¹⁰
 چرا رفتی و بدردی آرام من
 چرا¹¹ چاره¹² جستی ز همراه پیر
 که از پیش من تیز¹³ بشتافتی¹⁴
 نه بر آرزو یافت گیتی برفت
 بر آشفت و یکباره بنمود پشت
 دل و دیده من بخون در¹⁷ نشاند
 پدررا همی جای خواهد گزید
 کزان هم رهان کس نگشتند باز
 ز دی¹⁹ آمدن چشم دارد همی
 نرسید²¹ زین پیر و²² تنها²³ برفت²⁴

¹ Л— خواهد ² K, T— پرو ³ بدان— IV ⁴ VI— б. оп. ⁵ VI— б. оп.; K— доб.:

کنون بشنو ای مرد با داد و دین * که چون دل نداری ز دشمن بکین
 بهره⁷— K ⁶ Б— все 18 бб. этой главы переведены стихами очень близко к оригиналу. ⁵ VI— از
 راه— I, K, IV, VI ¹² همی— I, IV ¹¹ بستایمش— K, P ¹⁰ تنی— I, K ⁹ کنون مانده ام— K ⁸
 درد و رنجش بماند— IV ¹⁶ دردش— K ¹⁵ از من چنین روی بر تافتی— VI ¹⁴ نیز— I ¹³
 مرا شصت و پنج و ورا سی— T هشت— VI ²⁰ بدیر— VI ¹⁹ روزگاری— I, K ¹⁸ بر— VI ¹⁷
 مرا جام او بود— VI ²⁴ از من به تنها— K ²³ و— IV ²² بترسید— Л ²¹ و هفت
 Б— передает этот б. следующими двумя бб.: ²⁰ و— IV ²² بترسید— Л ²¹ و هفت

ثلاثین عايش و سبع سنین * و خمس و ستون عمری الحزین
 و ما سال، حین مزی وحده * عن الشیخ ما خطبه بعده

- 2150 دگر کَششوری را بگرددوی داد
 ببالوی داد آن زمان شهر¹ چاچ
 کلید در گنجها بر شمرد
 بفرمود تا هرک مهتر بدند⁴
 بگپیتی روزده بود⁶ کام او
 2155 ز لشکر هرانکسی که هنگام کار
 همی¹⁰ خلعت خسروی دادشان
 همی گشت گویدا منادی گری
 که ای زیردستان شاه جهان¹¹
 مچوید کین و مریزید خون
 2160 گر¹⁵ از زیردستان بنالد کسی
 نیابد ستمگاره جز دار جای
 همه پادشاهند¹⁸ بر گنج خویش
 خورید و دهید آنک²⁰ دارید چیز²¹
 چو باید²⁴ خورش بامداد پگگاه

1 VI—ملك 2 Б—б. не переведен. 3 Л, IV—تخاره K, VI—تخاران 4 I—شوند IV, VI,
 روانه بدی—K⁶ شونند—T; (без рифмы и метра) بود—VI کهتر بدند—K روند—I⁵ I, IV بوند—T
 بماندند—I, IV⁹ و فوض الیه دواوین المملكة التي دُونها انوشروان—B⁸ بدی—K⁷
 زمین—I, K, IV¹¹ همه—I, K, IV, VI¹⁰ بمانیده بد رنج در کارزار—VI مانیده در کارزار
 K—б. оп.¹⁴ کین را بید—VI¹³ K—доб. 66. 2149—2152 текста. I, K, IV—آفرین¹²
 بر دارد—IV گرد آید—K¹⁹ پادشاهید—I, IV, VI, T¹⁸ یابد—VI¹⁷ ور—IV¹⁶ چو—K¹⁵
 کسی کو [گر—IV—] I, IV²³ هران—K²² (без рифмы). نیز—K²¹ آنچه—IV, VI—آنچ—K²⁰
 I, IV—доб.: ندارد ز هم پوشش و خورد نیز—VI ندارد بخواهید نیز
 بهر شارستان در یکی گنج ماست * ز رنج نیاکان گر از رنج ماست
 بگنجور گفتم تا هر که چیز * ندارد دهد پوشش و خورد نیز
 K—доб.:²⁶ می ستاند—K, T²⁵ چو یابد—IV, VI نیابد—K, T²⁴
 بگنجور فرمود تا هر که چیز * ندارد دهد پوشش و خورد نیز

همی گشت بر گرد آذر¹ نژند²
 چو نزدیک شد روزگار سده
 سخن هرچ پیشی ران گفته بود
 ز دینار و ز گوهر شاهوار
 نمازد اندران بوم و بر کس دژ
 که بر دارد⁸ از روز شادیش بهر
 کسی خاک او را ندانست ارز
 بسی روزگار اندران برده بود
 همان تخت زرین¹¹ به پیراستند
 جهاندار پیروز¹³ یزدان پرست
 همان راه بر موبد تیروز¹⁴
 برسوم¹⁵ بزرگان و فرخ مهران¹⁶
 جهان دیده و راد و فرخنده رای
 بفرمود تا نو کند رسم و داد
 دبیری¹⁹ جهان دیده و²⁰ خوب چهر
 به غشاید دارابگرد و صطرخ²⁴
 یکی در کف رام برزین نهاد
 پرستنده و خلعت او را سپرد²⁶
 بفرمود بگردن برسوم کپان²⁷

دو هفته همی خواند آستا و زند
 به ششم پیامد ز آتش کده
 با آتش بداد آنچ پذیرفته³ بود
 ز زرین و سیمین⁴ گوهر نگار
 2135 بدرویشی به غشاید گنج⁵ درم
 وز آنجا ایگه شد بانیدی⁶ شهر⁷
 کجا⁹ کشور شورستان بود مرز
 بایوان که نوشین روان کرده بود
 گرانمایه کاخی¹⁰ پیراستند
 2140 پیامد بتخت پدر¹² بر نشست
 بفرمود تا پیش او شد دبیر
 نوشتند منشور ایرانیان
 بدان¹⁷ کار بندوی بد کدخدای¹⁸
 خراسان سراسر بگستهم داد
 2145 بهر کار دستور بد برزمهر
 چو²¹ بر کام او گشت²² گردنده چرخ²³
 بمنشور بر مهر زرین نهاد
 بفرمود تا زند²⁵ شاپور برد
 دگر مهر خسرو سوی اندیان

ز سیمین و زرین و -K⁴ آن کجا رفته -K³ بلند -IV² آتش -I, K, IV, VI¹
 بودیش -VI⁸ برابر بشهر -IV⁷ از آنجا شد آنگه بدیوان -K⁶ گنجی -I, K, IV⁵
 می بود -K¹³ نیا -I, K, IV, VI¹² اورا -VI¹¹ جای -IV¹⁰ که از -K⁹ که آن -I, IV, VI⁹
 بدین -VI¹⁶ بران -I, IV¹⁷ فر کپان -K, VI¹⁶ برای -I, K, IV, VI¹⁵ دستگیر -I, IV¹⁴
 دید -I²² که -K, VI²¹ جهان دیده -I, K, IV, VI²⁰ دبیر -I, K, VI¹⁹ رهنمای -VI¹⁸
 :K²⁶ -دوب: K²⁶ پیش -K²⁵ سوی -I, IV, VI²⁵ (K - без рифмы).²⁴ دهر -VI²³
 چو این کرده شد شهریار جهان * نگه کرد سوی کپان و مهران
 27 K - 66. 2149-2152 стоят после б. 2158 текста.

2115 نیماطوسی گفت ای جهان‌نیده¹ شاه تو بس کن بدین نسیاکان خویش برین⁴ گونه⁵ چون شد سخنها⁶ دراز خردمندی از مست² رومی مغواه خردمندی مردم نگردد ز کیش³ بلشکرگه آمد نیماطوسی باز

۳۷

2120 به‌خزاد به‌رزین به‌فرمود شاه همه لشکر رومیان عرض کن درم‌شان¹² بده رومیانرا ز گنج کسی کو به‌خلعت سزاوار بود به‌فرمود تا خلعت آراستند نیماطوسی را داد چندان گهر کز اندازه هدیه برتر گذاشت¹⁵ هر آن شهر کز روم بستند به‌داد 2125 نیماطوسی را داد و بنوشته عهد برفتند پس رومیان سوی روم دگر هفته بر داشت با²⁰ ده سوار ز لشکرگه آمد بآذرگشسپ پیاده همی رفت و²² دیده پر آب چو از در بنزدیک آتشی رسید 2130

که رو⁷ عرض‌گه⁸ ساز⁹ و دیوان بخواه¹⁰ هرانکس که هستند نو گر¹¹ کهن ب‌دادن نماید که به‌بینند رنج کجا روز جنگ از در کار بود ز در اسپ پرمایگان خواستند¹³ چه اسپ و پرستار و¹⁴ زین کمر سرش را¹⁶ ز پرمایگان بر فراشت¹⁷ چه هرمنز چه کسری فرخ نژاد بر آن جام حنظل پراگند شهید ب‌دان¹⁸ م‌رز آ‌داد و آ‌داد بوم¹⁹ که بودند به‌ینا دل و نام‌دار بگنبد نگه کرد و بگذاشت اسپ²¹ بزردی دو رخساره چون آفتاب شد از آب دی‌ده رخشی ناپدید

نیماطوسی دل کرد از م‌هر گرم * کجا داشت از روی خواه‌رش ش‌رم
 بی‌امد بنزدیک خسرو چو گرد * دل شاه خوشی کرد زان گفت سرد
¹ I, VI, جهاندار K-خردمند-IV سرافراز-² II-³ I, VI-б. оп. ⁴ I, IV,
 که I-⁵ که جای عرض-IV ⁶ کجا-⁷ K ⁸ I, IV, VI, سخنشان-⁹ I-¹⁰ باره-¹¹ بدین-¹² VI-
 دو بهره-¹³ VI-¹⁴ دو دیوان-¹⁵ I, K, IV-¹⁶ یا-¹⁷ I, K, IV, VI-¹⁸ سپاه (؟)-¹⁹ I-²⁰ جای عرض خواه
 گذشت I-²¹ همان جوشن و خود و-²² IV-²³ T-²⁴ K-далее бб. 2121-2126 текста. ²⁵ I, IV-²⁶ VI-²⁷ I, IV-б. оп. ²⁸ I, IV-²⁹ VI-³⁰ I, IV, VI-³¹ I-³² I, IV, VI-³³ I-³⁴ I, IV, VI-³⁵ I, IV, VI-³⁶ I, IV, VI-³⁷ I, IV, VI-³⁸ I, IV, VI-³⁹ I, IV, VI-⁴⁰ I, IV, VI-⁴¹ I, IV, VI-⁴² I, IV, VI-⁴³ I, IV, VI-⁴⁴ I, IV, VI-⁴⁵ I, IV, VI-⁴⁶ I, IV, VI-⁴⁷ I, IV, VI-⁴⁸ I, IV, VI-⁴⁹ I, IV, VI-⁵⁰ I, IV, VI-⁵¹ I, IV, VI-⁵² I, IV, VI-⁵³ I, IV, VI-⁵⁴ I, IV, VI-⁵⁵ I, IV, VI-⁵⁶ I, IV, VI-⁵⁷ I, IV, VI-⁵⁸ I, IV, VI-⁵⁹ I, IV, VI-⁶⁰ I, IV, VI-⁶¹ I, IV, VI-⁶² I, IV, VI-⁶³ I, IV, VI-⁶⁴ I, IV, VI-⁶⁵ I, IV, VI-⁶⁶ I, IV, VI-⁶⁷ I, IV, VI-⁶⁸ I, IV, VI-⁶⁹ I, IV, VI-⁷⁰ I, IV, VI-⁷¹ I, IV, VI-⁷² I, IV, VI-⁷³ I, IV, VI-⁷⁴ I, IV, VI-⁷⁵ I, IV, VI-⁷⁶ I, IV, VI-⁷⁷ I, IV, VI-⁷⁸ I, IV, VI-⁷⁹ I, IV, VI-⁸⁰ I, IV, VI-⁸¹ I, IV, VI-⁸² I, IV, VI-⁸³ I, IV, VI-⁸⁴ I, IV, VI-⁸⁵ I, IV, VI-⁸⁶ I, IV, VI-⁸⁷ I, IV, VI-⁸⁸ I, IV, VI-⁸⁹ I, IV, VI-⁹⁰ I, IV, VI-⁹¹ I, IV, VI-⁹² I, IV, VI-⁹³ I, IV, VI-⁹⁴ I, IV, VI-⁹⁵ I, IV, VI-⁹⁶ I, IV, VI-⁹⁷ I, IV, VI-⁹⁸ I, IV, VI-⁹⁹ I, IV, VI-¹⁰⁰ I, IV, VI-¹⁰¹ I, IV, VI-¹⁰² I, IV, VI-¹⁰³ I, IV, VI-¹⁰⁴ I, IV, VI-¹⁰⁵ I, IV, VI-¹⁰⁶ I, IV, VI-¹⁰⁷ I, IV, VI-¹⁰⁸ I, IV, VI-¹⁰⁹ I, IV, VI-¹¹⁰ I, IV, VI-¹¹¹ I, IV, VI-¹¹² I, IV, VI-¹¹³ I, IV, VI-¹¹⁴ I, IV, VI-¹¹⁵ I, IV, VI-¹¹⁶ I, IV, VI-¹¹⁷ I, IV, VI-¹¹⁸ I, IV, VI-¹¹⁹ I, IV, VI-¹²⁰ I, IV, VI-¹²¹ I, IV, VI-¹²² I, IV, VI-¹²³ I, IV, VI-¹²⁴ I, IV, VI-¹²⁵ I, IV, VI-¹²⁶ I, IV, VI-¹²⁷ I, IV, VI-¹²⁸ I, IV, VI-¹²⁹ I, IV, VI-¹³⁰ I, IV, VI-¹³¹ I, IV, VI-¹³² I, IV, VI-¹³³ I, IV, VI-¹³⁴ I, IV, VI-¹³⁵ I, IV, VI-¹³⁶ I, IV, VI-¹³⁷ I, IV, VI-¹³⁸ I, IV, VI-¹³⁹ I, IV, VI-¹⁴⁰ I, IV, VI-¹⁴¹ I, IV, VI-¹⁴² I, IV, VI-¹⁴³ I, IV, VI-¹⁴⁴ I, IV, VI-¹⁴⁵ I, IV, VI-¹⁴⁶ I, IV, VI-¹⁴⁷ I, IV, VI-¹⁴⁸ I, IV, VI-¹⁴⁹ I, IV, VI-¹⁵⁰ I, IV, VI-¹⁵¹ I, IV, VI-¹⁵² I, IV, VI-¹⁵³ I, IV, VI-¹⁵⁴ I, IV, VI-¹⁵⁵ I, IV, VI-¹⁵⁶ I, IV, VI-¹⁵⁷ I, IV, VI-¹⁵⁸ I, IV, VI-¹⁵⁹ I, IV, VI-¹⁶⁰ I, IV, VI-¹⁶¹ I, IV, VI-¹⁶² I, IV, VI-¹⁶³ I, IV, VI-¹⁶⁴ I, IV, VI-¹⁶⁵ I, IV, VI-¹⁶⁶ I, IV, VI-¹⁶⁷ I, IV, VI-¹⁶⁸ I, IV, VI-¹⁶⁹ I, IV, VI-¹⁷⁰ I, IV, VI-¹⁷¹ I, IV, VI-¹⁷² I, IV, VI-¹⁷³ I, IV, VI-¹⁷⁴ I, IV, VI-¹⁷⁵ I, IV, VI-¹⁷⁶ I, IV, VI-¹⁷⁷ I, IV, VI-¹⁷⁸ I, IV, VI-¹⁷⁹ I, IV, VI-¹⁸⁰ I, IV, VI-¹⁸¹ I, IV, VI-¹⁸² I, IV, VI-¹⁸³ I, IV, VI-¹⁸⁴ I, IV, VI-¹⁸⁵ I, IV, VI-¹⁸⁶ I, IV, VI-¹⁸⁷ I, IV, VI-¹⁸⁸ I, IV, VI-¹⁸⁹ I, IV, VI-¹⁹⁰ I, IV, VI-¹⁹¹ I, IV, VI-¹⁹² I, IV, VI-¹⁹³ I, IV, VI-¹⁹⁴ I, IV, VI-¹⁹⁵ I, IV, VI-¹⁹⁶ I, IV, VI-¹⁹⁷ I, IV, VI-¹⁹⁸ I, IV, VI-¹⁹⁹ I, IV, VI-²⁰⁰ I, IV, VI-²⁰¹ I, IV, VI-²⁰² I, IV, VI-²⁰³ I, IV, VI-²⁰⁴ I, IV, VI-²⁰⁵ I, IV, VI-²⁰⁶ I, IV, VI-²⁰⁷ I, IV, VI-²⁰⁸ I, IV, VI-²⁰⁹ I, IV, VI-²¹⁰ I, IV, VI-²¹¹ I, IV, VI-²¹² I, IV, VI-²¹³ I, IV, VI-²¹⁴ I, IV, VI-²¹⁵ I, IV, VI-²¹⁶ I, IV, VI-²¹⁷ I, IV, VI-²¹⁸ I, IV, VI-²¹⁹ I, IV, VI-²²⁰ I, IV, VI-²²¹ I, IV, VI-²²² I, IV, VI-²²³ I, IV, VI-²²⁴ I, IV, VI-²²⁵ I, IV, VI-²²⁶ I, IV, VI-²²⁷ I, IV, VI-²²⁸ I, IV, VI-²²⁹ I, IV, VI-²³⁰ I, IV, VI-²³¹ I, IV, VI-²³² I, IV, VI-²³³ I, IV, VI-²³⁴ I, IV, VI-²³⁵ I, IV, VI-²³⁶ I, IV, VI-²³⁷ I, IV, VI-²³⁸ I, IV, VI-²³⁹ I, IV, VI-²⁴⁰ I, IV, VI-²⁴¹ I, IV, VI-²⁴² I, IV, VI-²⁴³ I, IV, VI-²⁴⁴ I, IV, VI-²⁴⁵ I, IV, VI-²⁴⁶ I, IV, VI-²⁴⁷ I, IV, VI-²⁴⁸ I, IV, VI-²⁴⁹ I, IV, VI-²⁵⁰ I, IV, VI-²⁵¹ I, IV, VI-²⁵² I, IV, VI-²⁵³ I, IV, VI-²⁵⁴ I, IV, VI-²⁵⁵ I, IV, VI-²⁵⁶ I, IV, VI-²⁵⁷ I, IV, VI-²⁵⁸ I, IV, VI-²⁵⁹ I, IV, VI-²⁶⁰ I, IV, VI-²⁶¹ I, IV, VI-²⁶² I, IV, VI-²⁶³ I, IV, VI-²⁶⁴ I, IV, VI-²⁶⁵ I, IV, VI-²⁶⁶ I, IV, VI-²⁶⁷ I, IV, VI-²⁶⁸ I, IV, VI-²⁶⁹ I, IV, VI-²⁷⁰ I, IV, VI-²⁷¹ I, IV, VI-²⁷² I, IV, VI-²⁷³ I, IV, VI-²⁷⁴ I, IV, VI-²⁷⁵ I, IV, VI-²⁷⁶ I, IV, VI-²⁷⁷ I, IV, VI-²⁷⁸ I, IV, VI-²⁷⁹ I, IV, VI-²⁸⁰ I, IV, VI-²⁸¹ I, IV, VI-²⁸² I, IV, VI-²⁸³ I, IV, VI-²⁸⁴ I, IV, VI-²⁸⁵ I, IV, VI-²⁸⁶ I, IV, VI-²⁸⁷ I, IV, VI-²⁸⁸ I, IV, VI-²⁸⁹ I, IV, VI-²⁹⁰ I, IV, VI-²⁹¹ I, IV, VI-²⁹² I, IV, VI-²⁹³ I, IV, VI-²⁹⁴ I, IV, VI-²⁹⁵ I, IV, VI-²⁹⁶ I, IV, VI-²⁹⁷ I, IV, VI-²⁹⁸ I, IV, VI-²⁹⁹ I, IV, VI-³⁰⁰ I, IV, VI-³⁰¹ I, IV, VI-³⁰² I, IV, VI-³⁰³ I, IV, VI-³⁰⁴ I, IV, VI-³⁰⁵ I, IV, VI-³⁰⁶ I, IV, VI-³⁰⁷ I, IV, VI-³⁰⁸ I, IV, VI-³⁰⁹ I, IV, VI-³¹⁰ I, IV, VI-³¹¹ I, IV, VI-³¹² I, IV, VI-³¹³ I, IV, VI-³¹⁴ I, IV, VI-³¹⁵ I, IV, VI-³¹⁶ I, IV, VI-³¹⁷ I, IV, VI-³¹⁸ I, IV, VI-³¹⁹ I, IV, VI-³²⁰ I, IV, VI-³²¹ I, IV, VI-³²² I, IV, VI-³²³ I, IV, VI-³²⁴ I, IV, VI-³²⁵ I, IV, VI-³²⁶ I, IV, VI-³²⁷ I, IV, VI-³²⁸ I, IV, VI-³²⁹ I, IV, VI-³³⁰ I, IV, VI-³³¹ I, IV, VI-³³² I, IV, VI-³³³ I, IV, VI-³³⁴ I, IV, VI-³³⁵ I, IV, VI-³³⁶ I, IV, VI-³³⁷ I, IV, VI-³³⁸ I, IV, VI-³³⁹ I, IV, VI-³⁴⁰ I, IV, VI-³⁴¹ I, IV, VI-³⁴² I, IV, VI-³⁴³ I, IV, VI-³⁴⁴ I, IV, VI-³⁴⁵ I, IV, VI-³⁴⁶ I, IV, VI-³⁴⁷ I, IV, VI-³⁴⁸ I, IV, VI-³⁴⁹ I, IV, VI-³⁵⁰ I, IV, VI-³⁵¹ I, IV, VI-³⁵² I, IV, VI-³⁵³ I, IV, VI-³⁵⁴ I, IV, VI-³⁵⁵ I, IV, VI-³⁵⁶ I, IV, VI-³⁵⁷ I, IV, VI-³⁵⁸ I, IV, VI-³⁵⁹ I, IV, VI-³⁶⁰ I, IV, VI-³⁶¹ I, IV, VI-³⁶² I, IV, VI-³⁶³ I, IV, VI-³⁶⁴ I, IV, VI-³⁶⁵ I, IV, VI-³⁶⁶ I, IV, VI-³⁶⁷ I, IV, VI-³⁶⁸ I, IV, VI-³⁶⁹ I, IV, VI-³⁷⁰ I, IV, VI-³⁷¹ I, IV, VI-³⁷² I, IV, VI-³⁷³ I, IV, VI-³⁷⁴ I, IV, VI-³⁷⁵ I, IV, VI-³⁷⁶ I, IV, VI-³⁷⁷ I, IV, VI-³⁷⁸ I, IV, VI-³⁷⁹ I, IV, VI-³⁸⁰ I, IV, VI-³⁸¹ I, IV, VI-³⁸² I, IV, VI-³⁸³ I, IV, VI-³⁸⁴ I, IV, VI-³⁸⁵ I, IV, VI-³⁸⁶ I, IV, VI-³⁸⁷ I, IV, VI-³⁸⁸ I, IV, VI-³⁸⁹ I, IV, VI-³⁹⁰ I, IV, VI-³⁹¹ I, IV, VI-³⁹² I, IV, VI-³⁹³ I, IV, VI-³⁹⁴ I, IV, VI-³⁹⁵ I, IV, VI-³⁹⁶ I, IV, VI-³⁹⁷ I, IV, VI-³⁹⁸ I, IV, VI-³⁹⁹ I, IV, VI-⁴⁰⁰ I, IV, VI-⁴⁰¹ I, IV, VI-⁴⁰² I, IV, VI-⁴⁰³ I, IV, VI-⁴⁰⁴ I, IV, VI-⁴⁰⁵ I, IV, VI-⁴⁰⁶ I, IV, VI-⁴⁰⁷ I, IV, VI-⁴⁰⁸ I, IV, VI-⁴⁰⁹ I, IV, VI-⁴¹⁰ I, IV, VI-⁴¹¹ I, IV, VI-⁴¹² I, IV, VI-⁴¹³ I, IV, VI-⁴¹⁴ I, IV, VI-⁴¹⁵ I, IV, VI-⁴¹⁶ I, IV, VI-⁴¹⁷ I, IV, VI-⁴¹⁸ I, IV, VI-⁴¹⁹ I, IV, VI-⁴²⁰ I, IV, VI-⁴²¹ I, IV, VI-⁴²² I, IV, VI-⁴²³ I, IV, VI-⁴²⁴ I, IV, VI-⁴²⁵ I, IV, VI-⁴²⁶ I, IV, VI-⁴²⁷ I, IV, VI-⁴²⁸ I, IV, VI-⁴²⁹ I, IV, VI-⁴³⁰ I, IV, VI-⁴³¹ I, IV, VI-⁴³² I, IV, VI-⁴³³ I, IV, VI-⁴³⁴ I, IV, VI-⁴³⁵ I, IV, VI-⁴³⁶ I, IV, VI-⁴³⁷ I, IV, VI-⁴³⁸ I, IV, VI-⁴³⁹ I, IV, VI-⁴⁴⁰ I, IV, VI-⁴⁴¹ I, IV, VI-⁴⁴² I, IV, VI-⁴⁴³ I, IV, VI-⁴⁴⁴ I, IV, VI-⁴⁴⁵ I, IV, VI-⁴⁴⁶ I, IV, VI-⁴⁴⁷ I, IV, VI-⁴⁴⁸ I, IV, VI-⁴⁴⁹ I, IV, VI-⁴⁵⁰ I, IV, VI-⁴⁵¹ I, IV, VI-⁴⁵² I, IV, VI-⁴⁵³ I, IV, VI-⁴⁵⁴ I, IV, VI-⁴⁵⁵ I, IV, VI-⁴⁵⁶ I, IV, VI-⁴⁵⁷ I, IV, VI-⁴⁵⁸ I, IV, VI-⁴⁵⁹ I, IV, VI-⁴⁶⁰ I, IV, VI-⁴⁶¹ I, IV, VI-⁴⁶² I, IV, VI-⁴⁶³ I, IV, VI-⁴⁶⁴ I, IV, VI-⁴⁶⁵ I, IV, VI-⁴⁶⁶ I, IV, VI-⁴⁶⁷ I, IV, VI-⁴⁶⁸ I, IV, VI-⁴⁶⁹ I, IV, VI-⁴⁷⁰ I, IV, VI-⁴⁷¹ I, IV, VI-⁴⁷² I, IV, VI-⁴⁷³ I, IV, VI-⁴⁷⁴ I, IV, VI-⁴⁷⁵ I, IV, VI-⁴⁷⁶ I, IV, VI-⁴⁷⁷ I, IV, VI-⁴⁷⁸ I, IV, VI-⁴⁷⁹ I, IV, VI-⁴⁸⁰ I, IV, VI-⁴⁸¹ I, IV, VI-⁴⁸² I, IV, VI-⁴⁸³ I, IV, VI-⁴⁸⁴ I, IV, VI-⁴⁸⁵ I, IV, VI-⁴⁸⁶ I, IV, VI-⁴⁸⁷ I, IV, VI-⁴⁸⁸ I, IV, VI-⁴⁸⁹ I, IV, VI-⁴⁹⁰ I, IV, VI-⁴⁹¹ I, IV, VI-⁴⁹² I, IV, VI-⁴⁹³ I, IV, VI-⁴⁹⁴ I, IV, VI-⁴⁹⁵ I, IV, VI-⁴⁹⁶ I, IV, VI-⁴⁹⁷ I, IV, VI-⁴⁹⁸ I, IV, VI-⁴⁹⁹ I, IV, VI-⁵⁰⁰ I, IV, VI-⁵⁰¹ I, IV, VI-⁵⁰² I, IV, VI-⁵⁰³ I, IV, VI-⁵⁰⁴ I, IV, VI-⁵⁰⁵ I, IV, VI-⁵⁰⁶ I, IV, VI-⁵⁰⁷ I, IV, VI-⁵⁰⁸ I, IV, VI-⁵⁰⁹ I, IV, VI-⁵¹⁰ I, IV, VI-⁵¹¹ I, IV, VI-⁵¹² I, IV, VI-⁵¹³ I, IV, VI-⁵¹⁴ I, IV, VI-⁵¹⁵ I, IV, VI-⁵¹⁶ I, IV, VI-⁵¹⁷ I, IV, VI-⁵¹⁸ I, IV, VI-⁵¹⁹ I, IV, VI-⁵²⁰ I, IV, VI-⁵²¹ I, IV, VI-⁵²² I, IV, VI-⁵²³ I, IV, VI-⁵²⁴ I, IV, VI-⁵²⁵ I, IV, VI-⁵²⁶ I, IV, VI-⁵²⁷ I, IV, VI-⁵²⁸ I, IV, VI-⁵²⁹ I, IV, VI-⁵³⁰ I, IV, VI-⁵³¹ I, IV, VI-⁵³² I, IV, VI-⁵³³ I, IV, VI-⁵³⁴ I, IV, VI-⁵³⁵ I, IV, VI-⁵³⁶ I, IV, VI-⁵³⁷ I, IV, VI-⁵³⁸ I, IV, VI-⁵³⁹ I, IV, VI-⁵⁴⁰ I, IV, VI-⁵⁴¹ I, IV, VI-⁵⁴² I, IV, VI-⁵⁴³ I, IV, VI-⁵⁴⁴ I, IV, VI-⁵⁴⁵ I, IV, VI-⁵⁴⁶ I, IV, VI-⁵⁴⁷ I, IV, VI-⁵⁴⁸ I, IV, VI-⁵⁴⁹ I, IV, VI-⁵⁵⁰ I, IV, VI-⁵⁵¹ I, IV, VI-⁵⁵² I, IV, VI-⁵⁵³ I, IV, VI-⁵⁵⁴ I, IV, VI-⁵⁵⁵ I, IV, VI-⁵⁵⁶ I, IV, VI-⁵⁵⁷ I, IV, VI-⁵⁵⁸ I, IV, VI-⁵⁵⁹ I, IV, VI-⁵⁶⁰ I, IV, VI-⁵⁶¹ I, IV, VI-⁵⁶² I, IV, VI-⁵⁶³ I, IV, VI-⁵⁶⁴ I, IV, VI-⁵⁶⁵ I, IV, VI-⁵⁶⁶ I, IV, VI-⁵⁶⁷ I, IV, VI-⁵⁶⁸ I, IV, VI-⁵⁶⁹ I, IV, VI-⁵⁷⁰ I, IV, VI-⁵⁷¹ I, IV, VI-⁵⁷² I, IV, VI-⁵⁷³ I, IV, VI-⁵⁷⁴ I, IV, VI-⁵⁷⁵ I, IV, VI-⁵⁷⁶ I, IV, VI-⁵⁷⁷ I, IV, VI-⁵⁷⁸ I, IV, VI-⁵⁷⁹ I, IV, VI-⁵⁸⁰ I, IV, VI-⁵⁸¹ I, IV, VI-⁵⁸² I, IV, VI-⁵⁸³ I, IV, VI-⁵⁸⁴ I, IV, VI-⁵⁸⁵ I, IV, VI-⁵⁸⁶ I, IV, VI-⁵⁸⁷ I, IV, VI-⁵⁸⁸ I, IV, VI-⁵⁸⁹ I, IV, VI-⁵⁹⁰ I, IV, VI-⁵⁹¹ I, IV, VI-⁵⁹² I, IV, VI-⁵⁹³ I, IV, VI-⁵⁹⁴ I, IV, VI-⁵⁹⁵ I, IV, VI-⁵⁹⁶ I, IV, VI-⁵⁹⁷ I, IV, VI-⁵⁹⁸ I, IV, VI-⁵⁹⁹ I, IV, VI-⁶⁰⁰ I, IV, VI-⁶⁰¹ I, IV, VI-⁶⁰² I, IV, VI-⁶⁰³ I, IV, VI-⁶⁰⁴ I, IV, VI-⁶⁰⁵ I, IV, VI-⁶⁰⁶ I, IV, VI-⁶⁰⁷ I, IV, VI-⁶⁰⁸ I, IV, VI-⁶⁰⁹ I, IV, VI-⁶¹⁰ I, IV, VI-⁶¹¹ I, IV, VI-⁶¹² I, IV, VI-⁶¹³ I, IV, VI-⁶¹⁴ I, IV, VI-⁶¹⁵ I, IV, VI-⁶¹⁶ I, IV, VI-⁶¹⁷ I, IV, VI-⁶¹⁸ I, IV, VI-⁶¹⁹ I, IV, VI-⁶²⁰ I, IV, VI-⁶²¹ I, IV, VI-⁶²² I, IV, VI-⁶²³ I, IV, VI-⁶²⁴ I, IV, VI-⁶²⁵ I, IV, VI-⁶²⁶ I, IV, VI-⁶²⁷ I, IV, VI-⁶²⁸ I, IV, VI-⁶²⁹ I, IV, VI-⁶³⁰ I, IV, VI-⁶³¹ I, IV, VI-⁶³² I, IV, VI-⁶³³ I, IV, VI-⁶³⁴ I, IV, VI-⁶³⁵ I, IV, VI-⁶³⁶ I, IV, VI-⁶³⁷ I, IV, VI-⁶³⁸ I, IV, VI-⁶³⁹ I, IV, VI-⁶⁴⁰ I, IV, VI-⁶⁴¹ I, IV, VI-⁶⁴² I, IV, VI-⁶⁴³ I, IV, VI-⁶⁴⁴ I, IV, VI-⁶⁴⁵ I, IV, VI-⁶⁴⁶ I, IV, VI-⁶⁴⁷ I, IV, VI-⁶⁴⁸ I, IV, VI-⁶⁴⁹ I, IV, VI-⁶⁵⁰ I, IV, VI-⁶⁵¹ I, IV, VI-⁶⁵² I, IV, VI-⁶⁵³ I, IV, VI-⁶⁵⁴ I, IV, VI-⁶⁵⁵ I, IV, VI-⁶⁵⁶ I, IV, VI-⁶⁵⁷ I, IV, VI-⁶⁵⁸ I, IV, VI-⁶⁵⁹ I, IV, VI-⁶⁶⁰ I, IV, VI-⁶⁶¹ I, IV, VI-⁶⁶² I, IV, VI-⁶⁶³ I, IV, VI-⁶⁶⁴ I, IV, VI-⁶⁶⁵ I, IV, VI-⁶⁶⁶ I, IV, VI-⁶⁶⁷ I, IV, VI-⁶⁶⁸ I, IV, VI-⁶⁶⁹ I, IV, VI-⁶⁷⁰ I, IV, VI-⁶⁷¹ I, IV, VI-⁶⁷² I, IV, VI-⁶⁷³ I, IV, VI-⁶⁷⁴ I, IV, VI-⁶⁷⁵ I, IV, VI-⁶⁷⁶ I, IV, VI-⁶⁷⁷ I, IV, VI-⁶⁷⁸ I, IV, VI-⁶⁷⁹ I, IV, VI-⁶⁸⁰ I, IV, VI-⁶⁸¹ I, IV, VI-⁶⁸² I, IV, VI-⁶⁸³ I, IV, VI-⁶⁸⁴ I, IV, VI-⁶⁸⁵ I, IV, VI-⁶⁸⁶ I, IV, VI-⁶⁸⁷ I, IV, VI-⁶⁸⁸ I, IV, VI-⁶⁸⁹ I, IV, VI-⁶⁹⁰ I, IV, VI-⁶⁹¹ I, IV, VI-⁶⁹² I, IV, VI-⁶⁹³ I, IV, VI-⁶⁹⁴ I, IV, VI-⁶⁹⁵ I, IV, VI-⁶⁹⁶ I, IV, VI-⁶⁹⁷ I, IV, VI-⁶⁹⁸ I, IV, VI-⁶⁹⁹ I, IV, VI-⁷⁰⁰ I, IV, VI-⁷⁰¹ I, IV, VI-⁷⁰² I, IV, VI-⁷⁰³ I, IV, VI-⁷⁰⁴ I, IV, VI-⁷⁰⁵ I, IV, VI-⁷⁰⁶ I, IV, VI-⁷⁰⁷ I, IV, VI-⁷⁰⁸ I, IV, VI-⁷⁰⁹ I, IV, VI-⁷¹⁰ I, IV, VI-⁷¹¹ I, IV, VI-⁷¹² I, IV, VI-⁷¹³ I, IV, VI-⁷¹⁴ I, IV, VI-⁷¹⁵ I, IV, VI-⁷¹⁶ I, IV, VI-⁷¹⁷ I, IV, VI-⁷¹⁸ I, IV, VI-⁷¹⁹ I, IV, VI-⁷²⁰ I, IV, VI-⁷²¹ I, IV, VI-⁷²² I, IV, VI-⁷²³ I, IV, VI-⁷²⁴ I, IV, VI-⁷²⁵ I, IV, VI-⁷²⁶ I, IV, VI-⁷²⁷ I, IV, VI-⁷²⁸ I, IV, VI-⁷²⁹ I, IV, VI-⁷³⁰ I, IV, VI-⁷³¹ I, IV, VI-⁷³² I, IV, VI-⁷³³ I, IV, VI-⁷³⁴ I, IV, VI-⁷³⁵ I, IV, VI-⁷³⁶ I, IV, VI-⁷³⁷ I, IV, VI-⁷³⁸ I, IV, VI-⁷³⁹ I, IV, VI-⁷⁴⁰ I, IV, VI-⁷⁴¹ I, IV, VI-⁷⁴² I, IV, VI-⁷⁴³ I, IV, VI-⁷⁴⁴ I, IV, VI-⁷⁴⁵ I, IV, VI-⁷⁴⁶ I, IV, VI-⁷⁴⁷ I, IV, VI-⁷⁴⁸ I, IV, VI-⁷⁴⁹ I, IV, VI-⁷⁵⁰ I, IV, VI-⁷⁵¹ I, IV, VI-⁷⁵² I, IV, VI-⁷⁵³ I, IV, VI-⁷⁵⁴ I, IV, VI-⁷⁵⁵ I, IV, VI-⁷⁵⁶ I, IV, VI-⁷⁵⁷ I, IV, VI-⁷⁵⁸ I, IV, VI-⁷⁵⁹ I, IV, VI-⁷⁶⁰ I, IV, VI-⁷⁶¹ I, IV, VI-⁷⁶² I, IV, VI-⁷⁶³ I, IV, VI-⁷⁶⁴ I, IV, VI-⁷⁶⁵ I, IV, VI-⁷⁶⁶ I, IV, VI-⁷⁶⁷ I, IV, VI-⁷⁶⁸ I, IV, VI-⁷⁶⁹ I, IV, VI-⁷⁷⁰ I, IV, VI-⁷⁷¹ I, IV, VI-⁷⁷² I, IV, VI-⁷⁷³ I, IV, VI-⁷⁷⁴ I, IV, VI-⁷⁷⁵ I, IV, VI-⁷⁷⁶ I, IV, VI-⁷⁷⁷ I, IV, VI-⁷⁷⁸ I, IV, VI-⁷⁷⁹ I, IV, VI-⁷⁸⁰ I, IV, VI-

ز پیموند¹ خویشی و از خواسته² ز مردان وز گنگ³ آراسه
 همان فر قیصر ز من بنگنی⁵ مگو ایچ گفتار ناداپذیر
 ز قیصر شنیدی که خسرو ز دین 2105
 ندانی⁸ که دهقان⁹ ز دین که من
 مده رنج و کردار¹¹ قیصر بیباد
 بکین¹⁴ پدر من¹⁵ جگر خسته ام
 دل او¹⁶ سراسر پر از کین اوست 2110
 که¹⁸ او از پی واز¹⁹ شد²⁰ زشت گوی
 [چو مریم برفت این سخنها بگفت
 هم از کار بندوی دل کرد نرم
 بیامد بنزدیک خسرو چو گرد

و 1 IV, VI—доб. 2 K—خواستہ و خواستی 3 Л—مرد 4 IV, VI—доб. و
 5 K, VI—بشکنی 6 K—در آغوش 7 I, K, IV, VI—обратный порядок мисра; I, K, IV, VI—б.
 2105 стоит после б. 2106. 8 VI—چو دانی 9 K—مردان 10 IV—بگردد 11 VI—مده رنج و مده رنج
 12 VI—آزاد و 13 I, IV—میداد که پند من آیدت یاد 14 I, IV—следующие 3 бб. стоят после 6-го б.
 интерполяции прим. 23 к б. 2113; K—эти 3 бб. стоят после 4-го б. интерполяции. 15 VI—خود 16 I, K, IV, VI—من
 17 I—زبانم K, IV, VI—زبانم 18 I, K, IV, VI—ز خون 19 K—باز 20 I, IV, VI—دین شود 21 I, K, IV, VI—б. оп.
 22 I, K, IV, VI—б. оп. 23 I, K, IV, VI—б. оп.; I—доб.:

ز مریم نیاطوس پذیرفت پند * نیامدش گفتار او نا پسند [سودمند—I]
 چو بندوی را دید بر پای خاست * ز گنجور پرمایه بالای خواست
 بخندید و پرسید و کردش زنتار * برفتند هر دو بر شهریار
 چو خسرو نیاطوس را دید گفت * که نیکی نچوید تن مرد زفت
 نجستست بندوی جز شور و جنگ * تو گیتی بما بر مکن تار و تنگ
 بتیازی مده رنج قیصر بیباد * همان تا بماشیم یک چند شاد
 K, IV—доб. варианты тех же бб.; K—бб. 2108—2110 текста доб. после 4-го б. интерполяции; I, IV—бб.
 2108—2110 доб. после 6-го б. интерполяции; K—доб. после интерполяции (ср. бб. 2111—2113 текста):
 و گر گفت مریم سخنها بگفت * نیاطوس بشنید و کینه نهفت

2085
 2090
 2095
 2100

ورا با نیاطوسی رومی چه کار
 نیاطوسی زانچایگه بر نشست
 پپوشید رومی زره رزم را
 سواران رومی همه جنگجوی⁴
 هم آنگه ز لشکر سواری چو باد
 که بندوی ناکس چرا⁶ پشت دست
 گر اورا فرستی بنزدیک من
 ز من بیش پیمچی کنون⁸ کز ره⁹
 چو بشنید خسرو بر آشفت و گفت
 کیومرث¹¹ و جمشید تا¹² کیستاد
 مبادا که دین نیاکان خویش
 گذارم بدین مسیحیجا شوم
 تو تنها همی کژ گیری شمار¹⁵
 بخسرو¹⁷ چنین گفت مریم که من
 بمن ده سرافراز بنزدوی را
 به بینند و باز آرمش تن درست
 فرستاد بندوی را شهریار
 همان نیز مریم زن هوشمند
 بدو²² گفت رو با برادر پدر²³
 ندیدی که با شاه قیصر چه گفت²⁵

تن خویش را¹ کرد² امروز³ خوار
 بلشکرگه خویش شد نیم مست
 ز بدیدن تیر تیران کردن رزم را
 بدرگاه خسرو⁵ نهادند روی
 بخسرو فرستاد رومی نژاد
 زند بر رخ مبرد یزدان پرست
 و گر نه بمین⁷ شورش انجمن
 که جوید همی تخت شاهنشاهی
 که کس دین یزدان نیارد¹⁰ نهفت
 کسی از مسیحیجا نکردند یاد
 گزیده سرافراز و¹³ پاکان خویش
 نگیرم بخوان و¹⁴ ترسا شوم
 هنر دیدم از رومیان روز کار¹⁶
 بپا آورم جنگ¹⁸ این انجمن
 که تا رومیان از پی روی را
 کسی بیهوده جنگ هر گز نجست¹⁹
 بنزد نیاطوسی با ده سوار²⁰
 که بودی همیشه لبانش²¹ بپند
 بگو ای بداندیش پرخاشگر²⁴
 ز بهر بزرگی ورا بود جفت²⁶

K-⁵ رزمجوی-K⁴ ازین جنگ-I, IV, VI-³ کردش-K² خویشتن-VI-¹
 بد ره-IV-⁹ ترا(؟)-VI-ازان-I, K-⁸ بود-K⁷ همی-I, K, IV, VI-⁶ رومی(؟)
 I, ¹⁴ جهاندار-IV, VI-جهاندار و-I, K-¹³ با-IV-¹² کیومرث-Л-¹¹ ندارد-IV-¹⁰
 رزم-VI-¹⁸ بدیشان-I, IV-¹⁷ روزگار-T-¹⁶ کژ بگیری سوار(؟)-VI-¹⁵ باز-K, IV, VI-
 сокращенно переданы 2098-2110. Б-66. ²⁰ که بر کی دهد جنگ هر کو نه جست-Л-¹⁹
 و نفذ بندویه فی عشرة من غلمانہ مع مریم الی عمہا و حملہا رسالۃ لہ الیہ. فرکیت تاک:
 که ای نامور مرد پرخاشجوی-K²⁴ بگوی-K²³ یکی-K²² زبانش-K²¹ مریم
 و ننگ و نبرد-I, K, IV, VI-²⁶ کرد-I, K, IV, VI-²⁵

تو¹ در دین زردشت پیغمبری
 بیوشید پس جامه² شهریار
 برفتند رومی و ایرانیان
 کسی کش خرد بود چون⁴ جامه دید
 دگر گفت کاین شهریار جهان 2070

۳۶

دگر روز خسرو بیاراست گاه
 نهادند در گلشن سورخوان
 پیامد نیاطوسی با رومیان⁶
 چو خسرو فرود آمد از تخت بار
 خرامید خندان و⁷ بر خوان نشست 2075
 جهاندار بگرفت واژ نهان⁹
 نیاطوسی کان دید بنداخت نان
 همی گفت واژ¹¹ و چلیپا بهم
 چو بندوی دید آن بزد پشت دست
 غمی گشت¹³ زان کار خسرو چو دید 2080
 بگستهم گفت این¹⁴ گو¹⁵ بی خرد

و علق النجاج فوق رأسه—B گوهر زرنگار—K³ جامه را—VI، K، جامهها—IV، I² چو—VI¹
 I، IV—دوب. (K—этот б. доб. после б. 2068):

بفرمود تا پرده بر داشتند * مهان را ز درگاه بگذاشتند
 آن جامه دید—VI⁶ بگو گفت رو—IV، VI بگو گفت شو—I⁵ و آن—I، K، IV، VI⁴
 پاژ بهان—I⁹ أعطاه خاله البرسم—B و I—دوب. بشد تیز ازان جای—K⁷ (без рифмы).
 واژ بی شد بخوان—Л¹⁰ و اندر نهان—T پاژ نهان—VI اندر نهان—IV باز از نهان—K
 فلما رأى بندویه ذلك لطم صاحب—B¹² پاژ—I، K، IV، VI¹¹ باز پس شد بخوان—K
 بد—K¹⁵ (این VI—исправлено на VI). ای—VI، L¹⁴ شد—K¹³ الصليب او حامله بظهر یده
 با—K، I، IV¹⁶

- 2050 همان¹ خسروی طوق با² گوشوار
 دگر سی شتربار⁵ دینار بود
 صلیبی فرستاد گوهرزنگار
 یکی سبز خفتان بزر بافته
 ازان فیلسوفان رومی چهار¹¹
 2055 چو زان کارها شد بشاه آگهی
 پذیره فرستاد خسرو سوار
 بزرگان بنزدیک¹⁴ خسرو شدند
 چو خسرو نگه کرد و نامه بخواند
 بدستور فرمود پس¹⁶ شهریار
 2060 نه آیین پخرمایه دهقان بود
 چو بر¹⁹ جامه ما چلیپا بود
 و گر خود²⁰ نپوشم بیازارد اوی
 و گر پوشم این نامداران همه
 مگر کز پی چیز ترسا شدست
 2065 بخسرو چنین گفت پس²² رهنمای²³
- صد و شصت تا³ جامه زرنگار⁴
 همان در و یاقوت بسپار بود
 یکی تخت پر گوهر شاهوار⁶
 بسی⁷ شوشه⁸ زر بر⁹ تافته¹⁰
 برفتند با هدیه و با نثار
 ز قیصر شدش کار بافرهی¹²
 گرانمایگان گرامی¹³ هزار
 همه پاک با هدیه نو شدند
 ازان خواسته در¹⁵ شگفتی بماند
 که آن جامه¹⁷ روم گوهرزنگار
 کجا¹⁸ جامه¹⁷ جاژلیقان بود
 نشست اندر آیین ترسا بود
 همانا دگر گوزنه²¹ پندارد اوی
 بگویند کاین شهریار رمه
 که اندر میان چلیپا شدست
 که دین نیست شاهها بپوشش بیای²⁴

صد و بیست VI- هزار و صد از- I, IV-³ و دو- I, K, IV, VI-² یکی- I, K, IV, VI-¹
 K-دوب. 66. یکی تاج پر گوهر شاهوار- K-⁴ مائة و ستین ثوبا منسوجا بالذهب- B با
 2053 و 2052 текста. صد و شصت تا جامه- K-⁶ ثلاثین حملا- B ز زر صد شتروار- I, IV-⁵
 همه- VI- سر- I, K, IV-⁷ 2053 و 2052 стоят после б. 2050 текста. زرنگار (ср. б. 2050);
 K- 66. 2053 و 2052 стоят перед б. 2053; T- порядок бб.. 2053, 2052, 2054.
 K-⁸ سفته- K-⁹ زر بر- I, IV-¹⁰ 2054. VI- هزار- I, IV- б. оп.; K-¹²
 خیر چون ز قیصر بخسرو رسید * فرستاده گفت آنچه دید و شنید
 گفت- I, K, IV, VI-¹⁶ نامه اندر- IV-¹⁵ که از پیش- K-¹⁴ گرانمایه شیران جنگی- K-¹³
 من- I, K, IV, VI-²⁰ نو- K-¹⁹ مایه- K-¹⁸ که آن- K- که این- I, IV, VI-¹⁷ آن زمان
 که ای شاه- K, VI-²⁴ (без рифмы) شهریار(9)- K-²³ کای- VI-²² چیز- I, K, IV, VI-²¹
 VI-دوب.: با دانش نیک رای
 زیاید بدیدن اندرون بتجری * ز پوشیدن جامه قیصری

همه نیکوی¹ دیدم اندر نهان
 دوان پیشی باز آمدم کینه خواه²
 که بر من بید کار³ پیکار تنگ
 بمرد آن دم آتش و⁴ داروگ پیسر
 گریزان بشمگیر زانجا⁵ براند
 بلشکرگهش آتش اندر زدیم⁶
 بمندم⁷ پرو نیز⁸ راه گذر
 فرستادگان برگرفتند راه
 بشد تا بر⁹ قیصر نامدار
 فرود آمد آن مرد¹⁰ پیدار بخت
 هم پیشه سوی جاودانه بجای
 کشنده¹¹ سوی¹² مرد افکنده را
 همان¹³ خوردنیهای بسیار¹⁴ داد¹⁵
 بسان درختی بیباغ بهشت
 خداوند پیروز و فر و داد
 خداوند پیل¹⁶ و خداوند مور¹⁷
 وزو دار تا زنده باشی سپاس
 چه در¹⁸ آشکار و¹⁹ چه اندر نهان²⁰
 همی داشتی²¹ تا کی آید بکار²²

دگر گفت کز کردگار جهان
 بآزرگش سپ آمدم با سپاه
 بدان³ گونه تنگ⁴ اندر آمد بچنگ
 چو یزدان پاکش نمود دستگیر
 چو بیچاره تر⁷ گشت و⁸ لشکر نماز⁹
 همه لشکرش را بهم بر زدیم¹¹
 بفرمان یزدان پیروزگار
 نهادند بر نامه بر مهر شاه
 فرستاده با نامه شه ریاری
 چو آن نامه بر خواند قیصر ز تخت
 بیزدان چنین گفت کای رهنمای
 تو پیروز کردی مران بنده را
 فراوان بدرویش دینار داد
 مران²¹ نامه را نیز²² پاسخ نوشت
 سر نامه کرد از جهاندار یاد
 خداوند ماه و خداوند هور
 بزرگی و نیک اختری زو شناس
 جز از داد و خوبی مکن در جهان
 یکی تاج کز قیصران یادگار

فکتب کتاب الفتح الی قیصر ذاکرا فیه: 2032-2037 B-66. 2 یآوری-K¹
 K, 6 جای-I, K, IV, VI, T-5 پیش-K⁴ بران-K, IV-3 جمیع ما جرى علیه فی تلك الوقعة
 T- و op. 7 I, K, VI- بر 8 K, IV- و op. 9 IV- براند VI- I, K, IV, VI, T-
 شاه- VI¹⁵ در- I, IV-¹⁴ بروبر بیستیم-K¹³ بیستم- IV¹² زدم- VI¹¹ از ایدر
 خوردنیها بخروار-K¹⁹ جزآن- IV¹⁸ بیخشیدی این-K¹⁷ کشیده- IV, VI¹⁶
 20 VI- دوب.:

وزان پس بفرمود تا شد دبیر * قلم خواست از ترك و چینی حریر
 زور- I, K, IV, VI, T-²⁴ روز-P فر- I, K, IV, VI, C-²³ زود- VI²² همان- I, IV, VI-²¹
 25 I, IV- بر 26 آشکارا-I²⁶ K-6. op. 27 داشتند- IV²⁸ K-6. op. 29

چرا ریخت خواهی همی خون من
 مکش مرمرا تا دوان¹ پیش تو
 بدو گفت بهرام من چون تو مرد
 2015 نبرم سرت را که ننگ آیدم
 چو یابی رهایی ز دستم⁷ بیوی
 چو بشنید نستود⁸ روی زمین
 وزان بی‌شسه بهرام شد تا بری
 بمود و بر آسود و ز آنجا برفت

۳۵

ازین سوی¹¹ خسرو بران¹² رزمگاه
 2020 همه رزمگاهش¹⁴ بتـاراج داد
 یکی باره تیـزرو بر نشست
 بپیشی اندر آمد یکی خارستان
 بغلتید در پیشی یزدان بخاک
 2025 پی¹⁶ دشمن از بوم بر داشتی
 پرستنده و¹⁸ ناسزا بندهام
 وزانچـایگه شد بپرده سرای
 بفرمود تا پیش او شد دبیر
 ز چـیزی که رفت اندران رزمگاه
 2030 نغست آفرین کرد بر دادگر²¹

۴ Б—передает это место так: ۳ Л, К—(؟) دردمش ۲ I—доб. و ۱ K—دوم
 ۷ I, IV, VI—بروز ۶ IV—یابم ۵ I, IV, VI—آن ۸ K—نستوه ۹ I, K, IV, VI—آن ۱۰ Л, VI—доб. و ۱۱ I, K, IV, VI—روی
 بد—۱۶ I, K, IV, VI—оп. و ۱۵ IV, VI—رزمگه را—۱۴ I—بی ۱۳ VI—بدان ۱۲ I, K, IV, VI—اندازه—۱۷ I, VI—پرویندهام—۱۸ I, K—پرویندهام—۱۹ I, K—پرویندهام—۲۰ I, K—پرویندهام—۲۱ I, K—پرویندهام—۲۲ I, K—پرویندهام
 نیک و بد روزگار—VI—مردی و پرهیزگار—L—کردگار—VI, L—پس—IV—سر افکندهام

<p>1995</p> <p>بره بر یکی نیستان¹ بود نو چو از دور دیدند بهرام را بهرام گفتند ازوشه⁷ بدی که بی مر⁸ سپاهست پیش اندرون چنین گفت بهرام کایدر سوار فرود آمدند اندران¹¹ نیستان شنیدم که چون ما ز پرده سرای جهاندار¹⁴ بگزید نستودرا¹⁵ ابا سه هزار از¹⁸ سواران مرد بدان تا بیاید پس²⁰ ما دمان همه اسپ را تنگها بر کشید سواران سبک بر کشیدند تنگ همه نیستان سراسر شد افروخته چو نستودرا²⁴ دید بهرام گرد ز زین بر گرفتش بغم کمند همی خواست نستود²⁶ زو زینهار</p>	<p>بسی ازدرو² مردم نی درو³ چنان⁴ لشکر⁵ گشن و⁶ خودکام را راه نیستان چ را آمدی همه⁹ جنگ را دست شسته بخون¹⁰ نباشد جز از لشکر شهریار همه جنگ را تنگ بسته میان¹² بسی چچیدن¹³ راه کردیم رای جهانجوی بی تار و¹⁶ بی پودرا¹⁷ کجا پای دارند روز نی برد¹⁹ چو بینم مراورا²¹ سر آرم²² زمان همه گرد این همیشه²³ لشکر کشید گرفتند شمشیر هندی بچنگ سپه را یکایک بهم بر زدند یکی کشته و دیگر سوخته عنان باره تیغزنگ را سپرد بیاورد و کردش هم آنگه²⁵ ببند همی²⁷ گفت کای نامور شهریار</p>
---	---

لشکری - I⁵ یکی - I, K, IV⁴ جودرو - L³ درو بر بسی - VI² بوستان - L¹
VI¹⁰ - همی - I⁹ فراوان - I, K, IV⁸ قوشه - VI⁷ و I, K, IV, VI⁶ - оп.

که همیشه سراسر پر از لشکرست * همان لشکر تند چنگاورست
بسیچیده - IV¹³ 1998 текста. б. стоит после б. I, K, IV, VI¹² آمده اندرین - K¹¹
K-доб: ابا او یکی لشکر انبوه را - K¹⁷ و I¹⁶ оп. نستوه را - K¹⁵ سپهدار - I, IV, VI¹⁴
سپهدار بی تار و بی پودرا * وزان نامداران بی س وودرا
برو بر - I, IV, VI²¹ فرستادشان از پی - K²⁰ I, IV, VI¹⁹ - б. оп. هزاران از - L¹⁸
بستود - VI²⁴ K- نستوه - K²⁴ گرد بر گرد - I, K, IV, VI²³ بدن تا سر آرد بر ما - K²²
K - نستور²⁷ B- نستوه - K²⁶ ببستند بی مایه دستش - I, IV, VI²⁵ نستور - B
بدو

بدو گفتمت کای مام¹ با فرهی بدو پیر زن گفت چندان سخن ز شهر آمد امروز به سپهر کسی که شد لشکر او بنزدیک شاه 1985 بدو گفتمت بهرام کای پاک زن که ایمن از خرد بود بهرام را بدو پیر زن گفت⁹ کای شهره مرد ندانی که بهرام پور گشسپ بخندد برو¹² هرک دارد خرد بدو گفتمت بهرام گزر¹⁴ آرزوی¹⁵ 1990 برین¹⁷ گونه¹⁸ غربیل¹⁹ بر²⁰ نان جو بران²² هم خورش یک شب آرام یافت²³ چو خورشید بر چرخ بگشاد راز بیآورد چندانک بودش سپاه

ز کار جهان چه سستت آگهی شنیدم کیزان گشمت مغزم کهن همی² جنگ³ چو پینه گویند و⁴ بس سپهبد گریزان بشد بی⁵ سپاه مرا اندرین داستازی بزن و گزر⁶ برگزید از هـ و⁷ کام را⁸ چرا دیو چشم ترا تیره¹⁰ کرد چو با پور هرمز بر اندکیزد¹¹ اسپ کسی او را ز گردنکشان نشمرد¹³ چنین کرد گو می خور اندر کدوی¹⁶ همی دار در پینش تـ²¹ جودرو همی کام دل جست و²⁴ ناکام یافت²⁵ سپهدار جنگی بزد طبل باز²⁶ گرانمایگان بر گرفتند راه

¹ I, ⁷ و یا VI ⁶ با VI, T ⁵ و I ⁴ رزم I, IV, VI ³ همه K, T ² بهرام K ¹ فقل لها: هل كان جوبين في قتال پرويز: 1985-1986: B-вместо бб. 1985-1986: IV ⁸ خرد K بدو I ¹² بر اندکيغت T ¹¹ خيره I, IV, VI ¹⁰ فضحكت و قالت B ⁹ مصيها أم لا اگر I, K, IV ¹⁴ ابن كسب اذا قتل ابن هرمز يضحك منه و يميكي عليه B ¹³ می خورد در کدوی VI می خورد در کدو IV می خور اذد کدو(?) K ¹⁶ آرزو K, IV ¹⁵ IV ²⁰ غربال K, IV, VI ¹⁹ کهنه I, K, IV, VI ¹⁸ تو این IV ¹⁷ می خورد از کدو T همی کام K ²⁴ آنجا بغفت I, IV, VI ²³ بدان K, VI ²² با T ذو VI ²¹ در VI و این T- قبا جامه [پوشش VI] و جوشنی زیر سفت I, IV, VI ²⁵ جست او و شب آمد بدان جای تیره بغفت * قبا جامه و جوشنش زیر سفت نه خواب آمد او را نه آرام یافت * همی کام جست او و ناکام یافت K-доб.:

شب آمد بران جای تیره بغفت * قبا جامه و جوشنش زیر سفت و لما أصبح لحقه أصحابه و أعلم بأن درويز قد نفذ خلفه: 1993-2008: B-так передает бб. 1993-2008: العسكر فركب في أصحابه. و قد لحقه الطلب في أرض قصباء فأمر برمي النار فيها فاشتعلت

همه نامداران بهرام‌میان
 چو بر زد سر از کوه گیتی‌فروز
 همه^۳ دشت بی‌مرد و خرگاه بود
 1950 بدان خیمه‌ها در^۵ ندیدند کس
 چو بهرام‌زان لشکر آگاه گشت^۷
 بیاران چنین گفت کانون‌گریز
 شتر خواست از ساروان^{۱۱} سه^{۱۲} هزار
 ز چیزی که در^{۱۴} گنج بد بردنی
 1955 ز زرین و سیمین وز^{۱۶} تخت عاج
 همه بار کردند و خود بر نشست

۳۴

چو خورشید روشن^{۱۸} بیماراست گاه
 بپرده‌سرای اندرون کس ندید
 1960 تلایه پیامد بگفت این پشاه
 گزین کرد زان جنگ‌میان سه هزار
 بنستود^{۲۴} فرمود تا بر نشست
 همی راند نستود^{۲۵} دل پر ز درد
 همان نیز بهرام با^{۲۶} لشکرش

شب زان - I, VI - ۴ همی - Л - ۳ به پنجم (?) - IV - دیدما - K - ۲ يك يك - I, K, VI - ۱
 برو روز گفتی که - K - ۹ بدان - I, IV, VI - ۸ شد - K - ۷ و - Л, I, K - ۶ خیمه اندر - VI - ۵
 ثلاثة - B شش - VI - دو - I, K - ۱۲ ساربان - I, VI - ۱۱ بر آمد از - VI - به آید که - K - ۱۰ کوتاه شد
 و افگندنی - I, IV - ۱۵ از - K - ۱۴ کف افگن و پایدار - K کفک افگن پایدار - I, IV, VI - ۱۳ آلفی
 تابان - I - ۱۸ تخت - K - ۱۷ از - K, IV, VI - ۱۶ وز افگندنی - VI - ز پوشید نیپها و گسترده - K, T -
 دلش تنگ تر شد از ان - K - ۲۲ او - VI - بد - IV - ۲۱ بنزد سپاه - K - ۲۰ بنزدیک - IV - ۱۹
 بر گستوان و سوار (?) - K, VI - ۲۳ B - 66. 1957-1959 не переведены. از ان رزمگاه - IV, VI - رزمگاه
 I, K, IV, ۲۷ بر - I, K, VI - ۲۶ نستوه - Л, K - ۲۵ نستور - B - بنستوده - VI - بنستوه - Л, K - ۲۴
 بر - VI - واز - K - ۲۸ داد - VI -

- 1930 سراسر همه تیغ¹ بر هم شکست² همی آفرین کرد⁵ هر کس که دید گرانمایگان از پس اندر شدند خرامید بندوی نزدیک شاه یکی لشکرست این چو مور و ملخ نه والا بود خیره خون ریختن هر آنکس که خواهد ز ما زینهار بدو¹³ گفت خسرو که هر کز گناه همه پاک در زینهار منند بر آمد هم آنکه شب¹⁴ از تیره کوه چو¹⁶ آمد غو پاسه بان و جرمی جهانجوی بندوی ز آنجا برفت ز لشکر نگه¹⁸ کرد کنداوری بفرمود تا بارگی²⁰ بر نشست چنین تا میان دو لشکر براند خروشی بر آورد کای بنندگان هران کز شما او گنه کارتر بیزدانشی بخشید شاه جهان بتیره شبان چون بر آمد خروش
- 1935 بدن³ پیکر مغفر اندر نشست⁴ هم آنکس که آواز آهن شنید چنان لشکری را بهم بر زدند که ای تاج تو برتر از⁶ چرخ⁷ ماه⁸ گرفته بیابان همه⁹ ریگ و شخ نه این¹⁰ شاه با بنده آویختن¹¹ به از کشته یا خسته¹² در کارزار به پیچد پرو من نیم کینه خواه بتاج اندرون گوشوار منند سپه باز گشتند¹⁵ هر دو گروه ز لشکر نبرد خفته بسپار کس میان دو لشکر خرامید¹⁷ تفت خوش آواز و¹⁹ گویا منادی گری بپیدار کردن²¹ میازرا بیست کزو تا بدشمن فراوان نماید گنه کرده و بغت²² جویندگان بچنگ اندرون نام بردارتر گناهی که کرد آشکار و نهان نهادند هر کس²³ با آواز گوش

همان I-³ سر گرز ازان زخم اندر شکست T-² ترگ-IV نپزه- I, L¹ همان فرق و مغفر بهم در نشست-IV (без рифмы); همه پیکر و مغزش اندر شکست-Л⁴ IV-⁷ که تاج تو بادا ز بر- K⁶ خواند- I, K, IV⁵ فتضاربا بالعمد و السیوف- B-
K- بیابان و هم- I, VI⁹ B-⁸ перевод б. 1937 стоит перед переводом б. 1931 текста. از- T-¹¹ چون- IV, VI¹⁰ همه رزمگه
بر- I¹⁶ باز چیدند- VI¹⁵ درفش شب- I, IV, VI¹⁴ چنین- VI¹³ خسته یا کشته
با آواز دادن- VI, T-²¹ تازی- I, IV, VI²⁰ و- I, K, IV¹⁹ گزین- VI¹⁸ و- L, VI¹⁷ دوب.
یکسر- K²³ جنگ- VI- تخت- I, IV²²

که امروز من دیدم ای سرکشان
 بدیشان بگفت آنکجا دید شاه
 همه جنگرا⁴ تاختن نو⁵ کنند⁶
 و زان روی بـهـرام شد پر ز درد 1915

ز پیروزی و¹ شهـریاری نـشان²
 ازان پس بفرمود تا آن سپاه³
 برزم اندرون یاد⁷ خسرو کنند⁶
 پشیمان شده زان همه⁸ کارکرد

۳۳

هم آنگه ز کوه اندر آمد سپاه
 وزان روی بهرام لشکر براند
 همی گفت هر کس که راند سپاه
 دلیران که دیدند خشت مرا¹⁰
 مرا بر گزیدند بر¹¹ خسروان 1920
 ز لشکر بر شاه شد خیره خیر¹²
 بزد ناگهان بر کمرگاه¹³ شاه
 یکی بنده چون زخم پیکان بدید
 سیمک شهـریار اندر آمد دمان
 بزد نیزه‌یی بر کمر بند اوی 1925
 سنان¹⁹ سر نیزه شد بدونیم²⁰
 چو بشکست نیزه بر آشفته شاه

جهان شد ز گرد سواران سپاه
 بروز اندرون روشنایی نماند
 خرد باید و مردی و دست‌گاه⁹
 همان پهلووانی سرشست مرا¹⁰
 بخاک افکنم نام نوشین روان
 کمانرا بزه کرد و یک چوبه تیر
 بکژ¹⁴ اندر آویخت پیکان بره
 پیامد ز دیماش¹⁵ بیرون کشید
 بهـرام چوبینه¹⁶ بدنشان¹⁶
 زره بود¹⁷ نگسست¹⁸ پیوند اوی
 دل مرد بی‌راه شد پر ز بیم²¹
 بزد تیغ²² بر مغفر کینه‌خواه²³

¹ Л, IV, VI—оп. ² K—جهان ³ I, K, IV, VI—б. оп. ⁴ I, VI—
 کنید—⁶ I, K, IV, VI ⁵ K—کنون چشم با اختر نو—⁴ IV کنون چشم را
 1918—1920 ⁹ Б—66. ⁸ K—ازان ⁷ K—کار—⁶ VI پشیمان شده سخت ازان—⁶ VI پشیمانی آمدش ازان—⁸ K—کار—⁷ K
 не переведены. ¹⁴ Л—¹³ K—¹² I, K, VI—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—⁰ K—¹ Л, IV, VI—оп.
¹⁶ I, IV, VI—б. оп. ¹⁵ I—¹⁴ I, K, VI—¹³ K—¹² I, K, VI—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—⁰ K—¹ Л, IV, VI—оп.
²¹ VI—ср. б. 1928 ²⁰ IV—¹⁹ I, K, IV—¹⁸ IV, VI—¹⁷ VI—¹⁶ I, IV, VI—б. оп. ¹⁵ I—¹⁴ I, K, VI—¹³ K—¹² I, K, VI—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—⁰ K—¹ Л, IV, VI—оп.
 текста:

سنان و سر نیزه در هم شکست * همان پیکر مغفر اندر نشست
 1928—1931 ²³ VI—²² Л, I—²¹ VI—ср. б. 1928 ²⁰ IV—¹⁹ I, K, IV—¹⁸ IV, VI—¹⁷ VI—¹⁶ I, IV, VI—б. оп. ¹⁵ I—¹⁴ I, K, VI—¹³ K—¹² I, K, VI—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—⁰ K—¹ Л, IV, VI—оп.
 گرز—²³ VI—²² Л, I—²¹ VI—ср. б. 1928 ²⁰ IV—¹⁹ I, K, IV—¹⁸ IV, VI—¹⁷ VI—¹⁶ I, IV, VI—б. оп. ¹⁵ I—¹⁴ I, K, VI—¹³ K—¹² I, K, VI—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—⁰ K—¹ Л, IV, VI—оп.

- 1885 چو شد زان نشان کار بر¹ شاه تنگ
بیزدان چنمین گفت کسای کردگار
بدین³ جای بیچارگی دست گیر
هم آنکه چو از کوه بر شد خروش
همه جامه اش⁷ سبز و خنگی بزیر
چو نزدیک شد دست خسرو گرفت
چو از پیشش بدخواه بر داشتش
1890 بدو گفت خسرو که نام¹¹ تو چیست
فرشته بدو گفت نامم سروش¹²
کزین¹³ پس شوی بر¹⁴ جهان پادشا
بدین زودی اندر بشاهی رسی
1895 بگفت این سخن نیز و شد¹⁹ ناپدید
چو آن دید بهرام خیره بماند
همی گفت²² تا²³ جنگ مردم بود
بر آنم²⁴ که جنگم کنون با پریست

دنام - K نام - Л⁴ برین - K, IV³ ز - IV از - I, K² شد کار از انسان ابر - I, IV¹
فإذا هو بفارسی قد تراءى له في B - передает так⁶ دور - K, IV, VI⁵ بنام - VI دنام - IV
B - بدیدار - K, IV⁸ جامها - I, K, IV, VI⁷ الهواء علی فرس أشهب فی ثیاب خضر
فأخبره بأنه - B¹² کام - VI¹¹ علی ما زعم صاحب الكتاب : B - Dob.¹⁰ حطه الی السهل
K, VI¹⁶ تو باشی ز تخم کیان - I¹⁵ در - IV¹⁴ توزین - I, K, IV¹³ ملك من الملائكة
و یتمادی ملکه الی ثمان و ثلاثین سنة - B - Dob.; I, T - ب. op.; I, T¹⁸ و - Л¹⁷ برو - IV بران
K - Dob.:

ز تو بگذرد بر زمین پادشا * نباشد کسی کو بود پارسا
VI - Dob.:

ز تو بگذرد بر زمین پادشا * نباشد ز تخم کیان پارسا (?)
K - Dob.²¹ آن - I²⁰ سخن گشت ازو - K¹⁹

همی گفت با مردم جنگ بود * بمردی کمرگاه من سنگ بود
بدین - I, VI²⁵ بدان شد - K بدان بُد - I, IV, VI²⁴ با - Л, VI²³ همان نیز - K²²

زندگانی - K²⁶

- 1870 جهاندار ناكام¹ بر گاشت اسپ
 چو گستههم و بندوی و گردوی⁴ ماند
 بگستههم گفت آن زمان شه‌ریار
 چه بایست⁹ این بیهده¹⁰ رسته‌خیز
 بدو گفت گستههم کامد سوار
 نگه گرد خسرو پس پشت خویشی
 1875 همی داشت تن را ز دشمن نگاه
 ازو باز ماندند هر دو¹⁶ سوار
 بپیش اذر آمد یکی غار تنگ¹⁸
 بن غار هم²⁰ بسته آمد ز کوه²¹
 فرود آمد از اسپ فرخ جوان
 1880 پیاده شد و²³ راه او بسته شد
 نه جای درنگ و نه جای گریز
 بخسرو چنین گفت کای پر فریب
 بر من چرا تاختی هوش خویش

فئنی عنانه، و تبعه جو بین-³ B تاخت-² I, K, IV, VI ناگاه-¹ VI ناچار-¹ I, K, IV
 1870 текста стоит перед б. 1869. ⁶ I, K, IV, VI, T-б. نامور-⁵ K و لم یبق مع برویز غیر خالیه-⁴ B
 1871-1873 не переведены. ⁹ I-بیپوست
¹³ K-پس ¹¹ VI-¹⁰ I, K, IV-این بیهوده ¹² I-کی IV-¹³ K-¹⁴ T-بیش-¹⁵ B-وقد اذفرد-¹⁶ B-
 (ср. б. 1876). ¹⁷ K-کارزار-¹⁸ K-تنگ ¹⁹ I-²⁰ K-چو تنها شدی چون کنی ²¹ I-²² L-دوب.
 (ср. б. 1873); K-²³ K-²⁴ K-سه ²⁵ VI-²⁶ K-²⁷ K-²⁸ K-²⁹ K-³⁰ K-³¹ K-³² K-³³ K-³⁴ K-³⁵ K-³⁶ K-³⁷ K-³⁸ K-³⁹ K-⁴⁰ K-⁴¹ K-⁴² K-⁴³ K-⁴⁴ K-⁴⁵ K-⁴⁶ K-⁴⁷ K-⁴⁸ K-⁴⁹ K-⁵⁰ K-⁵¹ K-⁵² K-⁵³ K-⁵⁴ K-⁵⁵ K-⁵⁶ K-⁵⁷ K-⁵⁸ K-⁵⁹ K-⁶⁰ K-⁶¹ K-⁶² K-⁶³ K-⁶⁴ K-⁶⁵ K-⁶⁶ K-⁶⁷ K-⁶⁸ K-⁶⁹ K-⁷⁰ K-⁷¹ K-⁷² K-⁷³ K-⁷⁴ K-⁷⁵ K-⁷⁶ K-⁷⁷ K-⁷⁸ K-⁷⁹ K-⁸⁰ K-⁸¹ K-⁸² K-⁸³ K-⁸⁴ K-⁸⁵ K-⁸⁶ K-⁸⁷ K-⁸⁸ K-⁸⁹ K-⁹⁰ K-⁹¹ K-⁹² K-⁹³ K-⁹⁴ K-⁹⁵ K-⁹⁶ K-⁹⁷ K-⁹⁸ K-⁹⁹ K-¹⁰⁰ K-¹⁰¹ K-¹⁰² K-¹⁰³ K-¹⁰⁴ K-¹⁰⁵ K-¹⁰⁶ K-¹⁰⁷ K-¹⁰⁸ K-¹⁰⁹ K-¹¹⁰ K-¹¹¹ K-¹¹² K-¹¹³ K-¹¹⁴ K-¹¹⁵ K-¹¹⁶ K-¹¹⁷ K-¹¹⁸ K-¹¹⁹ K-¹²⁰ K-¹²¹ K-¹²² K-¹²³ K-¹²⁴ K-¹²⁵ K-¹²⁶ K-¹²⁷ K-¹²⁸ K-¹²⁹ K-¹³⁰ K-¹³¹ K-¹³² K-¹³³ K-¹³⁴ K-¹³⁵ K-¹³⁶ K-¹³⁷ K-¹³⁸ K-¹³⁹ K-¹⁴⁰ K-¹⁴¹ K-¹⁴² K-¹⁴³ K-¹⁴⁴ K-¹⁴⁵ K-¹⁴⁶ K-¹⁴⁷ K-¹⁴⁸ K-¹⁴⁹ K-¹⁵⁰ K-¹⁵¹ K-¹⁵² K-¹⁵³ K-¹⁵⁴ K-¹⁵⁵ K-¹⁵⁶ K-¹⁵⁷ K-¹⁵⁸ K-¹⁵⁹ K-¹⁶⁰ K-¹⁶¹ K-¹⁶² K-¹⁶³ K-¹⁶⁴ K-¹⁶⁵ K-¹⁶⁶ K-¹⁶⁷ K-¹⁶⁸ K-¹⁶⁹ K-¹⁷⁰ K-¹⁷¹ K-¹⁷² K-¹⁷³ K-¹⁷⁴ K-¹⁷⁵ K-¹⁷⁶ K-¹⁷⁷ K-¹⁷⁸ K-¹⁷⁹ K-¹⁸⁰ K-¹⁸¹ K-¹⁸² K-¹⁸³ K-¹⁸⁴ K-¹⁸⁵ K-¹⁸⁶ K-¹⁸⁷ K-¹⁸⁸ K-¹⁸⁹ K-¹⁹⁰ K-¹⁹¹ K-¹⁹² K-¹⁹³ K-¹⁹⁴ K-¹⁹⁵ K-¹⁹⁶ K-¹⁹⁷ K-¹⁹⁸ K-¹⁹⁹ K-²⁰⁰ K-²⁰¹ K-²⁰² K-²⁰³ K-²⁰⁴ K-²⁰⁵ K-²⁰⁶ K-²⁰⁷ K-²⁰⁸ K-²⁰⁹ K-²¹⁰ K-²¹¹ K-²¹² K-²¹³ K-²¹⁴ K-²¹⁵ K-²¹⁶ K-²¹⁷ K-²¹⁸ K-²¹⁹ K-²²⁰ K-²²¹ K-²²² K-²²³ K-²²⁴ K-²²⁵ K-²²⁶ K-²²⁷ K-²²⁸ K-²²⁹ K-²³⁰ K-²³¹ K-²³² K-²³³ K-²³⁴ K-²³⁵ K-²³⁶ K-²³⁷ K-²³⁸ K-²³⁹ K-²⁴⁰ K-²⁴¹ K-²⁴² K-²⁴³ K-²⁴⁴ K-²⁴⁵ K-²⁴⁶ K-²⁴⁷ K-²⁴⁸ K-²⁴⁹ K-²⁵⁰ K-²⁵¹ K-²⁵² K-²⁵³ K-²⁵⁴ K-²⁵⁵ K-²⁵⁶ K-²⁵⁷ K-²⁵⁸ K-²⁵⁹ K-²⁶⁰ K-²⁶¹ K-²⁶² K-²⁶³ K-²⁶⁴ K-²⁶⁵ K-²⁶⁶ K-²⁶⁷ K-²⁶⁸ K-²⁶⁹ K-²⁷⁰ K-²⁷¹ K-²⁷² K-²⁷³ K-²⁷⁴ K-²⁷⁵ K-²⁷⁶ K-²⁷⁷ K-²⁷⁸ K-²⁷⁹ K-²⁸⁰ K-²⁸¹ K-²⁸² K-²⁸³ K-²⁸⁴ K-²⁸⁵ K-²⁸⁶ K-²⁸⁷ K-²⁸⁸ K-²⁸⁹ K-²⁹⁰ K-²⁹¹ K-²⁹² K-²⁹³ K-²⁹⁴ K-²⁹⁵ K-²⁹⁶ K-²⁹⁷ K-²⁹⁸ K-²⁹⁹ K-³⁰⁰ K-³⁰¹ K-³⁰² K-³⁰³ K-³⁰⁴ K-³⁰⁵ K-³⁰⁶ K-³⁰⁷ K-³⁰⁸ K-³⁰⁹ K-³¹⁰ K-³¹¹ K-³¹² K-³¹³ K-³¹⁴ K-³¹⁵ K-³¹⁶ K-³¹⁷ K-³¹⁸ K-³¹⁹ K-³²⁰ K-³²¹ K-³²² K-³²³ K-³²⁴ K-³²⁵ K-³²⁶ K-³²⁷ K-³²⁸ K-³²⁹ K-³³⁰ K-³³¹ K-³³² K-³³³ K-³³⁴ K-³³⁵ K-³³⁶ K-³³⁷ K-³³⁸ K-³³⁹ K-³⁴⁰ K-³⁴¹ K-³⁴² K-³⁴³ K-³⁴⁴ K-³⁴⁵ K-³⁴⁶ K-³⁴⁷ K-³⁴⁸ K-³⁴⁹ K-³⁵⁰ K-³⁵¹ K-³⁵² K-³⁵³ K-³⁵⁴ K-³⁵⁵ K-³⁵⁶ K-³⁵⁷ K-³⁵⁸ K-³⁵⁹ K-³⁶⁰ K-³⁶¹ K-³⁶² K-³⁶³ K-³⁶⁴ K-³⁶⁵ K-³⁶⁶ K-³⁶⁷ K-³⁶⁸ K-³⁶⁹ K-³⁷⁰ K-³⁷¹ K-³⁷² K-³⁷³ K-³⁷⁴ K-³⁷⁵ K-³⁷⁶ K-³⁷⁷ K-³⁷⁸ K-³⁷⁹ K-³⁸⁰ K-³⁸¹ K-³⁸² K-³⁸³ K-³⁸⁴ K-³⁸⁵ K-³⁸⁶ K-³⁸⁷ K-³⁸⁸ K-³⁸⁹ K-³⁹⁰ K-³⁹¹ K-³⁹² K-³⁹³ K-³⁹⁴ K-³⁹⁵ K-³⁹⁶ K-³⁹⁷ K-³⁹⁸ K-³⁹⁹ K-⁴⁰⁰ K-⁴⁰¹ K-⁴⁰² K-⁴⁰³ K-⁴⁰⁴ K-⁴⁰⁵ K-⁴⁰⁶ K-⁴⁰⁷ K-⁴⁰⁸ K-⁴⁰⁹ K-⁴¹⁰ K-⁴¹¹ K-⁴¹² K-⁴¹³ K-⁴¹⁴ K-⁴¹⁵ K-⁴¹⁶ K-⁴¹⁷ K-⁴¹⁸ K-⁴¹⁹ K-⁴²⁰ K-⁴²¹ K-⁴²² K-⁴²³ K-⁴²⁴ K-⁴²⁵ K-⁴²⁶ K-⁴²⁷ K-⁴²⁸ K-⁴²⁹ K-⁴³⁰ K-⁴³¹ K-⁴³² K-⁴³³ K-⁴³⁴ K-⁴³⁵ K-⁴³⁶ K-⁴³⁷ K-⁴³⁸ K-⁴³⁹ K-⁴⁴⁰ K-⁴⁴¹ K-⁴⁴² K-⁴⁴³ K-⁴⁴⁴ K-⁴⁴⁵ K-⁴⁴⁶ K-⁴⁴⁷ K-⁴⁴⁸ K-⁴⁴⁹ K-⁴⁵⁰ K-⁴⁵¹ K-⁴⁵² K-⁴⁵³ K-⁴⁵⁴ K-⁴⁵⁵ K-⁴⁵⁶ K-⁴⁵⁷ K-⁴⁵⁸ K-⁴⁵⁹ K-⁴⁶⁰ K-⁴⁶¹ K-⁴⁶² K-⁴⁶³ K-⁴⁶⁴ K-⁴⁶⁵ K-⁴⁶⁶ K-⁴⁶⁷ K-⁴⁶⁸ K-⁴⁶⁹ K-⁴⁷⁰ K-⁴⁷¹ K-⁴⁷² K-⁴⁷³ K-⁴⁷⁴ K-⁴⁷⁵ K-⁴⁷⁶ K-⁴⁷⁷ K-⁴⁷⁸ K-⁴⁷⁹ K-⁴⁸⁰ K-⁴⁸¹ K-⁴⁸² K-⁴⁸³ K-⁴⁸⁴ K-⁴⁸⁵ K-⁴⁸⁶ K-⁴⁸⁷ K-⁴⁸⁸ K-⁴⁸⁹ K-⁴⁹⁰ K-⁴⁹¹ K-⁴⁹² K-⁴⁹³ K-⁴⁹⁴ K-⁴⁹⁵ K-⁴⁹⁶ K-⁴⁹⁷ K-⁴⁹⁸ K-⁴⁹⁹ K-⁵⁰⁰ K-⁵⁰¹ K-⁵⁰² K-⁵⁰³ K-⁵⁰⁴ K-⁵⁰⁵ K-⁵⁰⁶ K-⁵⁰⁷ K-⁵⁰⁸ K-⁵⁰⁹ K-⁵¹⁰ K-⁵¹¹ K-⁵¹² K-⁵¹³ K-⁵¹⁴ K-⁵¹⁵ K-⁵¹⁶ K-⁵¹⁷ K-⁵¹⁸ K-⁵¹⁹ K-⁵²⁰ K-⁵²¹ K-⁵²² K-⁵²³ K-⁵²⁴ K-⁵²⁵ K-⁵²⁶ K-⁵²⁷ K-⁵²⁸ K-⁵²⁹ K-⁵³⁰ K-⁵³¹ K-⁵³² K-⁵³³ K-⁵³⁴ K-⁵³⁵ K-⁵³⁶ K-⁵³⁷ K-⁵³⁸ K-⁵³⁹ K-⁵⁴⁰ K-⁵⁴¹ K-⁵⁴² K-⁵⁴³ K-⁵⁴⁴ K-⁵⁴⁵ K-⁵⁴⁶ K-⁵⁴⁷ K-⁵⁴⁸ K-⁵⁴⁹ K-⁵⁵⁰ K-⁵⁵¹ K-⁵⁵² K-⁵⁵³ K-⁵⁵⁴ K-⁵⁵⁵ K-⁵⁵⁶ K-⁵⁵⁷ K-⁵⁵⁸ K-⁵⁵⁹ K-⁵⁶⁰ K-⁵⁶¹ K-⁵⁶² K-⁵⁶³ K-⁵⁶⁴ K-⁵⁶⁵ K-⁵⁶⁶ K-⁵⁶⁷ K-⁵⁶⁸ K-⁵⁶⁹ K-⁵⁷⁰ K-⁵⁷¹ K-⁵⁷² K-⁵⁷³ K-⁵⁷⁴ K-⁵⁷⁵ K-⁵⁷⁶ K-⁵⁷⁷ K-⁵⁷⁸ K-⁵⁷⁹ K-⁵⁸⁰ K-⁵⁸¹ K-⁵⁸² K-⁵⁸³ K-⁵⁸⁴ K-⁵⁸⁵ K-⁵⁸⁶ K-⁵⁸⁷ K-⁵⁸⁸ K-⁵⁸⁹ K-⁵⁹⁰ K-⁵⁹¹ K-⁵⁹² K-⁵⁹³ K-⁵⁹⁴ K-⁵⁹⁵ K-⁵⁹⁶ K-⁵⁹⁷ K-⁵⁹⁸ K-⁵⁹⁹ K-⁶⁰⁰ K-⁶⁰¹ K-⁶⁰² K-⁶⁰³ K-⁶⁰⁴ K-⁶⁰⁵ K-⁶⁰⁶ K-⁶⁰⁷ K-⁶⁰⁸ K-⁶⁰⁹ K-⁶¹⁰ K-⁶¹¹ K-⁶¹² K-⁶¹³ K-⁶¹⁴ K-⁶¹⁵ K-⁶¹⁶ K-⁶¹⁷ K-⁶¹⁸ K-⁶¹⁹ K-⁶²⁰ K-⁶²¹ K-⁶²² K-⁶²³ K-⁶²⁴ K-⁶²⁵ K-⁶²⁶ K-⁶²⁷ K-⁶²⁸ K-⁶²⁹ K-⁶³⁰ K-⁶³¹ K-⁶³² K-⁶³³ K-⁶³⁴ K-⁶³⁵ K-⁶³⁶ K-⁶³⁷ K-⁶³⁸ K-⁶³⁹ K-⁶⁴⁰ K-⁶⁴¹ K-⁶⁴² K-⁶⁴³ K-⁶⁴⁴ K-⁶⁴⁵ K-⁶⁴⁶ K-⁶⁴⁷ K-⁶⁴⁸ K-⁶⁴⁹ K-⁶⁵⁰ K-⁶⁵¹ K-⁶⁵² K-⁶⁵³ K-⁶⁵⁴ K-⁶⁵⁵ K-⁶⁵⁶ K-⁶⁵⁷ K-⁶⁵⁸ K-⁶⁵⁹ K-⁶⁶⁰ K-⁶⁶¹ K-⁶⁶² K-⁶⁶³ K-⁶⁶⁴ K-⁶⁶⁵ K-⁶⁶⁶ K-⁶⁶⁷ K-⁶⁶⁸ K-⁶⁶⁹ K-⁶⁷⁰ K-⁶⁷¹ K-⁶⁷² K-⁶⁷³ K-⁶⁷⁴ K-⁶⁷⁵ K-⁶⁷⁶ K-⁶⁷⁷ K-⁶⁷⁸ K-⁶⁷⁹ K-⁶⁸⁰ K-⁶⁸¹ K-⁶⁸² K-⁶⁸³ K-⁶⁸⁴ K-⁶⁸⁵ K-⁶⁸⁶ K-⁶⁸⁷ K-⁶⁸⁸ K-⁶⁸⁹ K-⁶⁹⁰ K-⁶⁹¹ K-⁶⁹² K-⁶⁹³ K-⁶⁹⁴ K-⁶⁹⁵ K-⁶⁹⁶ K-⁶⁹⁷ K-⁶⁹⁸ K-⁶⁹⁹ K-⁷⁰⁰ K-⁷⁰¹ K-⁷⁰² K-⁷⁰³ K-⁷⁰⁴ K-⁷⁰⁵ K-⁷⁰⁶ K-⁷⁰⁷ K-⁷⁰⁸ K-⁷⁰⁹ K-⁷¹⁰ K-⁷¹¹ K-⁷¹² K-⁷¹³ K-⁷¹⁴ K-⁷¹⁵ K-⁷¹⁶ K-⁷¹⁷ K-⁷¹⁸ K-⁷¹⁹ K-⁷²⁰ K-⁷²¹ K-⁷²² K-⁷²³ K-⁷²⁴ K-⁷²⁵ K-⁷²⁶ K-⁷²⁷ K-⁷²⁸ K-⁷²⁹ K-⁷³⁰ K-⁷³¹ K-⁷³² K-⁷³³ K-⁷³⁴ K-⁷³⁵ K-⁷³⁶ K-⁷³⁷ K-⁷³⁸ K-⁷³⁹ K-⁷⁴⁰ K-⁷⁴¹ K-⁷⁴² K-⁷⁴³ K-⁷⁴⁴ K-⁷⁴⁵ K-⁷⁴⁶ K-⁷⁴⁷ K-⁷⁴⁸ K-⁷⁴⁹ K-⁷⁵⁰ K-⁷⁵¹ K-⁷⁵² K-⁷⁵³ K-⁷⁵⁴ K-⁷⁵⁵ K-⁷⁵⁶ K-⁷⁵⁷ K-⁷⁵⁸ K-⁷⁵⁹ K-⁷⁶⁰ K-⁷⁶¹ K-⁷⁶² K-⁷⁶³ K-⁷⁶⁴ K-⁷⁶⁵ K-⁷⁶⁶ K-⁷⁶⁷ K-⁷⁶⁸ K-⁷⁶⁹ K-⁷⁷⁰ K-⁷⁷¹ K-⁷⁷² K-⁷⁷³ K-⁷⁷⁴ K-⁷⁷⁵ K-⁷⁷⁶ K-⁷⁷⁷ K-⁷⁷⁸ K-⁷⁷⁹ K-⁷⁸⁰ K-⁷⁸¹ K-⁷⁸² K-⁷⁸³ K-⁷⁸⁴ K-⁷⁸⁵ K-⁷⁸⁶ K-⁷⁸⁷ K-⁷⁸⁸ K-⁷⁸⁹ K-⁷⁹⁰ K-⁷⁹¹ K-⁷⁹² K-⁷⁹³ K-⁷⁹⁴ K-⁷⁹⁵ K-⁷⁹⁶ K-⁷⁹⁷ K-⁷⁹⁸ K-⁷⁹⁹ K-⁸⁰⁰ K-⁸⁰¹ K-⁸⁰² K-⁸⁰³ K-⁸⁰⁴ K-⁸⁰⁵ K-⁸⁰⁶ K-⁸⁰⁷ K-⁸⁰⁸ K-⁸⁰⁹ K-⁸¹⁰ K-⁸¹¹ K-⁸¹² K-⁸¹³ K-⁸¹⁴ K-⁸¹⁵ K-⁸¹⁶ K-⁸¹⁷ K-⁸¹⁸ K-⁸¹⁹ K-⁸²⁰ K-⁸²¹ K-⁸²² K-⁸²³ K-⁸²⁴ K-⁸²⁵ K-⁸²⁶ K-⁸²⁷ K-⁸²⁸ K-⁸²⁹ K-⁸³⁰ K-⁸³¹ K-⁸³² K-⁸³³ K-⁸³⁴ K-⁸³⁵ K-⁸³⁶ K-⁸³⁷ K-⁸³⁸ K-⁸³⁹ K-⁸⁴⁰ K-⁸⁴¹ K-⁸⁴² K-⁸⁴³ K-⁸⁴⁴ K-⁸⁴⁵ K-⁸⁴⁶ K-⁸⁴⁷ K-⁸⁴⁸ K-⁸⁴⁹ K-⁸⁵⁰ K-⁸⁵¹ K-⁸⁵² K-⁸⁵³ K-⁸⁵⁴ K-⁸⁵⁵ K-⁸⁵⁶ K-⁸⁵⁷ K-⁸⁵⁸ K-⁸⁵⁹ K-⁸⁶⁰ K-⁸⁶¹ K-⁸⁶² K-⁸⁶³ K-⁸⁶⁴ K-⁸⁶⁵ K-⁸⁶⁶ K-⁸⁶⁷ K-⁸⁶⁸ K-⁸⁶⁹ K-⁸⁷⁰ K-⁸⁷¹ K-⁸⁷² K-⁸⁷³ K-⁸⁷⁴ K-⁸⁷⁵ K-⁸⁷⁶ K-⁸⁷⁷ K-⁸⁷⁸ K-⁸⁷⁹ K-⁸⁸⁰ K-⁸⁸¹ K-⁸⁸² K-⁸⁸³ K-⁸⁸⁴ K-⁸⁸⁵ K-⁸⁸⁶ K-⁸⁸⁷ K-⁸⁸⁸ K-⁸⁸⁹ K-⁸⁹⁰ K-⁸⁹¹ K-⁸⁹² K-⁸⁹³ K-⁸⁹⁴ K-⁸⁹⁵ K-⁸⁹⁶ K-⁸⁹⁷ K-⁸⁹⁸ K-⁸⁹⁹ K-⁹⁰⁰ K-⁹⁰¹ K-⁹⁰² K-⁹⁰³ K-⁹⁰⁴ K-⁹⁰⁵ K-⁹⁰⁶ K-⁹⁰⁷ K-⁹⁰⁸ K-⁹⁰⁹ K-⁹¹⁰ K-⁹¹¹ K-⁹¹² K-⁹¹³ K-⁹¹⁴ K-⁹¹⁵ K-⁹¹⁶ K-⁹¹⁷ K-⁹¹⁸ K-⁹¹⁹ K-⁹²⁰ K-⁹²¹ K-⁹²² K-⁹²³ K-⁹²⁴ K-⁹²⁵ K-⁹²⁶ K-⁹²⁷ K-⁹²⁸ K-⁹²⁹ K-⁹³⁰ K-⁹³¹ K-⁹³² K-⁹³³ K-⁹³⁴ K-⁹³⁵ K-⁹³⁶ K-⁹³⁷ K-⁹³⁸ K-⁹³⁹ K-⁹⁴⁰ K-⁹⁴¹ K-⁹⁴² K-⁹⁴³ K-⁹⁴⁴ K-⁹⁴⁵ K-⁹⁴⁶ K-⁹⁴⁷ K-⁹⁴⁸ K-⁹⁴⁹ K-⁹⁵⁰ K-⁹⁵¹ K-⁹⁵² K-⁹⁵³ K-⁹⁵⁴ K-⁹⁵⁵ K-⁹⁵⁶ K-⁹⁵⁷ K-⁹⁵⁸ K-⁹⁵⁹ K-⁹⁶⁰ K-⁹⁶¹ K-⁹⁶² K-⁹⁶³ K-⁹⁶⁴ K-⁹⁶⁵ K-⁹⁶⁶ K-⁹⁶⁷ K-⁹⁶⁸ K-⁹⁶⁹ K-⁹⁷⁰ K-⁹⁷¹ K-⁹⁷² K-⁹⁷³ K-⁹⁷⁴ K-⁹⁷⁵ K-⁹⁷⁶ K-⁹⁷⁷ K-⁹⁷⁸ K-⁹⁷⁹ K-⁹⁸⁰ K-⁹⁸¹ K-⁹⁸² K-⁹⁸³ K-⁹⁸⁴ K-⁹⁸⁵ K-⁹⁸⁶ K-⁹⁸⁷ K-⁹⁸⁸ K-⁹⁸⁹ K-⁹⁹⁰ K-⁹⁹¹ K-⁹⁹² K-⁹⁹³ K-⁹⁹⁴ K-⁹⁹⁵ K-⁹⁹⁶ K-⁹⁹⁷ K-⁹⁹⁸ K-⁹⁹⁹ K-¹⁰⁰⁰ K-¹⁰⁰¹ K-¹⁰⁰² K-¹⁰⁰³ K-¹⁰⁰⁴ K-¹⁰⁰⁵ K-¹⁰⁰⁶ K-¹⁰⁰⁷ K-¹⁰⁰⁸ K-¹⁰⁰⁹ K-¹⁰¹⁰ K-¹⁰¹¹ K-¹⁰¹² K-¹⁰¹³ K-¹⁰¹⁴ K-¹⁰¹⁵ K-¹⁰¹⁶ K-¹⁰¹⁷ K-¹⁰¹⁸ K-¹⁰¹⁹ K-¹⁰²⁰ K-¹⁰²¹ K-¹⁰²² K-¹⁰²³ K-¹⁰²⁴ K-¹⁰²⁵ K-¹⁰²⁶ K-¹⁰²⁷ K-¹⁰²⁸ K-¹⁰²⁹ K-¹⁰³⁰ K-¹⁰³¹ K-¹⁰³² K-¹⁰³³ K-¹⁰³⁴ K-¹⁰³⁵ K-¹⁰³⁶ K-¹⁰³⁷ K-¹⁰³⁸ K-¹⁰³⁹ K-¹⁰⁴⁰ K-¹⁰⁴¹ K-¹⁰⁴² K-¹⁰⁴³ K-¹⁰⁴⁴ K-¹⁰⁴⁵ K-¹⁰⁴⁶ K-¹⁰⁴⁷ K-¹⁰⁴⁸ K-¹⁰⁴⁹ K-¹⁰⁵⁰ K-¹⁰⁵¹ K-¹⁰⁵² K-¹⁰⁵³ K-¹⁰⁵⁴ K-¹⁰⁵⁵ K-¹⁰⁵⁶ K-¹⁰⁵⁷ K-¹⁰⁵⁸ K-¹⁰⁵⁹ K-¹⁰⁶⁰ K-¹⁰⁶¹ K-¹⁰⁶² K-¹⁰⁶³ K-¹⁰⁶⁴ K-¹⁰⁶⁵ K-¹⁰⁶⁶ K-¹⁰⁶⁷ K-¹⁰⁶⁸ K-¹⁰⁶⁹ K-¹⁰⁷⁰ K-¹⁰⁷¹ K-¹⁰⁷² K-¹⁰⁷³ K-¹⁰⁷⁴ K-¹⁰⁷⁵ K-¹⁰⁷⁶ K-¹⁰⁷⁷ K

چنین گفت خسرو بدین مهتران
 همه پشترا⁴ سوی یزدان کنید
 جزا خواست یزدان نباشد سخن
 برزم اندرون کشته بهتر بود
 نگه‌دار من بود باید بجنگ
 همه هم‌زبان آفرین خواندند
 بکردند پیمان که از شهریار
 سپهدار¹² بشنید و¹³ آرام یافت
 سپهرا ببهرام فرخ سپرد
 هم آنگه خروشی آمد از دیده‌گاه
 جهانجوی بیدار دل بر نشست
 ز بالای¹⁷ چو آن مایه مردم بدید
 یلان‌سینمرا گفت کاین¹⁹ بدژاد
 که²⁰ من دادم اکنون²¹ جزو نیست این
 برین²⁴ مایه مردم بجنگ آمدست
 فزون نیست با او سرافراز بیست
 اگر پیشم آید جهانرا بسم

که ای¹ سرفرازان و² فرمان بران³
 دل خویشرا شاد و خندان کنید⁵
 چنین بود تا بود چرخ کهن
 که در خانهات⁶ بنده مهتر بود
 بهنگام جنیش نسازم⁷ درنگ⁸
 ورا شهریار زمین خواندند⁹
 کسی بر نگرده ازین¹⁰ کارزار¹¹
 خوش آمدش و ز مهتران کام یافت¹⁴
 همی رفت با چاره مرد گرد¹⁵
 بهرام گفتند کامد سپاه
 کمندی بفتراک و تیغی¹⁶ بدست
 تنی چند زان جنگیان¹⁸ بر گزید
 بجنگ اندرون داد مردی بداد
 که یارد چمیدن برین²² دشت کین²³
 و گر²⁵ پیش کام²⁶ نهنگ²⁷ آمدست²⁸
 ازیشان کسی را²⁹ ندادم که کیست
 اگر بر نیایم³⁰ ازو ناکسم³¹

¹ Л — کای ² I — و оп. ³ K — کنداوران ⁴ I, IV — رویا ⁵ Б — 66. 1837—1839 не переведены. ⁶ I, IV, VI — کای یکی ⁷ I, VI — که در خان تو ⁸ K — б. оп. ⁹ K — б. оп. ¹⁰ I, VI — بدین ¹¹ K — б. оп. ¹² IV — جهاندار ¹³ I — و оп. ¹⁴ K — б. оп. ¹⁵ Б — بندویه و هم کستم و ¹⁶ I, K — و ساق فی أصحابه الأربعة عشر، وهم کستم و بندویه ¹⁷ I, K — گریزی و آندیان و بالویه و ساپور و کردویه و ثمانیه آخرون من اعیان العسکر ¹⁸ I, VI — بجلا ¹⁹ K, VI — (کای؟) ²⁰ VI — چو ²¹ K — نیک دادم ²² I, K — مگر ²³ IV — کز ایشان کسی را ندادم چنین ²⁴ I, K, IV, VI — بدین ²⁵ K, T — ²⁶ I, K, IV — چنگ ²⁷ VI, C — چند پیش نهنگ ²⁸ Б — 66. 1850—1852 не переведены. ²⁹ K — و زایران کس ³⁰ I — اگر کمتر آیم ³¹ IV — و گر نیز تايم ³² K — گران بیستند ماچهاران بسیم * و گر کمتر آیم ازو ناکسیم ³³ VI — б. оп.; T —

مگر بخت روشن بمشت آورد
 که گر^۴ هیج رومی کند کارزار
 و گر^۵ نیز در جنگ خسته شود
 سخنها ز اندازه بیرون برند
 بما بر کنند اندرین جنگ ناز
 بسان^۸ رمه روزگار دمه
 ز چوبینه آورد خواهم یکی
 امیدم بیزدان فریادرس
 بشیرین روانت مغور زینهار
 بخواه و مکن تیره روی زمین^{۱۱}
 که گفتی ز لشکر کنون یار جوی^{۱۲}
 ده و چار گردنکش^{۱۴} نامدار
 نوشت و^{۱۵} بیاورد و بنهاد پیش
 چو بندوی^{۱۶} و گردوی پشت کبان^{۱۷}
 چو زنگوی گستاخ باشیر و پیل
 یلان سینهر^{۲۰} زشت^{۲۱} پتیاره بود
 چو اشتاد^{۲۳} پیروز دشمن گداز
 که دشمن بدی پیش ایشان فرزد
 ز لشکر بیکسو خرامید^{۲۷} تفت

بکوشید تا^۱ پشت^۲ پشت^۳ آورد
 بگستهم گفت آن زمان شهریار
 چو بهرام جنگی شکسته شود
 همه رومیان سر^۶ بگردون برند
 نخواهم که رومی بود^۷ سرفراز
 بدیدم هنرهای رومی همه
 هم آن به که من با سپاه اندکی
 نخواهم درین^۹ کار یاری ز کس
 بدو گفت گستهم کای شهریار
 چو رایت چنین است مردان کین^{۱۰}
 بدو گفت خسرو که اینست روی
 گزین کرد گستهم زایران^{۱۳} سوار
 نخستین ازین جنگیان نام خویش
 دگر گرد شاپور با اندیان
 چو آزرگشسپ و دگر شیرزیل^{۱۸}
 تخواه که^{۱۹} در جنگ غم خواره بود
 فرخزاد و^{۲۲} چون خسرو سرفراز
 چو فرخنده خورشید^{۲۴} با اورمزد
 چو^{۲۵} مردان گزین کرد ز ایران^{۲۶} دو هفت

۱ I, ۲ K-گر, ۳ K-دگر, ۴ VI-اگر, ۵ VI-او, ۶ پشت-VI, ۷ زور-K, ۸ با-T هم-IV, ۹ I, K-مکن, ۱۰ I, IV, VI-گزین, ۱۱ I, IV, VI-مکن, ۱۲ I, K-کنون, ۱۳ I, K-مکن, ۱۴ I, K-مکن, ۱۵ I, K-مکن, ۱۶ I, K-مکن, ۱۷ I, K-مکن, ۱۸ I, K-مکن, ۱۹ I, K-مکن, ۲۰ I, K-مکن, ۲۱ I, K-مکن, ۲۲ I, K-مکن, ۲۳ I, K-مکن, ۲۴ I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

کنون راز لشکر-^{۱۲} I, ۱۳ I, K-مکن, ۱۴ I, K-مکن, ۱۵ I, K-مکن, ۱۶ I, K-مکن, ۱۷ I, K-مکن, ۱۸ I, K-مکن, ۱۹ I, K-مکن, ۲۰ I, K-مکن, ۲۱ I, K-مکن, ۲۲ I, K-مکن, ۲۳ I, K-مکن, ۲۴ I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

نوشته-^{۱۵} IV, VI, ۱۶ I, K-مکن, ۱۷ I, K-مکن, ۱۸ I, K-مکن, ۱۹ I, K-مکن, ۲۰ I, K-مکن, ۲۱ I, K-مکن, ۲۲ I, K-مکن, ۲۳ I, K-مکن, ۲۴ I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

تخار آذک-^{۱۹} I, K-مکن, ۲۰ I, K-مکن, ۲۱ I, K-مکن, ۲۲ I, K-مکن, ۲۳ I, K-مکن, ۲۴ I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

چو-^{۲۴} I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

ازیشان-^{VI} I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

زینسان-^{IV} I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

ازینسو-^{VI} I, K-مکن, ۲۵ I, K-مکن, ۲۶ I, K-مکن, ۲۷ I, K-مکن

همه قلبیگه پای بر هم¹ درید
 وزانجایگه شد سوی میسره⁴
 نگهبان آن دست⁷ گردوی بود
 برادر چو روی برادر بدید
 دو خونی برانسان بر آویختند
 بدین سان¹⁰ زمانی بر آمد دراز
 بدو گفت بهرام کای بی پدر¹²
 بدو گفت گردوی کای پیسه گرگ¹⁴
 که هر کو¹⁵ برادر بود دوست به
 تو هم¹⁶ دشمن¹⁷ و بدتن و ریمنی
 بپیش برادر برادر بچنگ
 چو بشنید بهرام زو باز گشت
 همی راند گردوی تا نزد¹⁸ شاه
 برو آفرین کرد خسرو بهر
 فرستاد خسرو بشاپور کس

VI— جهاندار خسرو چو زانگونه دید—³ Л обратный порядок мисра. ² سپهدار— VI ¹ قلبگهرا بهم بر— I
 обратный порядок мисра. ⁴ I, K, IV, VI— میمنه Б— عاد الی المیسره— (ср. выше, б. 1773).
⁵ I, K, IV, VI— پشت ⁶ I, K, IV, VI— ونه I, VI— обратный порядок мисра; I, IV, VI— доб.:
 چو خسرو بدید آن [از— IV] سوی میسره * همی تاخت چون گرگ بیند بره [رمه— VI]
 [میمنه— VI]

برین سان— I, IV, VI ¹⁰ I, IV, VI— و— VI ⁹ VI— ⁸ I— گرد— IV گردی— I ⁷ I, K, IV— دشت
 یا عدو نفسه!— B ¹⁴ B— بچنگ— K ¹³ K— بدهنر— K ¹² K— هم از یک دگر می نگشتند باز— I ¹¹ I—
 اگر چه— VI که هر چون— I ¹⁵ I— 1812 включительно не переведено. ¹⁶ I—
 و— B— B. ¹⁹ B— تا پیش— I, K, IV, VI ¹⁸ I, K, IV, VI— خونی— I, K, IV, VI ¹⁷ I, K, IV, VI— چون— IV ¹⁶ IV—
²¹ I, K, IV, ²⁰ Л— (9) یزدان ²² I, K, IV, ²³ B— 1816 и 1817 не переведены. ²¹ I, K, IV, ²⁰ Л— (9) یزدان ²² I, K, IV, ²³ B— 1816 и 1817 не переведены.

ز پیش صف آمد سوی قلبیگه * چو شد جنب جنبان دلیران شاه
²² Л— موسیکرا— IV ²³ B— 66. 1816 и 1817 не переведены.

که پیش من آیی بدین دشت¹ خون
 همی تن بکشتن دهی رایگان
 سر خویش در بندگی کرده کش
 که گویی کنون³ پیش⁴ گردنکشان
 که آن نامه با رای او بود جفت⁶
 هم از⁷ نامداران این انجمن
 ز اندیشه بد بشویم ترا
 باندیشه آن جادوی را⁸ بدید
 چو ارغنده شد رای¹⁰ جنگ¹¹ آمدش
 سوی قلب خسرو خرامید¹² تفت
 چنین گفت کای نرمشیر ژیان
 کمانرا¹³ چو ابر بهاران کنید
 کمان بر نهادند یکسر¹⁴ بز¹⁵
 تو¹⁷ گفتی شد از خستگی پیل¹⁸ نیل
 یکی مغفر خسرو آرای خواست
 بر آشفست²⁰ بهرام گردن فراز
 زره دامنش را بزد بر کمر
 بر آورد زان جنگیان رسته خیز
 کمانهای چاچی فرو ریختند²¹
 سپهبد نشست از بر او دمان
 بجایی²² کجا شاه بد بی²³ سپاه

نه پیمانست این بد بنامه درون
 نه این باشد آیین پرمایگان²
 بدو گفت شاپور کای دیوفش
 ازین نامه کی بود نام و نشان
 گرانمایه خسرو بشاپور گفت⁵ 1785
 بنامه تو پاداش یابی ز من
 چو هنگام باشد بگویم ترا
 چو بهرام آواز خسرو شنید
 بر آشفست و زان کار تنگ⁹ آمدش
 جفاپیشه بر پیل تنها برفت 1790
 چو خسرو چنان دید با اندیان
 برین پیل بر تیرباران کنید
 از ایرانیمان آنک بد روزبه
 ز پیمان چنان¹⁶ گشت خرطوم پیل
 هم آنگاه بهرام بالای خواست 1795
 همان¹⁹ تیرباران گرفتند باز
 پیاده شد آن مرد پرخاشخیر
 سپر بر سر آورد و شمشیر تیز
 پیاده ز بهرام بگریختند
 یکی باره بردند هم در زمان 1800
 خروشان همی تاخت تا قلبگاه

پیش آوری داور دشت—VI پیش آوری داوری دشت—IV پیش آوری داد در دشت—¹
 فضحک پرویز—B⁵ که کم باد نامت ز—K⁴ همی—I, IV³ آزادگان—I, K, IV, VI²
 نیک(؟)—VI⁹ جادویها—I⁸ همان—K, VI⁷ بگرفت جفت—VI⁶ و نادى جویدین
 K—¹⁴ کمانها—K, IV, VI¹³ و J, VI—دوب.¹² (без рифмы). تنگ—VI¹¹ جای—K, VI¹⁰
 I, ²⁰ همه—K¹⁹ همچو—IV¹⁸ که—I, K, IV, VI¹⁷ چنین—J¹⁶ VI—б. оп.¹⁵ یک یک
 بدانجا—I, IV—جای—J²² B—бб. 1798 и 1799 не переведены.²¹ بران اسپ—K, IV, VI
 J—I, K, IV, VI²³ پا

1745 دل خسرو از کوت شد دردمند
 بران زخم او بر پراگند مشک¹
 بکر باسی بر³ دوختش هم چنان
 بنزدیک قیصر فرستاد باز
 برین گونه بر⁵ همی روز جنگ
 همه رومیان دل شکسته شدند
 1750 همی ریخت بطریق خونین⁹ سرشک
 پیامد ز گردنکشان ده¹² هزار
 یکی حمله بردند زانسان¹⁴ که کوه¹⁵
 چکاچاک بر خاست و بازنگ سران
 تو گفتی که دریا بجوشد همی
 1755 ز بس کشته اندر میان سپاه
 ازان رومیان کشته شد¹⁸ لشکری
 دل خسرو از درد ایشان بغست
 همه کشتگانرا بهم بر فکند
 همی²³ خواندند یش بهرام چید
 1760 همی گفت اگر²⁵ نیز²⁶ رومی دو باد
 جهانرا تو بی لشکر روم²⁷ دان
 بسرگس³⁰ چنین³¹ گفت پس شهریار

ازان پس - VI بدوزند - I, IV² بدان خستگیش اندر آگند مشک - I, K, IV, VI¹
 در - I, K, IV³ که دوزند
 ریزد(?) - VI⁵ I, K, IV, VI⁶
 رومی - I, IV, VI⁹ B - 66. 1745-1748 не переведены.⁸ شوی - I, IV⁷ اگر زو - VI¹⁰
 از ایشان - VI از انسان - I¹⁴ K و оп.¹³ دو - VI¹² دل بی پزشک - I¹¹ همه - K, IV, VI
 بر جای و - K بر جای و بر بست - I, IV, VI¹⁷ خون - I, IV, VI¹⁶ برسان کوه(?) - K¹⁵
 کشته - K, IV, VI²¹ زنده خستگانرا - IV²⁰ بد - VI¹⁸ بر دشت
 VI²⁷ مرد - I, K, IV, VI²⁶ گر - VI²⁵ چو برید - K²⁴ همه - I²³ کوهی - K²²
 I, VI³⁰ بسرکت - I, VI³⁰ پولادمان - K پولادشان - I, IV, VI²⁹ همه - I, IV, VI²⁸ لشکر و بوم
 نیاطوشرا - K³¹ برومی - IV بسرکش

1725 چو خسرو چنان دید بر پای خاست
 نهاده بکوت و بهرام چشم
 چو رومی به نیمه در آمد ز جای
 چو نیمه نیامد برو کارگر
 یکی تیغ زد بر سر⁴ و گردنش
 چو آواز تیغش بخسرو رسید
 1730 نیاطوس جنگی بتابید⁶ چشم
 بخسرو چنین گفت کای نامدار⁷
 ترا نیست از روم⁸ جز کیمیا
 چو کوت¹⁰ هزاره بایران و روم
 بخندی کنون¹² زانک او کشته شد
 1735 بدو گفت خسرو من از کشته نشی
 چنان دان که هر کسی که دارد¹⁴ فسوس
 مرا گفت کز بنده بگریختی
 ازان بنده بگریختن نیست ننگ
 وزان روی بهرام آواز داد
 1740 یلان سینه و رام¹⁹ اینزدگشسپ
 فرستید زاید بلشکرگش
 تن²³ کوترا زود²⁴ بر پشت زمین
 دوان اسپ با مرد گردن فراز

ازان کوه سر سر بر آورد راست
 دو دیده پر از آب و دل پر ز خشم¹
 جهانجوی بر جای بفشارد² پای
 بروی اندر آورد جنگی سپر³
 که تا⁵ سینه برید تیره تنش
 بخندید کان زخم بهرام دید
 ازان خنده خسرو آمد بخشم
 نه نیکو بود خنده در کارزار
 دلت خیره⁹ بینم بکین نیا
 نه بینند هر گز بآباد¹¹ بوم
 چنان دان که بخت تو بر گشته شد
 نخندم¹³ همی وز بریده تنش
 همو¹⁵ یابد از چرخ گردنده کوس¹⁶
 نبود هنر تا¹⁷ نیاویختی
 که زخمش بدین سان¹⁸ بود روز جنگ
 که ای نامداران فرخ نژاد
 مرین کشته ترا بست²⁰ باید بر اسپ
 بدان تا بریده²¹ به بیند شهش²²
 بتنگی بیستند مردان کین²⁵
 همی شد بلشکرگه خویش باز

¹ Б — 66. 1725—1726 не переведены. ² K, IV, VI—بفشرد ³ K—доб.:

چو آن نیمه نامور کرد رد * به پیچید بر خود جهانجوی مرد
⁴ I, IV—بر ⁵ IV—با ⁶ I, K, IV, VI—بخواستید ⁷ K—شهریار ⁸ T—روم ⁹ I, K, IV, VI—
 لانی لم—B بخندم—¹⁰ VI, T ¹¹ VI—доб. و ¹² I, K, IV, VI—همی ¹³ VI, T ¹⁴ I—доб. و ¹⁵ I—
 خفته ¹⁶ VI—6. 1736 стоит перед б. 1735 текста. ¹⁷ IV—
 همی—¹⁸ I, VI—K برینسان ¹⁹ K—کجا زخم ازین سان ²⁰ K—بسته ²¹ I—
 ب. оп. ²² I—б. оп. ²³ VI—سر ²⁴ IV—نیز ²⁵ I—б. оп.

1705 که بر گردد¹ امروز از رزم² شاد
 کرا بخت خواهد شدن⁴ کندرو
 دل و جان خسرو پر اندیشه بود
 که⁷ بگسست کوت از میان سپاه
 پیامد دمان⁸ تا⁹ میان گروه
 بخسرو چنین گفت کای سرفراز
 1710 که با او برزم اندر آویختی¹²
 باین از چپ لشکر و دست راست
 کنون¹⁵ تا پیاموزمش کارزار
 چو بشنید خسرو ز کوت این سخن
 کجا¹⁸ گفت کز بنده¹⁹ بگریختی
 1715 ورا زان سخن هیچ پاسخ نداد
 چنین گفت پس کوت را شهریار
 چو بیند ترا²³ پیشت آید بچنگ
 چو بشنید کوت این سخن باز گشت
 همی رفت جوشان و²⁷ نیزه بدست
 1720 چو نزدیک شد خواست بهرام را
 یلان سپینه بهرام را بانگ کرد
 که آمد یکی دیو چون پیل مست
 چو بهرام بشنید تیغ از نیام

که داند همی جز تو - K پاکراد - I, IV³ از رزم امروز - I, K, IV, VI² برگردم - K¹
 چو - K, VI⁷ VI - б. оп.⁶ او - I, K, IV⁵ خندان شود - K⁴ باکزاد - VI این داد داد(؟)
 I, K, VI⁸ دوان - K, VI¹¹ Все рукописи - دیرساز - K, VI¹⁰ بدن - I, K, IV, VI⁹ از - I, K, IV, VI¹⁰ دوان - K, VI⁸
 VI¹⁵ بزرگان - I, K, IV, VI¹⁴ کنون - VI چنو - I¹³ بایران بر آویختی - I, K, IV, VI¹²
 VI¹⁹ که او - I, K, IV, VI¹⁸ درد رزم کهن - I, K, IV, VI¹⁷ زور - I, K, IV, VI¹⁶ چنین
 I - б. оп.²³ دلش پر ز خون و سرش پر ز باد - K²¹ لب - I, IV, VI²⁰ رزم
 I, IV, VI²⁸ چون پیل - IV²⁷ همباز - I²⁶ تو گفتی - K, VI²⁵ بچنگ - K²⁴ گفت رو
 K, VI - б. оп.

بیماراسته میمن و¹ میسره
 از آواز اسپان و بانگ سپاه
 چو بهرام جنگی بدان بنگرید
 نیامد³ بدلش اندرون ترس و بیم 1690
 بایرانیان گفت صف بر کشید
 همی گشت گرد سپه یکتانه
 یلان سپینها را گفت بر¹⁰ قلمیگاه
 که از لشکر امروز¹³ جنگی منم
 نگره کرد خسرو بدان رزمگاه 1695
 رخ شید¹⁵ تابان چو کام هژبر
 ذیاطوسی و بندوی و گسته¹⁷م و شاه
 نشسته¹⁸ند بر کوه دوک¹⁹ آن سران
 ازان کوه لشکر همی دید شاه
 چو بر خاست آواز کوسی از دو روی 1700
 تو گفستی زمین کوه آهن شدست
 چو خسرو بران گونه پیکار²³ دید
 بیزدان همی گفت بر پهلوی

خنجرى—K² بیماراستند میمنه—IV بیماراست با میمنه—VI، K بیماراستند میمن و—I¹
 Б—передает этот б. так: 6 بر دونیم—IV، VI⁵ درنده—VI سپنه—K، IV⁴ نماید(؟)—K³
 LI، IV—⁷ و قال لأصحابه: اصطعوا على فضاء أرض الحلفاء فإن نار الروم سريعة الا نطفاء
 در—I، IV، VI—¹¹ در—VI¹⁰ ب. стоит после б. 1689 текста. 9 میسره—K، IV، VI⁸ سپه
 ز خورشید—IV¹⁵ پر اسپ و سپاه—IV¹⁴ چنین گفت کامروز—VI¹³ رومی—VI¹²
 که دوان—K¹⁹ گشته—IV¹⁸ گسته¹⁷م و بندوی—I، IV¹⁷ تو گفستی همی تیغ بارد—VI¹⁶
 گردان—VI²² ب. оп.; B—²¹ و صعد برويز فى أصحابه الايرانيبين تلاً—VI²⁰ ب. оп.
 فلک پود—VI²⁵ هوا—LI، VI²⁴ برین گونه بر کار—VI بران گونه بر کار—I، K، IV²³
 جهان برتری—K²⁶ دید و زمین تار دید (без рифмы).

برفتند پیران بنزدیک اوی
 همی گفت هر کس کزاید مرو 1670
 اگر خسرو آید بایران زمین
 برین تخت شاهی مغور زینهار
 نیامد سخنها برو کارگر
 همی تاخت تا آذرآبادگان
 سپاه اندر آمد بتنگ⁵ سپاه 1675
 چنین گفت پس مهتر⁷ کینهخواه
 بهبینم که رومی سواران کینند
 همه بر نشستند گردان بر اسپ
 بدیدار آن لشکر کینهخواه
 چو لشکر بدیدند¹⁰ باز آمدند 1680
 که این بی کرانه یکی لشکرند¹¹
 وزان¹⁴ روی رومی سواران شاه
 بیستند بر پیش خسرو میان
 بدان¹⁵ کار همداستان گشت شاه

۳۱

چو خورشید بر زد سر از تیره¹⁶ کوه 1685
 که¹⁸ گفتمی زمین گشت گردان سپهر
 خروشی بر آمد ز هر دو گروه¹⁷
 گر¹⁹ از تیغها تیره شد روی مهر

1 I, K, IV, VI—چورفتی 2 I, K, IV, VI—نمیند 3 K—بفریفتت 4 I, K, IV, VI—доб.:
 بینه بر نهاد و سپه بر نشاند * بزد کوس در شهر و [واز شهر—K, VI]
 لشکر براند
 سپاهی بچایند—Л 8 کهنر—I, IV 7 بر پشه و مور—I, K, IV 6 بپیشی—VI بنزد—K 5
 و گرد—K, VI و مهر و—I 9 سپاهی سپاهند یا بر چیند—I, IV گر بر چیند
 سخن دیگرست—I, IV 13 کز—K, VI از—I, IV 12 لشکرست—I, IV 11 و Л—доб. 10
 14 I, IV—وزین K, VI ازان 15 I—بران 16 K, VI—تیغ IV—برز 17 Б—66. 1685—1688 не
 переведены. 18 K—تو 19 I, IV, VI—که

- 1655 نوشست اندران نامههای دراز
همه نامههای تو بر خواندیم³
بگفتار بیکار⁴ با خسرویم
چو لشکر بیماری بدین⁵ مرز و بوم
همه پایک شمشیرها بر کشیم
1660 چو خسرو بهبند سپاه ترا
دلش زود بیکار⁹ و لرزان شود
بدان¹¹ نامها مهر بنهاد شاه
بدو¹³ گفت شاه ای خردمند مرد¹⁴
مرورا گهر داد و دینار داد
1665 بدو گفت کاین نزد چوبینه بر
- که ای مهتر گرد¹ گردن فراز²
فرستاده را پیش بنشانندیم
بدل با تو همچون بهار نویم
که اندیشد از گرز⁶ مردان روم⁷
بجنگ اندرون رومیانرا کشیم
همان مردی و پایگاه⁸ ترا
ز پیشست¹⁰ چو روبه گریزان شود
ببرد ان پسندیده¹² نیکخواه
برش¹⁵ گنج یابی ازین¹⁶ کارکرد
گرانمایه یاقوت بسیمار داد
شنیده سخنها بروبر¹⁷ شمر¹⁸

۳۰

- بیامد بنزدیک چوبینه مرد
چو مرد جهانجوی نامه بخواند
ازان نامها ساز رفتن گرفت
- شنیده سخنها همه یاد کرد¹⁸
هوارا بخواند و خردرا براند
بماندند ایرانیان در¹⁹ شگفت

برین-IV-⁵ بگفتار و بیکار-VI-⁴ خوانده-ایم-VI-³ کهترنواز-IV-² و I-¹ دوب.
روز بیکار-I, K, IV, VI-⁹ دستگاه-VI-⁸ از رومی و مرز روم-K, VI-⁷ از روم و-I, IV-⁶
VI-¹⁴ چنین-K-¹³ سپردش بدان پرهتر-I, IV-¹² بران-K, IV, VI-¹¹ ز پیشه-I-¹⁰
:دوب.-K, VI-¹⁷ بر رنج یابی تو زین-I, K, IV-¹⁶ برو-VI-¹⁵ خسرو که ای شپرمرد
چو روشن شود بخت گردن فراز * ترا دارم از چیزها بی نیاز
ستد مرد نامه سمک باز گشت * چو آتش بنزدیک او باز [که با یاد انباز-VI-
گشت

برفت از در شاه داراپناه * بکردار باد اندر آمد براه
چو آمد بنزد جهانجوی زود * بدرگاه بهرام شد همچو دود
I-¹⁹ B-¹⁸ I, K, IV, VI-¹⁸ ب. оп. فعلها و عاد علی أعقابہ الی أن وصل الی بابہ: -¹⁹ I-¹⁹

زان

که فرخنده باد اورمزد شما
 برو آستنی² هم ز³ پیراهنست
 اگر تیره بد⁵ گر⁶ بلند آفتاب
 شود روشن این جان تاریک من
 بپای اندر آرم سر و⁷ گاهشان
 بیامد فرستاده راهجوی⁸
 بدرگاه خسرو خرامید⁹ تفت
 ابا نامهها هدیهها داشت¹⁰ نیز
 که¹¹ گفتی مگر¹² بر زمین نیست راه¹³
 نخواهد¹⁵ ز بهرام یل زینهار
 همان بار دارم شتروار سی
 بلندی پدیدار گشت از مغاک
 بنزدیک او هدیه نو برم
 ابا هدیه و نامه و نیکخواه²⁰
 سخنهایش بر شاه گیتی²² شمرد
 مراورا بکرسی زرین نشاند
 تو بهرام را نزد من²³ خوار دان
 فزون تر مجو²⁴ اندرین کار نام
 مران پاسخی نامه را²⁶ ناگزیر

چو این نامه آرند نزد¹ شما
 بنزدیک من جایتان روشنست
 بیک جای مان بود⁴ آرام و خواب
 چو آید یکسر بنزدیک من
 نیندیشم از روم و ز شاهشان
 نهادند بر نامهها مهر اوی
 بکردار بازارگانان برفت
 یکی کاروانی ز هر گونه چیز
 بدید آن بزرگی و چندان سپاه
 بدل گفت با این چنین شهریار¹⁴
 یکی مرد بی دشمنم پارسی
 چرا خویشتن کرد باید هلاک
 شوم¹⁶ نامه نزدیک¹⁷ خسرو برم
 باندیشه¹⁸ آمد بنزدیک¹⁹ شاه
 درم برد و با نامهها هدیه²¹ برد
 جهاندار چون نامهها را بخواند
 بدو گفت کای مرد بسپاردان
 کنون زانچ کردی رسیدی بکام
 بفرمود تا نزد²⁵ او شد دبیر

1640

1645

1650

1 K, VI- آید بنزد- IV, VI- K, آرد بنزد- I-¹

چارهجوی- I, IV-⁸ و on. K, VI-⁷ بودار- IV-⁶ شب- K, VI-⁵ بیکجا بود خورد و
 همی- K, VI-¹² تو- K-¹¹ داد- I-¹⁰ و J, IV-⁹ دم دفع الکتاب الی داناستاه- B
¹³ K, VI-¹³ доб.:

چنین گفت با خویشتن مرد پیر * که کاری به پیش آمدم ناگزیر
¹⁷ I, همان- K-¹⁶ که خواهد- I, K, IV, VI-¹⁵ بدین فرّ و اورنگ این شهریار- K, VI-¹⁴
²⁰ I, IV- بدرگاه- I, K, IV, VI-¹⁹ پیر اندیشه- I, K, IV, VI-¹⁸ نامهها نزد- K, IV, IV-
²³ I, یکسر- I-²² با هدیهها نامه- I-²¹ نامه کینهخواه- K, VI- ابا نامه کهنتر کینهخواه
²⁶ I, IV-²⁶ پیش- I, K, IV, VI-²⁵ فزون زین مجوی- I, K, IV, VI-²⁴ ما- K, IV, VI-
 نامهها- K, VI-

گشاد از میان شاه زرین کمر
 1605 نیایش کنان پیش آذر بگشت³
 همی گفت کای داور داد و⁵ پاک
 تو دانی که بر داد نالم همی
 تو میسند بیداد⁸ بیدادگر
 سوی دشت دوک اندر آورد روی⁹
 1610 چو آمد بلشکرگه خویش باز
 فرستاد بیدار کارآگهان
 چو آگاه شد لشکر نیمروز
 همه کومی بستند بر پشت پیل
 از آن آگهی سربرسو نو شدند

۲۹

1615 چو آمد بهرام زین¹⁴ آگهی
 همانگه ز لشکر یکی نامجوی
 کجا نام او بود داناپناه¹⁵
 دبیر¹⁶ سرافراز را پیش خواند
 بفرمود تا نامه های بزرگ
 1620 بگستهم و گردوی و بندوی گرد
 چو شاپور و چون¹⁸ اندیان سوار

که تازه شد آن فرّ شاهنشاهی
 نگه کرد با دانش و آب روی
 که بهرام را او بدی نیکخواه
 سخنه های بایسته چندی براند
 نویسد بران¹⁷ مهتران سترگ
 که از مهتران نام گردی ببرد
 هراکس که¹⁹ بود از یلان نامدار²⁰

آذر گشت— I, K, VI— 1
 (в тексте по T). 2 IV— چندین 3 Л, I— آذرگشسپ (без рифмы); IV, VI—
 4 IV— ز نالیدن (далее испорчено). 5 I, IV, VI— оп. 6 Л— آورد (метр нарушен).
 7 K, IV, VI— رای 8 Л— доб. و 9 Б— الخلفاء 10 I, K, IV, VI—
 11 Л— گویند 12 K— زهان 13 IV— لشکرفروز 14 K, VI— ازان 15 I, K,
 IV, VI, T— واستدعی کاتبه— B— چو پیر— I— در پیر— Л 16
 17 I, IV— داناستاه— B— داراپناه 18 I, IV— نویسد از— K, VI— نویسد بان
 19 VI— دگر آذکـه 20 VI— доб.:

همان یزدگرد(?) و نژاد کیان * بزرگان و گردان ایرانیان

وزان پوشش² جامه³ شهریار
 ازان پس بدو گفت⁴ کاین مرد کیست
 تو موسیل⁵ را چون نپرسی ز مهر⁶
 نغفتست هرگز بآباد بوم
 نه خرگاه⁷ و خیمه سرای وی است
 سلیج⁸ بزرگی⁹ و گنج¹⁰ درم
 نیازش بمرگشتن شاه بود
 که رنج تو کی مانند اندر نهفت
 همان¹² نامت¹³ از مهتران مه شود
 بمن بر یکی تازه کن روزگار
 ستایش کنم فرّ و زیب ترا
 درفشان کنم زمین سخن¹⁵ گنج تو¹⁶
 شد آن مرد بیدار دل ناشکیب
 همی خیره گشت از¹⁸ نهیب¹⁹ ورا
 جهانجوی فرمود تا بر نشست
 همی تاخت تا پیش²² آزرگشپ
 دلش بود یکسر بدرد آرده
 بپیش جهاندار یزدان پرست

وزان چاره‌جستن دران¹ روزگار
 همی گفت و خسرو فراوان گریست
 بدو گفت کای شاه خورشیدچهر
 که تا تو ز ایران شدستی بروم
 سراپرده و دشت جای وی است
 فراوان سپاهست با او بهم
 کنون تا تو رفتی برین راه بود
 جهاندار خسرو بموسیل¹¹ گفت
 بکوشیم تا روز تو به شود
 بدو گفت موسیل¹⁴ کای شهریار
 که آیم بموسم رکیب ترا
 بدو گفت خسرو که با رنج تو
 برون کرد یک پای خویش¹⁷ از رکیب
 بموسید پای و رکیب ورا
 چو بیکار²⁰ شد مرد خسرو پرست²¹
 وزان دشت بی بر انگیخت اسپ
 نوان²³ اندر آمد²⁴ بآتش‌کده
 بشد هیربد زند و استا بدست

وزان جامه و پوشش—VI ازان جامه پوشش—K³ و I—دوب.² بدان—I, K, IV, VI¹
 ز خرگاه—I, K, IV, VI⁷ بمهر—I, K, IV, VI⁶ موسیک—IV موسیل—Л⁵ بپرسید—VI⁴
 —K, IV¹² بموسیک—IV بموشیل—Л¹¹ و I, K, IV—دوب.¹⁰ بزرگان—K, VI⁹ و I—دوب.⁸
 I, K, VI¹⁶ بکوشم که افزون شود—VI¹⁵ موسیک—IV موسیل—Л¹⁴ نامش—Л¹³ بدان
 IV, VI—دوب.:

بجویم بدین آرزو کام تو * بر آرم ز گردن کیشان نام تو
 —VI²¹ برکار—K²⁰ خریدار خسرو عتاب ورا—VI¹⁹ کرد آن—IV¹⁸ خود—K, IV¹⁷
 پیاده در آمد—K, VI²⁴ ز راه—IV بجاژ—I²³ خوان—VI²² یزدان پرست

1575 بلشکرگهش یار¹ بندوی بود
 برفت این دو گرد از میان سپاه
 بگستهم گفت آن دلاور دو مرد
 برو⁵ سوی ایشان بمین⁶ تا کینند
 چنین گفت گستهم کای شهریار
 برادرم بندوی کنداورست⁷
 چنین گفت خسرو بگستهم شیر
 کجا کار بندوی باشد درشت
 اگر زنده خواهی¹⁰ بزندان بود
 1580 بدو گفت گستهم شاهها درست
 گر¹⁴ آید بنزدیک و باشد جز او
 هم آنگه رسیدند نزدیک شاه
 چو رفتند نزدیک خسرو فراز
 بپرسید خسرو بمندری گفت
 1585 بخسرو بگفت انچ بر وی رسید

که بندوی خال جهانجوی بود²
 ز لشکر³ نگه کرد خسرو بر راه
 چنین اسپ⁴ تازان بدشت نمرد
 برین گونه تازان ز بهر چینند
 برانم که آن مرد ابلق سوار
 همان یارشی از لشکری دیگرست
 که این کی بود ای سوار دلیر⁸
 مگر پاک یزدان بود یار و پشت⁹
 و گر کشته¹¹ بر دار¹² میدان بود
 بدان سو نگه کن که او¹³ خال تست
 ز گستهم گوینده جز جان مجوی
 پیاده شدند اندران سایه گاه¹⁵
 ستودند و بردند پیشش نماز
 که گفتم ترا خاک¹⁶ یابم¹⁷ نهفت
 همان مردمی کو ز بهرام دید¹⁸

1 IV — باز VI — I, K, VI — доб.: که موقوف انجای —

چو از جنبش خسرو آگاه شد * ازان دشت تازان سوی راه شد
IV — доб.:

چو از جنبش خسرو آگاه شدند * ازان دشت تازان سوی ره شدند
3 K — پس 4 I — کپانند 5 I, K, IV, VI — یکی 6 I, K, IV, VI — زگر 7 I, K, IV, VI —
VI — جنگ آورست 8 I, K, IV, VI —

بدو گفت خسرو چه گوئی همی * تو بندوی را از که [چه — VI] جویی همی
K, VI — доб.:

زگر تا نگویی چنین گفت و گوی * کزان [کزین — VI] گفته اندوهت آید بروی
9 I, IV — 6. оп. 10 K, VI — گوئی 11 IV, VI — مرده 12 Л — доб. و 13 I, K, IV, VI — آن
14 I, K, IV, VI — چو 15 Л — بارگاه 16 K, VI — شاهراه 17 K — پایم 18 Б — حکمی
له ما جری علییه و علی بهرام بن سیاوش

همان بر نیاطوسی و بر لشکرش
بدان مهتران گفت اگر کردگار
توانایی خویش پیدا کنم 1560
نباشد⁶ جز اندیشه دوستان

چه¹ بر نامور قیصر و کشورش
مرا یار باشد گه² کارزار³
زمین را بکوکب ثریا⁴ کنم⁵
فلک یار و مهر ردان⁷ بوستان⁸

۲۸

بہشتم⁹ بیماراست خورشیدچہر¹⁰
ز درگاہ بر خاست آوای¹¹ کوسی
سپاہی گزین کرد¹⁴ ز آزادگان
دو ہفتہ بر آمد بفرمان¹⁵ شاہ
سراپردہ¹⁷ شاہ¹⁷ بر دشت دوک¹⁸
نیاطوسی را داد لشکر ہمہ
وزانجایگہ با سواران گرد
سوی راہ چیچست²¹ بنہاد روی
بجایی²³ کہ موسیل²⁴ بود²⁵ ارمنی 1565
سپہرا بکردار گردان سپہر
ہوا شد ز گرد سپاہ¹² آبنوسی¹³
بیمامد سوی آذربادگان
بلشکرگہ آمد دمام¹⁶ سپاہ
چنان لشکری¹⁹ گشن و راہی سہ دوک²⁰
بدو گفت مهتر توپی بر رمہ
عنن ان بارہ تی زنگرا سپرد
ہمی راند شادان²² دل و راہجوی
کہ کردی میان بزرگان²⁶ منی 1570

بگوهر - I, IV - 4 بدان روزگار - VI بدین روزگار - I, IV - 3 بدین - K - 2 چو - IV - 1
доб.: I, K, IV, VI - 5 بگوهر چو دریا - VI ز خون همچو دریا - K چو دیبا
بباشید ازین [ازان - I] آمدن رامشی * گزینید گفتار بر خامشی
I, 9 شود کار چون از صبا بوستان - K, VI - 8 فلک باد بر مهتران - I, IV - 7 مبادا - VI - 6
آواز - K - 11 آن خوبچہر - I, K, IV, VI - 10 و لما کان الیوم الشامن - B بہفتم - K, IV, VI
دمادم - I, K, IV, VI - 16 ز فرمان - K - 15 بیاورد - VI - 14 VI - 6. op. سپہ - I, IV - 12
نزل فی ارض تعرف بأرض الخلفاء - B - 18 سراپردہ زد شاہ - I, K, IV, VI - 17 بلشکرگہ آمد
(так); I - 21 حنجست - L سلوک - I, K, IV - 20 لشکر - K, VI - 19 أو أرض المغازل
(в разночтении); B - 21 حنجست - T (C и P) حنجست - IV, VI - 21 حنجست - K
в тексте - по T (конъектура С. Нафиси). I, IV, VI - 22 پیچان - IV - 23 بدانجا - L - 24 موسیل - L
سواران - VI - 26 بد - I, IV, VI - 25 موسیک - IV

- 1540 چو بشنید خسرو که آمد سپاه
 چو آمد پدیدار گورد سران
 همی رفت لشکر بکردار گورد³
 دل خسرو از لشکر نامدار
 دل روشن⁵ رادرا⁶ تیمز کرد
 نیاطوس را⁹ دید و در بر گرفت
 ز قیصر که بر داشت ز انگونه رنج
 وزان جای¹² سوی عماری کشید
 بپرسید¹³ و بر دست او¹⁴ بوس¹⁵ داد
 بیاورد لشکر¹⁶ بپرده سرای
 سخن گفت و بنشست با او سه روز
 1550 گزیده سرایی¹⁸ بیاراستند
 ابا سرگس²⁰ و کوت²¹ جنگی بهم
 بدیشان چنین گفت کاکنون²² سران
 نیاطوس بگزید هفتاد مرد
 که زیر درفشش²⁶ برفتی هزار
 چو خسرو بدید آن گزیده سپاه
 همی خواند بر کردگار آفرین

سپاهی همه غرقه—⁴ I, IV— ابر—³ I, K, IV, VI— رفت تا پیش راه—² VI— لشکر آمد—¹ L—
 IV—⁶ روشنش—⁵ K— سپاهش همه غرقه در خود و بپر [کبر—^{VI}]—^{K, VI} در خود و کبر
 I, K, IV, VI—¹⁰ L—⁹ op. را—⁸ K— تیمز (без рифмы).⁷ میان—⁷ K— دل از شادمانی همی—^{VI} دادرا
 که از بهر خسرو—^{VI} ابا رنج و لشکر—^K ابا رنج لشکر—^{I, IV} بپرسید و—^{K, IV, VI}
 B—¹⁵ K, IV, VI— قبّل یدنفسه—¹⁴ L, I, IV— خود—¹³ K, VI— بپرسید—¹² I, K, IV—
 سرکت—²⁰ L— گزین روم را—¹⁹ I— شرعی—^{I, K, IV, VI} سرای—^L همی—^{K, VI} اورا—¹⁶ T—
 و کان هذا الرجل یتلقب بهزاره لکونه :²¹ B—^{I, K, IV, VI} سرکش; в тексте по T.
 I—²⁵ گردان—^{VI} op. و—^{L, K} اکنون—^{I, IV} معدودا بألف فارسی.²² I, IV—
 op. و—^{I, IV, VI} درفشی—²⁷ I— جویند روز—^{K, VI} گپرد پروز²⁶

ز گسسته‌هم شایسته‌تر در جهان
 چو شاپور مهتر کرانجی³ بود
 یکی رازدارست بالوی نیز
 چو خرداد برزین نه‌بیند کسی
 بران⁵ آفریدش خدای جهان
 1525 چو خورشید تابنده او⁸ بی بدیست
 همه یاد کرد این بنامه درون
 ستاره‌شمر پیش با رهنمای
 بچنمید قیصر بمهرام روز
 1530 دو¹⁴ منزل همی رفت قیصر براه
 بفرمود تا مریم آمد پیش¹⁶
 بدو گفت دامن ز¹⁹ ایران‌یان
 برهنه نماید که خسرو ترا
 بگفت این و پدرود کردش بمهر²¹
 1535 نیاطوس جنگی برادرش بود
 بدو گفت مریم بخون خویش تست
 سپردم ترا دختر و خواسته
 نیاطوس یکسر پذیرفت ازوی
 همی رفت لشکر براه و ریخ²⁴

نخیزد¹ کسی از میان مهان²
 که اندر سخنها میانجی بود
 که نفروشد آزادگانرا بچیز
 اگر چند ماند⁴ بگیتی بسی
 که تا آشکارا⁶ شود زو نهان⁷
 همه کار⁹ و کردار او ایزدیست
 برفتند بادانش و¹⁰ رهنمون
 که تا رفتنش کی به¹¹ آید زجای¹²
 بنیک¹³ اختر و فال گیتی‌فروز
 سدیگر¹⁵ بیامد پیش سپاه
 سخن گفت با او ز¹⁷ اندازه پیش¹⁸
 نگه دار و مگشای بند از میان²⁰
 به‌بیند که کاری رسد نو ترا
 که یار تو بادا برفتن سپهر
 بدان²² جنگ سالار لشکرش بود
 بران بر نهادم که هم‌کیش تست
 سپاهی برین گونه آراسته
 بگفتند و گریان²³ به‌په‌چید روی
 نیاطوس در پیش با گرز و تیغ

1 K, VI—نباشد 2 K—کهان و مهان 3 Л, I, K, IV, VI—کوانجی (в тексте конъектура редактора).
 4 VI—گرد 5 I, K, IV, VI—بدان 6 K—شکارای گیتی 7 VI—نهان 8 I, IV—رای 9 I, IV—تابنده و 10 I—داد بس 11 Л—به 12 Л—جای 13 Л—بنیکی
 K—وپ. 14 I, K, IV, VI—سه 15 I, K, IV, VI—چهارم 16 I—آمدش پیش 17 K—از 18 VI—بیش 19 I, K, IV, VI—تا مرز 20 VI—از پرنیان
 21 K, VI—مگشا رخ از پرنیان 22 K, VI—بران 23 K—جهاندار ازیشان 24 K, VI—جهاندار قیصر 25 K, VI—براه فریخ
 IV—دران راه و ریخ

همان قبله‌شان¹ برترین گوهرست
 نباشند شاهان ما دین‌فروش
 بدینار و گوهر نباشند شاد
 بمخشیدن کاخهای بلند
 1490 سدیگر⁴ کسی کو بروز نبرد
 بر و بوم دارد ز دشمن نگاه
 جز از راستی هرک جوید ز دین⁹
 چو بشنید قیصر پسند آمدش
 بدو گفت آن کو جهان آفرید
 1495 سخنیهای پاک از تو باید شنید
 کسی را کزین گونه که‌تر بود
 درم خواست از گنج و دینار خواست
 بدو داد و بسیار کرد آفرین

که از آب و خاک² و هوا برترست
 بفرمان دارنده دارند گوش
 نجویند نام و نشان جز بداد³
 دگر شاد کردن دل مستمند
 بپوشد رخ شید⁵ گردان بگرد⁶
 جزین را⁷ نخواهد خردمند شاه⁸
 برو باد نفرین بی آفرین
 سخنیهای او سودمند آمدش¹⁰
 ترا نامدار مه‌ان آفرید¹¹
 تو داری در رازهارا کلید
 سرش ز افسر ماه برتر بود
 یکی افسری نامبردار خواست
 که آباد باد از تو ایران زمین

۲۷

وزان پس چو دانست کامد سپاه
 1500 گزین کرد زان رومیان صد¹² هزار
 سلیح و درم خواست و اسپان¹³ جنگ
 یکی دخترش¹⁴ بود مریم بنام
 بخسرو فرستاد¹⁵ بآیین¹⁶ دین
 جهان شد ز گرد سواران سیاه
 همه نامدار از در کارزار
 سر آمد برو روزگار درنگ
 خردمند و با سنگ و با رای و کام
 همی خواست از کردگار آفرین¹⁷

¹ K, VI—نامشان ² I, K, IV, VI—خاکوآب ³ Б—вместо перевода бб. 1488—1492 дает:

بل غرتکم کنوزکم و أموالکم، و نسبتهم قول عیسی صلوات الله علیه حیث یقول: احتز
 چهارم—⁴ I, IV—ср. б. 1465 текста.

⁵ IV—⁶ K—رخشان ز گرد ⁷ K, VI—جزاورا ⁸ I—б. оп. ⁹ K, VI—
 Л—б. оп. ¹⁰ Л—б. оп.; Б—¹¹ فاستحسن قیصر کلامه و مدحه و اذنی عیله

بدادش بخسرو—¹⁵ K, VI—¹⁴ K—دختری ¹³ VI—مردان ¹² K, VI—سی

¹⁶ VI—доб. و ¹⁷ I, IV—б. оп.

1480 چو روشن‌روان گشمت و دانش‌پذیر
 به پیغام‌بری¹ نیز هنگام² یافت
 تو گویی که فرزندی یزدان بد او
 بخندد برین بر⁵ خردمند مرد
 که هست او ز فرزندی و زن⁹ بی نیاز
 چه پیچی ز دین¹¹ کیومرثی
 که گویند دارای¹⁴ گیمهان یکیمست
 جهاندار¹⁷ دهقان یزدان‌پرست
 نشاید چشیدن یکی²² قطره آب
 1485 بی‌یزدان پناه‌د بروز نمرد

I — доб.:

بدر پیروز بود و او در کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
K, VI — доб.:

تو گویی که او را زنی بود پیشست(۹) * نگهبان جوینده خوب و زشت
IV — доб.:

پدر رنگرز بود و او در کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
C — доб.:

پدر دیر او بود و مادر کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
P — доб.:

چو بشنید خرد برزین سخن * نگر تا بپاسخ چه افگند بن
 چنبن گفت کو راز مردم سرشت * نگهبان و جوینده خوب و زشت
 B — доб. و فی الکنیسة یمکی علیه أبوه

نام- I, IV⁴ بگیری ازان- VI به تیزی ازین- K³ هنگامه- VI² به پیغام‌بری- I, K¹
 یزدان- I, K, IV, VI⁷ تو با این خرد- K, VI تو گر باهشی- I, IV⁶ خود- K⁵
 ز فرزندی- VI⁹ بگرد- T⁸ (رشیدی) مکر و حیلله в значении в тексте усеченное - فن
 و- L¹² оп. تو از دین- IV¹¹ (метр нарушен). I, IV-¹⁰ ب. оп. و زن هست ا
 کار- K, VI-¹⁶ راه- I, IV¹⁶ مر ترا- VI¹⁵ داد ار- I, IV¹⁴ (метр нарушен).
 نگینزد- K, VI²¹ و L-²⁰ باژ- I, K, VI²⁰ با- K, VI¹⁹ که- L¹⁸ جهانجوی- VI¹⁸
 و- VI-²³ که- L²³ چشیدنش یکی- I, K, IV, VI²²

و گر بر زند کف برخسار تو
 مزن هم‌چنان تا بماندت نام
 بسوتام را⁴ بس کن از خوردنی
 بدین⁶ سر بدی را بید مشمرید⁷
 شمارا هوا بر خرد شاه گشت
 که ایوانهاتان بکیوان رسید
 ابا گنجتان نیز چندان سپاه¹²
 بهر جای¹⁴ بیداد لشکر کشید
 همی¹⁵ چشمه گردد بیابان ز خون
 یکی بی نوا مرد درویش بود
 جزا¹⁸ ترف¹⁹ و شیرش نبودی²⁰ خورش
 چو آورد مرد جهودش بمشت
 همان²³ کشته را نیز بر دار کرد

1465
 1470
 1475

¹ K, VI— چشم ² K, VI— доб.:

می‌آورد تو خشم و مکن روی زرد * بخوابان تو چشم و مکن دل بدرد
 в тексте — کمتر خورش — K, VI — بازدک خورش — I, IV — 6. оп. ⁴ I, IV — 6. оп. ³ I, IV — 6. оп.
 конъектура редактора: «بسوتام» من المأكول — B — اذکک в значении سوتام
 دل از رزم و آزره کوتاه — L — ⁹ بگذرد — L — ⁸ نشمرد — L — ⁷ بدی — I — ⁶ نباشد ز — K — ⁵ K —
 دل آزار و آزره بی راه گشت — IV — دل از داد و آزره بی راه گشت — K, VI — گشت
 — K — ¹² شتر میکشد گنجهارا — IV — بگردون کشد گنجهاتان — K, VI — ¹¹ همه شهر — I — ¹⁰ I —
 جاز — VI — ¹⁴ عادی — L, I, K, IV — ¹³ ابا گنجهها نیز جنگی سپاه — VI — ابا جنگها نیز جنگی سپاه
 ثم قال لقمیصر: و أنتم ¹⁶ B — после перевода бб. 1458 и 1459 текста: همان — K — همه — I, IV, VI — ¹⁵ I, IV, VI —
 — IV — ¹⁸ نازش — K — ¹⁷ ایضا فلستم علی بینة من أمرکم، و لا علی محجه بیضاء من دینکم
 مرورا ز — K, VI — ²¹ ترش و شیر [شیرین — VI] نبودش — K, VI — ²⁰ قرب — K, VI — ¹⁹ چو
 چهل و پنج «Bурхāн-и қāти»، т. I, стр. 46
 — L — доб.: ²⁵ L — доб.: ²⁵ L — доб.:
 بر مردرا — VI — دین ورا — I, IV — ²⁴ I, IV — همه — K — ²³ K —

نبودش پدر نیز و او در گشت * همه کار و کردار او باد گشت
 چو بشنمید خرد برزین سخن * نگر تاش پاسخ چه افگند بن
 چنین گفت کورا ز نی بود(بد؟) کنشت * نگهبان و جوینده خوب و زشت

چنین گفت کز آهنست آن سوار¹ که دانا ورا مغنیاطیس خواند
 هرانکس که او⁴ دفتر هندوان 1450
 بپرسید قیصر که هندی⁶ ز راه ز دین پرستندگان بر چینند
 چنین گفت خرداد برزین که راه بیزدان نگروند⁹ و گردان سپهر
 ز خورشید گردنده بر بگذرند¹⁰ 1455
 هرانکس که او¹² آتشی بر فروخت یکی¹³ آتشی داند¹⁴ اندر هوا
 که دانی هندوش خواند ائیر چنین گفت کآتش¹⁶ بآتش رسید
 ازان ناگزیر آتش افروختن همان گفت وگوی شما²⁰ نیست راست 1460
 نه بینی که عیسی مریم چه گفت که پیراهنت گر ستاند کسی

Л-б. оп.; K, VI-доб.: یکی گوهرت این سزاوار تخت-K² کای شاه پیروز بخت-K¹

برانم کزین خوبتر کس ندید * طلسمی نه از کاردازان شنید
 نباید که ماند ز دانا نهان * که همتای [مانند-VI] این نیست اندر جهان
 بدو گفت قیصر همان [بگو-VI] کین طلسم * برین سان بر آورد [چگونه ستادست-VI]
 بی جان و جسم

I, 6 بخواند بداند علوم جهان-VI⁵ از I, K-⁴ آهن K, VI-³ B-б. 1447 переведен.
 کزو-Л⁹ نیست برتر-VI⁸ K, چنین-VI⁷ اگر-K⁷ I, IV-همی⁷ هندو-K, IV, VI-
 آید-IV دید-Л¹⁴ تن-I¹³ رفت-VI¹² نشمرد-Л¹¹ بگذرد-Л¹⁰ نگرددند-T بود
 I, IV-¹⁸ همه-IV¹⁷ همی-I¹⁷ آتش-I¹⁶ خوب اندرو-K, VI-چرپ آرد و-I, IV¹⁵
 بدو گفت قیصر که این-T²⁰ همی خویشتن را بدان سوختن-K, VI¹⁹ داند آن

نه جنبان شدش دست و نه^۲ پای رفت
جز از دست جایپیش جنبان بدی
و گر^۴ دست جای دگر آختی^۵
نباشد جز از^۶ فیلسوفی طلسم
که این ماهرخ را خرد نیست جفت
که بالوی و گستههم نشناختند
و گر چشم مارا ببندی همی
گشاده رخ^۷ و سیم دندان شود

سرشکشی که انداخت^۱ یک جای رفت
اگر خود درین کالبد جان بدی
سرشکشی^۳ سوی دیگر انداختی
نه بینم همی جنبش جان و جسم
بر قیصر آمد بخندید و گفت
1435 طلسمست کاین رومیان ساختند
بایرانیان بر بخندی همی
چو این بشنود شاه خندان شود

۲۶

که دستور شاهنشهبانرا^۸ سزی
کزین برقر اندازه نتوان گرفت
کزانجا شگفتی شود^{۱۰} هوشیار^{۱۱}
طلسمست گر^{۱۳} کرده ایزدبست
بیامد بران^{۱۴} جایگاه کهن
سوار ایستاده درو ارجمند^{۱۵}
بدان^{۱۶} سان تو گفتی خدای آفرید^{۱۷}
بیامد بر قیصر نامدار^{۱۸}

بدو گفت قیصر که جاوید زی
1440 یکی خانه دارم در ایوان^۹ شگفت
یکی اسب و مردی بروبر سوار
چو بینی ندانی^{۱۲} که این بند چیست
چو خرد برزین شنید این سخن
بدیدش یکی جای کرده بلند
1445 کجا چشم بیننده چونان ندید
بدید ایستاده معلق سوار

همان دست و رانش بیگ-IV هم از دست و ز رانش یک-I^۲ چو افتاد-IV^۱
دل-I^۷ بجز-VI مگر-I, IV^۶ IV-ب. оп. تاختی-I, K^۵ دگر-I^۴ سرشکی-K, VI^۳
کزو-VI^{۱۰} بایوان-K, IV, VI^۹ دستوری خسروانرا-I, K, IV, VI^۸ لب-K, IV, VI^{۱۱}
یا-I, K, IV, VI^{۱۴} بدانی-I, IV, VI^{۱۲} ب. оп. I, IV^{۱۱} حیرت آرد دل
بدان-VI^{۱۵} I, IV-ب. оп. بران-VI^{۱۶} (Л-ср. следующее разночтение). Л, I, IV-б. оп.^{۱۷}
18 Л-доб: همه خانه از گوهر شاهوار-Л

کجا چشم بیننده چونان ندید * طلسم و نه از کاردانان شنید
نباید که مانند بگیستی نهان * که همتای این نیست اندر جهان
بدو گفت قیصر همان کین طلسم * بران سان بر آورد بی پای و جسم

- 1415 شود رسته زین افده¹ سوکووار
 برفت آن³ گرامی سه⁴ آزادمرد
 ازیشان کسی روی پاسخ ندید
 ازان چاره⁸ نزدیک⁹ قیصر شدند
 که هر چند گفتیم و دادیم پند
 چنین گفت قیصر که بدروزگار
 1420 ازان نامداران چو چاره نیافت
 بدو گفت کای نامدار دبیر
 یکی سوی این دختر اندر¹⁵ شوی¹⁶
 فرستاد با او یکی استوار
 چو خرد برزین بیامد برش
 1425 همی بود پیشش زمانی دراز
 بسی گفت و زن هیچ پاسخ نداد
 سراپای²⁰ زن را همی²¹ بنگرید
 همی²³ گفت گر زن²⁴ ز غم بیهش است
 اگر خود سرشکست در²⁶ چشم او
 1430 بیپیش برش بر چکاند همی
- که خوناب بارد² همی بر کنار
 سخن گوی و⁵ هر یک بننگ⁶ نبرد
 زن بی زبان⁷ خامشی بر گزید
 بیچارگی نزد¹⁰ داور¹¹ شدند
 نبرد پند ما مرورا سودمند¹²
 که ما سوکوواریم زین سوکووار
 سوی رای¹³ خرد برزین شتافت
 گزین¹⁴ سر تخمه اردشیر
 مگر یکره¹⁷ آواز او بشنوی¹⁸
 ز ایوان بنزدیک آن سوکووار
 نگه کرد روی و سر و افسرش
 طلسم فریبنده بردش نماز
 پر اندیشه شد مرد مهتر نژاد¹⁹
 پرستندگانرا بر او بدید²²
 پرستنده باری²⁵ چرا خامش است
 سزیدی اگر کم شدی²⁷ چشم او
 چپ و راست جنبش²⁸ نداند همی

شود رسته از درد این-IV شوم رسته از کار آن-VI, K, شوم رسته از دست آن-I¹
 2 K, IV, I, 5 برفتند از آنجا سه-VI برفت آن گرانمایه-K⁴ این-I, IV, 3 ریزد-K²
 9 K, VI- ازین خانه-I, IV, 8 وزان هر یکی-I, IV, 7 زدننگ-K, VI, 6 سخن گفت-VI-
 نشد سود پیدا ز-I, VI, 12 دست بر سر-K, VI, 11 پیش-I, IV, 10 ازان جایگه نزد
 راه-K¹³ نشد سوی پند او ز راه گزند-IV نشد سوی آن کسل سودمند-K راه گزند
 مگر-VI, 17 شوید-K¹⁶ ایدر-IV, 15 گزین و-IV, VI, 14 گزین کن-K¹⁴ راد-IV, VI, 14
 1426 I, K, IV, VI- ب. 19 مگر راه آواز او بشنوید-K, I- ب. 18 زاد و
 22 K- آن زن بسی-I, K, IV, VI, 21 سر و پای-K, VI, 20 فرخ نژاد-K, 1427
 پرستنده او-K²⁵ زن کو-VI کاین زن-K²⁴ یکی-K²³ پرستندگان از بر او دويد
 دستش-K²⁸ چکد کم شدی زان سبب-VI, 27 از-K²⁶ پرستنده با وی-T

- 1400 دلاور نخست اندر آمد بپنند¹ سخنها که اورا بدی² سودمند
 بدو گفت کای دخت قیصر نژاد خردمند نغروشد از کار داد
 رها نیست از مرگ پرتان³ عقاب چه در بیشه شیر و چه ماهی در آب
 همه باد بد گفتن پهلوان که زن بی زبان بود و تن بی روان⁴
 باذگشت خود هر زمانی سورشک بیمنداختی پیش گویا پزشک
 1405 چو گستم ازو در شگفتی بماند فرستاد قیصر کس اورا⁵ بخواند
 چه دیدی بدو گفت از دخترم کزو تیره گردد همی افسرم⁶
 بدو گفت بسیار دادمش پند نمد پند من پیش او کار بند⁷
 دگر روز قیصر بمالوی گفت که امروز با اندیان باش جفت
 همان نیز شاپور مهتر نژاد کند جان مارا بدین دخت شاد
 1410 شوی پیش این⁸ دختر⁹ سوکوار سخن گویی¹⁰ از نامور شهریار¹¹
 مگر پاسخی یابی¹² از دخترم کزو آتش آید همی بر سرم¹³
 مگر بشنود پند و اندرزتان بدانند سر مایه و¹⁴ ارزگان
 بر آنم که امروز پاسخ دهد چو پاسخ باآواز فرخ دهد¹⁵

که تن بی روان بود- I, K, IV, VI-¹ پرتان³ - П-⁴ بودی برو- VI-² زبند- I, K, IV, VI-¹
 که از درد- I, K, IV, VI-⁶ قیصر مرورا- K کس قیصر اورا- I, IV, VI-⁵ و زن بی زبان
 نژدان- K, VI-⁸ نزد او سودمند- I, K, IV, VI-⁷ [درد و- IV, VI] سوکش برنج اندرم
 11 K, VI-¹¹ доб.: گوید- I, IV-¹⁰ شود نزد این کودک- I, IV-⁹
 سزد گر برین [بدین- VI] رنج باشید یار * بپرسید ازین [ازان- VI] دختر نامدار
 12 I, IV-¹² доб.: 13 I, IV-¹³ یابد- I, IV-¹²
 همه پای مردید ازان شهریار * که جوید همی گاه اسفندیار
 سزد گر برین [بدین- IV] رنج باشید یار * بپرسید ازین دختر سوگوار
 K-¹¹ доб.:
 همان پای مردند از شهریار * که جوید همی تاج اسفندیار
 VI-¹¹ доб.:
 همان پای مردید از شهریار * که جوید همی گاه اسفندیار
 مرا تلخ شد در غمش روزگار * به پند تا چیبست فرجام کار
 14 П-¹⁴ سر و مایه¹⁵ نهد- IV-¹⁵

هر آن کس که دیدی مراورا ز دور
 که بگریستی بر² مسیحا بزار
 1385 طلسم بزرگان چو آمد بجای
 ز دانا چو بشنید قیصر برفت
 ازان جادویی⁶ در شگفتی بماند
 بگستهم گفت ای گو نامدار
 بمالیید و آمدش هنگام شوی
 1390 بر¹⁰ مسیحا بدو دادمش
 فرستادم اورا بخان¹¹ جوان
 کنون او نشستست با سوک و درد
 نه پندم پذیرد نه گوید سخن
 یکی رنج بردار و اورا بمین
 1395 جوانی و از گوهر پهلوان
 بدو گفت گستهم کایدون کنم
 بنزد طلسم آمد آن نامدار¹⁶
 چو آمد بنزدیک تختش فراز
 گرنامه گستهم بنشست خوار

زنی یافتی شیفته¹ پر ز نور
 دو رخ زرد³ و مژگان چو ابر بهار
 بر قیصر آمد یکی رهنمای⁴
 بپیش طلسم آمد آنگاه تفت⁵
 فرستاد و گستهمرا پیش خواند⁷
 یکی دختری داشتیم چون نگار⁸
 یکی خویش بد مروار⁹ نامجوی
 ز بی دانشی روی بگشادمش
 سوی آسمان شد روان¹² جوان
 شده روز روشن برو لاژورد
 جهان نو از رنج او شد کهن¹³
 سخنهای دانندگان بر گزین
 مگر با تو او بر¹⁴ گشاید زبان
 مگر از دلش رنج¹⁵ بیرون کنم
 گشاده دل¹⁷ و بر سخن کامگار¹⁸
 طلسم از بر تخت بردش نماز
 سخن گفت با دختر¹⁹ سوکوار

اندر- K, VI-⁵ پاکرای- K, VI-⁴ سرخ- I, K, IV, VI-³ با- VI-² با رخی- K, VI-¹

доб.: K, VI- آمد به تفت

مران [بران- VI] فیلسوفان ببخشید چیز * بسی با [جز- VI] درم هدیهها داد نیز

доб.: I, IV-⁷ حال او- VI- حال وی- K-⁶

مران جادوانرا ببخشید چیز * بسی با درم هدیهها داد نیز

برای- I-¹⁰ مرمرا- I, K, IV, VI-⁹ چون بهار- K, VI- در بهار- I, IV-⁸

1388-1393. 66- B-¹³ جوانرا سوی آسمان شد روان- VI- جوانرا روان- I, K, IV-¹² بکاخ

إن لی بنتا حزينة واجمة لا تزال دموعها ساجمة. و قد ذغصت علی العیش: переданы так:

من فرط جزءها و حزنها. و لبست تقصر عما هی فیه، علی کثرة تویبخی لها و تعنیفی إیها

داد داد- L-¹⁸ گشادش دل- L-¹⁷ از بامداد- L-¹⁶ مهر- I, K, IV, VI-¹⁵ اورا- L-¹⁴

آن زن- I, K, IV, VI-¹⁹

بدیدد آن سخنهای شاه بلند²
 بگفتارها بر توانا بدند
 بپرسید زیشان همه تن بتن
 ایا شاه ایران چه پیمان کنیم
 همی⁴ روم و ایران یگانه شدیم
 زبانرا پیاسخ⁵ بیماراستند
 جهاندار⁷ با تخت و افسر تووی⁶
 ز ما گر بخواهی تن و جان تراست
 بدان⁸ نامداران با رای و دین⁹
 دگر گونه‌تر شد بآیین و چهر¹⁰

چو قیصر ازان نامه بگسست¹ بند
 بفرمود تا هر که دانا بدند
 بنزدیک قیصر شدند انجمن
 که اکنون مراینرا چه درمان کنیم
 بدین³ نامه ما بی بهانه شدیم
 بزرگان فرزانه بر خاستند
 که ما بهترانیم و قیصر تووی⁶
 نگه کن کنون رای و فرمان تراست
 چو بشنید قیصر گرفت آفرین
 همی بود تا شمع گردان سپهر
 1370
 1375

۲۵

ستاره¹¹ بمرج شماهنگ شدند
 که پیش آرد¹² اندیشه‌های دراز
 که کس باز نشناسد اورا¹³ بجسم¹⁴
 پر از شرم با جامه‌های طراز¹⁶
 پس پشت و پیشی اندرش¹⁹ بندگان
 بگریان²¹ زنی²² ماند آن خوبروی²³
 سرشکی ز مژگان بینداختی²⁵

چو خورشید گردنده بی رنگ شد
 بفرمود قیصر بنیرنگ‌ساز
 بسازید جای شگفتی طلسم
 نشسته زنی خوب بر¹⁵ تخت ناز
 ازین روی¹⁷ و زان رو¹⁸ پرستندگان
 نشسته بران تخت²⁰ بی گفتوگوی
 زمان تا زمان دست بر آختی²⁴
 1380

¹ K, VI—بگشاد ² K, VI—доб.:

جهاندار قیصر چو آن نامه دید * وزان گونه پیغام خسرو شنید
 یکپست—⁶ JI زبان پیاسخشرا—⁵ I, K, IV, VI همان—⁴ I, IV همه—³ I, K برین—
 برای و—¹⁰ JI پاکیزه‌دین—⁹ VI بران—⁸ I, K, IV, VI جهانبخش و—⁷ VI جهاندار و—⁷ K
 IV—خود نداند مرانرا بجسم—¹⁴ K آنرا—¹³ I آر—¹² K, VI عطارد—¹¹ K, VI بچهر
 بیند و در نیابد بجسم—^{VI} باز نشناسد آنرا ز جسم ¹⁷ I, K, ¹⁶ I, IV—دراز—¹⁵ K ازبر—
 اندرون—¹⁹ K, VI سو—¹⁸ I, K, IV, VI سو—²¹ K, ²⁰ IV—(cp. 6. 1379). زنی خوب—
 بر داری—^{VI} بر تافتی—²⁴ I, K, IV ماهروی—²³ I, K, IV, VI کسی—²² IV بگویا—
²⁵ VI—همی سوی هر کس نظر داری—

1355 چو لشکر فرستی بدیشان سپار
 بخویشی چنانم کنون با تو من
 نغستین کیومرث با² جمشید
 دگر هرچ³ هستند ایرج⁴ نژاد
 بدین⁶ همنشان تا قباد بزرگ
 همه کینه بر داشتیم از میان
 1360 ز قیصر پذیرفتم آن دخترش
 ازین¹⁰ بر نگردم که گفتم یکی
 تو¹³ چیزی که گفتمی¹⁴ درنگی مساز
 چو کرد این سخنها برین گونه¹⁶ یاد
 سپهبد چو باد اذدر آمد¹⁸ ز جای
 1365 همی تاخت تا پیش قیصر چو باد

I, K, IV, VI—³ کیومرث و هم—IV کیومرث تا—K, VI کیومرث و—I² که—VI¹
 که آبتین و فریدون نژاد—K بزرگان داذای خسرو نهاد—I, IV⁵ فرخ—I, K, IV, VI⁴ اذک
 (метр нарушен, без рифмы); VI—доб.: I, K, IV, VI—که از آبتین فریدون نژاد—VI:

ازان [وزان—IV] تاجور مهتران کهن * به [ز—IV] کاووس و کیخسرو اید
 [آمد—K, VI] سخن

I, K, IV, VI—میش شد یار گرگ—VI میش شد خویش گرگ—I, K, IV⁷ برین—K, IV, VI⁶
 VI—доб. интерполяцию 5 бб., см. приложение II; Б—бб. 1355—1362 текста, эта и следующая ин-
 терполяци не переведены. I, K, IV—او بدی—VI⁸ او بود—VI⁹ I, K, IV, VI—доб. интерполяцию
 5 бб. I, IV—وزین—¹⁰ I, K, IV—وز—VI¹¹ اگر—K¹¹ I, IV—доб.:

کنون هرچ ازین با تو کردیم راست * دل و اختر و پاک یزدان گواست
 K, VI—доб.:

کنون هر چه ما با تو گوئیم [کردیم—VI] * دل و اختر و پاک یزدان گواست
 راست

I, K, IV, VI—¹⁵ I, K, VI—¹⁴ گویی—K¹⁴ ز—IV¹³ I, K, IV, VI—далее доб. еще 5 бб., см. приложение III.
 و آغذ الکتاب علی ید خورشید—B بزودی بخراد—K, VI¹⁷ سخنهای پاکیزه—VI¹⁶ بدین
 پرو—I, K, IV, VI—²⁰ I, K, IV, VI—¹⁹ سمند—VI¹⁹ چو باد اذدر آمد سپهبد—K, VI¹⁸ بن خراد

ز پیوستن آگاهی نو رسید
 دگر گونه گردد همی بر سپهر^۴
 سخن گفتنش سر بر سر سودمند
 ببرد ز روم و ز ایران زمین
 که هر گز نه^۶ بر خاست کین از میان^۷
 نویسنند بر تاجها نام تو
 بپردخت^۹ خسرو ز بیگانه جای
 بفرمود تا پیش او شد دبیر^{۱۱}
 بر آیین شاهان خط خسروی
 ز گردنده خورشید تا تیره^{۱۲} خاک
 ورا^{۱۴} باشد ایران و گنج و سپاه
 نه لشکر فرستد بران^{۱۶} مرز و^{۱۷} بوم
 اگر چند بیکار و بی ارز بود
 ازین پس نوشته^{۱۹} فرستیم و^{۲۰} چک
 که پاکست و پیوسته^{۱۹} قیصر ست
 بدین^{۲۲} خواستن دل بیاراستیم
 از ایران و اندر پناه تو اند
 چو خرد بر زمین ز تخم^{۲۵} کین

چو آن نامه نزدیک^۱ خسرو رسید
 بایرانیان^۲ گفت کامروز^۳ مهر
 ز قیصر یکی نامه آمد بلند^۵
 همی راه جوید که دیرینه کین
 1340 چنین یافت پاسخ ز ایرانیان
 چو این^۸ راست گردد بهنگام تو
 چو ایشان برانگونه دیدند رای
 دوات^{۱۰} و قلم خواست و چینی حریر
 یکی نامه بنوشت بر پهلوی
 1345 که پذیرفت خسرو ز یزدان پاک
 که تا او بود^{۱۳} شاه در پیشگاه
 نخواهد^{۱۵} ز دارندگان باژ روم
 هران شارستانی کزان مرز بود
 بقیصر سپارد^{۱۸} همه یک بیک
 1350 همان نیز دختر کزان مادرست
 بهمداستان^{۲۱} پدر خواستیم
 هران کس که در^{۲۳} بارگاه^{۲۴} تو اند
 چو گستم و شاپور و چون اندیان

1 K, VI — نامه نزدیک — 2 I — بایران چنین — 3 I, IV — امروز — 4 Б — 66. 1337—1341 не переведены. 5 I, IV — به بند — 6 I, K, IV, VI — هر گه که — 7 I, K, IV, VI — доб.:

نچوید کس از مهتران تاج شاه * بماند [نماند — IV] تہی دست چندین سپاه
 ... برویز ... کتب بخطه — 11 Б — دویت — 10 I — بپرداخت — 9 I, IV, VI — گرین — 8 I, K, IV, VI —
 مرا — 14 I, K, IV, VI — من بوم — 13 I, K, IV, VI — وارمیده — 12 I, IV, VI — جواب ذلک الکتاب
 15 I, K, IV, VI — оп. — 17 I, IV — فرستم بدان — 16 I, K, IV, VI — لاطلب — Б — نخواهم — 15 I, K, IV, VI —
 22 K — بهمداستانی — 21 I, K, IV, VI — оп. — 20 IV — سرشته — 19 IV — سپارم — K — سپردم — VI —
 25 K — نسب — 25 K — تخت و گاه — 24 IV — بر — 23 I, IV — وزین — VI — برین

- 1320 چو پیروز با او درشتی نمود
 شد آن لشکر و تخت شاهی بباد
 تو برنایمی و نوز نادیده کار
 مکن یاری⁶ مرد پیمان شکن
 بدان⁸ شاه نفرین کند تاج و گاه
 کنون نامه⁹ من سراسر بخوان
 سخننها نگه دار و پاسخ نویس¹⁰ 1325
 نخواهم که این راز داند دبیر
 چو بر خوانم این پاسخ نامه را
 همانا¹⁴ سلیح و سپاه و درم
 هرانکس که بر تو گرامی ترست
 ابا آنک زو کینه داری بدل 1330
 گناهی بیزدان دارنده بخش
 چو خواهی که داردت پیروز بخت
 ز چیز کسان دست کوتاه دار¹⁷
 چو عنوان آن نامه بر گشت¹⁸ خشک
 بران مهر¹⁹ بنهاد قیصر نگین 1335

یابی بر از⁴ I, IV - چو پیچیده³ I, IV - کار جز² I, IV - ندید¹ I, IV
⁵ K - نه ارزد⁷ I, IV - نپوشد⁷ I, IV - یاری از⁶ I - ندیده بد و نیک از روزگار⁵ K -
 تو باش ای پسندیده¹² IV - همی¹¹ VI - بخوان¹⁰ VI - انگشت را⁹ K - بران⁸ VI -
 و کتبت کتابی هذا بخطی حتی لا یقف علیه الکاتب، و لا یعلم به - یادگیر¹³ K -
 (в тексте - رخس - Все рукописи - بغم¹⁶ VI - هم آنگه¹⁴ I, K, IV, VI - دستور و الصاحب
 конъектура редактора). ¹⁷ I, K, IV, VI - کن I, K, IV, VI - далее следует интерполяция 6 бб., см.
 приложение I; Б - бб. 1332-1333 и интерполяция не переведены. ¹⁸ K, VI - نامه شد از باد¹⁹ K,
 بدادش بدست یکی راه بین²⁰ VI - نامه VI -

همه مولش و رای چندین زدن¹ ازان بُد که کردارهای کهن
 که هنگام⁵ شاپور شاه اردشیر
 ز بس غارت و کشتن و تاختن
 کزو بگندری هرمز و⁷ کیقباد
 1285 نیای تو آن شاه نوشین روان
 همه روم ازو شد سراسر خراب
 ازین مرز ما سی و نه شارستان
 ز خون سران دشت شد¹² آبگیر
 1290 اگر مرد رومی بدل¹⁴ کین گرفت
 خود آزدنی¹⁵ نیست در دین ما
 ندیدیم چیزی به از راستی
 ستم دیدگانرا همه خواندم¹⁷
 بافسون دل مردمان¹⁹ پاک شد
 1295 بدان بر نهادم کزین در²¹ سخن
 بچیزی که گویی تو²² فرمان کنم²³
 شما را زبان داد باید همان
 بگویی که تا من بوم شهریار
 نخواهم من²⁷ از رومیان باز نیز

¹ LI (так!) و چندین شدن—LI. ² I, K, IV—بدین ³ LI (так!); VI—
 توقف درین رای چندین زدن * وزین پیشتر کام شیر آزدن
⁴ K, VI—رازد ⁵ I, IV, VI—بهنگام ⁶ K, VI—6. оп. ⁷ IV—оп. ⁸ K, VI—6. оп. ⁹ I, K,
 IV, VI—6. оп. ¹⁰ I, K, IV, VI—6. оп. ¹¹ K, VI—6. оп. ¹² I, IV—گشت ¹³ K, VI—6. оп.
¹⁴ K, VI—دگر ¹⁵ K, VI—که آزار خود—¹⁶ VI—شدن دور—¹⁷ I, K, IV, VI—خواندیم—
¹⁸ I, K, IV, VI—را ندیم—¹⁹ VI—رومیان—²⁰ VI—بژنده—²¹ K, VI—یکسر—
²² I, K, IV, فرمان و پیمان کنند—VI—کنیم—IV—کنند—²³ I, K—گوئیت—IV—گوئید—
 و یکنوا ممثلین لأوامرک، داخلین تحت—B—کنیم—IV—کنند—²⁵ I, K, VI—روانها—VI—
 نخواهیم—LI—²⁷ ذگرد—VI—²⁶ طاعتک

- 1265 چو بشنید قیصر بدستور گفت
[چه گوئیم و این را^۲ چه پاسخ دهیم
گرانمایه دستور گفت این سخن
بمردی و دانش کجا داشت^۶ کسی
چو خسرو سوی مرز خاقان شود
1270 چو لشکر ز جای دگر سازد اوی
نگه کن کنون تو که^۹ داناتری
چنین گفت قیصر که اکنون سپاه
سخن چند گویم^{۱۲} همان به که گنج

۲۳

- هم‌آنکه یکی نامه بنوشت زود
1275 که با موبد یکدل و^{۱۵} پاکرای^{۱۶}
ز هر گونه‌یی داستانها زدیم
کنون رای و گفتارها شد بمن
بقسطنطیه در فراوان^{۲۰} سپاه
سخنهای ز هر گونه آراستیم^{۲۱}
1280 یکایک چو آیند هم در زمان
- بران^{۱۳} آفرین آفرین^{۱۴} بر فزود
زدیم از بد و نیک ناباک^{۱۷} رای
بران^{۱۸} رای پیشینه باز آمدیم
گشادم^{۱۹} در گنجهای کهن
ندارم که دارند کشور نگاه
ز هر کشوری لشکری خواستیم^{۲۲}
فرستیم نزدیک تو^{۲۳} بی گمان

گونه مرهم — K^۴ همی — K یکی — I, IV^۳ اورا — VI^۲ رازها — K, VI راز او — I, IV^۱
— IV, VI ترا داشت — K نه برگاشت — I^۶ *Л — б. оп. (см. прим. к б. 1254).* گفته مرهم — IV
و قال: *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:* *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:* *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:*
— I, IV, VI^۹ ازو — K, VI وزو — I, IV^۸ *الوزير عند ذلك لقيصر: إن الرجل مسعود منصور*
نزدیک شاه — I, K, IV, VI^{۱۱} برین آرزو بر — I, K, IV, VI^{۱۰} که اکنون تو — K تو اکنون که
یک دل رهنمای — K^{۱۶} *оп. و — IV^{۱۵}* کآفرین — *Л — 14* بدان — I, IV^{۱۳} پیچی — I, IV^{۱۲}
— I, K, IV, VI^{۲۰} گشایم — I, IV^{۱۹} بدان — K, IV, VI^{۱۸} هر گونه — VI ماداک (؟) — I, K^{۱۷}
— I, K, IV, VI^{۲۳} خواستم — I, K, VI^{۲۲} آراستم — I, K, VI^{۲۱} بقسطنطنیه فزون زان
نزد شما

جوانمردی و مردمی کارماست
فرستاد نامه بدست¹ تـخوار²
ز هر گونه‌یی اندرو⁴ خوب و زشت
چنین تا در قیصر نامدار
1250 که یزدان پیروزگر یار مااست
گرفت این سخن بر دل خویش خوار
برین گونه بر نامه‌یی بر³ نوشت
بیامد ز نزدیک⁵ خسرو سوار⁶

۲۲

چو قیصر نگه کرد و نامه بخواند
ازان پس بدستور پرمایه گفت
نگه کن که خسرو بدین کارزار¹⁰
گر ایدونک گویی که¹² پیروز نیست
1255 بمانیم تا سوی¹⁴ خاقان شود
ور¹⁶ ایدونک پیروزگر باشد اوی
همان به کزاید شود با سپاه
چو بشنید دستور دانا¹⁸ سخن
1260 ببردند مردان اخترشناس
سرانجام مرد ستاره‌شمر
نگه کردم این زیجه‌ای کهن
نه پس دیر شاهی بخسرو²¹ رسد²²
برین گونه تا²⁴ سال بر²⁵ سی و هشت

ز هر گونه اندیشه بر دل⁷ براند
که این راز را باز خواه⁸ از نهفت⁹
شود شاد اگر پیچد از روزگار¹¹
ازان پس ورا¹³ نیز نوروز نیست
چو بیمار شد نزد¹⁵ درمان شود
بشاهی بسان پدر باشد اوی¹⁷
مگر کینه در دل ندارد نگاه
بفرمود تا زیجه‌ای کهن
سخن راند تا ماند از شب¹⁹ سه پاسی
بقیصر چنین گفت کای تاجور²⁰
کز اختر فلاتون فگندست بن
ز شاهنشاهی گردش نو رسد²³
برو گرد تیره نیارد گذشت

¹ K, VI - بنزد ² I, K, IV, VI - سوار K, VI - б. 1249 стоит после б. 1250 текста. ³ I, IV - خود ⁴ I, IV - در ⁵ K - بنزدیک ⁶ I, K, IV, VI - تـخوار ⁷ K, VI - دل ⁸ I, K, IV, VI - اندیشه ⁹ K, VI - доб.: ¹⁰ K, IV - درین روزگار ¹¹ K, VI - کارزار ¹² I, K, IV, VI - گویند ¹³ IV - مرا ¹⁴ I, K, IV, VI - پیش ¹⁵ I, K, IV, VI - پیش ¹⁶ VI - گر ¹⁷ IV - کزو ¹⁸ VI - خسرو بشاهی ¹⁹ K, VI - دارا ²⁰ I - نامور ²¹ K - نامداران ²² I, K, IV, VI - رسد ²³ K, VI - ازو نگردد ²⁴ I, IV, VI - پر ²⁵ I, IV, VI - تا

ز بیگانه قیصر بپرداخت جای
 بموید چنین گفت کاین دادخواه
 بسازیم^۱ تا او بنیرو شود
 بقیصر چنین گفت پس رهنمای
 1215 بماید تندی چند بیداردل
 فرستاد کس قیصر نامدار
 جوانان و پیران رومی‌نژاد
 که ما تا سکندر بشد زین جهان
 ز بس غارت و جنگ و آویختن
 1220 کنون پاک یزدان ز کردار بد
 یکی خامشی بر گزین از میان
 اگر خسرو آن خسروانی کلاه
 هم اندر زمان باژ خواهد ز روم
 گرین در خورد با^۸ خرد یاد دار
 1225 ازیشان چو بشنید قیصر سخن
 سواری فرستاد نزدیک شاه
 ز گفتار بیدار^{۱۱} دانندگان
 چو آمد بنزدیک خسرو سوار
 همان نامه قیصر اورا سپرد^{۱۴}
 1230 چو خسرو بدید^{۱۶} آن دلش تنگ شد

پیر اندیشه بنشست با رهنمای
 ز گیتی گرفتست ما را پناه
 وزان کهتر بد^۲ بی‌آهو شود
 که از فیلسوفان پاکیزه‌رای
 که بندند با ما بدین^۳ کار دل
 برفتند زان فیلسوفان چهار^۴
 سخنهای دیرینه کردند یاد
 ز ایرانیانیم خسته نهان^۵
 همان بی‌گنه خیره خون ریختن
 بپیش اندر آوردشان کار بد
 چو شد کندرو بخت ساسانیان
 بدست آورد سر بر آرد بماه
 بپا^۶ اندر آرد همه^۷ مرز و بوم
 سخنهای ایرانیان یاد دار
 یکی دیگر اندیشه افگند بن^۹
 یکی نامه بنوشست و بنمود راه^{۱۰}
 سخنهای دیرینه خوانندگان^{۱۲}
 بگفت آنچه بشنید با^{۱۳} نامدار
 سخنهای قیصر برو بر شمرد^{۱۵}
 رخانش ز اندیشه بی‌رنگ شد^{۱۷}

^۱ I, K, IV, VI — چه سازیم ^۲ I, K, VI — کهتر ^۳ K, IV, VI — وزین تنگدستی — IV وزین نیک کهتر ^۴ K, VI — چار ^۵ VI — که از فیلسوفان بپارند ^۶ I, IV — بپای ^۷ K, VI — روان ^۸ VI — کنون در خورد خود — ^۹ K, VI — б. оп. ^{۱۰} K, VI — б. оп. ^{۱۱} I, IV — پیر ^{۱۲} VI — б. оп. ^{۱۳} I, IV — از ^{۱۴} I, K, IV, VI — آورد پیش ^{۱۵} I, K, IV, VI — پیش ^{۱۶} VI — شنید ^{۱۷} K — б. оп. [I — از] [K, IV — اندازه پیش] — IV, VI

1195 مرا خسرو از خویش و پپوند پیش¹ ز جان سخن گوی دارمش پیش
 سلیح است و هم گنج و هم لشکرست شمارا بمین² تا چه اندرخورست
 اگر دیده خواهی³ ندارم دریغ که دیده به از گنج⁴ دینار و تیغ

۲۰

دبیر جهان دیده را پیش خواند بران⁵ پیشگاه بزرگی⁶ نشانند
 بفرمود تا نامه پاسخ نوشت ز بس بند و پیوند و نیکو سخن
 1200 چو گشت از نوشتن نویسنده سیر سخن گوی و روشن دل⁷ و یادگیر
 بدو گفت رو پیش خسرو بگوی مرا هم سلیحست و هم زر بگنج⁹
 1205 و گر نیستی¹¹ ز هر کشوری بدان تا تو از روم با کام خویش¹³
 مباحش اندرین بوم تیره روان که¹⁶ گاهی پناهست و گاهی گزند
 کنون تا سلیح و سپاه و درم بر خسرو آمد فرستاده مرد 1210

بیاراست چون مرغزار بهشت ازان روز تا روزگار کهن
 نگه کرد قیصر سواری دلیر خردمند و گوینا و گرد و دپیر
 که ای شاه بپندال و راهجوی⁸ نی آورد باید کسی را برنج¹⁰
 درم خواستی¹² ز هر مهتری بایران گنشتی¹⁴ آرام خویش¹³
 چنین است¹⁵ کردار چرخ روان گهی با زیانیم و گه¹⁷ سودمند¹⁸
 فراز آورم¹⁹ تو نباشی²⁰ دژم سخنهای قیصر همه یاد کرد

نگر- VI بدین- I² خویش و پپوند خویش- K, IV, VI یار و پپوند خویش- I¹
 بلندش- VI بلندی- K⁶ بدان- K⁵ و I, K, IV, VI-دوب. ⁴ خواهد- I, K, IV, VI³
 VI-¹⁰ مرد و گنج- I, K, IV, VI⁹ چارهجوی- K, VI تازه روی- I, IV⁸ با دانش- K⁷
 خواستی- IV¹² نیستی این- K, VI نیستی تا- I, IV¹¹ ز چوپینه دلرا چه داری برنج
 VI-¹⁶ که اینست- I, K, IV, VI¹⁵ خرامی- K, VI¹⁴ دل- IV¹³ خواستی خود- VI من
 گهی ناز و نوش است و گاهی- I¹⁸ با زیانی و گه- VI با زیان و گهی- K¹⁷ چو
 مبادی- IV, VI مباحی- K مبادا- I²⁰ آوری- I¹⁹ (без рифмы). شرنک

- بفرمان او گردد این آسمان
 سپهر و ستاره همه کرده‌اند³
 1180 چو از خاک مر⁷ جانور⁸ بنده⁹ کرد
 چنان‌تا بشاه آفریدون رسید
 پدید آمد آن تخمه اندر جهان
 همی رو¹³ چنین تا سر کیقباد
 نیامد بدین¹⁴ دوده هر گز¹⁵ بدی
 1185 کنون بنده‌یی ناسزاوار و گست¹⁷
 همی داد خواهم¹⁹ ز بیدادگر
 هرانکس که او بر نشیند بتخت
 شناسد که این تخت و این فرهی
 مرا اندرین کار یاری کنی
 1190 که پیونده²⁴ گشتیم²⁵ گرد جهان
 چوقیصر برانسان سخنها شنید
 گل شنبلیدش پر از ژاله²⁶ شد²⁷
 چو آن نامه بر خواند بغزود درد
 بختراد برزین جهاندار گفت

4 K — بنده‌اند — IV³ زمان و مکان — IV, VI — مکان و گمان — I² که او — I, K, IV, VI¹
 8 IV — نا — I — با — J⁷ آن — J⁶ همه بنده⁹ آفریننده‌اند — I, IV⁵ بسر — VI⁵ برین
 بد در — K, VI¹² نبود — IV¹¹ بنده — K, VI¹⁰ زنده — K, VI⁹ چو ایزد بقدرت جهان
 تخم دوده — J¹⁵ برین — IV, VI¹⁴ روارو — VI — وزانرو — IV ازو رو — K و زو رو — I¹³
 16 K, VI — доб.:

همه بنده بودند این دوده را * نکرد ایچ بنده تن آلوده را
 17 J, I, K, IV — ناسزاوار کشت و مست — VI (в тексте — конъюнктура редактора).
 18 K, VI — کیی — VI نام‌رادی — K²¹ دارد — I, IV²⁰ خواهد — J, K¹⁹ کیی — K, VI¹⁸
 باشیم — VI²⁵ سرگشته — IV²⁴ بدین — IV — بران — K, VI²³ оп. — J, K, VI²² گوهر و نام
 28 Б — б. передан так: و لما فض ختمه، گشت — I, IV²⁷ لا له — J²⁶
 و عرف مضمونه ضاعف داعم و همه.

وزان دیر چون برق رخشان ز میخ
پذیره شدندش بزرگان شهر
بیامد سوی شارسستان وریغ¹
کسی را که از مردمی² بود بهر

۱۹

چو آمد بران³ شارسستان شهریار
که چیزی کزین مرز باید⁴ بخواه
1130 که هر چند این⁶ پادشاهی مراست⁷
بران⁸ شارسستان⁹ ایمن و شاد باش
همه روم یکسر ترا کهترند
ترا تا نسازم¹² سلاج و سپاه
1135 چو بشنید خسرو بدان¹³ شاد گشت
بفرمود گسسته هم و بالوی را
بختراد بزرزین و شاپور شیر
که¹⁵ اسپان چو روشن شود زین کنید
بپوشید¹⁸ زربفت چینی قیای
1140 ازین شارسستان سوی²⁰ قیصر شوید
خردمندند باشید و روشن روان
گر ایدونک قیصر بمیدان شود

¹ K, VI — فریغ ² VI — بزدلی (takl). ³ K, IV, VI — بدان ⁴ IV — خواهی ⁵ K —
I, K, IV, VI — آرزوها بدل در ⁶ I, K, IV, VI — آرزو آیین شاهان — IV آرزورا بدل در
K, VI — شهر ما — ⁹ VI — بدین — K, VI — بدان — ⁸ I, IV — جداست — ⁷ I, K, IV, VI — کین
فان ممالک الروم: Б — дает следующий перевод этих бб: 1133—1134 текста оп.; Л — бб. 11 ¹¹ وگر
لک و تحت حکمک، و جمیع من فیها من الأكابر من جملة عمیدک و خدمک. و إنی لا أقر
فی نهار ولا أسکن فی لیل حتی أعدّ لک کل ما تحتاج الیه من سلاح و خیل فارذک الی
بسنام — IV سپارم — ¹² K, VI — بیتک مسرورا، و علی عدوک منصورا. فسّر برویز بذلک...
بفرمود — ¹⁸ Л — او — K — بر — ¹⁷ I, IV, VI — بمالاش — ¹⁶ IV — چو — ¹⁵ K — بفرمود — ¹⁴ VI — ازو — ¹³ VI —
K, VI — دنب — ²⁰ I, K, IV, VI — یکدل آید — ¹⁹ K, VI — دنب: ²² K, VI — ارنه — K, IV, VI — وگر — ²¹ I —
شمارا بخواد بمیدان خویش * بکوشد بران راه و سامان خویش

بـخـون بـود بـا مـادر مـن هـمـال
 ز گـسـتـهـم بـیـنـی بـسـی¹ رنـج و کـیـن²
 از ان پـس چـه گـویـی چـه خـواهد بـدن³
 کـزان پـس نـه بـیـنـی⁵ جـز از آفـریدـن
 مـگـر سـخـت کـاری بـود ایـزدی
 از ان پـس نـه مـاشـد بـجـز کـام تـو
 هـمـانـش بـدسـت تـو بـاشـد¹⁰ ز مـان
 دلتـرا بـدیـن هـیـچ رنـجـه مـدار
 جـهـانـرا بـسـان¹¹ تـو شـاه آفـرید
 بـجـان و سـر نـامـمـردار¹³ شـاه¹⁴
 سـخـن گـفـتـن نـاسـزا نـشـنوی
 چـو¹⁷ سـوگـنـد خـوردم بـهـانـه مـجـوی
 بـر انـدیـش از کـردگـار جـهـان¹⁸
 نـیـایـد²¹ سـخـن گـفـتـن نـابـکار
 نـیـازی بـکـژی و نـابـخـردی
 نـمـاشـد شـگـفـت ار شـوی پـر²² گـزند²³
 بـیـکـسـو شـود²⁵ دانـش و بـخـردی²⁶
 کـه شـا دـاد بـدل بـاشـش و بـهـروزگـار

بـراهب چـنـین گـفـت کـیـنـسـت خـال
 بـدو گـفـت رـاهب کـه آری هـمـیـن
 بـدو گـفـت خـسـرو کـه ای رـایـزن
 بـدو⁴ گـفـت رـاهب کـه مـنـدیـش زـیـن
 نـیـایـد بـر وی تـو دـیگـر⁶ بـدی
 بـر آشـوبـد⁷ ایـن سـرکـش آرام⁸ تـو
 اگـر چـنـد بـد⁹ گـردد ایـن بـدگـمـان
 بـدو گـفـت گـسـتـهـم کـای شـهـریـار
 بـپـاکـیـزه یـزدان کـه مـاه آفـرید
 بـآذرگـشـسـپ و بـخـورشـید و مـاه¹²
 بـگـفـتـار تـرسـا¹⁵ نـگـر نـگـروی¹⁶
 مـرا ایـمـنی ده ز گـفـتـار او
 کـه هـر گـز نـسـازم بـدی در نـهـان
 بـدو¹⁹ گـفـت خـسـرو کـه از تـرسـگـار²⁰
 ز تـو نـیـز هـر گـز نـدیـدم بـدی
 و لـیـکن ز کـار سـپـهـر بـلـند
 چـو بـایـسـتـه²⁴ کـاری بـود ایـزدی
 بـراهب چـنـین گـفـت پـس شـهـریـار

¹ I, IV - همه K - همی ² VI - б. оп. ³ VI - б. оп. ⁴ I - چنین ⁵ K, VI - نیایی
⁶ I, K, IV, VI - هرگز ⁷ K, VI - شود ساکن (так!). ⁸ Л - از رام (так!). ⁹ I, K, IV - بر
¹⁰ I, K, IV - آید ¹¹ VI - یکی چون ¹² K, VI - کلاه و بتخت ¹³ IV - سر خورشید (метр нарушен). ¹⁴ I, K, IV, VI - доб.:

کـه تا هـسـت گـسـتـهـم جـز راسـتی * نـجـوید نـکـوبـد در کـاسـتی
 وگـر جـز بـرین داسـت [K, VI - گـونـه] گـسـتـهـمـرای * بـپـیـچـد روادـش مـیـادا بـجـای
 جـهـانـدار تـا ایـن جـهـان آفـرید * کـلـیـد در راز او کـس نـدیـد
¹⁵ K - این ساحر ار بگروی - IV ترسا چرا بگروی - ¹⁶ I جادو - VI ساحر - ¹⁷ I که - ¹⁸ I,
 K, IV, VI - б. оп. ¹⁹ I, K, IV, VI - چنین ²⁰ VI - پرهیزکار ²¹ VI - نگوید ²² Л - بی
²³ K, VI - б. оп. ²⁴ Л - بایست ²⁵ I, IV - رود ²⁶ K, VI - б. оп.

1070 بی‌بود اندران شهر خسرو سه روز
 بی‌ابر اندر آورد بـرنده تیغ
 که اورپخ^۳ بد نام آن شارسستان
 بی‌ی‌راه پی‌یدا یکی دیر بود
 بی‌نزدیک دیر آمد آواز داد
 1075 گـر از دیر دیرینه آیی فرود
 هم‌آن‌گه راهب چو^۷ آوا شنید
 بدو گفت خسرو تویی بی‌گمان
 ز دست یکی بدکنش بنده‌یی
 چو گفتار راهب بی‌اندازه شد^۹
 1080 ز گفتار او در شگفتی بماند
 ز پشت صلیبی^{۱۰} بی‌ازید دست
 پرستنده چون دید بردش نماز
 یکی آزمون‌را بدو گفت شاه
 پیامی همی نزد^{۱۱} قیصر برم
 1085 گرین رفتن من همایون بود
 بدو گفت راهب که چونین مگوی
 چو دیدمت گفتتم سراسر سخن
 نه‌باید دروغ ایچ در دین تو
 بی‌سی رنج دیدی^{۱۵} و آویختی

^۱ I, IV — خورشید ^۲ K, VI — فریخ ^۳ K, VI — افریخ ^۴ IV — جهاندار ^۵ Б — далее следует перевод бб. 1083—1084, затем переведены бб. 1077—1078, бб. 1075—1076, 1079—1082 не переведены.

^۶ I — б. оп. ^۷ IV — راهب چو از راهب ^۸ I — بی‌دین و بی‌دین ^۹ I, K, IV, VI — گشت ^{۱۰} K, VI — هم از پشت باره ^{۱۱} I, K, IV, VI — نزد ^{۱۲} I, K, IV, VI — پیش ^{۱۳} I, IV — این ^{۱۴} I, K, IV, VI — بود ^{۱۵} I, K, IV, VI — بردی ^{۱۶} I, IV — از ان

- 1050 بنزدیک ایشان سخن خوار بود
هم‌آنگه بر آمد¹ یکی تیره ابر
وز ابر اندران² شارستان باد خاست
چو نیمه ز تیره شب اندر کشید
همه⁴ شارستان ماند اندر⁵ شگفت
1055 بهر⁶ برزنی بر⁷ علف ساختند
ز چیزی که بود اندران تازه بوم¹⁰
ببردند بالا بنزدیک شاه
چو خسرو جوان بود و برترمنش
بدان شارستان در یکی کاخ بود
1060 فراوان بدو اندرون برده¹⁶ بود
ز دشت اندر آمد بدانجا گذشت
همه رومیان آفرین خواندند
چو آباد جای¹⁹ به چنگ آمدش
بنقیصر یکی نامه بنوشته شاه
1065 وزان²⁰ شارستان سوی مانوی²¹ راند
ز مانویان²⁴ هرک بیدار بود
سکویا و رهبان سوی شهریار
همی رفت با شاه چندی سخن
همی گفت هر کس که مابنده ایم

¹ K, IV, ³ وزن ابر در IV ازان بر در K, VI ² I بر VI ⁴ بیامد VI
⁵ I در IV ⁶ همه VI ⁷ I, IV ⁸ L
 و اخرجوا مشایخهم و رهابینهم بالأطعمة و العلف و سائر المبار و التحف - ⁹ B ستورو
 (cp. 6. 1060). ¹⁰ K, VI ¹¹ K چیزهایی ¹² VI مرز و بوم
¹³ I, K, IV, VI ¹⁴ I, K, IV ¹⁵ K آن ¹⁶ VI ¹⁷ K, VI ¹⁸ I, K, IV, VI ¹⁹ L ²⁰ K, IV ²¹ L ²² K, VI ²³ L ²⁴ I, IV ²⁵ K, VI
 بی آزار ²⁵ K, VI ²⁶ L ²⁷ K, VI ²⁸ L ²⁹ K, VI ³⁰ L ³¹ K, VI ³² L ³³ K, VI ³⁴ L ³⁵ K, VI ³⁶ L ³⁷ K, VI ³⁸ L ³⁹ K, VI ⁴⁰ L ⁴¹ K, VI ⁴² L ⁴³ K, VI ⁴⁴ L ⁴⁵ K, VI ⁴⁶ L ⁴⁷ K, VI ⁴⁸ L ⁴⁹ K, VI ⁵⁰ L ⁵¹ K, VI ⁵² L ⁵³ K, VI ⁵⁴ L ⁵⁵ K, VI ⁵⁶ L ⁵⁷ K, VI ⁵⁸ L ⁵⁹ K, VI ⁶⁰ L ⁶¹ K, VI ⁶² L ⁶³ K, VI ⁶⁴ L ⁶⁵ K, VI ⁶⁶ L ⁶⁷ K, VI ⁶⁸ L ⁶⁹ K, VI ⁷⁰ L ⁷¹ K, VI ⁷² L ⁷³ K, VI ⁷⁴ L ⁷⁵ K, VI ⁷⁶ L ⁷⁷ K, VI ⁷⁸ L ⁷⁹ K, VI ⁸⁰ L ⁸¹ K, VI ⁸² L ⁸³ K, VI ⁸⁴ L ⁸⁵ K, VI ⁸⁶ L ⁸⁷ K, VI ⁸⁸ L ⁸⁹ K, VI ⁹⁰ L ⁹¹ K, VI ⁹² L ⁹³ K, VI ⁹⁴ L ⁹⁵ K, VI ⁹⁶ L ⁹⁷ K, VI ⁹⁸ L ⁹⁹ K, VI ¹⁰⁰ L ¹⁰¹ K, VI ¹⁰² L ¹⁰³ K, VI ¹⁰⁴ L ¹⁰⁵ K, VI ¹⁰⁶ L ¹⁰⁷ K, VI ¹⁰⁸ L ¹⁰⁹ K, VI ¹¹⁰ L ¹¹¹ K, VI ¹¹² L ¹¹³ K, VI ¹¹⁴ L ¹¹⁵ K, VI ¹¹⁶ L ¹¹⁷ K, VI ¹¹⁸ L ¹¹⁹ K, VI ¹²⁰ L ¹²¹ K, VI ¹²² L ¹²³ K, VI ¹²⁴ L ¹²⁵ K, VI ¹²⁶ L ¹²⁷ K, VI ¹²⁸ L ¹²⁹ K, VI ¹³⁰ L ¹³¹ K, VI ¹³² L ¹³³ K, VI ¹³⁴ L ¹³⁵ K, VI ¹³⁶ L ¹³⁷ K, VI ¹³⁸ L ¹³⁹ K, VI ¹⁴⁰ L ¹⁴¹ K, VI ¹⁴² L ¹⁴³ K, VI ¹⁴⁴ L ¹⁴⁵ K, VI ¹⁴⁶ L ¹⁴⁷ K, VI ¹⁴⁸ L ¹⁴⁹ K, VI ¹⁵⁰ L ¹⁵¹ K, VI ¹⁵² L ¹⁵³ K, VI ¹⁵⁴ L ¹⁵⁵ K, VI ¹⁵⁶ L ¹⁵⁷ K, VI ¹⁵⁸ L ¹⁵⁹ K, VI ¹⁶⁰ L ¹⁶¹ K, VI ¹⁶² L ¹⁶³ K, VI ¹⁶⁴ L ¹⁶⁵ K, VI ¹⁶⁶ L ¹⁶⁷ K, VI ¹⁶⁸ L ¹⁶⁹ K, VI ¹⁷⁰ L ¹⁷¹ K, VI ¹⁷² L ¹⁷³ K, VI ¹⁷⁴ L ¹⁷⁵ K, VI ¹⁷⁶ L ¹⁷⁷ K, VI ¹⁷⁸ L ¹⁷⁹ K, VI ¹⁸⁰ L ¹⁸¹ K, VI ¹⁸² L ¹⁸³ K, VI ¹⁸⁴ L ¹⁸⁵ K, VI ¹⁸⁶ L ¹⁸⁷ K, VI ¹⁸⁸ L ¹⁸⁹ K, VI ¹⁹⁰ L ¹⁹¹ K, VI ¹⁹² L ¹⁹³ K, VI ¹⁹⁴ L ¹⁹⁵ K, VI ¹⁹⁶ L ¹⁹⁷ K, VI ¹⁹⁸ L ¹⁹⁹ K, VI ²⁰⁰ L ²⁰¹ K, VI ²⁰² L ²⁰³ K, VI ²⁰⁴ L ²⁰⁵ K, VI ²⁰⁶ L ²⁰⁷ K, VI ²⁰⁸ L ²⁰⁹ K, VI ²¹⁰ L ²¹¹ K, VI ²¹² L ²¹³ K, VI ²¹⁴ L ²¹⁵ K, VI ²¹⁶ L ²¹⁷ K, VI ²¹⁸ L ²¹⁹ K, VI ²²⁰ L ²²¹ K, VI ²²² L ²²³ K, VI ²²⁴ L ²²⁵ K, VI ²²⁶ L ²²⁷ K, VI ²²⁸ L ²²⁹ K, VI ²³⁰ L ²³¹ K, VI ²³² L ²³³ K, VI ²³⁴ L ²³⁵ K, VI ²³⁶ L ²³⁷ K, VI ²³⁸ L ²³⁹ K, VI ²⁴⁰ L ²⁴¹ K, VI ²⁴² L ²⁴³ K, VI ²⁴⁴ L ²⁴⁵ K, VI ²⁴⁶ L ²⁴⁷ K, VI ²⁴⁸ L ²⁴⁹ K, VI ²⁵⁰ L ²⁵¹ K, VI ²⁵² L ²⁵³ K, VI ²⁵⁴ L ²⁵⁵ K, VI ²⁵⁶ L ²⁵⁷ K, VI ²⁵⁸ L ²⁵⁹ K, VI ²⁶⁰ L ²⁶¹ K, VI ²⁶² L ²⁶³ K, VI ²⁶⁴ L ²⁶⁵ K, VI ²⁶⁶ L ²⁶⁷ K, VI ²⁶⁸ L ²⁶⁹ K, VI ²⁷⁰ L ²⁷¹ K, VI ²⁷² L ²⁷³ K, VI ²⁷⁴ L ²⁷⁵ K, VI ²⁷⁶ L ²⁷⁷ K, VI ²⁷⁸ L ²⁷⁹ K, VI ²⁸⁰ L ²⁸¹ K, VI ²⁸² L ²⁸³ K, VI ²⁸⁴ L ²⁸⁵ K, VI ²⁸⁶ L ²⁸⁷ K, VI ²⁸⁸ L ²⁸⁹ K, VI ²⁹⁰ L ²⁹¹ K, VI ²⁹² L ²⁹³ K, VI ²⁹⁴ L ²⁹⁵ K, VI ²⁹⁶ L ²⁹⁷ K, VI ²⁹⁸ L ²⁹⁹ K, VI ³⁰⁰ L ³⁰¹ K, VI ³⁰² L ³⁰³ K, VI ³⁰⁴ L ³⁰⁵ K, VI ³⁰⁶ L ³⁰⁷ K, VI ³⁰⁸ L ³⁰⁹ K, VI ³¹⁰ L ³¹¹ K, VI ³¹² L ³¹³ K, VI ³¹⁴ L ³¹⁵ K, VI ³¹⁶ L ³¹⁷ K, VI ³¹⁸ L ³¹⁹ K, VI ³²⁰ L ³²¹ K, VI ³²² L ³²³ K, VI ³²⁴ L ³²⁵ K, VI ³²⁶ L ³²⁷ K, VI ³²⁸ L ³²⁹ K, VI ³³⁰ L ³³¹ K, VI ³³² L ³³³ K, VI ³³⁴ L ³³⁵ K, VI ³³⁶ L ³³⁷ K, VI ³³⁸ L ³³⁹ K, VI ³⁴⁰ L ³⁴¹ K, VI ³⁴² L ³⁴³ K, VI ³⁴⁴ L ³⁴⁵ K, VI ³⁴⁶ L ³⁴⁷ K, VI ³⁴⁸ L ³⁴⁹ K, VI ³⁵⁰ L ³⁵¹ K, VI ³⁵² L ³⁵³ K, VI ³⁵⁴ L ³⁵⁵ K, VI ³⁵⁶ L ³⁵⁷ K, VI ³⁵⁸ L ³⁵⁹ K, VI ³⁶⁰ L ³⁶¹ K, VI ³⁶² L ³⁶³ K, VI ³⁶⁴ L ³⁶⁵ K, VI ³⁶⁶ L ³⁶⁷ K, VI ³⁶⁸ L ³⁶⁹ K, VI ³⁷⁰ L ³⁷¹ K, VI ³⁷² L ³⁷³ K, VI ³⁷⁴ L ³⁷⁵ K, VI ³⁷⁶ L ³⁷⁷ K, VI ³⁷⁸ L ³⁷⁹ K, VI ³⁸⁰ L ³⁸¹ K, VI ³⁸² L ³⁸³ K, VI ³⁸⁴ L ³⁸⁵ K, VI ³⁸⁶ L ³⁸⁷ K, VI ³⁸⁸ L ³⁸⁹ K, VI ³⁹⁰ L ³⁹¹ K, VI ³⁹² L ³⁹³ K, VI ³⁹⁴ L ³⁹⁵ K, VI ³⁹⁶ L ³⁹⁷ K, VI ³⁹⁸ L ³⁹⁹ K, VI ⁴⁰⁰ L ⁴⁰¹ K, VI ⁴⁰² L ⁴⁰³ K, VI ⁴⁰⁴ L ⁴⁰⁵ K, VI ⁴⁰⁶ L ⁴⁰⁷ K, VI ⁴⁰⁸ L ⁴⁰⁹ K, VI ⁴¹⁰ L ⁴¹¹ K, VI ⁴¹² L ⁴¹³ K, VI ⁴¹⁴ L ⁴¹⁵ K, VI ⁴¹⁶ L ⁴¹⁷ K, VI ⁴¹⁸ L ⁴¹⁹ K, VI ⁴²⁰ L ⁴²¹ K, VI ⁴²² L ⁴²³ K, VI ⁴²⁴ L ⁴²⁵ K, VI ⁴²⁶ L ⁴²⁷ K, VI ⁴²⁸ L ⁴²⁹ K, VI ⁴³⁰ L ⁴³¹ K, VI ⁴³² L ⁴³³ K, VI ⁴³⁴ L ⁴³⁵ K, VI ⁴³⁶ L ⁴³⁷ K, VI ⁴³⁸ L ⁴³⁹ K, VI ⁴⁴⁰ L ⁴⁴¹ K, VI ⁴⁴² L ⁴⁴³ K, VI ⁴⁴⁴ L ⁴⁴⁵ K, VI ⁴⁴⁶ L ⁴⁴⁷ K, VI ⁴⁴⁸ L ⁴⁴⁹ K, VI ⁴⁵⁰ L ⁴⁵¹ K, VI ⁴⁵² L ⁴⁵³ K, VI ⁴⁵⁴ L ⁴⁵⁵ K, VI ⁴⁵⁶ L ⁴⁵⁷ K, VI ⁴⁵⁸ L ⁴⁵⁹ K, VI ⁴⁶⁰ L ⁴⁶¹ K, VI ⁴⁶² L ⁴⁶³ K, VI ⁴⁶⁴ L ⁴⁶⁵ K, VI ⁴⁶⁶ L ⁴⁶⁷ K, VI ⁴⁶⁸ L ⁴⁶⁹ K, VI ⁴⁷⁰ L ⁴⁷¹ K, VI ⁴⁷² L ⁴⁷³ K, VI ⁴⁷⁴ L ⁴⁷⁵ K, VI ⁴⁷⁶ L ⁴⁷⁷ K, VI ⁴⁷⁸ L ⁴⁷⁹ K, VI ⁴⁸⁰ L ⁴⁸¹ K, VI ⁴⁸² L ⁴⁸³ K, VI ⁴⁸⁴ L ⁴⁸⁵ K, VI ⁴⁸⁶ L ⁴⁸⁷ K, VI ⁴⁸⁸ L ⁴⁸⁹ K, VI ⁴⁹⁰ L ⁴⁹¹ K, VI ⁴⁹² L ⁴⁹³ K, VI ⁴⁹⁴ L ⁴⁹⁵ K, VI ⁴⁹⁶ L ⁴⁹⁷ K, VI ⁴⁹⁸ L ⁴⁹⁹ K, VI ⁵⁰⁰ L ⁵⁰¹ K, VI ⁵⁰² L ⁵⁰³ K, VI ⁵⁰⁴ L ⁵⁰⁵ K, VI ⁵⁰⁶ L ⁵⁰⁷ K, VI ⁵⁰⁸ L ⁵⁰⁹ K, VI ⁵¹⁰ L ⁵¹¹ K, VI ⁵¹² L ⁵¹³ K, VI ⁵¹⁴ L ⁵¹⁵ K, VI ⁵¹⁶ L ⁵¹⁷ K, VI ⁵¹⁸ L ⁵¹⁹ K, VI ⁵²⁰ L ⁵²¹ K, VI ⁵²² L ⁵²³ K, VI ⁵²⁴ L ⁵²⁵ K, VI ⁵²⁶ L ⁵²⁷ K, VI ⁵²⁸ L ⁵²⁹ K, VI ⁵³⁰ L ⁵³¹ K, VI ⁵³² L ⁵³³ K, VI ⁵³⁴ L ⁵³⁵ K, VI ⁵³⁶ L ⁵³⁷ K, VI ⁵³⁸ L ⁵³⁹ K, VI ⁵⁴⁰ L ⁵⁴¹ K, VI ⁵⁴² L ⁵⁴³ K, VI ⁵⁴⁴ L ⁵⁴⁵ K, VI ⁵⁴⁶ L ⁵⁴⁷ K, VI ⁵⁴⁸ L ⁵⁴⁹ K, VI ⁵⁵⁰ L ⁵⁵¹ K, VI ⁵⁵² L ⁵⁵³ K, VI ⁵⁵⁴ L ⁵⁵⁵ K, VI ⁵⁵⁶ L ⁵⁵⁷ K, VI ⁵⁵⁸ L ⁵⁵⁹ K, VI ⁵⁶⁰ L ⁵⁶¹ K, VI ⁵⁶² L ⁵⁶³ K, VI ⁵⁶⁴ L ⁵⁶⁵ K, VI ⁵⁶⁶ L ⁵⁶⁷ K, VI ⁵⁶⁸ L ⁵⁶⁹ K, VI ⁵⁷⁰ L ⁵⁷¹ K, VI ⁵⁷² L ⁵⁷³ K, VI ⁵⁷⁴ L ⁵⁷⁵ K, VI ⁵⁷⁶ L ⁵⁷⁷ K, VI ⁵⁷⁸ L ⁵⁷⁹ K, VI ⁵⁸⁰ L ⁵⁸¹ K, VI ⁵⁸² L ⁵⁸³ K, VI ⁵⁸⁴ L ⁵⁸⁵ K, VI ⁵⁸⁶ L ⁵⁸⁷ K, VI ⁵⁸⁸ L ⁵⁸⁹ K, VI ⁵⁹⁰ L ⁵⁹¹ K, VI ⁵⁹² L ⁵⁹³ K, VI ⁵⁹⁴ L ⁵⁹⁵ K, VI ⁵⁹⁶ L ⁵⁹⁷ K, VI ⁵⁹⁸ L ⁵⁹⁹ K, VI ⁶⁰⁰ L ⁶⁰¹ K, VI ⁶⁰² L ⁶⁰³ K, VI ⁶⁰⁴ L ⁶⁰⁵ K, VI ⁶⁰⁶ L ⁶⁰⁷ K, VI ⁶⁰⁸ L ⁶⁰⁹ K, VI ⁶¹⁰ L ⁶¹¹ K, VI ⁶¹² L ⁶¹³ K, VI ⁶¹⁴ L ⁶¹⁵ K, VI ⁶¹⁶ L ⁶¹⁷ K, VI ⁶¹⁸ L ⁶¹⁹ K, VI ⁶²⁰ L ⁶²¹ K, VI ⁶²² L ⁶²³ K, VI ⁶²⁴ L ⁶²⁵ K, VI ⁶²⁶ L ⁶²⁷ K, VI ⁶²⁸ L ⁶²⁹ K, VI ⁶³⁰ L ⁶³¹ K, VI ⁶³² L ⁶³³ K, VI ⁶³⁴ L ⁶³⁵ K, VI ⁶³⁶ L ⁶³⁷ K, VI ⁶³⁸ L ⁶³⁹ K, VI ⁶⁴⁰ L ⁶⁴¹ K, VI ⁶⁴² L ⁶⁴³ K, VI ⁶⁴⁴ L ⁶⁴⁵ K, VI ⁶⁴⁶ L ⁶⁴⁷ K, VI ⁶⁴⁸ L ⁶⁴⁹ K, VI ⁶⁵⁰ L ⁶⁵¹ K, VI ⁶⁵² L ⁶⁵³ K, VI ⁶⁵⁴ L ⁶⁵⁵ K, VI ⁶⁵⁶ L ⁶⁵⁷ K, VI ⁶⁵⁸ L ⁶⁵⁹ K, VI ⁶⁶⁰ L ⁶⁶¹ K, VI ⁶⁶² L ⁶⁶³ K, VI ⁶⁶⁴ L ⁶⁶⁵ K, VI ⁶⁶⁶ L ⁶⁶⁷ K, VI ⁶⁶⁸ L ⁶⁶⁹ K, VI ⁶⁷⁰ L ⁶⁷¹ K, VI ⁶⁷² L ⁶⁷³ K, VI ⁶⁷⁴ L ⁶⁷⁵ K, VI ⁶⁷⁶ L ⁶⁷⁷ K, VI ⁶⁷⁸ L ⁶⁷⁹ K, VI ⁶⁸⁰ L ⁶⁸¹ K, VI ⁶⁸² L ⁶⁸³ K, VI ⁶⁸⁴ L ⁶⁸⁵ K, VI ⁶⁸⁶ L ⁶⁸⁷ K, VI ⁶⁸⁸ L ⁶⁸⁹ K, VI ⁶⁹⁰ L ⁶⁹¹ K, VI ⁶⁹² L ⁶⁹³ K, VI ⁶⁹⁴ L ⁶⁹⁵ K, VI ⁶⁹⁶ L ⁶⁹⁷ K, VI ⁶⁹⁸ L ⁶⁹⁹ K, VI ⁷⁰⁰ L ⁷⁰¹ K, VI ⁷⁰² L ⁷⁰³ K, VI ⁷⁰⁴ L ⁷⁰⁵ K, VI ⁷⁰⁶ L ⁷⁰⁷ K, VI ⁷⁰⁸ L ⁷⁰⁹ K, VI ⁷¹⁰ L ⁷¹¹ K, VI ⁷¹² L ⁷¹³ K, VI ⁷¹⁴ L ⁷¹⁵ K, VI ⁷¹⁶ L ⁷¹⁷ K, VI ⁷¹⁸ L ⁷¹⁹ K, VI ⁷²⁰ L ⁷²¹ K, VI ⁷²² L ⁷²³ K, VI ⁷²⁴ L ⁷²⁵ K, VI ⁷²⁶ L ⁷²⁷ K, VI ⁷²⁸ L ⁷²⁹ K, VI ⁷³⁰ L ⁷³¹ K, VI ⁷³² L ⁷³³ K, VI ⁷³⁴ L ⁷³⁵ K, VI ⁷³⁶ L ⁷³⁷ K, VI ⁷³⁸ L ⁷³⁹ K, VI ⁷⁴⁰ L ⁷⁴¹ K, VI ⁷⁴² L ⁷⁴³ K, VI ⁷⁴⁴ L ⁷⁴⁵ K, VI ⁷⁴⁶ L ⁷⁴⁷ K, VI ⁷⁴⁸ L ⁷⁴⁹ K, VI ⁷⁵⁰ L ⁷⁵¹ K, VI ⁷⁵² L ⁷⁵³ K, VI ⁷⁵⁴ L ⁷⁵⁵ K, VI ⁷⁵⁶ L ⁷⁵⁷ K, VI ⁷⁵⁸ L ⁷⁵⁹ K, VI ⁷⁶⁰ L ⁷⁶¹ K, VI ⁷⁶² L ⁷⁶³ K, VI ⁷⁶⁴ L ⁷⁶⁵ K, VI ⁷⁶⁶ L ⁷⁶⁷ K, VI ⁷⁶⁸ L ⁷⁶⁹ K, VI ⁷⁷⁰ L ⁷⁷¹ K, VI ⁷⁷² L ⁷⁷³ K, VI ⁷⁷⁴ L ⁷⁷⁵ K, VI ⁷⁷⁶ L ⁷⁷⁷ K, VI ⁷⁷⁸ L ⁷⁷⁹ K, VI ⁷⁸⁰ L ⁷⁸¹ K, VI ⁷⁸² L ⁷⁸³ K, VI ⁷⁸⁴ L ⁷⁸⁵ K, VI ⁷⁸⁶ L ⁷⁸⁷ K, VI ⁷⁸⁸ L ⁷⁸⁹ K, VI ⁷⁹⁰ L ⁷⁹¹ K, VI ⁷⁹² L ⁷⁹³ K, VI ⁷⁹⁴ L ⁷⁹⁵ K, VI ⁷⁹⁶ L ⁷⁹⁷ K, VI ⁷⁹⁸ L ⁷⁹⁹ K, VI ⁸⁰⁰ L ⁸⁰¹ K, VI ⁸⁰² L ⁸⁰³ K, VI ⁸⁰⁴ L ⁸⁰⁵ K, VI ⁸⁰⁶ L ⁸⁰⁷ K, VI ⁸⁰⁸ L ⁸⁰⁹ K, VI ⁸¹⁰ L ⁸¹¹ K, VI ⁸¹² L ⁸¹³ K, VI ⁸¹⁴ L ⁸¹⁵ K, VI ⁸¹⁶ L ⁸¹⁷ K, VI ⁸¹⁸ L ⁸¹⁹ K, VI ⁸²⁰ L ⁸²¹ K, VI ⁸²² L ⁸²³ K, VI ⁸²⁴ L ⁸²⁵ K, VI ⁸²⁶ L ⁸²⁷ K, VI ⁸²⁸ L ⁸²⁹ K, VI ⁸³⁰ L ⁸³¹ K, VI ⁸³² L ⁸³³ K, VI ⁸³⁴ L ⁸³⁵ K, VI ⁸³⁶ L ⁸³⁷ K, VI ⁸³⁸ L ⁸³⁹ K, VI ⁸⁴⁰ L ⁸⁴¹ K, VI ⁸⁴² L ⁸⁴³ K, VI ⁸⁴⁴ L ⁸⁴⁵ K, VI ⁸⁴⁶ L ⁸⁴⁷ K, VI ⁸⁴⁸ L ⁸⁴⁹ K, VI ⁸⁵⁰ L ⁸⁵¹ K, VI ⁸⁵² L ⁸⁵³ K, VI ⁸⁵⁴ L ⁸⁵⁵ K, VI ⁸⁵⁶ L ⁸⁵⁷ K, VI ⁸⁵⁸ L ⁸⁵⁹ K, VI ⁸⁶⁰ L ⁸⁶¹ K, VI ⁸⁶² L ⁸⁶³ K, VI ⁸⁶⁴ L ⁸⁶⁵ K, VI ⁸⁶⁶ L ⁸⁶⁷ K, VI ⁸⁶⁸ L ⁸⁶⁹ K, VI ⁸⁷⁰ L ⁸⁷¹ K, VI ⁸⁷² L ⁸⁷³ K, VI ⁸⁷⁴ L ⁸⁷⁵ K, VI ⁸⁷⁶ L ⁸⁷⁷ K, VI ⁸⁷⁸ L ⁸⁷⁹ K, VI ⁸⁸⁰ L ⁸⁸¹ K, VI ⁸⁸² L ⁸⁸³ K, VI ⁸⁸⁴ L ⁸⁸⁵ K, VI ⁸⁸⁶ L ⁸⁸⁷ K, VI ⁸⁸⁸ L ⁸⁸⁹ K, VI ⁸⁹⁰ L ⁸⁹¹ K, VI ⁸⁹² L ⁸⁹³ K, VI ⁸⁹⁴ L ⁸⁹⁵ K, VI ⁸⁹⁶ L ⁸⁹⁷ K, VI ⁸⁹⁸ L ⁸⁹⁹ K, VI ⁹⁰⁰ L ⁹⁰¹ K, VI ⁹⁰² L ⁹⁰³ K, VI ⁹⁰⁴ L ⁹⁰⁵ K, VI ⁹⁰⁶ L ⁹⁰⁷ K, VI ⁹⁰⁸ L ⁹⁰⁹ K, VI ⁹¹⁰ L ⁹¹¹ K, VI ⁹¹² L ⁹¹³ K, VI ⁹¹⁴ L ⁹¹⁵ K, VI ⁹¹⁶ L ⁹¹⁷ K, VI ⁹¹⁸ L ⁹¹⁹ K, VI ⁹²⁰ L ⁹²¹ K, VI ⁹²² L ⁹²³ K, VI ⁹²⁴ L ⁹²⁵ K, VI ⁹²⁶ L ⁹²⁷ K, VI ⁹²⁸ L ⁹²⁹ K, VI ⁹³⁰ L ⁹³¹ K, VI ⁹³² L ⁹³³ K, VI ⁹³⁴ L ⁹³⁵ K, VI ⁹³⁶ L ⁹³⁷ K, VI ⁹³⁸ L ⁹³⁹ K, VI ⁹⁴⁰ L ⁹⁴¹ K, VI ⁹⁴² L ⁹⁴³ K, VI ⁹⁴⁴ L ⁹⁴⁵ K, VI ⁹⁴⁶ L ⁹⁴⁷ K, VI ⁹⁴⁸ L ⁹⁴⁹ K, VI ⁹⁵⁰ L ⁹⁵¹ K, VI ⁹⁵² L ⁹⁵³ K, VI ⁹⁵⁴ L ⁹⁵⁵ K, VI ⁹⁵⁶ L ⁹⁵⁷ K, VI ⁹⁵⁸ L ⁹⁵⁹ K, VI ⁹⁶⁰ L ⁹⁶¹ K, VI ⁹⁶² L ⁹⁶³ K, VI ⁹⁶⁴ L ⁹⁶⁵ K, VI ⁹⁶⁶ L ⁹⁶⁷ K, VI ⁹⁶⁸ L ⁹⁶⁹ K, VI ⁹⁷⁰ L ⁹⁷¹ K, VI ⁹⁷² L ⁹⁷³ K, VI ⁹⁷⁴ L ⁹⁷⁵ K, VI ⁹⁷⁶ L ⁹⁷⁷ K, VI ⁹⁷⁸ L ⁹⁷⁹ K, VI ⁹⁸⁰ L ⁹⁸¹ K, VI ⁹⁸² L ⁹⁸³ K, VI ⁹⁸⁴ L ⁹⁸⁵ K, VI ⁹⁸⁶ L ⁹⁸⁷ K, VI ⁹⁸⁸ L ⁹⁸⁹ K, VI ⁹⁹⁰ L ⁹⁹¹ K, VI ⁹⁹² L ⁹⁹³ K, VI ⁹⁹⁴ L ⁹⁹⁵ K, VI ⁹⁹⁶ L ⁹⁹⁷ K, VI ⁹⁹⁸ L ⁹⁹⁹ K, VI ¹⁰⁰⁰ L ¹⁰⁰¹ K, VI ¹⁰⁰² L ¹⁰⁰³ K, VI ¹⁰⁰⁴ L ¹⁰⁰⁵ K, VI ¹⁰⁰⁶ L ¹⁰⁰⁷ K, VI ¹⁰⁰⁸ L ¹⁰⁰⁹ K, VI ¹⁰¹⁰ L ¹⁰¹¹ K, VI ¹⁰¹² L ¹⁰¹³ K, VI ¹⁰¹⁴ L ¹⁰¹⁵ K, VI ¹⁰¹⁶ L ¹⁰¹⁷ K, VI ¹⁰¹⁸ L ¹⁰¹⁹ K, VI ¹⁰²⁰ L ¹⁰²¹ K, VI ¹⁰²² L ¹⁰²³ K, VI ¹⁰²⁴ L ¹⁰²⁵ K, VI ¹⁰²⁶ L ¹⁰²⁷ K, VI ¹⁰²⁸ L ¹⁰²⁹ K, VI ¹⁰³⁰ L ¹⁰³¹ K, VI ¹⁰³² L ¹⁰³³ K, VI ¹⁰³⁴ L ¹⁰³⁵ K, VI ¹⁰³⁶ L ¹⁰³⁷ K, VI ¹⁰³⁸ L ¹⁰³⁹ K, VI ¹⁰⁴⁰ L ¹⁰⁴¹ K, VI ¹⁰⁴² L ¹⁰⁴³ K, VI ¹⁰⁴⁴ L ¹⁰⁴⁵ K, VI ¹⁰⁴⁶ L ¹⁰⁴⁷ K, VI ¹⁰⁴⁸ L ¹⁰⁴⁹ K, VI ¹⁰⁵⁰ L ¹⁰⁵¹ K, VI ¹⁰⁵² L ¹⁰⁵³ K, VI ¹⁰⁵⁴ L ¹⁰⁵⁵ K, VI ¹⁰⁵⁶ L ¹⁰⁵⁷ K, VI ¹⁰⁵⁸ L ¹⁰⁵⁹ K, VI ¹⁰⁶⁰ L ¹⁰⁶¹ K, VI ¹⁰⁶² L ¹⁰⁶³ K, VI ¹⁰⁶⁴ L ¹⁰⁶⁵ K, VI ¹⁰⁶⁶ L ¹⁰⁶⁷ K, VI ¹⁰⁶⁸ L ¹⁰⁶⁹ K, VI ¹⁰⁷⁰ L ¹⁰⁷¹ K, VI ¹⁰⁷² L ¹⁰⁷³ K, VI ¹⁰⁷⁴ L ¹⁰⁷⁵ K, VI ¹⁰⁷⁶ L ¹⁰⁷⁷ K, VI ¹⁰⁷⁸

پس آن مرد¹ بازارگان پر شتاب
 1035 دگر باره خرد بزرزین ز راه²
 پرستش پرستنده را داشت⁴ سود
 ازان⁶ پس بازارگان گفت شاه
 نشست تو در خرد⁸ اردشیر
 بدو گفت کای¹⁰ شاه با داد و رای¹¹
 1040 نشانش یکایک بخسرو بگفت
 بفرمود تا نام برنا و ده
 بازارگان گفت پدرود باش

می آورد بر سان روشن گلاب
 ازو بستند آن جام و شد نزد³ شاه
 بران برتری برتریها فزود⁵
 که اکنون سپهرا کدامست راه⁷
 کجا باشد ای مرد مهمان پذیر⁹
 ز بازارگانان منم پاک رای¹²
 همه رازها بر گشاد از نهفت¹³
 نویسد نویسنده روزبه
 خرد را بدل تار و هم¹⁴ بود باش

۱۷

چو بگذشت¹⁵ لشکر بران¹⁶ تازه بوم
 چنین تا بیامد بران¹⁷ شارستان
 1045 چو از دور ترسا بدید آن سپاه
 بدان باره اندر کشیدند رخت
 فرو مانند زان شاه گیتی فروز
 فرستاد روز چه آرام کسی
 خورشها فرستید و یاری کنید

بتندی همی راند تا مرز روم
 که قیصر ورا خواندی کارستان
 برفتند پیویان بسی راه و راه
 در شارستانرا بستند سخت
 به بیرون همانندند¹⁸ لشکر سه روز
 که نزدیک ما نیست لشکر بسی
 چه¹⁹ بر ما همی²⁰ کامگاری کنید؟

نمود- I⁵ داد- K⁴ پیش- I, K, IV, VI³ بر- IV, VI² جوانمرد- I, IV¹

7 K, VI- доб.:
 6 I, IV- وزان

چو بازارگان راه بنمودشان * بپرسید خسرو ز نام و نشان

کارزی- I, K, IV, VI¹² بیدارزی- I, K, IV, VI¹¹ ای- I, IV¹⁰ K, VI- б. оп.⁹ خورده- I⁸

VI- доб.: K, VI- شادزی

مرا جای در خرد اردشیر * که گردد ز بومش جوان مرد پیر

خرد تار و تو جاودان- K, VI تاره و- I¹⁴ وزو هیچ ارزی (رازی) نشد در نهفت- VI¹³

ازان- K, VI- بدان- I, IV¹⁶ بگذشت- I, IV¹⁵ I, K, IV, VI¹⁸ بدان- I, K, IV, VI¹⁷

ازان- VI²⁰ که- VI- نه- I, K, IV¹⁹ بماند او و

هـرآنکس^۱ کجا پیش دارد^۲ بدی
 بما پیش باید که دارد امید
 گرفتند یاران برو آفرین
 1015 بدو پرسید زان^۶ مرد تازی که راه
 بدو گفت هفتاد فرسنگ پیش
 چو دستور باشی^۸ من از^۹ گوشت و آب^{۱۰}
 بدو گفت خسرو جزین نیست رای
 هیونی بر افگند تازی بر راه
 1020 همی تاخت اندر بیابان و کوه
 یکی کاروان نیز^{۱۴} دیگر بر راه
 یکی مرد بازارگان مایه‌دار
 بدو گفت شاه از کجایی بگوی
 بدو گفت کز خور^{۱۵} اردشیر
 1025 بدو گفت نامت چه کرد آنک زاد
 ازو توشه جست آن زمان شه‌ریار
 خورش هست چندانک اندازه نیست
 بدو گفت خسرو که مه‌مان بر راه
 سر بار بگشاد بازارگان
 1030 خورش برد و بنشست خود بر زمین
 چو نان خورده شد مرد مه‌مان پرست
 چو از دور خرد بر زمین بدید
 ز بازارگان بستند آن آب گرم

۱ I — همانکس ۲ I, K, IV — کرد او ۳ I, K, IV — از ره ایزدی — VI — 6. on. ۴ VI — نیک
 ۵ T — доб.:

هم‌پیشه ترا باد یزدان پناه * می‌ادا تهی از تو تخت و کلاه
 ۶ I, IV — ازین K, VI — ازان ۷ I, IV — روم ۸ IV — باشد ۹ I, K, IV, VI — مرا ۱۰ K —
 ۱۱ K — نگیری ۱۲ IV — بدان ۱۳ I, VI — 6. on. ۱۴ K — نان و آب — IV — بابواب (نان و آب؟)
 ۱۵ I — خور^{۱۵} ۱۶ IV — مه‌مان شاد ۱۷ I, K, IV, VI — بود ۱۸ I, K, IV — جهانجوی

<p>درخت و گیاه بود و آب روان² شستر بود و³ پیش اندرون ساروان بدان نامدار آفرین گسسته‌ترید کجا رفت خواهی و کام تو چیست ز آزادگان عارب وارثم برین کاروان بر منم ساروان ازانجا⁷ بدین پیشه بد راه من چه داری هم از چیز⁸ گسسته‌ردنی نه توشست مارا نه⁹ بار و بنه¹⁰ مرا با تو چیز و تن و جان یکپست بیاورد فربه یکی ماده مهر¹² ترو¹³ خشک هیزم همی سوختند بخوردن گرفتند یاران شتاب بخوردن شتابید¹⁷ دیگر گروه¹⁸ بیماراست هر مهتری جای خواب¹⁹ یکی آفرین²⁰ نو آراستند توانایی و ناتوان آفرید که هر کس که او پیش²² دارد گناه وزان²⁴ کهتران²⁵ نیز نامی ترست</p>	<p>دیدند چیزی بجایی¹ دوان پدید آمد اندر زمان کاروان چو آن ساروان⁴ روی خسرو بدید بدو گفت خسرو که نام تو چیست بدو گفت من قیس بن حارثم ز مصر آمدم با یکی⁵ کاروان بآب⁶ فرائست بنگاه من بدو گفت خسرو که از خوردنی که ما ماندگانیم و هم گرسنه بدو گفت تازی که¹¹ ایتر بایست چو بر شاه تازی بگسسترد مهر بکشتند و آتش بر افروختند بر آتش پراگند چندی¹⁴ کباب¹⁵ گرفتند واز¹⁶ آنک بدین پزوه بخوردند بی زبان فراوان کباب زمانی بگفتند و بر خاستند بدان²¹ دادگر کو چهان آفرید ازان پس بیماران چنین گفت شاه بپیش²³ من آنکس گرامی ترست</p>	<p>995 1000 1005 1010</p>
---	--	---------------------------------------

فرکب گسسته¹ I, IV — جای بی چیزی² K, VI — б. оп.; Б — передает эти три бб. так: ³ Л, K — оп. ⁴ I, K, IV, VI — چو مرد جوان ⁵ I, K, IV, VI — پیش این ⁶ I, K, IV, VI — بر آب ⁷ I, K, IV — همان نیز ⁸ K, VI ⁹ VI — نه پوشش بماند و نه ¹⁰ I — б. оп.; IV — б. вписан на полях. ¹¹ I — K با ما تو ¹² K — یکدم هم ¹³ I, IV, VI — تازی تو ¹⁴ I, IV, VI — پرو ¹⁵ IV — это мисра соединено со вторым мисра б. 1007, б. 1006 оп. ¹⁶ K, VI — باز ¹⁷ K, VI — گرفتند ¹⁸ I, IV — б. оп. ¹⁹ B — бб. 1008—1014 не переведены. ²⁰ K, VI — آفرینی ²¹ I, K, IV, VI — بران ²² I — پیشه ²³ I, K, IV, VI — بنزد ²⁴ I, IV — وزین ²⁵ K — مهتران

نه آب و گیا بود و نه رهنمون^۲
 همی راند^۵ تا کام تا باهله
 کسی را که^۶ از مردمی بود بهر
 بران^۷ شهر^۸ لشکر فرود آورد
 نوندی بیامد ز ایران دمان^{۱۰}
 همان نامه پوشیده در جامه داشت
 که گر لشکر آید مکنشان یله
 بشهر تو آید زمان تا زمان
 هم اندر زمان پیشی خسرو دويد
 ز کار جهان در شگفتی بماند
 بران نامه بر^{۱۳} تنگدل گشت شاه
 میان کیی تاختن را بهست
 ندید اندرو هیچ جای نبات^{۱۵}
 یکی پیشه دیدند و آب روان
 سپهرا بران^{۱۷} سبزه^{۱۸} اندر کشید^{۱۹}
 کمانرا بزه کرد و نخچیر جست^{۲۰}

همی تاخت خسرو^۱ به پیش اندرون
 عنانرا^۳ بدان باره^۴ کرده یله
 پذیره شدنش بزرگان شهر
 980 چو خسرو بنزدیک ایشان رسید
 همان چون فرود آمد اندر زمان^۹
 ز بهرام چوبین یکی نامه داشت
 نوشته سوی مهتر^{۱۱} باهله
 سپاه من اینک پس اندر دمان^{۱۲}
 985 چو مهتر برانگونه بر نامه دید
 چو خسرو نگه کرد و نامه بخواند
 بترسید کآید پس او سپاه
 ازان شهر هم در زمان بر نشست^{۱۴}
 همی تاخت تا پیش آب فرات
 990 شده گرسنه مرد پیر و جوان
 چو خسرو به پیش اندرون^{۱۶} بیشه دید
 شده گرسنه مرد نهار و سست

^۱ Л — доб.: بزرگان ایران — Л^۲

وزانجا همی رفت تا مرز روم * بر راه بیابان دران خـشـکـبـوم
 K, VI — доб.:

چو خسرو بنزد [همی در — VI] بیابان رسید * همی تاخت رخساره چون شنبلید

هرانکس کشی — I, IV^۶ رفت — K, VI^۵ اسپ — I, K, IV, VI^۴ چنانرا — I^۳

— L^{۱۲} مردم — K, VI^{۱۱} زایرانیمان — L^{۱۰} میان — L^۹ بمیرون — I^۸ بدان — K, IV^۷

ندید اندران — I, K, IV, VI^{۱۵} بر گذشت — L^{۱۴} بدان ماندگی — I, K, IV, VI^{۱۳} میان

بدان — I, IV^{۱۷} چو بسطام نخچیرگه — IV^{۱۶} چو بسطام نخچیرگر — I^{۱۶} پادشاهی نبات

— K, VI — б. оп.^{۲۰} — K, VI — б. оп.^{۱۹} — IV^{۱۸} پیشه

کسی را کجا کور بد رهنمون
 هرآنکس که گیرد بدست¹ ازدها
 965 وگر آزمون را کسی خورد زهر
 نکشتمیم بندوی را از نخست
 برین⁴ کرده خویش باید گریست
 وزان روی بندوی و اندک سپاه
 همی برد هر کسی که بد بردنی
 970 بیابان بی راه و جای⁷ دده
 نگه کرد¹¹ موسییل بود¹² ارمنی
 جهانجوی بندوی تنها برفت
 چو موسییل را دید بردش نماز
 بدو گفت موسییل ز ایدر مرو
 975 که در¹⁷ روم آباد خسرو چه کرد
 چو بشنید بندوی آنجا بماند¹⁹

بمماند به راه دراز اذندرون
 شد او کشته و ازدها زو رها²
 ازان خوردنش درد و مرگست بهر
 ز دستم رها شد در³ چاره جست
 به بینیم تا⁵ رای یزدان بچیمست
 چو باد دمان بر گرفتند راه
 براهی که موسییل بود⁶ ارمنی
 سراپرده پی دید⁸ جای⁹ زده¹⁰
 هم آب روان یافت هم¹³ خوردنی¹⁴
 سوی خیمهها روی بنهاد¹⁵ تفت
 بگفتند با او زممانی دراز¹⁶
 که آگاهسی آید ترا نوینو
 همی آشتی نو کند گر¹⁸ نبرد
 وزان دشت یاران خود را بخواند²⁰

¹ K, VI — دست نر — ² Б — из бб. 955—964 переведены только бб. 961 и 964 с вводными словами: «وقالا متمثلا»؛ далее бб. 965—976 не переведены. ³ I, IV — ره ⁴ I — بدین ⁵ K — تا
 که سراپرده دیدند — ⁶ I, IV — بجایی که موسییل بد — K رفت — ⁷ I, IV — بی آب و راه — ⁸ I, IV —
⁹ L — جای — ¹⁰ K, VI — б. оп. ¹¹ T — доб. و ¹² T — دید — I, IV — ¹³ I — доб. و ¹⁴ K, VI —
 б. оп. ¹⁵ I, IV — شتابید — K, VI — بدان سبزه اندر شتابید — ¹⁶ I, K, IV, VI —
 از آنجا — ¹⁷ I, K, IV — یا — ¹⁸ I, K, IV, VI — با — ¹⁹ I, K, IV, VI — بگفت آن سخنها که بودش براز
 VI — نراند (так!). ²⁰ L — доб.:
 چو خسرو بسوی بیابان رسید * همی ساخت رخساره چون شنبلید
 K, VI — доб.:

ز کردار خسرو بگویم کنون * بدانکه که بگریخت از طیسفون
 همه لشکر او یگان و دوگان * برفتند نزدیک او تازیان
 ایما مردم خویشی شد سوی روم * به راه بیابان وزان خشک بوم
 عاد الحدیث الی ذکر پرویز. قال: و لما خرج (ب. 964 текста):
 برویز من الدیر أخذ طریق البرية

ابا چنند تن¹ رفت لـرزان بـراه² گـرفـت او⁵ ازان شـهـر⁶ راه گـریـز
 بـمـنـزل رـسـیدند و⁸ بـفـزود⁹ خـیـل
 ز مـیدان چو بـهـرام بـیـرون کـشـید 950
 ازان پـس بـفـرمـود مـهـر وی را
 بـهـهـرام گـفـتـند کـای شـهـر یار
 کـه او چـون ازین کـشـتن آگـاه شـد
 پـشـیـمان شـد از کـشـتن یار خـویـش
 چـنـین گـفت کـانکس کـه دـشـمن ز دـوست 955
 یـکی خـفـته بـر تـیغ دـندان پـیل
 دگر آنک بـر پادشـا شـد¹⁵ دلـیـر
 بـمـخـشای بـر جـان ایـن هـر چـهـار
 دگر هـرک چـنـبـاند او کـوهـرا
 تـن خـویـشتن را بـدان رنـجه دـاشت 960
 بـکـشـتی و بـران²⁰ گـذـشتن بـر آب
 اگـر²³ چـشمـه خـواهی کـه بـیـنی بـچـشم
 گـریزان شـد از بـیـم³ بـهـرامـشـاه⁴
 بـدان تا نـه بـیـنـند ازو⁷ رـسـتـخـیز
 گـرـفـتـنـد تـازان ره اردبـیل
 هـمی دامن از خـشـم در خـون کـشـید¹⁰
 کـه بـاشـد نـگـهـدار¹¹ بـندوی را
 دلـست را بـبـندوی رنـجـه مـدار
 هـمـانـا کـه با بـاد هـمـراه شـد
 کـزان¹² تـیـره داندست بازار خـویـش
 نـداند مـبادا ورا¹⁸ مـغـز و پـوست
 یـکی¹⁴ ایـمن از مـوج دریای نـیل
 چـهـارم کـه بـگـرفـت بـازوی شـیـر
 کـزیدشـان بـه پـیـچـد سر¹⁶ روزگـار¹⁷
 بـران¹⁸ یـارگـر خـواهد¹⁹ اذیـهـرا
 وزان رنـج تـن بـاد در پـنـجه دـاشت
 بـه آید کـه²¹ بـر کار²² کـردن شـتاب
 شـوی خـیـره زو²⁴ باز گـردی بـخـشـم

ز شمشیر— K, VI—³ ابا هر که پیوند بهرام بود— T بر شاه راه— K, VI—² کس— K, VI—¹
 I, K, IV, ⁵ و أفلت فی خف من أصحابه— B. оп.; I, IV— کسی کش ببندوی آرام بود— T—⁴
 VI— رسید او پیفزود— K—⁹ و— I—⁸ نیبند کسی— I, IV—⁷ گاه— IV—⁶ گرفتند— VI—
 (ср. ниже, б. 969 и сл.) و سلک طریق آذربایجان حتی اقل ب موسیل صاحب الأرمین— B رسید و در افزود
 K—¹⁰ доб.:

بداندست کان کار ببندوی بود * که بهرام شد کشته زان چاره زود
 VI— доб.:

بداندست کان کار ببندوی بود * که او بدکنش مرد و بدگوی بود
 I, K, IV, VI—¹⁴ ازو— VI—¹³ وزو— VI— ازان— K— کزو— I, IV—¹² نگهبان— K, VI—¹¹
 I, K, IV, ¹⁸ б. стоит после б. 960 текста. K, VI—¹⁷ همی— K, VI—¹⁶ پادشاهی— K, VI—¹⁵
 I, ²¹ آتش— VI— (так!); K—²⁰ تا سبک دارد— VI— تا کرا خواند— K—¹⁹ بدان— VI—
 K, VI—²⁴ و— K, IV, VI—²³ دگر— I—²³ در آب— K, VI—²² چو— K—

935 چو شد روز¹ بهرام چوبینه روی
 فرستاده آمد ز بهرام زود
 زره خواست و پوشید زیر قمای
 زنی بود بهرام یل را نه پاک
 بدل دوست بهرام چوبینه بود
 فرستاد نزدیک بهرام کسی
 که بهرام پوشید⁷ پنهان زره
 ندانم که در دل چه دارد ز بد
 چو بشنید چوبینه گفتار زن
 940 هرانکس که رفتی بمیدان اوی
 زدی¹¹ دست بر پشت او نرم نرم
 چنین تا بیور سیاوش رسید
 بدو گفت ای بدتر از خار گز¹⁴
 بگفت این و شمشیر کین بر کشید
 945 چو بندوی زان کشتن آگاه شد
 بپوشید پس¹⁷ جوشن و بر نشست

بمیدان نهاد و² بچوگان و گوی
 بنزدیک پور سیاوش³ چو دود⁴
 ز درگه بهاسپ اندر آورد پای
 که بهرام را خواستی زیر خاک⁵
 که از شوی جانش پر از کینه بود
 که تن را نگره دار و فریادرس⁶
 بر افگندد بنده زره را گره
 تو زو خویشستن دور داری سزد⁸
 که با او همی گفت⁹ چوگان مزین
 چو نزدیک گشتی بچوگان و گوی¹⁰
 سخن گفتن خوب و آواز¹² گرم¹³
 زره در برش آشکارا بدید
 بمیدان که پوشد زره زیر خن
 سراپای¹⁵ او پای برهم درید¹⁶
 برو تا بدش روز کوه راه شد
 میان یلی لرز لرزان¹⁸ بهست

¹ K, VI — جهاندار — ² K, VI — نهادش — ³ K, VI — که پور سیاوش بیاید — ⁴ I, IV — 66. 931.
 и 932 оп.; Б — эти бб. не переведены. ⁵ I, IV — چاک چاک — ⁶ Б — فالحفظ نفسک منه — ⁷ K, VI —

⁸ K — доб.: پوشید بهرام

که ای شاه آزاده نیک نام * نپاید که بنهد به راه تو دام
 VI — доб.:

چنین بدکنش ریمن خویش کام * نپاید که بنهد به راه دام
 I — ¹³ چرب و آوی — ¹² I, IV — برد — ¹¹ IV — اوی — ¹⁰ I, K, IV, VI — پیغام دادش که — ⁹ VI —
 بدتر — C کای کمتر از مار گز — P کارگز — K, VI — کای برتر از بارگز — ¹⁴ Л (без рифмы).
 доб.: ¹⁶ K, VI — سر و پای — ¹⁵ K, VI — از مار گر

بشهر اندرون آگهی فاش گشت * که بهرام شد کشته ناگه بدشت
 یلی تاختن را — VI تاختن را ازان پس — ¹⁸ K — نو — ¹⁷ I, IV —

ازو بر تن من نیاید زیان
 بگفت این و پس دفتر زند خواست 910
 چو بندوی بگرفت استا و زند
 مپیناد بندوی جز درد و رنج
 که آنکه که² خسرو بیاید ز جای
 مگر کو بنزد تو⁴ ازگشتری
 چو بشنید بهرام سوگند او 915
 بدو گفت کاکنون همه راز خویش
 بسازم یکی دام چو بپنهر
 بزهراب شمشیر در بزمگاه⁶
 بدریای آب⁷ اندرون⁸ نم زماند
 بدو گفت بندوی کای کاردان 920
 بدین زودی اندر چه انداز شاه
 تو دانی که من هرچ گویم بدوی
 بخواهم گناهی که رفت از تو پیش
 اگر خود بر آنی¹² که گویی همی
 ز بند این دو پای من آزاد کن 925
 گشاده شود زین سخن راز تو
 چو روشن شد بهرام شد تازه روی
 چو روشن شد آن چادر مشکرنگ
 ببندوی گفت ار دلم نشکنند
 سگالیدهام دوش با پهنج یار 930

¹ I, IV - اگر نی چو(۹) - IV - بدانکه که - K, VI و گر نه چو - I - ² نیازد - VI - ³ نیمینم
 بزهرار بشمشیر در - I, IV - ⁴ بنزدیکت - VI - ⁵ Л - б. стоит после б. 916 текста. ⁶ چاره‌گاه
 مرا - I, K, IV, VI - بدریا درون آب - K, VI - ⁷ بارگاه - VI - ⁸ بدریا بآب - I, IV - ⁹ چاره‌گاه
 VI - براینی - I, K, IV - ¹⁰ من - I, K, IV, VI - ¹¹ زیرک و جلد و هشیار دان
 اندرش - K - ¹² برین یاد بنهاد - K, VI - ¹³ بخسرو - I - ¹⁴ بدین - IV - ¹⁵ بدینسان

هرانکس که با^۱ شاه پیوسته بود پادشاهی دلش^۳ خسته بود
برفتند زن بوم تام مرز روم پراگنده گشتند ز آباد بوم^۴

۱۵

همی بود بندوی^۵ بسته چو یوز بزندان بهرام هفتاد^۶ روز
نگه بان بندوی بهرام^۷ بود کزان^۸ بند^۹ او نیک^{۱۰} ناکام بود
895 ورا نیز بندوی بفریفتی
که از شاه ایران مشو ناممید
اگر چه شود بخت او دیرساز
جهان آفرین بر تن کیستباد
900 نمازد بهرام هم تاج و تخت
ز دهقان نژاد ایچ مردم مباد
بانگشت بشمر کنون^{۱۸} تا دو ماه
بدین تاج و تخت آتش اندر زنند
بدو گفت بهرام گر شهریار
905 ز پند تو آرایش جان کنم
یکی سخت سوگند خواهم بماه
که گر خسرو آید برین^{۲۳} مرز و بوم
بخواهی^{۲۵} مرا زو بجان زینهار

ازان جای و بوم - K^۴ پادشاهی پیش دل - I^۳ بدان - I, K, IV, VI^۲ در - I, K, IV, VI^۱
B - تا هفت - J^۶ بندویه خال پرویز - B^۵ ازان شاه شوم - VI ازان مرز و بوم - IV
I, K, IV, ^{۱۰} بخت - IV^۹ که از - I, K, IV, VI^۸ بهرام بن سیاوش - B^۷ سبعین یوما
VI - I, K, IV, VI^{۱۳} که از - K, VI^{۱۲} (так). VI چاه - IV (так); VI - K^{۱۱} سخت - VI
بمخشود - I, K, IV^{۱۵} چو شد - I, K, VI^{۱۴} B - 66. 897-928 переданы очень сокращенно.
K^{۲۰} همان - K^{۱۹} همی - J^{۱۹} زمان - I, IV, VI^{۱۸} پر اندیشه - K, VI^{۱۷} چو - I^{۱۶}
گوییمت - I^{۲۲} همی - J^{۲۱} زیور اندر برش - VI زیورش سر بسر - IV زیورش در برش
تو خواهی - I, K, IV, VI^{۲۵} نزد - I, K, IV, VI^{۲۴} بدین - I, K, IV, VI^{۲۳} خواهی تو - K, VI

- بفرفتند ایوان شاهمی¹ چو² عاج
 بر تخت زرین یکی زیرگاه
 نشست از بر تخت بهرامشاه
 دبیرش بیاورد عهد کیمان 880
 گواهی نوشتند یکسر⁷ مهان
 بران نامه چون نام کردند یاد
 چنین گفت کاین¹⁰ پادشاهی مراست
 چنین هم بمآذاد سالی هزار
 پسر بر پسر هم¹³ چنین ارجمند 885
 بآذر مه اندر بُد و¹⁴ روز هور¹⁵
 چنین گفت زان پس بایرانینان
 کسی کو¹⁷ برین¹⁸ نیست همداستان
 بایران مباشید²¹ پیش از سه روز
 برآید²³ همه نزد خسرو شوید 890
 نه از دل برو خواندند آفرین
- بیاویختند از بر گاه³ تاج
 نهادند و پس بر گشادند راه⁴
 بسر بر نهاد آن کیانی کلاه⁵
 نوشتند بران پردهها پرنیان⁶
 که بهرام شد شهریار⁸ جهان
 برو⁹ بر یکی مهر زرین نهاد
 بدین¹¹ بر شما¹² پاک یزدان گواست
 که از تخته من بود شهریار
 بمآذاد با تاج و تخت بلند
 که از شیر پرده شد پشت گور¹⁶
 که بر خاست پرخاش و کین از میان
 اگر کز باشید¹⁹ اگر²⁰ راستان
 چهارم چو از چرخ²² گیتی فروز
 برین²⁴ بوم و بر پیش ازین مغنود²⁵
 که پرده از تو مبادا زمین

1 I, IV — بپاکی 2 K, VI — تخت بر گردان 3 K, IV — عاج 4 L, VI — وضعت کراسی الذهب کما جرت به عادتهم فی مجلس السلطنة فحضرت — B — 6. op.; VI — 6. op.; 5 VI — доб.: الأعیان و الأكابر و الأمراء و الأمائل و العلماء و الأفاضل

چو بر تخت بنشست بهرام شاد * جهان کرد آباد از عدل و داد
 این — I — 10 بسر — I, IV, VI — 9 پادشاه — IV — 8 یکیک — I — 7
 این — I, K, IV, VI — 14 بر — I, IV, VI — 13 عهد من — VI — رسم ما — K — 12 برین — I, IV, VI — 11
 15 VI — последние два слова испорчены. 16 K, VI — доб.:

سواره بجای بلند آفتاب * بر آمد وزان [زو — VI] شد جهان چون سراب
 چو از سرودن باغ گردد تهری * بگردد گیا جای سرو سهی
 L — 21 گراز — K, IV, VI — 20 ار از — I — 20 باشد — I, K, IV, VI — 19 بدین — I, IV, VI — 18 خود — VI — 17
 25 K — доб.: این — I — 24 پس آنگه — VI — 23 بفروخت — K, VI — 22 نباشند — C نباشید
 ازان پس بایران چو زیشان کسی * بمآذاد مآذاد برو جان بسی

860 چو بشنید بآبوی¹ گرد ارمنی² کشیدند شمشیر و بر خاستند که بهرام شاهست و ما که تریم کشیده چو بهرام شمشیر دید چنین گفت کانکو³ ز جای نشست بنبرم هم اندر زمان دست اوی 865 بگفت این و از⁴ پیش آزادگان پراکنده گشت آن بزرگ انجمن

که سالار ناپای کرد آن منی یکی نو سخن دیگر³ آراستند⁴ سر دشمنانرا⁵ پی بسپیریم⁶ خردمندی و راستی بر گزید⁷ برآید بیازد بشمشیر دست هشیوار گردد سر مست اوی بیامد سوی گلشن شادگان¹⁰ همه رخ پر آژنگ و دل پر شکن

۱۴

870 چو پیدا شد آن چادر قیروگون چو آواز دارندۀ پاس خاست بیامد دبیر¹³ خردمند و¹⁴ راد بدو گفت عهدی ز ایرانیمان که بهرام شاهست و¹⁶ پیروزبخت نچوید جزاز¹⁷ راستی در جهان نوشتنه شد آن شمع بر داشتند چو پنهان²⁰ شد آن چادر لاژورد 875 بیامد یکی مرد پیروزبخت²²

درفشان¹¹ شد اختر بچرخ¹² اندرون قلم خواست بهرام و قرطاس خواست دوات و قلم پیوش دانا نهاد بماید نوشتن برین¹⁵ پرنیان سزاوار تاج است و زیبای تخت چه در آشکار و¹⁸ چه اندر نهان شب تیره باندیشه بگذاشتند¹⁹ جهان شد ز دیدار خورشید زرد²¹ نهاد اندر ایوان بهرام تخت

فوئب بادویه الأرمنی و سلّ - B چو دیدند کردار آهرمنی - K, VI² بانوی - I, IV¹
 سخن گفتن - I, IV³ چو بشنید بابوی و گرد ارمنی - C سیغه مع آخرین
 سر دشمنانش ز تن بشکریم - VI⁶ نامداران - I, IV⁵ سخن را بیماراستند
 و ز - I, VI⁹ کَل من - B آن کو - I, IV⁸ (так!) کانون - J⁸ زیر دید
 IV- بدین - I¹⁵ و - K, IV, VI¹⁴ دبیری - I, IV¹³ برنگ - I, IV¹² درخشان - I, IV¹¹
 بر آشکارو - IV بر آشکارا - I, K, VI¹⁸ بجز - VI¹⁷ و - K¹⁶ نوشتنت بر
 و لما - B پیدا - J, K²⁰ 880, 881, 876, 877, 890, 879, 883. ب. оп., далее следующий порядок бб.:
 که بهرام شاهست و پیروزبخت - VI²² پنهان - T²¹ ب. оп. VI²¹ 881 текста).
 881 текста).

ز ضحاک تازی نخست اندر آی
 840 که جمشید برتر منش را بکشت
 پسر از درد دیدم دل¹ پارسا
 دگر آنک بدگوهر افراسیاب
 بوزاری سر نوذر نامدار
 سدیگر سکندر که آمد ز روم
 845 چو دارای شمشیر ز نرا بکشت
 چهارم چو ناپاک دل خوش نواز
 چو پیروز شاهی بلند اختر
 بکشتند هیتالیان ناگهان
 کس اندر جهان این شگفتی ندید
 850 که بگریخت شاهی چو خسرو ز گاه
 بگفت این و¹¹ بنشست گریان بدرد
 جهان دیده سنباد¹² بر پای جست¹³
 چنین گفت کاین نامور¹⁵ پهلوان
 کنون تاکسی از نژاد کیان
 855 هم آن به که این¹⁷ بر نشیند بتخت
 سر جنگیان کاین سخنها شنید
 چنین گفت کز تخم شاهان زنی
 بمرم سرش را بشمشیر تیز
 نمازم که کس تاجداری کند

1 I, IV— بد مردم— 2 I, IV— شد— 3 K, VI— б. оп. 4 I, IV— چاره— K, VI— بدان چاره—
 5 Л, IV— оп. 6 K, VI— شد— 7 I, K, IV, VI— جهانگیر— 8 I, IV— شهریاران— 9 I—
 10 IV— بیم— 11 K— оп. 12 Л— چو— (так); K— سباد— (так); IV— سپاس— (так); VI—
 همی گفت کاین— 14 Л— خاست— 15 I, IV— مایه‌ور— 16 Л— б. оп.; Б— الی آن یظهر
 ... الی آن یظهر— 17 K, IV, VI— او— 18 IV— کنداور— 19 VI— оп. 20 I, IV— б. оп.

ممان دیر تا خسرو سرفراز
 ز کار گذشته پیپوشی گرای 825
 که تازنده باشد چه اذدار شاه
 وگر بیم داری ز خسرو بدل
 بشهر خراسان تن آسان بزی
 پیپوشی یک اندر دگر نامه ساز
 نه⁷ بر داشت خسرو پی از⁸ جای خویش 830
 سخن گفت پس زادفرخ¹⁰ بداد
 شنیدم سخن گفتن مهتران
 نخستین سخن گفتن بندهوار
 خردمند نپسندد این گفت وگویی
 خراسان سخن بر منشوار گفت 835
 فرخزاد بفرزود گفتار تند
 چه آرام خزروان¹³ سالار بود
 که تا آفرید این جهان کردگار

بکوبد بنزد تو¹ راه² دراز
 سوی تخت گستاخ مگذار پای
 نباشد سپهبد³ سزاوار گاه
 پی⁴ از پارس وز طیسفون بر گسل
 که آسانی⁵ و مهتری را سزی
 مگر خسرو آید برای تو باز⁶
 کجا زادفرخ نهد پای پیش⁹
 که ای نامداران فرخزاد
 که هستند ز ایران گزیده سران
 که تا پهلوانی شود شهریار
 کزان کم شود مردرا آبروی
 نگویم که آن با خرد بود جفت
 دل مردم پر¹¹ خرد¹² کرد کند
 که گفتار او با خرد یار بود¹⁴
 پدید آمد این گردش روزگار

سپهبد - K, IV, VI شاید نشاید - I³ راهی - I² با ندیشه - K, VI بپیداد - I¹, IV, VI
 K-доб.: ز راه دراز - J⁶ که آزادی - VI با آسانی - K⁵ دل - VI تن - K⁴ نباشد
 چنان چون پیپوشی نگردی سبک * نگردی با اندیدیشه دل تنک
 کنون دوستتر زو نداری تو کسی * پیپوشی دل شاه باز آر پس
 VI-доб. те же два бб. с незначительными отклонениями; Б - далее бб. 830-852 не переведены. I⁷
 نهاد آن زمان - I⁹ خروزان بد استاده بر - VI خروزان نه بر داشت از - K⁸ چو - IV
 و گر - VI که تا زادفرخ نهد پای پیش - IV که آمد همی زادفرخ به پیش - K زادفرخ پیش
 با خردمردمان - I¹² پی - K, VI¹¹ نهاد و سخن گفت چندی - VI¹⁰ زادفرخ همی پای خویش
 I¹³ K - доб.: (ср. прим. к б. 821). IV خروزان که - K, VI خزروان - I¹⁴
 چنیین گفت از مهتر پر ز داد * چو اندرز گویی زبان بر گشاد
 VI-доб.:
 چو اندرز گویی زبان بر گشاد * چنیین گفت کای مهتر پر ز داد
 بدان این سخنها و آگاه باشی * بهر کار با بخت هم راه باشی

که چندین سخن گفت پیش گروه
 جهانجوی و داننده³ مرد کهن
 دل انجمن زین سخن⁶ شاد کرد
 اگر بشنود مردم پاکمغز
 که هر کس که از کردگار بلند
 همان مایه⁴ سودمندش دهد
 بمایدش کشتن بفرمان شاه⁷
 سرش زود بآید که بی‌تن شود
 پیامد بجایی که بودش نشست
 ازان انجمن سر بر آورد راست⁸
 سخن گفتن داد به گر⁹ پسند
 که باشد بگفتار¹⁰ بی‌داد شاد
 جهانرا بدیدار¹² توشه بدی
 بدین نیست¹⁴ پیروزگر یار ما¹⁵
 ز تو دور دست و زبان¹⁸ بدان
 خزروان¹⁹ خسرو پیامد چو شیر
 سراپنده²⁰ برنا و مرد کهن²¹
 هیوونی بر افکن بکردار باد

چنین گفت کاین پیر¹ دانش‌پژوه
 بگویم که او² از چه گفت این سخن
 که این⁵ نیکوویها ز تو یاد کرد
 و لیکن یکی داستانت نغز
 که زردشت گوید باستا و زند
 به پیچد بیک سال پندش دهد
 سر سال اگر باز نآید براه
 چو بر دادگر شاه دشمن شود
 خراسان بگفت این و لمبرا بیست
 ازان پس فرخزاد بر پای خاست
 چنین گفت کای مهتر سودمند
 اگر داد بهتر بود کس مباد
 به هرام گوید که نوشه¹¹ بدی
 اگر نا¹³ پسندست گفتار ما
 انوشه بدی¹⁶ شاد¹⁷ تا جاودان
 بگفت این و بنشست مرد دلیر
 بدو گفت اکنون که چندین سخن
 سرانجام اگر راه جوئی بداد

810

815

820

چو—⁴ I— см. б. 822. سراپنده برنا و—³ Л³ بگویم کو—² K— مرد—¹ K, VI
 فاین استمر علی عصیانه—⁷ I, IV—б. оп.; بیک بیک—⁶ VI— چو آن—⁵ VI— چنین—⁵ K, IV
 فقام—⁸ Б—бб. 815—820 переданы следующей фразой: (ср. след. б.). فقرتوا بین رأسه و چنمانه
 ز گفتار—¹⁰ I, K, IV, VI— یا—⁹ I, K, IV, VI— آخر و تکلم بما لیس فیہ فائدة و قعد
 I—¹⁴ به—¹³ K, I, IV— بر—¹² K, VI— بگفتار—¹¹ K, VI— گوید کانوشه—¹⁰ IV— گفتا انوشه—¹¹ K, VI
 :доб. K, VI—¹⁵ K, VI— برین هست—¹⁴ K, VI— برینست
 برین گناه بنشستین که زیمد ترا * ز تو پاک شد بد به [ز—VI] هر کشورا
 خروان—¹⁹ K— خزروان—¹⁸ I, VI— دست گزند—¹⁷ I— شاه—¹⁶ I, K, VI— بزوی—¹⁵ I, K, VI—
 :доб. K, IV—²¹ I, VI— سراپند—²⁰ I, VI— خزروان و в разночтении—²⁰ I, VI— خزروان—²¹ K, IV—
 بگفتند و گفته همه کس شنید * ترا بیشتر راه بآید گزید

790 کنون ناپدیدست¹ اذدر جهان
 که زیبا بود بختش و بخترا²
 که دارید کاکنون بمندد میان
 بدارنده آفتاب بلند
 شنیدند گردنکشان این⁶ سخن
 نه پپچید کس دل⁸ ز گفتار راست
 کجا نام او بود شهران¹¹ گراز
 795 چنین گفت کای¹³ نامدار¹⁴ بلند
 بدی گر¹⁶ نمودی جزاز¹⁷ ساوه شاه
 ز آزادگان بندگان خواست کرد¹⁹
 ز گیتی بمردی تو بستنی میان
 800 سپه چار بار از یلان صد هزار²¹
 بیک چوبه تیر تو²⁸ گشتند باز
 کنون تخت ایران سزاوار تست
 کسی کو²³ به پپچید ز فرمان ما
 بفرمانش آریم اگر چه گوست
 805 بگفت این²⁴ و بنشست بر جای خویش

یکی نامداری ز تخم مهان²
 کلاه و کمر بستن و تخترا⁴
 بجا آورد رسم و راه⁵ کیهان
 که باشم شمارا بدین یارمند
 که آن نامور مهتر⁷ افکنند بن
 یکی پیرتر⁹ بود¹⁰ بر پای خاست
 گوی پیرسر مهتری دیر یاز¹²
 توی در جهان تا بوی¹⁵ سودمند
 که آمد بدین مرز¹⁸ ما با سپاه
 کجا در جهانش نهد²⁰ هم نبرد
 که آن رنج بگذشت ز ایرانیان
 همه گورد و شایسته کارزار
 بر آسود ایران ز گرم و گداز
 برین بر گوا بخت بیدار تست
 وگر دور ماند ز پیمان ما
 وگر داستانرا همه خسروست
 خراسان²⁵ سپهبد²⁶ بپیش²⁷

کیان - C² و الآن فلا بد من ملک یتولی امورکم - B تا پدید آید - I, K, IV, VI¹
 بخترا - I, IV⁵ بخترا - I, K, IV, VI⁴ جستن تخترا - I, K, IV, VI³ من الشجارة الکیانیة - B
 I⁸ - پهلوی - K, VI⁷ آن - I, IV⁶ بجای آرد آیین و رسم - K, VI بجای آورد راه و رسم
 نهران - K¹¹ پیرسر مرد - IV¹⁰ پیرسر - K, VI⁹ (метр нарушен). کس - IV سر کس
 طاعن فی السن غیر - B (takl) دیوساز - K دیرساز - I, IV, VI¹² شهران - B مهرا - VI
 تا بدی در جهان - I, IV¹⁵ کز نامداران - K, VI¹⁴ ای - I¹³ أنه کان ذا طیش و عجله
 K¹⁹ - شهر - K, VI¹⁸ بجز - VI¹⁷ بدی خود - VI پدید ار - K¹⁶ کمدی در جهان - K, VI
 کس اورا نمد - I, K, IV, VI²⁰ ز هر کس بر آورد خواهست (?) گرد - VI او بر آورد گرد
 و قام شیخ - B²⁵ او - K²⁴ گر - I²³ از تو - K²² مائة ألف - B²¹ در جهان
 اسپهبد آمدش پپیش - I²⁷ اسپهبد خراسان - K, VI²⁶ آخر یسمی خراسان

تو با خسرو شوم گشتی یکی
 کنون آمدی با دلی¹ پر سخن
 بدو گفت باندوی کای سرفراز
 775 بدان کان شهنشاه خویش منست
 فدا کردمش جان و بایستت کرد
 بدو گفت بهرام من زین گناه
 و لیکن تو هم کشته بر دست او⁶
 780 نهادند بر پای باندوی بوند
 همی بود تا خورشید اندر نهفت
 چهانددیدی کوردی از کودکی
 که من نو کنم روزگار کهن
 ز من راستی جوی و تنیدی مساز²
 بزرگیش و³ رادیش پیش منست⁴
 تو گر مهتری گرد کژی مگرد⁵
 که کردی نخواهمت کردن تپناه
 شوی زود و خوانی مرا راست گوی⁷
 بهرام دادش⁸ ز بهر گزند
 پیامد پرانددیشه دل بغفت

۱۳

چو خورشید خنجر کشید از نیام
 فرستاد و گردنکشانرا بغواند
 بهر جای کرسی زرین نهاد
 785 چنین گفت زان پس بهانگ بلند
 ز شاهان ز ضحاک بتتر¹² کسی
 که از بهر¹⁴ شاهمی پدررا بکشمت
 دگر خسرو آن مرد پیداد و¹⁵ شوم
 پدید آمد آن مطرف⁹ زردفام
 بر تخت شاهی بزاندو¹⁰ نشاند
 چو شاهان پیروز بنشست شاد
 که هر کس که هست از شما ارجمند¹¹
 نیامد¹³ پدیدار بجویی بیسی
 وزان کشتن ایرانش آمد بمشمت
 پدررا بکشمت آنگهی شد بروم

1 K — دمی VI — دم 2 VI — б. оп. 3 I, K, IV — بزرگی 4 VI — б. оп. K — доб.:

گـر اورا نشایدیم نشایدیم تـرا * بدین کار ندادن مـخوان مـرمـرا
 5 Б — доб.: و هأنا بین یدیک فاعل ما شئت 6 Б — доб.:

بـفـرمـود کارند بـند گـران * همان بند و مسمار آهنـگران
 VI — доб.:

بـفـرمـود کارند بـند گـران * ز پـولاد مـردان آهنـگران

بر افکندهٔ ناجداران — I, K, IV, VI 10 مطرد — J 9 و سلم الی بهرام بن سیاوخش — B 8

و — K, IV, VI 15 مهر — I, IV 14 نیاید — I, VI 13 بدتر — IV 12 سودمند — I, IV 11

760 نمینند کسی شاهرا جز بروم
 کنون گر دهیمد بجان زینهار
 بگویم سخن هرچ پرسد ز من
 و گر نه بپوشم سلیح زبرد
 765 چو بهرام بشنید زو⁵ این سخن
 بیاران چنین گفت کاکنون چه سود
 همان به که اورا بر پهلوان
 بگوید بدو⁹ هرچ داند ز شاه
 770 به بندوی گفت ای بد چارهجوی
 فرود آمد از بام بندوی شپیر
 چو بشنید بهرام کاسد سپاه
 ز پور سپاوش بر آشفت سخت
 نه کار تو بود اینک فرمودمت
 جهانجوی بندوی را پیش خواند
 بدو گفت کای بدتن¹⁸ بدکنش
 سپاه مرا خیره بفریفتی

و هولا یكون الآن إلا فی—B 2 Л—б. оп.; شب تیره رفتست ازین—VI بدان—K¹
 3 VI—б. оп. 4 I, K, IV, VI آرم بخورشید—
 فأعطوه الأمان و نزل و ركب معهم: 6 Б—бб. 761—766 переданы фразой: چو بشنید بهرام ازو
 K—доб.:

بگفتند کین چاره بر ما برفت * سوی روم اکنون جهاندار تفت
 VI—доб.:

بدو گفت بندوی کای سرفراز * به من راستی جوی و تندی مساز
 7 VI—доб.:

بدان کان شهنشاه خویش چیست * بزرگی و رازیش پیشی چیست(9)
 8 VI—б. оп. 9 K—خود او—¹⁰ I—یا—¹¹ VI—б. оп. ¹² K—داوری را—¹³ VI—б. оп., ср.
 прим. 20 к б. 754. ¹⁴ I, K, IV, VI—نامداران—¹⁵ IV, VI—بدتن ¹⁶ I, K, IV, VI—همه—¹⁷ I—
 فریبنده و ز—K, VI—¹⁸ فریبنده و از—¹⁹ I, IV—²⁰ ناکس—VI ²¹ K, IV, VI—پروی

740 فرود آمد آن شب بدانچا¹ سپاه
 دگر روز ببندوی بر بام شد
 بدو⁴ گفت کامروز شاه از نماز
 چنین هم شب تیره بیدار بود
 همان نیز خورشید گردد⁶ بلند
 بیاساید امروز و فردا پگاه
 745 چنین گفت بهرام با مهتران
 چو⁹ بر خسرو این کار گیریم تنگ
 بتنها تن او¹¹ یکی لشکرست
 و گر کشته آید بدشت نبرد
 هم آن به که امروز باشیم نیز¹²
 مگر کو بدین¹⁴ هم نشان خوش منش
 750 چنان هم همی بود تا شب ز کوه
 سپاه اندر آمد ز هر¹⁸ پهلو
 همی داشتی رای² خسرو نگاه
 ز دیوار تا³ سوی بهرام شد
 همانا نیاید بکاری فراز
 پرستنده⁵ پاک دادار⁵ بود
 ز گرما⁷ نیاید که یابد⁸ گزند
 همی راند اندر میان سپاه
 که کاریست این هم سبک هم گران
 مگر تیز گردد بیاید¹⁰ بچنگ
 جهانگیر و بیدار و کنداورست
 بر آرد ز ما نیز بهرام گرد
 وگر خوردنی نیست بسیمار چیز¹³
 بیاید به از¹⁵ چنگ و¹⁶ سرزنش¹⁷
 بر آمد بگرد اندر آمد گروه
 همی سوختند آتش از هر سوی

۱۲

755 چو روی زمین گشت خورشیدفام
 بهرام گفت ای جهان دیده مرد
 چو خسرو شمارا بدید او²¹ برفت²²
 کنون گر تو پیران شوی چون عقاب
 سخن گوی ببندوی بر شد بهرام
 برانگه¹⁹ که بر خاست از دشت گرد²⁰
 سوی روم با لشکر خویش تفت
 و گر برتر آری سر از آفتاب²³

¹ I, K, IV, VI— داشته راه—² I, K, IV, VI— درانجا—³ I, K, IV, VI— پرستنده پیش [روشن—K] جهاندار—⁴ I, K, IV, VI— چنین—⁵ I, K, IV, VI—
 او خود—⁶ I, K, IV, VI— شود تیز و با ما در آید—⁷ K—⁸ که—⁹ IV—¹⁰ K—¹¹ I, K, IV, VI— برفت—¹² I, K, IV, VI—
 بی—¹³ I, K, IV, VI— برین هم برین گونه روشن روان—¹⁴ I, K, IV, VI— او را بر پهلوان—¹⁵ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁶ I, K, IV, VI—¹⁷ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁸ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁹ I, K, IV, VI—
 بی—²⁰ I, K, IV, VI—
 بی—²¹ I, K, IV, VI—
 بی—²² I, K, IV, VI—
 بی—²³ I, K, IV, VI—

دیگ وید بدو هر چه داند ز شاه * اگر سر دهد یا ستانند کلاه
 18 K, VI— بهرام—¹⁹ I, K, IV— بدانگه—²⁰ VI— вместо этого б. стоит б. 765 текста. ²¹ II, VI—
 همانگه جهانجوی خسرو برفت—²² IV—²³ II— б. оп. و (؟)

تن خویشتن را بلاشکر نمود²
 همان³ طوق و آن⁴ گوشوار و کمر
 که با تاج و با جامه‌های نوست
 همی باز نشناسد اورا⁵ ز شاه
 بپوشید ناکام و بر⁶ بام رفت
 کرا خوانم اندر شما⁷ پیش رو
 بگویم شنیده بپیش مهان⁸
 منم پیش رو گفت بهرام نام
 که من سخت پیشچانم از رنج راه
 ز راه دراز اندر آشته و فته
 فرود آمدستیم با یار پنچ¹²
 کنم دل ز کار جهان نامید
 بنزدیک بهرام گردن فراز
 مگر¹⁴ یارمندی کند آسمان¹⁵
 نگه داشتندی هم آیین و کیش¹⁶
 ز کهتر نبرد داشتندی نیاز
 بگفتم چون بخت ناساز¹⁹ بود
 نه‌اشد مگر²⁰ رای²¹ یزدان پاک
 بگفتار او گشت هم‌داستان
 پسر از درد شد دل ز کردار²² اوی

ابر پای خاست¹ آنگه از بام زود
 بدیدندش از دور با تاج زر
 همی گفت هر کس که این خسروست
 چو بندوی شد بی گمان کان سپاه
 فرود آمد و جامه خویش تفت
 چنین گفت کای رزمسازان نو
 که پیغام دارم ز شاه جهان
 چو پور سیاوش دیدش⁹ بهرام
 بدو گفت گوید چه‌انداز شاه
 ستوران¹⁰ همه خسته و کوفته
 بدین¹¹ خاذه سوکواران برنچ
 چو پیددا شود چاک روز سپید
 بی‌اییم با تو به راه دراز
 برین¹⁸ بر که گفتم نچویم زمان
 نیاکان ما آنک بودند پیش
 اگر چه بدی بختشان¹⁷ دیرساز¹⁸
 کنون آنچ ما را بدل راز بود
 ز رخسار خورشید تا تیره خاک
 چو سالار بشنید زو داستان
 دگر هرک بشنید گفتار اوی

720

725

730

735

¹ K, VI—جست ² I, IV—6. on. ³ I, K, IV—چه ⁴ I, K, IV, VI—و ⁵ VI—
 میان ⁶ I, IV—بر و بی‌پاک بر—K و ⁷ K, VI—دیگر بران—VI و ⁸ I,
 ازان—IV ⁹ I, IV—بدیدش—K, VI ¹⁰ I—سواران—VI ¹¹ I—برین—IV ¹² I, IV—
 بیدیم تا بیامیم سپنج ¹³ I—آمد ¹⁴ I, K, IV, VI—اگر ¹⁵ Б—66. 732—736 не пере-
 ведены. ¹⁶ I, VI—کیش و آیین و رسم ¹⁷ [VI—داشته] نگه داشتند ¹⁸ K, IV—
 برین گونه‌شان—K بدی گفتشان—VI ¹⁹ I, VI—رسم و آیین خویش
 بدست—VI ²⁰ K, VI—بجز ²¹ I, K, IV, VI—خواست ²² I, K, IV,
 دردشان شد دل از کار—VI

ز اسپی اندر آمد سبک شه‌ریار
 جهانجوی با آن دو خسروپرست
 بخوردند باشتاب چیزی که بود
 چنین گفت پس با سکویا که می
 بدو گفت ما می ز خرما کنیم 690
 کنون⁸ هست لختی چو روشن گلاب
 هم آنگه بیاورد جامی نپسید
 بخورد آن زمان خسرو از می⁹ سه جام
 چو مغزش شد¹² از باده¹² سرخ گرم
 نه‌داد از بر ران بندوقی سر 695
 همان چون بخواب اندر آمد سرش
 که از راه گردی بر آمد سپاه
 چنین گفت خسرو که بد روزگار
 نه‌مردم بکارست و نه بارگی
 بدو گفت بندوقی بس چاره‌ساز¹⁸ 700
 بدو گفت خسرو که ای²⁰ نیکخواه
 بدو گفت بندوقی کای شه‌ریار
 و لیکن فدا کرده باشم²¹ روان

همان آنگ¹ بودند با او سوار²
 گرفت از پی واز³ برسیم بدست⁴
 پس آنگه بزمزم بگفتند زود⁵
 نداری تو ای پیر فرخنده‌پی
 بتوز و⁶ هنگام⁷ گرما کنیم
 بسرخمی چو بپچاده در آفتاب
 که شد رنگ خورشید زو ناپدید
 می و¹⁰ نان کشکین¹¹ که دارد بنام
 هم آنگه بغفت از بر ریگ نرم¹⁸
 روانشی پر از درد و خسته جگر
 سکویای¹⁴ مه‌تر بیامد برش
 دران¹⁵ گ‌رد تیره فراوان سپاه¹⁶
 که دشمن بدین¹⁷ گونه شد خواستار
 فراز آمد آن روز بپچارگی
 که آمدت دشمن¹⁹ بتنگی فراز
 مرا اندرین کار بستم ای راه
 ترا چاره س‌ازم بدین روزگار
 بپیش جهانجوی²² شاه²³ جهان²⁴

¹ K, VI همانها که ² I-б. оп. ³ K, VI گرفتند با باز ⁴ I-б. оп. ⁵ I, K, IV, VI-
 نشسته‌تند بر نرم ریگ کمود * بخوردند باشتاب [بسیار-K, VI] چیزی که بود
⁶ I, IV-оп. ⁷ K, VI تموی بهنگام ⁸ VI-ازان ⁹ I-خسروانی ¹⁰ VI-همان ¹¹ IV-
 (без рифмы). ¹² K, VI شد مغزش ¹³ Л-گرم ¹⁴ K-سکویا-سکویا (метр нарушен);
 IV-پس VI-پس از ¹⁵ I, K, IV-سکویا-سکویا VI-شکویای ¹⁶ Б-этот б. переведен сразу после б.
 678 текста. ¹⁷ I, K, IV, VI-برین ¹⁸ K, VI جهان جست راز ¹⁹ I, IV-ز هر گونه شاه جهان
 بپیش جهانجوی ²⁰ K, VI-گفت آن گو ²¹ K, VI-بندوقی گفت آن گو ²² K, VI-باید
²³ K, VI-مرد ²⁴ I, K, IV, VI-جوان

که در جست‌نش¹ رنجت آید² بروی
تهی ماند زان³ تخت⁴ فرخنده جای
رخ خونیان گشت چون سندرومی
پدید آمد اندر میان سپاه
گرفتند زان کساخ راه گریز
جهانجوی چون دیدشان روی⁷ زرد
چرا از جهاندار گشتند باز
نکرد آن سخن بر دلیران پدید
بگردید کامد بتنگی سپاه
مدارید یکسر تن از رنج باز¹¹

اگر مایه اینست سودش مجوی
چو شد گردش روز هرمنز بپای
هم آنگاه بر خاست آواز کوسی
درفش سپه‌پد⁵ هم‌آنگه ز راه
جغاپیشه گسستم و بندوی تیز⁶
چنین تا بخسرو رسید این دو مرد
بدانست کایشان دو دل پر ز راز⁸
برخساره شد چون گل شنبلید
بدیشان⁹ چنین گفت کز شاه‌راه¹⁰
بیبابان گزینید و راه دراز

670

675

۱۱

گزین کرد زان لشکر کینه‌خواه
بدان تا شوند از پس شه‌ریز
بهرام پور سه‌یـاوش سپرد
همی از بد¹⁵ دشمنان جان گرفت
سر تـیـغ دیوار او ناپدید¹⁷
پرستش گهی بود و فرخنده جای
بدو در سکویا و مطران بدی
که از خوردنی چیست کاید¹⁹ بدست
فطیرست با تر²⁰ جوید²¹ مار
مبالات جز از نوشه این پرورش²²

چو به‌هرام رفت اندر ایوان شاه
زره‌دار و شم‌شیرزن سی¹² هزار
چنین لشکری¹³ نام‌بردار و¹⁴ گرد
وزان روی خسرو بیابان گرفت
چنین تا بنزد¹⁶ رباطی رسید
کجا¹⁸ خواندندیشی یزدان‌سرای
نشستن‌گه سوواران بدی
چنین گفت خسرو بیزدان‌پرست
سکویا بدو گفت کای نامدار
گر ایدونک شاید بدین‌سان خورش

680

685

و I—доб. ⁴ ازو—آن I, IV—VI K ³ آرد—I, IV, VI ² جستن همی—I, K, IV, VI ¹
⁹ I, خسرو بدل در بر از(?)—K ⁸ گشت—I, K, IV, VI ⁷ نیز—K, IV ⁶ سپهدار—IV ⁵
K, شش—I, IV ¹² B—доб. далее перевод бб. 680—696 текста. ¹¹ راه‌شاه—IV ¹⁰ بلشکر—IV
I, K, پی—I, K, IV, VI ¹⁶ پی—I, K, IV, VI ¹⁵ و—K, IV ¹⁴ لشکر—I, IV ¹³ ثلاثة آلافي—B—ده VI
VI—چيست ايدر—I, K, IV ¹⁹ همی—K, VI ¹⁸ اورا نديد—K ¹⁷ كهند(?)—VI ¹⁶ بپيش—IV
I—ب. оп. ²² I—ب. оп. ²¹ پودن—IV ²⁰ هيچم آيد

- 635 بسازید و یکسر بنه بر نهید
 بگفت این و از دیده آواز خاست²
 یکی گورد تیره بر آمد ز راه
 درفش کجا پیکرش⁵ از دهاست
 چو بشنید خسرو بیامد بدر
 640 همی شد سوی روم بر سان⁸ گورد
 بپیچید یال و بر و روی را
 همی راندند آن⁹ دو تن نرم نرم
 همانا سران تن ز پیش آمدست¹¹
 اگر نه چنین نرم راندن چراست
 645 بدو گفت بندوی کای شهریار
 کجا¹³ گورد مارا نه بیند ز راه¹⁴
 چنین است یارانت را گفت و گوی
 چو¹⁵ چو بیند آید با یوان¹⁶ شاه
 نشیند چو دستور بر دست او
 650 بقیصر یکی نامه از شهریار
 گریزان برفتست زین مرز و بوم

¹ K, VI—доб.:

بدو گفت گسته هم کای شهریار * مبهیناد چشمت بد روزگار
 چنین گفت خسرو که گردان سپهر * گهی خشم بار آورد گاه مهر
 کجا—VI⁵ оп. و—I, IV, VI⁴ оп. و—IV³ ارتفعت الأصوات من أبراج المدینة—B²
 همی تاخت—I, IV⁸ оп. همی رفت ترسان—K, VI⁶ پیکر آن درفش
 که این ناسزاتان بپیش—Л¹¹ باواز—I, IV, VI¹⁰ این—K⁹ [راند—VI] خسرو بکردار
 VI—که مارا سرافشان ز پیش آمدست—IV همی ناسزانتان ز پیش آمدست—K اندرست
 اندرست—Л¹² که ای ناسزایان چه پیش آمدست—T خروشید کانون چه پیش آمدست
 بنزدیک—K, VI¹⁶ که—I, IV, VI¹⁵ برآه—I, K, IV, VI¹⁴ که او—I, K, IV, VI¹³
¹⁷ K, VI—یابد

ز من باز گشتند یکسر سپاه
 همی شاه خوانند بهراهر
 پس من کنون تا پل نهروان
 چو شد کار بی برگ³ بگریختم
 نگه کردم اکنون بسود و زیان
 گر ایدونک فرمان دهد شه ریاری
 بدو گفت هرمز که این رای نیست
 نمایشند یاور ترا تازیان
 بدرد دل اندر ترا زار¹⁰ نییز¹¹
 بدین¹³ کار پیشت تو یزدان بود
 چو بگذاشت خواهی همی مرز و بوم
 سخنه‌های این بنده چاره‌جوی
 بجایی که دین است¹⁵ و هم¹⁶ خواستست
 فریدونیان نیز خویش تواند¹⁹
 چو بشنید خسرو زمین بومی²⁰ داد
 بیندوی و گردوی و گسته‌هم گفت

¹ K, VI — نه‌بینند ² K, IV — روان ³ K — رنگ ⁴ I, IV — بر ⁵ IV — یارم ⁶ K, VI —

⁷ I — доб.: ز دشت سواران بخواهم سوار

ترا رفتن آنجا جز از رنج نیست * که آنجا سلیح و تن و گنج نیست
⁹ I, K, VI — چو از تو — چو جانی — ⁸ K

¹⁰ I, IV — نه بندگان دل در نژاد تو نیز — ¹¹ K, VI — نژاد تو — ¹² I, IV —

نیابند — ¹³ I — برین — ¹⁴ K, VI — доб.: سپارندت

ترا قیصر از گنج یاری دهد * هم از لشکرت کام‌گاری دهد
 سلیحست و هم — ¹⁵ K, IV, I — تو — ¹⁶ IV — پر — ¹⁷ VI — که جای گزینست و پر — ¹⁸ I, K, VI — هم دین — ¹⁹ K

شهر [گنج — K] آراسته است ¹⁹ Б — перед переводом б. 631 дает такой перевод этого мисра:

آفرین — ²⁰ I, K, VI — بوسه — ²¹ IV, VI — فانه [قیصر] من الشجرة الفریدونیه فهو نسیمک

آفرین جهان — IV مهران

یـکـی تـیـر زـد بـر بـر بـار گـی
 پـیـادـه سـپـهـبـد سـپـر بـر گـر فـت
 605 یـلـان سـیـنـه پـیـش اـنـدر آـمـد چـو گـرد
 هـم اـنـدر زـمـان اـسـپ اـورا بـخـسـت
 سـپـه بـاز گـشـت از پـل نـهـروان
 چـو بـهـرام بـر گـشـت خـسـرو چـو گـرد
 هـمـی رانـد غـمـگـین سـوی طـیـسـفـون
 610 در شـار سـتـانـهـا⁸ بـآهـن بـهـسـت
 ز هـر بـرزنی مـهـتـرانـرا¹⁰ بـخـوانـد

۱۰

دو دیدـه پـر از آب و پـر خـون¹² جـگر
 هـمـی بـود پـیـشـش زـمـانی دـراز
 کـه اـورا گـزینـ کردی ای شـهـریـار
 سـپـاهـی بـیـاورد بـسـیـار مـر
 615 بـرو پـنـد مـن بـر نـبـد¹⁵ سـود مـنـد
 کـه هـر گـز مـبـادا رـوان نـام اوی
 فـراوان کـس از اـخـتـر آزرده شـد
 و زانـچـایـگـه شـد بـپـیـش¹¹ پـدر
 چـو رـوی پـدر دـید بـردش نـماز
 بـدو گـفـت کـاین پـهـلـوان سـوار
 615 بـیـامـد چـو شـاهـان کـه دـارنـد فـر
 بـگـفـتم¹³ سـخـن هـر چـ آـمـد¹⁴ ز پـنـد
 هـمـه جـنگ و پـرخـاش بـد کـام اوی
 بـنـاکـام رز مـی گـران کـرده شـد

¹ I, K, IV, VI—شد که شد² K, VI—جان ³ K—دوب.:

همی هر زمانی یکی حمله کرد * ابر بارگی دسترا دست کرد
 (без рифмы); T—второе мисра этого б. (при ином первом):
 615—VI—ابر بارگی دست چپ راست کرد
 доб.:

همی هر زمانی یکی حمله کرد * بکشتن بر انگیخت زان دشت گرد
 فأمـر بـرویز فـقـطـع الجـسـر—B—پاره—T⁶ وی—K⁵ همی هر زمانی یکی حمله کرد—L⁴
 7 I, IV—دل درد دل—⁸ I, K, IV, VI—شارستانرا—T—شارسان (T—شارستانرا—⁹ VI—б. оп.;
 11 K, VI—مهنریرا—¹⁰ I, IV—و أمر بترتیب أسباب الحصار وحفظ الأبواب و الأسوار—B
 14 K, VI—درفتم—¹³ I, IV—دو دیده پر از خون و خسته—¹² I, K, IV, VI—بند
 15 I, IV—بر و بر نبد پند من—K, VI—بگفتم نبد پند من—

585 پس اندر همی راند بهرام گورد
 رسیدند بهرام و خسرو بهم
 چو پیلان¹ جنگی بر آشوفتند
 همی گشت بهرام چون شیرز
 برین گونه تا خور ز گنبد بگشت
 590 تغوار آن زمان پیش² خسرو رسید³
 چو بشنید خسرو بگستهم گفت
 که ما ده تنیم این سپاهی⁷ بزرگ
 هزیمت بهنگام بهتر ز جنگ
 همی راند ناکاردید ده جوان
 595 پس اندر همی تاخت¹² بهرام تیز
 چو خسرو چنان دید بر پیل بماند
 بیارید گفت¹³ کمان مرا
 کمانش¹⁵ ببرد آنک گنجور بود
 کمان بر گرفت آن سپهدار گرد
 600 همی تیر بارید همچون تگرگ
 پس اندر همی تاخت¹⁷ بهرام شیر
 چو خسرو ورا²⁰ دید برگشت شاد

بجنگ از جهان روشنایی ببرد
 دلاور دو جنگی دو شیر دژم
 همی بر سر یکدگر کوفتند
 سلیحش نیامد برو کارگر
 از اندازه آویزش اندر گشت
 که گنج و بنه زان سوی پل کشید⁴
 که با ما کسی نیست در جنگ⁵ جفت⁶
 بپیش اندرون پهلوانی⁸ سترگ
 چو تنها⁹ شدی¹⁰ نیست جای درنگ
 برین گونه بر تا¹¹ پل نه روان
 سری پر ز کینه دلی پر ستیز
 جهان دیده گستهم را پیش خواند
 بجنگ¹⁴ اندرون ترجمان مرا
 بران کار گستهم دستور بود
 بتپر¹⁶ از هوا روشنایی ببرد
 بیک چوبه با سر همی دوخت ترگ
 کمندی¹⁸ بدست ازدهایی بزیر¹⁹
 دو زاغ کمان را بزه بر نهاد

کسی - I, K, IV, VI -⁵ رسید - Л -⁴ کشید - Л -³ نزد - K, VI -² شیران - K, VI -¹ جنگ را نیست
 K, VI -⁶ доб.:

اگر چنانند ایزد مرا داده فر * بماید ازین جنگ پمچید سر
 IV - تا بر - K, VI -¹¹ شدم - I, IV -¹⁰ ایمن - Л -⁹ پهلوان - IV, VI -⁸ سپاه - K, IV -⁷
 I, کمانکش -¹⁶ برزم - K, VI -¹⁴ گفت آن - I, K, IV, VI -¹³ راند - K, VI -¹² شدتا
 I, K, IV, VI -¹⁹ دوب. :
 همی راند از پیش - K, VI -¹⁷ جنگ - IV
 بدست اندرون جز کمانی نداشت * بران اسپ [باره - VI] برگستوانی نداشت
 چنان - I, K, IV, VI -²⁰

565 چنین تا سپیده¹ بر آمد ز کوه
 چو شد دامن تیره شب ناپدید
 بگردنکشان گفت یاری کنید
 که پیروزگر پشت و یار منست
 پیامد دمان تا بر آن سه ترک
 یکی⁶ تلخت تا نزد⁷ خسرو رسید
 570 همی خواست زد بر سر شهریار
 بزیر⁸ سپر تیغ زهرآبگون⁹
 خروشید کای نامداران جنگ
 سپاهش همه پشت¹² برگاشتند
 575 به بندوی و گسته هم گفت آن زمان
 رسیده مرا هیچ فرزندی نیست
 اگر من شوم کشته در کارزار
 بدو گفت بندوی کای سرفراز
 سپه رفت اکنون تو ایدر مه ایست
 580 بزنگوی¹⁹ گفت آن زمان شهریار
 ازین ماندگان بر سواری هزار
 سراپرده²² دیبه و گنج و تاج²³
 بززرگان بنه بر نهاده اند و گنج
 هم آنگه یکی از دهافش درفش²⁵

شد از زخم شمشیر و کشته² ستوه
 همه رزمگه کشته و خسته دید
 برین دشمنان کامگاری کنید
 همان³ زخم شمشیر کار منست
 نه ترک⁴ دلاور سه پیل⁵ سترگ
 پرندآوری از میان بر کشید
 سپهر بر سر آورد شاه سوار
 بزد تیغ¹⁰ و انداختش سرنگون¹¹
 زمانه دگر کرد باید درنگ
 جهانجوی را خوار گذاشته اند
 که اکنون شدم زین سخن¹³ بدگمان
 همان از در تاج¹⁴ پیوند نیست
 جهانرا نماید¹⁵ یکی شهریار¹⁶
 بدین روز هر گز مبادت¹⁷ نیاز¹⁸
 که کسی در زمانه ترا یار نیست
 کزای بدر برو تازیان تا خوار
 بران²⁰ رزمگاه آذیچ یابی بیار²¹
 همان بدره و برده و تخت عاج²⁴
 فراوان ببردن کشیدند رنج
 پدید آمد و گشت گیتی بنفش

1 I, K, IV, VI—سنان سپیده 2 I, K, IV, VI—لشکر 3 I, K, IV—
 4 I, IV—доб. آن 5 I, K, IV—گرگ 6 IV—همی 7 I, K, IV,
 VI—پیش 8 VI—ز زیر 9 VI—الماسگون 10 I—زود K, VI—تیز 11 IV—б. оп. 12 I, K,
 IV, VI—روی Б—وحید و ترکوه و ولوا ظهورهم و 13 I, IV—رسد
 14 K, VI—доб. و 15 I, K, VI—نیاشد 16 IV—б. оп. 17 I, K, VI—[بهر—] I
 18 IV—б. оп. 19 K, VI—بگردوی 20 I, IV—وزان K, VI—ازان 21 I, K, IV, VI—
 6. 582 стоит перед б. 581 текста. 22 K, IV—سراپرده 23 K, VI—تخت عاج 24 K, VI—
 25 K, VI—هم آنگاه آن ازدهای درفش

سرخن گوی و دازنده و یادگیر
همی بود پویان شب³ دیر یاز
ازان⁴ نامداران و⁵ کنه داوران
که تارزم لشکر نیاید پدید
بترسیم کین کار گردد دراز
که خسرو شبیم خون کند با سپاه
سوی لشکر پهلوان شد چو گرد⁸
بهر جای شمعی همی سوختند

۹

سپاهی جهانگیر و¹⁰ گرد و دلیر
سپه بود شمشیرزن صد¹² هزار
که بودند غرنده پیر سان¹³ گرگ
بر آید بهنگام باذنگ خروسی
سرانرا ز خون بر سر افسر نهید
سه ترک سرافرازشان پیشرو
جفاپیشه و کینه دار آمدند
از آهن زمین بود¹⁶ وز گرد¹⁷ میخ
که امروز پیروزی روز¹⁸ ماست
دو دیده پر از خون و رخ لاژورد

ز لشکر گزیدند¹ مردی² دیر
بیامد گوی با دلی پیر ز راز
بگفت آنچ بشنید زان مهتران
از ایرانیان پاسخ ایون شنید
یکی⁶ ما ز خسرو نگردیم باز
مباشید ایمن بران⁷ رزمگاه
چو پاسخ شنید آن فرستاده مرد
همه لشکر آتش بر⁹ افروختند

550

ز لشکر گزین کرد بهرام شپیر
چو کردند با او دیران¹¹ شمار
ز خاقانیمان آن سه ترک سترگ
بجنگ آوران گفت چون زخم کوسی
شما بر خروشهید و اندر دهید¹⁴
بشد تیز لشکر بفرمان گو
پیر¹⁵ لشکر شهریار آمدند
خروشی آمد از گرز و گوپال و تیغ
همی گفت هر کس که خسرو کجاست
ببالا همی بود خسرو بدرد

555

560

برین-IV بدن- K, VI- بدین- I⁴ شمی- I, IV³ مرد- IV, VI² گزین کرد- K, VI¹

و-Л⁵ K, VI- کجا⁶ بدن- K, VI⁷ K, VI- دوب:⁸

شنیده سخنها همه باز گفت * نه بر آشکارا که بر راز گفت
چو بهرام [لشکر- VI] ازان کار آگاه شد * که لشکر مرورا نکوخواه شد

سی- IV شش- I, K, VI¹² بزرگان- K, VI¹¹ و- Л, K, I¹⁰ بفرمود تا آتش- K, VI⁹

و جعل علیهم الاتراک الثلاثة- B پیرسان ارغنده- I, K, IV, VI¹³ سنه آلف فارسی- B

بدان- I, K, IV, VI¹⁶ نهید- I, K, IV, VI¹⁴ I, K, IV, VI¹⁵

و رزم- K, VI¹⁸ گرز- I, IV¹⁷ گشت- IV, VI

وزین ساختن در نهان ساز¹ ما
نمایید که تو سر بدشمن دهی
بدل رای او سودمند آمدش
که باشند بر نیک و بد یارمند
چو شاپور و چون اذدیان دلپیر
چو نستود لشکرکش⁴ نیوسوز⁵
سپهرا همی دید خسرو⁷ ز دور⁸

که من بی گمانم کزین راز ما
بدان لشکر اکنون رسید آگهی
چو بشنید خسرو پسند آمدش
گزین کرد زان سرکشان مرد چند
چو خراد برزین و گسته هم شیر
چو بندوی² خراد³ لشکر فروز
تلی بود پر سبزه و⁶ جای سور

535

۸

بزرگان برفتند با او¹⁰ و خرد
که آمد ز خویشان شمارا نشان
که باشند یکدل بگفتار و¹¹ کیش¹²
به پیمان روانرا¹⁴ گروگان کنند¹⁵
از ارمئیه نیز بی مرد و خیل¹⁷
چه مردان بر دغ چه یک مشت خاک
که بهرام جنگ آور افگند بن

وزین روی بنشست بهرام⁹ گرد
سپهبد بپرسید زان سرکشان
فرستید هر کسی که دارید خویش
گریشان¹³ بیایند و فرمان کنند
سپه¹⁶ ماند از بر دغ و اردبیل
ازیشان برزم اندرون نیست پاک
شنیدند گردنکشان این سخن

540

545

¹ I, IV—کار (без рифмы). ² Л, I, IV—доб. و ³ K, VI—پیروز (в тексте по T). ⁴ K—لشکر شکن IV ⁵ K, VI—доб.:

جز این نیز هر کسی که بد در خورش * نگره پیمان گنج و سپاه و سرش
⁶ I—چون ⁷ K, VI—لشکر ⁸ I, IV—обратный порядок мисра; K, VI—доб.:

برفتند آراسته دل بچنگ * بدانجای کردند گردان [مردان—VI] درنگ
ز لشکر بزرگان برفتند—K, VI بزرگان لشکر برفتند—¹⁰ I, IV در شب بهرام—⁹ I, IV
ازیشان—¹³ K که یکدل بود نیز و هم گفت [رسم—VI] و کیش—¹² K, VI و—¹¹ I
IV—کزیشان ¹⁴ I, K, IV, VI—زبانها ¹⁵ K, VI—доб.:

ز گنج من ایشان توانگر شوند * بسان شما پاک مهربتر شوند
K, VI—از ارمئیه سمت [شمت—IV] و بی بر دو خیل—¹⁷ I, IV کسی—¹⁶ I, K, IV, VI
و ز ارمینیه سست پی یک دو—T همان نیز از میمنه [ارمینیه—VI] خیل خیل
خیل

515 هـمى كودكى¹ بى خرد داندم
 نداندم² كه من شب³ شبمى خون كنم
 اگر يار باشيد با من بچنگ
 چو شويد بعنبر شب تيره روى
 شما بر نشينيد با ساز جنگ
 بران بر نهادند يكسر سپاه
 520 چو خسرو پيامد بپرده سراى
 بپاورد گسته هم و بندوى را
 همه⁷ كارزار شبمى خون بگفت
 بدو گفت گسته هم كاي شهر يار
 تو با لشكر اكنون شبمى خون كنى
 525 سپاه تو با لشكر دشمنند¹⁰
 ز يكسو نيره ز يكسو نيا
 ازين سو برادر وزان سو پدر¹²
 پدر¹⁴ چون كند با پسر¹⁵ كارزار
 نيايست گفت اين سخن با سپاه
 530 بدو¹⁸ گفت گردوى كاي خود گذشت
 تواناى و كام و گنج و سپاه
 بدين رزمگه²¹ امشب اندر²² مياش

بگرز و بشم شير ترسانم
 برزم اندرون بيم⁴ بيرون كنم
 چو شب تيره گردد نسازم درنگ
 بيفشانند اين گيسوى مشك بوى
 همه گرز و خنجر گرفته بچنگ
 كه يك تن نگردد ز فرمان شاه
 ز بيگانه مردم بپردخت⁵ جاي
 چه انديد⁶ ده و⁶ گرد گردوى را
 كه با او مگر يار باشند و جفت
 چراى چنين اين من از⁸ روزگار
 ز دلها مگر⁹ مهر بيرون كنى
 ابا او همه يكدل و يك تنند¹¹
 بمرغز اندرون كت بود كيم پيا
 همه پاك بسته يك اندر¹³ دگر
 بدين آرزو¹⁶ كام دشمن مغار
 چو گفتى كنون كار گردد¹⁷ تپاه
 گذشته همه باد گردد¹⁹ بدشت
 سر مرد بينا نه پيچد²⁰ ز راه
 ممان²³ تا شود گنج و لشكر به لاش

گر از دل بشب— I, IV—⁴ من چون— VI—³ چون من— K—³ بدانند— K—² كودى— IV—¹
 جهانديده— I—⁷ I, IV—⁷ بپرداخت— I, K, IV, VI—⁵ ز دل بيم و هم ترس— K, VI—⁴ ترس
 دشمنند— I, K, IV, VI—¹⁰ همه— K, VI—⁹ چرا ايمنى از بد— K, VI—⁸ همين
 و هم معك بمنزلة القميص من البدن— B—⁵ چنان اذد چون با [بر—VI] تو پيراهنت— VI—
 پيوسته— K—⁷ پيوسته— يك— I, VI—¹³ پسر— I, K, VI—¹² متصلون يك و منفصلون عنك
 آرزوى— I—¹⁷ I, K, IV, VI—¹⁶ پدر— I, K—¹⁵ پسر— I, IV—¹⁴ پيوسته در يك— IV—¹⁴ بر يك
 پيچد— I, K, IV, VI—²⁰ باشد— I, K, IV, VI—¹⁹ چنين— I, K, IV, VI—¹⁸ كردى— VI—
 ممان— I, IV—²³ اندر امشب— I, IV—²² رزمگاه— I, K, IV, VI—²¹

ندانم که بر تو چه خواهد رسید
 بدو² گفت بهرام کاینست راست
 و لیکن کنون کار ازین در گذشت
 اگر مه⁴ شوم گر⁵ نهم⁶ سر بمرگ
 500

۷

چو بگذشت⁹ شاد از پیل نهروان
 سزاوار بر تخت شاهی نشاند
 جهانزاده و کارکرده سران
 جز از آزمایش نه اندر خورست
 و گر چند هستتیم نیکی شناس¹²
 که چندین غم و رنج باید فزود
 بسی شور و تلخ¹³ جهان دیده‌اید¹⁴
 نهان دارم از لشکر آواز خویش
 نمایم که بیرون برزند از میان
 شود چون¹⁶ بگویند پیش سپاه
 سپهرا بچنگ اندر انداختن
 سواریست¹⁸ اسپافکن و کارکن
 505
 510

مغز پر درد و—VI, K مغزم از آز—I, IV³ بدل—VI, K² سرت مغز شد—VI¹
 آییم—K⁸ نه مرگ—VI بمرگ—K⁷ دهم—VI, K, IV, I⁶ ار—VI⁵ به—IV شه—VI, K⁴
 K—¹³ K—¹² K, VI—ب. оп. نخستین مرا این—K¹¹ مهتران—VI, K, IV, I¹⁰ برگشت—K⁹
 K, ¹⁷ گر—VI¹⁶ گفته—VI, K, IV, I¹⁵ ل—ب. оп. گرم و سرد از—VI تلخ و شور از
 I, IV—دوب. همی نو کند روزگار کهن—VI, K¹⁹ سوارست و—IV, I¹⁸ دیدم اندر—VI

ندیدم خردمندی اندر سرش * نه اندر سر نامور لشکرش
 جز از رزم ساوه نگوید سخن * همی نو کند روزگار کهن
 K, VI—دوب.:

ندیدم خردمندی اندر سرش * نه اندر سر نامور لشکرش
 جز از رزم ساوه نگوید همی * همه نام ازان رزم جوید همی
 سواریست رزمافکن [آور—VI] و کارکن * ازان کار و کردار گوید سخن

توانستت کردن بایران ننگاه
 که آورد لشکر بایران زمین
 بد او ز ایران و توران² بگاشت³
 زمین کرد و هم آسمان آفرید⁴
 نزد پیش او شیر درنده گام
 بپای⁶ اندر آورد رای⁷ پندر
 همان⁸ تخت پیروزه آراستند
 که جان سپهبد کند تاج یاد
 سر¹⁰ تخت نوذر کلاه منست¹¹
 نیابد مگر مرد پیروزتخت¹²
 خردمند و روشن دل¹³ پر ز داد¹⁴

اگر شهریاری بگنج و سپاه
 نبودی جز از ساوه سالار چین
 ترا پاک یزدان بروپر¹ گماشتت
 جهاندار تا این جهان آفرید
 ندیدند هر گز سواری چو سام
 چو نوذر شد از تخت⁵ بیدادگر
 همه مهتران سامرا خواستند
 بران⁹ مهتران گفت هر گز مباد
 که خاک مینوچهر گاه منست
 بدان گفتم این ای برادر که تخت
 که دارد کفیی راد و فتر و نژاد

490

495

نه داور به پیران-IV ز ایرانیان باز داشت-K, VI³ بنیران-I² بایران-IV¹
 تخت-K, IV⁵ بلند آسمان از برش بر کشید-I, K, IV, VI⁴ و ایران نکاشت(?)
 بدان-I, K, IV, VI⁹ همی-I, K, IV, VI⁸ راه-I, K, IV, VI⁷ بپای-I, K, IV, VI⁶
 پی-I, K, IV, VI¹⁰ I-доб.¹¹

بدان گفتم ای سرور نیکبخت * که تا دل نبری ز تاج و ز تخت
 K, VI-доб.:

ز تو سام دانم که بد مردتر * نجستت و نبود او چو تو بدتر
 I, IV-доб.¹² K-دلی¹³ K-دوب.¹⁴ مردم نیکبخت

بچنگ اندر آری همی تاج نو * نمازند بتو و دیر رنجه مشو
 اگر تو شوی خسته از شاه نو * سپاهت نشانند بر گاه نو
 نخواهند دیگر کسی را بگاه * دل لشکر از کین او بد تپاه
 بجای کسی نیست ما را سپاس * و گر چند هستیم نیکی شناس
 VI-دوب.:

اگر هم بچنگ آوری تاج نو * نمازند بتو و دیر رنجه مشو
 اگر تو شوی خسته در دست چین * بد آید ازیشان بر ایران زمین
 نخواهند دیگر کسی را بگاه * دل لشکر از کین او بد تپاه
 بجای کسی نیست ما را سپاس * و گر چند هستیم نیکی شناس

پدر زنده و تخت شاهای بجای
 ندانم سرانجام این چون بود
 470 جز از درد³ و⁴ نفرین نجویی همی
 چه⁷ گویند چو بینه بدنام⁸ گشت
 برین نیز¹¹ هم خشم یزدان بود
 نگر تا جز از هرمز شهریار
 هم¹⁶ آن تخت و آن کاله¹⁷ ساوه شاه
 475 چو زو نامور گشتی اندر جهان
 همه نیکویدها ز یزدان شناسی
 برزمی که کردی چنین کشی مشو
 بدل دیورا یار کردی همی
 چو آشفته شد هرمز و بر دمید
 480 ترا اندرین صبر بایست کرد
 چو²⁶ اورا چنان سختی آمد بروی
 بمایست رفتن بر شاه نو
 نکردی جوان جز برای تو کار
 تن آسان بدی شاد و پیروزبخت
 485 تو دانی که از تخمه⁸ اردشیر
 ابا گنج و با لشکر بی شمار

¹ I, IV— همه شب² IV— доб. бб. 473 и 474 текста. ³ Л— درد ⁴ IV— و оп. ⁵ K—
 چه بویی ⁶ VI— б. оп. ⁷ I, K, IV, VI— چو ⁸ VI— خودکام ⁹ VI— بدنام ¹⁰ K— доб.:
 نمازند جهان ای برادر بکسی * نمازند بجز نام نیکوت بس
¹¹ K— доб.: ¹² K, VI— گروگان ¹³ K— доб.:
 ز روز گذر کردن اندیشه کن * پرستیدن دادگر پیشه کن
¹⁴ I, IV— که کرد از بزرگان ¹⁵ IV— б. стоит после б. 469 текста. ¹⁶ I, K, IV, VI— چو ¹⁷ VI—
 آمدت ¹⁸ I, K, IV, VI— ¹⁹ IV— б. стоит после б. 469. ²⁰ I, K, VI— تخت ²¹ IV— б. оп.
 بفرهنگ مردی ²² K, VI— ²³ Л— آیزدگشسپ ²⁴ VI— б. оп. ²⁵ I— جز
²⁶ I, IV— جز بد ²⁷ K— انده ²⁷ K— تاجدار

بدان ترک بدساز بهرام گفت
 که گفتنت که با شاه رزم آزمای
 پس آمد بلشکرگه خویش باز 450

۶

چو خواهرش بشنید کامد ز راه^۳
 بپنداخت آن نامدار^۷ افسرش
 بپایامد بنزد^۸ برادر دمان^۹
 بدو گفت کای مهتر جنگجوی
 گر او^{۱۲} از جوانی شود تیزوتند 455
 بخوهر چنین گفت بهرام گرد
 نه جنگی سواری نه بخشنده پی
 هنر بهتر از گوهر نامدار
 چنین گفت داند خواهر بدوی
 ترا چند گویم سخن نشنوی 460
 نگر تا چه گوید سخن گوی بلیغ
 هر آنکس که آهوی تو با تو گفت
 مکن رای ویرانی^{۱۶} شهر خویش
 برین^{۱۸} بر یکی داستان زد کسی
 که خر شد که خواهد ز گاوان سروی^{۲۰} 465
 نکوهش مغواه از جهان سر بسر
 اگر نیستی در میان این جوان

۱ I, IV - ۲ VI - دل ۳ I, K, IV - سپاه ۴ VI - درد ۵ I, IV - ۶ K - شاه ۷ VI - نامور ۸ I, K, IV, ۹ I, IV, VI - دوان ۱۰ I, IV, VI - بدل ۱۱ K - بدی ۱۲ I, IV, VI - ۱۳ VI - نشاید ۱۴ I - یا ۱۵ I, IV, VI - ۱۶ I, IV, VI - ۱۷ K - ب. стоит после б. 465 текста. ۱۸ I - بدین ۱۹ I, K, IV - ۲۰ I, K, VI - سرو ۲۱ I - (= گله گاو) ۲۲ I, K - (без рифмы); VI - б. оп. ۲۳ K - نژادت

430 بدو گفت بهرام کز راه داد
 که ساسان شبان و شبانزاده بود
 بدو گفت خسرو که ای بدکنش
 دروغست گفتار تو سرپر
 تو از بدتنان⁵ بودی و بی بنان⁶
 بدو گفت بهرام کانددر جهان
 ورا¹⁰ گفت خسرو که دارا بمررد
 435 اگر بخت¹¹ گم شد کجا شد نژاد
 بدین هوش و این رای¹² و این فرهی
 بگفت و بخندید و بر گشت زوی
 ز خاقانیمان آن سه ترک سترگ
 کجا گفته بودند بهرامرا
 440 اگر مرده گر زنده بالای شاه
 ازیشان سواری که ناپاک بود
 همی راند پرخاشجوی و دژم
 چو نزدیکتر گشت با خنگ عاج
 445 بینداخت آن تاب داده کمند
 [یکی تیغ گسته هم زد²² بر کمند
 کمانرا بزه کرد بندوی گرد

ز آرش تو مازا نکوهی همی * بشاهی ز خسرو شکوهی همی
 1 K-که 2 VI-б. оп. 3 VI-б. оп. 4 I, IV, VI-کز گفتن 5 Л-بی بنان 6 Л-
 بدنشنان و از بدتنان-K بدگمان 7 VI-б. оп. 8 I, K, IV-ز оп. 9 VI-б. оп.
 10 K-بدو 11 VI-تخمه 12 K-رای و این هوش-13 VI-ب-этот б. переведен (ср. выше,
 прим. к б. 225), но далее бб. 439-500 не переведены. 14 Л-غرنده 15 VI-پیمیش 16 I, K,
 IV, VI-بی جای 17 VI-او 18 Л-تازان VI-تازان 19 Л-بر شاه 20 K-تاجدار 21 I, IV, VI-
 سر شاهرا زان نیماد گزند-22 K-زد گسته هم 23 I, IV, VI-б. оп. 24 K-доб.:
 کزو روی بر تافت جوینده جنگ *

پزشک تو پندست و دارو¹ خرد
 بیپروزی اندر چنین کش شدی
 شنیدی که ضحاک شد ناسپاسی 415
 چو زو شد دل مهتران پر ز درد
 سپاهت همه بندگان منند
 ز تو لغتکی روشنی یافتند
 چو من گنج خویش آشکارا کنم
 چو پیروز گشتی تو بر ساوه شاه 420
 که هر گز¹⁰ نه بینند زان پس¹¹ شکست
 نیاید که بر دست من¹² بر هلاک
 تو خواهی¹⁵ که جنگی سپاهی گران
 شود بوم ایران از ایشان تهی
 که بد شاه هنگام آرش بگویی 425
 بدو¹⁸ گفت بهرام کان گاه¹⁹ شاه
 بدو گفت خسرو که ای بدنهان
 ندانی که²² آرش ورا²³ بنده بود

1 K — 4 K — 5 VI — 6. оп. 7 VI — 8. оп. 9 K — 10 I, IV — 11 I, IV — 12 I, IV — 13 K — 14 I, K, IV, VI — 15 I, K, IV, VI — 16 I, K, IV — 17 I, IV — 18 I, K, IV, VI — 19 I, K, IV — 20 I, K, IV — 21 VI — 22 K — 23 K — 24 IV

چو بسیبار شد روزگار بدی * فـراز آمد آن گـردش ایـزدی
 فریدون فرخ شنیدی چه کرد * برآورد از پادشاه پیش گرد
 مرده و زنده آن K — 6 K — доб. б. 419 и после него: مرده آن و زنده آن I, IV — 5

نیاید یکی زان سپه با تو نیز * شود خوار در پیش گوهر پیشیز
 کزین پس VI — 11 VI — 10 VI — 9 K — б. стоит после б. 417 текста. 8 VI — 7 I, IV — 6. оп. 5 I, IV — 4 K — доб.:
 12 K — 13 K, VI — 14 I, K, IV, VI — 15 I, K, IV, VI — 16 I, K, IV, VI — 17 I, IV — 18 I, K, IV, VI — 19 I, K, IV — 20 I, K, IV — 21 VI — 22 K — 23 K — 24 IV

دگر همچو کیخسرو کینه جوی * که چون رستمی بود شاگرد او
 توانست رستم جهان را گرفت * [نه؟] بخت و نه تخت شهانرا گرفت

نیپایی¹ شب تیره آنرا بخواب
 ایسا مرد بدبخت بیدادگر 395
 ز خشنودی⁴ ایزد اندیشه کن
 که این بر من و تو همی⁵ بگذرد
 که گوید که کژی به از راستی
 چو فرمان کنی⁷ هرچ خواهی تراست
 بدین گیتی اندر بزی⁹ شادمان 400
 وگر بگذری زین سرای سپنج
 نشاید کزین¹⁰ کم کنیم¹¹ ار¹² فزون
 که هر کس که بر گردد از دین پاک
 بسالی¹⁴ همی داد بایدش¹⁵ پند
 بمایدش کشتن بفرمان شاه 405
 چو بر شاه گیتی شود بدگمان
 بریزند هم¹⁹ بی گمان خون تو
 کنون زندگانیت²¹ ناخوش بود
 وگر دیر مانی برین²³ هم نشان
 پیشیمانی آیدت²⁵ زین²⁶ کار خویش 410
 تو بیماری و پند داروی تست
 وگر چیره³⁰ شد بر دلت کام و رشک

¹ VI — پیپایی ² I — б. оп.; K — б. оп.; см. прим. 32 к б. 391. ³ I — б. оп. ⁴ I, IV —
 چرا دل — I, K, IV, VI — I, IV, VI — هم (против метра?). ⁵ I, K, IV, VI — بر تو بر — K — بر تو هم
 کزان — VI — تویی — IV — بوی — I, K — بهره زین — I, K, IV, VI — ببری — K — بکژی
 IV — ترسی — I, K, IV, VI — یا — I, IV — کنیم — IV — کنیم — I, K, VI —
 I, IV — بی — I, IV — پندت — I, IV — بایدش داد — I, IV — پیپایی
 بدین — I, IV — خواهد این — VI — گوید این — K, IV —
 I, IV — سر از داور شاه ایران کشان — VI — پس از داور شاه گردنگشان — I, IV —
 از کار — K — نامود — I, IV — ازین — VI — بدین — K — آری — I, K, IV, VI —
 خیره — I, K — تیره — I, K — بگویم ترا تا — VI — بگویم همی تا — K, IV —

اگر با تو یک پشه کین آورد¹ بدو گفت خسرو که ای شوپپی² که اندر جهان بود و تختش⁴ نمود ندانست کس نام او⁶ در⁷ جهان پیامد گرانمایه مهرانستاد⁸ 380
 ز خاک سیاهت چنان⁹ پر¹⁰ کشید ترا داد گنج و¹² سلج¹³ و سپاه نمود خواست یزدان¹⁴ که ایرانزمین¹⁵ تو بودی بدین¹⁹ جنگشان یارمند 385
 چو دارنده چرخ گردان²⁰ بخواست تو زان مایه مر²³ خوبشتن را نهی گرین پادشاهی ز تخم کین چو اسکندری باید اندر جهان تو با چهره دیو و با رنگ²⁹ خای ز بی راهی و کارکرد تو بود 390
 نوشتی همان³⁰ نام من بر درم بدی را تو اندر جهان مایه ای هران خون که شد در جهان ریخته

1 I, K, IV, VI— یاد بختش— 2 I, K, IV, VI— آورد— 3 K— نیکپی— 4 I, K, IV, VI— نکریدی— 5 I, K, IV, VI— فرومایه بود— 6 K, VI— فرومایه بودی اندر نهان— 7 I, IV— نامش اندر— 8 I, IV— تو— 9 I, IV, VI— تختش
 شب تیره خورشید رخشان دمید— 10 K— به پروین— 11 K— چنین— 12 I, IV, VI— اندر نهان
 گردان— 13 I— نمیخواست ایزد— 14 IV— خاقان— 15 I, IV, VI— سلاح— 16 I, IV, VI— و— 17 I, IV, VI— آید ز— 18 I, K, IV, VI— گردان— 19 I, K, IV, VI— ایران زمین— 20 K, VI— چین
 K— 21 I, K, IV, VI— همی— 22 I— که در پادشاهی— 23 I, K, IV, VI— کم— 24 I, K, IV, VI— یزدان— 25 I, IV, VI— نه بینی
 26 I, IV, VI— ب. оп. 27 I, IV, VI— ب. оп. 28 I, IV, VI— مہی و بہی— 29 I, K, IV, VI— ہمزنگ— 30 I, K, IV, VI— ہمی— 31 K— نیز— 32 K— доб. б. 394 текста и б.:
 جهان آفرینم نگهدار بود * مرا بخت فرخنده بیدار بود
 یکسر— 33 I, IV— بدن— 34 I, K, IV, VI— گردد بخون (۹)— 35 I, K, IV, VI— کمترین— 36 I, K, IV, VI— برتری— 37 I—

سخن زین نشان مرد دانا نگفت¹ بدو گفت بهرام کای⁴ بدکنش
 تو⁷ پیمان یزدان نداری نگاه 360 نهی داغ بر چشم شاه جهان¹⁰
 همه دوستان بر تو بر دشمنند بدین کار خاقان مرا یاورست
 بزرگی من از پارس آرم بری 365 بر افرازم اندر جهان دادر
 من از تغمه نامور¹⁷ آرمش نمیره جهانجوی¹⁹ گرگین منم
 بایران²⁰ بران²¹ رای بد²² ساوه شاه کند بازمین راست آتشکده
 همه بنده بودند ایرانیان 370 تو خودکامهرا²⁴ گز ندانی²⁵ شمار
 ز پیلان جنگی هزار و دوست هزیمت گرفت آن سپاه بزرگ
 چنان دان که کس بی هنر در جهان 375 همی بوی تاج آید از مغفرم

بر- K⁶ که زیبد- K⁵ ای- I⁴ 3 VI- 6. оп. بدانم(?)- IV² بگفت(?)- IV¹
 K-доб.:¹² همانند- VI¹¹ شاهنشهان- VI¹⁰ جویی- I, IV, VI⁹ همان- K⁸ که- VI⁷
 هران شاه کز راه یزدان بگشت * ازو فر شاهمی همی در گذشت
 K-доб.: همان کس که بر لشکر چین سرست- VI¹⁴ هران- I, IV¹³
 که با داد و مهرم ابا تیغ دست * همین بند من چرخ گردان بیست
 جهاندار- K¹⁹ جنگ آوران آرش- II¹⁸ نامدار- I, K, IV¹⁷ زنده- K¹⁶ نهی تاج- VI¹⁵
 K, IV-²⁴ همه- K²³ بیامد بدان- VI²² بدان- I²¹ در ایران- IV²⁰ بر ایران- K²⁰
 K-²⁸ خای- I, IV, VI²⁷ گفتند- I, IV, VI²⁶ نداری- K²⁵ خود دانی آن- VI²⁵ خودکامه
 K-доб.: اندر خورم- K³⁰ پیل- VI³⁰ شیر- I, K, IV²⁹ تو گفتی مگر بر زمین
 سپاه جهان پیشش تیغم برزم * بود هم چو می خواره در روز بزم

345 بستاج کیسان¹ او سزاوار بود
 کنون نام³ آن نامداران گذشت
 کنون مهتری را سزاوار⁴ کیست
 بدو گفت بهرام جنگی منم
 چنین گفت خسرو که آن⁷ داستان
 که هر گز بنادان و بی‌راه و خرد
 350 که چون¹⁰ باز خواهی¹¹ نیاید بدست
 چه گفت آن خردمند¹³ شیرین سخن
 بفرجام کار آیدت رنج و درد
 دلاور شدی تیز¹⁶ و برتر منشی
 ترا کرد سالار گردنکشان
 355 بران¹⁹ تخت سیمین²⁰ و آن مهر شاه
 کنون نام چوپینه بهرام گذشت
 بران²³ تخت بر ماه²⁴ خواهی شدن

اگر چند بی گنج و دینار² بود
 سخن گفتن ما همه باد گذشت
 جهانرا بنوی⁵ جهاندار⁶ کیست
 که بیخ کیانرا ز بن بر کنم
 که⁸ داننده یاد آرد از باستان
 سلیح بزرگی نیاید سپرد⁹
 که دارند¹² زان چیز گشتست مست
 که گر بی‌بنانرا¹⁴ نشانی بمن
 بگرد در ناسپاسان¹⁵ مگرد
 ز بدگوهر آمد ترا بدکنش¹⁷
 شدی مهتر اندر زمین کشان¹⁸
 سرت مست شد باز گشتی ز راه
 همان تخت سیمین²¹ ترا دام²² گذشت
 سپهبد بدی²⁵ شاه²⁶ خواهی شدن

که از تخم-IV که از تخم شاهان بیدار-K که از تخم شاهی کم‌آزار-I² کیی-IV¹
 تاجرا-VI⁴ کار-I, K, IV³ که از تخم شاهی جهاندار-VI (без рифмы);
 این-K, VI⁷ خریدار-VI⁶ جهان چنین‌را-IV جهان جهان‌را-I, K, VI⁵ درخور کار
 I, K, IV-доб.:⁹ I, K, IV-چو⁸ VI⁸

چو از تو ستانند تن آسان شود * وگر [چو زو-IV] باز خواهی هراسان شود
 پدتم آن بد [بی-IV] اندیشه زود [دیر-IV] سباز * نهان ز آشکارا ندادنست باز
 ز مردی بزرگش یکی بود خرد * سلیح کیان بی‌بنانرا سپرد
 ناکسانرا-VI¹⁴ سخن‌گوی-K¹³ دارند-Л¹² خواهد-I, K, IV¹¹ کنون-I, K, IV¹⁰
 مگر گفت داری ز نیکی-K, VI¹⁸ سرزنش-K¹⁷ کند-K¹⁶ ناسپاسی-Л, I, K, IV¹⁵
 K-доб.: نشان

شدی مهتر اندر زمین کسان * بجای نکویی همان بدرسان
 مایه-I, IV²⁴ بدان-I²³ رام-VI²² شاهی-VI²¹ شاهی-I²⁰ بدان-I, IV¹⁹
 (без рифмы).²⁵ VI²⁵ شدی VI²⁶ شاد-I²⁶ (без рифмы).

- 330 کنون تخت و دیهیمرا روز ماست
چو بینیم چهر تو و² تخت³ تو
بیمازم بدین کار⁵ ساسانیان
ز دفتر همه⁹ نامشان بسترم¹⁰
بزرگی مر¹³ اشکانیانرا سزاست
335 چنین پاسخ آورد خسرو بدوی
اگر پادشاهی ز تخم کیان
همه رازیان از بنه خود کینند¹⁷
نخست از ری آمد سپاه اندکی
میافرا بستمند با رومیان
340 ز ری بود ناپاکدل ماهیار
ازان پس بستمند²¹ ایرانیان
نیامد جهان آفرینرا پسند
کلاه کیی بر سر اردشیر

دگر گفت بهرام بی² K—доб. бб. 323—324 текста; см. выше, прим. к бб. 323 и 324.
بر آری—VI تو آری ببن کار—⁵ I, K, IV رخت—⁴ I, IV تخت تو و مهر—VI تخت—³ I, IV
سر و تاج ساسان ببن—¹¹ I, K بستری—¹⁰ I, IV, VI همی—⁹ K
IV, VI—б. стоит после б. 334 текста.¹³ I, IV, VI—б. стоит после б. 334 текста.
زین میان—¹⁶ I, IV بدن—¹⁵ IV بسیارگوی—VI برخاشجوی—¹⁴ K خود—¹⁴ K
K, VI—доб.:
وزان—چا بیامد بجای نماز * همی گفت با داور پاکباز
и далее бб. 254—293 текста с незначительными изменениями; бб. 247—253, 294—296 отсутствуют в рук.
VI; ср. выше, прим. 6 к б. 245.¹⁷ K—доб.:
هم دشمن—¹⁸ I, K, IV, VI خود بدند—IV خود که اند—¹⁷ K

تو شاهی همی سازی از خویشتن * کجا مرگت آید نیادی کفن
وزان—IV, VI وزان پس برفتند—²¹ I, K
بدی را بستمند یکسر—VI بستمند یکسر بدی را—²² I, K, IV پس نشستمند
دادگر—²⁴ I بدیشان—VI

هرآنکس که ما را نمودست رنج همه یکسر اندر پناه منند همه¹ بر زن و زاده بر پادشا ز شهری که ویران شد اندر جهان 315
توانگر کنیم مردم درویشرا همه خارستانها کنم چون بهشت بمانم یکی خوبی اندر جهان⁴ بیاییم و دلرا ترازو کنیم چو هرمز جهاندار⁸ و باداد بود 320
پسر بیگمنان از پدر تخت یافت تو ای پرگناه¹⁰ فریبنده مرد نبد هیچ بد جز بفرومان تو گر ایزد بخواهد من از کین شاه 325
کنون تاجا درخور کار کیست بدو گفت بهرام کای¹⁶ مرد گرد چو از دخت بابک بزاد¹⁷ اردشیر نه چون اردشیر اردوانرا بکشت کنون سال چون²¹ پانصد بر²² گذشت

دگر آنک ازو یافتستیم گنج اگر دشمن از نیکخواه منند نخوانیم کسرا مگر پارسا بجایی که درویش باشد نهان پراگنده و مردم خویشرا پر از مردم² و چارپایان³ و کشت که نامم پس از مرگ نبود نهان⁵ بسنجیم و نیرو ببازو⁶ کنیم⁷ زمین و زمانه بدو شاد بود کلاه و کمر یافت⁹ و هم بخت یافت که جستی نخستین ز هرمز نبرد¹¹ و گر تامل و مکر و دستان تو¹² کنم بر تو¹³ خورشید روشن¹⁴ سپاه¹⁵ چو من ناسزایم سزاوار کیست سزا آن بود کز تو شاهی ببرد که¹⁸ اشکانیانرا بدی¹⁹ دار و گیر بنیرو شد و²⁰ تختش آمد بمشت سر²³ تاج ساسانیان سرد گشت

بپاداش تا این - Л⁵ نهان - I, K, IV⁴ چارپایی - I, IV³ оп. و VI² همان - VI¹
بپاداش تا زین جهان - K (метр нарушен); بپاداش این جهان آن جهان - I جهان در نهان
VI- б. оп.⁷ نیروی بازو - IV نیرو ز بازو - I⁶ بپاداش تا زین جهان آن جهان - IV جهان
I, K, VI- оп. و VI- نیز⁹ I- доб. و Л- доб.¹¹
بگیتی چو ایزدگشسپ سوار * جستی کمر نیز یک نامدار
ز کردار تو کشته شد ناگهان * بدست فرومایه بدگمان
K- б. стоит после б. 330.¹⁵ بر تو - K¹⁴ روی - K¹³ K- б. стоит после б. 330.¹² VI-
I, K, IV- نه¹⁸ من از دخت بابک نژاد - IV چو هستیم بابک نژاد - K¹⁷
I, K, VI- بد این - IV بدان - VI²⁰ оп. و VI²¹ I, VI- بر²² K- بر²³ I, K, VI- доб. و

بدین¹ لشکر و² چیمز و³ نامی⁴ دروغ
 ز تو پایشش بودند کنداوران
 300 نچستند شاهى که کهتر بدند
 همی⁹ هر زمان سرفرازی¹⁰ بخشم¹¹
 بجوشد همی بر تننت بد¹³ گمان
 چهاندار شاهى ز داد آفرید
 بدان کس دهد کو سزاوارتر
 305 الانشاه مارا پندر¹⁷ کرده¹⁸ بود
 کنون ایزدم داد شاهنشاهی
 پذیرفتم این از خدای جهان
 بدستوری هرمنز شه ریار
 ازان نامور پهرنر²¹ بخردان²²
 310 بدان²³ دین که آورده بود از بهشت
 که پیغمبر آمد²⁵ بلهراسپ داد

نگیری بر⁵ تخت شاهى فروغ
 چهانجوی و⁶ با گرزهای گران⁷
 نه اندرخور تخت⁸ و افسر بدند
 همی آب خشم اندر آری¹² بخشم
 زمانه بخشم آردت هر زمان¹⁴
 دگر¹⁵ از هنر وز¹⁶ نژاد آفرید
 خرددارتر هم بی آزارتر
 کجا بر من از کارت¹⁹ آزرده²⁰ بود
 بزرگی و تخت و کلاه مهی
 شناسنده آشکار و نهان
 کجا داشت تاج پندر یادگار
 بزرگان و کارآزموده ران
 خرد یافته پیرسر²⁴ زردهشت
 پذیرفت²⁶ زان²⁷ پس²⁸ بگشتاسپ داد

نام⁴ K, IV, VI جز ز^{VI} چشم و^K و^{оп.} و^Л خواسته^{I, K, IV, VI} برین^K
 5 K, IV, VI تو بر⁶ I, K, IV-^{оп.} 7 Л-доб.:

همان رستم زال و سام سوار * کزیشان سخن ماندمان یادگار
 همان طوسی و گودرز و گیو دلیر * چو بهرام و بیژن چو گسته هم شیر
 شرم و آبت¹² I, IV ز خشم^K 11 بر فزایی^{I, IV} 10 تو خود^{VI} 9 تاج^{K, VI}
 بجوش آیدت کژی اندر^K بجوشد همی کژ اندر^{I, IV} 13 آب شرمت نیاید^{K, VI} نیاید
 اگر^{VI} 15 I, K, VI-^{обратный порядок мисра.} 14 I, K, IV, VI بدینسان چرا کشته بد^{VI}
 K- که از دام و بند تو^{I, IV} 19 گفته^{VI} 18 ازان^I 17 یا^{VI} با^K 16 وگر^{IV}
 هم از موبد موبد و^{I, IV} 21 آشفته^{VI} 20 که بر من ز گفت تو^{VI} که من را(؟) ز دام تو
 بران^{IV, VI} بدین^K 23 هم از بخرد و موبد موبدان^{VI} 22 هم از موبدان و هم از^K
 که^{VI} چو پیغام ایزد^{IV} که پیغامبر آذرا^K که پیغام یزدان^I 25 تیزهش^{VI} 24
 و آنکه^{VI} 28 ازان^I 27 پذیرفت و^{K, IV} 26 پیغمبر آنرا

اگر بر زخم بر تو بر باد سرد
 سخنها شنیدیم چندی درشت
 اگر من سزوار شاهی نیم 280
 چنین پاسخش داد بهرام باز
 پدرت آن جهاندار دین دوست مرد
 چنو³ مرد را ارج نشناختی
 پس او⁴ جهاندار خواهی بدن⁵
 تو ناپاکی و دشمن ایزدی 285
 گر ایدونک هر مزد بیداد⁷ بود
 تو فرزند اوئی⁸ نباشد⁹ سزا
 ترا زندگانی نباید نه تخت
 هم ان¹³ کین هر مز کنم خواستار
 کنون تازه کن بر من این داستان 290
 که تو داغ بر چشم شاهان نهی
 ازان پس بیابی که شاهی مراست
 بدو گفت خسرو که هر گز مباد
 نوشته چنین¹⁶ بود و¹⁷ بود آنچه بود
 تو شاهی همی سازی از خویشتن 295
 بدین²⁰ اسپ و برگستان کسان
 نه خان و نه مان²¹ و نه بوم و نژاد

K-² ندیدی مرا پیش [زنده-IV] اندر نبرد-I, IV-نباشی بره(?) رنجه اندر-Л¹
 بخردی-IV⁶ شدن-K⁵ پس از وی-I⁴ چنان-IV⁴ چو او-K³ I-6. оп. چاره ساز
 بر ایران و نیران-I, IV¹⁰ نباشی-I, K, IV⁹ اورا-IV⁸ هر مز نه بر داد-I, K, IV⁷
 K-¹² доб.: دخمه بس کن-I, K¹¹ بر ایرانیان بر-K
 چون او بر مرا خود خداوند بود * چرا داغ تو و چشم اورا بسود
 و-Л, IV¹⁷ چنان-I¹⁶ پشت-I, IV¹⁵ کیست-I, IV¹⁴ همین-IV¹³ همی-I, K¹³
 L-²² доб.: مال-IV²¹ برین-I, IV²⁰ خواهی-I, K, IV¹⁹ در-I, K¹⁸
 نه شاهی ترا هست و نه بوم و بر * یکی پهلوانی تھی کرده سر

- 260 همان نیز ده¹ بدره دینار زرد
 پرستندگانرا ده³ هزار
 ز بهرامیان هرک گردد اسپر
 پرستنده فرخ آتش کنم
 بگفت این وز خاک بر پای خاست
 265 ز جای نیایش بیامد چو گرد
 که ای دوزخی بنده دیونر
 ستمگاره⁶ دیویست با خشم و زور
 بجای خرد خشم و کین یافتی
 ترا خارستان شارسثانی⁸ نمود
 270 چراغ خرد پیش چشمت بمرد
 نمودست جز جادوی پر فریب
 بشاخی همی یازی امروز دست
 نجستست هر گز تیار¹¹ تو این
 ترا ایزد این فرّ و برزت¹² نداد¹³
 275 ایامرد بدبخت و¹⁵ بیدادگر
 که خرچنگرا¹⁶ نیست پر عقاب
 بیزدان پاک و بتخت و کلاه

فرستم چو بر گردم از کارزار-Л⁴ صد- I, K, IV³ بران-IV. بدین-I² صد-I¹
 I, IV-доб.:

ز بیداد شهری که ویران شدست * گذرگاه گوران و شیران شدست
 بران نیز دینار چون صد هزار * فرستم چو بر گردم از کارزار
⁵ K-доб.:

به یزدان هرانکس که دل کرده راست * بیابد ز یزدان امید که خواست
 خارستان بوستانی-I, K, IV خارسان شارسانی-T⁸ همی-I, K, IV⁷ ستم دیده-K⁶
 نیایی-K¹¹ I-б. оп.¹⁰ یکی دوزخت کارستانی-K چو دوزخ یکی شارسثانی-I, IV⁹
 I, IV-¹⁶ I, IV-¹⁵ I, K, IV-¹⁴ I, IV-¹³ فر یزدان که داد-K¹³ برز و فره-I, IV¹²
 جز جنگرا

یکی کوه داری بـزیر¹ اذندرون
 گر از تو یکی شهـریار آمدی
 245 ترا دل پر اندیشه مهـتریست⁴
 ندانم که آموختت⁷ این⁸ بد⁹ تنی
 هران کاین سخن با تو گوید همی
 بگفت و¹² فرود آمد از خنک عاج
 بنالید و سر سوی خورشید کرد
 250 چنین گفت کای¹⁵ روشن دادگر
 تو دانی که بر¹⁷ پیش این بنده کیست
 وزانجا سبک شد بجای نماز
 گر این پادشاهی ز تخم کیان
 پرستنده باشم بآتشکده
 255 ندارم بگنج اذندرون زر و سیم²²
 گر²⁴ ایدونک این پادشاهی مراست
 تو پیروز گردان سپاه مرا
 اگر کام دل یابم این تاج و اسب
 همین یاره و طوق و این²⁸ گوشوار

که گر² بنگری برتر از بیستون
 مغـیلان بی بر³ بهار آمدی
 بهـینیم قارای⁵ یزدان بچـیست⁶
 ترا با¹⁰ چنین کیش¹¹ آهرمنی
 بگفتار مرگ تو جوید همی
 ز سر بر گرفت آن بهـاگیر تاج
 13 یزدان دلش پر ز¹⁴ امید کرد
 درخت امید از تو آید¹⁶ بهر
 کزین ننگ بر تاج باید گریست
 همی گفت با داور پای راز¹⁸
 بخواهد شدن تا نـبندم¹⁹ میان
 نخواهم²⁰ خورش جز ز شیر²¹ دده
 بگاه²³ پرستش بپوشم گلیم
 پرستنده و ایمـن و²⁵ داد و راست
 بهـبنده مده تاج و گاه مرا²⁶
 بیارم دمان²⁷ پیش آزرگـشسپ
 همـین جامه زر²⁹ گوهر نگار

خواست- I, IV⁵ مهرکیست- Л⁴ بهرجا- K³ چون- I² بپیش- I, K, IV, VI¹
 6 VI - далее бб. 246-296 оп., см. ниже, прим. 16 к б. 336.
 7 Л, I, K - (Амуختт - читайте Л). 8 I, K - این оп. 9 I, IV - پر 10 I, IV - تا
 11 I, IV - گشتی 12 K - این 13 K, IV - به 14 IV - دلش را پر 15 I - ای 16 K - آور
 17 IV - در 18 I, K, IV, VI - б. оп., ср. б. 265. 19 K, IV - بـندم 20 I, K - نسازم 21 I, IV -
 پرستنده یا نیم- I²⁵ و- K, IV²⁴ بکار- IV²³ (без рифмы). 22 K - زر و شیر و
 K - доб.: 26 K - پرستنده باشم با- IV نگیرم بگیتی بجز- K
 چو کردم همی بر جهان شهـریار * ببخشم من این تاج گوهرنگار
 همـان زندگانرا بآتشکده * فرستم هم از بهر جشن سده
 ز بیداد شهری که ویران شدست * گذرگاه و مأوای شیران شدست
 همین جام زرین- K, IV همین جامه و زرین- I²⁹ هم- I, IV²⁸ دوان- I, K, IV²⁷

ازان به که در جنگ سستی¹ کنم
 نوآیین بدیهه‌اش گردد کهن
 سپاسی ز دادن⁵ بدو⁶ بر نهم⁷
 برین رزمگه⁹ جستن¹⁰ آهنگ ما
 خرد بی گمان تاج‌بندی¹² بود
 ازو شاد باشد¹³ دل پارسا¹⁴
 انوشه بندی¹⁵ تا بود روزگار
 تو داناتری هرچ باید¹⁶ بکن
 تو پر مغزی و او¹⁸ پر از¹⁹ بلا سر
 خرامان بیامد پپیش²⁰ سپاه
 همی جست هنگامه²¹ رزم سور²¹
 چگونست کارت بدشت نبرد
 همان تخت²³ و دیهیمرا مایه‌ای
 چو شمع درخشنده²⁴ هنگام²⁵ بزم²⁶
 مداراد دارنده باز از تو دست
 بخوبی بسپارد²⁹ کار³⁰ ترا
 ز دیدار تو رامش جان کنم
 کنم آفریننده‌را بر تو یاد³¹

بپرسش یکی پیش‌دستی کنم
 اگر زو² بر اندازه³ یابم سخن
 ز گیتی یکی گوشه اورا⁴ هم
 همه آشتی⁸ گردد این جنگ ما
 مرا ز¹¹ آشتی سودمندی بود
 چو بازارگازی کنند پادشا
 بدو گفت گسته‌هم کای شهریار
 همی گوهر افشانی اندر سخن
 تو پر دادی و بنده¹⁷ بیدادگر
 چو بشنید خسرو به‌پیمود راه
 بپرسید بهرام یلرا ز دور
 بهرام گفت ای سرافراز²² مرد
 تو درگاه‌ها را هم‌چو پیرایه‌ای
 ستون سپاهی به‌نگام رزم
 جهانجوی²⁷ گردی و یزدان‌پرست
 سگ‌ال‌پندهام روزگار²⁸ ترا
 ترا با سپاه تو مه‌مان کنم
 سپه‌دار ایرانیت خوانم بداد

190

195

200

ز یزدان - K, VI-5 دهیم - IV-4 باندازه - I-3 ازوگر - IV-2 خسروپرستی - VI-1
 10 I, K, IV, بدین رزم و این - I-9 ز گردان تھی - K-8 نهیم - IV-7 برو - K, IV, VI-6
 VI-11 کردن I-11 سر K-12 کاربندی I, K, IV-13 گردد VI-14 б. оп. K-доб.:
 ز مـردی بـود گـر تـرا آرزوی * نـباشی بـآزار کـس کـی نـمـجـوی
 مغز و - IV مغز و اورا - I-18 خصم - IV-17 دانی - K, VI-خواهی I, IV-16 بزی - K, VI-15
 او (метр нарушен). 21 Б - бб. 169-197 не з پپیش - K-20 ترا سر پر از مغز و او - VI-19
 переведены. K-که سازند - I-25 درخشان - I, K, IV, VI-24 تاج - Л-23 گرانمایه - K-22
 جهانراست - VI-27 K-доб. б. 204 текста. 26 K-که سازو - VI-26 گه سازنده - IV-26
 27 VI-27 K-доб. б. 204 текста. 31 K-б. оп., стоит после б. 200 текста. 30 I-30 کاری - I-30
 28 I-28 روزگاری - I-28 پسنندیده - I, K, IV, VI-29

چندی¹ گفت کان دودگون² دراز بدو⁶ گفت گردوی کآری همان چنین⁹ گفت کز پهلو¹⁰ کوژپشت همان خوکبینی¹² و¹³ خوابیده چشم بدیده¹⁵ ندیدی¹⁶ مراورا بدست 175 نه بینم همی در سرش که تری ازان پس به بندوی و گسته هم گفت که گر خر نیاید بنزدیک²³ بار چو بفریفت چو بینه را نره دیو²⁵ هر آن دل²⁶ که از آز شد دردمند 180 جز از²⁹ جنگ چو بینه را رای نیست چو بر³¹ جنگ رفتن بسی³² شد³³ سخن که داند که در جنگ پیروز کیست برین³⁵ گونه آراسته لشکری دزگاه³⁷ مردی چو دیو³⁸ سترگ 185 گر ایدونک باشیم⁴⁰ همداستان

نشسته بران³ ابلق⁴ سرفراز⁵ نبردست⁷ هرگز بنیکی گمان⁸ بپرسی سخن پاسخ آرد درشت¹¹ دل آگنده دارد تو گوئی بگشتم¹⁴ کجا در¹⁷ جهان¹⁸ دشمن ایزدست¹⁹ نیابد²⁰ کس اورا²¹ بفرمان بری که بکشایم²² این داستان از نهفت تو بار گرانرا بنزد²⁴ خر آر کجا بیند او راه گیجهان خدیو نیایدش کار²⁷ بزرگان²⁸ پسند بدلیش اندرون دارا جای نیست³⁰ نگه کرد باید ز سر تا بین بدان سر دگر³⁴ لشکرافروز کیست بپرخاش بهرام یل³⁶ مه تری سپاهی بکردار درنده³⁹ گزرگ نباشد⁴¹ مرا ننگ زین داستان

¹ I, K, IV—بدو ² Л—رورکور (так!); K—کوژپشت ³ I—بدان ⁴ K—بارۀ ⁵ VI—б. оп.
⁶ I, K, IV, VI—چنین ⁷ K—نبردست ⁸ K—доб.:
 فرو هشته لفعج و برآورده یال * همانا دل آگنده دارد بسال
⁹ I, IV, VI—بدو ¹⁰ I, IV—بدتن ¹¹ K—б. оп. ¹² I—K—کژبینی ¹³ K—оп. ¹⁴ VI—б. оп. ¹⁵ IV—بدیدم (так!). ¹⁶ I, IV—چو بینی—K ¹⁷ I, K, IV—که او ¹⁸ I, IV—نهان ¹⁹ VI—б. оп. ²⁰ IV—نیاید (так!). ²¹ VI—رای ²² I—بدنبال ²³ I, IV, VI—پشت ²⁴ I, IV, VI—پشت ²⁵ VI—دیو ²⁶ K, VI—کس ²⁷ I, K, IV, VI—پند ²⁸ I, IV—گرفتی ²⁹ VI—بجز ³⁰ I—б. оп. ³¹ I, K, IV, VI—در ³² I, IV, VI—بسر ³³ K—گفتن سرآید ³⁴ I, IV—هم ³⁵ K, VI—گر ³⁶ I, K, IV—پدین ³⁷ K—درگاه (так!). ³⁸ I—چو بهرام پرخاش جو [خر—K] ³⁹ I, IV—ارغنده ⁴⁰ I, K, IV, VI—باشید ⁴¹ K—نیاید

به‌بیمینید¹ لشکرش را سر بر سر
 سواری نه‌بیمینم همی رزم‌جوی
 به‌بیمیند کنون کار مردان مرد
 همان زخم‌گ‌وپال⁵ و باران⁶ تپیر
 ندارد برآوردگه⁸ پپیل پای 160
 ز آواز من⁹ کوه ری‌زان شود
 بخنجر بدریا بر افسون¹⁰ کنیم
 بگفت و¹² بر انگیخت ابلق ز جای
 یکی تنگ آوردگاه‌ی گرفت
 ز آوردگه شد سوی نه‌روان¹⁶ 165
 تندی چنند با او ز ایران‌یان
 چنین گفت خسرو که ای¹⁹ سرکشان
 بدو گفت گردوی²¹ کای شه‌ریار
 قباایش سپید و²³ حمایل سیاه
 جه‌اندار چون دید به‌رام را 170

که تا کیست زپیشان یکی نامور
 که با من² بروی اندر آرند روی³
 تگ اسپ و شمشیر و گرز⁴ نبرد
 خروشی یلان بر⁷ ده و دار و گیر
 چو من با سپاه اندر آیم ز جای
 هـژبـر دلاور گـریـزان شـود
 بیابان سراسر پر از خون کنیم¹¹
 تو گفتی شد آن باره¹³ پیران همای¹⁴
 بدو مانده بد لشکر¹⁵ اندر شگفت
 همی بود بر پپیش فرخ جوان¹⁷
 همه بسته بر¹⁸ جنگ خسرو میان
 ز بهرام چوبین که دارد نشان²⁰
 نگه کن بران²² مرد ابلق سوار
 همی راند²⁴ ابلق میان سپاه²⁵
 بدادستش²⁶ آغاز و²⁷ فرجام²³

سپه‌را بر آیدین نوش‌پین‌روان * همی راند این شاه [سگ-K-بند-IV-چلف-VI]
 تیره [بتیره-K] روان

Б — 66. 155—166 текста не переведены.

¹ I, K, VI— (так!). ² VI— ما. ³ I— بروی اندر آرد بروی (так!). ⁴ I, K, VI—
 I, K, VI— و ⁵ K— شمشیر- ⁶ VI— پیکان- ⁷ K, VI— و ⁸ I,
 همه آنها سر بر سر خون- ⁹ K, IV— ما. ¹⁰ K— بافسون (так!). ¹¹ I, K, IV, VI—
 دو لشکر بدو مانده- ¹² VI— بدان ¹³ I— که شد باره- ¹⁴ K— باره‌را رهنمای- ¹⁵ VI—
¹⁶ K— доб.: ¹⁷ K— گوان- ¹⁸ VI— بسته- ¹⁹ VI— بدن- ²⁰ K—
 کسی کش کلیدست گوید وزیر * جز او رایزن کسی ندارد دپیر
 (ср. разночтение 13 к ²¹ Б— 6. 149 текста). ²² I, K, IV— دران ²³ IV— و ²⁴ IV— تازد- ²⁵ VI— 6. оп.; Б— 66.
 169—196 текста не переведены. ²⁶ I, K, IV— از- ²⁷ I, K, IV— و ²⁸ VI— 6. оп.

اگر بسته گر کشته¹ اورا برت
 ز یک روی³ خسرو دگر پهلوان
 145 نظاره بران⁵ از دو رویه سپاه
 بیاریم و آسوده شد² لشکرت
 میمان اندرون نه هروان⁴
 که تا پهلوان چون رود نزد⁶ شاه⁷

۵

رسیدند بهرام و خسرو بهم
 نشستند جهاندار¹⁰ بر خنگ عاج
 ز دیبای زربفت چینی قهای
 150 چو بندوی و¹⁴ گستهم بر دست¹⁵ شاه
 همه غرقه¹⁷ در آهن و سیم و زر
 چو بهرام روی شهنشاه دید
 ازان پس چنین گفت با سرکشان
 ز پستی و کندی بمردی رسید
 155 بیاموخت آیین شاهنشهان
 گشاده یکی روی⁸ و دیگر دژ⁹
 فریدون یل بود با فر و تاج¹¹
 چو گردوی پیش اندرون¹² رهنمای¹³
 چو خراد برزین زرین¹⁶ کلاه
 نه¹⁸ یاقوت پیدا نه¹⁹ زرین²⁰ کمر
 شد از خشم رنگ رخس زاپدید
 که این روسپی زاده بدنشهان
 توانگر²¹ شد و رزمگه²² بر کشید²³
 بزودی سر آرم²⁴ بدو²⁵ بر جهان²⁷

چشمه نهران - I, IV - 4 سوی - VI - 3 تازان بر - K - 2 کشته گر بسته - K, VI - 1
 چون رود پهلوان پیش - I, IV, VI - 6 شده - VI - بدان - I - 5
 [دژ - K] و ز یاقوت بر سرش تاج - I, K, IV - 11 سپهدار - I, IV - 10
 (ср. разночтение 23). اندرش - IV, VI - 12 K - доб.: 13

که به بهرام یل را برادر بد اوی * بدل بود گردوی ازو کی نه چوی
 (так!) خرقه - IV - 17 (так!) و برزین - IV - 16 در پیش - VI - 15
 K, VI - کرد که - I, IV - 22 توانا - VI - 21 نه ز و - VI - نه از زر - I, IV - 20 و پیروزه - K - 19
 I, K, IV - доб.: 23 کرده که

پدید آمدش خط بر گرد عاج * فریدون یل گشت با گرز و تاج
 VI - доб.:

پدید آمدش خط بر گرد عاج * سزوار تخته ست و زیبای تاج
 (ср. разночтение 11). آید - I, IV - 24 برو - IV - 25 بر سر آرم - VI - 26
 I, K, IV, VI - доб.: 27

چنین گفت خسرو که این باد و بس
 سپهرها ز بغداد بیرون کشید
 دو لشکر چو تنگ اندر آمد پراه⁵
 چو شمع جهان شد بغم اذرون
 130 طلائیه پیامد ز هر دو سپاه
 چو از خنجر روز بگریخت شب
 تبهیره بر آمد ز هر دو سرای
 بگستهم و بندوی فرمود شاه
 135 چندی با¹⁶ بزرگان روشن روان
 طلائیه به هرام شد ناگزیر¹⁷
 چو بشنید بهرام لشکر براند¹⁹
 نشست از بر ابلق مشکدم
 سلیحش یکی هندوی تیغ بود
 140 چو برق درفشان²³ همی راند اسپی
 چو آیین گشسپ²⁵ و یلان سینه نیز²⁶
 سه ترک دلاور ز خاقانان
 پذیرفته²⁹ هر سه³⁰ که چون روی شاه

فخر ج برویز—B⁴ سراپرده را سوی هامون—K³ شکست خدایی—IV² و—Л¹
 وزان سو—Л, K⁷ ازین سو—Л, K⁶ ز راه—I, VI⁵ من طیسفون فی جموعه و جنوده
 ازین سو سپهبد و زان سو سپاه—Л, I, VI⁸ ازین سو—I
 که دارند لشکر—K که دارد ز بد راه لشکر نگاه—I, IV¹¹ قیرگون—I, K, IV¹⁰ آن—IV⁹—доб.
 15 I—повторяет второе мисра б. 131 текста. 14 K—گردان 13 K—تیره لب 12 I—ز دشمن نگاه
 سپاهی چو دریای—K¹⁸ همچو تیر—K¹⁷ تا (так). 16 K, IV— 11 I—شیران دل—K شیبون دل—I¹² ز دشمن نگاه
 IV, VI— و—Л, I—доб.²² و—I—доб.²¹ چمنده—IV چمنده—I, K, VI²⁰ نراند—VI¹⁹ قیر
 VI—همدان گشسپ—K²⁵ ایزدگشسپ—K, IV, VI²⁴ درخشان—I, K, IV, VI²³ از—доб.
 کین—IV کین دل و پیر ستیز—K کین و سر پیر ز دود—I²⁷ بود—I²⁶ بنداگشسپ(?)
 پذیرفت—VI³⁰ بیپوسته—I²⁹ بدان—I²⁸ کین و دل پیر ستیز—VI سر و پیر ستیز
 هر کسی

115 چو نزدیک باشد پشاه جهان
 کنون از خرد پاره⁴ مانند خرد
 خرد نیست با مردم ناسپاسی
 اگر بشنود شه‌ریار این سخن
 بدو گفت شاه این سخن گر⁷ بزر
 سخن گفتن موبدان گوهرست
 که چون¹⁰ این دو لشکر برابر شود
 نمیشد مراننگ¹³ کز قلب‌گاه
 بخوانم بآواز بهرام
 یکی ز آشتی روی بنماید
 120 اگر خود پذیرد سخن به بود
 وگر جنگ جوید منم جنگ‌جوی
 همه کاردانان بدین²⁰ داستان
 بزرگان برو آفرین خواندند
 125 همی گفت هر کسی که ای شه‌ریار
 ترا باد پی‌روزی و فرهی

VI-⁴ خرد جوی چون دیدش اندر نهان (так!) K-³ خویشتن را VI-² خود و IV-¹
 K-⁶ доб.: هم آنرا VI-⁵ نه اورا K-⁵ بد آنرا-⁵ L⁵ پاره از خرد
 بچشم دل اندر سخن بنگردد * کزو بر خورد چون ازو بگذرد
 K-⁹ (так!).¹⁰ چون оп., метр нарушен.¹⁰ نویسنده و اینست VI-⁸ سخن را VI-⁷
 I-¹¹ слово испорчено. K-¹² доб.:

نه بینم یکی گرد از ایران سپاه * که باشد ز بهرام یل رزم‌خواه
 ندانم کسی کو برد پیش اسپ * چو پیش آورد دست پور گشسپ
 چو از پهلوان کسی ندارم برزم. * سزد گسر در آریم اورا بزم
 ناپاک VI-¹⁵ ناکم خودکام را IV-¹⁵ ناپاک خودکام را K-¹⁵ I, K-¹⁴ روی I, K, IV-¹⁴ عیب VI-¹³ I, K, IV, VI-¹³
 K-¹⁹ بروی K-¹⁹ چو روی K-¹⁸ بر درگه ما چو آگه VI-¹⁷ من IV-¹⁶ پدرا
 مرا داد یزدان همان داد و فر * کزان فر بر آرم بهر جای سر
 خسرو پاک‌دین VI-²¹ بدان K-²⁰ برین I-²⁰

95 جز از رزم¹ شاهان نرانند² همی
 چنین گفت خسرو بدستور خویش
 چو بهرام بر دشمن اسپ افکند
 دگر آنک آیین شاهنشاهان
 سیم کش کلبله است و⁴ دمنه⁵ وزیر⁶
 ازان⁹ پس ببندوی و گستهیم گفت
 100 چو گردوی¹⁰ و شاپور و چون¹¹ اندیان
 نشسته‌تند با شاه ایران براز
 چنین گفت خسرو بدان مهتران
 هر آن مغز کورا خرد روشنسست
 کس آنرا¹⁷ نبرد مگر¹⁸ تیغ مرگ
 105 کنون من بسال از شما که‌ترم
 بگویند²¹ تا چاره کار چیست
 بدو گفت موبد انوشه²⁴ بدی
 چو پیدا²⁶ شد این²⁷ راز گردنده دهر
 چو نیمی ازو²⁹ بهره پادشاست
 110 دگر بهره مردم پارسی

¹ I, K, IV— رسم VI— چو آرم (так!). ² I, IV, VI— نداند ³ K— доб.:
 یکی دوربین مرد جویدای کار * نباشد چنو نامدار و سوار
⁴ I, K, IV, VI— оп. ⁵ I, IV— گوید ⁶ K— بزیر (так!). ⁷ K— چنان VI— چنین⁸ I—
 I, IV— آن میمنه—¹² J— با—¹¹ K, VI— و—¹⁰ J, IV— و—⁹ I, K, IV, VI— وزان VI— بزیر—
¹⁵ J— و—¹⁴ J—доб. دادیان—^{VI} داریان—^{IV} با او چو شیر ژبان—^K زبان—^I ارمتیه
 کس اورا—^{VI} کسی را—^{IV} یکی در برش—^{VI} بگرد تنش—^K تنش را یکی—^I و—¹⁶ оп.
¹⁸ VI— بجز—²⁰ IV— ترگ—²¹ K— موم ازان مغز—^K موم آن زخم—¹⁹ J—¹⁸ VI—
²² I— چیست—²³ I, K, IV— برین—^{VI} بدان—^I فرو مغزرا—^{IV} قهی دسترا—^K قهی مغزرا
 که نیمی ازان—^{VI} خرد گشت بخشیده²⁹

بپای¹ اندر آمد سر و² بنخت اوی
 بیژمرد و اندیشه اندر گرفت⁴
 درفش بزرگی بهامون برنند
 بپیکار خسرو میانرا بمست
 همی راند گستاخ تا نهروان⁶
 غمی گشت زان تیز بازار اوی
 که تا باز جویند کار جهان
 ز لشکر همی⁷ کرد باید درست
 و گر¹⁰ گردد¹¹ این کار ما با¹² درنگ
 بود بیشتر گر¹⁴ میان سپاه
 برفتن کند هیچ رای شکار
 نبود آگه از کار و¹⁵ لشکرش
 نهانی بر او¹⁶ فراز آمدند
 اگر نامدارست¹⁷ و گر کودکیست
 بود یک زمان در میان سپاه
 گهی بر چپ و گاه¹⁹ سوی²⁰ بنه
 بیگانگانگانشان²¹ نیاید نیاز
 همان در در و²³ دشت²⁴ جوید شکار

پسر بر نشست از بر تخت اوی
 ازان ماند بهرام اندر⁸ شگفت
 بفرمود تا کوی بیرون برنند
 بنه بر نهاد و سپه بر نشست
 سپاهی بکردار⁵ کوه⁵ روان 80
 چو آگاه شد خسرو از کار اوی
 فرستاد بپیدار کارآگهان
 بکارآگهان گفت راز از نخست
 که با او یکی اند⁸ لشکر⁹ بچنگ
 دگر آنک بهرام در¹³ قلبگاه 85
 چگونه نشیند بهنگام بار
 برفتنند کارآگهان از درش
 چو رفتند و دیدند و باز آمدند
 که لشکر بهر کار با او یکیست
 هرانگه که لشکر براند براه 90
 زمانی شود¹⁸ بر سوی میمنه
 همه مردم خویشش دارد براز
 بکردار شاهان نشینند بپار²²

1 K, IV, VI—بپای 2 VI—و оп. 3 K, IV, VI—در 4 K—доб.:

چنین گفت کامد مرا گاه جنگ * بگیرم جهانی بمردی بچنگ
 نخرج من الری و ساق العساکر فلم یحس به إلا و هو نازل بالنهروان—⁶ ب—⁵ VI—
 K—¹⁰ یکسر—⁹ IV— که با وی که آید ز—⁸ VI— همه—⁷ IV—
 ادامه до б. 118 не переведено.
 او—¹⁵ K, IV— یا—¹⁴ I, K, IV, VI— بر—¹³ K, IV— بر ما—¹² VI— با ما—¹² IV— گیرد—¹¹ VI— اگر
 برد—¹⁶ IV— доб. (против метра).¹⁹ IV—
 بود—¹⁸ VI— نامداری—¹⁷ VI— بنزدش—¹⁶ IV—
 برد—^{VI} ابا یوز در—²³ I, IV— . بپیشش بکار—²² VI— بیگانگانگانش—²¹ I, K, IV, VI— پیش
 برد یوز در دشت و—²⁴ K— باز و در

60 بدو گفت خسرو که ای شه‌ریار
 نباشد² و گر چه بود در نهان³
 و لیکن نگه کن بروشن روان
 سپاه‌ست با او فزون از شمار
 اگر ما بگستهم یازیم دست
 دگر آنک باشد دبیر کهن
 65 سواری که پرورده⁶ باشد برزم
 ازین هر زمان نو فرستم یکی
 میدان این ز گستم کاین ایزدبست
 دل تو بدین درد خرسند باد
 70 بگفت این و گریان بیامد ز پیش
 پیسر مهربان‌تر بد¹⁰ از شه‌ریار
 که یار¹² زبان¹³ چرب و شیرین سخن
 هنرمند گز¹⁴ مردم بی‌هنر

۴

75 چو بشنید بهرام کز روزگار
 نه‌اندند بر چشم روشنش داغ
 چه آمد بران نام‌ور شه‌ریار
 بمرد آن چراغ دو نرگس به‌باغ

VI- بدگمان-IV³ میباشد-IV² میادا ز مرگ تو کس-VI میادا روانت ز غم-K¹
 گریان-IV, K⁷ خو کرده-VI⁶. (так!). خنجرگذاران کار-VI⁵ کم شود-K⁴ بدنهان
 VI- بسی مهربان موبد-VI¹⁰ نگفت-K, IV⁹ صبرو-Л, I, IV, VI⁸ واند-
 VI- I, K, IV, VI¹⁵ با-¹⁴ I, K, IV, VI¹⁴ جوان-VI¹³ که یاری-IV جوان-K¹² конец бейта испорчен.
 VI- испорчено; K- доб: IV- بسر

و لیکن ز آموختن چاره نیست * که گوید که دانا و نادان یکیست
 بدانش بود نیک فرجام تو * بمینو بود ناز و آرام تو
 چنان چون تنترا خورش دستگیر * ز دانش روان را بود ناگ‌زیر
 بهر کار یزدان پیروز و پاک * بخوان و مدار از کسی ترس و باک

بگوش آمد از دور بانگ خروس
 نهانش^۲ پر از درد و خسته جگر
 همی بود پیشش زمانی دراز
 ز نوش پین روان در جهان یادگار
 بسوزن نخستی سر^۶ انگشت تو
 غم آمد ترا دل پر از خون مرا^۷
 یکی بندهام پاسه بان سرت^۸
 بمرم سر خویش در پیش شاه
 همین روز^{۱۱} سختی ز من بگذرد^{۱۲}
 برین بر^{۱۴} فزونی نخواهیم^{۱۵} نیز
 کنی گوش ما را با آواز شاد
 که از رزم دیرینه دارد نشانی
 سخن گوید و کرده باشد شکار
 که از شهریاران گزارد^{۲۱} سخن
 بدان^{۲۲} درد و سختی سر^{۲۳} آرد مرا^{۲۴}
 پرستنده و نا^{۲۷} همال تو اند
 بریشان برانی برین سوک^{۲۹} خشم

چو پنهان شد آن چادر آبنوس^۱
 جهانگیر شد تا بنزد پدر
 چو دیدش بنالید و بردش نماز
 بدو گفت کای^۳ شاه نابختیار^۴
 تو دانی که گر^۵ بودمی پشت تو
 نگر تا چه فرمایی اکنون مرا
 گر ایدونک فرمان دهی بر درت
 نجویم کلاه و نخواهم سپاه^۹
 بدو گفت هر مزد^{۱۰} ای پرخرد
 مرا نزد تو آرزو بد^{۱۳} سه چیز
 یکی آنک شبگیر^{۱۶} هر بامداد
 و دیگر سواری^{۱۷} ز گردنکشان
 بر من فرستی که از^{۱۸} کارزار
 دگر آنک داننده^{۱۹} مرد^{۲۰} کهن
 نوشته یکی دفتر آرد مرا
 سپیم^{۲۵} آرزوی آنک^{۲۶} خال تو اند
 نمینند زین^{۲۸} پس جهان را بچشم

45

50

55

VI- که من- K^۵ خسرو تاجدار- K^۴ ای- IV^۳ نهانی- VI^۲ و لما اُمسی- B^۱

نخواهم کلاه و نجویم- K, VI^۹ بر سرت- IV^۸ IV-б. оп.^۷ کس- T یک- K, IV^۶ اگر

K-доб.:^{۱۲} درد و- IV^{۱۱} هر مز که- I, K, IV, VI^{۱۰} سپاه

نه آن کس که این کرد مانند دراز * بما بگذرد هر چه رنجست و ناز

Л-^{۱۸} دگر نامداری- K^{۱۷} و VI-доб.^{۱۶} نجویم- K, VI^{۱۵} بران سه- K^{۱۴} بر- K, IV^{۱۳}

وزان- VI بران- K, IV^{۲۲} سراپد- VI^{۲۱} مردی- K, IV, VI^{۲۰} یکی پیر داننده- K^{۱۹} گهی

K-доб.:^{۲۴} (так!).^{۲۳} پر-

یکی رودزن م-مردم خوب دست * مراورا بد و نیک دستان بدست

ازین- K, IV, VI^{۲۸} پرستنده اند و- VI^{۲۷} دگر آن دو ناکسی که- VI^{۲۶} بدین- IV^{۲۵}

ز هر گونه- VI تو از درد- K بدل سوک- Л^{۲۹}

برفتند هر کس که بودش هنر¹
 بر آن تاج نو² گوهر افشانند
 ز پیکار مگر مردم نیکبخت
 که بی‌پدای آرد همه کاستی³
 ز پیکار کردن سر ما⁴ تهیست⁵
 همیمن روشن⁶ و مایه⁷ بخت⁸ نو⁹
 بهر کار بر ما سپاسی نهید¹⁰
 و دیگر کشیدن سر از پادشا
 که دودش¹¹ بود سوی¹² آن کس رسان
 بی‌مایه¹³ چیزی دلش بر فروخت¹⁴
 مـرآن را پذیرنده باشد خرد
 اگر تاج جوید گر¹⁵ انگشتی¹⁶
 نگوید سخن با کسی جز بداد¹⁷
 ز پیکار¹⁸ بازدار آهرمنی¹⁹
 همی آفرین خواند بر تاج و گاه
 بسی آفرین بود²⁰ بر بخت او
 همه شب ز هر مز همی کرد یاد

چو خسرو نشست از بر تخت زر
 گرانمایگان را همه خواندند
 بموید چنین گفت کنایین تاج و تخت
 مبادا مرا پیشه جز راستی
 ابا هر کسی رای ما آشتیست¹
 ز یزدان² پذیرفتم این تخت³ نو
 شما نیز دلها بفرمان دهید⁴
 از آزدن مردم پارسا
 سووم دور بودن ز چینی⁵ کسان
 که در گاه و بی‌گه کسی⁶ بسوخت
 دگر هرچ⁷ در⁸ مردمی درخورد
 نمباشد مرا با کسی⁹ داوری
 کرا¹⁰ گوهر تن بود با نژاد
 نمباشد شمارا جز از ایمنی
 هر آن کس که بشنید گفتار شاه
 برفتند شاد از بر تخت او
 سپهبد فرود آمد از تخت شاد

¹ K - گردان زرین کمر - ² K - تاج بر - ³ VI - б. оп. ⁴ Л, I, IV, VI -
 ز ایزد - ⁵ K - گر اورا همه رای بیگانگیست - ⁶ K - سر ما ز پیکار کردن - ⁷ VI - راستیست
⁸ K - بخت - ⁹ K - مایه - ¹⁰ K - روشن و تخت - ¹¹ VI - доб. б. 35
¹² K - بی‌مایه - ¹³ K - پذیرنده - ¹⁴ K - پذیرنده - ¹⁵ K - انگشتی
 درگاه و بیگه - ¹⁶ VI - (так!); در گاه بیگه دلرا - ¹⁷ K - نژاد - ¹⁸ I, K, IV, VI - خیر
 دلش را - ¹⁹ VI - б. стоит после б. 31 текста; K - доб.:

کنون دست ازان نشست باید همی * ره راستی جست باید همی
 VI - جوید ور - ²⁰ K - مرا با کسی نیست آن - ²¹ K - از - ²² I, K, IV, VI - آنچه - ²³ VI -
 من جست ار - ²⁴ K - б. стоит после б. 39 текста. ²⁵ K, VI - اگر - ²⁶ K - б. стоит после б. 39
 текста, вслед за б. 37 текста. ²⁷ K - بتازم T - ²⁸ VI - б. оп. ²⁹ K - رفت - ³⁰ VI - خواند

پادشاهی خسرو پرویز

۱

چو گستهیم و بندوی^۱ بازرگشسپ^۲ فگندند^۳ مردی^۴ سبک بر^۵ دو اسپ^۶
 که درشب بنزدیک خسرو شود از ایران با آگاهی نو شود
 فرستاده آمد بر شاه نو گذشته شبی^۷ تیره از ماه نو
 ز آشوب بغداد گفت آنچه دید جوان شد چو برگ گل شنبلید^۸
 چنین گفت هر کو^۹ ز راه خرد بتیزی^{۱۰} ز^{۱۱} بی دانشی بگذرد^{۱۲} 5
 نترسد ز کردار چرخ بلند شود زندگانیش ناسودمند
 گر این^{۱۳} بد که گفتی خوش^{۱۴} آمد^{۱۵} مرا خور و خواب در آتش آمد^{۱۵} مرا
 و لیکن پدر چون بخون^{۱۶} آخت^{۱۷} دست از^{۱۸} ایران نکردم سرای^{۱۹} نشست
 هم^{۲۰} اورا کنون چون یکی بندهام سخن هرچ گوید نپوشندهام
 هم اندر زمان داغ دل با سپاه 10

بر افگند - I, VI^۳ و آزرگشسپ - K آزرگشسپ - II^۲ هماذگاه گستهیم - VI, C^۱
 K - شب - II, IV, VI^۷. (tak!) دو اسپه بر اسپ - K سه اسپ - II^۶ یا - I^۵ مرد - VI^۴
 کانون - K^۹ برنگ گل شنبلید - VI (tak!); چو گلبرگ چون شنبلید - K^۸ سه شب
 چه - K^{۱۴} ازین - II^{۱۳} و بنگرد - II^{۱۲} و - K^{۱۱} بتیزی - K, VI^{۱۰} کو - VI آن کو - I
 من - K^{۲۰} بر آتش - K^{۱۹} در - K, VI^{۱۸} یلخت - I, IV^{۱۷} بخوان - VI^{۱۶} آید - VI^{۱۵}
 بر اه - VI^{۲۱}

شاهنامه فردوسی

- ۹- در *Al* همه جا بجای «کاین» «کین» ثبت است، ما همه جا املاى «کاین» را در متن قرار داده «کین» را در حاشیه قید نکرده‌ایم.
- ۱۰- در *Al* در ردیف و قافیه گاهی «او» و گاهی «اوی»، در نسخه‌های دیگر همه جا «اوی»، در متن «اوی».
- ۱۱- در *Al* هر جا که وزن اجازه میدهد بجای «از» «ز» ثبت است، ما همین شکلرا در متن نگاهداشته‌ایم.
- ۱۲- ترتیب دهندگان متن‌های چاپی شاهنامه همه جا «شارستان» و مانند آنرا به «شارسان» بدل کرده‌اند. از آنجا که در همه نسخه‌های خطی «شارستان» ضبط است ما اینشکلرا در متن نگاهداشته‌ایم.
- ۱۳- در برخی نسخه‌ها «نیاطوس»، در برخی دیگر «نیاطوش»، ما شکلی که برای متن شاهنامه درست است یعنی «نیاطوس» را که تحریف قدیمی نام «تپادوس» است ترجیح داده‌ایم.
- ۱۴- همه جا در متن بجای «فرستاده» (یعنی «فرستاده» با یای وحدت) و «کرده»: «فرستاده‌ی» و «کرده‌ای» گذاشته‌ایم.
- ۱۵- حالت اضافه که در نسخه *Al* با «ی» نمایانده شده است (خانه‌ی من، جامه‌ی من) بهمان شکل معمولی «خانه من» در متن قرار دادیم.
- ۱۶- از ثبت نسخه‌بدهای بسیار فراوان مانند: «ازین-ازان» و غیره و نیز پس‌و‌پیشی کلمات مانند: «زین و سیمین»- «سیمین و زین»، «چو من دیدم»- «چو دیدم من»، «چو بنشست بر گاه»- «چو بر گاه بنشست» و غیره که جز سنگین کردن حاشیه فایده‌ی نیست خودداری شده است. عده‌ی از نسخه‌بدها مانند: «بدین- برین»، «بدان- بران»، «بدینسان- برینسان»، چونکه استعمال حروف اضافه «به» و «بر» در ترکیبات فعلی زبان شاهنامه هنوز معلوم نشده است، در حاشیه قید کرده‌ایم.

ترجمه بنداری وجود دارد. بر عکس واریانتهای فراوانی را که پیشتر در نسخه‌های I و J و گاهی نیز در سه نسخه دیگر اساسی متن ما وجود دارند و در C و P وجود ندارند میتوان واریانتهای و ابیات قدیمترین بشمار آورد. این واریانتهای و ابیات نخستین بار در متن انتقادی حاضر گنجانده و چاپ شده است. مقایسه قدیمی‌ترین نسخه‌های خطی با نسخه‌های چاپی شاهنامه بار دیگر نمایان میسازد که در متن انتقادی حاضر هسته اصلی قدیمی‌ترین واریانتهای جمع‌آوری شده است.

این مقایسه امکانات دیگری نیز برای پژوهش متن شاهنامه در آینده حاصل مینماید. مثلاً در این جلد نهم دو گروه متمایز نسخه‌های مختلف (گاهی با وجود رسم الخط و اشتباهات نسخه‌ها) آشکار و نمایان شده است: یکی گروه نسخه‌های خطی و چاپی I و IV و C و Γ؛ و دیگر گروهی که آنقدر واضح و نمایان نیست: J و K و VI و P. تمایز این دو گروه برای پژوهش مسئله وجود اقلاً دو نسخه اصلی شاهنامه که خود فردوسی در دوره‌های مختلف زندگی تهیه کرده است و مسائل دیگر تاریخ متن شاهنامه مصالح خوب و مفید است.

در متن این جلد، مانند جلدهای دیگر، تا آنجا که ممکن بوده است، املاي نسخه J حفظ شده است؛ ولی در زیرنویس املاي واریانتهای بنابر قدیمی‌ترین نسخه‌ها میباشند. با وجود این در برخی موارد از ثبت اختلاف املاها، که جز سنگین کردن زیرنویس نتیجه دیگری ندارد صرف‌نظر کرده‌ایم و در زیر نمونه آنها را میاوریم:

۱- در J همه جا «نامها»، «جامها»، در متن «نامها» و «نامهها»، «جامها» و «جامهها».

۲- در J همه جا «گفت‌گوی» ثبت است، در متن «گفت‌وگوی».

۳- در J «پیش‌گاه»، در متن «پیشگاه».

۴- در نسخه‌ها و چاپ C «گلپنوش»، تنها در P تصحیح فیاسی «گلپنوس»، در متن «گلپنوش».

۵- نسخه‌های IV و VI گاهی، و C و P همه جا «کندآور»، در متن «کنداور».

۶- در J تقریباً همه جا «آنچ، هرج، هرک» و مانند آنها ضبط است. ما آنها را در متن در شکل «آنچ» الخ قرار داده شکل «آنچه» الخ که در سایر نسخه‌هاست در حاشیه قید نکرده‌ایم.

۷- نسخه بدل «زابلستان» (VI, K)، «زاولستان» (I, J) و همچنین «زبان» (J) و نسخه‌های دیگر، «زفان» (گاهی نسخه I)، «شست» (نسخه‌های خطی) «شصت» (نسخه‌های چاپی)، «نوشت» (J)، «نبشت» (I)، «لاژورد» و «لاجورد» را در زیرنویس نیآورده‌ایم.

۸- در نسخه‌های چاپی اشتباهات «پرمنش»، در متن «برمنش» (نک. برقرمنش، پست

منش).

پیشگفتار

این پیشگفتار ملخص مقدمه‌ایست که در این مجلد بزبان روسی درج گردیده است. جلد نهم متن انتقادی شاهنامه بطور کلی مانند جلدهای دیگر ترتیب داده شده است. ولی از آنجا که این جلد آخرین است، تصحیح کننده برخی کارهای تکمیلی، که برای گذر به مرحله دوم تحقیق و تتبع متن که از طرف رداکتور جلد اول و دوم ی. ا. برنلس پیشبینی شده است (نک. پیشگفتار جلد اول، ص. ۱۹) لازم میباشند، در تهیه این جلد انجام داده است.

پیش از هر چیز، برای تعیین و تشخیص ارتباط متن انتقادی جدید با دیگر متنهایی چاپی و خطی، متن این جلد با متن دو شاهنامه: یکی چاپ ت. ماکان (نشانه اختصاری C) و دیگر چاپ ژ. مول (نشانه اختصاری P) از روی چاپ «بروخیم» (نشانه اختصاری T) و همچنین جزئی از آن با نسخه بایسنقری (قرن نهم هجری) متعلق به کتابخانه کاخ گلستان، تهران (نشانه اختصاری Γ) مطابقه و مقایسه شده است.

این مطابقه و مقایسه نشان داد که در جلد نهم قریب هشتاد در صد واریانتهایی که ماکان و مول بهترین و قدیمی‌ترین واریانتهای دانشمند، از مجموع چهل و هفت نسخه نسبتاً جدید (بعد از قرن نهم هجری)، که در اختیار داشته، انتخاب کرده‌اند و در متنهای خود گذاشتند در یک یا دو - سه نسخه از پنج نسخه قدیمی که ما برای ترتیب دادن متن حاضر انتخاب کرده‌ایم یافت میشود. در مواردیکه این واریانتهای به زیرنویس برده شده و در متن واریانتهای منتخب از دو نسخه خطی A و یا I قرار دارند، همگونی یک و یا بیشتر نسخهها (مثلاً I و IV) با C یا P در زیرنویس قید شده است (مثلاً: بدان - IV, VI, C).

واریانتهای جداگانه و گاهی قطعاً کوچکی را که در نسخه‌های مورد استفاده ما وجود ندارد ولی در C و P ثبت است باید از تعریفات و الحاقاتی بشمار آورد که در دوره پس از قرن نهم هجری در متن شاهنامه روی داده است. در متن حاضر از استفاده از این الحاقات صرف نظر شده است، باستثنای چند مورد که بییتی فقط در C و یا P و

فهرست

۵	پیشگفتار
۱۰	پادشاهی خسرو پرویز
۲۱۰	گفتار اذدر دامستان خسرو و شیرین
۲۵۴	پادشاهی شیرویه
۲۹۳	پادشاهی اردشیر شپرو
۲۹۹	پادشاهی فرابین
۳۰۵	پادشاهی دوران دخت
۳۰۷	پادشاهی آرم دخت
۳۰۹	پادشاهی فرخزاد
۳۱۱	پادشاهی یزدگرد
۳۸۳	ملحقات

انستیتوی خاورشناسی

شاهنامه فردوسی

متن انتقادی

جلد نهم

تصحیح متن باهتمام آ. برتلس

زیر نظر ع. نوشین

مسکو ۱۹۷۱

آکادمی علوم اتحاد شوروی

سلسلہ آثار ادبی ملل خاور

متون

سری بزرگ

۲

ادارہ انتشارات «دانش»

شعبہ ادبیات خاور

شاهنامه فردوسی